

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
Ы.АЛТЫНСАРИН АТЫНДАҒЫ ҰЛТТЫҚ БІЛІМ АКАДЕМИЯСЫ

*«Заманауи лингводидактика және үштілді білім беруді
дамыту»*

атты халықаралық ғылыми-практикалық конференция
материалдары

Материалы международной научно-практической
конференции

*«Современная лингводидактика и развитие
трехязычного образования»*

Materials of the international scientific and practical
conference

*«Modern linguodidactics and the development of trilingual
education»*

г.Нур-Султан
2022

ӘОЖ: 80/81:37.0

ҚБЖ 81.2/74.00

3-21

Бас редактор

Резуанова Г.К., ф.ғ.к., доцент, Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясының жетекші ғылыми қызметкері

Ғылыми редактор

Бижкенова А.Е., ф.ғ.д., «Еуразия ұлттық университеті» КеАҚ шетел филологиясы кафедрасының меңгерушісі

Редакция алқасы:

Жақиянова Ж.Г., философия PhD докторы, Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясының жетекші ғылыми қызметкері

Беришева Л.Б., «Білім берудегі көшбасшылық» магистрі, Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясының аға ғылыми қызметкері

Кенжигожина К.С., философия PhD докторы, «Еуразия ұлттық университеті» КеАҚ шетел филологиясы кафедрасы доцентінің м.а.

«Заманауи лингводидактика және үштілді білім беруді дамыту»
атты Халықаралық ғылыми-практикалық конференция материалдары. Нұр-Сұлтан: Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2022. - 419 б.

ISBN 978-601-7353-37-7

Жинақта ҚР БҒМ «Білім және ғылым жүйесін дамытудың ғылыми негіздері» (2021-2023), тіркеу нөмірі №OR 11465474 нысаналы-бағдарламалық қаржыландыру жобасы аясында ұйымдастырылған халықаралық ғылыми-практикалық конференция қатысушыларының баяндамалары ұсынылады. Конференцияның негізгі мақсаты Қазақстан Республикасындағы заманауи лингводидактика және үштілді білім беруді дамыту мақсатында педагогикалық әрекеттердің негізгі бағыттарын талқылау. Мақала мазмұны үшін авторлар жауап береді.

ISBN 978-601-7353-37-7

ӘОЖ: 80/81:37.0

ҚБЖ 81.2/74.00

3-21

@ Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2022

ҚҰТТЫҚТАУ

«Заманауи лингводидактика және үштілді білім беруді дамыту» атты халықаралық ғылыми-практикалық конференция қазақстандық белгілі ғалым, педагогика ғылымдарының докторы, **Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясының** бас ғылыми қызметкері, *Еуразия ұлттық университетінің* профессоры, **Күлжанат Нұрымжанқызы Булатбаеваның 60 жылдық мерейтойына** орай өткізіліп отыр.

Құрметті Күлжанат Нұрымжанқызы!

Сіз бүкіл саналы ғұмырыңызды білім және ғылым жолына арнадыңыз. Сіздің ел болашағы, ұлт мұраты, лингводидактиканы дамыту жолында жасаған еңбектеріңіз елеулі. Сіз тек ғалым ғана емес, ұлт жанашыры ретінде жүздеген педагогтерге қолдау көрсетіп, ғылыми жетекшілік етіп талай ұрпақ тәрбиелеп, олардың өмірде өз орындарын табуына септігіңізді тигіздіңіз. Сіздің осынау еңбектеріңіз мемлекет тарапынан еленіп талай марапаттарға ие болдыңыз, солардың ең негізгісі 2021 жылғы Мемлекеттік және қоғамдық қызметте сіңірген еңбегіңіз, елдің әлеуметтік-экономикалық және мәдени дамуына, халықтар арасындағы достық пен ынтымақтастықты нығайтуға қосқан елеулі үлесіңіз үшін ел Президентінің Құрмет грамотасымен наградталуыңыз.

Күлжанат Нұрымжанқызы, Сіз ғылыми әлеуетіңіздің арқасында бірнеше білім беру гранттарының иегері болып келесіз. Атап айтсақ, «Орта және жоғары мектеп жүйесінде көптілді білім беруді ғылыми-әдістемелік қамтамасыз ету» жобасының жетекшісі (2012-2014 жж.), «Қазақстандағы шетел тілдері мамандарының үздіксіз лингводидактикалық білім беруінің ғылыми негіздері» жобасының бас ғылыми қызметкері (2015-2017 жж.), «Студенттердің рухани санасын жаңартудың инновациялық жолы ретінде ЖОО білім беру жүйесін экологияландыру» жобасының бас ғылыми

қызметкері (2018-2020 жж.) және «Білім және ғылым жүйесін дамытудың ғылыми негізі» нысаналы-бағдарламалық қаржыландыру бойынша ғылыми-техникалық жобаның жетекшісі (2021-2023 жж.). Бірнеше ғылыми кеңестердің мүшесі: ҚазҰПУ диссертациялық кеңесінің мүшесі (2009-2010 жж.); ЕҰУ жанындағы "Педагогика және психология" мамандығы бойынша философия докторы (Phd) бейіні бойынша доктор ғылыми дәрежесін беру жөніндегі диссертациялық кеңестің мүшесі; Л.Гумилев атындағы ЕҰУ жанындағы "Шетел тілі: екі шетел тілі" мамандығы бойынша философия докторы ғылыми дәрежесін беру жөніндегі диссертациялық кеңестің мүшесі (2013-2014 жж.), (2019-2021).

«ҚР Жоғары оқу орнының үздік оқытушысы» (2019), «Қазақстанның Үздік профессоры» атағының иегері (2020), Ы.Алтынсарин атындағы мемлекеттік сыйлықтың лауреаты (2021), Ұлттық ғылыми Кеңес мүшесі, «Қазақстан Республикасы Ұлттық ғылым академиясы Хабаршысы» ғылыми журналының және Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясының «12 жылдық білім» журналының редакциялық алқа мүшесі, сонымен қатар ресейлік «Научный потенциал», «Успех», «Аспирант» журналдарының редакциялық алқа мүшесі, 2 авторлық технологияның авторы ретінде әріптестеріңізге үлгі, өскелең ұрпаққа мақтаныш болып келесіз.

Сіз ұзақ жылдар бойы білім беру саласында еселі еңбек етіп келе жатқан, тек Қазақстанда ғана емес, одан тыс жерлерде де танымал, жігерлі де жауапты азаматтардың бірі де бірегейісіз.

Өз ісіңізге берілгендігіңіз бен кәсіби шеберлігіңіз, әділдігіңіз бен адамгершілігіңіз үшін әріптестеріңіз Сізді білікті маман, ақжүрек адам, еңбекқор ғалым ретінде құрмет тұтып сыйлайды

Күлжанат Нұрымжанқызы, 60 жылдық мерейтойдың қуанышты күнінде шын көңілден шыққан ізгі-ниет, ақ тілектерімізді қабыл алғайсыз. Еліміздің кемел келешегі үшін қарышты басқан қадамыңыз бен талабыңызға нұр бітсін! Бойыңызға мұқалмас жігер, қайтпас қажыр, еңбегіңізге таусылмас табыстар, отбасыңызға ортаймас бақ-береке тілейміз! Мерейіңіз үстем, жүзіңіз жарқын, мәртебеңіз биік болсын!

***Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы
«Білім және ғылым жүйесін дамытудың ғылыми негізі»
нысаналы-бағдарламалық қаржыландыру бойынша ғылыми-
техникалық жобаның мүшелері, әріптес-ғылыми
қызметкерлері (Ғ.Длімбетова, З.Баубекова, Ғ.Резуанова,
Ж.Жакиянова, З.Жумабаева, С.Смайлов және т.б.)***

ИДЕИ ЮБИЛЯРА В РАМКАХ ТЕКУЩИХ ИССЛЕДОВАНИЙ

Поздравляя Кулжанат Нурымжановну со знаменательной датой, хочу отметить некоторые штрихи из ее биографии. Начинала трудовой путь простым учителем русского языка и литературы средней школы после окончания с отличием Павлодарского педагогического института. В студенческие годы была победителем Республиканской и Всесоюзной студенческой олимпиады. Через два года работы в школе молодого педагога принимают стажером-исследователем в лабораторию НИИ Академии педагогических наук СССР. После защиты диссертации и утверждения в ученой степени кандидата заведовала кафедрой филологии, возглавляла филологический факультет в вузе Павлодарской области. Большой вклад внесла в развитие системы образования Павлодарской области, работая в областном Институте повышения квалификации педагогических кадров. В 2005 году защитила диссертацию на соискание доктора педагогических наук. Сейчас ученому доверено научное руководство большим исследованием.

В настоящее время в Национальной академии образования имени Ы.Алтынсарина идет реализация научно-технической программы по программно-целевому финансированию «Научные основы модернизации системы образования и науки» (2021-2023 г.г.).

Координация исследований в разных направлениях требует от руководителя определения методологических подходов исследования.

Прежде всего, модернизация системы среднего образования предполагает исследование современного состояния содержания и методической системы обучения. В последние десять лет прошел период реформирования школы с учетом мировых тенденций. Результаты реализации обновленной системы образования показывают определенные достижения и имеющиеся аспекты совершенствования, которые изучены на основе анализа проблем на местах и в результате обсуждения на республиканских форумах. С этой позиции сегодня изучаются и будут предложены оптимальные пути совершенствования с сохранением всего накопленного положительного опыта.

Развитие государственного языка на фоне других языков – особое направление. Оно касается системы среднего и профессионального образования. В экспериментальном регионе идет активная работа по реализации эффективных технологий обучения языковым и неязыковым дисциплинам, в рамках которой Булатбаева К.Н. вносит свой посильный вклад (проводит обучение по авторским технологиям).

В системе высшего образования предложен механизм разработки компетентностной модели педагога, которая станет основой решения задач по трансформации образовательной системы через призму основных требований национальной рамки квалификации РК, разработки дизайна образовательных программ и модели непрерывного педагогического образования.

**Президент Национальной академии образования
имени Ы.Алтынсарина Мадина Тыныбаева**

Құрметті Күлжанат Нұрымжанқызы!

Сізді 60-жылдық мерейтойыңызбен шын жүректен құттықтай отырып, Академияда өнімді еңбек етіп, отандық білім мен ғылымның дамуына үлкен үлес қосқаныңыз үшін Сізге алғысымды білдіремін. Деніңізге саулық, отбасыңызға амандық, қызметте табыс тілеймін!

**Ізгі ниетпен, Білім және ғылым министрлігінің
вице-министрі Ғани Бейсембаев**

Уважаемая Күлжанат Нурымжановна!

Примите искренние поздравления по случаю Вашего 60-летнего юбилея!

Вы один из известных и признанных специалистов в области педагогики. Вы внесли неоценимый вклад в развитие лингводидактической науки Казахстана, продвижение трехязычия в школе и вузе. Особого внимания заслуживает разработка и внедрение технологии полиязычного обучения, критериальной системы оценивания, функционально-коммуникативной технологии обучения целевым языкам (Я2).

Мы знаем Вас как компетентного специалиста, подлинного ученого, доброго и мудрого наставника.

Благодаря Вашему эффективному руководству, ответственности и целеустремлённости осуществляется качественная подготовка высококвалифицированных педагогических кадров. Вами подготовлены молодые специалисты: кандидаты педагогических наук, доктора PhD, магистры образования и лингвистики.

Ваша плодотворная научно-исследовательская работа, многочисленные научные и учебно-методические труды, многолетняя педагогическая работа высоко оценены обществом и государством и служат примером для молодого поколения на многие годы.

Вся Ваша деятельность показывает пример беззаветного служения делу развития науки и образования Республики Казахстан.

Желаю Вам крепкого здоровья, благополучия, дальнейших успехов во всех делах и начинаниях, воплощения всех планов и новых достижений!

**С уважением, Председатель Правления – Ректор
НАО «Торайгыров университет» Еркін Садықов**

СЛОВО ОБ УЧЕНОМ

Булатбаева Кулжанат Нурымжановна является моим учителем. Под её руководством я защитила кандидатскую диссертацию на тему: «Функционально-коммуникативный аспект в работе над художественным текстом при обучении русскому языку (5-7 классы школ-гимназий)». Кулжанат Нурымжановна – автор функционально-коммуникативной технологии обучения русскому языку. В её научных трудах впервые принципы коммуникативности и функциональности реализуются не с помощью средств абстрактной языковой системы, а путём введения новых функциональных единиц обучения, специфических типов уроков в рамках тематического цикла и использования инновационных методов и приёмов. Автор указанной технологии наглядно показал, что обучение русскому языку на основе системной взаимосвязи лингвистического и экстралингвистического компонентов, описательного и функционального способов подачи языковой системы, использования средств коммуникативной грамматики способствует достижению достаточного или высокого уровня языковой, речевой, коммуникативной, этнокультуроведческой компетенций учащихся. Данная технология актуальна и имеет прикладной характер, так как находит отражение в содержании современных программ и учебников по русскому языку в школе и в вузе.

Желаю талантливому учёному крепкого здоровья, творческих открытий, интересных публикаций и гениальных идей.

*Старченко Галина,
кандидат педагогических наук, доцент
Павлодарского педагогического университета*

Пленарное заседание

ЛИНГВОДИДАКТИКА НА СЛУЖБЕ СИСТЕМЫ ОБРАЗОВАНИЯ (научный отчет юбиляра)

Булатбаева К.Н.,
руководитель НТП «Научные основы модернизации
системы образования и науки»

Аңдатпа. Мақалада автордың лингводидактика және тілдерді оқыту әдістемесі саласындағы ғылыми-әдістемелік тұжырымдамаларына талдау жасалған. Шет тілдік коммуникативтік құзыреттілікті қалыптастыру әдістемесінің лингвистикалық негіздері, тілдік және тілдік емес пәндерді оқытудың екі авторлық технологиясының негізгі идеялары, ұлттық біліктілік шеңберіне сәйкес тілдерді оқыту саласындағы маман-педагогтың құзыреттілік моделін әзірлеу механизмдері, лингводидактикалық сөздіктің құрастыру принциптері баяндалған.

Аннотация. В статье приведен анализ научно-методических концепций автора в области лингводидактики и методики преподавания языков. Изложены лингвистические основы методики формирования иноязычной коммуникативной компетенции, ключевые положения двух авторских технологий обучения языковым и неязыковым дисциплинам, раскрыты механизмы разработки компетентностной модели специалиста-педагога в области преподавания языков в соответствии с Национальной рамкой квалификации, принципы составления лингводидактического словаря.

Annotation. The article provides an analysis of the author's scientific and methodological concepts in the field of linguodidactics and methods of teaching languages. The linguistic foundations of the methodology for the formation of foreign language communicative competence, the key provisions of the two author's technologies for teaching linguistic and non-linguistic disciplines are described, the mechanisms for developing a competence model of a specialist teacher in the field of language teaching in accordance with the National Qualification Framework, the principles of compiling a linguodidactic dictionary are revealed.

Ключевые слова: коммуникативная компетенция, функционально-коммуникативная технология обучения неродному языку, когнитивно-коммуникативная технология двуязычного обучения неязыковым предметам, модель педагога-языковеда, лингводидактический словарь.

Кілтті сөздер: коммуникативтік құзыреттілік, бөгде тілді оқытудың функционалдық-коммуникативтік технологиясы, тілдік емес пәндерді екі тілде оқытудың когнитивті-коммуникативтік технологиясы, педагог -тіл маманының моделі, лингводидактикалық сөздік.

Keywords: communicative competence, functional-communicative technology of teaching a non-native language, cognitive-communicative technology of bilingual teaching of non-linguistic subjects, model of a linguist teacher, linguodidactic dictionary.

В рамках докторской диссертации мною разработана функционально-коммуникативная технология обучения русскому языку

для школы с казахским языком обучения. С 1990 года она внедрена в школах Павлодарской школы. На Первых Республиканских педагогических чтениях технология была удостоена Диплома первой степени МОН РК, так как ее защищала с учителями -экспериментаторами, с достаточной доказательной базой (ученическими тетрадями, видеосъемками) (Алматы, 2000 г.), кстати, на базе Национальной академии образования имени Ы.Алтынсарина. Типология уроков и четкая структура каждого типа урока, последовательность уроков в рамках тематического цикла, специальные критерии для каждого типа уроков дают ожидаемые результаты по стандарту образования.

Цель оказания теоретической и практической помощи специалистам неязыковых дисциплин эффективно организовывать учебный процесс на двух языках в рамках программного объема часов побудила меня к разработке когнитивно-коммуникативной технологии двуязычного обучения неязыковым дисциплинам, на которую получено авторское свидетельство МЮ РК. Привлекательность технологии в экономическом аспекте очевидна: она не требует дополнительных учебных часов, программный материал осваивается в рамках заданного объема часов.

Как известно, существующие средства обучения обычно направлены на освоение содержания учебной дисциплины, но двойная задача всегда была непосильной для преподавателей неязыковых предметов, так как они не изучали специальной методики языкового направления. Мне удалось показать путь параллельного освоения как содержания неязыкового курса, так и овладения неродным языком в рамках заданного содержания, апробировать на практике и доказать эффективность. В рамках технологии предложена и методика критериального оценивания, в которой учитываются и содержательность, и аспект иноязычного профильного общения. Технология предназначена для развития полиязычия учащейся молодежи, особенно в рамках профильного или профессионально направленного иноязычного обучения.

Методологическая основа предлагаемой технологии основана на фундаментальных положениях когнитивной, семантической и коммуникативной лингвистики, а также коммуникативной методики обучения иноязычному общению Е.И.Пассова.

На данном этапе в рамках научно-технической программы «Научные основы модернизации системы образования и науки», выполняемой на базе Национальной академии образования имени Ы.Алтынсарина, идет обучение по данной технологии учителей языковых предметов Павлодарской области, так как школы этого региона выбраны как экспериментальные базы исследования. Технология имеет свои особенности реализации, состоит из этапов предварительного отбора

учебного материала, специального календарного и поурочного планирования учебного процесса.

Технология решает проблему развития трехязычия в конкретных условиях обучения неязыковым дисциплинам. Универсальность технологии заключается в том, что ее можно применять для обучения любым двум языкам (казахском и английскому, русскому и английскому, казахскому и русскому и т.д.). В плане формирования иноязычной коммуникативной компетенции они результативны в условиях отсутствия иноязычной среды.

Когнитивно-коммуникативный подход позволит проводить системную работу по разработке практически важных учебных пособий для развития полиязычия на разных специальностях вуза.

Разработан «Учебный лингводидактический словарь (для функционально-коммуникативного аспекта обучения)» (2021 г.). Понятийный аппарат учебной дисциплины «Методика преподавания...языка» определяется концептуальным подходом ее реализации, когда, наряду с базовым терминологическим корпусом, появляется необходимость в дополнительных терминах или обновлении значения имеющихся. Названный учебный словарь представляет перечень терминов, которые свидетельствуют о введении в методическую науку новых единиц обучения. Последние стали возможными благодаря тому, что были открыты и научно описаны в лингвистике. Однако лингвистика и лингводидактика, хотя и являются родственными взаимосвязанными дисциплинами, имеют разнящиеся области исследования. Особенно актуальным стало это разъединение благодаря тому, что методика обучения иностранному языку постепенно отходит от системного представления структурной (абстрактной) языковой системы. В результате появилась необходимость применения функциональных единиц языка, которые не могут в методике презентоваться как лингвистические единицы, они должны быть представлены как единицы обучения, выполняющие свои функции уже в процессе обучения языку. Необходимость обеспечения функционально-коммуникативного подхода к обучению всей системой необходимых функционально-семантических средств требует включения и такой новой единицы как «семантический тип элементарного высказывания» (введен мною в 2004 году в «Вестнике ЕНУ им.Л.Н.Гумилева», №1). Введение функциональных единиц значительно сокращает время на овладение грамматической системой второго языка. При этом синтаксемы представлены в удобном для обучающихся и учителей-практиков терминологическом сочетании, как группа словоформ с типовой семантикой. Содержание словаря представляет собой структурированный терминологический материал, который соответствует этапам обучения.

Отбор известных и введение новых терминов, их методически значимая интерпретация в учебных целях, «полевое» расположение их, когда обучая диалогической речи, имеешь возможность работать с определенным разделом словаря, придает словарю функциональный характер.

Все концептуальные подходы к обучению языкам реализованы и реализуются на курсах повышения квалификации учителей (опыт работы более четверти века), на тренерских консультациях для одаренных детей (которые становились абсолютными чемпионами на Республиканских предметных олимпиадах), в школьных учебниках по русскому языку, казахскому языку и немецкому языку, при научном руководстве творческими группами авторов-разработчиков разных обучающих ресурсов, в обучении эковолонтеров ЕНУ им. Л.Н.Гумилева казахскому и английскому языку.

Авторские свидетельства на технологии обучения:

1. СВИДЕТЕЛЬСТВО ИС 005663 МЮ РК о государственной регистрации прав на объект авторского права № 1767 от 16.08.2016г. на произведение науки «Функционально-коммуникативная технология обучения русскому языку в казахской школе»;
2. СВИДЕТЕЛЬСТВО ИС 005689 о государственной регистрации прав на объект авторского права №1798 от 17.08.2016г. МЮ РК на произведение науки «Когнитивно-коммуникативная технология двуязычного обучения неязыковым дисциплинам: теория, планирование, внедрение».

Основные лингвистические, лингводидактические, методические, педагогические идеи изложены в более 180 научных трудах.

Основные научные труды:

Монографии

1. Функционально-коммуникативная технология обучения русскому языку в казахской школе. – Павлодар: ПГУ им. С.Торайгырова, 2005. – 351 с.
2. Научные основы непрерывного лингводидактического образования специалистов иностранных языков в Казахстане»: Коллективная монография./ - Астана: «Мастер ПО», 2017. Объем – 8,4 п.л. (в соавторстве)
3. Современные направления лингвистической науки: Коллективная монография./ - Алматы: «Эпиграф», 2017 - 270 с.

Словарь

Учебный лингводидактический словарь (для функционально-коммуникативного аспекта обучения). – Нур-Султан: ИП «Булатов А.Ж.», 2021 г. – 74 с.

Учебное пособие для магистрантов и докторантов

The Basics of Linguodidactics. A course of lectures for the students of the language specialties /Bulatbayeva K.N., Nurkenova S.S., Sabitova L.S.- Nur-Sultan: FE «Bulatov, A», 2021-260 p.

Статьи в индексируемых журналах с ненулевым импакт-фактором (SCOPUS, WOS).

1. Updating of language training content in Kazakhstan: implementation of new linguodidactic approaches. // Language. European Scientific Language Journal/. eISSN 2453-711X; ISSN 1337-8384/ Issue_n_2_2018 /P. 239-255|| www/xlinguae.eu) Перцентиль – 91

http://www.xlinguae.eu/files/XLinguae2_2018_19.pdf) (Guzaliya Zh. Fahrutdinova, Olga I. Kondratova, Svetlana N. Fedorova, Olga A. Petukhova)

2. Cognitive-communicative technology of bilingual education as condition of formation of ecological competence. European proceedings of social and behavioural sciences EpSBS», volume XLV (45), No 22. - Казань, 2018 – pp. 185-192. ISSN: 2357-1330. <https://dx.doi.org/10.15405/epsbs.2018.09.22> (Dlimbetova G.K., Fahrutdinova G.Zh)

3. Gnoseological Aspect of Cross-Cultural Communication/ Mediterranean Journal of Social Sciences. MCSER Publishing, Rome-Italy. ISSN 2039-2117 (online). ISSN 2039-9340 (print). - Vol 6 №1 S 1 January 2015 (в соавторстве с Танибергеновой А. и др.) (Италия)

4. Professional self-affirmation of a teacher as a functional activity system // Mathematics Education. – 2016. – Vol.11 – Iss. 1. – p.279-290 (Kamalova L.A., Korchagina G.I.,)

5. Traditions of Human Physical Development in Kazakh National Pedagogy as a Means of Patriotic Education of Future Teachers// Espacios, Vol 39(Number 19) P.17. ISSN 0798 1015 <http://www.revistaespacios.com/a18v39n49/18394917.html> Está en índices de citas (Scopus) = +3.5 Antigüedad = 38 años (fechainicio, 1980. Pervivencia: $\log_{10}(30) = +1.5$ ICDS = 5.0

6. Management of ecologization of professional Management of ecologization of professional education// Ekoloji Volume 27, Issue 106, 2018, Pages 1217-1225. -Q4 (https://www.researchgate.net/publication/329800533_Management_of_ecologization_of_professional_education (в соавт.)

7. Spiritual and Moral Values of the People as the Installation of School Students Functional Literacy// Eastern European Scientific Journal (ISSN 2199-7977). Journal. Kommunikations- und Verlagsgesellschaft mbH. www.auris-verlag.de / DOI 10.12851/EESJ2015 01C07ART03- S. 179-183 опубликовано: Германия, Дюссельдорф/)

8. Formation of ethnoculturological readiness of students through national values and ethnical traditions// EEIA 2019 – International Conference "Education Environment for the Information Age" (в соавт.) (на верификации).

9. Problems of professional multilingualism in university and its solutions// EDULEARN16 Proceedings of the 8th International Conference on Education and New Learning Technologies // Web of Science, Cross REF, EDULEARN16 Proceeding Pages: 1608-1616 Режим доступа: <https://library.iated.org/view/BULATBAYEVA2016PRO> /ISBN: 978-84-608-8860-4. ISSN: 2340-1117.

10. Communicative Registers as a Means of Expressing Author's Position in a Monologue Speech. 2015 The Authors. Published by Elsevier Ltd. Peer-review under responsibility of Academic World Education and Research Center. Org. Academic World Education and Research Center Non-profit international organization. www.awer-center.org

11. Linking theory and practice in teacher training: Pandemic lessons from three countries (Russia, Kazakhstan and Slovakia)

[Baklashova, T. A.](#); [Bulatbayeva, K. N.](#); [Marcos, J. J. M.](#); [Plavcan, P.](#)

XLinguae; 14(4):186-208, 2021. Artigo em Francês | Scopus | ID: covidwho-1599839

Статьи в журналах КОКСОН РК, ВАК и РИНЦ РФ

1. Единые критерии оценивания языковой, речевой и коммуникативной компетенций при обучении языкам в школе и вузе/ ДОС (С. 27-31) // dropdoc.ru/doc/510085/. РИНЦ

2. Семантические типы элементарных высказываний как единая основа развития полиязычия в учебных заведениях Казахстана" – ж. Вестник ЕНУ, 2004, №1. – С. 116-123
3. Mutual assistance as standard of behaviour in English and Kazakh cultures (as exemplified in English and Kazakh proverbs) / в соавторстве: Ережепова А.Т. / Вестник Чувашского государственного педагогического университета им.И.Я.Яковлева/ Чебоксары, 2017, №2, с.13-18 – ISSN 1680-1709 (ВАК РОССИИ)
4. Механизм реализации системы критериального оценивания в процессе обучения будущих специалистов иностранных языков // Научная дискуссия: вопросы педагогики и психологии: сб. ст. по материалам XLVIII Межд. науч.-практ. конф. «научная дискуссия: вопросы педагогики и психологии». – № 3 (48). часть 1. – РИНЦ: -М., Изд. «Интернаука», 2016. – с. 8-15(Москва)
5. Этнопедагогика и лингводидактика взаимосвязь системность и непрерывность Ethnopedagogics and Linguodidactics: some aspects of interrelation // сб. ст. по материалам Межд. науч.-практ. конф., посв. 90-летию со дня рождения академика Г.Н.Волкова «Этнопедагогика как фактор сохранения Российской идентичности»// Чувашский ГПУ им. И.Я.Яковлева – РИНЦ. ISBN 978-5-88297-340-6 «Чебоксары», 2017. – с. 320-324
6. Как планировать уроки иностранного языка в начальных классах и оценивать достижения учащихся] // Педагогический опыт: теория, методика, практика: материалы междунар. науч.–практ. конф. / редкол.: О. Н. Широков [и др.]. РИНЦ: - Чебоксары: ЦНС «Интерактив плюс», 2015. - С.12-17

ЛИЧНОСТЬ – НАУКА – ПРАКТИКА

Анафинова М.Л.,

*к.ф.н., профессор
кафедры иностранной филологии
ЕНУ им. Л.Н.Гумилева*

*«Сен де бір кірпіш дүниеге, кетігін тап та, бар қалан»
Абай Құнанбаев*

Человек, прежде всего не просто продукт природы, а продукт общества, и для него, важнейшее значение имеет категория «личность». *Личность в моем понимании – конкретное выражение сущности человека, воплощение и реализация в нем системы социально значимых черт и качеств данного общества.* Главное в личности – не ее абстрактная физическая природа, а ее *социальное* качество. Неотъемлемыми характерными чертами личности являются самосознание, ценностные ориентации, социальные отношения, известная автономность в отношении к обществу, ответственность за свои поступки.

Социология содержит множество теорий личности, которые отличаются друг от друга кардинальными методологическими установками.

Теория личности как субъекта и объекта деятельности и общения заложены в марксистской социологии, ролевой теории личности Ч.Кули, Р.Дарендорфа, Р.Минтона, Р.Мертон и др.

Переход общества к инновационному социально-ориентированному типу развития в условиях построения модели открытой экономики и формирования нового механизма социального развития предполагает актуализацию различных научно-теоретических и практических проблем, связанных с модернизацией деятельности основных социальных институтов, к которым, несомненно, относится система образования.

«Теперь же в эпоху быстрой смены технологий должна идти речь о формировании принципиально новой системы непрерывного образования, предполагающей постоянное обновление, индивидуализацию спроса и возможностей его удовлетворения. Причем ключевой характеристикой такого образования становится не только передача знаний и технологий, но и формирование творческих компетентностей, готовности к переобучению. В свою очередь, навыки непрерывного образования, умение обучаться в течение всей жизни, выбирать и обновлять профессиональный путь формируются со школьной скамьи» [1].

Сегодня мы говорим о Личности с большой буквы, внесшей огромный теоретический и практический вклад в развитие науки и образования Казахстана, докторе наук, профессоре, члене Академии педагогических наук Казахстана Булатбаевой Кульжанат Нурымжановне.

Научная школа ученого: Академия педагогических наук СССР (г.Москва), Московский педагогический государственный университет (г.Москва), Казахский национальный педагогический университет имени Абая (г.Алматы).

Трудовая биография: Лебяжинская средняя школа Павлодарской области, Павлодарский педагогический институт, Павлодарский государственный университет имени С.Торайгырова, Институт повышения квалификации педагогических кадров Павлодарской области, Национальная академия образования имени Ы.Алтынсарина, Евразийский университет имени Л.Н.Гумилева. Каждый этап трудовой жизни отмечен наградами за заслуги беззаветного служения обществу, воспитанию и обучению подрастающего поколения и молодежи, совершенствованию педагогического мастерства учителей и преподавателей.

Работа в редакционной коллегии отечественных и зарубежных журналов, активная исследовательская деятельность в грантовых проектах и программах, подготовка научных кадров – магистрантов, кандидатов наук и PhD, разработка обучающих технологий, членство в диссоветах КазНПУ им.Абая и ЕНУ им.Л.Н.Гумилева, автор более 200 научных работ в области лингводидактики и педагогики.

Научные интересы: функционально-семантическая, коммуникативная, когнитивная лингвистика; социолингвистика; лингвокультурология; сравнительно-сопоставительная лингвистика: лингводидактика, методика преподавания неродного (в том числе иностранного) языка; теория и практика профессионального обучения; педагогика; дидактика. Индекс Хирша в Scopus – 2.

Рыночные отношения требуют высокой конкурентоспособности, включающей в себя приспособляемость, целеустремленность, саморазвитие, эмоциональную устойчивость, что определяет готовность к *самоопределению*. Самоопределение как самостоятельный выбор человеком своего жизненного пути, целей, ценностей, нравственных норм, будущей профессии и условий жизни является необходимым условием жизнедеятельности человека, определяющим качество его личностной и профессиональной зрелости. В качестве философской категории «самоопределение» трактуется как самоназначение – понятие этики, противоположное понятию косности. Самоопределение Булатбаевой К.Н. является деятельным отношением к ситуации, бескорыстным и даже связанным с риском, поскольку оно направлено на защиту этических ценностей от того, что им угрожает. И представленная выше хронология биографических данных подтверждает данную идею.

В казахской философии самоопределение рассматривал представитель казахской философской мысли – Абай Кунанбаев. В «Тридцать третьем слове» он пишет: чтобы жить в достатке, надо учиться ремеслу. Достаток преходящ, ремесло – нет. Ремесленника, который живет на заработанные своим честным трудом, можно бы почитать как святого. Абай видел будущее казахов в образовании, просвещении, развитии науки и искусства, в упорном и созидательном труде. В «Тридцать втором слове» он писал: «Тот, у кого больше знаний, любви, справедливости, - тот мудрец, тот ученый, тот и обладает миром». Понимая ценность знаний, Абай пишет: «Известно, что наукой овладевает тот, кто испытывает жажду познания. Но одного стремления тут мало. Даже сам процесс приобретения знаний должен быть подчинен определенной системе. В противном случае поиски могут оказаться напрасными...».

Знания не просто отражают объективную реальность так, как она есть теперь, но и обнаруживают ее тенденции, главные направления ее закономерного развития, показывают действительность в единстве таких ее необходимых моментов, как прошлое, настоящее и будущее. Знания, вложенные в теоретические исследования должны дать идеальную форму будущего предмета (процесса), тот образ будущего, которое и будет достигаться в ходе практической реализации теории.

Наиболее практичной является теория в ее самом зрелом и развитом состоянии. Поэтому необходимо всегда держать ее на самом высоком

научном уровне, постоянно, глубоко и всесторонне разрабатывать ее, обобщая новейшие процессы и явления жизни, практики. Только наиболее полная и высоконаучная основательная теория (а не эмпирические, обыденные знания) может быть руководством для соответствующей формы практической деятельности.

Успешная реализация в практике теоретических знаний обеспечивается лишь в том случае, когда люди, которые берутся за практические действия, убеждены в истинности тех знаний, которые они собираются применить в жизни. Без превращения идеи в личное убеждение, веру человека невозможна практическая реализация теоретических идей, тем более таких, которые несут в себе необходимость прогрессивных социальных преобразований. Тому подтверждением служит разработанная профессором Булатбаевой методика когнитивно-коммуникативного подхода к обучению, который опирается на три основных принципа – системность, функциональность, коммуникативность.

Внутри этих принципов когнитивно-коммуникативного подхода к обучению выделены более частные принципы обучения:

- принцип представления когнитивных структур языковой или неязыковой системы;
- принцип учета потенциальных тем общения и соответствующих им речевых интенций;
- принцип полевого представления лексико-грамматического материала;
- принцип параллельного представления когнитивных структур реальной действительности и отражающих их когнитивных структур языковой системы;
- принцип учета стратегии и тактик монологического высказывания и диалогического общения [3].

При разработке учебно-методических комплексов по отдельным курсам Булатбаевой К.Н. была раскрыта суть каждого из этих принципов и условия их реализации. На основе вышеназванных принципов разрабатывалась и представлялась соответствующая типология заданий.

Описанный концептуальный подход к обучению полиязычию в вузе является синтезом интеграции науки и практики, который призван: помочь преподавателям интегрировать содержание родственных курсов, четко представлять и планировать учебный процесс на все годы обучения, на один учебный год, на семестр, на один кредит, на одно конкретное занятие;

- способствовать системному и взаимосвязанному формированию предметной, языковой, речевой, коммуникативной, этнокультуроведческой компетенций;
- подготовить студентов к общению на все темы, которые могут возникнуть в реальной жизни (в рамках элективных курсов) и на все темы

по специальной дисциплине; научить целенаправленно и осознанно отбирать языковые средства соответственно ситуации общения;

- отслеживать результаты обучения (текущий, промежуточный, итоговый контроль).

Таким образом, мы можем с уверенностью утверждать, что Булатбаевой К.Н. удалось в рамках когнитивно-коммуникативного подхода к обучению полиязычию в школе научно отобрать базу для целенаправленного, системного, результативного учебного процесса в целях достижения достаточного уровня коммуникативной компетенции студентов.

Не на любой, а на *достаточно зрелой ступени* своего развития наука становится теоретической основой практической деятельности, что демонстрируется опубликованными работами профессора Булатбаевой К.Н. Последняя, в свою очередь, должна достичь определенного, достаточно высокого уровня, чтобы стало возможным систематическое (и экономически оправданное) практическое применение науки.

Теория (даже самая глубокая и содержательная) сама по себе ничего не изменяет и изменить не может. Она становится материальной силой лишь тогда, когда «внедряется» в сознание людей, которые должны употребить практическую силу и энергия которых воплощает теорию в реальную действительность. Личность же опредмечивает те или иные научные идеи, реализует их в определенных материальных формах. Этому свидетельство обучение К.Н. Булатбаевой тысяч будущих и работающих педагогов современной методике преподавания языков и авторским технологиям по достижению планируемых результатов по преподаваемым дисциплинам.

Использованные литературы

1. Лупанова Н. А. Самоопределение личности как научная категория.- Вестник КГУ им. Н.А.Некрасова, 2010, №3. – С. 302-306
[//https://cyberleninka.ru/article/n/samoopredelenie-lichnosti-kak-nauchnaya-kategoriya/viewer](https://cyberleninka.ru/article/n/samoopredelenie-lichnosti-kak-nauchnaya-kategoriya/viewer)
2. Құнанбаев А. Шығармаларының екі томдық жинағы: II т. – Алматы: Қазақ ССР-нің «Ғылым» баспасы, - 312 б.

НОВОЕ В КАЗАХСТАНСКОЙ ЛИНГВОДИДАКТИКЕ

(к юбилею моего научного руководителя,
доктора педагогических наук К.Н. Булатбаевой)

ҚАЗАҚСТАН ЛИНГВОДИДАКТИКАСЫНДАҒЫ ЖАҢАШЫЛДЫҚ

(п.ф.д. К.Н. Булатбаеваның мерейтойына арналады)

NEW IN KAZAKHSTAN LINGUODIDACTICS
(for the anniversary of my supervisor, Doctor of Pedagogical
Sciences K.N. Bulatbaeva)

Капенова Ж.Ж.

*кандидат педагогических наук,
ассоциированный профессор (доцент),
Торайгыров университет, Павлодар, Казахстан*

Аңдатпа. Бұл мақалада функционалды-коммуникативтік тәсіл аясында мақсатты тілдерді оқыту мәселелері бойынша заманауи ғылыми-әдістемелік зерттеулер мәселелері қарастырылған. Қазақстандық ғалым К. Н. Булатбаеваның екінші тілді оқытудың функционалды-коммуникативтік технологиясын әзірлеу мен енгізудің авторы ретінде теориялық ізденістері ұсынылды, лингводидактикалық ғылымның жаңа терминдермен және оқыту бірліктерімен елеулі толықтырулары атап өтілді.

Аннотация. В статье освещены вопросы современных научно-методических исследований по проблемам обучения целевым языкам в рамках функционально-коммуникативного подхода. Представлены теоретические изыскания казахстанского ученого К.Н. Булатбаевой как автора разработки и внедрения функционально-коммуникативной технологии обучения второму языку, отмечаются существенные дополнения лингводидактической науки новыми терминами и единицами обучения.

Abstract. The article highlights the issues of modern scientific and methodological research on the problems of teaching target languages within the framework of a functional and communicative approach. It presents the theoretical research of the Kazakh scholar K. N. Bulatbayeva as the author of the development and implementation of functional and communicative technology of teaching a second language and notes significant additions of linguodidactic science with new terms and units of learning.

Түйін сөздер: лингводидактика, функционалды-коммуникативтік технология, оқу лингводидактикалық сөздігі, қарапайым мәлімдемелердің семантикалық түрі, коммуникативтік регистр, оқыту бірлігі, критериалды бағалау жүйесі.

Ключевые слова: лингводидактика, функционально-коммуникативная технология, учебный лингводидактический словарь, семантический тип элементарных высказываний, коммуникативный регистр, единица обучения, система критериального оценивания.

Keywords: linguodidactics, functional and communicative technology, educational linguodidactic dictionary, semantic type of elementary utterances, the communicative register, a unit of study, the criteria assessment system.

Перспективным в научном лингводидактическом творчестве Кулжанат Нурымжановны Булатбаевой является грамотное сочетание методических и лингвистических исследований современности. Пройдя школу российских ученых, она со знанием дела разрабатывает новые пути и подходы к обучению языкам.

В богатом научно-методическом наследии ученого заложены основные идеи, направленные на решение проблем развития трехязычия, реализации функционально-коммуникативной системы обучения русскому языку как одному из целевых языков (в качестве Я2), когнитивно-коммуникативного подхода к двуязычному обучению неязыковых дисциплин в условиях казахстанской системы образования.

Так, начальный этап исследовательской деятельности ученого характеризуется введением нового расширенного подхода к понятию речевого этикета, в отличие от представления А.А. Акишиной и Н.И. Формановской. Булатбаева К.Н. рассматривает речевой этикет не как простую совокупность устойчивых формул общения, а как систему коммуникативно самостоятельных и коммуникативно несамостоятельных лингвистических и экстралингвистических средств, которые, взаимодействуя друг с другом в разных вариациях, формируют коннотацию вежливого и деликатного отношения к собеседнику [1].

Одной из фундаментальных работ является монография К.Н. Булатбаевой «Функционально-коммуникативная технология обучения русскому языку в казахской школе», изданная в 2005 году [2]. В ней представлен новый подход, основанный на комбинировании таких ведущих методических принципов, как функциональность, коммуникативность, систематичность, системность в минимизации языкового и речевого материала. Этот труд расширяет современное понимание лингводидактики, являясь научным исследованием в области методики преподавания языка с позиции функционально-коммуникативного подхода. Для формирования коммуникативной компетенции на русском языке казахскоязычных учащихся представлено планирование уроков, учитывающее предметные знания, языковые, речевые, лингвокультурологические умения и навыки коммуникации в разных сферах речевой деятельности. В работе представлено описание следующих типов уроков внутри одного тематического цикла:

- аспектные уроки, направленные на формирование языковых знаний и языковой грамотности;
- уроки по формированию лексических умений и навыков, обогащению и активизации словарного запаса учащихся;
- уроки по формированию грамматических умений и навыков, обогащению и активизации грамматического строя речи с использованием различных словоформ и синтаксических конструкций;
- уроки по формированию речевых навыков, развитию умений говорения и письма в диалогической и монологической формах;
- уроки по формированию коммуникативных навыков, развитию умений общения в изменяющихся условиях речевой коммуникации.

Не остается без внимания и лингвокультурологический аспект: этнолингвистические единицы языка рассматриваются в контексте изучаемой речевой темы.

Таким образом, данная типология уроков дает возможность построить учебный материал на взаимосвязи языка, речи и общения в рамках каждой сквозной темы.

Практика преподавания русского языка в областной казахской гимназии имени Ы.Алтынсарина г.Павлодара показала, что разноаспектный подход к организации учебного материала в полной мере создает благоприятные условия для одновременного усвоения языкового материала, развития речевых и коммуникативных навыков. Результатом апробирования и внедрения функционально-коммуникативной технологии обучения русскому языку в казахской школе доктора педагогических наук Булатбаевой К.Н., затем успешной экспериментальной работы на базе гимназии имени Ы.Алтынсарина (1999-2009 гг.) стала защита мною кандидатской диссертации на тему «Формирование стилистической компетенции учащихся в условиях функционально-коммуникативного подхода к обучению русскому языку (5-9 классы казахской школы) под руководством ученого.

Особенность системы обучения русскому языку по функционально-коммуникативной технологии заключается в разноаспектной организации и планировании учебного материала. Отмечается методический правильный комплексный подход к языку, ориентированный на сочетание всех аспектов, включая языковую систему, предметную, речевую, лингвокультурологическую, коммуникативную составляющие языка в целом. В отличие от традиционной методики преподавания, в котором язык рассматривается в абстрактном виде, функционально-коммуникативная технология строится на основе учета ведущих методических принципов функциональности, коммуникативности, а также введенных частных методических принципов: принцип учета активности языковых средств в рамках тематического поля, принцип учета стратегии и тактики общения в рамках тематического поля, принцип учета когнитивной структуры тематического поля как структуры будущего монологического высказывания и т.д. Новизна заключается в том, что учебный материал представлен в рамках тематической (лексической, речевой, коммуникативной) и функционально-семантической (грамматической) полевой организации с учетом возможностей использования разноуровневых единиц языка в контексте изучаемых сквозных тем и ключевых микротем.

Существенным дополнением современной лингводидактической науки, занимающейся вопросами обучения иностранным языкам, является «Учебный лингводидактический словарь (для функционально-

коммуникативного аспекта обучения)» К.Н. Булатбаевой, изданный в 2021 году. Словарь отражает новый взгляд на методику преподавания предметов языкового цикла. В нем даны термины, описанные с позиции функционально-коммуникативного подхода к обучению целевым языкам. Особое внимание привлекает структура словаря, представленная разделами «Общие понятия лингводидактики», «Формирование лексической компетенции», «Формирование грамматической компетенции», «Обучение диалогической речи», «Развитие монологической речи», «Современные средства обучения». Название каждого раздела характеризуется методической направленностью, предполагающей многоступенчатый подход к учебной деятельности. Такая структура значима при обучении методике преподавания языка, так как представляет собой процесс последовательного познания этапов обучения и дозированного использования методических понятий. В словаре автор, во-первых, дополняет существенно новыми функциональными понятиями имеющиеся словаря методических терминов (Э.Г. Азимов и А.Н. Шукин; М.Р. Львов). Во-вторых, К.Н. Булатбаева придерживается в своем словаре той позиции, что методические термины-понятия должны отличаться от терминов лингвистических, так как методика как наука имеет свой объект и предмет исследования. Известные лингвистические термины уже в лингводидактике используются прежде всего как единицы обучения, а не только как средства языка. В указанном словаре вводятся термины, актуальные в рамках обновления содержания учебных предметов по языкам.

Так, на основе имеющегося арсенала минимальных единиц грамматики – синтаксем (по Г.А. Золотовой) – представлен ряд словоформ с различными типовыми значениями: «местоположение /местонахождение», «адресат», «лицо, воспринимающее что-либо, автор мысли и речи», «объект восприятия, объект действия», «назначение предмета», «размер, мера, величина», «направление движения, отправная точка и точка достижения/предела», «орудие действия», «причина действия», «воздействующий фактор», «качество, свойство предмета», «части целого», «количественная характеристика», «объект распределения», «сопутствующий объект, сопровождающее действие, соучаствующее лицо», «объект (не)соответствия другому объекту», «критерий сравнения, оценки», «способ, средство действия», «объект принадлежности, владения», «потенциальное действие, явление, событие, потенциальная ситуация», «ситуация», «источник информации или сенсорного восприятия», «тема ситуации», «время», «путь движения», «цель, назначение действия» [3, 15-32]. Описание данных словоформ сопровождается возможными моделями в казахском, русском, английском, немецком языках.

В словаре введена новая единица формирования грамматических навыков говорения – семантический тип элементарных высказываний (СТЭВ) [3, 34]. Основой выделения данных типов элементарных единиц послужили некоторые положения российских ученых В.В. Богданова, И.П. Сусова, Е.К. Ширяева, в трудах которых высказывались идеи о наличии некоей семантической типизации высказываний, служивших конструктивным элементом коммуникации. Так, Е.К. Ширяевым, выделены 4 семантических типа на уровне предложений. В свою очередь, И.П. Сусов и В.В. Богданов представляют абстрактную картину организации предложений путем наращивания глагола-доминанты новыми компонентами.

Казахстанский методист К.Н. Булатбаева расширяет границы семантических типов минимальных суждений, конкретизирует их, создавая новую типологию и представляя его некий завершенный перечень. Так, в словаре выделяется ряд СТЭВ: «субъект и его физическое действие», «субъект и его психическое действие», «субъект и его эмоционально-оценочное отношение к чему/кому-либо», «субъект и его интеллектуальное действие (в том числе речевое/мыслительное)», «субъект и его социально-этическое действие», «субъект и его движение» и др. В целом представлено описание двадцати семантических типов элементарных высказываний [3, 34-37]. Включение СТЭВ в процесс обучения языкам способствует формированию у учащихся умений и навыков конструирования синтаксических единиц путем правильного отбора языкового материала в контексте изучаемой речевой темы. Именно эта типология стала важным условием интеграции лексического и грамматического материала (до этого грамматический материал подбирался по принципу частотности интуитивно, отбор частотных типов высказываний и их лексикализация обеспечивает преемственность этапов формирования лексических и грамматических навыков иноязычного говорения). При обучении неязыковым дисциплинам именно эта семантическая типология важна для организации развития речи, а не освоение грамматической структуры речи через ССП, СПП и БСП.

По-новому, с лингвометодической точки зрения, рассмотрен термин «коммуникативный регистр», впервые введенный в лингвистику российским ученым Г.А. Золотовой. В лингводидактическом словаре К.Н. Булатбаева определяет термин «коммуникативный регистр» как «средство обучения выражению авторской позиции в устных или письменных диалогических и монологических текстах», который в лингводидактическом использовании «служит эффективным средством обучения передаче авторского «Я» в сочинениях, когда в высказывании прослеживаются сведения об авторе (его социальный или возрастной статус/принадлежность высказываемой мысли или эмоции ему/его ссылка

на чье-то мнение/его обращение к читателям и т.д.)» [3, 44]. Автор словаря дает методическое обоснование возможностям использования регистров как единиц обучения при функционально-коммуникативном подходе.

Выделяя вслед за Г.А. Золотовой пять коммуникативных регистров – волюнтивный, генеритивный, репродуктивный, информативный, реактивный, К.Н. Булатбаева дает методическое описание каждого из них как единицы обучения, возможности их использования в процессе развития диалогической и монологической речи. Автором словаря отмечаются основные функциональные признаки, свойственные каждому регистру: волюнтивный – при порождении высказывания (передача адресату своего волеизъявления – просьба, совет, требование, приглашение, предложение, пожелание и др.); генеритивный – при создании текста (передача адресату общепринятого умозаключения со ссылкой на источник); репродуктивный – при порождении высказывания (передача увиденного или услышанного как непосредственного участника, с позиции авторского «Я»); информативный – при составлении текста (передача адресату прочитанного или услышанного из других источников); реактивный – при порождении текста (выражение реакции, субъективного мнения к высказываемому) [2, 44-46].

Использование данных регистров в качестве единиц обучения способствует правильному построению учебного материала, в котором ведущую позицию занимает коммуникативный аспект.

Подробное описание регистров дано в статье «Communicative Registers As Means Of Expressing Author's Position In Monologue Speech Journal Metrics» [4].

Немаловажным является вопрос о формировании коммуникативной компетенции специалистов неязыковых профилей. В этой связи в словаре дается описание термина «когнитивно-коммуникативная технология обучения неязыковым дисциплинам». Актуальность данной единицы несомненна в плане обучения языкам в старших классах с делением на естественно-математическое и общественно-гуманитарное направления, а также в условиях подготовки будущих кадров неязыковых специальностей.

Еще одна задача, которую успешно решает К.Н. Булатбаева, это задача критериального оценивания и методики его применения в учебном процессе. Проблеме оценивания учебных достижений посвящена статья «Единые критерии оценивания языковой, речевой и коммуникативной компетенций при обучении языкам в школе и вузе» [5]. Данная статья привлекает внимание всесторонним освещением критериев оценивания на каждом уровне образования в зависимости от аспектов обучения языку: представлены специальные параметры и критерии оценивания лексических и грамматических навыков, умений диалогической и монологической речи, навыков устной и письменной речи.

Содержание учебного лингводидактического словаря отражает значимые стороны обучения второму или иностранному языку, включая все виды компетенций – лексические, грамматические, речевые, коммуникативные.

Представленные в совокупности термины могут служить теоретической основой разработки учебников по языковым предметам. Во-первых, данные термины отражают коммуникативную направленность обучения языкам. Во-вторых, их условное распределение по разделам послужит неким ориентиром в процессе разработки языковых (лексических, грамматических) упражнений, речевых и коммуникативных заданий. В-третьих, внедрение новых терминов или их методическое переосмысление расширяет учебные возможности в процессе развития навыков продуктивной речевой деятельности. В учебнике могут быть представлены модели, речевые образцы и другой иллюстративный материал. Таким образом, словарь лингводидактических терминов является своевременным и необходимым в условиях разработки учебной литературы по обновленному содержанию.

Свой багаж знаний и опыт Кулжанат Нурымжановна не перестает передавать разным поколениям: школьникам, студентам, магистрантам, докторантам. Интерес к языку, методической организации учебного материала присущ научной и трудовой деятельности К.Н. Булатбаевой. Она всегда находит особый подход в процессе подготовки своих учеников к участию в научных и интеллектуальных мероприятиях регионального, республиканского и международного уровней. Результатом такого плодотворного труда являются призовые места учащихся в олимпиадах разных уровней, публикации ее студентов, магистрантов и докторантов в зарубежных научных изданиях и др.

Булатбаевой К.Н. опубликовано около 200 научных работ, среди них и монографии, учебники, учебные и учебно-методические пособия, словарь, научные статьи в зарубежных индексируемых и отечественных журналах.

Неутомимая энергия, трудолюбие, постоянный поиск оптимальных путей совершенствования учебного процесса – вот основные качества, которые отличают Кулжанат Нурымжановну. Это ученый, методист, педагог, мастер, взрастивший целый ряд учеников, продолжающих исследования в области методики преподавания русского и иностранных языков. Желаю успешного продвижения всех идей и научных разработок, активного претворения их в практику преподавания языков!

Использованные литературы

1. Булатбаева К.Н. Речевой этикет в системе обучения русскому языку в казахской школе (5-8 классы). Автореферат дисс. на соискание ученой степени кандидата

педагогических наук (шифр 13.00.02 – методика преподавания русского языка). НИИ национально-русского двуязычия АПН СССР. – Москва, 1991.- 16 с.

2. Булатбаева К.Н. Функционально-коммуникативная технология обучения русскому языку в казахской школе, - Павлодар: ПГУ, 2005. – 350 с.

3 Булатбаева К.Н. Учебный лингводидактический словарь (для функционально-коммуникативного аспекта обучения). – Нур-Султан: ИП «Булатов А.Ж.», 2021. – 74 с.

4 Bulatbayeva K.N., Kaziyeva G.S, Sagimbayeva G.S. Communicative Registers As Means Of Expressing Author's Position In Monologue Speech Journal Metrics//4th Cyprus International Conference on Educational Research. – Кипр (Турция), 2015. – С.61-64.

5 Булатбаева К.Н. Единые критерии оценивания языковой, речевой и коммуникативной компетенций при обучении языкам в школе и вузе// Педагогический опыт: теория, методика, практика: материалы международной научно-практической конференции (Чебоксары, 08 окт. 2014) / редкол.: О. Н. Широков [и др.]. – Чебоксары: ЦНС «Интерактив плюс», 2014. – 334 с.

МЕТОДИКА ПРЕПОДАВАНИЯ - ЗАЛОГ УСПЕХА ЯЗЫКОВОГО ОБУЧЕНИЯ В УСЛОВИЯХ ТРЕХЪЯЗЫЧИЯ

ОҚЫТУ ӘДІСТЕМЕСІ - ҮШТІЛДІЛІК ЖАҒДАЙЫНДАҒЫ ТІЛДІ ОҚЫТУ ЖЕТІСТІГІНІҢ КЕПІЛІ

THE TEACHING METHODOLOGY IS THE KEY TO THE SUCCESS OF LANGUAGE LEARNING IN THE CONDITIONS OF TRILINGUALISM

Бижкенова А.Е.

*доктор филол.н., профессор кафедры
иностранной филологии ЕНУ им. Л.Гумилева*

***Аннотация.** В данной статье изложены направления развития языковой политики Республики Казахстан и эффективные пути ее реализации. В статье исследованы и проанализированы важнейшие вопросы языковой подготовки, трехъязычия, основные требования к подготовке педагогов-языковедов и профессионализму, компетентностно-ориентированный подход, современные эффективные методы обучения языкам, роль методики преподавания языков и особенности обучения иностранным языкам на разных уровнях обучения. Применение полиязычия как оптимального способа осуществления современной языковой подготовки среди специалистов обеспечивает полное и глубокое усвоение знаний, владение языками в области общения, формирование готовности специалистов к профессиональному самообразованию, успешную интеграцию в социальное пространство Республики Казахстан и мировое образовательное и профессиональное пространство.*

***Аңдатпа.** Аталмыш мақалада Қазақстан Республикасының тілдік саясатының даму бағыты және оны жүзеге асырудың тиімді жолдары баяндалған. Мақалада*

үштілділіктің тілдерді меңгерудігі тиімділігі, тіл мамандарының шеберлігі мен оларды даярлауға қойылатын негізгі талаптар, құзіретке бағытталған қағида, тілдерді меңгерудің ең тиімді заманауи әдістері мен шет тілдерін оқыту әдістемесінің рөлі және әр түрлі деңгейде шет тілдерін оқытудың ерекшеліктері сияқты тілдік дайындыққа қатысты маңызды мәселелер зерттеліп, талданды. Мамандар арасында заманауи тілдік дайындықты жүзеге асырудың оңтайлы жолы ретінде көптілділікті қолдану білімді толық және терең игеруді, сондай-ақ, қарым-қатынас саласында тілдерді меңгеруде, мамандардың кәсіби өзін-өзі тәрбиелеуге дайындығын қалыптастыруда, Қазақстан Республикасының әлеуметтік кеңістігіне және әлемдік білім беру және кәсіби кеңістікке сәтті кірізуге мүмкіндік береді.

Abstract. *This study explores the main trends of developing language policy in the Republic of Kazakhstan and effective ways of its implementation. The article investigates and analyzes the most important issues of language training, trilingualism, the professionalism of language teachers and the basic criterion for their training, a competence-based approach, effective modern methods of language teaching, the role of language teaching methods and features of teaching foreign languages at different levels of education. The use of multilingualism as the optimal way to implement modern language training among specialists ensures full and in-depth knowledge acquisition, and language proficiency in the field of communication, formation of specialists' readiness for professional self-education, successful integration into the social space of the Republic of Kazakhstan and the world educational and professional space.*

Ключевые слова: *трехъязычие, языковая политика, методика преподавания языков, современные методы, компетентность, профессионализм педагога-языковеда, модель.*

Түйін сөздер: *үштілділік, тіл саясаты, тілді оқыту әдістемесі, заманауи әдістер, құзіреттілік, тіл маманының шеберлігі, модель.*

Key words: *trilingualism, language policy, language teaching methodology, modern methods, competency, language teacher's mastery, model.*

Введение

Внедрение трехъязычия в национальную систему образования – вопрос сложный, длительный и требующий компетентного подхода. Трехъязычие является сегодня единственным правильным ориентиром развития комплексного языкового образования. Это не приходится оспаривать. Многоязычие становится в мире глобальной экономики, политики, межгосударственного культурного взаимодействия важным и основополагающим фактором, ведущим к созиданию и устойчивому прогрессу.

Многоязычие, создающее гармоничное общение между народами, имеет особое значение для Организации Объединенных Наций. Так, в Центральных учреждениях ООН разговаривают на 350 языках. Официальными языками Организации Объединенных Наций являются английский, арабский, испанский, китайский, русский и французский языки.

Во многих странах мира правительство использовало многоязычие населения для развития общества. Например, в Сингапуре официальный статус имеют 4 языка: английский, китайский, малайский и хинди. Как результат – большинство населения этой страны владеет несколькими языками, поэтому более образовано и конкурентоспособно по сравнению с представителями других стран на региональном рынке труда. В сочетании с рядом других факторов такая продуманная и прагматичная языковая политика быстро привела, как известно, к сингапурскому экономическому чуду.

Формирование модели гражданина 21 века, языковой личности в самом широком смысле, учитывающей множество аспектов мыслительной, речепроизводительной и этнокультурной компетенции возможно только через трех- и многоязычное образование. Изучение языков способствует усилению международного диалога, через знание языка открываются двери к новым идеям, иным способам мышления. Один немецкий философ как-то сказал: «Мое сознание заканчивается там, где заканчивается мой язык». Получается, чем больше языковых знаний, тем шире границы сознания. Поэтому совершенно очевидно, что полиязычие – есть один из оптимальных путей осуществления современной лингвистической подготовки специалистов. Именно оно обеспечивает в конечном итоге полное и глубокое усвоение знаний, привитие умений и формирование устойчивых навыков в овладении языками в сфере коммуникации, в формировании готовности специалистов к самоопределению, профессиональному самообразованию, дальнейшую успешную интеграцию в социальное пространство Республики Казахстан и шире, в мировое образовательное и профессиональное пространство.

Основные направления языковой политики в Казахстане

Цели языковой политики современного Казахстана были определены еще в 2007 г. для реализации культурного проекта "Единство трех языков", направленного на развитие трех языков: казахского как государственного языка, русского как языка международного общения и английского как языка успешной интеграции в мировую экономику. В рамках выполнения программы трехязычия была разработана Дорожная карта в 2010 г., согласно которой к 2020 году доля населения, говорящего на государственном языке достигнет 95%, на русском языке будет говорить 90% население и 20% людей должны владеть английским языком. Сегодня мы можем с уверенностью говорить, что много сделано для того, чтобы данные рубежи были достигнуты.

На данный момент ситуация выглядит лишь приближенной к указанным параметрам. На самом деле приоритетом развития языкового пространства является, в первую очередь, упрочение роли и функциональности казахского языка. Важный смысл реализации

трехязычного образования кроется в полном знании казахского языка населением страны. За последние десятилетия произошел значительный сдвиг в знании языка и его использовании на рабочем месте и в личной жизни граждан. Согласно переписи 2021 года, количество этнических казахов в стране достигло 70,18%. Это означает, что и роль казахского языка укрепляется из года в год. Трехязычное образование активно и с хорошими результатами внедрено на уровне среднего образования в сети учебных заведений "Дарын" для одаренных детей, в казахско- турецких лицеях, Назарбаев интеллектуальных школах (НИШ), а также в ряде средних школ-гимназий и лицеев. Такие предметы, как математика, физика, биология, химия и информатика преподаются на английском языке, а история Казахстана, география, и физическая культура на казахском языке.

Данный пилотный проект с частичным преподаванием дисциплин на трех языках продолжается и более того, расширяет количество средних учебных заведений, участвующих в реализации трехязычного образования.

Принцип ученикоцентрированности современного образования

Среди основных ориентиров трехязычного образования является формирование у учеников внутреннего мотива к пониманию важности полиязычия, воспитание толерантного отношения к языковым и культурным различиям, привитие навыков межкультурной коммуникации.

Еще Плуларх говорил: «Ученик – это не сосуд, который надо наполнить, а факел, который надо зажечь», и это все еще остается основным постулатом образования.

Мудрые слова древнегреческого философа актуальны сегодня как никогда.

Одной из основных задач организаций образования всегда было и неизменно остается формирование базовых разносторонних знаний в средней школе и высококачественное обучение студентов по выбранной ими специальности, обуславливающее в дальнейшем их успешную и эффективную работу. Молодое поколение должно иметь четкое представление об окружающей среде и общественных отношениях при бережном отношении к истории и культуре как родного края, так и во всем мире. Государство может рассчитывать на своих граждан, если они высоко образованы, имеют стойкий внутренний ориентир на прогресс и активную социальную позицию.

Все вышесказанное прививается через различные знания, в том числе через изучение языков. Сегодня языки изучаются не просто как школьные предметы, у них поменялась миссия – это сегодня средства образования, те механизмы, через которые молодые люди познают мир, историю, культуру и расширяют кругозор. Чем больше языков, тем лучше. Тогда можно полагать, что конечная цель языкового образования – это высоко

образованный молодой человек, владеющий родным и другими языками, в результате дальнейшего образования – это профессионалы высокого класса, которые составляли и всегда будут составлять интеллектуальный потенциал страны, выступающий гарантом ее успешного и динамичного научно-технического и политико-экономического развития. Вот такая дальнесрочная перспектива и цель, которая стоит перед отечественным филологическим образованием на всех уровнях.

В связи с этим все больше ученых и практиков, работающих в образовательной сфере, обращаются к компетентностному подходу, который позволяет внести личностный смысл в образовательный процесс. Компетентностный подход противостоит не знанию, а распространенной иллюзии, что запомненное, выученное и есть знание. На первое место выдвигается не информированность человека, а умения разрешать проблемы, возникающие в познании и объяснении явлений действительности, во взаимоотношениях людей, в этических нормах, при оценке собственных поступков, при оценке своей готовности к обучению с дальнейшей правильной ориентировкой на рынке труда.

Принцип ориентировки на обучающегося требует сегодня особого учета в планировании и организации образовательного процесса.

Модель современного педагога-языковеда

Современное отечественное образование нацелено на обновление не только его содержания, но отношения к личности и профессиональным качествам педагога. Недавние испытания, которые пережила система образования в условиях пандемии, четко очертила круг проблем, которые остро встали перед обществом. В первую очередь, дигитализация и полный переход на компьютерное и дистанционное обучение привели к спаду качества образования на всех его уровнях. Это еще раз подтверждает тезис о важности и незаменимости прямого контакта обучающегося с педагогом. Учителя машина не заменит, как робот не заменит живого слова. Данный факт стал дальнейшим толчком для определения роли и формирования современной модели педагога. Конечно же это не есть просто урокодатель, как было раньше. Педагог сегодня больше консультант, мотиватор, куратор и модератор образовательного процесса.

Модель компетентности современного педагога включает в качестве обязательных элементов личностно-гуманистическую ориентацию; способность системного видения педагогической реальности и системного действия при организации процесса обучения; креативность в профессиональной сфере, которая обеспечивается глубоким постижением предметных знаний, владением педагогической методологией и совершенными педагогическими технологиями; наличием рефлексивной культуры [1].

Для выполнения своих функциональных обязанностей современный преподаватель-языковед должен обладать следующими знаниями, умениями и навыками:

- выявление образовательных потребностей и уровня готовности обучающихся;
- определение целей и стратегии обучения конкретной аудитории;
- отбор и структурирование содержания, источников, средств, форм и методов обучения;
- разработка учебных планов, программ;
- организация совместной и индивидуальной деятельности всех участников процесса обучения;
- определение и использование различных критериев, форм, методов, средств и процедур оценивания как одного ученика, так и всего обучаемого коллектива;
- развитие и определение перспектив образовательных потребностей, коррекция процесса обучения, поддержание интереса к обучению, стимулирование к процессу самостоятельного обучения.

Преподаватель иностранного языка обязан быть образцом профессиональной компетентности. При формировании у обучающихся навыков по предмету речевая подготовка самого преподавателя должна быть безупречной, что является залогом доверия учеников. В учебном процессе педагог должен ориентироваться на своих учеников.

Роль и место методики преподавания языков

Педагогический принцип ученикоцентрированности на языковых предметах базируется на многих параметрах, сюда относятся индивидуальные подходы, уровневое обучение, моногенность групп, замер степени адаптированности материалов и др. Однако не менее важным является правильно подобранная методика обучения языкам. Большую роль играют формы и методы обучения языкам в совокупности.

Метод в современной педагогической науке понимается в двух направлениях, как-то: 1) метод как методическая система или принципиальное направление в обучении предмету в конкретный исторический период развития науки и 2) метод как путь и способ достижения определённой цели в преподавании и обучении.

В дидактической науке имеются разные подходы к выделению методов. Единой классификации методов обучения языкам нет. «В современной педагогической практике используется большое количество методов обучения», пишет Л.Ханова [2]. С этим нельзя не согласиться. Однако, если свести существующие классификации воедино, то можно заметить, что они дифференцированы по определенным признакам [3]. Так, в первую группу выделяются методы, в основу выделения и классификации

которых заложены источники информации, т. е. источники передачи и приобретения знаний, и тогда выделяются следующие методы:

- Передача знаний через коммуникацию (коммуникация с учителем), например, лекция, беседа, объяснение;
- Работа с книгой (учебник, дополнительная литература при подготовке сообщений, рефератов);
- Наблюдение, эксперимент (действительность и опыт);
- Упражнения и практическая работа (самостоятельная практическая деятельность учащихся).

С другой стороны, в основу классификации методов могут быть положены качественные параметры познавательной деятельности учащихся, которая может быть воспроизводящей, творческой или исследовательской. На этой основе выделяются такие методы, как:

- 1) объяснительно-иллюстративный;
- 2) репродуктивный;
- 3) проблемно ориентированный;
- 4) частично-поисковый;
- 5) исследовательский.

И те, и другие методы хорошо интегрированы в образовательный процесс и представляют арсенал профессиональной компетенции педагога-языковеда. Методы применяются не изолированно, а лишь в совокупности, потому что нет универсальных методов, каждый метод может быть полезным лишь в одной ситуации для достижения определенных целей. Поэтому педагог должен знать, как работает тот или иной метод и как его применять.

Методы – это всегда взаимодействие. В данном случае – между учителем и учениками. Выделяют, как пишут авторы онлайн педагогики, восемь методов взаимодействия учителя и учащихся в процессе поэтапного обучения языку, начиная с первичного ознакомления с материалом (лексикой, грамматикой и др.) и заканчивая речевой активностью обучающихся [ср.: 3]:

- визуализированное и коммуникативно - ориентированное предъявление;
- активное коммуникативно – проблемное осмысление;
- коммуникативно- направленное закрепление продуктивного плана;
- коммуникативно- направленная тренировка рецептивного плана;
- коммуникативно – целенаправленное применение говорения, письма;
- коммуникативно – осмысленное применение аудирования, чтения;
- самооценка, самокоррекция при порождении речи;
- коммуникативно-мотивированное взаимодействие при восприятии речи.

Все вышеперечисленные методы отражают целостную систему взаимодействия учителя и учащихся в процессе обучения языкам, в том числе иностранным. Каждый урок, нацеленный на изучение определенной комплексной темы, снабжен заданиями и упражнениями на усвоение всех видов речевой деятельности. Поэтапное соблюдение методов, направленных на усвоение комплекса знаний, приведут, несомненно, к формированию речевой компетенции, что является основной целью в обучении языку.

Особо важным этапом развития языковых навыков и привития мотива к изучению языков является, безо всяких сомнений, среднее образование. Среднее образование состоит из внутренних структур, таких как, начальная школа (1-4 классы), среднее звено (5-7 классы), старшее звено (8-9 классы) и выпускной уровень обучения (10-11 классы). Каждый из этих уровней образования требует в соответствии со своими стандартами достижения установленных целей. Отсюда и подбор методов обучения языкам должен быть дифференцированным и соответствующим, в первую очередь, возрастным и психологическим особенностям учеников.

Профессионализм учителя-языковеда заключается в креативности технологических подходов, обладании образовательным прогнозом, умении правильного подбора методов обучения и регулярности мониторингового анализа результатов. При всем этом педагог обладает механизмами урегулирования всех возникающих рисков и проблемных ситуаций при овладении материалом.

Давайте посмотрим на методики обучения в разрезе уровней в среднем образовании. Начальная школа абсолютна важна для закладки базовых ориентиров для распознавания языковых предметов, целей и отличительных признаков. Поэтому популярными и активными методами на начальном этапе являются геймификация и подвижные игры. Начальная школа охватывает в среднем возраст с 6 (7) до 9 (10) лет. Это детский возраст формирования первого пласта базовых знаний, поэтому здесь важны положительные эмоции и благие чувственные восприятия. Именно они способствуют запоминанию и развитию устойчивых ассоциаций.

Конечно же игровые задания являются универсальными, их не возбраняется использовать в любом возрастном звене. Но в начальной школе, как показывает опыт многих педагогов, они должны быть доминантой. При этом важно знать, что

- выбор формы игровых заданий должен быть педагогически и дидактически обоснован и рассчитан на массовый охват языковой группы;
- задания должны соответствовать языковым возможностям и возрастным интересам учащихся;
- игровые задания должны иметь целью закрепление или контроль изученного материала по языку.

Игры как развивающий дидактический прием, можно разрабатывать для развития всех видов речевой деятельности. Это могут быть игры как на уровне слова, предложения и текстов, так и лексические, грамматические, стилистические, орфографические, фонетические. Игры можно планировать на всех этапах урока, начиная от введения в лексическую или грамматическую тему, заканчивая ее закреплением и проверкой усвоенных знаний и навыков.

Что касается среднего и старшего уровней, то здесь широкий выбор методов обучения языкам, которые обязательно будут ориентированы и напрямую зависеть от уровня подготовленности учеников к восприятию. Изложение учебного материала любым способом должно активизировать у обучающегося рефлексию развертываемой перед ним деятельности. Высокий уровень рефлексии существенно повышает степень содержательной и организационной самостоятельности обучающихся; способствует росту их обучаемости; повышает мотивацию процесса обучения, то есть благоприятствует становлению субъектности обучающегося.

Личностно ориентированные технологии оперируют категориями понимания и взаимопонимания, которые могут появиться лишь на основе сотрудничества и диалогового общения. В развивающих дидактических системах субъектность обучающегося рассматривается как производная от обучающих воздействий: от организации предметного содержания образования и от технологии обучения.

Педагог должен в планировании учитывать учебные цели. Основные правила гласят так:

- Учебные цели должны конкретно определять, что именно тот, кто учится, будет способен выполнить конце обучения;
- Учебные цели должны описывать определенные наглядные действия или результаты;
- Учебные цели должны ссылаться на конкретные разделы предмета изучения;
- Учебные цели должны очерчивать определенный приемлемый уровень сформированности лингвистических компетенций;
- Учебные цели должны определять условия, при которых обучающийся сможет достигнуть ожидаемого результата или продемонстрировать соответствующие навыки и умения [5: 55-56].

Итак, педагог должен четко представлять контингент обучающихся, уровень обучения и учебно-методические материалы, которые помогут при выборе методики ведения занятий достижению конечных результатов. В современном процессе обучения иностранному языку наибольшее применение нашли коммуникативно-ориентированные концепции. Среди них такие виды методик, как коммуникативная, проектная, интенсивная,

деятельностная и методика с элементами ускоренного обучения. Каждый из этих методов зарекомендовал себя в качестве успешного подхода и действенного механизма в усвоении изучаемого языка.

Касательно выпускного уровня – 10-11 классы, то здесь дифференциальным признаком является профильное обучение по общественно-гуманитарному и естественно-математическому направлениям. Углубление коммуникативных навыков и самостоятельных аналитических способностей при говорении, чтении, письму и аудированию – это есть основная цель на этом этапе. Для этого используется весь арсенал имеющихся методик и технологий, направленный на развитие языковых умений.

Таким образом, еще раз вернемся к теме методики и технологий ведения языковых занятий. Считаем, что правильно выбранная методика способствует своевременному усвоению материала. Каждый опытный педагог имеет свою наработанную систему методов поэтапного изучения языка. Это не подлежит сомнению, поэтому в системе подготовки педагогов по языкам важно учитывать роль практикоориентированных занятий, в ходе которых будущий учитель получает свои навыки преподавания.

Использованные источники:

1. Виненко В.Г. Синергетика в школе // Педагогика, 1997. – № 2. – С. 55 – 60.
2. Лилия Ханова Методы, средства обучения. Классификация методов обучения// <https://www.maam.ru/detskijasad/metody-sredstva-obucheniya-778021.html>
3. Практическое применение методов иноязычного обучения// https://studopedia.ru/11_69978_prakticheskoe-primenenie-metodov-inoyazichnogo-obucheniya.html
4. Карина Доронина Методики преподавания английского языка // <https://tefl-tesol-certificate.com/blog/metodika-prepodavaniya-anglijskogo-yazyka>
5. А.Е.Бижкенова Иноязычная подготовка в системе профессионального образования государственных служащих.-Астана: АГУ при Президенте РК, 2020.-135 с.

ҚАЗАҚ ТІЛІНЕ БАСЫМДЫҚ БЕРЕ ОТЫРЫП ҮШТІЛДІ БІЛІМ БЕРУ

ТРЕХЪЯЗЫЧНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ С ПРИОРИТЕТОМ КАЗАХСКОГО ЯЗЫКА

TRILINGUAL EDUCATION WITH AN EMPHASIS ON THE KAZAKH LANGUAGE

Резуанова Ф.Қ., Шнайдер В.А.

Аңдатпа. Мақалада автор қоғамдағы тіл саясаты, көптілді білім беру мәселелері жайлы сөз етеді. Үштілді білім берудегі қиындықтар және олардан шығудың жолдарын қарастырып, өзіндік ұсыныстар береді. Мемлекеттік тілдің қазіргі ахуалына сараптама жасап, қорытынды шығарады. Үштілдік білім беруді мемлекеттік тіл ретінде қазақ тіліне басымдық бере отырып жүргізілуі қажеттігін алға тартады.

Аннотация. В статье автор поднимает вопрос языковой политики, проблемы полиязычного образования РК. Рассматривает проблемы трехязычного образования и пути их решения, дает свои рекомендации. Проводит анализ современного состояния государственного языка и выносит заключение. По-мнению автора трехязычное образование должно проводиться с приоритетом казахского языка как государственного языка.

Abstract. In the article, the author raises the issue of language policy, the problems of multilingual education of the Republic of Kazakhstan. Examines the problems of trilingual education and ways out of them, gives his recommendations. Analyzes the current state of the state language and makes a conclusion. According to the author, trilingual education should be conducted with the priority of the Kazakh language as the state language.

Түйін сөздер: көптілділік, үштілді білім беру, мемлекеттік тіл, басымдық

Ключевые слова: полиязычие, трехязычное образование, государственный язык, приоритет

Key words: multilingualism, trilingual education, state language, priority

Қазір заман көптілділік пен мультимәдениетті орта заманы. Мұндай органы қалыптастыру жолында біздің еліміз де көш ілгерілеуде. Осы орайда үш тұғырлы тіл саясатын жүзеге асыру бойынша білім беру саласында да нәтижелі жұмыстар атқарылуда. Көптілді білім беру бағдарламаларын құрастыру, білім мазмұнын жаңарту, инклюзивті білім беруді қолға алу, т.с.с.. Көптілді білім беруде тілдердің түйісуі көрініс табуда. Мәселен, орта білім беру жүйесінде жаратылыстану-математикалық бағыттағы «Физика», «Информатика», «Химия» пәндерін ағылшын тілінде жүргізуге, кіріктірілген сабақтар өткізуге педагогтер қауымы жұмылдыруда. Осы ретте біршама қиындықтарға да тап болудамыз. Солардың ішінде ең негізгісі – шет тілін жетік білетін мамандарға деген тапшылық. Көптілді білім берудің тиімді және өміршең бағдарламаларын іздеп табу да аса маңызды және күрделі мәселе. Үштілді білім беру үшін оқулықтарды ағылшын тілінде қайта жазу және ең бастысы оны білім алушылардың жас ерекшеліктеріне қарай бейімдеп жазу қажет. Еліміздегі жоғары оқу орындары мен мектептеріндегі фрагментарлық жинақталған тәжібелерді де бір жүйеге келтіру керек. Соның негізінде білім беру бағдарламаларында бірізділік қамтамасыз етілуі тиіс. Педагогикалық кадрларды даярлайтын жоғарғы оқу орындарында көптілді кадрлар даярлау алдыңғы орынға қойылуы маңызды. Ең маңыздысы «Тілдердің үш тұғырлылығы» мәдени жобасын іске асыруда мемлекеттік тілге басымдық берілуі тиіс. Қазақ тілін

шынайы мемлекеттік тіл дәрежесіне жеткізу – бүгінгі к.ннің өзекті мәселесі болып табылады. Қазақ тілі қазақстандықтарды топтастырушы тіл болуы тиіс.

Мемлекеттік тіл мәселесі қазір қоғамдық-әлеуметтік өміріміздің барлық салаларында өте өткір тұрған мәселе. Соның бірі мемлекетіміздегі білім беру мекемелерінде мемлекеттік тілді оқыту сапасын арттыру.

Тәуелсіздігімізді алған алғашқы күннен бастап қазақ тілін мемлекеттік тіл ретінде оқыту мәселесі қолға алынғаны баршаға белгілі. Еліміздің аймақ-аймақтарында мемлекеттік тілді оқыту орталықтары ашылды. Қазақстан Республикасы Үкіметінің арнайы қаулысымен мемлекеттік тілді мемлекеттік қызметкерлерге оқыту бойынша мемлекеттік тілді жеделдетіп оқыту орталықтары құрылды. Отыз жыл ішінде мектептен бастап, арнаулы орта оқу орындары, жоғары оқу орындарында білім алған қаншама қазақстандық қазақ тілін оқыды. Олардан тыс мемлекеттік тіл орталықтарының ұйымдастыруымен шағын және үлкен мекемелерде, министрліктерде, тіпті Парламентте арнайы ұйымдастырылып өткізілген қазақ тілі курстарында он мыңдаған адам оқып шықты, әлі де болса оқып жатыр. Орыс тілді аудиторияларда қазақ тілін оқыту бойынша тәжірибе алмасу, қазақ тілін оқыту әдіснамасын жетілдіру мақсатында сан мыңдаған ғылыми-практикалық конференциялар мен семинарлар, дөңгелек үстелдер ұйымдастырылып өткізілді. Қазақ тілін оқытуға байланысты қаншама оқулықтар мен оқу құралдары жарық көрді. Дегенмен де Қазақстан территориясында, әсіресе, ірі мегаполистер (Нұр-Сұлтан, Алматы) мен еліміздің солтүстік өңірлерінде қазақ тілінде сөйлейтіндерге қарағанда орыс тілінде сөйлейтіндердің саны басым болып отырғаны белгілі. Мұның себебі неде? Мемлекеттік тіл шын мәнінде өз мәртебесіне сай қызмет атқара алмай жатуының басты себебі – оған мемлекет тарапынан басымдық берілмей отырғандығымен тікелей байланысты. Бұл туралы айтылып та, жазылып та жүр. Мемлекет тарапынан қазақ тіліне қолдау жасау, жағдай туғызу аса маңызды. Алайда, біз бәрін үкіметке, мемлекет басшылығындағыларға сілтеп, қол қусырып отырмауымыз керек. Білім беру саласында қызмет етіп келе жатқандықтан кемшіліктің себебін өзімізден де іздегеніміз жөн. Осы орайда мемлекеттік тіл шын мәнінде өз мәртебесіне сай қызмет атқара алмай жатуының екінші себебі – қазақ тілін оқытуда нақты мақсаттарды қоя алмауымызда, мемлекеттік тілді оқытудың мазмұны мен құрылымын, аражігін ажырата алмауымызда дегім келеді. Түсінікті болу үшін ойымды ашып айтар болсам, білім беру саласында орыс тілді аудиторияда қазақ тілін мемлекеттік тіл ретінде оқытуда қарапайымнан күрделіге қарай стратификация әдісі сақталмауында. Негізінен келгенде, кезкелген тілді

үйренуде деңгейлеп оқыту қағидаты сақталуы тиіс. Иә, еліміздің көптеген жоғары оқу орындарында оқыту орыс тілінде жүргізілетін топ студенттерінің тілді білу деңгейін анықтау мақсатында кіріс тесті алынып, студенттердің деңгейі анықталады және сол бойынша қазақ тілі деңгей бойынша оқытылады. Деңгейге бөлуге бірден-бір түрткі болып отырған жоғары оқу орындарына арналған Мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандартының негізінде құрастырылған Үлгілік (типтік) оқу бағдарламасы. Үлгілік оқу бағдарламасында деңгей бойынша қай деңгейде қандай тақырыптар оқытылатыны да көрсетілген. Мұның бәрі дұрыс. Алайда, біздің қоғамымызда екінші бір мәселе назардан тыс қалғанға ұқсайды. Ол мектепке дейінгі мекеме, мектеп, колледж және жоғары оқу орындарының арасындағы байланыстың болмауы. Бұл жерде байланыс дегенде, біз қазақ тілін оқыту мәселесіне байланысты байланыстың жоқтығын тілге тиек етіп отырғанымызды айтуымыз керек. Дұрысына келгенде, балабақша – мектеп-колледж-жоғарғы оқу орындарында тілді меңгертудің баспалдағы іспеттес болуы шарт. Яғни балабақша А1 деңгейін меңгертсе, бастауыш сыныпта А2, орта буында В1, жоғары сыныпта немесе колледжде В2, жоғары оқу орнында С1 және жоғары оқу орнынан кейінгі білім (магистратура мен докторантурада) С2 деңгейіне дейін жеткізілуі қажет. Және, менің ойымша, әр баспалдақ өзіне тиесілі деңгейді білім (тәрбие) алушысына меңгерткендігін растайтын сертификат беріп, оның келесі сатыға көтерілуіне болатындығын нақты құжатпен бекітсе болар еді. Сонда, біріншіден, білім алушы қазақ тілін білуге әнде ынталанады, әнде белгілі бір нәтижеге қол жеткізеді.

Ол үшін, ең алдымен, қазақ тілін мемлекеттік тіл ретінде меңгертудің мақсаты айқындалуы шарт. Және ол мақсатқа сай оқу мазмұны реттелуі тиіс. Оқу мазмұнын құрастырғанда тілдік ортаны қалыптастыруға көбірек мән берілгені дұрыс. Сол себептен де мектепке дейінгі мекемелердің тілді меңгертуге арналған оқу-әдістемелік материалдарына баса назар аударылуы керек. Сол сияқты мектеп оқулықтарына сапалы сараптама жасалып, қажет болған жағдайда мектеп сыныптарының қазақ тілі оқулықтарын қайта құрастыру қажет. Олай дейтін себебіміз, көптеген оқулықтарда қазақтың тарихы, батырлары мен хандары жайлы тілі күрделі, оқушы үшін таныс емес сөздері көп, ұзынсора мәтіндер беріледі. Мәтіннің аяғына жеткенде бас жағында не туралы айтылғаны оқушының есінде де қалмайды. Әрине, оқушы қазақ елінің тарихын да, мәдениетін де, салт-дәстүрін де білгені абзал. Жаңартылған білім мазмұнына сай танымдық мәтіндер берілуі керек. Алайда, ондай мәтіндерді оқушының қабылдауына жеңіл болатындай етіп, жас ерекшелігіне қарай бейімдеп берген жөн. Себебі ондағы таныс емес

сөздер мәтін мазмұнын түсінуге кедергі жасайды. Екіншіден, тілді оқыту функционалдық-семантикалық, когнитивті-коммуникативтік тұрғыда болғаны дұрыс. Қазіргі жас ұрпақтың сөз мағыналарын түсінбеуімен байланысты сөздік жұмыстары да көптеп берілуі қажет. Мәселен, қазіргі жастар қардың түрлерін білмейді. Осыған орай мәтін алдында сырғыма қар, қиыршық қар, ұлпа қар дегендерге түсініктеме берілгені абзал.

Сонымен, ойымызды қорытындылай келгенде, тілді (мемлекеттік тілді) оқытуда мектепке дейінгі мекеме, мектеп, колледж және жоғары оқу орындарының арасында байланыс болуы үшін жалпыға міндетті мемлекеттік білім беру стандартын қайта қарастыру және соның негізінде үздіксіз тілдік білім беру үшін әрбір білім беру мекемесі үшін үлгілік оқу бағдарламасын қайта құрастыру қажет. Мемлекеттік тілді оқытудың мазмұны мен құрылымына баға беру үшін мектеп, колледж және жоғары оқу орындары оқулықтарына сапалы сараптама жасап, қажет болған жағдайда бүгінгі күннің талабына сай мемлекеттік тілді оқытудың мазмұны мен құрылымына сапалы өзгерістер мен толықтырулар енгізе отырып, олардың (мектеп, колледж және жоғары оқу орындарының) қазақ тілі оқулықтарын қайта құрастыру керек. Мектепке дейінгі мекемелер, мектеп, колледж және жоғары оқу орындарында тілді меңгертуге арналған оқу-әдістемелік материалдарды мүмкіндігінше электронды нұсқаларда қайта әзірлеу қажет. Сондай-ақ, баса айтар нәрсе – қазақ тілін мемлекеттік тіл ретінде оқытатын педагогтер өз ісіне аса жауапкершілікпен қарауы тиіс. Өйткені оқытушының қолында бүкіл бір ұлттың ғана емес, бүтін бір елдің тағдыры, болашағы тұрғанын жадыда бекем ұстау қажет. Оқытушы тек өзіне тиесілі сағаты өткізіп, жүктемесін орындап қана қоймауы, қазақ тілінің елімізде мемлекеттік тіл болып қалу не қалмауына өзіндік үлкен үлесі бар екенін білгені дұрыс.

Біздің ойымызша, мемлекеттік тілді дамытуға арналған шаралардың қай-қайсысы болмасын кезек күттірмейтін **мемлекеттік аса маңызды мәселе** болып табылады. Ендеше, келесі кезекте сөзден нақты іске көшіп, әлі де жасайтын істерімізді белгілеген дұрыс. Сол үшін осы орайда не істелді және не істеуіміз керек екенін сараптап алайық.

Мемлекеттік тіл ретіндегі қазақ тілінен жеткен жетістіктер мен жасалуы қажет шараларды белгілеу үшін мемлекеттік тілдің мықты тұстары мен әлсіз жақтарын көрсетейік:

<i>Мықты жақтары</i>	<i>Әлсіз жақтары</i>
Еліміздің ауылдық жерінде тұратындар немесе ауылдық жерлерде өсіп, қалалық	Жалпы Қазақстан бойынша қазақ тілінде сөйлейтін халық санының төмен болуы

жерлерде тұрақтап қалғандар қазақ тілінде жақсы сөйлеуі	немесе орыс-қазақ қостілділердің басым болуы (соңғысы ауызекі тілге қатысты)
Арнаулы орта және ЖОО-ларда қазақ тілінде білім беретін мамандықтардың көбеюі	Сабақ барысында баға алу үшін қазақша сөйлегенмен, аудиториядан тыс жерлерде (қоғамда) орыс тілінде сөйлеуі
Жас жеткіншектер мен жастардың қазақша ауызекі сөйлеу тілін білуі	Жастар арасында кітап оқу мәдениеті, ауызша сөйлеу сауаттылығы, тілдің лексика-фразеологиялық бейнелі сөздерін, этномаркерлі лексикалық қорды білу және қолдану деңгейі төмен болуы
Қазақстанда қазақ тілінде қарапайым (тілді ауызекі сөйлеу стильде ғана) сөйлейтіндер 30 %, ауызекі сөйлеу тілі және бір немесе бірнеше кітап стилін меңгергендер – 61-62 %, тілді барлық стильдерде ауызша және жазбаша нысанда жоғары деңгейде қолданатындар 8-9 %.	- әдеби тілді қолданушылар саны бұрынғы жылдармен салыстырғанда әлдеқайда төмен болуы, - халықтың функционалдық сауаттылық деңгейі, оның ішінде тілдік құзыреттілігінің деңгейі төмен болуы; - экономика, бизнес және қаржы жөніндегі қазақтілді ақпараттың саны мен сапасының төмен болуы;
Семинар, шеберлік-сыныптары көптеп жүргізілуі	Семинар, шеберлік-сыныптарын жүргізетін тренерлер мен спикерлердің мемлекеттік тілді меңгеру деңгейі төмен болуы
Барлық мемлекеттік мекемелер іс қағаздарын мемлекеттік тілде жүргізуі	Барлық мемлекеттік мекемелер іс қағаздарын аударма тәсілі арқылы мемлекеттік тілде жүргізуі, қазақтілді кадрлардың аз болуы
Аймақтарда қазақ тілін мемлекеттік тіл ретінде оқыту орталықтарының болуы	Аймақтардаға мемлекеттік тілді оқыту орталықтарының мемлекет тарапынан қадағаланбай, өзалдына жұмыс істеуі
Мемлекеттік тілде білім беретін мектептер санының көбеюі	Мемлекеттік тілде білім беретін мектептерде оқушылардың орыс тілінде сөйлеуінің БжҒМ тарапынан қадағаланбауы және жауапқа тартылмауы
Терминологиялық жүйені реттеу бойынша біршама жұмыс жасалуы	Ұлттық терминологиялық жүйенің бірізділенбеуі
Қазақ тілінде ұсынатын өнімнің, ақпараттың болуы	Қазақ тілінде ұсынатын өнімнің, ақпараттың сапасы қоғамның сұранысына әрдайым сай болмауы
Қазақ тілінің әлеуметтік инфрақұрылымы қоғамдық өмірдің барлық саласын (қалай болғанда да) қамтуы	Әлеуметтік-коммуникативтік ортада мемлекеттік тілді қолдануды ынталандырудың төмендігі
Әлеуметтік ортада, қоғамда мемлекеттік тілде сөйлеушілердің болуы	Қоғамда мемлекеттік тілді меңгеру деңгейінің біркелкі болмауы

Енді осы айтылғандардан қорытынды шығарып, нақты істерді белгілеу аса маңызды болып отыр. Демек, біздің жеткен жетістіктерімізден гөрі істер істеріміз әлі бірталай екендігін аңғару қиын емес сияқты. Ең

алдымен, қазақ тілін жетік білетіндерге оқуға түсуде де, жұмысқа орналасуда да басымдық берілуін мемлекет тарапынан заңдастырып берсе нұр үстіне нұр болар еді. Осы орайда, көршілес елдердің тәжірибесене сүйене отырып, мансаптық өсу немесе оқу орнында білім алу үшін кез келген адам қазақ тілін талап етілетін деңгейде білетінін растайтын «Казтест» сертификатының болуын талап ету және елімізге басқа елдерден көшіп келушілер немесе уақытша ұзақ мерзімге келетін шетелдіктер үшін қазақ тілін білу міндетті шарт болуын, сонымен қатар, өз бизнесін ашатындар, инвесторлар, сондай-ақ шетел азаматтарының жоғары оқу орнына түсуі үшін мемлекеттік тілді ең құрығанда А1 деңгейінде білуін талап ету де орынды. Және қазақ тілінің функцияларын кеңейту және оны қолдану мәдениетін арттыру үшін қазақ тілділердің (қазақ-орыс және қазақ-этностық қостілділігінің) кеңінен таралуына жағдай жасалуы (ынталандырушы үстемеақы, мансаптық өсуде басымдық беру) да аса маңызды.

Сондай-ақ, ел азаматтарының мемлекеттік тілде сөйлеушілер қатарын ұлғайту жолында БАҚ мемлекеттік тілді насихаттау мақсатында қызықты тележобалар (әсіресе, балалар мен жастарға арналған хабарларды қызықты әрі ұлттық құндылықтарды дәріптейтіндей етіп беруді) ойлап тауып, мерзімді басылымды оқуға деген қызығушылық тудыру жолдарын қарастырғаны да маңызды екендігі сөзсіз.

Ойымызды қорытындылайтын болсақ, үш тұғырлы тіл саясатын жүзеге асыру бойынша қоғам өмірінің барлық саласында да әлі де болса сапалы нәтижелі жұмыстар атқарылуы қажет. Бұл орайда, шет тілдерін ұлттық-мәдени дүниетаным аспектісінде оқыту маңызды екендігін естен еш шығармау қажет. Яғни қандай тілді оқытсақ та, басымдық мемлекеттік тілге беріліп, еліміздің болашағы болып табылатын жас буынның бойына ұлттық құндылықтарды қалыптасытырып, мемлекеттік тілге деген сыйластық, құрмет сезімін орнықтырған соң барып шет тілдері меңгертілуі қажет екенін назарда ұстауға тиіспіз.

Пайдаланған әдебиеттер

1. Мемлекеттік тіл саясатын жүзеге асыру мәселелері. – Астана, 2004, -35 б.
2. Қоғам белестері. – Павлодар, 2010.
3. Қазақстанда үш тілде білім беру: қазіргі жағдайы және мүмкіндіктері. – Нұр-Сұлтан, 2021.

ФОРМИРОВАНИЕ ПОЛИКУЛЬТУРНОЙ ЛИЧНОСТИ В ПРОЦЕССЕ ЯЗЫКОВОГО ОБУЧЕНИЯ

ТІЛДІ ОҚЫТУ ПРОЦЕСІНДЕ КӨП МӘДЕНИЕТТІ ТҰЛҒАНЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУ

FORMATION OF POLY CULTURAL PERSONALITY IN THE PROCESS OF LANGUAGE TEACHING

Фахрутдинова Г.Ж.

доктор педагогических наук, профессор
ФГАОУ ВО «Казанский (Приволжский) федеральный университет»

Мотыгуллина А.Р.

кандидат филологических наук, доцент
ФГБОУ ВО «Поволжский государственный университет
физической культуры, спорта и туризма», г.Казань, Россия

***Аннотация.** В статье раскрыты механизмы формирования поликультурной личности в процессе языкового обучения. Актуальность исследования определяется тем, что одним из источников повышения языковой коммуникативной компетенции студентов является их приобщение к паремиологическому фонду. В статье показано, что умелое применение паремиологического фонда изучаемых языков на занятиях повышает мотивацию учения, помогает закрепить языковой материал и речевые навыки, а также способствуют формированию поликультурной личности. Авторы считают, что занятия лингвистического цикла являются самой эффективной площадкой педагогического процесса, где преподаватель должен умело приобщать студентов к культурам, языкам через понимание ценностей и особенностей национальных культур, диалоговое взаимодействие, где учет поликультурности должен стать педагогическим приоритетом. В статье учтена актуальность достижения языковой коммуникативной компетенции на основе когнитивно-коммуникативной технологии двуязычного обучения Булатбаевой К.Н. (профессора Евразийского национального университета имени Л.Н.Гумилева, главного научного сотрудника НАО им.И.Алтынсарина).*

***Аңдатпа.** Мақалада тілді оқыту үдерісінде көпмәдениетті тұлғаны қалыптастыру тетіктері ашылған. Зерттеудің өзектілігі студенттердің тілдік коммуникативтік құзыреттілігін арттыру көздерінің бірі олардың паремиологиялық қормен таныстыруымен анықталады. Мақалада оқытылатын тілдердің паремиологиялық қорын сабақта шебер пайдалану оқуға деген ынтасын арттырып, тілдік материалды және сөйлеу дағдыларын бекітуге көмектесетіні, сонымен қатар көпмәдениетті тұлғаны қалыптастыруға ықпал ететіні көрсетілген. Авторлар лингвистикалық сабақтар циклы педагогикалық процестің ең тиімді тұғырнамасы болып табылатынын, мұнда мұғалім ұлттық мәдениеттердің құндылықтары мен ерекшеліктерін түсіндіре отырып, диалогтық өзара әрекеттесу арқылы студенттерді тілдер мен мәдениеттерге шебер таныстыруы керек. Көпмәдениеттілік педагогикалық басымдыққа айналуы тиіс. Мақалада Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің профессоры, Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясының бас ғылыми қызметкері К.Н. Булатбаеваның қос тілді білім берудің*

когнитивтік-коммуникативтік технологиясы негізінде лингвистикалық коммуникативті құзыреттілікке жетудің өзектілігі ескерілген.

Abstract. *The article reveals the mechanisms of formation of a multicultural personality in the process of language learning. The relevance of the study is determined by the fact that one of the sources of increasing the language communicative competence of students is their involvement in the paremiological fund. The article shows that the skillful use of the paremiological fund of the studied languages in the classroom increases the motivation for learning, helps to consolidate the language material and speech skills, and also contributes to the formation of a multicultural personality. The authors believe that the linguistic cycle classes are the most effective platform for the pedagogical process, where the teacher must skillfully introduce students to cultures and languages through an understanding of the values and characteristics of national cultures, dialogue interaction, where taking into account multiculturalism should become a pedagogical priority. The article takes into account the relevance of achieving linguistic communicative competence based on the cognitive-communicative technology of bilingual education Bulatbayeva KN (Professor of the Eurasian National University named after LN Gumilyov, Chief Researcher of the Altynsarin National Academy of Education).*

Ключевые слова: поликультурная личность, языковое обучение, межкультурный диалог, паремнологический фонд, межкультурная коммуникативная компетенция.

Түйін сөздер: көпмәдениетті тұлға, тіл үйрену, мәдениетаралық диалог, паремнологиялық қор, мәдениетаралық коммуникативті құзыреттілік.

Key words: multicultural personality, language learning, intercultural dialogue, paremiological fund, intercultural communicative competence.

Культура межнациональных отношений, толерантность, межкультурный диалог приобрели сегодня особую актуальность в межкультурном общении. Перед высшим образованием встает комплекс проблем, связанных с формированием культуры межнациональных отношений студентов в поликультурном образовательном пространстве. Следовательно, развитие студента посредством обогащения сознания личности национальными ценностями разных культур, этнопедагогическое просвещение молодежи с целью расширения и углубления её этнокультурных представлений, формирование мировоззрения, толерантности, интеллекта межнациональных взаимоотношений учащихся стали самыми актуальными проблемами.

Вузы сегодня отличаются поликультурным образовательным пространством: в них преобладает смешанный национальный состав. Практика показывает, что в таких вузах нужны не отдельные технологии, формы, методы, средства формирования культуры межнациональных отношений, а система, адекватная сущности и содержанию культуры межнациональных отношений студентов. Ситуация усугубляется тем, что недостаточно высокая культура межнациональных отношений студентов препятствует конструктивности межкультурного диалога, влияет на проявление толерантности в межнациональных отношениях. Причинами подобной ситуации являются нетерпимость к чужому мнению,

категоричность суждений, неспособность идти на компромисс, наличие национальных предрассудков, недопонимание реальных процессов, происходящих в обществе, мире, отсутствие у студентов культуры понимания друг друга и культуры восприятия различий, утрата правильности восприятия себя и других. Эти причины могут быть устранены в педагогическом процессе, где системообразующим фактором является цель формирования культуры межнациональных отношений студентов в поликультурном образовательном пространстве вуза, содействие межкультурному взаимопониманию обучающихся. В данном направлении уроки лингвистического цикла являются самой эффективной площадкой педагогического процесса, где преподаватель должен умело приобщать студентов к культурам, языкам через понимание ценностей и особенностей национальных культур, диалоговое взаимодействие, где учет поликультурности должен стать педагогическим приоритетом. Его соблюдение на уроках изучения языка является залогом выхода из кризиса межнациональных отношений, основой формирования умений жить в мире с другими. Безусловно, одним из средств, позволяющих реализовать эту задачу, является народное творчество. В них заключены уникальные воспитательные ценности, влияющие на формирование нравственной ориентации личности. Следовательно, использование малого фольклорного жанра – пословиц должно занимать важное место на уроках татарского языка в русскоязычной аудитории.

Наблюдения и практика показывают, что умелое применение паремииологического фонда изучаемых языков на уроках повышает также мотивацию учения, помогает закрепить языковой материал и речевые навыки, дает возможность снять напряженность студентов на уроке, а их использование в речи позволяет сделать высказывания эмоциональными, меткими, богатыми. Привлечение пословиц также играет существенную роль в лингвокультурологическом развитии личности студента, предоставляя возможность не только ознакомиться с наследием татарской культуры, но и сравнить его с культурными ценностями русского языка, что способствует формированию общей культуры человека. Это направление культуроведческой компетенции на уроках татарского языка дает возможность воспитать в студентах толерантное отношение к различным проявлениям культуры других народов. А появление у студентов интереса к образцам народного творчества может рассматриваться как показатель зарождающегося чувства любви к родному краю, его истории, языку.

В связи с коммуникативностью обучения, мы зачастую опираемся на принцип аутентичности, который приобрел особую важность и имеет широкую сферу действия. Он относится к отбору и использованию языкового и речевого материала, наглядности, ситуаций общения. Обучение татарскому языку должно осуществляться в соответствии с тем, как

происходит его усвоение в естественной языковой среде, по крайней мере, обеспечивая коммуникативный опыт, который максимально уподоблен общению в естественной языковой среде. На уроке должны быть использованы тексты пословиц, аутентичные с точки зрения представленности в них культуры страны изучаемого языка и культуры речевого общения, а также пословицы, представляющие родную культуру и побуждающие учащихся к сравнению и сопоставлению.

Учитывая требования к процессу обучения личностно-ориентированного подхода, при отборе пословиц для уроков татарского языка в русскоязычной аудитории, подходим к подбору содержания материалов исходя из интересов и удовлетворения потребностей учащихся, например, «Минем гаилэм» – «Моя семья», «Дусларым» – «Мои друзья», «Туган ягым» – «Моя Родина», «Яраткан профессиям» – «Любимая профессия» и др.

Изучение языка – когнитивный процесс, что предполагает знание и учет закономерностей познавательного процесса при овладении тем или иным языком и особенностей умственной деятельности учащихся. Когнитивный подход в обучении (К.Н.Булатбаева) означает учет как универсальных процессов познания, так и индивидуальных свойств, характеризующих познавательную манеру каждого индивида. На практике это означает обеспечение прохождения студентом естественных стадий познавательного процесса, что выражается в соблюдении методики обучения фонетической, лексической, грамматической сторонам речи и видам речевой деятельности. Поэтому упражнения должны быть направлены на тренировку учащихся в использовании стратегий, оптимальных для решаемой задачи, а также на предоставление учащемуся возможности извлечения максимума из уже имеющихся знаний и умений. Упражнения с пословицами должны включать задания на развитие памяти, внимания, логики, мышления, задания проблемного и творческого характера, активизирующих умственную и эмоциональную деятельность учащихся. Например, пословицу «Булма син төлке, булырсың көлке» («Не будь лисой, насмешишь людей») можно использовать при изучении словесного ударения, в это же время, обращая внимание на слова *төлке*, *көлке*, закрепляем произношение огубленного звука [ө] и, основываясь на теории губной гармонии, напоминаем о правописании данных слов.

Мы также помним, что коммуникативный подход предполагает также соизучение языка и культуры, так как язык и культура неразделимы. Принцип диалога культур также присущ современному процессу языкового образования. Главная цель языкового образования – формирование поликультурной многоязычной личности – означает формирование культурной, толерантной личности, понимающей иную культуру и признающую ее право на жизнь, а также знающую нормы и правила

речевого и неречевого поведения в ином языковом сообществе. Однако, нельзя быть свободным от своей собственной культуры при изучении другого языка, поэтому необходимо организовать процесс овладения языком с учетом взаимодействия родной и иноязычной культур в различных типах ситуаций, создаваемых при обучения иноязычному общению.

В данном направлении, работая с пословицами, мы используем следующие виды заданий:

1) выберите правильный перевод пословицы на русском языке:

Теле бар – халык, теле юк – балык.

а) *Язык мой – враг мой; б) Слово – серебро, молчание – золото; в) У кого есть язык – народ, нет – рыба.*

2) выберите правильный татарский эквивалент для данной русской пословицы: *Кончил дело – гуляй смело.*

а) *Уйна да урамга чык; б) Уйнагач, эшләргә ярый; в) Эш беткәч, уйнарга ярый.*

3) вставьте в татарские пословицы пропущенные слова из трех предложенных, а рядом пишите эквивалент на русском или на родном языке: а) ... (*сүзлек, дафтәр, китап*) – *белем чиимәсе*; б) ... (*үз көнем, үз илем, үз дөнъям*) – *алтын бишек*; в) *Кешегә иң кирәге – жылы ... (сүз, өй, көн).*

4) восстановите татарские пословицы с помощью слов для справок, а рядом подберите пословицы из других языков: а) *Кояш, ана, яктылык, яхшылык, янында*; б) *Беленер, эштә, кеше, яхшы*; в) *Ашар, кашыр эшләмәгән, эшләгән, башын.*

Организация процесса обучения таким образом, чтобы изучение учебного материала происходило путем актуализации и обогащения субъектного опыта учащихся, многие упражнения должны быть направлены на развитие личности учащихся и на развитие знаний их о родной и иноязычной культуре.

В конце каждой темы, с целью подведения итогов изученного материала, можно организовать следующие виды работ:

1) завершите пословицы: а) *Калган эшкә кар...* б) *Алдан уйла, аннары* в) *Тырышлык бәхет китерер, алкаулык ачтан ...*

2) найдите лишнее словосочетание в пословице:

Егет кешегә житмеш төрле һөнәр дә, йөз мең сум акча да аз.

3) подберите правильный вариант слогов в пословицах:

а) *Дәрес сүз... жавап юк.*

б) *Телең ни әйт..., колагың шуны ишетер.*

в) *Һәрбер сүз... урыны бар.*

Вышеприведенные задания развивают интуицию языка, интерес к предмету, обеспечивают развитие речевых навыков и содержат большой познавательный и воспитательный смысл. На протяжении работы со

студентами факультета иностранных языков мы еще раз убедились в том, что паремиологический фонд языка, являясь средством сохранения и передачи традиций и обычаев народа, достойно выполняет возложенную на себя миссию защиты национальной культуры, истории. Среди студентов есть представители русских, марийских, чувашских, украинских и других наций. Поэтому, как уже заметили, на уроках татарского языка пословицы порой с большим удовольствием звучат и на их родном языке. Так как студенты данного факультета являются будущими специалистами западных языков, у них не вызывает затруднения в подборках эквивалентов и на этих языках. Таким образом, обращение к этим афористическим единицам татарского языка позволяет выявить мир ценностей народов, воссоздать особенности их мировосприятия, обеспечить необходимыми знаниями социокультурного контекста, способствует познавать свою и иную культуру, понимать и принимать различие и общность в мироощущениях, в специфике поведения представителей других национальностей, реализовать комплексный сравнительно-культурологический подход к обучению языку.

Использованные литературы

1. Булатбаева К.Н. Когнитивно-коммуникативные технологии как механизм формирования предметно-ориентированной иноязычной компетенции учащихся//Иностранные языки в современном мире, Казань, 2017, С.100-106
2. Сафиуллина Ф.С. Традиционные и новые методы в обучении татарскому языку//Проблемы обучения татарскому языку учащихся старших классов, средних специальных и высших учебных заведений: Тез. докл. первой городской науч.-практич. конф. 23-24 января 1996 г. – Казань, 1996. – 47 с.
3. Шакирова Л.З. Основы методики преподавания русского языка. Под ред.Н.М. Шанского 3-е изд. перераб. и доп. – Казань: Мэгариф,1999. –351 с.
4. Щерба Л.В. Языковая система и речевая деятельность. – Л.: Наука, 1974. – 428 с.

ЛОГИКО-СМЫСЛОВЫЕ И ИСТОРИКО-КУЛЬТУРНЫЕ АСПЕКТЫ ЕВРАЗИЙСКИХ ЯЗЫКОВ

ЕУРАЗИЯ ТІЛДЕРІНІҢ ЛОГИКАЛЫҚ-МАҒЫНАЛЫҚ ЖӘНЕ ТАРИХИ-МӘДЕНИ АСПЕКТІЛЕРІ

LOGICAL-SEMANTIC AND HISTORICAL-CULTURAL ASPECTS OF EURASIAN LANGUAGES

Фалько В.И.

Мытищинский филиал Московского государственного

Аннотация. В методологии внедрения трехязычного образования необходимо учитывать роль связки «есть» в индоевропейских и её отсутствия в неарийских языках, а также различия восточных и западных языков как процессных и объектных соответственно. Исторический и культурно-цивилизационный анализ раскрывает механизм формирования этих логико-смысловых особенностей: для западных языков характерна объективирующая рефлексия, для восточных индоевропейских – поэтика и диалогика, для дальневосточных – риторика устной речи и пространственность письменных текстов, для арабского – процессуальная силлогистика. Современные неаристотелевы логики и междисциплинарный подход указывают на тенденции развития и взаимовлияния этих особенностей в науке и образовании.

Аңдатпа. Үштілді білім беруді енгізу әдістемесінде үндіеуропалық тілдегі «is» буынының рөлін және оның арийлік емес тілдерде жоқтығын, сонымен қатар процесс ретінде шығыс және батыс тілдерінің және тиісінше объект тілдері арасындағы айырмашылықтарды ескеру қажет. Тарихи және мәдени-өркеніеттік талдау осы логикалық-семантикалық белгілердің қалыптасу механизмін ашады: батыс тілдері үшін объективті рефлексия тән, шығыс үндіеуропалық тілдер үшін поэтика мен диалогика, қиыр шығыс тілдері үшін ауызша сөйлеу риторикасы және жазба мәтіндердің кеңістіктілігі, араб тілі үшін процедуралық-силлогистикалық. Қазіргі заманғы аристотельдік емес логика және пәнаралық көзқарас ғылым мен білімдегі осы белгілердің даму тенденциялары мен өзара ықпалын көрсетеді.

Abstract. In the methodology for introducing trilingual education, it is necessary to take into account the role of the “is” link in Indo-European and its absence in non-Aryan languages, as well as the differences between Eastern and Western languages as process and object languages, respectively. Historical and cultural-civilizational analysis reveals the mechanism of formation of these logical and semantic features: for Western languages, objectifying reflection is characteristic, for Eastern Indo-European languages, poetics and dialogics, for the Far Eastern ones, the rhetoric of oral speech and the spatiality of written texts, for Arabic, procedural *naya* syllogistic. Modern non-Aristotelian logics and an interdisciplinary approach point to the trends in the development and mutual influence of these features in science and education.

Ключевые слова: древние арии, индоевропейские языки, тюркские языки, связка «быть», процессуальный силлогизм, язык тернарного описания.

Тірек сөздер: ежелгі арийлер, үндіеуропалық тілдер, түркі тілдері, байланыстырушы компонент - «болу», процедуралық силлогизм, үштік сипаттау тілі.

Key words: ancient Aryans, Indo-European languages, Turkic languages, “to be”, procedural syllogism, language of ternary description.

В Казахстане взят курс на модернизацию общественного сознания с опорой на национально-культурные корни, и основным источником воспитательного материала должны стать древняя литература современных родственных народов, устное народное творчество и национальная литература [1, 2]. Вместе с тем, этот курс предполагает приобщение к русскому языку, традиционному для казахстанской истории последних столетий и являющемуся языком межнационального общения на

постсоветском пространстве, а также за его пределами, и английскому как наиболее распространённому в мире языку.

В трудах К.Н. Булатбаевой, Г.К. Длимбетовой и других учёных ЕНУ им. Л.Н. Гумилёва осуществляется разработка актуальных проблем языкового образования, в частности, вопросов внедрения трехязычного образования, глубокое исследование этнокультурных и эколингвистических аспектов отношения человека к природе и хозяйственной деятельности. Весьма важен сопоставительный анализ речевого закрепления мифологических представлений, в том числе проявлений новых эколого-экономических мифов в различных современных языковых культурах. Исследования и разработки в области лингводидактики обеспечивают реализацию коммуникативной компетенции образования: обладание навыками общения, умение контактировать с различными социальными группами; способность к устной, письменной и продуктивной коммуникации на казахском, русском и английском (иностранном) языках. Дальнейшее развитие исследований в этих направлениях требует углублённого теоретического анализа особенностей и взаимного влияния культур в истории страны и логико-смысловых аспектов взаимодействующих языков.

Известно, что русский и английский языки относятся к индоевропейской семье, и что в основе культур этих народов лежит арийский миф. Тюркские народы, в том числе казахский, испытали влияние индо-ариев, в частности, культур ирано-афганской группы, а позднее русской и западных цивилизаций. Но тюркские языки, как и некоторые другие языковые культуры, не принадлежат к индоевропейским. Вместе с тем, русский, таджикский и другие индоевропейские языки исторической России и постсоветского пространства испытали влияние тюркских языков.

Особый интерес представляет сравнительный анализ логико-смысловых аспектов индоевропейских и неарийских языков, поскольку имеют прямое отношение к мышлению и познанию, в том числе в образовательном процессе. Оказывается, что логика Аристотеля, которую он считал самой универсальной, фундаментальной теоретической основой всякого мышления, не обладает мировой всеобщностью и отражает особенности понятийного аппарата и рассудочных схем, присущих индоевропейцам.

Так, логическая форма элементарного высказывания «Сократ есть человек» не характерна или даже невозможна во многих культурах, в частности, китайской, японской, арабской и других. И дело даже не в том, что логическая связка «есть», «быть» (“is”, “to be”) и производное от неё основное понятие онтологии «бытие» имеют различные смыслы, на что указывали и Аристотель, и Фома Аквинский, ибо эти смыслы улавливаются из контекста индоевропейских языков. Проблема в том, что в тех или иных

языках связка «есть» либо отсутствует, либо не имеет того смысла, который является главным в аристотелевой логике. Сравним формы приведенного выше примера высказывания Аристотеля в некоторых языках.

Греческий: Ο Σωκράτης εἶναι ἄντρας

Латынь: Socrates est homo

Английский: Socrates is a man

Русский: Сократ – человек

Казахский: Сократ – адам

Таджикский: Сукрот одам аст.

Как видно, в этом высказывании на индоевропейских языках присутствует связка «есть». Хотя может создаться впечатление, что в русском языке, как и в казахском, эта связка отсутствует. Но она опускается, будучи подразумеваема в этой сокращённой форме высказывания, явно присутствуя в строгом, полном варианте. Вероятно, здесь проявляется результат исторического взаимовлияния русского и тюркских языков: в казахском тире выражает тюркоязычный связочный механизм, в русском – заменяет слово «есть» в его аристотелевском смысле.

Отсутствие связки обнаруживается во многих неарийских языках. «Можно сослаться на китайский язык, где нет грамматической необходимости в связке и возможности для *analogia entis* (аналогии бытия – В.Ф.) в аристотелевском смысле» [3, 76]. Не потому ли китайские софисты, демонстрируя абсурдные выводы, которые они делали из некорректного применения метода аналогии, отвергли логику как способ доказательства? В японском языке смысл слова «быть» исключает трактовку «быть чем-то (или кем-то) иным», и отождествлять себя или Сократа с общим понятием либо классом людей недопустимо.

Любопытно то, что ближневосточные языки, прежде всего арабский, тоже не содержат в себе связки «есть»: «Удивительным свойством классического арабского является тот факт, что этот язык (1) не использует связку «есть», (2) не использует никакое связочное слово и (3) не имеет в своем словарном составе глагола «быть» [4, 13]. Как можно объяснить феномен индоевропейских культур, их языков и образа мысли, отличающегося от других культур?

Очень важным фактором, обуславливающим формирование арийских языков, является взаимодействие между собой различных культур и цивилизаций. Прежде всего, это относится к общению кочевых арийских племён с народами Евразии, завоеванию ими северного Индостана и бассейна Эгейского моря. Древние культуры закрывались от проникновения в них чужеродных элементов, разрушающих традицию. Они способны были воспринимать элементы других культур только в элементарной форме, доведённой до потери специфичности. Так древние арии передавали другим народам свои знания, технологии, верования, выражая в языке содержание,

сводимое к отвлечённым признакам – свойствам и отношениям, соответствующим простейшим, понятным всем людям операциям с предметным миром. Отсюда – определение конкретных вещей и людей через абстрактные понятия.

В различиях между образами мышления отражается и деление языков, в т. ч. индоевропейских, на восточные и западные. Объектному характеру романо-германских языков соответствует рефлексивный, объективирующий путь познания, присущий западноевропейскому типу цивилизации. Этот западный образ мысли не погружает человека в осуществляемый или наблюдаемый им процесс, как бы останавливая движение и превращая его в вещи.

Восточным языкам – санскриту, ирано-афганским, славянским и другим, в т. ч. неарийским – присущ процессный характер, выражающийся в погружении в познаваемую реальность и связанных с этим путями мифопоэтического общения с ней и духовного созерцания. В более развитых формах мы видим диалогическую сущность логики ньяя, эмоционально-психологические формы буддийской логики, замену логических путей доказательства и поиска истины риторикой в Китае и поэзией в Индии, процессуальную логику арабо-мусульманской мысли и диалогичку русской философии. Вместе с тем, наряду с процессным характером риторики как устного рассуждения, иероглифическая письменность в том же китайском образе мысли обуславливает не линейный, времениподобный способ мышления, а его картинный, матричный, пространственный характер.

Общая многим культурам процессная природа восточных языков во многом определила неаристотелевские логические структуры и связочные механизмы арабского типа мышления. Одним из важных его элементов является процессуальный силлогизм, который «работает не с бытийственными субстанциями, а с протекающими процессами» [4, 5]. Он несводим к общеизвестному аристотелевскому субстанциальному силлогизму и был открыт средневековыми исламскими юристами классической эпохи. В работах А.В. Смирнова и других современных российских логиков и философов процессуальная логика получает дальнейшее развитие. Поскольку тюркские языки испытывают сильное влияние своей исламской культуры, важно изучать арабскую лингвистическую традицию, арабо-мусульманскую логику и её перспективные разработки для усвоения и развития казахской лингвистической традиции.

Существуют и современные логики, которые не только дополняют аристотелеву логику, но и преодолевают несводимость её с неклассическими альтернативами к единому знаменателю. Это, прежде всего, Язык Тернарного Описания А.И. Уёмова, лежащий в основании его

Параметрической Общей Теории Систем [5]. Отказ от определения понятий через классы объектов и замена их логическими индивидами Фреге-Уёмова позволили преодолеть обнаружившиеся пороки логики Аристотеля, в том числе неспособность устранить парадоксы и другие противоречия из оснований математики. Вместо суждений «Сократ есть человек» используются формулы типа: «Сократу присущи человеческие свойства». Тем самым, были заложены основы мышления, объединяющие индоевропейские и неарийские, западные и восточные языки и логические системы. В логике одномодусного времени Уёмова [6], которое течёт на всём своём протяжении, закладываются также предпосылки для выражения процессуального характера мышления, который может быть воспринят и западными культурами.

Использованные литературы

1. Булатбаева К.Н., Длимбетова Г.К., Фалько В.И. Экологизация образования: подходы, принципы, преемственность содержания // Экология человека и природы в информационно-технической среде (ЭкоМир-10): 10-я Междунар. науч. конференция (Мытищи – Москва, 5–6 июня 2019 г.): материалы конференции. – М.: Изд-во МГТУ им. Н.Э. Баумана, 2020. С. 224–228.

2. Bulatbayeva K., Falco V., Mislavsky A., Ospanova Z. Methodology for the economic assessment of biodiversity: collisions of ecological views // Proceedings of the 2nd International Conference on Contemporary Education, Social Sciences and Ecological Studies (CESSSES 2019). Сер. "Advances in Social Science, Education and Humanities Research" 2019. С. 1376–1380. DOI: <https://doi.org/10.2991/ceses-19.2019.306>.

3. Имамичи Т. Моральный кризис и метатехнические проблемы // Вопросы философии. № 3 1995. – С. 74–82.

4. Смирнов А.В. Процессуальная логика и ее обоснование // Вопросы философии. №2 2019. – С. 5–17.

5. Уёмов А., Сараева И., Цофнас А. Общая теория систем для гуманитариев. Учебное пособие / Под общ. ред. А.И. Уёмова. Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Pedagogicznego, 2001. - 276 s.

6. Уёмов А.И. Послесловие // Любинская Л.Н., Лепилин С.В. Проблема времени в контексте междисциплинарных исследований. – М.: Прогресс-Традиция, 2002. – С. 272–276.

К ВОПРОСУ О ПРИНЦИПАХ ПОСТРОЕНИЯ УЧЕБНИКОВ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА

ШЕТЕЛ ТІЛІ ОҚУЛЫҚТАРЫН ӘЗІРЛЕУ ПРИНЦИПТЕРІ ТУРАЛЫ

**TO THE QUESTION OF THE PRINCIPLES OF FOREIGN LANGUAGE
TEXTBOOKS COMPILING**

¹Дуйсекова К.К.,
²Дуйсекова А.А.

¹доктор филол. наук, профессор ЕНУ им. Л.Н.Гумилева
²№45 классическая гимназиясы
им. Б.Момышұлы

Аннотация. В связи с подписанием Республикой Казахстан Болонского договора и разработкой концептуальных основ казахстанского иноязычного образования, разработка собственных учебников иностранных языков и их ориентация на общеевропейскую шкалу владения иностранным языком приобретают первостепенное значение.

Аңдатпа. Қазақстан Республикасының Болон шартына қол қоюына және қазақстандық шет тілінде білім берудің тұжырымдамалық негіздерінің жасалуына байланысты өз шет тілі оқулықтарын әзірлеу және оларды шет тілін меңгерудің жалпыеуропалық деңгейіне бағдарлау маңызды мәселеге айнауда.

Abstract. Due to the signing of the Bologna Agreement by the Republic of Kazakhstan and the development of the conceptual foundations of Foreign Language education in Kazakhstan, the development of local foreign language textbooks with their focus on the Common European Framework of foreign language proficiency is a matter of the utmost importance.

Ключевые слова: концептуальные основы иноязычного образования, учебники иностранных языков, ориентация на общеевропейскую шкалу владения иностранным языком, принципы создания учебников иностранных языков.

Түйін сөздер: шет тілін оқытудың концептуалды негіздері, шет тілі оқулықтарын әзірлеу, шетел тілін меңгерудің жалпы еуропалық шкаласына бағдарлау, шет тілі оқулықтарын құру принциптері

Keywords: conceptual foundations of foreign language education, development of foreign language textbooks, focus on the Common European Framework of foreign language proficiency, principles of foreign language textbooks compiling.

Отличительные для начала XXI века изменения в области образования проявляются в его целевой устремленности, пересмотре содержания, которые все более явно ориентированы на воспитание свободного, творчески инициативного человека, на самостоятельных и конкурентоспособных обучаемых. Эти последовательные трансформации в общественном сознании нашли отражение в Законе Республики Казахстан «Об образовании» от 27.07.2007г. №319-III (с изменениями и дополнениями по состоянию на 31.03.2021г.) [1], в Государственной программе развития образования Республики Казахстан на 2011-2020 годы от 7 декабря 2010 г., №1118) [2], в Концепции развития иноязычного образования РК [3].

В связи с переходом Республики Казахстан к политике обучения ряда предметов на иностранном языке от учащихся требуется владение достаточно обширными компетенциями по иностранному языку,

следовательно необходимо усилить уровень их преподавания и оснащения новыми инновационными технологиями. На сегодняшний день процедура выбора учебников, разработанных зарубежными издательствами и УМК зачастую носит стихийный характер, а чаще только учебники редко выбираются с использованием единых требований оценки. Распространенный метод заключается в том, что учебные заведения получают несколько новых учебников, которые бегло просматривают или просматривают более опытные учителя в школе, после чего книги выбираются на основе субъективных суждений или первых впечатлений этих учителей. Но требования нового времени диктуют адаптацию этих учебников иностранных языков, по которым занимаются казахстанские школьники по сей день. В ближайшем времени необходимо создавать свои ответственные учебники иностранных языков. Все вышесказанное и продиктовало тему данной статьи. Таким образом, цель статьи – конкретизировать концептуальные основы создания учебника иностранного языка для учащихся средних учебных заведений в РК.

Для грамотного изложения концептуальных основ подготовки учебников необходимо определиться с теми принципами, которые лягут в его основу. Под принципами создания учебников иностранных языков рассматриваются как системное описание учебно-методического комплекса (УМК), принципов его подготовки, так и определение факторов, влияющих на его содержание.

При составлении принципов создания учебников, необходимо предусмотреть несколько критериев: общие критерии, включающие глобальные аспекты методологии, потребностей учащегося, учителя и общества и технические критерии, включающие качество редактирования и публикации.

Таким образом, общие критерии предполагают:

1. Чтобы учебник являлся неотъемлемой частью официально признанной методологии иноязычного образования и укреплял институциональные цели.
2. Принцип научности – учебник должен содержать достоверные научные языковые знания, обеспечивать формирование социо-лингвокультурной, языковой, речевой и коммуникативных компетенций студентов.
3. Принцип циклического построения учебника, который состоит в тематической организации материала и позволяет усвоить основные разговорные темы в достаточно сжатые сроки, а также установить характер и обоснованность привлечения тех или иных тематических блоков.
4. Системность представления материалов учебника по отдельным аспектам. Присутствие взаимосвязи между всеми аспектами.

5. Преемственность лексического материала (повторяемость из блока в блок, опора на уже имеющийся лексический запас), то же самое и с грамматическим материалом.
6. Должное внимание всем видам речевой деятельности (чтению, говорению, аудированию, письму).
7. Наличие аутентичных материалов (вывесок, статей из газет, расписаний), наличие страноведческой и культуроведческой информации о стране изучаемого языка.
8. Стилистическое разнообразие предлагаемых текстов для чтения.
9. Эмоциональная окрашенность диалогов и их практическая направленность.
10. Наличие личностно-ориентированных и групповых творческих заданий (проекты, ролевые игры, деловые игры...).

Технические критерии предполагают: Внешнее оформление и организацию учебного материала:

1. Красочность и наглядность оформления, наличие иллюстраций, графиков, таблиц, карт.
2. Полнота УМК (учебник, книга для учителя, тетрадь ученика и т.д.).
3. Наличие приложений, грамматических справочников, ключей для самопроверки, словарика.
4. Самоконтроль полученных знаний и навыков.

Принципиально важным моментом, лежащим в основе создания учебников, является ориентация на повышение самостоятельности учащихся, которые должны выступать в качестве активных субъектов учебной деятельности [3]. Это достигается за счет четкого планирования и организации структуры учебника, путем использования творческих заданий, определенных форм и методов работы, а также благодаря подробным методическим рекомендациям по отдельным темам, видам и формам заданий в книге для учителя. Пока не составлены отечественные учебники, разнообразие доступных сегодня на рынке образования учебников и пособий иностранных языков, делает выбор правильного учебника сложной задачей, требующей от всех нас принятия обоснованных и правильных решений при выборе учебников и вспомогательных материалов.

Использованные литературы

1. Закон Республики Казахстан «Об образовании» от 27.07.2007г. №319-III (с изменениями и дополнениями по состоянию на 31.03.2021г.), источник: <https://adilet.zan.kz>
2. Государственная программа развития образования Республики Казахстан на 2011-2020 годы (Астана, Акорда, от 7 декабря 2010 г., №1118) / <http://online.zakon/Document/>
3. Концепция развития иноязычного образования РК. - Алматы: Казахский

университет международных отношений и мировых языков имени Абылай хана, 2010. – 21 с.

4. Общевропейские компетенции владения иностранным языком: изучение, обучение, оценка / Совет Европы. Департамент по языковой политике. - Страсбург, 2001. - 259 с.

ФУНКЦИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ УЧЕБНИКА КАК УСЛОВИЕ ФОРМИРОВАНИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ УЧАЩИХСЯ НА ЯЗЫКОВЫХ УРОКАХ

(на примере учебника авторской группы под руководством
К.Н.Булатбаевой)

ТІЛ САБАҚТАРЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ ШАРТЫ РЕТІНДЕ ОҚУЛЫҚТЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ АСПЕКТІСІ

(К.Н.Булатбаеваның жетекшілігіндегі авторлық топ оқулығы
негізінде)

THE FUNCTIONAL ASPECT OF THE TEXTBOOK AS A PREREQUISITE FOR DEVELOPING STUDENTS FUNCTIONAL IN LANGUAGE LESSONS

(on the example of the textbook of the author's group under the guidance
of K.N.Bulatbaeva)

Шаймарданова К.В.

Специализированный лицей «Дарын» №82

Аннотация. В статье описаны требования к разработке учебника по русскому языку (Т2), опыт решения таких вопросов, как учет основных результатов обучения, модульный подход к содержанию обучения, критериальное оценивание. методологические и методические основы учебника раскрыты для будущих авторов учебников и учителей.

Аңдатпа. Мақалада орыс тілі (Т2) бойынша оқулық әзірлеу талаптары, негізгі көзделтін оқыту нәтижесін есепке алу, соған қатысты оқу мазмұнын модульдік ұстаныммен беру, критериалдық бағалау сияқты мәселелерді шешу тәжірибесі баяндалған. Болашақ оқулық авторлары мен мұғалімдер үшін оқулықтың әдіснамалық және әдістемелік негіздері ашылған.

Abstract. The article describes the requirements to the development of the Russian language textbook (T2), the experience in solving such issues as main learning outcomes, modular approach to the learning content, criterion-based assessment. The methodological and methodological basis of the textbook is revealed for future textbook authors and teachers.

Ключевые слова: функциональная грамотность, модульность, содержания учебника, единые тематические рамки, авторская позиция учащегося, модели диалога, критерии оценивания, актуализация содержания.

Тірек сөздер: функционалдық сауаттылық, оқулық мазмұнының модульділігі, бірыңғай тақырыптық негіз, оқушының авторлық позициясы, диалог үлгілері, бағалау критерийлері, мазмұнды жаңарту.

Key words: functional literacy, modularity of textbook content, unified thematic framework, student's authorial position, dialogue models, evaluation criteria, content actualization.

Все важные функциональные навыки формируются у учащихся в условиях школы, когда начинает зарождаться свободный полет человеческой мысли и слова. Под функциональной грамотностью подразумевается способность человека вступать в отношения с внешней средой и максимально быстро адаптироваться и функционировать в ней. Функциональная грамотность – это уровень знаний, умений и навыков, обеспечивающий нормальное функционирование личности в системе социальных отношений, который считается минимально необходимым для осуществления жизнедеятельности личности в конкретной культурной среде [1]. В век глобальных перемен, в период интенсивной технологизации, цифровизации, школа помогает своим воспитанникам достойно выстоять, сохраняя все лучшее и ценное, что было создано предыдущими поколениями.

С 2023 года в рамках перехода на 12-летнее обучение планируется изменение содержания Госстандарта, учебных программ и типовых учебных планов, введение новых подходов к разработке и экспертизе учебников. Приоритетными школьными предметами станут математика, информатика и языки. Стоит напомнить, что Концепция 12-летнего среднего образования РК была утверждена в 2010 году. С этого времени стали повсеместно открываться соответствующие учебные центры и кабинеты, экспериментальные классы и площадки. По всем учебным предметам шла кропотливая работа по созданию учебных программ, учебников, методических и дидактических материалов.

В 2014 году издательство «Эксклюзив» г. Алматы выпустило пробный учебник «Русский язык» для учащихся 12-го класса с казахским языком обучения. В авторский коллектив включен ученый-лингводидакт Булатбаева К.Н., ученый-педагог Сыздыкова Г.С., ученый-лингвист Шахметова Н.А., педагог-практик Шаймарданова К.В. Организатором, идейным вдохновителем и руководителем работы стала д.п.н. Булатбаева Кулжанат Нурымжановна. В течение года по всей республике шла апробация этого учебника и УМК. В «Предисловии» авторы обратились к учащимся со словами: «По любой обсуждаемой проблеме старайтесь находить дополнительную информацию, использовать ее в учебной и

жизненной практике» и пожелали «стать интересными собеседниками в поликультурной коммуникации».

Выдающийся лингвист современности Г.А. Золотова очень точно определила: «Человек создал язык для общения с себе подобными. Говорящий, мыслящий, чувствующий человек – главное действующее лицо в мире и языке» [2].

В учебнике нашли отражение современные требования к обучению второму языку и пути их реализации, ведь русский язык служил и служит одним из важных средств в поликультурном пространстве. Для авторского коллектива в качестве одной из образовательной функций филологического образования школьников было желание поднять грамматику на уровень современных гуманитарных задач, способствуя «раскрытию того духовного мира, который скрывается за словом» [3].

В ходе разработки авторами учитывались требования, предъявляемые к учебнику нового типа: концептуальные основы учебника, дидактические и психологические требования, требования к составным частям, к структурным компонентам, к внетекстовому аппарату учебника. Обучение Я2 было нацелено на конечный результат обучения: реальные умения учащихся применять язык в естественном процессе общения. Для этого были определены конкретные принципы структурирования содержания нового школьного учебника:

► реализация информационно-деятельностного подхода школьного учебника;

► ориентация на самоусвоение материала;

► учет функций школьного учебника;

► направленность на разноуровневое обучение;

► учет психического и физического здоровьесбережения;

► самооценка (самоконтроль), осуществляемая учащимися;

► модульность содержания школьных учебников;

► направленность на интерактивное обучение; создание условий

для мотивации обучения.

Условные обозначения помогали учащимся ориентироваться в работе с учебником:

А – алгоритм рассуждения, доказательства, обоснования

Кр - совершенствуем культуру речи

Д – развитие умений диалогического общения

М - развитие умений монологической речи

РЭ – развитие умений речевого этикета

При подборе материала авторами тщательно рассматривалась продуктивность вопросов, заданий, упражнений: знание —> понимание —> применение —> анализ —> синтез —> оценка. Развитие полиязычия стало неоспоримым требованием времени: русский язык для школ с казахским

языком обучения (Я2) / казахский язык для школ с русским языком обучения (Я2) = английский язык (Я3). Для всех языковых предметов была разработана единая тематическая основа, что нашло отражение в модульности их содержания (10 модулей):

Модуль 1. Исторические достопримечательности родного края

Модуль 2. Время мира и созидания

Модуль 3. Равняться на великих

Модуль 4. Человек и его возможности

Модуль 5. Человек в современном мире: правила безопасности

Модуль 6. Экономическая конкурентоспособность страны

Модуль 7. Социальные гарантии – успех государства

Модуль 8. Профессионализм – требование времени

Модуль 9. Инновации в мире

Модуль 10. Как развивать лидерские качества

Подбор материалов был подчинен единой структуре, типичной для каждого модуля:

1 Текст и его стиль.

2 Лексико-стилистическая организация текста.

3 Грамматико-стилистическая организация текста.

4 Самостоятельная работа.

5 Редактирование текста.

6 Построение диалога.

7 Построение монолога.

8 Самостоятельная работа.

9 Комплексный анализ текста.

10 Деловое письмо.

12 стное творческое высказывание.

12 Самостоятельная работа.

13 Творческое письмо.

Примечательно, что коммуникативная направленность текста определялась через авторскую позицию школьника, где четко выделялись роли:

* «наблюдатель/участник события» (репродуктивный регистр речи),

* «владелец полученной из других источников информации» (информативный регистр речи),

* «реагирующий на воспринимаемую информацию» (реактивный регистр речи),

* «побуждающий к действию» (волюнтивный регистр речи),

* «советующий мудрец» (генеритивный регистр речи).

Через изучение учебного предмета шло системное обогащение словарного запаса и развитие грамматического строя речи. Таким образом, русский язык рассматривался как средство межнационального общения в

научной, официально-деловой сферах и сфере повседневной коммуникации, как средство получения информации и познания культуры народа.

Впервые на практических занятиях, при выполнении самостоятельной работы под руководством учителя, при абсолютно самостоятельной работе авторами была предусмотрена кредитная технология обучения: 3 кредита по 45 часов (каждый кредит – 34 часа практических занятий и 11 часов самостоятельной работы обучающегося). Объем учебного предмета составлял 102 часа урока; 34 внеурочных часа, рекомендованных для самостоятельной работы обучающихся (3 часа после каждого тематического модуля).

Были также разработаны параметры текущего и итогового оценивания. К примеру, для письменной работы – 100 баллов (орфографическая и пунктуационная грамотность; морфологический анализ слов; синтаксический анализ предложения). Параметры оценивания грамматических навыков говорения – 100 баллов (выделение грамматических основ ключевых предложений текста и определение способов выражения сказуемого; владение разными способами распространения, осложнения и усложнения грамматической основы предложения; правильная расстановка знаков препинания и орфографическая грамотность на письме; приведение синонимических конструкций к заданному предложению, определение их стилистических оттенков; стилистическая трансформация текста). Параметры оценивания устного высказывания – 100 баллов. 1) Информативность (50 баллов): объем текста (количество слов); количество микротем (пункты содержания); развернутость микротем; логичность (связь частей, законченность). 2) Языковая правильность в области (50 баллов): лексики; грамматики (морфология, синтаксис); соблюдение орфоэпических норм; беглость речи.

Параметры оценивания письменного высказывания – 100 баллов. 1) Информативность (50 баллов): объем текста (количество слов); количество микротем (пункты содержания); развернутость микротем и умение устанавливать контакт с собеседником, разнообразие коммуникативных регистров речи (в устной и письменной речи). Важным требованием является соблюдение стилистической грамотности, будь то комплексный анализ текста, диалогическая речь (просьба, согласие, благодарность) или монологическая речь => позиция автора => коммуникативные регистры. Например, задание составить диалоги по заданным ситуациям: А) собеседник – знакомый, старший по возрасту, обстановка общения – неофициальная; Б) собеседник – знакомый, старший по возрасту, обстановка общения – официальная.

При создании учебника авторы определили конечным результатом обучения реальные умения учащихся применять язык в естественном

процессе общения. И сегодняшним школьникам нужно учиться применять знания в конкретных жизненных ситуациях, необходимо освоить грамотность чтения, осмысливать тексты различного содержания и рефлексии на них, интерпретировать и успешно использовать прочитанное на практике. По итогам последнего исследования читательской грамотности PISA в 2018 году, в котором приняла участие наша страна, результат совсем не утешительный: 69 место из 78 [4]. Для решения таких сложных проблем, стоящих сейчас перед образованием, целесообразнее не игнорировать накопленный опыт в разработке учебников и УМК авторскими группами; во избежание лишних затрат и ресурсов, связанных с актуальными требованиями времени, требуется тщательное изучение прошлых недостатков и недочетов, творческий поход к обновлению учебных материалов.

В своем Послании Глава государства Касым -Жомарт Токаев поставил задачу формирования новой парадигмы развития и нового качества нации: «Меняться, работать над собой должны все. Вызовы времени заставляют нас постоянно развиваться, совершенствоваться, становиться сильнее. Каждый человек – сам кузнец своего счастья, а вместе мы создаем счастливое будущее нашей страны. На нас лежит огромная ответственность за будущее страны. В единстве и согласии мы преодолеем все вызовы времени и достигнем всех поставленных целей» [5].

Использованные литературы

1. Азимов Э.Г., Шукин А.Н. Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам). - М.: Икар, 2009. - 448 с., - С.342.
2. Золотова Г.А. Грамматика как наука о человеке//Русский язык в научном освещении. №1. – М., 2001. – С. 107.
3. Щерба Л.В. Новая грамматика//Языковая система и речевая деятельность. -Л., 1974.
4. Сайт ОЭСР: www.pisa.oecd.org.
5. Послание главы государства Касым-Жомарта Токаева народу Казахстана «Казахстан в новой реальности: время действий», 1.09.2020 г.

ФУНКЦИОНАЛЬНО-КОММУНИКАТИВНАЯ ТЕХНОЛОГИЯ ОБУЧЕНИЯ ВТОРОМУ ЯЗЫКУ КАК БАЗА ДЛЯ РЕАЛИЗАЦИИ НАЦИОНАЛЬНОЙ ПАРАДИГМЫ ОБРАЗОВАНИЯ

БІЛІМ БЕРУДІҢ ҰЛТТЫҚ ПАРАДИГМАСЫН ІСКЕ АСЫРУДАҒЫ ЕКІНШІ ТІЛДІ ОҚЫТУДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ- КОММУНИКАТИВТІК ТЕХНОЛОГИЯСЫ

FUNCTIONAL AND COMMUNICATIVE TECHNOLOGY OF TEACHING A SECOND LANGUAGE AS A BASIS FOR THE IMPLEMENTATION OF THE NATIONAL PARADIGM OF EDUCATION

Адылханова А.А.

*Баянаульская средняя школа Павлодарской области
Павлодар облысы Баянауыл орта мектебі
Bayanaul secondary school of Pavlodar region*

Аннотация: В данной статье автор делится опытом работы в рамках двадцатилетней функционально-коммуникативной технологии, раскрывая важность этих методов и приемов. Демонстрирует пути внедрения и развития национальной парадигмы, а также приводит примеры дальнейшего развития трехязычия, опираясь на эту функционально-коммуникативную технологию.

Аңдатпа. Бұл мақалада автор функционалды-коммуникативтік технология аясындағы жиырма жылдық іс тәжірибесімен бөлісіп, сол әдіс-тәсілдердің маңыздылығын ашады. Ұлттық парадигманы енгізіп, дамыту жолдарын көрсетеді, сонымен қатар, осы функционалды-коммуникативтік технологияға сүйене отырып, әрі қарай үштілділікті дамытуға мысалдар келтіреді.

Abstarct. In this article author tells about his twenty years old experience in functional-communicative technology and shows multiple possibilities of communicative passage in study. So, author shows the courses of inception of the national paradigm and trilingualism.

Ключевые слова: функционально-коммуникативная технология, национальная парадигма, триязычное регистровое описание, деривативный словарный ряд, синтагматико-парадигматические отношения, важная тематическая площадка.

Тірек сөздер: функционалды-коммуникативтік технология, ұлттық парадигма, үштілділікке регистрлік сипаттама, деривативтік сөз қатары, синтагма-парадигматикалық қатынастар, маңызды тақырыптық өріс.

Key words. Functional-communicative technology, national paradigm, trilingualism, derivative words order, syntagmatic-paradigmatic relations, semantic field.

Автор настоящей статьи с 2000 года на авторских курсах повышения квалификации учителей русского языка Булатбаевой К.Н. изучила теоретические и практические аспекты функционально-коммуникативной технологии обучения (ФКТО) второму языку.

Функционально-коммуникативная технология системна для ввода экстралингвистических знаний об общественно-историческом опыте, для социализации личности, для приобщения к культурным и историческим ценностям. Функционально-коммуникативный подход позволил переосмыслить функционирующую теорию развивающего обучения Д.Эльконина, укрупненных дидактических единиц П.Эрдниева и др.

Концепция данной технологии формирует активные знания и соответствующие практические навыки, приобщая к культурно-историческим ценностям. Принципиальным отличием технологии является приоритетность в формировании готовности учащихся к практическому использованию имеющихся знаний на основе функционально-коммуникативных типов текста, т.е. моделей связных текстов. Помимо формального обладания знаниями о типах текста, у обучающихся появилась возможность познать природу построения текста. В ФКТО максимально широк диапазон применения регистровой характеристики текста. Система ключевых компетенций (в частности, способности учащихся к выбору решений и действий) формируется через готовый арсенал лексико-грамматических средств – синтаксем, объединенных блочно в функционально-семантические поля.

За 20 лет работы в данном аспекте мы усвоили в более широком контексте значение и значимость таких лингвистических понятий, как семантическое поле, функциональная парадигма, ассоциативное поле, деривационный/деривативный ряд слов, синтагматические и парадигматические отношения, функционально-семантическое поле; при этом учащиеся, не зная эти понятия, выполняя задания, чувствуют, что они работают с определенными семантическими группировками языковых средств. Так как именно семантические группировки слов, предложений удобны им для выражения мыслей.

Чаще всего на протяжении 20 лет в нашей практике применяются следующие ФСП: «принадлежность», «местонахождение», «сравнение», «время», «превращение», «направление движения», «цель действия», «отношение между предметами, лицами» и другие. Не составляет труда для учащихся выявление семантики «субъект и его физическое, интеллектуальное или этическое действие» (В это время по результатам первых разработок и апробаций мною опубликован был цикл статей на тему «О чем говорят цветы?» в республиканском журнале «Русский язык и литература в казахской школе» за 2002 год).

В личностном становлении обучающихся важно раскрыть национально- культурную функцию языка, а степень освоенности можно проверить через полевое структурирование языкового материала. Для этого необходима национальная парадигма, которая в воспитательном процессе должна стать неотъемлемой частью образовательного процесса, то есть в процессе обучения 7-18-летние обучающиеся получают не только практические знания какого-то предмета, дисциплины, но и элементы воспитания, в которых обязательно должен быть национальный компонент, будь то казахский и русский язык, литература, биология, ботаника, химия, физика.

Что это значит? А то, что именно особенность каждого обучающегося с детства формируется в условиях своей традиционной среды, имеет характерные атрибуты мирозерцания и мировосприятия, на примерах которых обучающий процесс мог бы стать более эффективным, потому что ближе для его понимания и восприятия, что должно непременно учитываться. Очень важна связь идеи и теории с практикой повседневной жизни, с перспективами его применения.

Как внедрять национальную парадигму? Неплохо было бы, в частности, на занятиях по ботанике производить анализ этимологии имен существительных в их казахском названии, например, растений, возделываемых культур, а также присутствие цвета в обозначении трав, например, *сары изен*, *қызыл мия*, *қара зире* и т.д., а при изучении физики будет интереснее узнать о потенциальной и кинетической энергии не на примере летящего мяча, а на примере мчащегося скакуна или коня на ристалище казахского кокпара, а в изучении уроков химии также на семантике значений казахских обозначений химических элементов, скажем, *қорғасын – свинец*, этимология этого слова – «қорғау» – защищать, «қорғасын» – пусть защищает, но удивительно то, что в действительности этот элемент реально обладает таким свойством защищать от радиации, например не пропускать радиоактивное излучение альфы-частиц в силу плотного спаложения атомарной структуры элемента Pb (плюмбум) и на других многочисленных примерах. Пусть это будет случайностью, но само по себе важно уже для принципа аналогии в процессе обучения.

Идея внедрения национальной парадигмы встретила широкий резонанс на встречах – коучингах с коллегами в школе.

Для этого в рамках нашего учебного предмета ФКТО представляет разнообразный арсенал обучения: расширение или сужение структуры языковой единицы, установление парадигматических, синтагматических и деривативных связей языковых средств, учет ситуативности общения.

Чтобы тексты «работали» на будущее реальное общение учащихся на русском языке, можно использовать тематические циклы уроков. Например, на первом уроке цикла представляется всё тематическое поле в каждом классе. Автор цикла методических пособий «Содержание предмета «Русская речь» в 5, 6, 7, 8, 9 классах казахской школы Булатбаева К.Н. предлагает объединить тематические поля в макрополя.

Вернемся к идее национальной парадигмы. Поскольку в микротемах речевых тем определен перечень речевых намерений, возможных в реальном процессе общения о мире растений, из названного методического пособия мы использовали в своей практике в 8 классе следующие микротемы: классификация растений; описание растений; отношение к растению, растительному миру; польза растений.

Затем на коучинге наши коллеги позиционировались в качестве обучающихся. Так, биологи и географы высказали мнение, что данный лексический минимум формирует функциональную грамотность будущего эколога и необходим для инвентаризации флоры, фауны и мониторинга природных процессов местного природного национального парка Баянаул, где 552 вида растений, из них 5 видов, занесенных в Красную Книгу РК: *прострел раскрытый, ольха чёрная, ковыль перистый, адонис весенний, тюльпан поникающий и др.*

Группа учителей английского языка считает, что такое тематическое единство, как отношение к растению, к растительному миру позволит формировать орфографическую зоркость и активизировать в речи школьника, будущего эколога, слова: *относиться, ухаживать, обрабатывать.*

А учителя казахского языка центральным фокусом считают применение тұйық етіс: обладать свойством, очищать воздух, снабжать кислородом, радовать глаз, успокаивать нервную систему, (не) рвать, (не) топтать в тематическом единстве о пользе растений и позволит применять ключевые слова и выражения в сопоставительной грамматике.

ФКТО позволила мне, практику-учителю, и моим коллегам усвоить понимание терминов «концентризм», «концентр и концентричность», «парадигматическая и синтагматическая связь» и, следовательно, помочь учащимся разнообразить употребление новых лексико-фразеологических единиц. Например, начиная с первого класса, при изучении темы «Автопортрет» дети учатся характеризовать человека, а во 2 классе на основе темы «Я подросток» - органы человека, внешний вид, тело, кожу, волосы человека. Такой концентризм в изучении темы «Человек» в 5-9 классах чем-то напоминает принцип «матрешка» при дальнейшем изучении речевой темы «Человек».

Почему на протяжении 20 лет меня привлекает функционально-коммуникативная технология Булатбаевой К.Н.?

Она расширяет новые горизонты и дает новые приоритеты в подходах к обучению: в частности, в таких видах деятельности, как чтение, говорение, письмо. Так, мною отражены в 2001 году в журнале «Русская словесность» в статье результаты уроков о Москве, о московских улицах и площадях (тогда по программе была такая тема). На этих уроках смогла донести до детей механизмы освоения новых слов не только как средств называния объектов, именно лексическое понятие и страноведческий фон, а также сочетаемостных и коррелирующих возможностей слов иметь антонимы, синонимы, омонимы, паронимы и эмоционально-экспрессивную окраску на примере текстов «Останкинская башня», «Арбат» и на другом материале.

Функционально-коммуникативная технология позволяет усвоить функциональную нагрузку словообразовательных элементов, например, в 8

классе мы предлагаем языковое задание: перечислите причастия с приставками и суффиксами, вносящими в лексические значения слов оттенок разделения, отторжения и краха. Дети легко справляются с заданиями и называют ключевые словосочетания: *голубь, хлебнувший отрав, муравейник сожженный, разрытые норы, оглушенная семга, подстреленный лебедь*, то есть данный вид упражнений помогает обучающемуся озвучить изучаемую форму слова. В итоге последующего обсуждения продуцируется, например, такой связный текст:

На сакральных территориях наблюдаем агрессивный бизнес, нерегулируемый туризм – это угроза исчезновения уникальных географических пространств с богатейшей биотой и разрушения целого пласта отечественной культуры. Места поклонений считались берегами. Несмотря на запреты, видим неблагоприятные факты, как-то: несоблюдение элементарных санитарно-гигиенических норм в сакральном центре, выгул собак, частые пожары, задымление данных территорий и загрязнение озер.

В ходе работы можно предложить использовать не только наречия: *вчера, завтра, сегодня, здесь и сейчас*, но глаголы с семантикой «вчера, завтра, сегодня». Предлагаем задания:

1. Перечислите отглагольные существительные. Почему они так называются? Сколько их и почему так много?

2. Выделите приставки и суффиксы отглагольных существительных. Какую негативную смысловую нагрузку они несут?

3. Введите в текст конструкции о рыбах, птицах и муравейниках, и вы сможете еще глубже раскрыть текстообразующую функцию однокоренных слов и форм слова, контекстных лексических повторов (сакральных территориях, пласта отечественной культуры, места поклонений, берегами, в сакральном центре, данных территорий) и морфемных(-ени).

Приведем пример урока в 11 классе, проведенный в ноябре 2021 года. Функционально-коммуникативная технология как особое условие для образовательной интеграции позволяет соотнести язык и культуру как русского, так и казахского и английского языков. Оперировав лингвокультуремой как единицей обучения, не называя этого термина для учащихся, мне удалось подвести учащихся к осознанию национальных особенностей мышления, художественной культуры, бытовой культуры, повседневного поведения других народов. Фразы на трех языках должны быть центральным фокусом в течение всего процесса генерации идей учащихся.

Предлагаем задания:

1. На основе предложенных ключевых слов и выражений составьте режим дня Онегина: *брегет, боливар, бульвар, партер, театр*. Составьте грамматическую и тематико-структурную парадигму своего режима дня и режима Евгения Онегина.

2. Соотнесите со своим режимом дня режим героя на основе слов, словосочетаний и предложений; надо рассказать о своем и его распорядке дня, реализуя репродуктивный и информативный регистры речи.

Репродуктивный регистр (ты сам участник события: обычно я ...; как всегда, я (когда и что делаю), мы с отцом с ... часов ... и т.д.). Информативный регистр (указываешь на источник полученной информации: как выяснилось из поэмы ...; по словам лирического героя, ...; не зря о нем говорят, что ... и т.д.)

3. Приведите стилистический вариант одного из этих предложений: Times of my day – Менің күн тәртібім. Get up – тұру. Brush my teeth – тісімді тазалау. Трансформируйте два последних предложения в разные типы предложений.

4. Скажите, как соблюдает гигиену Онегин, используя при этом односоставные назывные предложения (примерный ответ: «И щетки тридцати родов и для ногтей, и для зубов»). Какова роль метафорического выражения? Какова суть гиперболизированного выражения «Быть можно дельным человеком и думать о красе ногтей»?

5. Убедите Онегина, используя синтаксические конструкции: have a breakfase – таңғы ас ішу, в необходимости правильно планировать день («в постелю с бала едет он»).

6. To get dress – киіну. Восстановите контекст на основе слов из первого задания: Начните с обособленных обстоятельств. Ответ: «Надев широкий боливар, Онегин едет на бульвар». Во что одет Онегин? (в панталоны, фрак, жакет). Создайте портрет с конструкцией, выраженной сравнительным оборотом. (Ответ: «Как денди лондонский одет»).

7. Спродуцируйте диалог – расспрос на тему: «Каков язык столичной московской и петербургской знати?»

8. Спродуцируйте монолог или полилог на тему: «Французский язык – это тоже язык нашей степной аристократии: наш земляк Муса Шорманов».

9. Выразите смысл предложений по-другому, иными словами: «Come home from school – мектептен келу. Have a lunch – түскі ас ішу». Как можно их «стянуть» до размеров нераспространенного предложения? Что надо убрать? (убрать дополнение, определение или обстоятельство из предложения).

10. Что делает Онегин, «пока недремлющий брегет не прозвонит ему обед»?

11. Соотнесите свое обучение на основе клише: «Do homework – үй тапсырмасын істеу» с онегинским обучением «мы все учились понемногу...») и продолжите ряд с другими лексико-фразеологическими единицами: понемногу-..... ,..... .

12. Каков стилистический (английский) эквивалент русского выражения «ужин отдай врагу» на основе слов: «Have a dinner – кешкі ас ішу». Следует ли ему Онегин? А ты? Превратите эту конструкцию в СПП изъяснительное, обстоятельственное, определительное в английском, русском и казахском языке, насколько это возможно.

13. Какой темой в прямом и переносном значении в контексте «человек, компьютер, природа» наполнена мысль «Go to bed – ұйқыға кету»? Превратите в сложное, сложноподчиненное изъяснительное.

Сопоставьте альтернативу СП в русском и английском языке по заданным словам: «Go to bed – ұйқыға кету».

Выводы:

1. По своим типам казахские, русские и английские придаточные предложения в основном совпадают. Введение культуроведческой и фоновой страноведческой лексики предоставляет возможности для комбинирования новых подходов тройной модели языкового образования.
2. Данная работа позволила учителю-словеснику преобразовать прежнюю практику обучения лишь одному языку – русскому – в новом подходе к коммуникации как особой интегральной области.
3. Функционально-коммуникативный подход, как мы говорили выше, позволяет производить расширение или сужение структуры языковой единицы.
4. Появилась взаимная заинтересованность в общении сверстников в условиях функциональной подачи языковой системы и при вкрапливании грамматических сведений/знаний.
5. Подобная подача материала демонстрирует, что сопоставимы различные факты: языковые, поведенческие, этикетные.
6. Моделируется лексика, которую учитель старается сформировать для дальнейшего использования в собственных размышлениях и в понимании сути обучения детьми.
7. Генерируется большое количество идей учителем и его коллегами, а также обучающимися.

Использованные литературы

1. Булатбаева К.Н. Функционально-коммуникативная технология обучения русскому языку в казахской школе.- Павлодар: НИЦ ПГУ, 2005.
2. Булатбаева К.Н. Содержание предмета «Русский язык» в 5 классе казахской школы. Методическое пособие для учителя. – Павлодар: ПГУ им.С.Торайгырова, 2003
3. Булатбаева К.Н. Содержание предмета «Русский язык» в 6 классе казахской школы. Методическое пособие для учителя. – Павлодар: ПГУ им.С.Торайгырова, 2003

4. Булатбаева К.Н. Содержание предмета «Русский язык» в 7 классе казахской школы. Методическое пособие для учителя. – Павлодар: ПГУ им.С.Торайгырова, 2003
5. Булатбаева К.Н. Содержание предмета «Русский язык» в 8 классе казахской школы. Методическое пособие для учителя. – Павлодар: ПГУ им.С.Торайгырова, 2003
6. Булатбаева К.Н. Содержание предмета «Русский язык» в 9 классе казахской школы. Методическое пособие для учителя. – Павлодар: ПГУ им.С.Торайгырова, 2003
7. Адылханова А.А. О чем говорят цветы. Уроки в 5 классе//Русский язык и литература в казахской школе. – 2002. - №4 – С.2-12

СИСТЕМА ЭФФЕКТИВНЫХ ЗАДАНИЙ ДЛЯ ФОРМИРОВАНИЯ ИНОЯЗЫЧНОЙ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ НА НЕЯЗЫКОВЫХ ФАКУЛЬТЕТАХ

ТІЛДІК ЕМЕС ФАКУЛЬТЕТТЕРДЕ ШЕТ ТІЛДІК КОММУНИКАТИВТІК ҚҰЗЫРЕТТІЛІКТІ ҚАЛЫПТАСТЫРУҒА АРНАЛҒАН ТИІМДІ ТАПСЫРМАЛАР ЖҮЙЕСІ

A SYSTEM OF EFFECTIVE TASKS FOR FORMING FOREIGN LANGUAGE COMMUNICATIVE COMPETENCE IN NON-LINGUISTIC FACULTIES

Такуова З.С., Булатбаева К.Н., Дервянченко Е.А.

*Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева
Омский государственный педагогический университет*

Аннотация. *Статья посвящена практикуму, включающую систему эффективных заданий для формирования и развития иноязычной коммуникативной компетенции для обучающихся по специальностям «Туризм» и «Социально-культурный сервис». Статья раскрывает содержание, цель и задачи практикума. Особое внимание уделяется раскрытию важности овладения коммуникативной компетенции на современном этапе.*

Аңдатпа. *Мақала «Туризм» және «Әлеуметтік-мәдени сервис» мамандықтары бойынша білім алушылар үшін шет тілдік коммуникативтік құзыреттілікті қалыптастыруға және дамытуға арналған тиімді тапсырмалар жүйесін қамтитын практикумға арналған. Мақалада практикумның мазмұны, мақсаты мен міндеттері ашылады. Қазіргі кезеңде коммуникативтік құзыреттілікті меңгерудің маңыздылығын ашуға ерекше назар аударылады.*

Abstract. *The article is devoted to the workshop, which includes a system of effective tasks for the formation and development of foreign-language communicative competence for students in the specialties "Tourism" and "Socio-cultural service". The article reveals the*

content, purpose and objectives of the workshop. Special attention is paid to the disclosure of the importance of mastering communicative competence at the present stage.

Ключевые слова: *иноязычные коммуникативные компетенции, неязыковые факультеты, система заданий, формирование коммуникативных способностей*

Тірек сөздер: *шет тілді коммуникативтік құзыреттіліктер, тілдік емес факультеттер, тапсырмалар жүйесі, коммуникативтік қабілеттерді қалыптастыру*

Keywords: *foreign language communicative competences, non-linguistic faculties, system of tasks, formation of communicative abilities*

Интеграция Республики Казахстан в глобальное образовательное пространство и становление международного сотрудничества все более важным во всех сферах жизни требуют от выпускников высших учебных заведений достаточно высокого уровня владения иностранными языками. На сегодняшний день на рынке труда востребованы сильные специалисты, которые способны сотрудничать с людьми из других стран, умеют выстраивать иноязычное устное и письменное общение в различных ситуациях, ведь всё это позволяет ему стать полноправным участником межкультурной коммуникации в глобальном сообществе и повысить свою конкурентоспособность. Формирование у студентов коммуникативных способностей, а также стремление к установлению и поддержанию продуктивных и эффективных межкультурных взаимоотношений становится необходимостью. Следовательно, на современном этапе развития актуальны вопросы формирования иноязычной коммуникативной компетенции на неязыковых факультетах.

Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева как один из передовых ВУЗов страны уделяет колоссальное внимание решению современных вопросов. В этой связи постоянно ведутся новшества в учебный процесс. В рамках докторской диссертации на тему «Лингводидактические основы коммуникативной грамматики английского языка в условиях современных технологий обучения» проводится объемная работа по подготовке эффективных заданий для формирования иноязычной коммуникативной компетенции на неязыковых факультетах. Данная система заданий предназначена для студентов и магистрантов высших учебных заведений, обучающихся по специальностям «Туризм» и «Социально-культурный сервис» продолжающих изучение английского языка в рамках дисциплин «Иностранный язык в профессиональной деятельности», «Иностранный язык для специальных целей» и «Профессионально-ориентированный иностранный язык» и для специалистов в сфере экономических наук и преподавателей английского языка [3].

Практикум состоит из двух глав (Part I, Part II), охватывающих темы «Travelling», «Forms of tourism and hospitality industry». Каждая глава

включает в себя три-пять разделов «Different types of travelling», «Hotels and restaurants», «The pleasure of travelling», «Ecotourism», «Adventure tourism», «Cultural tourism», «Careers in travel and tourism», «Voluntourism» содержащих лексические упражнения, грамматические упражнения, образовательные диалоги и монологи, письменные задания, аудирование и чтение, направленные на формирование навыков практического владения английским языком через расширение и обогащение словарного запаса обучающихся и овладение некоторыми лингвистическими явлениями английского языка. Лексический материал содержит как терминологию в отрасли экономики, так и общеупотребительную и общенаучную лексику, которые студенты и магистранты могут использовать в ситуациях повседневного и профессионального общения.

На современном этапе развития лингвистики крайне актуальной является задача выделения и классификации элементарных синтаксических единиц, из которых конструируются все другие, более сложные конструкции. Ключевым понятием синтаксиса, по мнению Г.А. Золотовой является понятие синтаксемы. Синтаксемой названа минимальная семантико-синтаксическая единица русского языка, выступающая одновременно как носитель элементарного смысла и как конструктивный компонент более сложных синтаксических построений, характеризуемый определенным набором синтаксических функций. Работа основана на исследовании данных единиц и это отражается в том, что главы разработанного практикума состоят из синтаксем и семантических типов элементарных высказываний. Каждая глава практикума и часть главы охватывает по три синтаксем и семантические типы элементарных высказываний в лексических, грамматических, диалогических и монологических упражнениях, также в заданиях аудирования, письма и чтения [1].

В.В.Сафонова выделяет следующие компоненты иноязычной коммуникативной компетенции: языковая (грамматическая, лингвистическая); речевая (прагматическая, стратегическая, дискурсивная); социокультурная (социолингвистическая, лингвострановедческая) компетенции [2]. Данные компоненты наиболее полно отражают содержание иноязычной коммуникативной компетенции и соответствуют целям обучения иностранному языку в неязыковом вузе. Эффективность и результативность работы по формированию иноязычной компетенции будущего специалиста определяются уровнем сформированности перечисленных компонентов. Разработанный практикум разработан для максимального обеспечения обучающихся по специальностям «Туризм» и «Социально-культурный сервис» данных компонентов коммуникативной компетенций во время его использования на уроках английского языка.

При составлении заданий для практикума учитывалась специфика обучения иностранному языку в неязыковом вузе и основывалась на следующих педагогических условиях:

- определение состава содержания коммуникативной компетенции на основе анализа соответствующей профессиональной деятельности;
- поэтапность формирования иноязычной коммуникативной компетенции;
- интенсификация процесса формирования иноязычной коммуникативной компетенции;
- погружение в иноязычную среду посредством проведения конференций, ролевых и деловых игр, чтения оригинальной литературы.

Следует отметить, что при разработке практикума коммуникативная компетенция авторами рассматривалась не только с позиции языковых знаний, умений и навыков, но также стоял вопрос об их ситуативном употреблении, что предполагает и обуславливает наличие определенных сфер (бытовой, учебной, научной, профессиональной), в контексте которых они актуализируются. Таким образом, коммуникативная компетенция уже предполагает определенную направленность, в нашем случае это сфера социально-культурного сервиса и туризма, что включает гостиничный и ресторанный бизнес.

В процессе профессионального овладения иностранным языком, в том числе выполняя задания данной системы заданий, студенты и магистранты постепенно усваивают знания, умения и навыки профессионально-речевого поведения, норм в различных ситуациях профессионального общения, движение от искусственной речи к естественной, причем в разных видах иноязычной профессионально направленной речевой деятельности, что и обуславливает формирование иноязычной профессионально-коммуникативной компетенции.

Выполнение заданий в данном практикуме позволяет студентам и магистрантам в процессе выполнения заданий и тестов и коллективного обсуждения результатов их решения глубже усвоить теоретические положения, сформировать отдельные практические умения и навыки, научиться правильно обосновывать методику выполнения тестовых заданий по различным сторонам коммуникативной компетентности и развивать все его компоненты, четко и последовательно подводить итоги, формулировать выводы и предложения. Работа над данными заданиями дает возможность обучающемуся максимально приложить усилия для формирования иноязычной коммуникативной компетенции и подготовиться для самостоятельной работы. В процессе выполнения практических работ обучающийся подтверждает полученные знания, умения и навыки, которые

формируют соответствующие (языковые, речевые, социокультурные) компетенции.

Для выполнения предоставленных в практикуме заданий студент или магистрант должен иметь средний или высокий уровень владения английским языком. Задания имеют разный характер и вид: написание предложений и словосочетаний, нахождения смыслового сходства в словах, определение времен глагола, перефразирование предложений, чтение текста, нахождение синонимов к словам, а для наглядности в некоторых моментах имеются рисунки. Все задания в сборнике направлены как на повышение уровня знания английского языка, так и на развитие иноязычной коммуникативной компетенции и учащихся.

Важно отметить, что профессионально-коммуникативная компетенция студентов неязыковых специальностей является законом правильного аутентичного коммуникативного поведения в условиях реального иноязычного профессионального общения. Ее становление ведет к достижению взаимопонимания в условиях иноязычной профессиональной действительности за счет формирования профессионально-культурных универсалий, т.е. овладения национально-специфическими моделями коммуникативного поведения в профессиональной сфере общения, принятыми в данной иносоциокультуре и усвоения разнообразных языковых особенностей, овладения правилами употребления в профессиональной речи социокультурно-маркируемых языковых единиц, речевых клише. Именно для достижения данных целей будет способствовать система заданий в разработанном практикуме. Также на данный момент помимо практикума ведется обширная научная деятельность в рамках вышеуказанной диссертационной работы для более широкого раскрытия тематики формирования иноязычной коммуникативной компетенции на неязыковых факультетах и подготовки системы заданий для обучающихся.

Таким образом, важно отметить, что содержание обучения иностранному языку студентов неязыковых специальностей должно быть направлено на их успешную профессиональную самореализацию и интеграцию в мировое сообщество, что обеспечивается наличием целого комплекса компетенций, немаловажную роль среди которых играет иноязычная коммуникативная компетенция. Формирование и развитие данной компетенции у студентов и магистрантов – процесс довольно долгий и трудоемкий, так как подразумевает овладение ими целым рядом знаний, умений и навыков, которые объединены в структурные компоненты профессионально-коммуникативной компетенции, как коммуникативный, профессиональный, рефлексивный, когнитивный, психологический. Понимание структурных компонентов коммуникативной компетенции дает возможность не только продумать содержание иноязычного образования в

вузе, но и определить основополагающие принципы обучения иностранному языку, а также разработать траекторию обучения студентов и магистрантов иностранному языку в рамках дисциплин образовательных программ неязыковых специальностей.

Использованные литературы

1. Золотова Г.А. Синтаксический словарь. Репертуар элементарных единиц русского синтаксиса. - М., "Наука", 1988. - 440 с.
2. Сафонова В.В. Социокультурный подход к обучению иностранному языку как специальности: Автореф. дис. ... д-ра пед. наук. - М., 1993. - 47 с.
3. Такуова З.С., Тентекбаева Ж.М., Булатбаева К.Н. Сборник упражнений к практикуму по дисциплине «Профессионально-ориентированный иностранный язык (английский)» для специальностей «Туризм» и «Социально-культурный сервис» 2 издание: Практикум. – Нур-Султан: Изд-во ЕНУ им. Л.Н. Гумилева, 2021. – 90 с.

КОНЦЕПЦИЯ УЧЕБНИКА НЕМЕЦКОГО ЯЗЫКА ДЛЯ 5 КЛАССА

5 СЫНЫПҚА АРНАЛҒАН НЕМІС ТІЛІ ОҚУЛЫҒЫНЫҢ ТҰЖЫРЫМДАМАСЫ

THE GERMAN LANGUAGE TEXTBOOK CONCEPT FOR 5TH CLASS

*Магзам Асемгуль
Колледж ЕАГИ*

***Аннотация.** В статье описывается концепция учебника немецкого языка для 5 класса, которая учитывает основные требования государственного стандарта в отношении развития личностных и метапредметных компетенций. Отбор содержания обучения немецкому языку, а также организация процесса обучения направлены на применение различных коммуникативных ситуаций.*

***Аңдатпа.** Мақалада 5-сыныпқа арналған неміс тілі оқулығының тұжырымдамасы сипатталған, ол жеке және мета-пәндік құзыреттердің дамуына қатысты мемлекеттік стандарттың негізгі талаптарын ескереді. Неміс тілін оқыту мазмұнын таңдау, сондай-ақ, оқу процесін ұйымдастыру әртүрлі коммуникативті жағдайларды қолдануға бағытталған.*

***Abstract:** The article describes the concept of a German language textbook for grade 5, which takes into account the basic requirements of the state standard for the development of personal and meta-subject competencies. The selection of the German language teaching content, as well as the organization of the learning process, are aimed at the application of various communicative situations.*

Ключевые слова: концепция учебника иностранного языка, личностные и метапредметные компетенции, психологические и возрастные особенности, классификация упражнений.

Түйінді сөздер: шет тілі оқулығының тұжырымдамасы, жеке және мета пәндік құзыреттер, психологиялық және жас ерекшеліктері, жаттығулардың жіктелуі.

Keywords: the concept of a foreign language textbook, personal and meta-subject competencies, psychological and age characteristics, classification of exercises.

Обучение любому иностранному языку ставит своей целью овладение совокупностью лексико-грамматических и синтаксических средств этого языка в пределах поставленных коммуникативных задач. Основой освоения иностранного языка является методическая система, содержащая средства, модели и приемы обучения. Одно из главных мест в этой системе занимает учебник.

Главной целью изучения немецкого языка признается формирование иноязычной коммуникативной компетенции. Однако кроме этого на занятиях необходимо формировать умения использовать иностранный язык как средство для получения информации из иноязычных источников в образовательных и самообразовательных целях. Здесь речь идет о развитии метапредметной информационной компетенции.

С помощью учебника задается траектория целей обучения, содержание и структура учебного материала, программируется учебный процесс. Следовательно, учебник является основным средством обучения, опосредующим деятельность учителя и учащихся. Учебник в современном УМК неотделим от книги для учителя, которая содержит рекомендации по применению учебника к конкретным условиям педагогического процесса.

Главным принципиальным отличием стандарта нового поколения стала ориентация не на сообщение знаний и развитие умений в отдельных предметах, а формирование готовности обучающихся к саморазвитию и непрерывному образованию. В русле системно-деятельностного подхода главным является развитие не только предметных, но и личностных и метапредметных компетенций.

Предмет «иностраный язык» (немецкий язык в частности) может обеспечить формирование многих личностных компетенций, благодаря разнообразию тем и проблем, представленных в учебнике.

Важно заметить, что предмет «иностраный язык» является уникальным в формировании личностных и социальных компетенций. Он позволяет охватить множество тем и проблем, которые признаются актуальными для подростков. Интересно также и то, что представление тем и проблем не осуществляется в назидательной или научной форме, а происходит через тексты для чтения и слушания, которые представляют собой высказывания молодых людей страны изучаемого языка или своей родной страны. Эти высказывания являются аутентичными по форме и

содержанию, так как взяты в сети Интернет, произнесенные носителями языка. Это сделано авторами именно для того, чтобы высказывания были с одной стороны, актуальными, с другой – провоцирующими, вызывающими желание согласиться с ними или их опровергнуть.

Следующая особенность предмета связана с тем, что одним из приемов в обучении являются элементы ролевой игры или собственно ролевая игра. При разыгрывании диалогов, во время участия в дискуссии, дебатах учащиеся принимают на себя те или иные роли и могут свободнее высказывать свое мнение и отношение к проблеме. Учитель обладает всеми возможностями для создания такой атмосферы на занятии, когда учащиеся откровенно выражают свое мнение и можно способствовать формированию отношений, которые являются основанием личностных и социальных компетенций.

Именно поэтому при создании УМК авторы ориентировались на психологические и возрастные особенности школьников данного возраста:

1. В этом возрасте происходят изменения в чувствах дружбы, товарищества. Еще более чем в подростковом возрасте предъявляются высокие требования друг к другу. Так, в учебниках для старших классов не обойтись без тем, посвященных дружбе, семье.

2. Усиливается общественная направленность школьников, желание принести пользу обществу. Во многих темах учебников обсуждаются вопросы благотворительности, волонтерства, оказания помощи окружающим людям. Это делает учебник приближенным к реалиям сегодняшнего дня, учащиеся доверяют содержанию текстов, убеждаясь в их достоверности.

Вышеперечисленные особенности отражаются и в учебной деятельности пятиклассников. Они начинают четко осознавать, что в процессе учебы потребуется им для дальнейшего развития, что нет. Поэтому важно вынести во внешний план результаты учебной деятельности по каждой теме. В начале раздела в терминах коммуникации формулируются цели, достижение которых возможно после овладения учебным материалом. В конце каждого раздела предлагается проверить свои знания по пройденным темам и оценить знания на данном этапе. При этом акцент делается на коммуникативные и познавательные универсальные учебные действия и стратегии учения, так как знание грамматики или лексических единиц является не более чем средством для коммуникации. Чтобы оценка и самооценка были более объективными, необходимо выполнить несколько упражнений, которые проверяют усвоения языковых явлений и овладение речевыми умениями. В конце четверти следуют контрольные задания. Они направлены на отработку изученного материала и позволяют еще раз осуществить контроль и оценку овладения учебным материалом.

Важно, что в этом возрасте отношение к учению вообще определяется характером мотивов. На первое место выдвигаются мотивы, связанные с жизненными планами учащихся, с их намерениями в будущем, самоопределением. Поэтому повышается уровень сознательного отношения к учению, что может иметь, однако, негативные последствия, когда учащиеся много времени уделяет некоторым предметам, оставляя без внимания другие. В этой связи большую роль играет возможность дифференциации обучения в группе и этому будет уделено достаточно внимания ниже.

В наших учебниках содержание обучения группируется именно на основе таких текстов, которые обладают известным метапредметным содержанием, описывают действительность с точки зрения диалога культур. А способы деятельности затрагивают все виды речевой деятельности, являясь по определению общеучебными и универсальными, так как даже задания на проработку грамматических навыков тесно связаны с функциями данных грамматических явлений в языке и отрабатываясь без отрыва от их коммуникативной и функциональной направленности.

Для предмета «иностранный язык» неотъемлемой компетенцией является также межкультурная компетенция, под которой подразумевается способность и готовность индивида добиваться взаимопонимания несмотря на языковые и культурные особенности собеседника. Можно сказать, что развитие всех остальных перечисленных групп компетенций происходит именно на фоне формирования межкультурной компетенции. В отечественной методике этим занимается социокультурный подход к обучению, реализации которого происходит на всех уровнях системы обучения иностранному языку: от целей, через содержание и вплоть до методов и приемов.

Учебник иностранного языка по-прежнему является моделью действующей системы обучения, основным средством обучения, опосредующим взаимодействие учителя и учащихся. Следовательно, современный учебник должен отражать следующие существенные особенности данной системы:

1. Обеспечивать всестороннее развитие личности обучаемых, а именно позволять достичь личностные, метапредметные и предметные результаты. При этом основную роль играет здесь соответствующий отбор содержания образования, выбор приемов обучения.

2. Для развития потребности и приемов непрерывного самообразования необходимо уделять достаточно внимания формированию универсальных учебных действий.

3. Процессуальный аспект содержания образования должен соответствовать структурно-деятельностному подходу и быть направлен на

применение языковых средств в речевых ситуациях с тем, чтобы развивать соответствующие коммуникативные способы деятельности.

4. Применение способов деятельности в реальных меняющихся ситуациях общения может быть обеспечено внедрением метода проектов.

5. Учебник должен обеспечивать рефлексии результатов учебной деятельности и развитие регулятивных универсальных учебных действий, следовательно, повышению осознанного отношения к деятельности учения.

Использованные литературы

1. Государственный общеобразовательный стандарт начального образования, утвержденный приказом Министра образования и науки Республики Казахстан от 31 октября 2018 года №604 «Об утверждении государственных общеобразовательных стандартов образования всех уровней образования» (зарегистрирован в Реестре государственной регистрации нормативных правовых актов Республики Казахстан под №17669). – Астана, 2018 г.

2. Типовая учебная программа по учебному предмету «Немецкий язык» для 5-9 классов уровня основного образования по обновленному содержанию. - Астана, 2018 г.

3. Бижкенова А.Е., Булатбаева К.Н., Сабитова Л.С. «Научные основы непрерывного лингводидактического образования специалистов иностранных языков в Казахстане»: Коллективная монография/. - Астана: Мастер ПО, 2017. – 8, 4 с.

4. Булатбаева К.Н. «Концепция учебника по языку: казахстанское содержание в контексте модернизации общественного сознания»/Сборник материалов научно-практической конференции «Современная система образования: вектор полиязычия», посвященная 70-летию доктора филологических наук, профессора кафедры иностранной филологии Нурахметовой Е.Н. ЕНУ им. Гумилева, под ред. Бижкеной А.Е. - Астана: Мастер ПО, 2017. – с. 35-41

5. Булатбаева К.Н., Меджанова А.Д. «Как планировать уроки иностранного языка в начальных классах и оценивать достижения учащихся»/ Материалы международной научно-практической конференции: Педагогический опыт: теория, методика, практика/ редкол. Широков О.Н. – РИНЦ: Чебоксары: ЦНС «Интерактивный плюс», 2015. -С. 12-19.

6. Weinert Franz E. Vergleichende Leistungsmessung in Schulen – eine umstrittene Selbstverständlichkeit / Weinert Franz E. // Leistungsmessung in Schulen / Herg. Weinert Franz E. – Weinheim und Basel, 2001. – S. 27.

7. Neuner G., Hunfeld H. Methoden des Fremdsprachliches Deutschunterrichts. Eine Einführung / Neuner G., Hunfeld H. – Berlin. Langenscheidt, 2007. – S 45.

1 Секция «Проблемы современной лингводидактики»

ҚАЗАҚ ТІЛІН ИННОВАЦИЯЛЫҚ ӘДІСТЕРМЕН ОҚЫТУ МӘСЕЛЕСІ

ПРОБЛЕМА ОБУЧЕНИЯ КАЗАХСКОМУ ЯЗЫКУ ИННОВАЦИОННЫМИ МЕТОДАМИ

THE PROBLEM OF TEACHING THE KAZAKH LANGUAGE BY INNOVATIVE METHODS

Абильмажинова Б.Ж.

Абай Мырзахметов атындағы Көкшетау университеті

***Аңдатпа.** Мақалада мемлекеттік тіл мәртебесін алып жүрген қазақ тілін озық педагогикалық технологиялар негізінде оқыту – бүгінгі күннің басты міндеті болып отырғаны жөнінде сөз болып отыр. Дәстүрлі оқыту жүйесінде білім алушы пассив объекті ретінде саналса, жаңа педагогикалық жүйені енгізу үдерісінде белсенді субъектінің рөлін атқарады. Мұндай үрдіс оқытудың басты ерекшелігі болып табылады.*

Заманауи техникалық құралдар студенттердің тілдік құзіреттілігі мен шығармашылық қабілеттерін дамытады. Жаңа педагогикалық технологиялар жүйесіндегі инновациялық әдістерді қолдана оқыту қазақ тілі сабақтарында жоғары нәтижелерге қол жеткізудің бірден-бір тиімді жолы екендігі тәжірибеде дәлелденген.

Коммуникативтік құзыретті қалыптастыру тұрғысынан келу арқылы студенттің қазақша сөйлеу, тыңдау, оқу, жазу, сұхбат құру, пікірталасқа қатысу сияқты маңызды тәжірибелік қажеттілігін өтейтін білік, дағдыларын дамыту басымдығы басты мақсат болып табылады. Жұмысты орындау барысында сипаттау, талдау әдістері қолданылды. Зерттеудің нәтижесінде қазақ тілін инновациялық әдістермен оқыту түрлері анықталып сипатталды.

***Аннотация.** На сегодняшний день главной задачей является обучения казахскому языку как государственного языка. В статье рассматривается обучение казахскому языку на основе передовых педагогических технологий. Если в традиционной системе обучения обучающийся является пассивным объектом, то в процессе внедрения новой педагогической системы он играет роль активного субъекта. Такая тенденция является главной особенностью обучения.*

Современные технические средства развивают языковые компетенции и творческие способности студентов. На практике доказано, что обучение с применением инновационных методов в системе новых педагогических технологий является единственным эффективным способом достижения высоких результатов на уроках казахского языка.

С точки зрения формирования коммуникативной компетенции приоритетом является развитие умений и навыков, компенсирующих важную практическую потребность студента в казахской речи, аудировании, чтении, письме, построении

интервью, участия в дискуссии. В ходе выполнения работы использованы методы анализа, описания. В результате исследования выявлены и описаны формы обучения казахскому языку инновационными методами.

Abstract. Today, the main task is to teach the Kazakh language as the state language. The article deals with teaching the Kazakh language on the basis of advanced pedagogical technologies. If in the traditional system of education the student is a passive object, then in the process of introducing a new pedagogical system he plays the role of an active subject. This tendency is the main feature of learning.

Modern technical means develop language competencies and creative abilities of students. In practice, it has been proved that teaching using innovative methods in the system of new pedagogical technologies is the only effective way to achieve high results in Kazakh language lessons.

From the point of view of the formation of communicative competence, the priority is the development of skills and abilities that compensate for the important practical need of a student in Kazakh speech, listening, reading, writing, interviewing, participating in a discussion. In the course of the work, methods of analysis and description were used. As a result of the research, the forms of teaching the Kazakh language by innovative methods are identified and described.

Түйінді сөздер: мәртебе, заманауи, инновациялық әдістер, ақпараттық технология, гипермәтін, мультимедиа, микроәлем, білім, дағды, білік.

Ключевые слова: статус, современные, инновационные методы, информационные технологии, гипертекст, мультимедиа, микросреда, знания, навыки, умения.

Keywords: status, modern, innovative methods, information technologies, hypertext, multimedia, microenvironment, knowledge, skills, abilities.

Соңғы жылдары елімізде білім беруді дамыту тұжырымдамасы бойынша білім, ең алдымен, нақты нәтижеге негізделуі керектігі жайлы айтылған.

Қазақстандық білім беру жүйесінің жаңа кезеңі оқытудың заманауи, озық технологияларын зерттеуді, олардың тиімділерін анықтап, оқу үдерісіне енгізумен ерекшеленеді.

Қазіргі жаңа білім беру жүйесі дәстүрлі оқыту үдерісін түбегейлі өзгертті деуге болады. Жоғары оқу орындарының алдына сыннан өткен жаңа технологияларды, инновациялық әдістерді интенсивті түрде оқыту үдерісіне енгізу мәселелері қойылған.

Мемлекеттік тіл мәртебесін алып жүрген қазақ тілін озық педагогикалық технологиялар негізінде оқыту – бүгінгі күннің басты міндеті болып отыр.

Жалпы жоғары оқу орындарында қазақ тілін оқыту әдістемесімен айналысып жүрген әдіскер-ғалымдар, ұстаздар баршылық деп айтуға болады. Олардың әрқайсысы қазақ тілін оқыту әдістемесінің дамып, жетілуіне үлес қосуда. Бұл еңбектердің авторлары Ш.Х. Сарыбаев, Ғ.Бегалиев, С.Жиенбаев, Т.Аяпова, Ш.Бектуров, К.Сариева, А.Жүнісбеков,

Ф.Р. Ахметжанова, М.Жанпейісова, Ф.Оразбаева, Қ.Бітібаева, Қ.Қ. Қадашева, З.Күзекова, А.Алдашева және тағы басқалары.

Қазақ тілі сабақтарында жоғары нәтижелерге қол жеткізу үшін оқытушы студентті білім беру үдерісінің нысаны емес, сол үдерістің қатысушысы, маңызды субъектісі ретінде санауы қажет. Студент дәстүрлі оқыту жүйесінде пассив объекті ретінде саналса, жаңа педагогикалық жүйені енгізу үдерісінде белсенді субъектінің рөлін атқарады. Бұл оқытудың басты айырмашылығы болып табылады. Студенттің қазақ тілінде еркін сөйлеп, сауатты жаза алуы, оқу барысында алған білімі мен игерген дағдыларын өмірдің қажетті жағдаяттарына сай әрі дұрыс қолдана алуы үшін, сабақ үстінде оқу-танымдық әрекетін ұйымдастырудың маңызы зор. Мұндай жетістіктерге жетуде студенттің мақсатқа жетуге деген уәжі, күш-жігері жетекші рөл атқарады.

Оқыту үдерісінде сапалы нәтижелерге жетудің тиімділігін анықтайтын бірнеше педагогикалық технологияның ішінде дамыта оқыту жүйесінің өзіндік орны ерекше деп айтуға болады. Жақын шет елдердің біразы дамыта оқыту жүйесін негізгі оқыту технологиясы ретінде бекіткендері белгілі. Соған орай, қазіргі заманның басты талабы – қазақ тілін ақпараттық технологиялар арқылы оқыту.

Ақпараттық технология мәселесі В.М. Монахов, А.А. Кузнецов, В.В. Папов, В.Гузеевтердің зерттеу еңбектерінде көрініс тапқан. Ал Н.В. Апатова ақпараттық технологияны бірнеше түрге бөлген. Олар:

- компьютерлік оқыту жүйелері (оқыту машиналары, бағдарламалармен оқыту);
- оқыту құралдары (ЛОГО, гипермәтін, мультимедиа, микроәлем);
- инструменталды жүйелер (мәліметтер базасы, бағдарламалау, авторлық жүйелер, топтық оқыту құралдары).

Ал, В.И. Богословский, В.А. Извозчиков, М.Н. Потемкин сынды зерттеушілер білім беру үдерісінде жаңа ақпараттық технологияларды оқытудың жаңа электрондық құралдарын, соның ішінде, компьютерді пайдаланумен байланыстырады. Олар «жаңа ақпараттық технология» терминінің орнына «компьютерлік технология» терминін пайдаланып жүр.

Компьютерлер мен интерактивті тақталар – қазіргі заманауи оқу орындарының оқыту үдерісін жаңғыртудың негізгі тірегі. Бұл заманауи техникалық құралдар студенттердің тілдік күзіреттілігі мен шығармашылық қабілеттерін дамытады. Олардың зияткерлік және ақпараттық сауаттылығын арттыруға көмектеседі, оқу-танымдық үдерістің тиімділігін арттырады. Қазақ тілі сабағында ақпараттық технология арқылы берілетін білім оқу материалын жүйелі беруге, ақпаратты көруге, есте сақтауға,

қатысымдық тұрғыдан меңгеруге, қазақша тілдік қатынасты игеруге мүмкіндік береді.

Жоғарыда аталған заманауи техникалық құралдардың көмегімен қазақ тілі сабақтарында аудиоматериалдармен жұмысты жиі ұйымдастыруға болады. Мұндай әдіс студенттердің тыңдап-түсіну арқылы қазақ тілінде ойларын жеткізуге машықтандырудың бірден-бір тиімді әдісі болып саналады.

Аудиоматериалдарды сабақта жиі қолдану әдісі оқушылардың төмендегідей қатысым әрекеттерін орындауларына мүмкіндік береді:

- қажетті ақпаратты түсіну үшін, оқушы бар зейінін салып тыңдайды;
- тыңдаған ақпаратты есіне сақтап, түсіну әрекеттерін жасайды;
- түсінгенін айту үшін, меңгерген тілдік грамматикалық формалар мен құрылымдарды, яғни теориялық білімін сөйлеу барысында белсенді түрде қолдануға тырысады.

Студенттердің аудиоматериалдарды (мәтін, диалог, полилог, ән) қаншалықты деңгейде түсінгендерін анықтау үшін, сұрақтарға жауап алу тәсілдерін қолдануға болады. Мысалы: *Бұл сұхбатта кімдердің аты-жөнін естідіңдер? Олар не туралы әңгімелесті? Оқиға қай жерде болған?*

Тыңдалымға берілген оқу материалдарын студентке эссе, сынақхат (диктант), шығарма, мазмұндама, әңгіме жаздырту үшін де пайдалана алады.

Сабақта аудиоматериалдармен жұмыс істеудің әдіс-тәсілдерін түрлендіріп өткізудің де маңыздылығы зор:

- аудиосөздер бойынша сөздік немесе терме диктант жаздыру;
- аудиоматериалдарды тыңдағаннан кейін сөздерді буынға бөліп жаздыру, сөз тудырушы және сөз түрлендіруші, жуан және жіңішке қосымшаларды ажыратып жаздыру, фонетикалық талдау жасау жұмыстарын жүргізу;
- аудиомәтінді бір не екі рет тыңдату арқылы мәтін мазмұнын ауызша немесе жазбаша баяндату;
- кейбір сөздері түсіріліп жазылған мәтінді таратып беру және аудиомәтінді бір рет тыңдату арқылы мәтінді редакциялату;
- тыңдаған диалогті монологке, монологті диалогке айналдырып жаздыру;
- аудиомәтінді тыңдату арқылы сурет салдыру, салынған сурет негізінде әңгіме құрату.

Тіл үйренудегі тыңдау әрекеттері сөйлеу тілімен тығыз байланысты. Демек ақпараттық технологияны тіл үйретуде орынды қолдану студенттің қазақ тілінде сөйлеу дағдыларын шыңдайды.

Жаңа педагогикалық технологиялар жүйесіндегі инновациялық әдістерді қолдана оқыту қазақ тілі сабақтарында жоғары нәтижелерге қол жеткізудің бірден-бір тиімді жолы екендігі тәжірибеде дәлелденген.

Қазақ тілі сабақтарын төмендегідей жаңаша сабақ үлгілерімен түрлендіруге болады: дамыта оқыту сабақтары, телесабақтар, интерактив сабақтары, іскерлік ойын сабақтары, мультимедиалық сабақтар, электрондық сабақтар, интернет сабақтар, жобалау сабақтары, аудиоматериалдармен жұмыс сабақтары, білімді тексеру және тест сабақтары.

Қазақ тілін инновациялық әдістермен оқыту студенттердің коммуникативтік, танымдық әрекетінің дамуына жол ашады.

Танымдық әрекет – студенттің білімге деген, тілді үйренуге деген белсенді ақыл-ой әрекеті. Студенттердің танымдық әрекет құрылымына танымдық қызығушылық, танымдық белсенділік, танымдық шығармашылық әрекеттер кіреді. Тәжірибелік қазақ тілі сабақтарында, әсіресе, субъектінің тілдік-шығармашылық белсенділік танытуы өте маңызды үдеріс болып саналады.

Сонымен қазақ тілі сабақтарының негізгі мақсаты – студенттің коммуникативтік құзыретін қалыптастыру. Коммуникативтік құзыретті қалыптастыру тұрғысынан келу арқылы студенттің қазақша сөйлеу, тыңдау, оқу, жазу, сұхбат құру, пікірталасқа қатысу сияқты маңызды тәжірибелік қажеттілігін өтейтін білік-дағдыларын дамыту.

Коммуникативтік құзыретке қол жеткізу үшін төмендегі міндеттер шешімін табуы қажет:

- қазақша тыңдау-түсіну, оқу, жазу, сөйлеу коммуникативтік дағдысын қалыптастыру және жетілдіру;

- еліміздің көпұлтты ерекшелігін ескере отырып, қазақ тілінің бай тілдік қоры арқылы өзге ұлт өкілдерінің бойында мемлекеттік тілге деген құрмет қалыптастыру;

- студенттің өзіндік іс-әрекеті арқылы оның белсенді креативтік, сыни ойлауын дамыту;

- грамматикалық тұлғаларды сөйлеуде дұрыс қолдануға дағдыландыру;

- әдеби тіл нормаларын сақтап сөйлеуге машықтандыру.

Осы тұста жаңа педагогикалық технологиялар жүйесіндегі интерактивті оқыту әдістемесіне тоқтала кетудің орны бөлек. Интерактивті қарым-қатынас – үнемі екі жақты болатын құбылыс. Интерактивті қарым-қатынаста оқытушы студентті білімді қабылдаушы ретінде қарамай, керісінше, еркін сөйлеуге, ойын дәлелдеуге, дағдысы мен білігін қатысымға түсу кезінде көрсете білуге үйретеді.

Интерактивті оқыту – оқытушы мен студент арасындағы жаңа білімді меңгеруде белсенділікті дамытатын, сұхбат (диалог), пікірсайыс (полилог) әдістерімен белгілі бір тақырып аясында оқушыларды сұхбаттасуға не пікірталастыруға жетелейтін қазақ тілін жаңғыртып оқыту әдістерінің бірі.

Қазақ тіліндегі коммуникативтік және теориялық материалдарды оқытуды интерактивті жағдайда ұйымдастыру, яғни топ құру арқылы белсенді сөйлеуге әрекеттендіру, қарама-қайшылықтары бар әртүрлі пікір туғызатын мәселелерді көтеру арқылы сөйлеу жағдаяттарына қатыстыру қазақ тілі сабақтарының нәтижелілігін береді. Сөйлеу жағдаяттарын диалог, полилог түрінде алдымен кіші топтарда, содан соң ұжымда ұйымдастыру жаттығулары өте маңызды. Әр студенттің коммуникативтік-тілдік белсенділігін арттыруда бұл – таптырмайтын әдіс.

Студенттің білімін, дағдысын, білігін қалыптастыру мәселесі көбіне оқытушыға байланысты. Сабақтың басталуы кезеңінде оқытушының үйге берілген тапсырмаларды сұрауы, жаңа сабақ тақырыбын түсіндіру кезінде сабақ үрдісін әдістемелік тұрғыдан сауатты құра білуі қажет. Мәселен, «Ел басқару жүйесі. Президент. Парламент. Үкімет. Сот. Қазақстан Республикасының стратегиялық даму бағдарламалары мен жоспарлары» тақырыбы бойынша қанша басым сөз білесің деген тапсырмалар коммуникативті талапқа сәйкес келмейді.

Қазақ тілі пәндері оқытушыларының басты мақсаты – сабақта интерактивті қарым-қатынас орнату арқылы студенттің қазақша сөйлеу біліктерін дамыту болып табылады. Ауызша сөйлеуге үйрету үдерісінде оқытушы үнемі коммуникативтік мақсаттағы жағдаяттық тапсырмаларды сабақта пайдаланғаны жөн, себебі студент «Экономика. Ішкі және сыртқы мәселелер» тақырыптары бойынша тапсырмаларды орындау үшін *ізденеді, ойланады және әңгіме құрастырады*. Осындай тапсырмалар негізінде оқу үдерісінің құрылымы жаңғыртылады, сабақтың тиімділігі артады. Мысалы, «Жақсы мінез» тақырыбына қатысты мынадай коммуникативті тапсырма беруге болады: 1) досыңның жақсы қасиеттерін біле тұра, оның мінезіндегі кейбір кемшіліктерді қалай айтар едің? 2) сені қандай мәселелер қуантады, қандай мәселелер ренжітеді?

Мұндай жаттығу түрлері студенттердің еркін ойлауларына, пәнге деген қызығушылықтарын арттыруға және жаңа сабаққа қатысты негізгі сөздерді естерінде сақтауларына көмектеседі.

Демек, қазақ тілін қазіргі заманның талаптарына сай оқыту үдерісі жеке тұлғаға бағдарланған жаңа технологиялармен тығыз байланыста болуы маңызды. Инновациялық әдістер негізінде жоспарланған қазақ тілі

сабақтары студенттердің тілге деген қызығушылығын арттырады, аз уақыт ішінде мемлекеттік тілді меңгерулеріне мүмкіндік береді.

Қазақ тілін оқыту әдістемесі туралы сөз болғанда бұл проблеманың ішінен басқа ұлт өкілдеріне қазақ тілін оқыту мәселесін жеке бөліп қарастырмаса болмайды. Өйткені, қазіргі таңдағы көп жұмыс істеліп, жан-жақты қарастырылып отырған проблема – басқа ұлт өкілдері аудиториясында қазақ тілін оқыту проблемасы. Сонымен қатар, бұл мәселе тілдік коммуникацияның тікелей зерттеу объектісі бола келіп, қазіргі кезеңде өзекті мәселе болып отырған қазақша сөйлеуге үйретудің тиімді жолдарын табуға көмектеседі.

Басқа ұлт өкілдері аудиториясында қазақ тілі сабағын жүргізу мәселесімен айналысып жүрген ұстаздар, тілшілер, ғалымдар көптеп саналады. Олардың әрқайсысы әр түрлі мәселелерді қарастыра келіп, қазақ тілін оқыту саласының дамып, жетілуіне үлес қосуда. Бұл еңбектердің авторлары Ш.Х. Сарыбаев, И.В. Маманов, Ғ.Бегалиев, С.Жиенбаев, Т.Аяпова, Ш.Бектуров, К.Сариева, А.Жүнісбеков, Ф.Р. Ахметжанова, М.Жанпейісова, Ф.Оразбаева, Қ.Бітібаева т.б.

Бүгін біздің алдымызда тұрған мақсат – өзге тілді аудиторияны қазақ тіліне үйрету ғана емес, сонымен қатар алдымызда отырған шәкірттердің туған жерін, тілін ардақтатуға, оның алдындағы ұлт жауапкершілігін ұғынуы сияқты басты міндеттер қойылған.

Пайдаланған әдебиеттер

1. Апатова Н.В. Информационные технологии в школьном образовании. - М.: Изд-во РАО, 1994. - 228 с.
2. Богословский В.И., Извозчиков В.А., Потемкин М.Н. Информационно-образовательное пространство или информационно-образовательный хронотоп // Наука и школа. №5, 2000.
3. Жиенбаев С. Қазақ тілінің методикасы. - Алматы: Қазақстан мемлекеттік баспасы, 1946. –115 б.
4. Қазақстан Республикасының 2015 жылға дейінгі білім беруді дамыту тұжырымдамасы // Егемен Қазақстан. №332-333, 2003.
5. Қазақстан мектебі. «Ақпараттық технологиялардың тиімділігі». № 6, 2008.
6. Қазақстан мектебі. «Инновациялық педагогикалық технологияларды қолдану тетіктері». №4, 2006.
7. Қазақстан мектебі. «Электрондық оқытудың әдістемелік аспектілері». № 8, 2009.
8. Рахметова С. Қазақ тілі әдістемесінің теориясы мен технологиясы. Бастауыш оқыту педагогикасы мен әдістемесі факультеттерінің студенттеріне арналған оқу құралы. – Алматы, 2007. –184 б.

CULTURAL STUDIES APPROACH TO TEACHING FOREIGN LANGUAGES AND CULTURES TO PUPILS

ОҚУШЫЛАРДЫ ШЕТ ТІЛДЕРІ МЕН МӘДЕНИЕТТЕРІНЕ ОҚЫТУДАҒЫ МӘДЕНИЕТТАНЫМДЫҚ ТӘСІЛ

КУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКИЙ ПОДХОД К ОБУЧЕНИЮ УЧАЩИХСЯ ИНОСТРАННЫМ ЯЗЫКАМ И КУЛЬТУРАМ

Aldamzharova Z.S.
Алдамжарова З.С.

Aktobe Regional University named after K. Zhubanov
Қ.Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік университеті

***Abstract.** This article will focus on cultural approaches to teaching a foreign language and culture for teenagers studying in educational institutions, including in high school. Focusing on the research of scientists, optimal approaches in education were identified. And also classified them into stages, describing cultural approaches and techniques. The essence and significance of cultural methods in teaching a foreign language and culture using certain aspects are described.*

***Аңдатпа.** Аталмыш мақалада білім беру мекемелерінде, соның ішінде жоғары сыныпта білім алып жатқан жасөспірімдер үшін шет тілі мен мәдениетін үйретудегі мәдени көзқарастар туралы сөз етіледі. Ғалымдардың зерттеулеріне назар аударыла отырып, білім берудегі тиімді, оңтайлы әдіс-тәсілдер көрсетіледі. Сонымен қатар мәдени тәсілдер мен амалдарға мінездеме беру арқылы олар сатылай жіктеледі. Белгіленген бір аспектілерді қолдана отырып, шет тілі мен мәдениетін оқытудағы мәдени әдіс-тәсілдердің мәні мен маңызы тілге тиек етіледі.*

***Аннотация.** В данной статье рассматриваются культурологические аспекты обучения молодежи иностранному языку и культуре в образовательных учреждениях, в том числе в средней школе. Ориентируясь на исследования ученых, были выявлены преимущества эффективных методов обучения. Они также классифицируются поэтапно, характеризуя культурные подходы и практики. Подчеркивается важность и значение культурологических методов в обучении иностранному языку и культуре с использованием отдельных аспектов.*

***Keywords:** culture, methods, foreign language, cultural studies, methodological system, cultural environment, education, cultural heritage.*

***Тірек сөздер:** мәдениет, әдіс-тәсілдер, шет тілі, мәдениеттану, методологиялық жүйе, мәдени орта, білім беру, мәдени мұра.*

***Ключевые слова:** культура, методы, иностранный язык, культурология, методологическая система, культурная среда, образование, культурное наследие.*

The cultural approach in teaching is considered in a broad sense as the organization of the learning process, as a means of familiarization with national

culture, in a narrow sense - the introduction of a child to the culture of his small homeland, the upbringing of a value attitude to it. In this regard, the actual problem of the methodology is the implementation of a cultural approach in the process of mastering the national and regional content of language education.

Researchers believe that this approach will make it possible to more accurately select the content of education, show students the relationship and interdependence of man, nature, and the cultural environment, reveal the axiological significance of the surrounding world and language, teach children the productive use of language depending on the speech situation and with its help careful interaction with the outside world. Culture in this approach is a key concept [1].

By culture, we will understand the values developed by mankind in various activities, preserved for future generations in the form of knowledge, material objects, books, etc. Most of the studies related to the development of goals, the content of the national-regional component of language education, and the application of a cultural approach are aimed at improving the system of teaching a foreign language in high school. E.V. Mikhailenko, in the context of a cultural approach, theoretically substantiated and proposed a methodological system for working on words of local history topics in Russian lessons in elementary grades, which contributes not only to the development of children's vocabulary, but also to the formation of an emotional and value attitude to nature, the culture of the native land.

We believe that the cultural approach in the language education of younger schoolchildren will solve several problems. Firstly, to form an idea of the small Homeland, its originality, culture, traditions [2].

This is necessary to expand the cognitive experience of the student and the formation of his system of value orientations, which includes love for his country and native land, careful attitude to national culture, language. Secondly, to create conditions for broadcasting the received information about the culture, traditions, and history of their region. Thirdly, to provide individuals with the opportunity for self-realization in the cultural and educational space, which is possible based on existing experience.

The culturological approach to the organization of the educational process can be characterized by the following aspects:

- This approach is based on cultural traditions.
- They determine the content of the educational process: it is implemented taking into account the cultural norms and values of a particular people inhabiting the region and its mentality.
- The student acts as a subject of culture: he is endowed with the spiritual and moral foundations of social behavior, the ability to cultural development and cultural self-expression, the realization of his creative potential using culture.

- The culturological approach helps to bring the educational process closer to the student's life, to make them closely related and interacting components.

- The national identity, religious beliefs, and historical heritage of students are taken into account in the education system.

- The educational activities use the experience of the family and the socio-cultural heritage of the student.

- The learning process is based on the student's acquaintance with his cultural identity, family values, lifestyle, traditions, and customs. This activates cognitive interest and awakens students' emotional perception of educational activities.

-This approach is aimed at integrating cultural heritage, national traditions, ethnic identity, and socio-pedagogical heritage in education, ensuring their continuity and interconnection. The content of education focuses on the development of a cultural personality endowed with spiritual properties and moral guidelines of activity.

-This approach is the foundation for students to learn the basics of the structure of the surrounding world and the laws of its functioning. Different variants of cultures, diversity of cultural traditions determines the variety of methods and technologies for the implementation of educational activities [3].

There is a change in the values of education and upbringing and a retreat from highly specialized scientific theoretical knowledge. The culturological approach acts as a guide for the individual to creative and developmental activities, to a meaningful approach to his learning and development.

The culturological educational approach is based on three pillars: personality, education, and culture. It assumes a humane orientation of education and the humanistic formation of the student's personality during the development of cultural heritage. The educational activity based on the application of the culturological approach is based on the use of several variants of the forms in practical implementation. In the course of practical activity, the ideas of the cultural approach are implemented. A foreign language lesson has its specifics, since, unlike other subjects, the formation of students' communicative competence is put forward as the main goal of teaching, which also contributes to deepening ideas about the foreign language culture of the country through language and expanding the general outlook [4].

Learning a foreign language gives students only the opportunity to master the means of perception and expression of thoughts about objects, phenomena, their connections, and relationships through a new language for them, which appears in two forms: oral and written. Mastering these forms of communication should be part of the communicative purpose of teaching the subject "foreign language". Currently, the global goal of mastering a foreign language is considered to be familiarization with another culture and participation in the dialogue of cultures. This goal is achieved by developing the ability for

intercultural communication. It is teaching, organized based on tasks of a communicative nature, teaching foreign language communication, using all the tasks and techniques necessary for this, that is a distinctive feature of a foreign language lesson.

Thus, learning to communicate in a foreign language in the true sense of the word implies mastering socio-cultural knowledge and skills. It follows from this that the cultural orientation of teaching foreign languages ensures the implementation of not only general education and educational goals, but also practical ones. Today culture is understood as a generalized civilized space, i.e. as a product of human thought and activity. Therefore, culture includes experience and norms that define and regulate human life, people's attitudes to the new and different [5].

Consequently, in the educational process in a foreign language, which has a pronounced intercultural dominant, the value aspect should also be reflected along with the factual and regional aspects. Thus, the intercultural component dictates the need to search for new psychological, pedagogical, and methodological solutions aimed at the formation of an intercultural communicative culture of the student and the "expansion" of the framework of the educational process due to the «exit» of the student into the real intercultural context of communication.

The culturological approach to education was developed in the works of White L., Sepir E., in our country this problem was dealt with by Trubetskoy N.S., Sidorenko V.F., Zapesotsky A.S.; the culturological approach in teaching foreign languages was ariled close to Vereshchagin E.M., Kostomarov V.G., Bloomfield L., Maslova V.A., Safonova V.V., Suvorova M.A., Elizarova G.V., Shaklein V.M., Khrolenko A.T., Furmanova V.P., Telia V.N. [6].

With a culturological approach to education, not only fundamental and applied knowledge and skills on the subject are important, but also principles corresponding to professional culture - criteria for social acceptability of forms of implementation during this activity (according to their social price and consequences), ethics of attitude to work and professional interaction, realistic status claims, traditions, attributes of prestige and other role attributes of a specialist in this field, i.e. full integration not only into production but also into the socio-functional stratum (professional cultural community) of producers.

It follows from this that the cultural orientation of teaching foreign languages ensures the implementation of not only general education and educational goals, but also practical ones. Today culture is understood as a generalized civilized space, i.e. as a product of human thought and activity.

References

1. Logunova N.A. On the question of informational socio-cultural values of a modern authentic text // Text-2000: Theory and practice. Interdisciplinary approaches: materials of the All-Russian Scientific Conference Part I. Izhevsk, 2001.
2. Gorelov N.I., Sedov N.F. Fundamentals of psycholinguistics: textbook. manual. M., 1997.
3. E.I. Nikolaeva, E.V. Mikhailenko, I.F. Polyakova, etc. Arkhangelsk, Introducing younger schoolchildren to regional culture as a condition of patriotic education // Regional component in primary school education (native language): monograph /2006.
4. https://spravochnick.ru/pedagogika/kulturologicheskiy_podhod_v_obrazovanii/ (accessed on 12.12.2021)
5. Galskova, N.D. Modern methods of teaching foreign languages: a teacher's manual, Moscow: ARKTI, 2004
6. Konchalinsky K. Culture and cultural studies in the life of society. St. Petersburg: Nauka, 2004

ШЕТТІЛДІК ЛЕКСИКАНЫ МЕНҒЕРУДІҢ ЛИНГВОДИДАКТИКАЛЫҚ МӘСЕЛЕЛЕРІ

ЛИНГВОДИДАКТИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ ОБУЧЕНИЯ ИНОЯЗЫЧНОЙ ЛЕКСИКИ

LINGUODIDACTIC ISSUES OF TEACHING FOREIGN VOCABULARY

Ахметова Г.С.

Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ

Аңдатпа. Аталмыш мақала лексиканы оқыту мен оқудың лингводидактикалық мәселелерін қарастырады. Лексиканы оқытуда кездесетін қиындықтар мен кедергілерді жеңу барысында лексиканы прагматикалық және синтагматикалық байланыс негізінде оқытудың және лексикалық-семантикалық сызбаларды қолданудың маңыздылығы сипатталады. Лексика-семантикалық сызбалар шет тіліндегі сөздерді меңгеру мен сөйлеу дағдыларын дамытуға тиімді әсері баяндалады.

Аннотация. В данной статье рассматриваются лингводидактические проблемы обучения лексике. В статье описывается важность обучения лексике на основе прагматических и синтагматических связей и использования лексико-семантических схем в процессе преодоления трудностей и препятствий, с которыми сталкиваются учащиеся при обучении лексике. В статье изложены способы эффективного применения лексико-семантических схем для обучения иноязычной лексике и развития речевых навыков.

Abstract. The present article discusses linguodidactic problems of teaching vocabulary. The article aims to demonstrate the importance of teaching vocabulary based on paradigmatic and syntagmatic connections and the use of lexical semantic schemes in the process of overcoming difficulties and obstacles faced by students in learning vocabulary. The article

describes the ways of using lexical semantic schemes for teaching foreign vocabulary and the developing speech skills.

Тірек сөздер: лингводидактика, лексика, лексика-семантикалық сызба, лексикалық құзыреттілік, вокабуляр, парадигматика.

Ключевые слова: лингводидактика, лексика, лексико-семантическая схема, лексическая компетентность, вокабуляр, парадигматика.

Keywords: *linguodidactics, lexis, lexico-semantic scheme, lexical competence, vocabulary, paradigmatics.*

Шет тілін меңгеруде лексика сөйлеудің басқа да құралдарымен бірге (фонетика, грамматика, стилистика) сөйлеудің мағыналық құрамында аса маңызды рөл атқарады. Жоғары сынып оқушыларының лексикалық құзыреттілігін қалыптастырып, дамыту үшін шет тілін оқытуда қолданылатын оқулықтар мен оқу құралдары қамтитын үлкен рецептивті және белсенді сөздік қорды меңгерту қажет. Шет тілін оқытуға бөлінген сағаттар саны шектелгендіктен, жоғары сынып оқушыларының лексикалық құзыреттерін дамыту қиын міндеттердің бірі болып табылады.

Лексикалық құзыреттілікті қалыптастыру деп оқушылардың вокабулярын, яғни сөздік қорын ұлғайтуды және сол сөздерді ауызша және жазбаша сөйлеуде қолдана білуді айтамыз. Лексикалық құзыреттілік термині лексикалық және грамматикалық элементтерді қамтиды, ал лексикалық элементтерге жекелей сөздермен қатар фразалық етістіктер, идиомалар, коллокациялар, тұрақты сөз тіркестері жатады. Ол үш кезеңді қамтиды: жаңа сөздік материалға үйрену (жаңа сөздер мен сөз тіркестерін таныстыру, түсіндіру), оқыған лексикалық бірліктердің қолданысын бекітуге арналған жаттығулар, сөйлеуде меңгерген жаңа лексикалық бірліктерді қолдану. Осы арада оқушылардың лексикалық құзыреттілігін арттыру мақсатында лексиканы қалай оқыту қажет деген сұрақ туындайды.

Оқушылар әр шет тілі сабағында біршама жаңа сөздер көлеміне тап болады және бұл сөздердің аудармасы немесе ана тіліндегі баламасы берілгенімен, қосымша мағынасына қатысты комментарий мен түсіндірме берілмейді. Әсіресе шетел баспалары шығарған шет тілі оқулықтары лексикалық материалды қамтығанымен, оларды бекітуге арналған лексикалық жаттығулар мен тапсырмалардың саны шектелген. Осының салдарынан оқушылар лексиканы оқу үдерісінде жаңа сөзді бірнеше рет мәнмәтінде кездестіріп, танып, қайталап, жаттап, қолдану мүмкіндігінен айырылады. Жоғары сыныптарда оқушылардың шет тілдік білім деңгейлері әртүрлі болуы мүмкін. Кейбір оқушылар шет тілдік сөздің мағынасын, құрылымы немесе мәнмәтіндердегі мағынасын түсіндіре және өз ойларын әртүрлі лексикалық бірліктер арқылы жеткізе алмайды.

Лексиканы меңгерудің тиімділігін арттыру жолдары:

- сөйлем құрастыруда лексика мен грамматиканың арасындағы байланысты ескеру, яғни лексикалық бірлікті қолдану барысында үйлесімді грамматикалық құрылымдарды қолдану;
- тақырыптық қағида бойынша топтастырылған сөздер және ұқсастық пен айырмашылық (антоним және синоним) қағидасы бойынша топтастырылған сөздер жақсырақ меңгеріледі;
- оқушылардың компенсаторлық дағдыларын дамыту. Мәселен, антоним және синоним арқылы сөздің мағынасына перифраз жасау немесе сөздің анықтамасын беру, түсіндіру;
- оқып жүрген оқулық негізінде сөз тіркестері мен коллакациялардың қолданылуын меңгерген жөн.

Қазіргі шет тілдерін оқыту әдістемесінде шет тілдік сөздерді оқытудың көптеген жолдары, принциптері мен әдістері бар. Синонимдерді зерттеуге көп көңіл бөлінеді, өйткені синонимдер сөздік қорды байытады. Оқулықтарда көптеген синонимдерді меңгертуге берілген жаттығулар бар. Дегенмен, ғалымдар арасында қай әдіс ең тиімді болатыны туралы бір шешім жоқ. Мәселен, Е.Н. Соловова дәстүрлі үш бағанды қамтитын (шетел сөзі, транскрипциясы және ана тіліне аудармасы бар сөздер) заманауи сөздіктерге өзгерістер енгізуді ұсынады. Е.Н. Соловова транскрипцияның орнына синонимдерді, антонимдерді, жаңа сөзі бар сөйлемдерді немесе сөз тіркестерін қосу тиімдірек деп есептейді [1].

Біздің жадымызда сөздер жекелей түрде сақталмайды, олар лексика-семантикалық қатынастың күрделі жүйесіне кіреді, соның бірі парадигматикалық қатынас. Парадигматикалық байланыстарға семантикалық өрістер жатады, олар синонимдерді, антонимдерді және контекст жағынан жақын сөздерді қамтиды. Мықты парадигматикалық байланыстарды орнату арқылы лексикалық дағдыларды қалыптастырып дамытуға көмектеседі. Осындай парадигматикалық қатынастар оқушылардың жаңа сөздерді ұзақ мерзімді есте сақтауына көмектеседі. Синонимдер арқылы лексиканы оқытудың мақсаты – ана тілі және шет тілдеріндегі сөз қолданыс нормаларына сәйкес сөздің мағынасын түсіну, сөйлеуде қолдану дағдыларын қалыптастыру болып табылады.

Өкінішке орай, оқыту тәжірибесі көрсеткендей, оқулықтарда парадигматикалық байланыстар көп жағдайда ескерілмей қалады. Бұл оқушының белсенді сөздік қорының азаюына әкелуі мүмкін. Сондықтан лексиканы синонимдер арқылы оқыту және меңгеру лингводидактикалық мәселе болып табылады.

Лексиканы оқыту барысында оқушыларға берілетін шеттілдік лексика түрлі қағидаларға сәйкес жүйелендіріліп берілуі мүмкін. Сондықтан мұғалім қандай лексиканы қандай қағида бойынша таныстыратынын мұқият жоспарлаған жөн. Адам жаңа сөзді кездестіргенде, сөздің анықтамасын шет тілінде оқып отырмай, бірден оның мағынасын

мүмкіндігінше тез және дәл білгісі келеді. Алайда, шеттілдік оқулықтардың мазмұны көбінесе грамматикалық материалға бағытталған. Жаңа сөздерді қайталауға, оқуға және бекітуге арналған жаттығулар, әдетте, оқулықтың соңында орналастырылады.

Қазіргі таңда шет тілі мұғалімдері шет тілдік лексиканы оқытуға аз уақыт бөледі, бірақ соған қарамастан, синонимдер және антонимдер негізінде жаңа лексиканы семантизациялау оқушыларды жаңа сөзбен таныстырудың жетекші әдістерінің бірі болып табылады. Оқушылар шет тілін жетік меңгеруі үшін, ең алдымен, сөздік қорды меңгеруі қажет.

Лексиканы оқыту жұмыстары жүйелі түрде жүргізілу керек. Оқушылардың сөздік қоры оқу қарқындылығы мен мотивациялық серпініне байланысты күн сайын толықтырылып отырады. Синонимдерді, антонимдерді және жалпы лексиканы меңгеру мәселелерін былайша тұжырымдауға болады:

- сөзді таңдау мәселелері;
- лексиканы таныстыру әдісін таңдау мәселелері;
- лексиканы семантизациялау тәсілін таңдау мәселелері;
- сөздік қорды меңгертуге бағытталған жаттығуларының қажетті көлемі мен оңтайлы түрлерін таңдау мәселесі;
- рецептивті және продуктивті лексикаға сәйкес қажетті жұмыс түрлерін таңдау, яғни өздік жұмыстар немесе мұғалімнің жетекшілігімен жүргізілетін жұмыстар.

Тілдің лексикалық құрамы біртекті емес, сөздік жүйе парадигматикалық және синтагматикалық қағидаларға сәйкес болатынын ескеру қажет. Сонымен бірге, сөздік құрам негізгі және қызметтік сөз таптарына жататын сөздерге байланысты сараланады және сөздіктерде үнемі жазыла бермейтін тұрақты тіркестерді де қамтиды.

Жоғарыда аталған мәселелерді шешуде лексикалық дағдыларды дамытуда тиімді әдістердің бірі лексика-семантикалық және лексика-тақырыптық сызбалар арқылы үйрету болып табылады. Сөздердің лексика-семантикалық топтары (яғни «лексикалық парадигмалар») әр түрлі қағидаларға сәйкес құралады. Лексикалық парадигмалар мыналарды қамтиды:

- бір сөз таптарына жататын сөздер;
- бір лексика-семантикалық топтағы сөздер (мысалы, қабылдау сезімдеріне қатысты етістіктері);
- белгілі бір септік/шылаумен тіркескен сөздер;
- біртұтас құрылымдық белгі бойынша жасалған мультивербалды бірліктер;
- тақырыптық сөз топтары;

– бір көп мағыналы сөздің барлық лексикалық және семантикалық нұсқалары;

– синонимдер;

– антонимдер.

Әртүрлі сөздер үшін топтастырудың қай әдісі ең оңтайлы және тиімді екендігі жайлы сұрақ туындайды. Сонымен, лексикалық парадигманы ұйымдастырудың синонимдік принципі синонимдерді зерттегенде топта оқылатын бірліктердің семантикасына қатысты аналогиялары болуы мүмкін болатындықтан, сөздік қорды меңгерудің тиімділігін арттырады.

Лексика-семантикалық сызбалар (ЛСС) алғаш рет 80-жылдардың соңында талқыланды. ЛСС пайда болу тарихы туралы сөз қозғағанда, ең алдымен, В.П. Пассовтың еңбектеріне жүгіну керек [3].

Лексика-семантикалық сызбаларды қолданудың бірқатар артықшылықтары бар. Ең алдымен, бұл әдіс оқытушыға жекелей тұлғаға бағытталған қағидаларды тиімді қолдануға мүмкіндік береді. Лексика-семантикалық сызбалармен жұмыс жасау барысында лексикалық бірліктер міндетті және қосымша принципі бойынша ажыратылады. Әр сызбада лексикалық бірліктер екі деңгейде ұсынылады [4, 26]. Осындай қағида қабілеттері мен деңгейлері әртүрлі студенттерге лексикалық бірліктерді өз деңгейінде жақсы меңгеруге мүмкіндік береді. Жоғары қабілетті студенттер қосымша берілген күрделі лексикалық бірлікті меңгерсе, қабілеттері төмен студенттер тек міндетті деп белгіленген лексикалық бірліктерді меңгерумен шектеле алады. Осылайша, оқушылар мен студенттер психологиялық ерекшеліктеріне және деңгейлеріне байланысты лексикалық бірліктерді меңгерудің оңтайлы қарқыны мен жолдарын табумен қатар өздеріне қажетті лексиканы таңдап меңгеру мүмкіндігіне ие болады.

Лексика-семантикалық тірек сызбаларды құру кезінде ассоциативті байланыстарға көп көңіл бөлінеді. Жаңа тақырыпты үйрену кезінде кейбір студенттер қиындықтарға тап болады. Оларға жаңа лексиканы есте сақтау қиын болғандықтан, олар дәйекті мәлімдеме жасай алмайды. Сызбаларда оқушы немесе студенттің жауап беруіне тірек бола алатын мағыналық сөздер көрнекі түрде берілгендіктен, оқушы немесе студенттер қажетті сөздерді таңдап, қолдану барысында қиындықтарын азайтады. Тірек сызбалар студенттердің тілдік қиындықты жеңуіне бағытталып, монологтық сөйлеуді меңгеру деңгейін едәуір арттыруға септігін тигізеді [4]. Сонымен қатар, шет тілі сабақтарында оқытушылар лексикалық немесе грамматикалық қиындықтары бар студенттердің мұғалімнің көмегінсіз әңгіме құрастыра алмай, жиі жалаң, қарапайым сөйлемдермен ғана шектелетінін біледі. Бұл мәселе студенттердің сөйлейтін тақырып бойынша жүйеліліктің жоқтығын білдіреді. Осы мәселені шешуде нақты мәнмәтінге бағытталған тақырып бойынша лексика-семантикалық сызбаларды қолдану тиімді шешім бола алады.

Пайдаланған әдебиеттер

1. Соловова Е.Н. Методика обучения иностранным языкам. – М.: «Просвещение», 2005. – 132 с.
2. Keith S. Folse. Myths about Teaching and Learning Second Language Vocabulary: What Recent Research. University of Central Florida, USA. TESL Reporter 37,2 (2004). – P. 1-13.
3. Пассов В.П. Методика преподавания иностранных языков. - М.: «Просвещение», 1991. - 198 с.
4. Сомова Ю.Г. Семантическое поле как средство совершенствования лексических навыков студентов III курса языкового вуза [Текст] /Ю.Г. Сомова // Иностранные языки: материалы конференции (21-23 мая 2002 г.). – СПб.: Изд-во РГПУ им. А.И. Герцена, 2002. – С. 112-113.

АҒЫЛШЫН ТІЛІ БОЙЫНША СӨЙЛЕУ СТРАТЕГИЯЛАРЫН МОДЕЛДЕУ

МОДЕЛИРОВАНИЕ РЕЧЕВЫХ СТРАТЕГИЙ ПО АНГЛИЙСКОМУ ЯЗЫКУ

MODELING OF SPEECH STRATEGIES IN ENGLISH

Ахметханова Л.Р.

*Жұбанов атын. АРСУ филология
факультетінің 2-курс магистранты*

***Аңдатпа.** Бұл мақалада ағылшын тілі сабағында сөйлеу стратегияларын моделдеу мәселелері қарастырылған. Коммуникативті оқыту оқу процесінде қарым-қатынас процесінің моделі ретінде құрылады деп болжанады.*

Өздеріңіз білетіндей, моделдеу дегеніміз – білім объектілерін олардың моделдерінде зерттеу; нақты заттар мен құбылыстардың моделдерін құру. Бұл технологияны орта мектепте ағылшын тілін оқытудың әртүрлі кезеңдерінде қолдануға болады. Ол ауызша және жазбаша сөйлеу дағдыларын дамытуға ықпал етеді, барлық жас буындарындағы оқушылардың сөздік қоры мен лингвистикалық ой-өрісін кеңейтеді

***Аннотация.** В настоящей статье рассмотрены вопросы моделирование речевых стратегий на уроке английского языка. Коммуникативное обучение предполагает, что процесс обучения строится как модель процесса общения.*

Как известно, моделирование – это исследование объектов познания на их моделях; построение моделей реально существующих предметов и явлений. Эта технология может применяться на различных этапах обучения английскому языку в средней школе. Она способствует развитию навыков устной и письменной речи, расширяет словарный запас и лингвистический кругозор учащихся всех возрастных звеньев.

Abstract. *This article discusses the issues of modeling speech strategies in the English lesson. Communicative learning assumes that the learning process is built as a model of the communication process.*

As you know, modeling is the study of objects of cognition on their models; the construction of models of real objects and phenomena. This technology can be used at various stages of English language teaching in secondary school. It promotes the development of oral and written language skills, expands the vocabulary and linguistic horizons of students of all age levels.

Тірек сөздер: *сөйлеу стратегиясы, тактика, моделдеу, коммуникативті оқыту, оқу үрдісі*

Ключевые слова: *речевая стратегия, тактика, моделирование, коммуникативное обучение, учебный процесс*

Keywords: *speech strategy, tactics, modeling, communicative learning, educational process*

Мектеп оқушыларының сөйлеу қабілетін дамыту бүгінде білім берудің маңызды мәселесі болып табылады. Мектептегі білім адам өміріндегі ерекше кезең бола отырып, оның іс-әрекетінің өзгеруімен және коммуникативті байланыстарды жетілдіруді қамтитын жаңа әлеуметтік рөлді дамытумен тікелей байланысты. Бұл кезеңде мектеп оқушыларының тілдік көкжиегін кеңейту, олардың сөзге деген құрметін тәрбиелеу, ағылшын тілінің көрнекі және экспрессивті мүмкіндіктерін еркін пайдалану қабілетін дамыту, коммуникативті құзіреттілікті қалыптастыру өте маңызды.

Осы ретте, оқушылардың сөйлеуін дамыту мәселесін сәтті шешу ағылшын тілі сабағында сөйлеу мәдениеті мәселелерін теориялық тұрғыдан да, оқушылардың сөйлеуін дамыту бойынша мақсатты жұмыс жүргізу үрдісінде де, оның ішінде өз ойларын ауызша және жазбаша түрде дәл, түсінікті және мәнерлі түрде қалыптастыру, мәтінді дұрыс қабылдау, оны ақпараттық өңдеуді жүзеге асыру, қарым-қатынас жағдайына сәйкес диалог жүргізу және басқа да коммуникативті дағдыларды қалыптастыруға бағытталған. Мектеп оқушыларының сөйлеуін дамыту мәселесі әрдайым ағылшын тілін оқытудың теориясында да, тәжірибесінде де негізгі мәселелердің бірі ретінде түсіндірілген.

Коммуникативті мақсаттарға жету үшін мұғалімдер сөйлеу стратегиялары мен тактикаларын қолданады. Сөйлеу және коммуникативті стратегиялар мен тактикалар ұғымдарын қарастыра отырып, ғылыми әдебиеттерде осы ұғымдарды ажыратудың екі тәсілі бар деген қорытынды жасауға болады: бірінші тәсіл сөйлеу және коммуникативті стратегиялар ұғымдарының айырмашылығын көрсетеді, ал екіншісі оларды өзара алмастырады. Сөйлеу стратегиясын коммуникативті мақсатқа жетуге бағытталған іс-шаралар жиынтығы ретінде анықтауға болады. Сөйлеу стратегиясы – спикердің коммуникативті мәселесін шешуге бағытталған

сөйлеу әрекеттерінің жиынтығы, сөйлеу тактикасы тиісті стратегияны жүзеге асыруға ықпал ететін бір немесе бірнеше әрекет ретінде қарастырылуы керек. Стратегия – бұл сөйлеушінің ниетін ғана емес, сонымен бірге адресаттың болжамды ниеттерін ескере отырып, қарым-қатынас ережелерін де қамтитын күрделі ұғым.

Сөйлеу стратегиялары мен тактикаларын зерттеуді көптеген отандық және шетелдік лингвистер жүргізді. Сөйлеу коммуникациясы мәселелері келесі автор еңбектерінде қарастырылды: О.С. Иссерс, Ю.К. Пирогов, О.В. Стрижкова, В.Е. Чернявская, Л.В. Ухова, М.В. Терских, т.б.

О.И. Иссерс өз жұмысының алғы сөзінде «берілген зерттеудің негізін құрайтын маңызды тезис – сөйлеу қарым-қатынасының стратегиялық үрдіс, оның негізі оңтайлы тілдік ресурстарды таңдау болып табылады» деп жазады [1, 6]. «Сөйлеу әсерін сипаттаудың әдіснамалық және теориялық мәселелері» атты бірінші тарауында ол сөйлеу әсерін жеке тұлғаның танымдық іс-әрекетінің бір аспектісі ретінде қарап, оны семантикалық тізбектердегі операция ретінде анықтайды. Сөйлеу әсерінің тағы бір анықтамасы – «оның мақсаттылығы, мотивациялық шарттылығы тұрғысынан алынған сөйлеу байланысы» [1, 9]. Автор ойлау мен сөйлеуге адамның алдыңғы тәжірибесінің көмегі бар екендігін ашық көрсетеді. Бұл сөйлеу стереотиптерінде көрініс табатын адамның ойлауын және оның сөйлеу әрекетін рәсімдеуді тудырады. Сөйлеу мінез-құлқын ырықтандыру қарым-қатынасқа қатысушылардың сөйлеу әрекеттерін болжауға және стандартты сөйлеу жағдайларында стратегиялық көзқарасты жүзеге асыруға мүмкіндік береді.

Сөйлеу стратегияларын сипаттауға арналған минималды диалогтық бірлік тұжырымдамасы бастаманы бөлуге, тақырыпты басқаруға және т.б. байланысты диалогтық стратегиялардың әдістерін жақсырақ түсінуге мүмкіндік береді.

Сөйлеу стратегиясының мәні мен функциялары оның бейресми жағдайда немесе ресми қарым-қатынас жағдайында көрінетініне байланысты әртүрлі болады. Сөйлеудің әсер ету теориясындағы кілт – сөйлеуді жоспарлаудың орындалуын бақылау ұғымы. Сөйлеу стратегиясы – сөйлеушінің серіктесті "өңдеу" үшін жүзеге асыратын күрделі сөйлеу әсерінің жоспары, сөйлеу мінез-құлқының нақты әдісі, сөйлеушінің жалпы коммуникативті мәселесін шешуге бағытталған сөйлеу әрекеттерінің жиынтығы. Сөйлеу тактикасы – бұл стратегияны жүзеге асыруға ықпал ететін бір немесе бірнеше әрекет.

Коммуникативті оқыту оқу үрдісі қарым-қатынас үрдісі моделі ретінде құрылуына негізделеді. Бұл ретте, модельдеу дегеніміз – білім объектілерін олардың модельдерінде зерттеу, яғни нақты заттар мен құбылыстардың модельдерін құру [2, 13]. Бұл технологияны орта мектепте шетел тілін оқытудың әртүрлі кезеңдерінде қолдануға болады. Ол ауызша

және жазбаша сөйлеу дағдыларын дамытуға ықпал етіп, барлық жастағы оқушылардың сөздік қоры мен лингвистикалық көкжиегін кеңейтеді. Қызметтің бұл түрін оқытудың ерте кезеңінен бастауға болады. Мысалы, бастауыш сыныптарда негізгі лексикалық тақырыпты «Менің отбасым» деп алсақ, рөлдер үлкен отбасы мүшелері (ата-аналар, балалар + туыстар), содан кейін жағдайлар субтопиктерге сәйкес модельденеді:

- көршілер, достар;
- жануарлар;
- мамандықтар;
- отбасындағы мерекелер.

Әр жағдай ұжымдық әңгіме жазумен, суреттермен аяқталады. Бұл технология ауызша және жазбаша сөйлеуді, синтаксисті, лексика мен мәдениетті оқытуда тиімді құрал болып табылады.

Орта және жоғары сыныптарда қарастырылып отырған қызмет түрі грамматикалық құрылымдарды бекіту және мәтінді оқу үшін де қолданылады. Мысалы, балалық шақты сипаттай отырып, моделденген жағдайға қатысушылар өткен шақ формаларын қолданады, содан кейін өздерінің «өмірбаяндық» тақырыптарын оқиды. Өз кейіпкерлерінің психологиялық портреттерін құрастыра отырып, оқушылар сын есімдер мен үстеуді қолдануды қайталайды.

Оқыту үрдісінде моделдеудің келесі түрлерін кеңінен қолдануға болады:

- 1) жағдаяттық моделдеу – белгілі бір тақырып бойынша ауызша қарым-қатынас жағдайларын жасау;
- 2) әдеби моделдеу – әдеби шығармалар, кинофильмдер және т.б негізінде дайын жағдаяттарды ойнау;
- 3) салыстырмалы моделдеу – рөлдік ойын негізінде құрылған сабақтар тізбегі;
- 4) графикалық моделдеу – жазбаша сөйлеудегі сөйлеу жағдайларын модельдеу.

Жағдаяттық моделдеуде оқытудың коммуникативті үрдісін құру, ең алдымен, жағдаят қарым-қатынас бірлігі ретінде және оның жұмыс істеу формасы ретінде модельдеуді қажет ететіні түсінікті. Жағдаят оқытудың барлық кезеңдерінде материалды игерудің маңызды негізі болып табылады. Ауызша қарым-қатынас жағдаяттарын жасау үшін ең типтік қатынастарды анықтау әдістемелік тұрғыдан маңызды. Талдау көрсеткендей, қарым-қатынастар төрт негізгі фактормен орнатылуы мүмкін:

- 1) адамның әлеуметтік мәртебесі;
- 2) оның қарым-қатынас субъектісі ретіндегі рөлі;
- 3) орындайтын қызметі;
- 4) моральдық өлшемдері.

Мәртебе субъектілері сыныптың, кәсіби, жас, аумақтық топтардың өкілдері ретінде әрекет етеді. Рөлдік – белгілі бір жағдаяттағы қатынастар. Орындалатын қызмет – бірлескен қызметте жүзеге асырылатын қатынастар. Адамгершілік қарым-қатынас – жауапкершілік сезімін тәрбиелеу. Жағдаяттық моделдеудің үлкен артықшылығы – бұл оқушыларды әртүрлі өмірлік жағдаяттарда шетел тілінде сөйлесуге дайындайды.

Оқытуды ұйымдастырудағы бағдар ретінде табиғи сөйлеу жағдаяттары, ал негізгі құрал – қажетті тілдік материалды (конструкциялар, сөздер, сөз тіркестері) және оқу сөйлеу жағдаяттарын бекітетін жаттығулар, яғни өмірлік мән-жайларды моделдейтін тапсырмалар болып табылады.

Оқу сөйлеу жағдаяттарын нақты қарым-қатынас жағдайларына жақындату және осылайша оқушыларды олардың өміріндегі мүмкін болатын табиғи сөйлеу жағдаяттарына дайындау үшін нақты қарым-қатынас ерекшеліктерін анықтау қажет:

- 1) нақты өмірлік жағдайлар;
- 2) сөйлесушілердің әңгіме мазмұнына қызығушылығы;
- 3) әңгіме жүргізу қажеттілігі арқылы ақпарат алу.

Мысалы: шет елде болған кезде адам қалада қонақүй орналасқан көше іздейді; ол өтіп бара жатқан адамдарға жүгініп, сұрақтар қойып, олардың жауаптарын тындап, түсінуі керек. Осы сияқты төмендегідей жағдаяттық рөлдік ойын ұсынған жөн:

"Дүкенде" – сатушы мен сатып алушы арасындағы, екі сатып алушы арасындағы диалогты ойнаңыз;

"Ауруханада" – дәрігер мен науқас арасындағы диалогты ойнаңыз.

Мазмұнды ойлап табудың қажеті жоқ және өзін біреудің рөлінде елестетудің қажеті жоқ, оқу сөйлеу жағдаяттары нақты қарым-қатынасқа жақын болуы тиіс. Мысалы: өзіңіз және отбасыңыз, қызығушылығыңыз (хоббиіңіз), отбасылық дәстүрлеріңіз туралы айтыңыз. Бірақ бұл жағдайда жаңалық жоқ, өйткені бұл фактілер сыныптастарына белгілі. Жағдайды осы сыныпқа кірген жаңа шетелдік оқушымен сөйлесіңіз деп өзгертуге болады. Мұнда барлық шарттар орындалады. Оқу үрдісі сөйлеу жағдаяттарының табиғатына негізделеді, біз оларды нақты қарым-қатынас жағдайларына жақындатамыз, бұл тек өмірлік жағдайлардың есебінен ғана емес, сонымен бірге ақпараттың жаңалығын арттырып, оған қызығушылық тудыруға мүмкіндік береді. Оқушыларды қызықтыру үшін мұғалім уақыт өте келе оларға қызықты, кейде тіпті еліктіретін нәрсе айтуы керек. Сонымен, сабақты көптеген сұрақтар тудыратын фразадан жиі бастай аламыз, мысалы: «кеше көшеде мен өткен жылы сіздің сыныбыңызда оқыған баланы кездестірдім», «мен мектепке бара жатқанда қызықты көлікті көрдім, бірақ маркасын көрмедім». Әдетте, мұндай репликалар назардан тыс қалмайды. Оқушылар әңгімелесуге белсенді қатысады, сұрақтар қояды. Мұндағы қиындық оқушылардың әрдайым мұндай жағдаятта қажетті лексиканы есіне

түсіре алмауы және мұндағы міндет – оларға уақытында сөздер мен сөз тіркестерін айту. Негізгі ереже: сөйлеу тапсырмаларын орындау кезінде қателерді талдауды тоқтатпау керек, оларды түзету керек. Егер қандай да бір қате жиі қайталанса, оны ескерту керек және келесі сабақтарда осы қатенің қайталануын болдырмау үшін қажетті жаттығуларды орындау қажет.

Шетел тілінде сөйлесу қажеттілігі – шетелдік ақпарат алушыны болжайтын тапсырмаларда қолжетімді. Мысалы, шетелдік студенттерге хат жазу, олардың қаласы туралы айту, олардың өмірі туралы сұрау ұсынылады.

Барлық үш шартқа сәйкес тапсырмалар:

- 1) электрондық пошта арқылы жіберу үшін әңгіме жазу;
- 2) интуристер үшін қала бойынша экскурсия дайындау;
- 3) жағдаят: «Англиядан келген анасы біраз уақытқа баласын тастап кетуі керек және қазақ тілінде бірде-бір сөз түсінбейтін балаға қарауды сұрайды» деген тапсырма беру. Бұл жағдай шетел тілін оқытудың кез-келген кезеңінде жақсы.

Сөйлеу жағдайларын нақты қарым-қатынас жағдайларына жақындатудың келесі мүмкіндігі – жаңа ақпаратты қамтитын хабарламаларды тыңдау. Мысалы, оқушылар келесідей тапсырма алады: «ертеңгі ауа-райының қысқаша мазмұнын тыңдап, Лондонда ертең ауа-райы қандай болатынын айтыңыз». Мұғалімнің міндеті – жағдайды нақты өмірге жақындату. Мұғалім немесе озат оқушылар ұсынған сұрақтардың көмегімен тыңдалған әңгіме талқылау сипатына ие болуы керек және әңгімеге айналмауы керек.

Осы ретте, 8-ші сыныпқа арналған «Eyes open» оқулығындағы жағдаяттарға шолу жасалық. «Our World» тақырыбында қарастырылатын сөздік қорды пайдала отырып, оқушылар «Celebration» жағдаятына қатысты серіктестерінің төмендегідей сұрақтарына жауап бере отыра сөйлеу қабілеттерін шыңдайды:

- Which festivals do you celebrate at home? What happens?
- Which celebrations do you enjoy most? Why?
- When did you last go to a street festival or formal party? Was it fun? Why/why not?

Осы тақырып аясында әңгіме құру тапсырмасы ретінде келесідей жағдаяттар ұсынылады:

Situation 1.

You are organizing a picnic in the country with your friends. You need help! You need to think about: food, drinks, music, games, transport.

Situation 2.

You are organizing a five-a-side football tournament at your school. You need help! You need to think about: organizing athletes/teams, drinks, food at the end, prizes.

Әдеби моделдеу түрі субъект құрастыратын және техникалық тұрғыдан жүзеге асыратын жүйелер болып табылатын жасанды моделдердің түріне жатады. Алдымен моделдеу үшін көркем мәтіндерді, өлеңдерді таңдау қажет. Мұны орындауда кейбір еркіндіктер рұқсат етіледі; оқушылар бейненің өзіндік түсіндірмесін береді. Мысалы, әңгіме желісі бойынша жағдайды моделдеу кезінде оқушылар шығармашылықты дамытып, костюмдер, қажетті атрибуттар дайындайды; әр топ негізгі идеяны ұстана отырып, өзінің түсіндірмесін ұсынады.

Салыстырмалы моделдеу оқушылардың сөйлеу дағдыларын дамыту, жетілдіру мақсатында рөлдік ойын негізінде құрылған сабақтар тізбегі болып табылады және ол жобалық әдіснамамен ортақ белгілерге ие.

Рөлдік ойын кезеңдері:

1. Дайындық:

а) тақырыпты хабарлау, ойын сюжетін құру, рөлдік құрамның сипаттамасы және үлестірілуі, жағдайдың сипаттамасы;

б) ойын өткізу үшін қажетті тілдік материалмен жұмыс.

2. Ойын өткізу.

3. Ойынды қорытындылау.

Мысалы, «АҚШ-қа сапарға дайындық» рөлдік ойыны шағын тақырыптардан тұрады: «багажды жинау», «билет кассасында», «досыңызға алдағы сапар туралы хабарлама жіберу», «сыйлықтар сатып алу». Қорытындылау кезінде әр қатысушының өз пікірін, барлық оң және теріс жақтарын білдіруі маңызды.

Графикалық моделдеуде жазу немесе ситуациялық суреттер, комикстер жасау арқылы сөйлеу дағдыларын дамиды. Бұл түр, әсіресе, сөйлеу қабілеті нашар студенттер үшін, сондай-ақ ұялшақ және сенімсіз адамдар үшін жақсы. Олар ауызша білдіре алмайтын нәрсені сынып пен мұғалімнің қатысуымен жазбаша түрде жасай алады.

Белгілі бір тақырып бойынша лексикалық бірліктерді белсендіру үшін жазбаша сөйлеудегі сөйлеу жағдайларын моделдеу әдістерін кеңінен қолданған жөн. Осы ретте, сөздердің, сөз тіркестерінің, тұрақты тіркестердің және фразалық етістіктердің бір бөлігімен танысқаннан кейін оқушыларға осы лексиканы қолдана отырып, бірден әңгіме құруға шақырылады. Біріншіден, оқиғаның атауы бірге таңдалады. Содан кейін оқушылар өз кезегінде өз ұсыныстарын өздігінен ойлап табады, ал әрбір келесі қатысушы алдыңғы ойларды жалғастырады, сонымен бірге өзінің жаңашылдық элементін қосады. Ешкім оқиғанының немен аяқталатынын білмейді. Әдетте, қорытынды ұсынысты әр қатысушы өз бетінше жасайды.

Осы типтегі тапсырмаларды орындаудың екі түрі бар:

1. Тілдік дайындығы жақсы топтарда сөйлемдер бірден құрастырылады және жазылады. Қажет болса, мұғалім тақтаға таныс емес сөздерді немесе сөз тіркестерін жазады.

2. Тілдік дайындығы әлсіз топтарда әңгімелер алдымен орыс немесе қазақ тілінде жазылады, содан кейін оқушылар 3-4 адамнан тұратын топтарға біріктіріліп, мүмкіндігінше мұғалімнің көмегіне жүгініп, бірге жұмыс істейді. Соңын талқылап, мақұлдағаннан кейін бұл әңгімелер топтарда да ойналады.

Қорытындылай келе, моделдеу бүгінде ғылыми таным мен зерттеудің маңызды әдісі болып келетінін есте ұстау қажет. Моделдеу әдісі кез-келген ғылымда, ғылыми білімнің барлық кезеңдерінде қолданылады. Оның көмегімен оқытуды күрделіден қарапайымға, іш пысудан қызығуға, ескіден жаңаға дейін жеткізуге болады.

Пайдаланған әдебиеттер

1. Иссерс О.С. Коммуникативные стратегии и тактики русской речи. - М.: URSS / УРСС; ЛКИ, 2008. — 288 с.
2. Ананишнев В.М. Моделирование в сфере образования / В.М. Ананишнев // Системная психология и социологий. – 2010. – № 2. – 20 с.

ЭЛЕКТРОНДЫҚ РЕСУРСТЫ ДАЙЫНДАУДЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

ОСОБЕННОСТИ ПОДГОТОВКИ ЭЛЕКТРОННОГО РЕСУРСА

FEATURES OF PREPARATION AN ELECTRONIC RESOURCE

¹*Байсаков Н.Е.,*

²*Жамурова Г.Қ.*

¹*«Экономикалық лицей» ЖШС*

қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі,

²*А.С.Пушкин атындағы №1 мектеп-гимназияның*

қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі

Аңдатпа. Қазақ тілінің ұстаздары сабақ үстінде балалардың қызығушылығын арттыру мақсатында әртүрлі әдіс-тәсілдерді қолдануда, дегенмен техниканың дамыған заманында оқушының тілді өзі бетімен жеке оқып үйренуіне жағдай жасау өзекті мәселелердің бірі боп отыр. Өзіміздің мақаламызда біз білім беру тілі орыс тіліндегі топтарға қазақ тілі пәнін оқыту үшін жасалған электрондық ресурстың жазылу жай-жапсарымен таныстыруды мақсат еттік. Цифрлық ресурста жаңа сөздерді грамматикамен ұштастыра отырып, оқушыға тыңдалым, айтылым, оқылым және жазылым дағдыларын қалыптастырудың оңтайлы жолдарын ұсындық. Сонымен қатар 10 ұпайлық жүйенің мейлінше объективті болуына қатысты өз тәжірибемізбен бөлістік.

Аннотация: учителя казахского языка в целях повышения интереса детей к занятиям используют различные методы и приемы, но в эпоху развития техники одной из актуальных проблем является создание условий для самостоятельного изучения

языка учащимися. В своей статье мы стремились познакомить группы с русским языком обучения с условиями подписки электронного ресурса, созданного для изучения предмета казахский язык. На цифровом ресурсе, сочетая новые слова с грамматикой, мы предложили учащимся оптимальные способы формирования навыков аудирования, произношения, чтения и письма. Также мы поделились своим опытом относительно более объективной 10-балльной системы.

Abstract: *teachers of the Kazakh language use various methods and techniques in order to increase the interest of children in the lesson, but in the modern age of technology, creating conditions for students to learn the language independently is one of the most pressing issues. In our article, we aimed to introduce you to the subscription conditions of the electronic resource created for teaching the Kazakh language to groups with the Russian language of Education. On the digital resource, we have provided optimal ways for students to develop listening, pronunciation, reading and writing skills by combining new words with grammar. We also shared our experience of making the 10-point system as objective as possible.*

Тірек сөздер мен сөз тіркестері: *электрондық ресурс, жиілік ұстанымы, тыңдалым, айтылым, оқылым, жазылым, жаңа сөздер, сурет, коммуникативтік тапсырма, 10 ұпайлық жүйе*

Ключевые слова: *электронный ресурс, частотная позиция, аудирование, произношение, чтение, письмо, новые слова, рисунок, коммуникативное задание, 10-балльная система*

Keywords: *electronic resource, frequency position, listening, pronunciation, reading, writing, new words, drawing, communicative task, 10-point system*

Қазақстан Республикасының білім беру жүйесі жаңа белеске өтуде. Білім беру жүйесіндегі өзгерістер еліміздің ғалымдары мен мұғалімдерінен бірқатар тың шығармашылық көзқарас, жаңа еңбектер талап етуде. Осы ретте педагогика ғылымдарының докторы Булатбаева Күлжанат Нұрымжанқызының концепциясы бойынша жиырма шақты ғалымдар мен мұғалімдерден тұратын жұмыс тобы барлық сыныптар бойынша электронды ресурстар әзірлеп, 2018 жылы «Bilim Media Group» компаниясының Bilimland.kz порталына орналастырды. Бұл дер кезінде қолға алынған іс болды, себебі көп уақыт өтпей электрондық ресурстар республика көлемінде шұғыл қажет болды.

Электрондық ресурстар Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылдың 23 тамызындағы №1080 қаулысымен бекітілген Орта білім берудің (бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білім беру) мемлекеттік жалпыға міндетті стандартына сәйкес Негізгі орта білім беру деңгейінің 5-9-сыныптарына арналған «Қазақ тілі мен әдебиеті» пәнінен жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламасы (оқыту қазақ тілінде емес) негізінде жасалды.

П.ғ.д. К.Н. Булатбаеваның ғылыми концепциясында барлық мәселелер қамтылған: әр бөлімде дағдылардың әрқайсысына қанша пайыз бөлінуі керек, әр сабаққа бағдарламадан қай мақсатты алу қажет, жаңа

сөздерді қалай таныстыру керек т.б. мәселелер бүге-шүгесіне дейін көрсетіліп берілген.

Электрондық ресурсты жазу барысында біз бірнеше қағида негізге алынды. Солардың бірнешеуіне тоқталайық:

- 1) жаңа сөздерді суреттермен, сөз тіркесі, сөйлемдермен беру;
- 2) жаңа сөздерді игерту үшін, олардың бір сабақта түрлі тапсырмаларда 4-7 рет қайталанып кездесуі;
- 3) оқушыда қандай да бір эмоция тудыру үшін, мәтіндерді таңдағанда не оның сюжетінің динамикалы болуына, не танымдық ақпараттың қызықты болуына, не тәрбиелік мәнінің болуына көңіл аудару;
- 4) мәтіндерді балалардың бұған дейін өткен сөздерімен бейімдеп жазу;
- 5) мәтіндегі әр сөйлемнің тым ұзын болмауына көңіл аудару;
- 6) пәнаралық байланыс жасау;
- 7) мемлекеттік бағдарламада берілген лексикалық минимумды толық қамту;
- 8) жүйелі жазып, тіл үйренушінің бойында «мен мынаны білемін», «мен қазақша үйреніп кете аламын» деген ойды ұялату;
- 9) тапсырмалар жүйесі оқушының өзі орындауға және өзін тексеруге бейімделген болу қажет;
- 10) сабақтың аяғында негізгі бір мағыналы сөйлеу немесе коммуникативтік дағдыға бағдарлайтын тапсырмалар жүйесі болу керек: диалогтық қатынасқа түсу немесе бір мазмұнды баяндай алуға жетелейтін тапсырмалар құпталады.

Әрине, «оқылым, жазылым, тыңдалым, айтылым дағдылары ..., белгілі бір әдіс тек бір дағдыны дамытуға бағытталған деп қарау қате болар» [1, 12], себебі олар ішінара біте қайнасып кеткен. Сондықтан бір дағдыға басымдық берілген тапсырмада екінші дағды да қалыптасып жататынын ескеруіміз керек.

Жаңартылған бағдарлама бойынша қазақ тілі мен әдебиеті пәндері біріктіріліп оқытылып жатыр. Ал «әдебиет – өнер пәні, адамтану пәні дедік. Сонымен қатар, әдебиет пәні – жан-жақты ойлантудың, терең ойлаудың пәні. Ең бастысы, әдебиеттің басқа пәннен айырмашылығы – мұнда дәлелденген ешқандай заң жүйесінің, формулалардың, элементтердің, бұлжымас, айнымас ережелердің жоқтығы» [2, 4], - дейді Қ.Бітібаева өз еңбегінде. Сондықтан шығармалар арқылы оқушыда түрлі ой тудырып, сонымен бірге қазақ тілін еріксіз меңгеруіне ықпал етуді көздедік. Мысалы, мемлекеттік бағдарлама бойынша 5-сыныпта оқуға берілген Бердібек Соқпақпаевтың «Менің атым Қожа» шығармасынан алынған үзіндіге арналған сабаққа тоқталайық.

Бірінші мемлекеттік бағдарламада осы бөлімде игертуге берілген лексикалық минимумның жеті сөзі аталмыш шығармадан алынған үзіндіге (мәтінге) бейімдеп енгізілді. Ал мәтін оқушылар білетін сөздермен бейімдеп

жазылды. Бірінші тапсырмада осы мәтінде кездесетін жаңа сөздерге оқушылардың көңілін аударту, екінші тапсырмада сұраулы сөйлемдер құрастырту, одан кейін бұл сұрақтардың жауаптарын мәтіннен тапқызу мақсат етілді. Оқушы жаңа сөздерді сөйлемде қолданып үйренуі үшін, үшінші тапсырмада бос орынға оқушының өзі қажетті сөзді жазады. Ғалымдардың зерттеуінше, білім алушы мәтінді түсініп оқыса, 9 есе жақсы есіне сақтайды, ал мәтінді түсініп оқымаса, тапсырманы дұрыс орындай алмайды. Төртінші тапсырма суреттермен берілген, ол мәтінді толығырақ түсінуге септігін тигізеді. Одан кейін 2-тапсырмада өздері құрастырған сұрақтарға жауап береді. Алтыншы тапсырма мемлекеттік бағдарламада берілген тілдік бағдармен ұштастырылған. Жетінші тапсырманы орындау арқылы, оқушы бірнеше жаңа сөздің дұрыс жазылуына ерекше көңіл аударады. Сегізінші тапсырмада оқыған-тоқығанын қорытындылайды. Тапсырма бергенде ол тапсырманы орындау барысында білім алушыға дескрипторын бірге берген жөн. Яғни білім алушы орындайтын тапсырма үшін қанша ұпай жинайтынын білгені дұрыс. Мәселен, «*Жаңа сөздерді екінші бағанда берілген сөйлемдегі жұбымен сәйкестендір*» (7 ұпай) деген тапсырма оқушыдан мағынаға үңілу жұмысын қажет етеді. Біраз қиындық тудыратын тапсырма білім алушыларды өзінің тартымдылығымен қызықтырады. Оқушылар сөйлемдегі ойды басқаша айту үшін синонимдердің сәйкестігін табуы тиіс. Ол үшін төменде берілген кестеде мәндел сөздер беріледі.

1	Кейіпкер – персонаж	Ол өзге шығарманы жақсы көреді.
2	Яғни – то есть	Кітаптардың орнын ауыстырып жіберіпті.
3	Есім – имя	Жақында Қожа туралы фильмді көрді.
4	Жуырда – недавно	Оның аты – Жанар.
5	Шатастыру – перепутать	Роман образдары бір-біріне ұқсамайды.
6	Басқа – другой	Балық суда тіршілік етеді.
7	Өмір сүру – жить	Бүгін, яки 25 қыркүйекте, келеді.

Лексикалық қорды осылай саналы түрде контекст арқылы, аударма сөз арқылы игеруге мүмкіндік беруге болады. Келесі тапсырма «*Сұраулы сөйлемдер құрастыр*» (6 ұпай). Бұл сөйлемдердегі сөздердің орнын дұрыс меңгеру үшін коммуникативтік маңыздылығы бар тапсырма. Осы тапсырманы пысықтап, жылдам сұрақ қойып үйренуге қосымша тапсырма беруге болады.

- 1) аты/бас/ өз / ұнай ма/ кейіпкерге/?
- 2) кім/ қояды / балаға/ Қытайда/ есімді/?
- 3) шатастырмас / не істейді/ үшін / Қожаларды/ балалар/?

«Мәтінді оқы. Бос орынға қажетті жаңа сөзді жаз» деген тапсырма (12 ұпай).

Қажетті жаңа сөздер: шатастырмау, басқа, жусырда, яғни, өмір сүруі, есім.

БІРІНШІ ТАРАУДА оқушы шығарманың бас кейіпкерімен, (1) _____ Қожамен танысады.

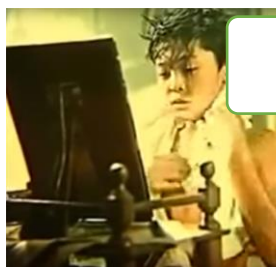
Ол өз атын ұнатпайды. Мысалы Мұрат, Болат, Ербол, Бақыт деген аттар – әдемі аттар. Қазақ тілі мұғалімі Майқанова апай айтқандай жоғары идеялы есімдер. Егер оған өз атын өзіне қойдырса, (2) _____ атты таңдар еді. Бірақ амал жоқ. Ол кішкентай болғанда есімді үлкендер қойды. Енді осы атпен (3) _____ керек. Оның аты – Қожа.

(4) _____ ол газеттен қытайлардың ат қоюы туралы оқыпты. Қытайлардың ат қоюы қызық болады екен. Балаға бес-алты жасқа дейін ат қоймайды. Оны «Ортаншым», «Тәттім», «Ботам» және тағы басқа әр түрлі аттармен атайды. Бес-алты жасқа келгенде бала өзіне қандай (5) _____ ұнаса, соны таңдап алады. Міне, әділдік деген. Осы дұрыс емес пе?

Сонымен оның аты Қожа.

Олар бір сыныпта екі Қожа. Сүттібайдың үлкен баласының аты да Қожа. Оқушылар екеуін (6) _____ үшін түрлеріне қарап, бірін Қара Қожа, екіншісін Сары Қожа деп атайды. Басында Қожа бұған ашуланатын. Бірақ кейін үйреніп кетті. Ал Жантас Қожа дегеннің орнына, «Қара Көже» деп мазақтайды.

«Суреттердің ретін көрсет. Қандай жаңа сөз қай суретке байланысты қолданылғанын есіңе түсір (4 ұпай)» тапсырмасы мәтінді сурет арқылы мағыналық блоктарға бөліп, шығарманың сюжетін қабылдауға, кейіннен әр бөлімнің орнын бұзбай мазмұндап беруге негіз болатынына тәжірибе арқылы көз жеткізуге болады. Бұл тапсырмаға материалдар дайындауда суреттерді де теру, лайықты етіп орнын табу, кезеңдерді ескеру сияқты әдістемелік қағидалар сақталады.

«Мәтінді оқыр алдында қойылған сұрақтарыңа жауап бер» (6 ұпай) деген тапсырма мәтінді толыққанды түсіну үшін беріледі. Тапсырманы орындау барысында оқушы өзі сұрақтарды оқып, мәтіннен жауап іздейді. Жауапты дұрыс жаза білулері қажет.

«Мәтіннен жалқы және жалпы зат есімдерді теріп жаз» тапсырмасында оқушы жауабы 8 ұпайға бағаланады. Осы тапсырманы орындағанда, оқушы

номинативтік лексиканы мәтіннің семантикалық тіректері ретінде қабылдап, ойда сақтауына жағдай жасалады.

Жалқы есім	Жалпы есімдер
1	1
2	2
3	3
4	4
5	5
6	6
7	7
8	8

«Буындардан сөздер құра» (5 ұпай) деген тапсырманы орындағанда сөйлеумен қатар, агглютинативтік тіл ерекшелігі бойынша буындардан құралатын жиілігімен ерекшеленген сөздер шығады.

1	ке			жу	сүр
2		тас		шы	тыр
3			да	йіп	ма
4		ғар		мір	кер
5	ө			ша	ыр

Екінші тілді меңгертуде «Дұрыс не қате екенін анықта» (8 ұпай) тапсырмасы өзінің заңды орнына ие болады.

№	Сөйлем	дұрыс	Қате
1	Повестің бас кейіпкері – сары Қожа.		
2	Екінші тарауда бас кейіпкермен, яғни Қожамен танысады.		
3	Жуырда қытайлардың ат қоюы туралы журналдан оқыды.		
4	Қытайлар 10 жасқа дейін есімсіз өмір сүреді.		
5	Жантас «Қара Ботқа» деп мазақтайды.		
6	Достары шатастырмас үшін бірін «сары» және екіншісін «қара» дейді.		

7	Қожаның өзіне есім таңда десе, басқа есімді таңдар еді.		
8	Бір сыныпта екі Қожа бар.		

«Мәтіндегі қызық ақпаратты басқаларға (ата-анаңа, досыңа, көршіңе) қазақша айтып бер» деген тапсырма таза коммуникативтік тапсырма болып отыр. Бұл оқушы табиғи жағдайға түсіп, қазақша атуға бейімдейтін тапсырма. Әрине, бұл тапсырманы кейбір бала орындамауы мүмкін. Ол үшін іріктеп сыныпта тексеру жұмысын ұйымдастыруға болады.

Дағдылардың ішінде айтылым дағдысын қалыптастыру тапсырмаларын іске асыру ең қиыны болып табылады. Ауызша тапсырмаларды орындау не орындамау тіл үйренушілердің өз еріктеріне қалдырылады.

Bilimland.kz порталында әр тапсырманың өзіндік пайыздық мөлшері автоматты түрде беріледі. Соңында қанша пайызға дұрыс орындағаны көрсетіледі. Ал қазіргі таңда Қазақстандағы Kundelik.kz порталында қалыптастырушы бағалау 10 ұпайлық. Демек, мақалада сөз болған сабақты да он ұпайлық жүйеге ыңғайлауға болады. Мысалы, әр тапсырманың жанында берілген барлық ұпайды қоссақ, 56 ұпай шығады. Оны 10 ұпайға көшіру үшін, төмендегі кестені қолдануды ұсынамыз:

1-6	7-12	13-18	19-24	25-30	31-36	37-41	42-46	47-51	52-56
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Қорытындылай айтқанда, жаңа сөздер сабақ барысында оқушының алдынан түрлі тапсырмаларда мынадай жиілікпен кездеседі: кейіпкер-7, яғни-4, есім-8, жуырда-5, шатастыру-7, басқа-5, өмір сүру-4. Оқушы жаңа сөздерді еріксіз есіне сақтап қалады. Сол сияқты мәтіндегі сөйлемдер мейлінше қысқартып берілген. Бұл оқушының түсініп оқуына ықпал етеді.

Мәтіндегі танымдық ақпарат мынандай болды: қытайлықтардың есімді бес-алты жасқа келгенде өзі таңдайтыны. Осы ақпарат баланы таңғалдыруы ықтимал, сондықтан ата-анасына, досына, көршісіне айтқысы да келуі мүмкін.

«Воспитание, побуждающее к самовоспитанию – это и есть, по моему глубокому убеждению, настоящее воспитание» [5, 262], - дейді В.Сухомлинский, ал «Менің атым Қожа» повесі – оқушысын өзін-өзі тәрбиелеуге итермелейтін туынды.

Осындай тапсырмалардан кейін оқушының бойында «қазақ тілін үйрену оңай», «қазақша үйреніп кете аламын» деген сенімділік пайда бола бастайды. Бұл – оқушының «жеңісі»! Бұл – қазақ тілінің жеңісі!

Пайдаланған әдебиеттер

1. Умиралиева Б.Қ., Сапарбаева З.А. Сабақ тиімділігін арттыратын 370 әдіс. – Шымкент: «Нұрдана-LTD», 2017.
2. Бітібаева Қ. Әдебиетті оқытудың инновациялық әдістемесі мен технологиясы. – Астана: «Дарын», 2011.
3. Сухомлинский В. О воспитании. – Москва: «Издательство политической литературы», 1975.
4. Кубаева И. Kazakh language. Made Easy. - Алматы, 2007.
5. Махмутов М.И. Мектептегі проблемалық оқытуды ұйымдастыру. – Алматы: «Мектеп», 1981.
6. Мирсеитова С.С. Становление и развитие философии учителя: гуманистическая парадигма. – Алматы: ТОО «Верена», 2012.
7. «Family and Friends» 3-class OXFORD, university press, 2018.

ФОРМИРОВАНИЕ МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ СТУДЕНТОВ НА ОСНОВЕ ЭТНОПЕДАГОГИЧЕСКОЙ И ЛИНГВОДИДАКТИЧЕСКОЙ ТЕХНОЛОГИЙ

ЭТНОПЕДАГОГИКАЛЫҚ ЖӘНЕ ЛИНГВОДИДАКТИКАЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР НЕГІЗІНДЕ СТУДЕНТТЕРДІҢ МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

FORMATION OF STUDENTS' INTERCULTURAL COMPETENCE ON THE BASIS OF ETHNOPEDAGOGICAL AND LINGUODIDACTIC TECHNOLOGIES

Баубекова Г.Д.

*доктор педагогических наук,
профессор Университета Туран-Астана*

***Аннотация.** Данная статья посвящена одному из перспективных направлений организации образовательной деятельности – этнопедагогическому, которое эффективно используется для формирования межкультурной компетенции.*

Комплекс этнопедагогических средств формирования межкультурной компетенции обучающихся развивает у студентов различных этнических групп умения взаимодействовать с субъектами образовательного процесса. В предлагаемой статье под межкультурной компетентностью подразумевается интегрированная личностная характеристика, которая определяется системой взаимосвязанных и взаимообусловленных компетенций и опыта личности. Автор отмечает, что при реализации аспектов лингводидактики в рамках этнопедагогики, важно системно организовывать работу на основе отраженного в учебных программах материала соответствующего содержания.

***Аңдатпа.** Бұл мақала білім беру қызметін ұйымдастырудың перспективалық бағыттарының бірі – мәдениетаралық құзыреттілікті қалыптастыру үшін тиімді пайдаланылатын этнопедагогикаға арналған.*

Білім алушылардың мәдениетаралық құзыреттілігін қалыптастырудың этнопедагогикалық құралдарының кешені әртүрлі этникалық топ өкілдері болып табылатын студенттердің білім беру процесі субъектілерімен өзара әрекеттесу қабілетін дамытады.

Автор этнопедагогика шеңберіндегі лингводидактиканың аспектілерін көрсету кезінде оқу бағдарламаларында көрсетілген тиісті мазмұндағы материалдар негізінде жұмысты жүйелі түрде ұйымдастыру маңызды екенін айтады.

Abstract. *This article is devoted to one of the promising directions of the organization of educational activity - ethno-pedagogical, which is effectively used for the formation of intercultural competence.*

The complex of ethnopedagogical means of forming the intercultural competence of students is aimed at minimizing psychological and pedagogical barriers to communication. It develops students of various ethnic groups the ability to interact with the subjects of the educational process. In the proposed article, intercultural competence refers to an integrated personal characteristic, which is determined by a system of interrelated and interdependent competencies and personal experience. The author notes that when reflecting aspects of linguodidactics within the framework of ethnopedagogy, it is important to systematically organize work based on the relevant content reflected in the curricula.

Түйінді сөздер: *мәдениетаралық құзыреттілік, этнопедагогикалық технология, лингводидактика, оқыту процесі, ЖОО, этнопедагогика.*

Ключевые слова: *межкультурная компетенция, этнопедагогическая технология, лингводидактика, процесс обучения, вуз, этнопедагогика.*

Keywords: *intercultural competence, ethnopedagogic technology, linguodidactics, learning process, university, ethnopedagogics.*

Конкуренция мировых систем образования требует поиска эффективных педагогических технологий, адаптации к требованиям быстро меняющегося мира. В Казахстане концепция образовательной политики направлена на социальную консолидацию и гражданское единение казахстанского общества. В ней учтены большая динамичность развития общества, быстрые темпы формирования молодежи в образовательном и личностном аспектах. Проблема духовно-нравственного воспитания, формирования межкультурной компетенции молодежи в цифровую эпоху имеет самые различные аспекты.

Современная эпоха характеризуется не только освоением высших достижений культурно-образовательных ценностей человечества, но и постепенным, осознанным процессом этнокультурного возрождения, который исследователи вполне справедливо называют «этническим ренессансом». Характерной чертой этого периода можно назвать особое влияние этнической и массовой культуры на формирование личности. Этнокультурные ценности в духовной сфере становятся интеллектуальным сокровищем и неисчерпаемым резервом общечеловеческих ценностей, культурных традиций народов, процессов идентификации личности [1, 191].

Каждая личность отождествляет себя с определенным этносом, узнает его историю, культуру, т.е. проявляет свою этнокультурную идентичность.

Проблема здесь в том, что необходима корректировочная гармонизация современной жизни и народно-педагогических приемов, средств воспитания. Этот вопрос привлекал внимание многих мыслителей прошлого, просветителей и известных педагогов. Так, педагогическая система чешского педагога Я.А. Коменского была развитием народного воспитания, теоретическим ее осмыслением. И.Г. Песталоцци при основании народной школы опирался на народную педагогику Швейцарии. К.Д. Ушинский утверждал о существовании у каждого народа своей системы воспитания. Широкое использование фольклора в образовательной работе, творческое осмысление народных традиций и народного опыта по воспитанию подрастающих поколений характерно и для деятельности целой плеяды таких просветителей, как Ч.Валиханов, Абай Кунанбаев, И. Алтынсарин, Садриддин Айни, З. Фуркат, М.Бехбуди, Махтумкули, Насыри, П.Хузангай и др.

Учет особенностей и потребностей региона в области обучения и воспитания молодежи, необходимость специальной подготовки педагогов, а также всесторонний учет недостатков и упущений современной педагогической практики – основа этнопедагогизации содержания и процесса обучения и воспитания в современных условиях.

Согласно нашей точки зрения, этнокультурные образовательные технологии – это совокупность воспитательных приёмов, форм, методов, средств обучения, базирующихся на фундаментальных основах этнопедагогики, теории этноса, этнопсихологии, философии, культурологии, фольклористики, социально-культурной деятельности, позволяющих оптимизировать процесс освоения, сохранения, приумножения и трансляции этнокультуры в современных условиях.

Вышеизложенное объясняет значимость осмысливаемой проблемы, являющейся следствием появления новых запросов педагогической практики, а также следствием необходимости этнопедагогического анализа накопленного афористического материала.

В этом контексте одним из путей решения проблемы могут выступить афористические средства традиционного воспитания – испытанные временем "модели поведения", идеи которых плотно спрессованы в минимальный объем и пронизывают всю этнопедагогическую систему, а также приложимы ко всем жизненным ситуациям, нацелены на развитие и поддержание в личности целого спектра нравственных качеств.

Применение такой этнопедагогической технологии, как афористическая мудрость для формирования межкультурной компетенции студентов, тесно сопряжено с её этнопедагогическим научным изучением,

систематизацией и пропагандой. Научный анализ имеет и самодавлеющую ценность, ибо житейская мудрость – составная часть общечеловеческой культуры, подлежащая научному изучению, осмыслению афористических способов передачи педагогической информации (Цагалова З.).

Нет отрасли человеческих знаний, на которую бы афористические тексты, как сгустки народно-педагогического опыта не выходили. Во многих из них содержится интуитивно-поэтически обусловленная глубинная суть многих жизненных явлений, с течением времени осмысливаемая, и объясняемая официальной наукой.

В учебно-воспитательной работе вуза, возможно самое широкое использование педагогического потенциала народной афористики, которая характеризуется устремлённостью к духовности, нацеленностью на бесконфликтность, уступчивость, добро, истину, любовь. Например, казахские афоризмы – Бүйректен сирақ шығарма (не скандаль: бүйректен сирақ шығару – создавать проблему на ровном месте, буквально: не вытаскивай голень из почки); жалғыздың үні шықпас (один в поле не воин: если ты один, то будешь молчать); басқалар сені бағалау үшін алдымен өзіңді бағалауың керек (чтобы тебя ценили, ты должен сам ценить себя); Тазалық – саулық негізі. Саулық – байлық негізі (чистота – основа здоровья. Здоровье – основа богатства) и т.д. Даже на приведенных афоризмах видно, что они характеризуются плотностью информации, эмоциональностью, общей прогностической настроенностью, жизнедеятельны, а фиксированные в них наблюдения миллионов людей над собой и своими собратьями, оказывают авторитетное влияние и на современного человека.

Функционируя как механизм сохранения и передачи этнической культуры воспитания, этнопедагогическая афористика, вместе с тем, отличается активным интернациональным началом. Сравнительное сопоставление афористических срезів этнопедагогического наследия разных народов убедительно подтверждает идею общности народных педагогических культур. Следует отметить, что краткость, тематическая всеохватность и глубокое смысловое содержание позволяют имплантировать афористические изречения в любую речевую ситуацию, диалог или монолог. Особая воспитательная ценность афоризма в том, что он, как знак, символ несет информацию обо всем том, что проповедует педагогическая традиция народа, смежные средства традиционного воспитания. Однако в отличие от последних, благодаря своей минимизированной форме, актуализируется в речи по мере возникновения такой необходимости, предопределяя модель поведения и влияя на самовыражение людей.

Современное общество Казахстана давно не является гомогенным, в его составе различные социальные и этнические объединения. Комплекс этнопедагогических средств формирования межкультурной компетенции

обучающихся направлен на минимизацию психолого-педагогических барьеров общения. Он развивает у студентов различных этнических групп умения взаимодействовать с субъектами образовательного процесса. Этнопедагогическая технология (афористическая мудрость) в практике обучения решает три приоритетных задачи: а) трансляция собственной культуры; б) синтез собственной культуры с культурой других народов; в) интеграция в мировую культуру.

В данной статье под межкультурной компетентностью подразумевается интегрированная личностная характеристика, которая определяется системой взаимосвязанных и взаимообусловленных компетенций и опыта личности в области межкультурной коммуникации и перцепции. Очевидно, что межкультурная компетенция студентов нерусской этничности будет несколько иной. Это совокупность знаний о культуре, формируемой на основе принципа системности, качества личности, которые необходимы для достижения взаимопонимания и эффективного общения с субъектами образовательного процесса – носителями изучаемого языка и культуры; ключевые умения и навыки практического взаимодействия с представителями различных культур [2].

А.П. Садохин соотносит приемы и способы межкультурной компетенции с объемом и качеством информации о ценностях другой культуры, позволяющими участникам коммуникации достичь поставленных целей. В качестве основных признаков межкультурной компетентности автор выделяет:

- открытость к знакомству с иной культурой;
- психологический настрой на сотрудничество с носителями иной культуры;
- умение различать коллективное и индивидуальное в коммуникативном поведении представителей иных культур;
- способность преодолевать этноцентризм;
- владение коммуникативными приемами в зависимости от ситуации общения;
- соблюдение норм этикета при общении с представителями иной культуры [3].

Исследования американских ученых об особенностях и условиях формирования межкультурной компетенции в условиях поликультурного взаимодействия (например, Jolene Koester, Margaret Olebe; Mr. Smith; William G. Sumner; Robert Blauner) позволили прийти к следующим заключениям:

- во-первых, в процессе прямого или опосредованного взаимодействия между разными этническими и национальными группами необходимо обеспечивать информационную интерактивность культур;

- во-вторых, для формирования межкультурной компетенции у студентов-иностранцев необходимо развивать языковые, коммуникативные, культурные, психологические знания и умения;

- в-третьих, в процессе взаимодействия с представителями других культур важно предупреждать и предотвращать появление разногласий и межкультурных барьеров: эгоцентризма, дискриминации, расизма, стереотипизации и предрассудков [4, 5].

Необходимо отметить то, что в современной лингводидактике всё больше исследований посвящается изучению афоризма как фразового и устойчивого текста.

Например, доктор педагогических наук, профессор Булатбаева К.Н. в своей работе «Этнопедагогика и лингводидактика: взаимосвязь, системность и непрерывность» ставит задачу раскрыть пути реализации взаимосвязи этнопедагогики и лингводидактики. Она отмечает, что под лингводидактикой принято понимать общую теорию обучения языкам. Все принципиальные научные положения по вопросам обучения языку отражаются в лингводидактике, которые затем реализуются в частных методиках обучения конкретным языкам. ...Особенно значимы эти функции на уровнях лексикологии и фразеологии. Булатбаева К.Н. обращает внимание на то, что прежде всего нужно формировать у молодежи навыки осторожного обращения со словом как средством коммуникации [6].

В контексте данной статьи необходимо сделать акцент на том, что межкультурная лингводидактика предполагает в системе своих ключевых задач – познание собственных культурных ценностей, использование опыта народной педагогики. Эту необходимость применять идеи и идеалы из народной педагогики она обосновывает авторитетным мнением, которое высказывалось многими прогрессивными деятелями, просветителями, педагогами: Сколько ты знаешь языков, столько раз ты - человек (римский император Карл V, XVI в.); Обучение не зазорно выстраивать как духовное наслаждение и его нужно приспособить к нормам действия природы (Ян Амос Коменский, XVI в.); Воспитание, созданное самим народом, основанное на народных началах, имеет ту воспитательную силу, которой нет в самых лучших системах, основанных на абстрактных идеях (К.Д. Ушинский); Этнопедагогика – это вечно животворящий источник, живой мостик между прошлым, настоящим и будущим каждого человека и всего народа (Г.Н. Волков).

Для создания целостной основы межкультурной лингводидактики необходимо использовать потенциал этнопедагогики (этнометодики), раскрывающей специфику социально-бытовых, культурно-образовательных, научных, профессиональных традиций разных народов мира, используя регионально-языковой подход, обобщая особенности

менталитета народов. Однако усвоение только языковой стороны обучения, как и увлечение культурологической составляющей, ведет к смещению вектора межкультурного языкового образования. Языковое и этнокультурное должно гармонично сочетаться в процессе обучения, взаимодополняя и поясняя друг друга. В современной лингводидактике проблемы этнокультурного образования рассматриваются с позиции культурологии, в частности, в процессе формирования поликультурного образования и социокультурного подхода.

Этнокультурная технология предполагает наличие двух составляющих: 1) творческое осмысление своего национального достояния; 2) восприятие и сопоставление этого достояния с культурой страны изучаемого языка.

Использование этнокультурной технологии в образовательном процессе студентов способствует стиранию искусственных границ между родной и неродной культуры и языка. В содержательном плане этнокультурная технология определяется ориентацией на общечеловеческие ценности. Работа по обучению студентов наиболее употребительным афоризмам, пословицам и поговоркам должна рассматриваться как составная часть учебного процесса, как работа над лексикой и фразеологией. Основными способами объяснения значения пословиц и поговорок студентам является толкование значения, указание ситуации употребления, историко-этимологический анализ, культурологический комментарий, информация о стилистической и прагматической характеристике. Хорошей практикой является нахождение эквивалентов пословиц и поговорок в родном языке. Например, на семинарах по этнопедагогике, лингвокультурологии целесообразно находить образные средства, воплощенные в фразеологическом виде в наименования. Они имеют свой национальный характер, заключающийся в специфике фразеологического значения, в грамматических моделях, в лексическом составе и особенностях функционирования фразеологизмов. Так, в практике перевода очень часто встречаются комбинированные соответствия, когда русские фразеологизмы передаются аналогичным и описательным способом. Например: два сапога пара – апама жездем сай (буквально: моей сестре ее муж пара); Словно аршин проглотил (оқтау жұтқандай); Как две капли воды – (Егіз козыдай); Когда рак на горе свистнет (Түйенің құйырығы жерге, ешкінің құйырығы көкке жеткенде).

Содержание этнокультурной образовательной технологии состоит из компонентов, отражающих различные аспекты образовательной деятельности: изучение этнопсихологических особенностей и этнопедагогических воззрений народов; изучение элементов национальной символики, обучение праздникам, обычаям, обрядам, ритуалам; обучение

фольклорному творчеству; обучение декоративно-прикладному творчеству; обучение проектно-исследовательской деятельности.

Этнокультурная технология находит применение в таких современных формах организации образовательного процесса, как онлайн-коучинги, лекции-дискуссии, лекции-экскурсии; семинары-инсценировки, семинары-игры, семинары-шоу, семинары-диспуты. Кроме того, к перспективным формам можно отнести практикумы-обряды, лаборатории «мастер-класс», дни национальной культуры, недели толерантности, этнографические лингвотестивали, онлайн-вебинары.

Использованные литературы

1. Михайлова М.А. Этнокультурная идентичность в условиях культурной глобализации// Вестник Бурятского государственного университета. – 2013, № 14. – С. 191-196.

2. Шевелёва С.И. Теоретические аспекты развития межкультурной компетенции иностранных студентов на этапе предвузовской подготовки//Фундаментальные исследования. – 2015, № 2-27. – С. 6133-6138.

3. Садохин А.П. Межкультурная компетенция. Учеб. пособие. - М., 2009. - 278 с.

4. Byram Michael Assessing Intercultural Competence in Language Teaching// Sprogforum. – 2004, №18, vol. 6. – P. 8-13. from dpb. dpu. dk/infodok/sprogforum/Espr18/byram. html

5. Knapp K., Knapp-Potthoff A. Interkulturelle Kommunikation//Zeitschrift fur Fremdsprachenforschung. – 1990, № 1. – S. 83. Московин Л.В., Шамонина Г.Н. Инновации в обучении русскому языку как иностранному. – Варна: ВСУ «Черноризец Храбър» Университетское изд-во, 2013. – С. 129.

6. Булатбаева К.Н. «Этнопедагогика и лингводидактика: взаимосвязь, системность и непрерывность»//Сборник статей Международной научно-практической конференции «Волковские чтения. Этнопедагогика как фактор сохранения Российской идентичности». - Чебоксары, 22-24 июня 2017 г.

ОҚУШЫЛАР САНЫ МӨЛШЕРДЕН ТЫС СЫНЫПТАРДА ШЕТЕЛ ТІЛДЕРІН ОҚЫТУ

ОБУЧЕНИЕ ИНОСТРАННЫМ ЯЗЫКАМ В ПЕРЕПОЛНЕННЫХ КЛАССАХ

TEACHING FOREIGN LANGUAGES IN OVERCROWDED CLASSROOMS

Берішева Л.Б.

Аңдатпа. Бұл мақалада автор оқушы саны мөлшерден тыс сыныптарда шетел тілдерін оқыту үрдісі туралы талқылауын ұсынады. Расында соңғы жылдары мектеп жасындағы балалар санының күрт өсуі білім берудің сапалы орындалуына басты кедергілердің бірі саналып отыр. Мақала барысында автор оқушы саны көп сыныптарда білім беру сапасының төмен болу себептеріне тоқталып, жан-жақты түсініктеме береді. Сол секілді жекелеген мектептердің өз бетімен аталмыш мәселені шеше алмауы жағдайында жоғарыда аталған сыныптарда оқу үрдісін тиімді ұйымдастырудың бірқатар жолдарымен бөліседі.

Аннотация. В предлагаемой статье автор предлагает обсуждение процесса обучения иностранным языкам в классах с большим количеством учащихся. Действительно, резкий рост числа детей школьного возраста в последние годы является одним из главных сложностей на пути к качественному образованию. По мере развития статьи автор дает подробное объяснение причинам низкого качества обучения в «больших» классах. Также в статье автор делится своими рекомендациями касательно эффективной организации учебного процесса вышеуказанных классов.

Abstract. In the proposed article, the author offers a discussion on the process of teaching foreign languages in classrooms with large numbers of students. Indeed, the dramatic increase in the number of school-age children in recent years is one of the main difficulties on the road to quality education. As the article progresses, the author gives a detailed explanation of the reasons for the poor quality of teaching in large classes. Also in the article, the author shares his recommendations on how to effectively organise the learning process of the above classes.

Тірек сөздер: оқу үрдісі, оқушы саны, шетел тілдерін оқыту, оқушы саны көп сыныптар, білім сапасы

Ключевые слова: образовательный процесс, количество учащихся, обучение иностранным языкам, переполненные классы, качество образования

Keywords: educational process, number of students, foreign language teaching, overcrowded classes, quality of education

Кез келген шетел тілін үйренуде, оның ішінде ағылшын тілін меңгеруде әр оқушының өз талап-тілегі, сәйкес оқу мәнері болады. Сыныпта дәріс беруші жалғыз мұғалім болғанына қарамастан, әр оқушы мұғалімнің түсіндіруін, мысалдарды, тіпті тілді өз танымына сәйкес қабылдайды. Осы ретте оқушылар саны шекті мөлшерден асып кететін мектептердегі (үш ауысымды мектептер) шетел тілдерінің оқытылуында да біраз қиындықтар туындап отырғанын еске алу қажет. Расында тілдерді оқыту барысында сыныптардағы оқушылардың түрлі деңгейлері, тілді меңгеру тәсілдері бойынша кем дегенде, екі топқа бөлініп оқытылуы жүзеге асырылмай келеді. Бұл жағдайда шетел тілінің оқушыларға мүлдем таныс емес, үшінші реттік тіл екенін есепке алсақ, мұғалімнің әр оқушымен жеке сөйлесу, сабақтар барысында жаңа тақырыпты жекелеген оқушылардың қаншалықты деңгейде меңгергендігін тексеру мүмкіндігі болуы қажет.

Оқушылар саны көп сыныптарда сабақ беретін мұғалімдер жиі атайтын қиындықтар арасында келесілер көрсетілген: оқушылардың сабаққа қатысымын қадағалау, үй жұмысы және қорытынды бақылау жұмыстарын тексеру, сыныптағы тәртіпті реттеп отыру, оқушылардың жаңа тақырыпты қаншалықты түсінгендіктерін тексеру, сол секілді тіл мамандарына қатысты өзге де түрлі кішігірім мәселелер келтірілген. Осы ретте шетел тілі мұғалімдерінің тиімді сабақ жүргізуі үшін сыныптағы оқушылар саны қанша болуы керек деген заңды сұрақ туындайтыны сөзсіз. Оның үстіне сыныптарда оқушылар санының белгіленген мөлшерден тыс болуы мұғалімдерге ғана қолайсыздықтар туындата ма? Расында, оқушылар шектен тыс мөлшерде орналастырылған сыныптарда оқу жекелеген балалардың академиялық үлгеріміне ғана емес, жасөспірімнің психологиясына, физиологиялық және эмоциялық толыққанды жетілуіне де бірқатар кедергі болады. Мұндай сыныптардың болуы мектеп әкімшілігі үшін де қолайсыз, өйткені олар сыныптардағы отырғыштар санының жетіспеушілігі, оқу құралдарының тең дәрежеде үлестірілмеуі секілді мәселелерге тап келеді.

Оқушылардың сыныпта шектен тыс көп болуы олардың жекебас қауіпсіздіктеріне де зиянын тигізуі мүмкін. Мұндай жағдайларда жасөспірімдер арасында түсініспеушіліктер, тіпті қақтығыстар да болып тұрады, мұғалімнің үй тапсырмасын сұрау не жаңа тақырыпты түсіндіруге жоспарланған уақыты оқушыларды тәртіпке шақырумен өтіп кетуі мүмкін. Оның үстіне мұндай кезеңдерде қай оқушының көңіл-күйінің төмен екендігін немесе қандай да бір оқушының мұғалім тарапынан жіті назар аударуын қажет ететіндігі де байқалмай қалуы мүмкін [1].

Оқушылардың оқу үлгерімін бақылау процесі оқушылар саны аз сыныптармен салыстырғанда оқушылар саны мөлшерден тыс сыныптарда мүлдем басқа қырынан көрінеді. Әдеттегі жағдайларда мұғалім мен оқушының арасында қалыпты түрде орын алатын жазбаша не ауызша коммуникация оқушылардың сыни тұрғыдан ойлау қабілетін арттырып, олардың сабаққа, тақырыпқа деген қызығушылығының оянуына, сол арқылы белгілі бір академиялық жетістіктерге жетуіне, бәлкім, болашағын айқындауына түрткі болуы мүмкін. Ал осы секілді кері байланыстың ұдайы түрде жүзеге асырылмауы, керісінше, оқушылар ынтасының төмендеуіне, пән талаптарына немқұрайлы қарауына әкеліп соғады. Нәтижесінде оқушылар үлгерімінің төмендеуі, пәнді толық деңгейде немесе мүлдем игермеуі, тіпті мектепті аяқтамай тастап кетуіне де жетелеуі мүмкін. Мұның барлығы сайып келгенде сыныптағы оқушылардың шектен тыс көлемін мұғалімнің толық деңгейде игере алмауынан туындайды [2].

Мұғалімнің сыныпты игеруі деген не? Бұл аса ауқымды түсінік, яғни мұғалім оқушылардың оқу кеңістігін ұйымдастырып, сәйкес уақыт

мезетінде арнайы оқу құралдары арқылы оқушылардың білім алуына толық жағдай жасауы қажет. Кейбір оқушылар сыныптағы өз жолдастарының саны көптігін пайдаланып, сабақтан қалып не қашып жүруі мүмкін. Мұндай оқушылар толыққанды оқудың орнына өзге оқушылардан сабақ материалдарын көшіріп алып не бақылау жұмыстары кезінде өзгелердің көмегі арқылы баға алуға үйренеді. Сондықтан мұғалімнің сыныптағы оқушыларды толық игере алмауы үлкен мәселелерге әкеліп соқтырады.

Мәселен, егер сыныптағы оқушылар саны шектен тыс көп болса, мұғалім бір өзі оларды тәртіпке шақырып әрі бір мезетте тақырыпты түсіндіріп не үй тапсырмасын сұрай алмайды. Бұл кез келген мезетте сыныптағы оқушылар саны көбейген кезде күтілетін нәтиже. Өзге сыныптастарының шулауы нәтижесінде тіпті үлгерімі жақсы оқушылардың өздері де мұғалімді жақсы естіп, түсіне алмайды, соның кесірінен уақыт өте келе тек үлгермеушілер ғана емес, үздік оқушылардың академиялық үлгеріміне де айтарлықтай нұқсан келуі мүмкін [3].

Сыныпта тиімді сабақ жүргізуде жиһаздардың орналасу тәртібі де әсер етеді. Бұл мәселе көп ретте ұстаздар тарапынан аса еленбейді, соның нәтижесінде тіпті барлық жағынан керемет дайындалған сабақ жоспарының іске аспай жатуы мүмкін. Мәселен, сынып бөлмесінде парталар мен орындықтардың тым көп болуы тілді үйрену сабақтарында аса маңызды интерактивті тапсырмаларды орындауда кедергі келтіреді. Бұл мәселе өз кезегінде екі түрлі өзге мәселелерді туындатады. Оның алғашқысы сыныптағы оқушылардың бір-біріне тым тығыз отыруы салдарынан жеткілікті мөлшерде таза ауа, қозғалыс-қимылдарының шектелуімен байланысты. Екінші мәселе, қорытынды бақылау жұмыстары жүргізілуі барысында ерекше қиындықтар туындатады. Сынып парталарының арасында бос орын болмағандықтан, мұғалім сыныпты еркін аралап, әр оқушының әрекетін бақылау мүмкіндігінен айрылады. Нәтижесінде, оқушылар арасында көшіру жағдаяттары күрт өседі. Мұндай мүмкіндікке ие болған оқушылар жаңа тақырыпты игеру мезетінде мүлдем ден қоймайды және бұл оқушының сауатсыздығына алып келеді. Сәйкесінше сынып ортасының мұғалімдер мен оқушылардың білім беру процесіне үздіксіз қатысуын қамтамасыз етуде бірден-бір маңызды рөл атқаратындығын түсінген жөн. Жоғарыда аталған мәселелер мұғалімдердің де мазасыздану, жүйкесінің тозуына әкеліп соғады, соның нәтижесінде мұғалім үнемі шаршаңқы, ашулы қалыпта болуы мүмкін. Бұл өз кезегінде оның сыныптағы жұмысына да кері әсерін тигізеді. Көп жағдайда мұғалімнің шаршаңқы қалпы оқушыларға да беріледі.

Оқыту мен оқу процесінің айнымас екі қатысушысы мұғалім мен оқушы екендігі рас. Білім беру барысының сәтті болуы үшін мұғалім мен оқушы арасында сенімді қарым-қатынастар қалыптасуы тиіс. Яғни, оқушы

мұғалімді өз ісінің маманы ретінде қабылдап, адам ретінде сыйлаған мезеттен оның дәрісін ұйып тыңдап, пәнді қабылдай бастайды. Шын мәнінде, оқыту барысы оқулықтағы сандар мен ережелерді жаттау ғана емес, ол тәжірибелі ересек адамның кішкене адамға өмірді үйретуі деп қабылдаған жөн. Оқушы саны мөлшерден тыс сыныптарда осы секілді қарым-қатынас мүлдем болмайды. Шын мәнінде, мұғалімнің жекелеген оқушылармен сенімді қарым-қатынас орнатуға еш мүмкіндігі де жоқ. Бұл өз кезегінде көптеген жас мамандардың мұғалім мамандығын тастап, өзге салаларға бет бұруына да әкеліп соғуы мүмкін [3]

Десе де, соңғы жылдардағы туылым санының күрт өсуі аталмыш мәселенің әлі де күн тәртібінде екендігін көрсетеді. Оқушы саны мөшерден тыс сыныптарда сапалы сабақ өткізілуі үшін келесі тәсілдерді қолдану ұсынылады.

Қашықтан оқыту

Оқытудың бұл түрі мектептердің орын тапшылығы мәселесін жоюға бағытталған. Оқу процесіне тікелей қатысушылар заманауи байланыс құрылғыларын қолдану арқылы сыныптан тыс оқыту мен оқуды жүзеге асырады. Бұл тәсілдің тағы бір тиімділігі, дәріс оқушы ретінде бір ғана мұғалім емес, келісім бойынша өзге мамандардың да шақырылуын мүмкін етеді [4]. Бұл жағдайда мұғалімдер де өздеріне бекітілген сыныптар санымен шектелмей, білім беру үрдісіне өзге аймақтардағы оқушылардың да қатысуын қамтамасыз ете алады. Қарым-қатынас шегінің ұлғаюы оқушылардың жаңа тәжірибелер жинақтауына, өздері секілді жасөспірімдердің ой-пікірлерінен қанаттанып, тың идеялар мен ұсыныстардың туындауына әкеледі [5].

Визуалды оқу

Көптеген адамдар жаңа ақпаратты көру арқылы қабылдайды. Бұл тәсілдің негізінде жаңа ақпаратты оқушылардың кітаптан оқып емес, құрылғылардан көру арқылы қабылдауы жатыр. Мәселен, белгілі бір функциялардың жұмысын түсіну үшін оны кітаптан оқып емес, визуалды түрде көру арқылы оқушылар тезірек ұғына алады.

Топтық оқу

Біз күнделікті өмірде игеретін бірқатар білім мұғалімдердің түсіндіруінен емес, бізді қоршаған дос-құрбыларымыздың кеңестері, айтыстардың нәтижесінде санамызда қалады. Оқушылардың арасында өзара оқуды жүзеге асыру арқылы біз олардың өзара әлеуеттенуін ғана емес, сол секілді бір-біріне құнды білім беруін де қамтамасыз ете аламыз.

Оқушылардың сыныптарда мөлшерден тыс жинақталуы мектеп әкімшілігінің, ұстаздардың, тіпті оқушылардың да қалауы емес. Күн санап қала тұрғындары ұлғайып келе жатқанықтан, бұл мәселе планетамыздың кез-келген түкпірінде орын алуы мүмкін үрдіс болып табылады. Олай болса, аталмыш мәселені шешудің алуан түрлі жолдары мен мүмкіндіктері де

ұлғая бермек. Бастысы, оқушы санын қысқарту мәселесін шешу барысында жасөспірімдердің болашағына қажетті сапалы білімді игеруіне жан-жақты мүмкіндіктер туындату қажеттігін ұмытпаған жөн.

Пайдаланған әдебиеттер

1. May L. (2018). Effects of Overcrowded Classrooms On Teacher-Student Interactions Retrieved from http://www.academia.edu/4550569/Effects_Of_Overcrowded_Classrooms_On_Teacher-Student_Interactions.
2. Leah J. (2018). The Problems and Solutions to Overcrowding in Modern Cities Research Paper - 1286 Words. Retrieved from <https://www.studymode.com/essays/The-Problems-And-Solutions-Of-Overcrowding-1137942.html>.
3. Makielski A. (2018). The Problem With Overcrowded Classrooms. Retrieved from <http://www.theprospect.net/the-problem-with-overcrowded-classrooms-11001>
4. Cornelius S. (2013). Facilitating in a demanding environment: Experiences of teaching in virtual classrooms using web conferencing. British Journal of Educational Technology, 45(2), 260-271. <https://doi.org/10.1111/bjet.12016>
5. Candarli D., & Yuksel H. (2012). Students' Perceptions of Video-Conferencing in the Classrooms in Higher Education. Procedia - Social And Behavioral Sciences, 47, 357-361. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2012.06.663>

ПРОБЛЕМА ФОРМИРОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КЛЮЧЕВОЙ КОМПЕТЕНЦИИ ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА

ШЕТ ТІЛІ МҰҒАЛІМДЕРІНІҢ КӘСІБИ БІЛІКТІ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ МӘСЕЛЕСІ

THE PROBLEM OF FORMING THE PROFESSIONAL KEY COMPETENCE OF FOREIGN LANGUAGE TEACHERS

¹Болат Е., ²Нуркенова С.С.

¹докторант,
²кандидат филол. наук, доцент
ЕНУ имени Л.Н. Гумилева

Аннотация: в статье рассмотрены проблемы формирования профессиональной ключевой компетенции преподавателей иностранного языка.

Аңдатпа: мақалада шет тілі оқытушыларының кәсіби негізгі құзыреттілігін қалыптастыру мәселелері қарастырылған.

Abstract: the article deals with the problems of forming the professional core competence of foreign language teachers.

Ключевые слова: профессиональная компетенция, формирование, иностранный язык, проблема.

Түйін сөздер: Кәсіби құзыреттілік, қалыптастыру, шет тілі, проблема.

Keywords: professional competence, formation, foreign language, problem.

В настоящее время реформа образовательной системы Республики Казахстан идет в логике компетентностного подхода, предполагающего формирование разнообразных компетенций обучаемых, таких, как коммуникативная, иноязычная, социокультурная и цифровая. Предпочтение, отдаваемое данным компетенциям, находит объяснение в той общественно-политической ситуации в обществе, которая сложилась в эпоху глобализации: происходят кардинальные преобразования в различных областях общественной жизни: в экономике (формирование мирового рынка и рост потребительских тенденций), в культуре (повышается интерес к мировой и массовой культуре), в области информации (появились новые средства связи – Facebook, Instagram, YouTube), в образовательной системе (применение инновационных технологий) с целью повышения ключевых компетенций обучаемых).

Под понятием «ключевые компетенции» понимаются базовые способности обучаемых. Согласно установкам Болонского процесса, учебные заведения должны способствовать формированию у обучаемых ключевых компетенций как компетенций широкого спектра, направленных на мобилизацию приобретенных знаний и умений, на их результативность [1]. Ключевые компетенции – это сложное понятие, включающее в свою структуру знания, умения и навыки, результативность. Такое понимание ключевой компетенции является целесообразным, так как неправомерным является рассмотрение ее только как знаний.

Х.Шэпер считает необходимым овладение компетенциями в области применения. Именно процедурные знания (умения, навыки) способствуют пользованию знаниями. Для преподавателей иностранного языка ключевой компетенцией является межкультурная компетенция. Это профессиональная компетенция.

Х.Шэпер и Орт Хелен считают, что профессиональная ключевая компетенция имеет сложную структуру. Хелен Орт такую компетенцию определяет как ключевые квалификации, рассматривая ее как «развиваемые общие способности, взгляды и элементы знаний, необходимые при решении проблем и приобретении новых компетенций во многих областях. Таким образом появляется способность удовлетворять как индивидуальные требования, так и требования общества» [2, 243].

Х.Шэпер полагает, что профессиональная ключевая компетенция имеет сложную структуру. В ее состав входят:

- 1) профессиональная компетенция;
- 2) деловая;

3) методическая компетенция (организационные способности, способность решать проблемы, менеджмент времени, критические способности, аналитические способности);

4) социальная компетенция (способность к кооперации, умение вести переговоры, коммуникативные способности, менеджмент конфликтов);

5) самокомпетенция (способность работать сконцентрированно и дисциплинированно, способность брать на себя ответственность);

6) компетенция в области применения, умение применять на практике научные результаты (концепты);

7) компетенция в области общественных процессов и экологии (знание о воздействии моей работы на природу и общество).

Межкультурная профессиональная компетенция также имеет сложную структуру. Она включает в себя:

1) социокультурную компетенцию (предметные знания о культуре другого народа). По мысли Л.Сальмон, нельзя ограничиваться только знаниями о ценностях другой культуры, ибо нужны также знания об образе жизни, поведении иностранцев: «культура – это не только знания предметного характера и фоновые знания. Она включает в себя совсем иные энциклопедические сведения (самые разнообразные). Манеры (хорошую и плохую) одеваться, смеяться, обращаться со стариками и детьми; защищаться, молиться, пить, и есть готовить постель, признаваться в любви, изменять, оскорблять кого-либо» [3, 246].

2) методическую компетенцию, акцентирующую внимание на культурологическом подходе. Культурологический подход в обучении иностранным языкам изучали Е.М. Верещагин, В.Г. Костомаров, Г.В. Елизарова, А.Т. Хроленко, В.В. Сафонова и другие, в работах которых доказывалась идея о том, что язык является не только средством общения, но средством приобщения к культуре других народов. Поэтому главной задачей методической компетенции является проблема приобщения обучаемого как к культуре, ценностям другого народа, так и к овладению языком, необходимым для взаимодействия в ситуации межкультурной коммуникации. В связи с этим, О.В. Наумова считает, что система преподавания иностранного языка в рамках культурологического подхода включает в себя единство:

1) целей содержания, методов, средств, процесса обучения деятельности и взаимодействия преподавателя и студентов;

2) автономных форм деятельности обучаемых (учения);

3) контроля обучения;

4) социокультурного фона, среды обучения, обусловленных социальным заказом общества на подготовку специалистов [4, 27];

Применение культурологического подхода в обучении иностранному языку представляется важным и потому, что данный подход акцентирует

внимание как на изучении культуры другого народа, а также на формировании «человека культуры», но и уделяет внимание наряду с приобретением знаний развитию умений и навыков обучаемого. Если в процессе приобретения знаний обучаемый овладевает учебным материалом (лексикой, грамматикой другого языка при восприятии, осмыслении запоминании их, то речевые умения говорить, читать, аудировать понимать, навыки употребления иноязычного материала) формируются в результате овладения ими. Для формирования их необходимым представляется знание методов и приемов обучения. В настоящее время эффективными средствами обучения выступают – цифровые технологии, онлайн-среда обучения. В связи с этим следует овладеть цифровой компетенцией.

3) цифровую компетенцию. В информационном обществе знание такой компетенции представляется обязательным. Особенно важно овладение ею для учителя иностранного языка, так как эта компетенция предполагает не только знание компьютерных средств, технологий, но и формирование навыка. И.А. Волкова и В.С. Петрова определяют ее как навык и умение: «Цифровая компетентность часто относится к навыкам, необходимым для того, чтобы рядовой гражданин мог учиться и ориентироваться в обществе цифровых знаний» [5, 18];

Пол Гистер понимает цифровую компетенцию как «способность критически анализировать информацию, получаемую средством компьютера в различных форматах из разнообразных источников». Отечественные ученые также рассматривают цифровую компетенцию как «способность индивида умеренно, эффективно, критично и безопасно выбирать и применять инфокоммуникационные технологии в разных сферах жизнедеятельности (работа с контентом, коммуникация, потребление, техносфера), а также как готовность к такой деятельности» [6, 20]. Рассматривая цифровую компетенцию как сложную совокупность методов, ученые указывают на те умения, которые оказывают содействие в формировании такой компетенции. Так, А.Авирам и Эшет-Алакая включают в состав цифровой компетенции пять умений:

- 1) умение осуществлять фотовизуальную грамотность;
- 2) навыки владения репродуктивной грамотностью;
- 3) умение ориентироваться в нелинейном пространстве;
- 4) владение информационной грамотностью;
- 5) умение пользоваться социоэмоциональной грамотностью.

Структура цифровой компетенции понимается учеными неоднозначно, так по мысли Г.Дьюдеина, М.Петрума и Хокли, к ее основным компонентам относятся:

- 1) язык;
- 2) информация;
- 3) связи;

4) «ре-дизайн».

Компонент «язык» способствует пониманию текстов, их чтению, что предполагает овладение дискурсивными умениями. Язык оказывает содействие и при работе с письменными текстами (блог – посты, участие в дискуссиях, редактирование вики-страниц). Следует также овладеть особым регистром языка (языком Интернета - сетезом). Компонент «информация» предполагает знание мультимедийной компетенции, владение, умением создавать аудио, видео, графические изображения. Необходимым представляется и овладение поисковой компетенцией (т.е. умением быстро находить нужную информацию). Компонент «связи» предполагает знание цифровых сетей, необходимых для общения коммуникантов.

Формирование цифровой компетенции у личностей целесообразно, так как цифровые умения, цифровые средства способствуют обучению иноязычной речи. Н.Ф. Порожняк считает, что мобильные материалы могут использоваться преподавателями для увеличения ресурсов.

И.В. Певнева, О.Н. Гавришина отмечают, что при помощи цифровых технологий можно обучать иностранному языку в ходе проведения языковых игр, так «преподаватели могут создавать свои собственные адаптированные шаблоны для цифровых игр специально для студентов, изучающих иностранный язык» [7].

Р.А. Гейзерская полагает, что с помощью цифровых технологий можно обучить лексике иностранного языка, так как такие технологии могут представить слова в интересной форме и в наглядном виде, они затрагивают обучаемых эмоционально. При обучении грамматике можно использовать сайты, автоматически переводящие тексты, а также инструменты, встроенные в программы по обработке текстов. В ходе обучения аудированию можно использовать аутентичные видео и подкасты на YouTube и др. Навыки письма совершенствуются при помощи такого инструмента, как блоги. В процессе изучения иностранного языка можно использовать социальные сети (Facebook, Твиттер) [8]. М.А. Митюн обращает внимание на использование таких интерактивных средств, как онлайн – платформы (Quizziz, Kahoot, Qbizlet, aea vnis, так eae), с помощью таких сервисов можно создавать тесты, викторины по различным темам программы, организовывать интеллектуальные игры, экспресс-опросы [9]. Online – платформа LuizlIt способствует использованию навыков в овладении лексическим материалом.

Таким образом, изучение межкультурной ключевой компетенции преподавателя иностранного языка в качестве профессиональной показывает, что она включает в свою структуру знания (культурные), умения (цифровые, методические). Умения и навыки формируются на базе культуроведческого подхода, предполагающего овладение культурными,

знаниями и умениями, в том числе и цифровыми, развивающимися в ходе создания педагогических условий в online- среде.

Использованные литературы

1. Болонский процесс: 2007-2009 гг. Между Лондоном и Левеном/ под науч. ред. пед. наук, профессора В.И.Байденко/. – Астана, 2010. – 536 с.
2. Волкова И.А., Петрова В.С. Формирование цифровых компетенций в профессиональном образовании//Вестник Нижневарттовского гос. ун-та. №4, 2019. – С.17-24
3. Гейзерская Р.А. Цифровые образовательные технологии в обучении иностранному языку//Междисциплинарные исследования, 2020.
4. Митюн М.А. Преподавание иностранного языка в эпоху цифровизации// Молодой учёный. №24 (336), июнь 2021 г. – С. 340-342
5. Наумова О.В. Культурологический аспект как основа формирования иноязычной культуры в процессе обучения английскому языку // Иностранные языки в школе. №6, 2014. -26-28 с.
6. Певнева И.В., Гавришина О.Н. Цифровые технологии в обучении студентов иностранному языку//Источник Филологические науки. Вопросы теории и практики Тамбов: Грамота. № 12(54): в 4-х ч. Ч. I, 2015. – С. 139-142.
7. Солдатова Г.У., Рассказова Е.И. Психологические модели цифровой компетентности российских подростков и родителей//Национальный психологический журнал. №2(14), 2014. - С. 27-35.
8. Сальмон Л. Теория перевода. История. Наук. Профессия. - Астана, 2007. - 272 с.
9. Шэпер Х., Бридис К. Компетенции выпускников вузов, профессиональные требования и выводы для реформы высшей школы//Болонский процесс: Результаты обучения и компетентностный подход / под ред. В.И. Байденко. – М.: Исследоват. центр проблем качества подготовки специалистов, 2009. – С. 237–264.

THE ROLE OF THE SYSTEMATIC FORMATION OF MENTAL ACTIONS IN ACHIEVING A HIGH RATE OF ACQUISITION OF GRAMMATICAL MATERIAL IN ENGLISH LESSONS

АҒЫЛШЫН ТІЛІ САБАҚТАРЫНДА ГРАММАТИКАЛЫҚ МАТЕРИАЛДЫ ИГЕРУДІҢ ЖОҒАРЫ ДЕҢГЕЙІНЕ ЖЕТУДЕГІ АҚЫЛ-ОЙ ӘРЕКЕТТЕРІН ЖОСПАРЛЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ РӨЛІ

РОЛЬ ПЛАНОМЕРНОГО ФОРМИРОВАНИЯ УМСТВЕННЫХ ДЕЙСТВИЙ В ДОСТИЖЕНИИ ВЫСОКОГО ПОКАЗАТЕЛЯ УСВОЕНИЯ ГРАММАТИЧЕСКОГО МАТЕРИАЛА НА УРОКАХ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА

Вачугова М.В.

Abstract. *this article deals with the problem of teaching the grammatical aspect of teaching English from the point of view of the gradual formation of mental actions.*

Аңдампа. *Бұл мақалада ағылшын тілін оқытудың грамматикалық аспектісін ақыл-ой әрекеттерін біртіндеп қалыптастыру тұрғысынан оқыту мәселесі қарастырылған.*

Аннотация. *В данной статье рассматривается проблема преподавания грамматического аспекта обучения английскому языку с точки зрения поэтапного формирования умственных действий.*

Keywords: *learning attitude, teaching grammar, gradual formation of mental actions, cognitive activity.*

Түйінді сөздер: *грамматиканы оқыту, ақыл-ой әрекетін біртіндеп қалыптастыру, танымдық белсенділік, білімді меңгеру.*

Ключевые слова: *обучение грамматике, поэтапное формирование умственных действий, познавательная деятельность, усвоение знаний.*

The acquisition of grammatical material is an integral stage in every English lesson. A necessary condition for competent speech in a foreign language is a complete understanding of the language structure, which is very difficult to achieve by simply memorizing grammatical rules. The solution to this problem can be the use of the theory of the systematic formation of mental actions developed by P.Ya. Galperin and Talyzina N.F., which is based on the principle of interiorization, mental - internal - action is formed as a transformation of the original practical action, its step-by-step transition from existence in a material form to existence in the form of external speech, then "external speech to oneself" (internal pronunciation) and, finally, folded, internal action [1].

All activity is not an end in itself, but is caused by a certain motive of this activity, of which it is a part. When the purpose of the task coincides with the motive, the action becomes an activity, i.e. activity is the process of solving problems, caused by the desire to achieve the goal, which can be achieved through this process. The psychological law of the learning attitude is that they are formed in the mind not before, but in the process of applying them to practice, thus it is possible to bring the use of one or another grammatical structure to automatism, without memorizing grammatical rules [2].

Students best remember the knowledge that they used in their own actions, applied to solving real problems. Knowledge that has not found practical application is usually gradually forgotten. The learning attitude is not the goal of learning, but a means. Knowledge is assimilated in order to learn how to apply it with its help, and not to be stored in memory. In our case, speaking about the grammatical aspect of learning a foreign language, having mastered the grammatical structure of the language, having gone through all the stages from

actions to activities, students will be able to use conscious grammatical structures in colloquial speech at an automated level, which is the direct goal of each foreign language lesson.

As a result of working on tasks presented in the form of a structure, the so-called action algorithm, students will not only remember, without special memorization, the signs of the tenses of the English language, and the logical rule for using tenses in colloquial speech, but will also learn how to correctly apply both, that is, they will master logical methods of working with times. At first, they learn it exterior, the action is performed practically, with their hands.

The most basic of the five stages of the actions formation presented is the first stage - the indicative basis of actions. At this stage, the action is performed in the full composition of operations, that is, it is fully deployed. The operations performed must be pronounced, which will ensure the awareness of these operations and prepare their transformation into a speech form [3].

Any well-mastered action (motor, perceptual, verbal) is an action fully represented in the mind. A person who knows how to act correctly is able to mentally perform this action from beginning to end. The main pattern of the acquisition process is that cognitive activity and the knowledge introduced into it acquire a mental form, become generalized not immediately, but successively passing through a series of stages. If you build the process of mastering grammatical tenses, taking into account their sequence, then you can significantly increase the possibility of achieving the goal by all students. The process of acquisition is the process of students performing certain actions, the process of solving the corresponding tasks with their help. Therefore, having gone through all the stages from recognizing the signs of a specific grammatical tense in a sentence to independently using tenses in colloquial speech, students will be able to fully assimilate the program grammatical material.

References:

1. Galperin P.Ya. On the issue of inner speech // Reports of the APN of the RSFSR, 1957. - No.4.
2. Gannaway G. Transforming Mind: A Critical Cognitive Activity. - Greenwood, 1994.
3. Talyzina N.F. Pedagogical psychology. Proc. allowance for students. avg. ped. textbook establishments. - M.: Publishing Center "Academy", 1998. - 288 p.

ЛИНГВОДИДАКТИКА ЖӘНЕ ҚАЗАҚ ТІЛІН ОҚЫТУДЫҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ

ЛИНГВОДИДАКТИКА И АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ОБУЧЕНИЯ КАЗАХСКОМУ ЯЗЫКУ

LINGUAL DIDACTICS AND ACTUAL PROBLEMS OF TEACHING THE KAZAKH LANGUAGE

Гайнуллина Г.Т.

Нұр-Сұлтан қаласы «№75 мектеп-гимназиясы»

Аңдатпа: лингводидактика және қазақ тілін оқытудың өзекті мәселелері. Бұл мақалада лингводидактика және қазақ тілін оқытудың өзекті мәселелері қарастырылады. Көтерілген мәселе қазіргі заман ағымына сай және лингводидактика пәнін зерттей отыра сараланып жазылған. Қазақ тіліне қойылатын жаңа талаптар жаңартылған білім беру негізінде жазылған. Сонымен қоса, мақалада жеке тұлғаның психологиялық ерекшеліктері туралы да айтылған. Лингводидактиканың әдістеменің бір саласы ретінде қалыптасуында басты қызмет атқарып отырған құбылыс бұл – тіл білімінің, психология ғылымының, әлеуметтік тіл білімі, психолінгвистика, психодидактика, әлеуметтік педагогиканың, мәдениеттанудың, лингвомәдениеттанудың т.б. көптеген ғылым салаларының дамып-жетілуі болып табылатындығы, қазіргі тіл оқыту саласы бұрынғыдай ана тілін оқытуды ереже жаттаумен немесе екінші тіл оқытуда аударма жасаумен шектелетін әдіспен салыстыруға келмейтіндігі туралы мәселелер қарастырылған.

Аннотация: в статье рассматриваются проблемы лингводидактики и общие методологические вопросы обучения казахскому языку. С современной точки зрения анализируются объект и предмет исследования лингводидактики. Рассматриваются новые требования к преподаванию казахского языка. В статье также рассматривается целесообразность преподавания казахского языка с позиций психологии личности. Рассмотрена важность и значимость психолінгвистики, социальной лингвистики и психодидактики в преподавании казахского языка. Проанализировано значение технологии сотрудничества в современной системе обучения языкам. Необходимо углубленное изучение технологической составляющей процесса обучения казахскому языку.

Abstract: the article discusses the problems of linguodidactics and general methodological issues of teaching the Kazakh language. From the modern point of view, the object and subject of the study of linguodidactics are analyzed. New requirements for teaching the Kazakh language are considered. The article also discusses the feasibility of teaching the Kazakh language from the perspective of personality psychology. The importance and significance of psycholinguistics, social linguistics and psychodidactics in the teaching of the Kazakh language are considered. The importance of the place of cooperation technology in the modern system of language teaching is analyzed. An in-depth study of the technological component of the process of teaching the Kazakh language is necessary.

Түйінді сөздер: лингводидактика, үштілділік, дискурстық әдістер, монолінгвизм, этнопсихология, әлеуметтік психология.

Ключевые слова: лингводидактика, трехязычие, методы отражением дискурсивной, монолінгвизм, этнопсихология, социальной психологии.

Keywords: linguodidactics, trilingualism, discourse methods, monolinguisism, ethnopsychology, Social Psychology

Лингводидактика – бұл тілдерді оқыту, дидактикалық мақсаттарға, зерделенетін материал міндеттері мен сипатына, монолингвизм (біртілділік) шарттарына, оқушылардың оқыту мен зияткерлік тілдік дамыту кезеңдеріне байланысты нақты бір тілді оқыту мазмұны, әдістері, құралдары ерекшелігінің жалпы заңдылықтарын зерттейтін тілді үйретудің жалпы теориясы.

«Лингводидактика» терминінің пайда болуы мен тілдерді оқыту әдістемесінде қолданысқа енгізілуі Н.М. Шанскийдің есімімен тікелей байланысты.

Лингводидактиканы тілді оқытудың тәжірибесімен тығыз байланыстыра қарайтын сала деген пікір шын. Өйткені, тәжірибесіз, тілді қалай оқыту керектігіне теориялық түсініктеме беру мүмкін емес. Сабақ беру үрдісінде қазақ тілін қай әдіспен, қандай жүйеде, қандай технологиялық құралдармен оқыту сапалы болады деген мәселелер анықталады. Соның нәтижесінде, белгілі бір әдістердің өзара байланыстылығы, үйлесуі мен олардың түзетін нәтижесі танылады.

Лингводидактика әдістемесінің бір саласы ретінде қалыптасуында басты қызмет атқарып отырған құбылыс бұл – тіл білімінің, психология ғылымының, әлеуметтік тіл білімі, психоллингвистика, психодидактика, әлеуметтік педагогиканың, мәдениеттанудың, лингвомәдениеттанудың т.б. көптеген ғылым салаларының дамып-жетілуі болып табылады. Қазіргі тіл оқыту саласы бұрынғыдай ана тілін оқытуды ереже жаттаумен немесе екінші тіл оқытуда аударма жасаумен шектелетін әдіспен салыстыруға келмейді. Қазіргі кезде тілдің барлық дерлік қызмет ету қырларын тіл үйренушіге меңгерту мәселесі заман талабы болып отыр. Тілдің теориясынан гөрі қажетті минимум тіл үйренуші үшін аса маңызды. Өйткені, қазіргі сауатты адамдар тіл үйренуі барысында, қалай да негізгі тірек – грамматиканың заңына сүйеніп тіл үйренеді. Мысалы: қазір – грамматиканы жаттатып емес, оның сөйлем құралуындағы заңдылығын тәжірибе жүзінде үйрету арқылы меңгерту қажет. Міне, осындай жағдай, қазақ тілін оқытуда психология, психоллингвистика, әлеуметтік лингвистиканың әдістерін тіл оқыту саласына алып келу қажеттілігін көрсетіп отыр. Осы ғылым салаларымен тығыз байланыстырылғанда ғана қазақ тілін оқытудың коммуникативтік бағыты толыққанды процесс бола алады. Өйткені қазіргі мектептегі оқушылар – жаңа технологиялармен таныс, жаңа технологияның күнделікті өзгерісін, даму бағыты мен тынысын сезіп, біліп, анықтап, аздап болжап отырады.

Тіл – сан қырлы қызмет атқаратын құбылыс. Әрине, тілдің барлық қырлары толық танылып болған жоқ. Сондықтан тілді оқытуда оның тек бір ғана қырын қолдану дұрыс болмас еді. Демек, лингводидактиканың қажет тұсы – осындай қиылысы көп нүктелердің өзара үйлесімді функциясын табуға көмегі.

Оқушыларды коммуникативтік қарым-қатынасқа түсуге дағдыландыру барысында дискурстық әдістерді, «сөйлеудің туындау» механизмдерін (тетіктерін), қазақ тілінің қоғам салаларында қызмет ету жайын – коммуникативтік-функционалдық грамматика, психолінгвистика, мәтін, дискурс теориясы, мәтіннің туындау, қалыптасу, даму, айтылу барысының тәсілдері, барлығы толыққанды қолданылуы керек. Оқушы қазақ тілі сабақтарында немесе сабақтан тыс уақытта қазақша сөйлеп, қазақша ақпараттарды жаттап алуы қажет. Оған көмектесетін сабақта қолданылатын жаңа инновациялық технологияларды сабақтастықпен, бірізділікпен қолдану дұрыс болады. Бірақ соңғы жылдары қазақстандық тіл үйрету тәжірибесінде болып жатқан көптеген өзгерістер, оның ішінде атап өтілетін мәселе – орта мектептердегі жаңашылдандырған оқу бағдарламасының мектепке енгізілуі, кәсіби қазақ тілінің оқытылуы, әлеуметтік ортада болып жатқан өзгерістер, қазақ тілін ана тілі және екінші тіл ретінде оқытудың ортақ нүктесі – лингводидактика саласын қалыптастырды. Өйткені қазақ тілін ана тілі ретінде оқытудың ішкі ерекшеліктері бар, ол ерекшелік – елімізге түрлі шет елден келген бауырластарымызға қазақ тілін коммуникативтік функционалдық бағытта оқытудың өзіндік айырмашалығы болмауын қарастыру. Яғни миграциялық процестер қазақ тілін ана тілі ретінде оқытудың ішкі заңдылықтарына ықпал етуі мүмкін, сол мәселелер де арнайы зерттелуі керек. Ал қазақ тілін екінші тіл ретінде оқытуда үлкен бір ерекшелік бар, ол – орыстілді топтың басым көпшілігі қазақша білмейтін қазақтар болуы. Бұл жерде қазақ балаларына өздерінің ана тілін екінші тіл ретінде оқыту әдістерін қолданудың қаншалықты дұрыс екенін анықтау қиын. Бір жағынан, қазақ балалары өздерінің қазақша білмейтініне соншалықты сенімді. Ал екінші жағынан, сөйлеу жағдаяттары бар коммуникативтік жаттығулар орындатуда олар қазақ тілін білмейтін адам сияқты сөйлеу оларға тағы дұрыс емес сияқты болып көрінеді [1]. Бұл жерде психологияның этнопсихология, әлеуметтік психология, тіпті психодидактиканың мәліметтері қазақ тілін оқыту әдістемесіне теориялық негіздеме жасай алады. Ал елімізге келіп жатқан көптеген шетелдіктердің қазақ тілін үйренуге деген сұранысы жоқтың қасы. Мұның себебі – қазақ тіліне деген қоғамдық сұраныстың жоқтығы. Бұл құбылыстың түптеп келгенде, қазақ тілінің табиғатына зиян келтірмеуін осы бастан ойлау керек. Өйткені қазіргі қолға қарқынмен алынып, оқу процесінде басты орын беріліп отырған коммуникативтік бағытты жақтаушылар да бар, жақтамайтындар да бар. Екі жақтың да өзіндік айтар уәждері бары белгілі. Бірақ, қалай болғанда да қазақ тілінің байлығы мен болмысына зиян келтірмеуді алдымен ойлауымыз, терең ойлануымыз керек. Қазақ тілін оқытудағы коммуникативтік бағыттың іштей тармақтарын саралай қарастыратын болсақ, мәтінді негізгі орталық ету, елтанымды,

лингвомәдениеттануды орталық нүкте етіп алу, көркемәтін әлемін негізгі оқыту құралы етіп алу деген мәселелердің де шашыранды шешіліп жатқанын көреміз. Сондықтан да, біздің ойымызша, орыстілді дәрісханалардағы қазақ тілін оқытып-үйрету әдістемесінде сөздерді практикалық жолмен айтып-жазуды үйрете отырып, сөз таптары мен олардың әрқайсысына тиесілі категорияларды меңгерту – тіл үйрету сабақтарының негізі болып саналады.

Тіл үйренуші жеткілікті сөздік қорсыз грамматиканы қаншалықты жетік білсе де, өзінің айтайын деген ой-пікірін тыңдаушыға ешқашан түсінікті етіп, толық жеткізе алмайды. Керісінше, сөздік қоры біршама толық кез келген өзге ұлттың өкілі өзі үйренгісі келетін тілдің грамматикасын онша білмесе де, өзі білетін сөздерді өз ана тілінің сөйлем құрылысына сәйкестендіріп тізіп айтып, айтайын деген ой-пікірін әйтеуір бірдеңе қып жеткізеді. Бірақ біз бұны айтып, тіл үйретуде тілдің құрылымдық жүйесіне мүлде көңіл аудармау керек дегенді айтып отырған жоқпыз. Сөз таптары мен олардың әрқайсына тән сан алуан сөздерді практикалық амал-тәсілдермен (сөйлету, мәтін оқыту, өлең, мақал-мәтел меңгерту, бір-бірлерімен сұхбаттастыру т.б.) оқытқанда грамматикаға сүйенбей, жақсы нәтижеге қол жеткізу, әрине, мүмкін емес. Мұнымен қоса, тілді грамматикаға сүйенбей, жеделдетіп үйрететін қысқа мерзімдік арнайы курстарды есепке алмағанда, еліміздегі мемлекеттік және мемлекеттік емес түрлі деңгейлік барлық оқу орындарындағы орыстілді дәрісханаларға арналған қазақ тілі пәнінің толық курсы мемлекеттік стандартқа сәйкес арнайы бағдарламамен жүйелі түрде оқытылуы міндетті болған соң, осы пәнге қатысты барлық тілдік материалдар машықтық (практикалық) сабақтарда барынша қамтылуы тиіс.

Қорыта келгенде, білім алу процесіндегі екі субъектінің де – оқытушының да, оқушының да белсенді әдістер арқылы дүниетаным процесін жоғары деңгейге көтеруі басты міндет болып отыр. Қазақ тілін оқыту процесінде қазақ тілінің орасан теориялық және практикалық мүмкіндіктерін дидактикалық тұрғыдан бейімдей отырып, сапалы білім мазмұнын жүйелеу керек.

Лингводидактика – тілді оқытудың теориялық бөлімі болса, әдістеме – практикалық бөлімі деген Н.Д. Гальскованың пікіріне қосылуға болады. Мультилингводидактика – бұл жаңа көптілді дәуір тілдік қоғамдық мәдени ұстанымдарға бара-бар бірнеше тіл мен мәдениетті оқыту теориясы болса, этнолингводидактика – этномәдени білім кеңістігінде тілдерді параллель түрде игеру үдерісін зерттейтін лингводидактика саласы. Көп мәдени тұлға – өз мәдениеті арқылы басқаларға бағдарланған индивид. Ол үшін өз мәдениетін терең білу – басқаларға қызығушылық білдіру көрсеткішінің іргетасы, ал көбісімен танысу – рухани байыту мен дамыту үшін негіз болып табылады.

Сондықтан, осы бағыттағы зерттеулерді қарқынды жүргізе отырып, қазақ тілін оқыту әдістемесінің де жаңа, сапалы деңгейге көтерілудің де жаңа жолдарын қалыптастыру қажет. Қазақ тілін оқыту әдістемесінің теориялық негіздемелерін, жаңа оқыту технологияларын қолдану мен жаңартылған оқу бағдарламаларын сапалы іске асырудың жолдарын бір арнада қарастыру үшін лингводидактиканың қажеттілігі зор деп қорытындылауға болады.

Пайдаланған әдебиеттер

1. Шанский Н.М. О некоторых актуальных вопросов методики русского языка как наука // Проблемы совершенствования содержания и методов обучения русскому языку в 4-8 классах. -М.: Педагогика, 1969.-С. 9-14
2. Жұбанова М. Құдайберген Жұбанов ұлттық лингводидактика проблемалары хақында. - Алматы: «Ғылым», 2002.
3. Курманова Б.Ж. Жоғары оқу орындарында қазақ тілін оқытуда ақпараттық коммуникациялық технологияларды пайдаланудың ғылыми-әдістемелік негіздері. – Ақтөбе, 2009. - 180 б.
4. Кубрякова Е.С., Шахнарович А.М., Сахарный Л.В. Человеческий фактор в языке: язык и порождение речи. - М.: Наука, 1991.
5. Үштілді білім беру саласындағы ғылыми зерттеулер бағдарлама жобасы. – Астана, 2016. - 64 б.

DEVELOPMENT OF SPEECH COMPETENCE THROUGH THE ELABORATION OF HIGHER MENTAL FUNCTIONS IN ENGLISH LESSONS

АҒЫЛШЫН ТІЛІ САБАҚТАРЫНДА ЖОҒАРЫ ПСИХИКАЛЫҚ ФУНКЦИЯЛАРДЫ ЖЕТІЛДІРУ АРҚЫЛЫ СӨЙЛЕУ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ДАМУ

РАЗВИТИЕ РЕЧЕВОЙ КОМПЕТЕНЦИИ ЧЕРЕЗ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ВЫСШИХ ПСИХИЧЕСКИХ ФУНКЦИЙ НА УРОКАХ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА

¹*Gromova M.V.,*
²*Rakisheva G.M.*

¹*MSI “Technical Lyceum” Kokshetau city*
²*KU Sh.Ualikhanov University, Kokshetau city*

Abstract. *The article discusses and analyzes the basic concepts of "speech abilities" and «speech skill". Attention is focused on the lack of knowledge of this problem in psychological and pedagogical science. The psychology of activity tied to the educational process is studied in detail. The scientific goal is to study the mental operations in the formation of speech skills. At this level, the mental operations themselves act as a mental process. The idea of the study is to reveal the mechanism of mental processes in the formation of speech skills and skills that have a micro-level of mental processes. The goal is set through the psychology of the inner world of the student and, based on this, to form speech skills and abilities. Attempts are made to understand the tasks of the study, namely, to identify the initial elements by analyzing them, to establish their nature and, most importantly, to find the laws of these connections.*

Аңдатпа. *Мақалада "сөйлеу дағдылары", "сөйлеу шеберлігі" сияқты негізгі ұғымдар қарастырылады және талданады. Бұл мәселенің психология, педагогика ғылымдарында аз зерттелгеніне назар аударылады. Оқу процесіне байланысты қызмет психологиясы егжей-тегжейлі зерттелген. Ғылыми мақсат – сөйлеу дағдылары мен машықтарын қалыптастырудағы ақыл-ой операцияларын зерттеу. Бұл деңгейде психикалық операциялардың өздері психикалық процесс ретінде әрекет етеді. Зерттеу идеясы – психикалық процестердің микро деңгейіне ие сөйлеу дағдылары мен машықтарын қалыптастырудағы психикалық процестердің тетігін ашу. Мақсат оқушының ішкі әлемінің психологиясы арқылы қойылады және осыған сүйене отырып, сөйлеу дағдылары мен машықтарын қалыптастырады. Зерттеу міндеттерін түсіну әрекеттері, атап айтқанда, талдау арқылы бастапқы элементтерді бөліп алу, олардың сипатын анықтау және, ең бастысы, осы байланыстардың заңдылықтарын табу әрекеттері қарастырылады.*

Аннотация. *В статье рассматривается и анализируется основные понятия «речевые умения» и «речевой навык». Акцентируется внимание на мало изученности данной проблемы в психологической, педагогической науке. Подробно изучены психология деятельности, привязанная к учебному процессу. Ставится научная цель – изучение мыслительных операций при формировании речевых умений и навыков. На этом уровне сами мыслительные операции выступают как психический процесс. Идея исследования заключается в раскрытии механизма психических процессов при формировании речевых умений и навыков, которые имеют микроуровень протекания психических процессов. Ставится цель через психологию внутреннего мира учащегося и, исходя из этого формировать речевые умения и навыки. Проглядываются попытки уяснить задачи исследования, а именно, выделить путем анализа исходные элементы, установить их характер и, самое главное найти законы этих связей.*

Keywords: *speech abilities, speech skill, mental operations, formation, laws of communication.*

Тірек сөздер: *сөйлеу дағдылары, сөйлеу шеберлігі, ойлау әрекеттері, қалыптасуы, байланыс заңдылықтары.*

Ключевые слова: *речевые умения, речевой навык, мыслительные операции, формирование, законы связи.*

The formation of speech skills in foreign languages, especially in English and German, is a little-studied psychological and pedagogical problem. There are many methods of fluency in foreign languages, there are polyglots, but all these phenomena are not widespread. And the mechanism of mastering multilingualism

is poorly understood. The secondary school program has not yet solved this problem. The psychology of the formation of the concept of "speech skills" and "speech skills" is poorly studied. In the psychology of activity (Leontiev A.N.) and in the theory of higher mental functions (L. S. Vygotsky), the methodological basis for the formation of these concepts is given.

According to the theory of activity, "skill" is the ability to perform actions. Actions can be mental, practical, verbal and consist of an operation. Operations are what allows you to perform actions. Speech skills are actions at the level of the psyche, objectively showing the formation of speech skills at the level of mental operations. What kind of mental operations should be called to express thoughts in another language, in our case in English? In our opinion, the problem lies in the study of mental operations in the formation of speech skills. According to the firm conviction of the outstanding psychologist of the twentieth century Vygotsky L.S.: "It is not necessary to form concepts, laws, but it is necessary to form the higher mental functions of the child" [1; p. 369].

In the general concept of the development of higher mental functions, L.S. Vygotsky includes two groups of phenomena that together form the process of "development of higher forms of child behavior": the processes of mastering language, writing as external means of cultural development and the processes of development of special higher mental functions, such as arbitrary attention and logical memory, abstract thinking and speech. Initially, higher mental functions arise in external objective activity and are mediated by signs, that is, by the means and methods that were created by culture. And only then it passes into the inner psychic plane, becoming the content of mental development [1; p.121].

It is this phenomenon of the transition from external activity to internal that we will consider in our study as fundamental in the development of the skill of speaking a foreign language.

The unit of speech thinking according to Vygotsky L.S. is "the meaning of the word". The "meaning of a word", as a unit of speech thinking, is not a "word" consisting of two independent elements (sound and meaning, but as a "living unity of sound and meaning", containing in its simplest form the basic properties inherent in speech thinking as a whole [3; p. 745].

Based on the "method of units" by L.S. Vygotsky, we consider speech thinking as the interaction of words and thoughts. Speech is the basis of a specifically human higher kind of thinking that arises in the process of assimilation of means borrowed from society, which by interiorization (L.S. Vygotsky) turns into mental action. Mental action, thought, turning into speech, is rebuilt and modified. The thought is not expressed, but is accomplished in the word [4; p. 10]. Thus, we conclude that thinking and speech can arise only when they intersect, there is a close relationship between speech and higher mental functions.

Speaking about the development of higher mental functions, it is necessary to note the theory of activity, which was developed in Soviet psychology and which has been developing for 70 years. The psychological justification of the theory of activity began to be developed in the 20s - early 30s. By this time, the peak of the popularity of psychology of consciousness has already ended. Along with new foreign theories, behaviorism was gaining popularity. This direction is directly related to the theory of activity, which was most fully covered by A.N. Leontiev in his works [5; p. 75]. He took as the basis of this theory the philosophy of dialectical materialism - the theory of K. Marx, and above all, its main thesis for psychology that it is not consciousness that determines being, activity, but, on the contrary, the being, activity of a person determines his consciousness [6; p. 57].

According to the theory, human activity has a complex hierarchical structure. It consists of several conditional levels:

- the first is the level of special activities,
- second - action level,
- third - level of operations,
- the fourth is the level of psychophysiological functions.

For our research, the fourth level is of scientific interest, the most microscopic level, but it is crucial for thinking in a foreign language with further translation into speech skills. The problem is to determine its content and structure for the formation of speech skills in English.

As indicated above, an activity (language learning, among other things, is an activity) consists of a number of actions. The term "action" is usually understood as a process that is aimed at achieving a goal. Here we also note that the term "goal", in turn, is understood as the image of the desired result, i. e. the result that will be achieved in the process of performing the action [7; p. 13]. It is worth noting here that such a result is determined consciously and is retained in the process of achieving it, which means that it makes no sense to designate the goal as a "conscious goal", because it is always conscious. In our case, this suggests that in order to carry out actions aimed at learning English, students should have a goal to study it [8; p. 184].

Control over an action or operation, when brought to automatism, passes from the process itself to the final result, and external control is replaced by internal control. The speed of the action and operation increases. This result is achieved by performing a variety of exercises [13; p. 43].

Considering the problems of speech skills and abilities, we turned to the works of the following authors.

Zimnaya I.A. defines speech skills as ways of successfully performing actions based on knowledge; the ability of a person to perform any activity or action based on the experience gained; the ability to perform an action in accordance with the goals and conditions of activity [14; p. 74].

Bukhbinder V.A. defines speech skill as the ability of a person to carry out a particular speech action in the conditions of solving communicative tasks on the basis of developed skills and acquired knowledge [15; p. 42].

Based on experience, we can say that skills cannot exist in isolation, they are based on skills.

S.L. Rubinstein understands skills as automated components of consciously performed activity formed by exercise, training. Skills are elements of activity that allow you to do something with high quality, for example, accurately and correctly perform any action, operation, series of actions or operations. Bringing operations and actions to automatism and turning them into skills, a number of transformations take place in the structure of activity. All these automated actions and operations are transformed into one whole, called a skill [16; p. 23].

Thus, we understand by speech skill an action that is capable of performing any operation, which, in turn, is performed automatically, without the participation of consciousness, and speech skill is the ability to perform speech action in terms of solving communicative tasks in any situation on the basis of formed skills.

We see the solution to the problem of the formation of speech skills and abilities in foreign language lessons in the development of didactic conditions that will be formed by us into a complex, and this complex of didactic conditions will contribute to the formation of speech skills and skills based on the development of higher mental functions. We will experimentally verify the effectiveness of the identified conditions and the results of the experimental study will be processed by the method of mathematical statistics with interpretation.

References

1. Vygotsky L.S. History of the development of higher mental functions. Collected works, volume 3. - M.: Pedagogy, 1983. - 369 p.
2. Gredler M. and Shields S. Does No One Really Read Vygotsky's Words? Commentary on Glassman // Educational Researcher. - 33 (2). - 2004. - p. 21. [Source]
3. Vygotsky L.S. Thinking and speech. Psychology of human development. - M.: Eksmo Publishing House, 2005. - 1136 p., ill. - (Library of World Psychology).
4. Galloway Ch. Vygotsky's Constructivism. - URL: [Source], 2007.
5. Leontiev A.N. Activity. Conscience. Personality. M.: Politizdat, 1979.
6. McLeod S. A. Lev Vygotsky. - 2014. - URL: [www.simplypsychology.org / vygotsky.html](http://www.simplypsychology.org/vygotsky.html) [Source]
7. Gindis B. Vygotsky's Vision: Restructuring the practice of special education in the 21st century, 2007. - URL [Source]
8. Mall S.L. Vygotsky and Education (Routledge's Key Ideas in Education). -Routledge, 2013. - 184 p. [Source]
9. Kojaspirova G.M., Kojaspirov A.Yu. Pedagogical dictionary. - M., 2001. -176 p.
10. Dictionary of the psychologist-practitioner. - Minsk, 2003. -976 p.
11. Minyar-Beloruhev R.K. Methods of teaching French: textbook. manual for students of pedagogical institutes in the specialty "Foreign language". - M., 1990. - 224 p.

12. Artemyeva O.A., Makeeva M.N., Milrud R.P. Methodology of the organization of professional training of a specialist on the basis of intercultural communication. - Tambov, 2005. - 160 p.

13. Klabo G.K. Lev Vygotsky's pedagogical theory: multidimensional analysis. - Oreeland PA New Foundation, 2010. [Source]

14. "...Zimnaya I. A. Z-62 Psychological aspects of teaching speaking in a foreign language: Book for teachers. - 2nd ed. - M.: Enlightenment, 1985. - 160 p., ill...." [Source]

15. Bukhbinder V.A. Oral speech as a process and as a subject of learning / V.A. Bukhbinder // Essays on methods of teaching oral speech in foreign languages/ edited by V.A. Bukhbinder. - Kiev: KSU, 1980.

16. Rubinstein With L. Fundamentals of general psychology: В 2 т. -т. I. - М.

О РОЛИ ЯЗЫКА В ПОЛИКУЛЬТУРНОМ ОБРАЗОВАНИИ

КӨПМӘДЕНИЕТТІ БІЛІМ БЕРУДЕГІ ТІЛДІҢ РӨЛІ

THE ROLE OF LANGUAGE IN POLY CULTURAL EDUCATION

*Затаева Аделя, ученица 7 класса
Ертаева М.К., научный руководитель*

Школа-гимназия №65, г. Нур-Султан

Аннотация: В данной статье раскрывается необходимость овладения несколькими языками в полиэтничном и поликонфессиональном государстве Казахстан.

Аңдатпа: Мақалада полиэтникалық және көпконфессиялы Қазақстан мемлекетінде бірнеше тілдерді меңгерудің қажеттілігі ашылады.

Abstract: This article reveals the need to master several languages in the multiethnic and multi-confessional state of Kazakhstan.

Ключевые слова: полиязычная личность, государственный язык, русский язык, английский язык, основные критерии, исторический аспект.

Тірек сөздер: көптілді тұлға, мемлекеттік тіл, орыс тілі, ағылшын тілі, негізгі шарттар, тарихи аспект

Keywords: multilingual personality, state language, Russian language, English language, main criteria, historical aspect

Стратегия воспитания полиязычной личности определена в Концепции развития системы образования Республики Казахстан. В осуществлении идеи триединства языков: развивать государственный язык

(казахский), поддерживать русский язык и изучать английский язык велика роль учителя.

Триединство языков – свидетельство конкурентоспособности страны. В результате реализации данного проекта в учреждениях образования Республики Казахстан разработана система изучения государственного языка (казахского), русского и английского языков.

В свое время великий казахский поэт, писатель, философ Абай Кунанбаев призывал казахов изучать русский язык. Он понимал, что через русский язык и русскую культуру казахский народ сможет приобщиться к мировой литературе. Он говорил: «Орыстың тілі – дүниенің кілті» («Русский язык – ключ к миру»). Так и произошло. Сейчас перед нами стоят новые задачи: развивая родной язык и культуру, мы должны формировать полиязычную личность.

В настоящее время проблема поликультурного образования занимает одно из центральных мест в образовательной практике большинства стран, где проживают представители разных этнических и конфессиональных групп, носители разных культурных традиций.

Полиязычие – это веление времени, одним из его основных критериев является степень владения языками. В настоящее время полиязычие поможет в решении такой главной проблемы современного мира, как согласие и взаимопонимание между людьми. Языковая личность является носителем национальной культуры.

Как свидетельствует мировой опыт, полиязычие – разумный и естественный путь преодоления языковых барьеров в многонациональном обществе. Поликультурное образование должно расширять горизонты образовательной деятельности, культивировать толерантность как нравственный идеал и норму поведения. Учителя должны воспитывать уважение и признание языков и культур всех этнических групп.

Как подчеркивает Ю.Н. Караулов, «языковая личность является национальной, что представляет ее исторический аспект, так как национальное всегда диахронично и обладает признаками общности происхождения, общности исторических судеб, культурных ценностей, языка, эмоциональных и символических переживаний и территории», «языковая личность – «совокупность способностей и характеристик, обуславливающих создание им речевых произведений (текстов), различающихся степенью структурно-языковой сложности, глубиной и точностью отражения действительности, определенной языковой направленностью. ...» [1].

Приоритетным направлением внутренней политики нашего государства является формирование полиязычной личности современного

Казахстана. В целях обеспечения конкурентоспособности страны и ее граждан Президентом Республики Казахстан Н.А. Назарбаевым в Послании «Новый Казахстан в новом мире» предложена поэтапная реализация культурного проекта «Триединство языков»: «Необходимо развитие трех языков: казахского – как государственного, русского – как языка межнационального общения и английского – как языка успешной интеграции в глобальную экономику» [2].

Для реализации проекта «Триединство языков» во всех организациях образования нашей республики разрабатываются системы изучения казахского, русского и английского языков. Как мы знаем, знание языков было популярно не только сейчас, но и в эпоху Просвещения. Считалось, что латинский язык нужен для чтения книг научного характера, арабский, греческий языки – для врачей и философов. Знание наряду с родным языком других языков всегда считалось признаком высокой образованности и культуры. А полиязычная личность всегда будет востребована в любом обществе. Это говорит о его конкурентоспособности в современном обществе.

Для формирования полиязычной и поликультурной личности приоритет должно даваться государственному языку. Учителя прежде всего должны воспитывать любовь к государственному языку и казахской культуре, которая должна стать стимулом к изучению других мировых языков и культур, воспитывать учащихся в духе толерантности, гуманного отношения к представителям других наций и народностей.

По утверждению Е.М. Жутовой, «Казахстан, оставаясь же полиэтническим и поликонфессиональным государством, переживает на сегодня сложный и противоречивый период своего культурно-языкового развития, о чем свидетельствует сложившаяся языковая ситуация, характеристика которой дана в Концепции языковой политики Республики Казахстан. Стержневой идеей является овладение несколькими языками» [3].

Вхождение Казахстана в мировое сообщество ставит перед системой образования страны цель – формирование поликультурной личности.

Стратегия воспитания полиязычной личности была определена в Концепции развития системы образования Республики Казахстан до 2015 года.

В.Гумбольдт считал, что «через познание языков можно познать и сравнить «картины мира» и ощутить свою принадлежность к мировой истории и культуре» [4].

По мнению К.Х. Жадановой, «полиязычие можно рассматривать как действенный инструмент подготовки молодого поколения в условиях взаимосвязанного и взаимозависимого мира. Выпускники школ и вузов должны обладать многоязычной коммуникативной функцией, иметь такие стандарты лингвокультуроведческого уровня, которые позволяли бы реализовывать себя профессионально на мировом уровне» [5, 33].

В Республике Казахстан 11 июля 1997 года был принят Закон «О языках в Республике Казахстан», который «устанавливает правовые основы функционирования языков в Республике Казахстан, обязанности государства в создании условия для их изучения и развития, обеспечивает уважительное отношение ко всем, без исключения, языкам, употребляемым в Республике Казахстан» [6].

Перед учителями и учащимися школ стоит главная цель – развитие поликультурной личности. Средняя школа должна создавать условия и стимулировать учащихся к изучению нескольких иностранных языков. А изучение иностранного языка является основой поликультурного образования.

В Казахстане проводится эксперимент КРАТ (казахско-русско-английское трехязычие). В школах некоторые предметы (физика, информатика, биология, химия) ведутся на английском языке. И в университетах Казахстана преподавание ряда предметов ведется на английском языке. На факультетах иностранных языков в полной мере реализуется казахско-русско-английское трехязычие.

Г.В. Палаткина считает, что «Основными элементами содержания поликультурного образования являются следующие:

1. Культура межнациональных отношений;
2. Специфика структурных компонентов культур этносов;
3. Особенности структурных компонентов этнопедагогической среды конкретной местности [7].

Казахстанцы, свободно владеющие несколькими языками, будут конкурентоспособными личностями не только внутри страны, но и за рубежом. Языковая политика нашей страны гармонично учитывает интересы всего народа Казахстана, обеспечивает соблюдение языковых прав всех этносов нашей страны. Актуальным является высказывание великого русского просветителя К.Д. Ушинского: «Язык есть самая живая, самая обильная и прочная связь, соединяющая отжившие, живущие и будущие поколения в одно великое, историческое, живое целое» [8].

В заключении можно сделать вывод о том, что формирование полиязычной личности является одной из наиболее актуальных проблем

полиязычного образования Казахстана. Поэтому необходимо найти новые подходы к решению данной проблемы.

Использованные литературы

1. Караулов Ю.Н. Предисловие. Русская языковая личность и задачи ее изучения / Язык и личность. – М.: Наука, 1989.
2. Послание Президента Республики Казахстан Н.А. Назарбаева «Новый Казахстан в новом мире»// "Казахстанская правда". 28 февраля 2007 года, г. Астана.
3. Жутова Е.М. Полиязычие как один из факторов полноценной социализации личности в современном обществе //Наука и образование, №2(69), 2013. – С.30.
4. Гумбольдт В. Избранные труды по языкознанию. – М.: «Прогресс», 2000. – 400 с.
5. Жаданова К.Х. Культурологический аспект полиязычного образования // Наука и образование, №2(69), 2013. –С.33.
6. Закон «О языках в Республике Казахстан» - Алматы, 2011.
7. Палаткина Г.В. Мультикультурное образование: современный подход к воспитанию на народных традициях // Педагогика. - 2002, № 5. С.41-47.
8. Ушинский К.Д. Избранные педагогические сочинения: 2т., М., 1974.

THE HISTORY OF THE DEVELOPMENT OF A PERSONALITY-ORIENTED APPROACH IN TEACHING AND UPBRINGING IN PEDAGOGY

ПЕДАГОГИКАДАҒЫ ОҚУШЫҒА БАҒЫТТАЛҒАН ОҚЫТУ МЕН ТӘРБИЕЛЕУДІҢ ДАМУ ТАРИХЫ

ИСТОРИЯ РАЗВИТИЯ ЛИЧНОСТНО-ОРИЕНТИРОВАННОГО ОБУЧЕНИЯ И ВОСПИТАНИЯ В ПЕДАГОГИКЕ

¹*Zhambylkyzy M.*

²*Jaidakpayeva S.U.*

Al-Farabi KazNU

Annotation. In the article, the author shows the history of the development of a personality-oriented approach in teaching using the examples of famous thinkers, psychologists and teachers from various countries and times: Kazakhstan, Europe, Russia. The article shows the relevance and importance of personal training and education from ancient times to the modern period. The evolution of the development of the personal approach is revealed. Considerable attention is paid to the importance of education, which, through a personality-oriented approach, reveals the personality and the development of his personal qualities, which has been and is the most priority task of pedagogy until now.

Аңдатпа. Мақалада автор әртүрлі елдер мен дәуірдегі танымал ойшылдардың, психологтардың және педагогтардың: Қазақстан, Еуропа, Ресей мысалдарында оқытудағы тұлғаға бағытталған тәсілдің даму тарихын көрсетеді. Мақалада ежелгі

дәуірден қазіргі кезеңге дейінгі жеке оқыту мен тәрбиенің өзектілігі мен маңыздылығы көрсетілген. Жеке тәсілдің даму эволюциясы ашылды. Жеке тұлғаға бағытталған тәсіл арқылы жеке тұлғаны ашатын және оның жеке қасиеттерін дамытатын білімнің маңыздылығына көп көңіл бөлінеді, бұл қазіргі уақытқа дейін педагогиканың ең басым міндеті болып табылады.

Аннотация. В статье автор показывает историю развития личностно-ориентированного подхода в обучении на примерах известных мыслителей, психологов и педагогов различных стран и времен: Казахстана, Европы, России. Статья показывает актуальность и важность личностного обучения и воспитания с древних времен до современного периода. Раскрывается эволюция развития личностного подхода. Значительное внимание уделяется значению образования, которое посредством личностно-ориентированного подхода раскрывает личность и развитие его личных качеств, что было и является самой приоритетной задачей педагогики до настоящего времени.

Keywords: *personality-oriented approach, personal training, personal education, importance, development, personality.*

Тірек сөздер: *тұлғаға бағытталған тәсіл, жеке оқыту, жеке тәрбие, маңыздылығы, дамуы, жеке тұлға.*

Ключевые слова: *личностно-ориентированный подход, личностное обучение, личностное воспитание, важность, развитие, личность.*

The idea of a personality-oriented approach in education has deep roots in the history of pedagogy. The definition of "personality-oriented approach" appeared in the 50-60 years of the 20th century under the influence of humanistic psychology, which gave rise to humanistic pedagogy, the main goal of which is the development of a unique personality. Until that time, this term was easy to use, since more was said about the personal upbringing and training of the child. At different times of the epoch, the definition of the personality-oriented approach of pedagogy was modified and reflected new facets of its development due to the pressing problems raised by thinkers of that time, complementing different sides of this definition. It took on new shades of meaning. So, for example, in the beginning it was personal training, then personal training and education, unity, which teachers realized that they were not discontinuous. Learning cannot be an independent process without educating a person, otherwise it will be a person who knows the theory well, a trained expert without any moral values, or a meek, submissive being, controlled by everyone, who does not have his own will and does not know how to live his own life. There can be no successful development of a society with weak-willed and immoral citizens, despite excellent learning ability. Personality-oriented learning means the interweaving of education, upbringing, psychology and the spiritual essence of the child. The pedagogical community came to this conclusion through a long process of development. Many thinkers of ancient times understood the importance of such education and developed their pedagogical thoughts on this issue. For example, the ancient Greek philosopher and founder of his Academy, Plato ((427-547 BC) took into

account individual abilities when teaching, thereby ensuring "freedom of recognition" [1].

The personal approach to teaching children continued its development also in the Renaissance. A bright era, known for its humanism and anthropocentrism of the secular style of culture, which did not bypass the sphere of education and reflected its imprint in it. A characteristic feature of the Renaissance is the proclamation of man as the main meaning in the world, and humanist educators sought to cultivate the best qualities in a person that will help him to be a citizen with high moral values to achieve success in his life. Many thinkers expressed their humanistic judgments about education and upbringing, such as T. Campanella, E. Cabet, M. Montaigne and others.

Tommaso Campanella, an Italian humanist writer, understood that creativity and innovation are not able to develop without a personal approach to a person who needs the development of his abilities, "it is harmful (for the state) to close the minds with one book, because then it will become weak and will lose inventions and scientific discoveries" [2]. Thus, T. Campanella draws attention to one of the problems of pedagogy, this is the lack of development of independent thinking in children. In the Renaissance, despite the still existing strong religious foundation in teaching, pedagogy turned its attention to the personal interests of children, realizing that it was education and upbringing that would improve society. By education, they meant the moral impact on the heart, mind, will and feelings of the pupils.

The teachers of the Enlightenment era not only continued to develop the ideas of social transformations of the previous eras of the Renaissance and the Reformation, but also brought their own pedagogical innovation, faith in scientific facts. A new trend of that time determined a different approach to personal education of children. They criticized the existing education system, which was prone to dividing children's education into classes and memorizing outdated postulates. Schools had to change in accordance with the changing social environment and be based on the principle of the correct distribution of educational relations among children, implying equality of obtaining knowledge, regardless of the classes in society. Children were instilled with the ability of free thinking and transformation. The teachings on the functional work of the human body were developed, which would help to better understand the essence of a person and the behavior and internal state emanating from him, which would lead to a better understanding of the personality and work with him. The Renaissance era brought more theoretical ideas to education than the early eras of history, based on the scientific facts of research. One of the representatives of the Renaissance was I. Kant (1724-1804). He paid great attention to education. In his "Lectures on Pedagogy" he revealed the methods and principles of human education. For I. Kant, a person's work on himself is an important moment in his

upbringing, which is possible only with the "proportional development of his natural abilities" [3].

The new time is an era of rapid development of the bourgeoisie of Western Europe, which has introduced its own rules into the economy, development and formation of states. The new trends of this time were also reflected in the pedagogical field, where secular education and natural science education are more clearly visible, and they are beginning to manifest themselves and strengthen their positions. The pedagogy of the New time, based on the conclusions of research, puts forward new views on the ways of education for a person. Effective personal education and training of children is possible due to the influence of education, which refutes the claims about their vicious nature, with which they were born, and is not amenable to change. The public will become evidence of an unusual phenomenon, this is the creation of a pedagogical system, the result of the invaluable work of the Czech humanist teacher Y.A. Kamensky. Thus, thanks to this vital system, the question arose about the separation of pedagogy from philosophy, as an independent branch of science. The outstanding thinkers of the Modern period, F. Bacon and G. Leibniz, for the first time argued that knowledge is power and superiority.

The English philosopher of this time, F. Bacon, was against "violent methods of teaching", since a person by nature always resists any form of coercion. The task of the teacher, in his opinion, is to see the innate abilities of the child for the activity that he likes the most. Also, the child will be able to achieve his goals according to the principle "from simple to complex and from complex to simple" [4], thanks to which the intellectual and physical abilities of children are properly developed. Bacon believes that it is the game form of tasks that will be understandable to the learner and, in turn, contributes to the development of creative consciousness and useful habits.

The XIX century is significant for the variety of other points of view on the personal approach in pedagogy. It is from this period that the humanistic approach to teaching and upbringing is more clearly traced. Teachers faced the question of finding a solution to an urgent problem –this is the transformation of the pedagogical system. The traditional pedagogical system was already doing more harm than good because of the authoritarian management of the teacher, who did not give independent development to students who were completely dependent on the teacher. The traditional education system provided a ready-made model of thinking, but not how to think, that is, not the ability to think for yourself. The desire for a complete transformation of the school system among many innovative teachers gives rise to pedagogy with many reforms. Personality-oriented education acquires new aspects. Mental development should be intertwined with physical development, which is also a very important factor in the formation of a child's personality. Manual labor was given special importance, as well as the aesthetics and cultural behavior of children. As a result of the influence of that

time, the "industrially educated proletariat" or "unprincipled entrepreneur" or "average person" were brought up [5]. The brightest representatives of the Western European countries of the 19th century and the beginning of the 20th were E. Demolen, A. Ferrier, D. Dewey, A. Laik, M. Montessori and others. They are considered the founders of reform pedagogy and schools of new significance. The education of children in such educational institutions, in general, differed from traditional schools, was characterized by a deep knowledge of the inner world of students and new teaching methods.

The XIX-XX centuries are the epochs of modernization of secondary schools, a process that continues in our time. This is a period of restructuring of the school system and the ongoing search for new methods of teaching and upbringing aimed at "forming a creative attitude to learning" [5]. One of the brightest representatives of this era are M. Zhumabayev (to take into account the culture of Kazakh children and their worldview, depending on national characteristics), Zh. Aimautov (children's individual performances can develop self-confidence), N.A. Dobrolyubov (1836 - 1861) ("to support every valuable manifestation of children's initiative"), N. F. Bunakov (1837-1904) (the unity of educational processes, the purpose of which would lead "to the comprehensive development of the human personality and prepare it for a reasonable human life", N. I. Shelgunov ("to bring up people's independent feelings, independent washing"), N. I. Pirogov (to know the spiritual world of the child), N. G. Belinsky (taking into account individual and age characteristics of the child), N. G. Chernyshevsky (development and education in a person of those personality qualities that everyone needs to have, regardless of what special function he will perform in life), N. I. Novikov (not to extinguish the curiosity of children); Dobrolyubov N. A. and N. F. Bunakov (the unity of the spiritual world of children and the school course of classes); [6, pp. 27-29.]. The ideas of every thinker and teacher of that time proceeded from the need to take into account the spirituality of the child, which helped the development of his inner qualities for thinking about his purpose in life, and were prerequisites for combining pedagogy with psychology. The XIX century does not stop the development of personal education, but acquires new facets, such as a personality-oriented approach or humanistic pedagogy. For example, the founder of the national pedagogical psychology P. F. Kapterev (1849-1922), who made a huge contribution to the pedagogical literature. In his writings, he believed that the school creates suitable conditions for educating students with a "persistent character" [7]. His personal approach implied an understanding that the reason for the impact of upbringing on children is different, since their natures are different. In the understanding of P. F. Kapterev, such techniques as Heuristics in school education, which means "the spirit of science, the spirit of work" [8], develops a mental outlook, encourages interest and love for work. Heuristic approaches help to develop observation, students ' desire to find answers, generalize and think creatively.

Making a small review of various pedagogical figures and their views, it is necessary to understand that all significant theories have become the basis of the principle of personality-oriented learning. Even if at first glance, it seems impossible to relate their work to this approach, but with more analysis, the researchers come to the conclusion that everything contributed to building a solid foundation on which other pedagogical figures developed their concepts.

Thus, we can state the unity of all pedagogical views. The leading thinkers of every time, every country appreciated and conveyed to the public the idea that a child's knowledge of the surrounding world is possible through free and creative activity, through a personal approach.

List of used literature

1. Gavrilova M.A. (PhD), Hesse V.E. "History of the development of ideas of personality-oriented learning". - Astrakhan State University, Russia
2. Family and School, 1874. No.10.
3. Folk School, 1874, No. 11, p. 16
4. Gavrilova M. A. (PhD), Hesse V. E. Astrakhan State University, Russia "History of the development of ideas of personality-oriented learning"
5. Gorfunkel, 1980, pp. 304-305
6. <http://www.best-pedagog.ru/burzhuaznye-teoretiki-o-vozpitanii/>
7. Kandul A.A. "Prerequisites of personality-oriented learning in pedagogy of the second half of the XIX-early XX century". Theory and practice of education in the modern world: materials of the VIII International Scientific Conference (St. Petersburg, December 2015). - St. Petersburg: Its publishing House, 2015. - pp. 27-29. - URL.
8. Myasnikov A.G. (Penza Pedagogical University) I. Kant's pedagogical teaching and the modern philosophy of education. page 77

ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАТИВНАЯ КОМПЕТЕНЦИЯ ПРЕПОДАВАТЕЛЯ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ

ШЕТ ТІЛІ МҰҒАЛІМІНІҢ АҚПАРАТТЫҚ-КОММУНИКАТИВТІК ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІ

INFORMATION AND COMMUNICATION COMPETENCE OF A FOREIGN LANGUAGE TEACHER

Жуманбекова Н.З.

Евразийский национальный университет им.Л.Н.Гумилева

Аннотация. В статье рассматривается содержание информационно-коммуникационной компетенции преподавателя как важной составляющей для эффективного процесса обучения иностранному языку. Активная деятельность

международной организации TESOL в Казахстане и онлайн-курсы Гете-института позволяют повысить профессиональные компетенции преподавателям английского и немецкого языков.

Аңдатпа. Мақалада мұғалімнің ақпараттық-коммуникациялық құзыреттілігінің мазмұны шетел тілін оқытудың тиімді үдерісінің маңызды құрамдас бөлігі ретінде қарастырылады. Қазақстандағы TESOL халықаралық ұйымының белсенді жұмысы және Гете институтының онлайн курстары ағылшын және неміс тілі оқытушыларының кәсіби құзыреттілігін арттыруға мүмкіндік береді.

Abstract. The article discusses the content of the teacher's information and communication competence as an important component for the effective process of teaching a foreign language. Active work of the international organization TESOL in Kazakhstan and online courses of the Goethe -Institute allow to increase professional competence of English and German teachers.

Ключевые слова: информационно-коммуникационная компетенция, мобильные компетенции, медиаэтика, медиаграмотность

Тірек сөздер: ақпараттық-коммуникациялық құзыреттілік, мобилді құзыреттер, медиа этика, медиа сауаттылық

Keywords: information and communication competence, mobile competences, media ethics, media literacy

В век стремительных интернет-технологий, когда практически каждый месяц появляется новый электронный ресурс, новые приложения, растет конкуренция особенно в образовательном пространстве. Знание предмета сегодня не первый по значимости критерий успешного преподавателя. Учитывая темпы информатизации образовательного процесса, преподавателю необходимо адаптировать учебную деятельность на любом уровне.

Обучая сегодня цифровое поколение, нельзя писать белым мелом на черной доске. Должна быть постоянная готовность повышать профессиональный уровень соответственно запросам на образовательном рынке. Достижение этой цели возможно в современном образовании при компетентностном подходе. Компетентностный подход – это совокупность общих принципов определения целей обучения, отбора содержания обучения, организации учебного процесса и оценки результатов обучения.

Одной из актуальных компетенций успешного преподавателя иностранных языков среди прочих является информационно-коммуникационная компетенция.

Информационно-коммуникационная компетенция – это знания и умения решать профессиональные задачи с использованием средств и методов информационно-коммуникационных технологий, в частности:

- (а) осуществлять отбор, оценку, обработку информации для учебных целей,
- (б) создавать учебные Интернет-ресурсы,
- (в) организовывать учебное занятие.

Информационно-коммуникационная (далее ИК) компетенция является одним из основных условий успешной интеграции новейших технологий в учебный процесс не только преподавателя, но и обучающихся.

Информационно-коммуникационная компетенция называется еще и медиакомпетенцией, и мобильной компетенцией.

12 августа 2021 года в рамках Августовской конференции педагогов на площадке Национальной академии образования им. Ы.Алтынсарина в Казахстане состоялась панельная сессия «Медиаграмотность как основная образовательная компетенция XXI века».

Участники панельной сессии обсудили основные компетенции учителей и школьников XXI века, вопросы чтения и понимания медиа, провели интерактивные игры по критическому мышлению, а также обсудили важность медиаэтики в повышении медиаграмотности.

Содержание профессиональной компетенции преподавателя иностранных языков разрабатывается на уровне международных стандартов качества подготовки преподавателей. К таким организациям, занимающимся вопросами информатизации образования, относятся EUROCALL (the European Association for Computer Assisted Language Learning), IATEFL (International Association of Teachers of English as a Foreign Language), TEFL (Teaching English as a Foreign Language) +TESOL (Teaching English to Speakers of other as languages).

TEFL (Teaching English as a Foreign Language) +TESOL (Teaching English to Speakers of other as languages) – это Международная ассоциация преподавателей английского как второго или иностранного языка. Она была основана в 1966 году и базируется в Александрии, штат Вирджиния, в Соединенных Штатах Америки. Каждый год TESOL организует конференции в разных городах США, куда съезжаются тысячи учителей со всего мира.

В 2020 году международная конференция TESOL впервые прошла в онлайн формате. Семь активных членов Ассоциации учителей английского языка Северного Казахстана «АТЕНК» приняли участие в конференции TESOL 2020, посвященной обучению английскому языку с выставкой English Language Expo. Участниками конференции стали: Тамара Черешко, Майра Какимова, Валентина Черных, Дина Алибекова, Александра Ильина, Татьяна Арендаренко и Альбина Касенова.

Конференция TESOL предоставила 3 дня для повышения своего профессионального развития преподавателям английского языка разного уровня со всего мира. Вместе с более чем 6000 участниками наши учителя смогли:

- расширить свою профессиональную сеть;
- прослушать выступления главных докладчиков, мастеров и профессионалов в преподавании английского языка;

- ознакомиться с исследованиями, стратегиями преподавания и лучшими практиками из более 100 представленных сессий;
- посетить виртуальную выставку для получения информации о последних продуктах и услугах в сфере преподавания.

Участие в виртуальной конференции TESOL – это огромный опыт, который лег в основу организации областной онлайн-конференции «АТЕНК» «Bridging the gap: Think globally, act locally», которая проводится ежегодно [1]. «АТЕНК» это Ассоциация учителей английского языка Северо-Казахстанской области «АТЕНК» (Association of Teachers of English North Kazakhstan). На конференции обобщается педагогический опыта работы в области коммуникативного и полиязычного обучения, повышение статуса учителей английского языка.

Ведущие специалисты по интеграции мобильных технологий в преподавание иностранных языков Г.Дадни и Н.Хокли в 2013 году ввели термин *мобильная компетенция преподавателя* (рабочий термин от англ. *mobile literacy*) для определения уровня владения знаниями и умениями преподавателя при использовании мобильных технологий в профессиональных целях [2].

Мобильная компетенция преподавателя, по сути, является составной частью ИК-компетенции, отражая все ее основные компоненты. Необходимость рассмотрения мобильной компетенции как составляющей ИК-компетенции педагога обуславливается стандартами образования нового поколения и современным социальным заказом. Она включает в себя знания, умения и навыки, необходимые для оценки влияния мобильных технологий на преподавание иностранных языков, адаптации методики для их успешной интеграции в традиционный языковой класс. Общепользовательский и общепедагогический уровни мобильной компетенции соотносятся с компонентами ИК-компетенции преподавателя, описанной в *Профессиональном стандарте педагога*. На их основании можно выделить знания и умения, относящиеся к профессиональному уровню *мобильной компетенции* преподавателя иностранных языков.

Цифровые компетенции (*digital literacies*) содержатся в карте компетенций Модульной образовательной программы бакалавриата 6В01720 -«Иностранный язык: два иностранных языка». По результатам обучения с учетом Дублинских дескрипторов бакалавр образования должен приобрести такие универсальные компетенции как способность использовать современные коммуникационные средства и технологии в процессе обучения иностранным языкам, владение методами поиска, анализа и отбора необходимой информации, ее преобразования, сохранения и передачи, способность к интерактивному использованию знаний и информации.

Постоянное повышение квалификации – один из главных критериев для развития универсальных и профессиональных компетенций в преподавании иностранного языка.

Благодаря онлайн-обучению на платформе Гете-Института преподаватели немецкого языка получают возможность получить содержательную, структурированную методическую и дидактическую информацию. Онлайн -курс «Lehr- und Lernmedien» развивает мобильные компетенции преподавателя [3].

Использованные литературы

1. <http://atenk.kz/ru/projects/conferences>
2. <http://maxima-library.org/knigi/genre/b/394646?format=read/> /Титова С. В. Цифровые технологии в языковом обучении: теория и практика. Москва. Изд-во «Эдитус». 2017
3. <https://www.goethe.de/de/spr/unt/for.html>

ПРИНЦИПЫ ФОРМИРОВАНИЯ НАВЫКОВ ПИСЬМА У СТУДЕНТОВ НЕЯЗЫКОВЫХ СПЕЦИАЛЬНОСТЕЙ

ТІЛДІК ЕМЕС МАМАНДЫҚ СТУДЕНТТЕРІНІҢ ЖАЗУ ДАҒДЫЛАРЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ ҚАҒИТТАРЫ

PRINCIPLES IN FORMATION OF WRITING SKILLS IN STUDENTS OF NON-LINGUISTIC SPECIALITIES

*Кабылжанова Б.К.
Кенжетаева Г.К.*

Евразийский национальный университет им.Л.Н. Гумилёва

Аннотация. В статье рассматриваются принципы формирования навыков письма у студентов неязыковых специальностей. Автор определил основные принципы формирования навыков письменной речи английского языка у студентов неязыковых специальностей. В рамках исследования, был проведен опрос на основе выявленных принципов, с целью выявить важные для выбранной целевой группы принципов формирования навыков письменной речи. Результаты исследования демонстрируют, что структурно-семантически и наглядный принципы и принцип прочности являются важными для данной целевой группы. В статье рекомендуется дальнейшее исследование данной темы и проведение такого рода опроса с целевой аудиторией перед определением методики формирования письменной речи.

Аңдатпа. Мақалада тілдік емес мамандықтар студенттерінің жазу дағдыларын қалыптастыру қағидалары қарастырылған. Автор тілдік емес

мамандықтар студенттерінің ағылшын тілінде жазу дағдыларын қалыптастырудың негізгі қағидаларын анықтаған. Зерттеу аясында таңдалған мақсатты топ үшін аса қажетті жазу дағдыларын қалыптастыру принциптерін анықтау мақсатында анықталған қағидалар негізінде сауалнама жүргізілді. Зерттеу нәтижелері осы мақсатты топ үшін құрылымдық, мағыналық және визуалды принциптер мен қайталау принципі маңызды екенін көрсетеді. Мақалада алдында осы тақырып бойынша әрі қарай зерттеу жұмыстарын жүргізу және жазбаша сөйлеуді қалыптастыру әдістемесін анықтаудан бұрын мақсатты аудиториямен осындай сауалнама жүргізу ұсынылады.

Abstract. *The article discusses the principles of the writing skills formation among students of non-linguistic specialties. The author has identified the basic principles of the writing skills formation in English for students of non-linguistic specialties. In the framework of the study, a survey was conducted on the basis of the identified principles, in order to define the principles of the writing skills formation that are essential for the selected target group. The research results demonstrate that structural, semantically, visual and consolidation principles are important for this target group. The article recommends further research on this topic and conducting such a survey with the target audience before determining the methodology for the formation of written speech.*

Ключевые слова: *навыки письма, принципы преподавания письменной речи, студенты неязыковых специальностей.*

Тірек сөздер: *жазу дағдылары, жазбаша сөйлеуді оқыту дағдылары, тілдік емес мамандықтардың студенттері*

Key words: *writing skills, principles of teaching writing communicative skills, students of non-linguistic specialties*

Введение, цели и задачи исследования

Процессы связанные с развитием экономики в Казахстане и появлением все большего количества иностранных компаний создает спрос на свободное владение иностранным языком как письменной, так и устной речью, а также является важным аспектом при найме специалистов неязыковых отраслей. Более того, согласно требованиям высших учебных заведений к абитуриентам магистерской и докторской дипломных программ, выпускникам программ бакалавриата, желающим продолжить обучение, следует обладать навыками академического письма на иностранном языке. В Казахстане, основным иностранным языком является английский язык. Следовательно, знание академического письма на английском языке требуется для прохождения отборного этапа для зачисления в магистерские или докторские дипломные программы. В своей статье Абдикалык Ф.Е. отмечает, что в Казахстане академическое письмо только начинает завоевывать свои позиции с политикой государства о системе трёхязычного обучения [1, 1] [2, 79]. А.Донцов утверждает о необходимости внедрения CLIL для улучшения речевых навыков студентов программы магистратуры [3, 6]. Еще один важный вид в формировании

навыков письменной речи иностранного языка – навык деловой письменной речи, что является важным для успешного трудоустройства выпускников неязыковых специальностей. Высокий уровень знания иностранного языка и хорошие навыки письменной речи – огромный бонус специалиста в любой неязыковой среде. Также как и во многих Казахстанских университетах, в России, в рамках курсов по иностранному языку, преподают академическое письмо [4, 2].

Принципы формирования навыков письменной речи у студентов неязыковых специальностей являются актуальной проблемой, согласно вышеупомянутым причинам. И мы предполагаем, что правильный выбор принципов поможет верно определить методы и подходы, которые необходимо применить для формирования письменной речи у студентов неязыковых специальностей. Целью данного исследования является развитие навыков деловой письменной речи студентов специальности информационные технологии. Следовательно, мы ставим себе такие задачи, как:

- изучение доступной литературы для определения основных принципов формирования навыков письменной речи;
- выявление принципов, необходимых для формирования навыков деловой письменной речи;
- предложить принципы формирования навыков письма у студентов специальности информационные технологии на основе результатов опроса.

В данной статье мы провели анализ существующей литературы, где описываются основные принципы формирования навыков письменной речи студентов неязыковых специальностей. Более того, был разработан опрос для выявления значимых принципов формирования навыков письменной речи и деловой переписки у студентов специальности информационные технологии. Опрос был проведен со студентами программы бакалавриата специальности информационные технологии. На основе результатов опроса были предложены принципы формирования навыков письменной речи среди студентов специальности информационные технологии.

Основные принципы формирования письменной речи

А.А. Савина и другие представляют следующие принципы, лежащие в основе обучения студентов навыкам деловой письменной речи, которые необходимо учитывать в учебном процессе:

- экстралингвистический принцип (предполагает сопоставление единиц языка и реалий);
- структурно-семантический принцип (делает акцент на рассмотрении языковых явлений как с точки зрения структуры, так и значения);

- принцип ситуативно-тематической организации учебного материала (обращает внимание на применение изученного языкового материала в реальных жизненных ситуациях);
- принцип системности (заключается в рассмотрении языка как системного образования, где все элементы функционируют как единое целое);
- принцип комплектности и дифференцированность (обращает внимание, с одной стороны, на необходимость обучению языковым и речевым навыкам с учетом их взаимосвязи, с другой – рекомендует акцентировать внимание на специфических аспектах различных видов речевой деятельности и уровней языка) и др [5, 4-5].

Согласно исследованию ученых из Казанского Федерального Университета, для осуществления продуктивного обучения студентов академическому письму на английском языке необходимо применение таких дидактических принципов, как:

- преемственность уровней обучения (от начального до продвинутого);
- целостность обучения речевой деятельности как таковой;
- грамотная интеграция всех видов речевой деятельности (чтение, письмо, аудирование, говорение) [6, 4].

Авторы отмечают, что необходимость этих принципов связана с тем, что академическое письмо в системе подготовки специалистов в условиях неязыкового вуза всегда будет выступать во взаимодействии следующих составляющих: как самостоятельный вид речевой деятельности, наряду с чтением, говорением и аудированием; как средство повышения качества собственно профессиональной подготовки студентов в интеграции с чтением, аудированием и говорением. Поэтому для продуктивного обучения студентов академическому письму на иностранном языке важно также ориентироваться и на принципы комплектности и адаптивности с тем, чтобы обеспечивать как эффективность обучения студентов академическому письму на иностранном языке от среднего до продвинутого уровня, так и развитие профессиональных качеств речевой деятельности студентов как будущих специалистов [7, 4].

Л.И. Шадурская в своей статье по дидактическим принципам обучения технике письма приводит следующие дидактические принципы, которые, по её мнению, являются основными при обучении письму:

- принцип сознательности;
- принцип наглядности;
- принцип системности и последовательности;
- принцип прочности;
- принцип доступности [8, 1].

Принцип сознательности это понимание студентами цели и задачи предстоящей работы. По мнению автора, принцип наглядности не цель, а

средство обучения и поэтому данный принцип необходимо применять во взаимосвязи с принципом сознательности. Принцип системности и последовательности предусматривает системный подход к изучению новой темы во взаимосвязи языковых и речевых навыков и требует повторений уже пройденного материала [9, 5]. Принцип прочности тесно связан с психологической закономерностью процесса забывания и также требует постоянного повторения предыдущего материала согласно времени и частоте соответствующим психологическим закономерностям процесса забывания. Принцип доступности обучения это о соответствии процесса обучения уровню развития и подготовленности студентов, их индивидуальным особенностям, возрасту [10, 2].

Анализ принципов формирования письменной речи

С целью выявления неподходящих принципов формирования навыков письменной речи у студентов 1 курса специальности информационные технологии ЕНУ им. Л.Н. Гумилёва мы составили опрос, который состоит из 8 вопросов. Опрос был составлен на основе комбинированных принципов обучения письменной речи. Для данного опроса мы использовали такую платформу как Google Forms, где можно не только задать вопросы и получить на них ответы, но также получить доступ к мета данным в Excel таблице и визуализация результатов опроса в виде диаграммы/гистограммы/графиков.

Следующие вопросы были использованы в опросе:

1. Насколько важно для Вас понимать контекст и иметь жизненный опыт по теме или ситуации, о которой необходимо сочинить речь на иностранном языке? Выберите от 1 до 10 (1 - наименее важно, 10 - наиболее важно).
2. Насколько важно для Вас понимать грамматику и значение каждого слова при выполнении упражнения для развития навыка письма? Выберите от 1 до 10, (1 - наименее важно, 10 - наиболее важно).
3. Как часто Вы применяете полученные знания иностранного языка в упражнениях, направленных на развитие письменной речи? Выберите от 1 до 10 (1 - наименее часто, 10 - наиболее часто).
4. Насколько важно для Вас соблюдать все языковые правила, при выполнении заданий на развитие письменной речи? Выберите от 1 до 10 (1 - наименее важно, 10 - наиболее важно).
5. Насколько важно для Вас получать объем знаний по языковым навыкам? Выберите от 1 до 10 (1 - наименее важно, 10 - наиболее важно).
6. Насколько важно для Вас получать объем знаний по речевым навыкам? Выберите от 1 до 10 (1 - наименее важно, 10 - наиболее важно).

7. Насколько важно для Вас иметь наглядные объяснения тех или иных понятий в английском языке? Выберите от 1 до 10 (1 - наименее важно, 10 - наиболее важно).
8. Как часто Вам необходимо повторять пройденный материал, чтобы справиться с заданием, направленную на развитие письменной речи? Выберите от 1 до 10 (1 - наименее часто, 10 - наиболее часто) [10].

Результаты опроса

Согласно результатам опроса, были выявлены три основных принципа формирования письменной речи студентов. Студенты отвечали на вопрос выбирая по шкале от 1 до 10 насколько им важны те или иные принципы при выполнении заданий на развитие письменной речи.

8 студентов ответили, что понимание грамматики и значения слов важно для них. 4 студента выбрали 9 по 10 бальной шкале, еще столько же выбрали ответ 10/10 (см. Рис. 1).

Насколько важно для Вас понимать грамматику и значение каждого слова при выполнении упражнения для развития навыка письма? Выберите от 1 до 10, 1 наименее важно, 10 наиболее важно.

10 responses

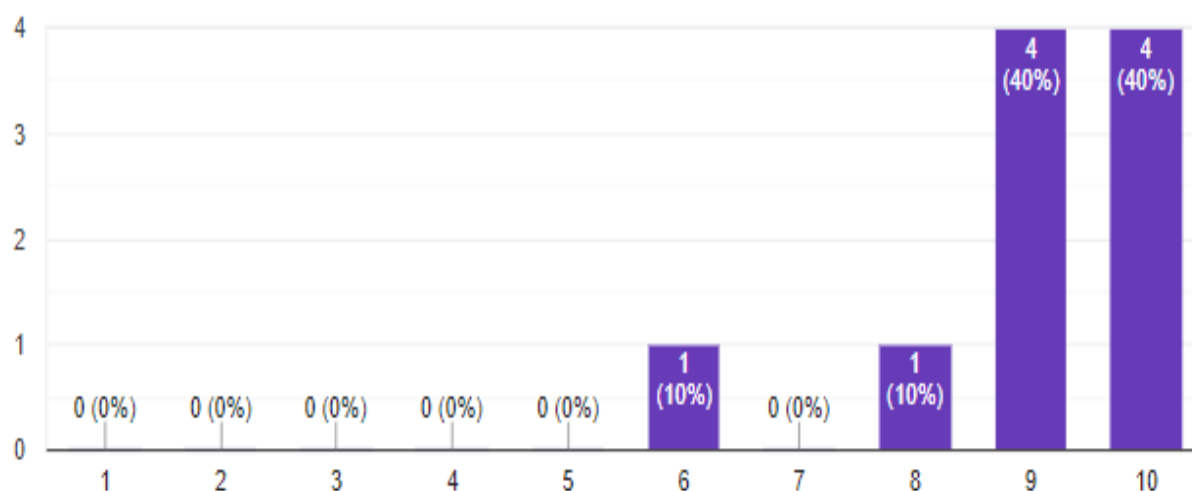

Рис. 1 Структурно-семантически принцип [10]

Следующий принцип набравший наиболее количество одинаковых голосов это принцип наглядности. Больше половины студентов (60%)

ответили, что им важно иметь наглядные объяснения определенных тем при формировании навыков письменной речи (см. Рис. 2).

Насколько важно для Вас иметь наглядные объяснения тех или иных понятий в английском языке? Выберите от 1 до 10, 1 наименее важно, 10 наиболее важно.

10 responses

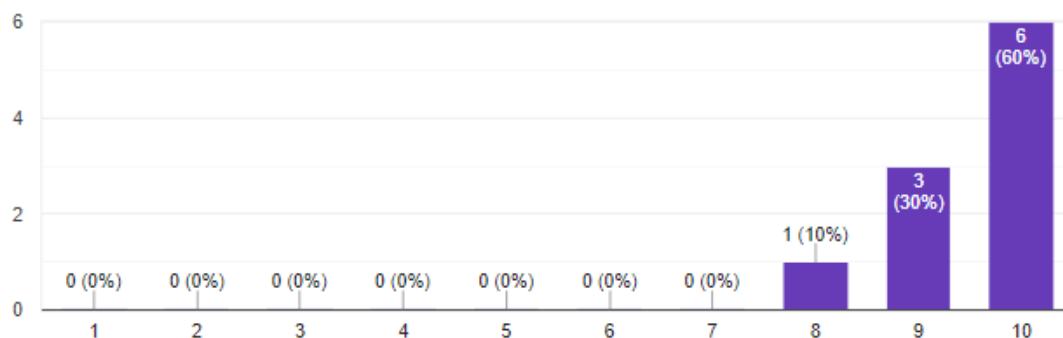

Рис. 2 Принцип наглядности [10]

Принцип прочности также оказался наиболее важным для студентов при формировании навыков письменной речи. Также как и с принципом наглядности, 60% студентов ответили, что им важно повторять пройденный материал, чтобы справиться с заданием, направленным на развитие письменной речи (см. Рис. 3).

Насколько часто Вам необходимо повторять пройденный материал, чтобы справиться с заданием направленную на развитие письменной речи? Выберите от 1 до 10, 1 наименее часто, 10 наиболее часто.

10 responses

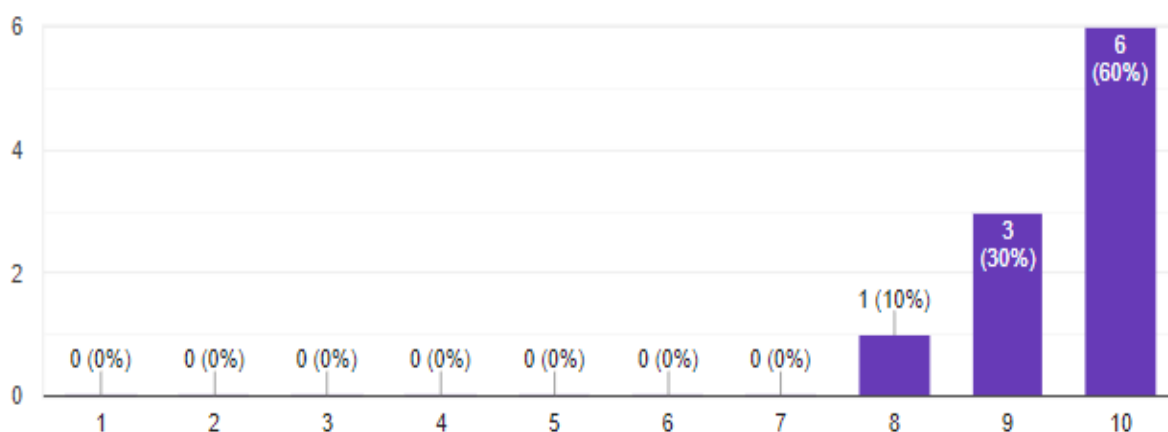

Рис. 3 Принцип прочности [10]

Выводы

В рамках данного исследования, мы ознакомились с доступной литературой, которая раскрывает тему принципов преподавания и формирования письменной речи у студентов неязыковых специальностей. Определили основные цели необходимости формирования навыков письменной речи у студентов неязыковых специальности. В связи с требованиями магистерских и докторских программ и также с ростом количества иностранных компаний на рынке труда в Казахстане, свободное владение английским языком, как устной, так и письменной речью является важным для выпускников бакалавриата. В данной статье мы проанализировали принципы формирования навыков письменной речи у студентов и провели опрос среди студентов 1 курса специальности информационные технологии Евразийского национального университета им. Л.Н. Гумилёва. Опрос показывает, что структурно-семантически, наглядный принципы и принцип прочности крайне важны при подборе методики преподавания письменной речи. Поэтому рекомендуем брать за основу эти принципы, при выборе методики формирования навыков письменной речи у студентов именно этой группы. Для определенной целевой группы стоит проводить индивидуальный опрос и на основе результатов опроса, делать выбор методики.

Использованные литературы

1. Абдикалык Ф.Е. Роль академического письма в формировании общепрофессиональных компетенций будущих педагогов//УДК 372.881.111. 1:372.881.161.1 URL: dspace.enu.kz
2. Шовкович Е.Г. Полилингвальное образование в Казахстане//Би-, поли-, транслингвизм и языковое образование. – М., 2019. - С. 79-84.
3. Донцов А. Оценка возможностей студентов изучать академические дисциплины на английском языке в магистратуре в Республике Казахстан//Level 3. – 2018, №3(1). doi: 10.21427/D70B11
4. Валеева Л.А., Сиразеева А.Ф., Морозова А.Ф. Развитие навыков академического письма у студентов неязыкового вуза//Современные проблемы науки и образования. – 2015. - №3, стр.309-309. URL: <https://s.science-education.ru/pdf/2015/3/107.pdf> (дата обращения: 01.01.2022).
5. Савина А.А., Коларькова О.Г. Модель обучения студентов навыкам деловой письменной речи//Ученые записки. Электронный научный журнал Курского государственного университета. – 2015, №2 (34). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/model-obucheniya-studentov-navykam-delovoy-pismennoy-rechi> (дата обращения: 01.01.2022).
6. Акопова А.С. Подготовка магистрантов гуманитарных факультетов университета к научно-исследовательской деятельности в курсе иностранного языка. Дисс. ... канд. пед. наук. - Ростов н/Д., 2005. – С. 214.
7. Валеев А.А., Кондратьева И.Г. Факторы успешного обучения иноязычному профессиональному общению // Современные проблемы науки и образования. – 2014, №6. - URL: <http://www.science-education.ru/120-16318> (дата обращения: 01.01.2022)

8. Шадурская Л.И. Дидактические принципы обучения технике письма//Актуальные проблемы довузовской подготовки. – Минск, 2020. URL: <http://rep.bsmu.by/bitstream/handle/BSMU/28579/48.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата обращения: 02.01.2022)

9. Яковлева А.Н. Лингвопедагогический подход к обучению иностранным языкам// Иностранные языки в высшей школе. – 2011, №4. - С. 82–87.

10. Опрос «Важные принципы формирования речевых навыков» https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSeDKgJK6EcqIgyZuDjtKYTNoiI5eCq9Rbjbkak6Tz0BofzWg/viewform?usp=sf_link

ПРЕПОДАВАНИЕ ЛИНГВОДИДАКТИКИ В ВУЗЕ В УСЛОВИЯХ ДУАЛЬНОГО ОБУЧЕНИЯ

ЛИНГВОДИДАКТИКАНЫ ЖОО-да ДУАЛДЫ ОҚЫТУ ЖАҒДАЙЫНДА ОҚЫТУ

TEACHING LINGUODIDACTICS IN HIGHER EDUCATION UNDER CONDITIONS OF DUAL EDUCATION

Калдыгозова С.Е., Шакенова М.Т., Жанабаева К.М.

ЮКУ имени М.Ауэзова, СОШ №78

Аннотация. Южно-Казахстанский университет им. М.Ауэзова находится в числе вузов Казахстана, которые осуществляют подготовку будущих филологов, учителей русского языка и литературы по дуальной форме обучения. Именно дуальное обучение способно сформировать новую модель подготовки профессионалов, которая сократит существующий разрыв между знаниями и умениями выпускников вуза и требованиями современных школ к компетенциям педагогов. В данной статье описан определенный опыт реализации дуального обучения в практике преподавания методики преподавания русского языка, из которых практическая составляющая содержания курса по лингводидактике (не менее 40%) изучается в школе.

Аңдатпа. М.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университеті болашақ филологтарды, орыс тілі мен әдебиеті мұғалімдерін дуалды оқыту нысаны бойынша даярлауды жүзеге асыратын Қазақстанның жоғары оқу орындарының қатарында. Дәл осы дуалды оқыту кәсіби мамандарды даярлаудың жаңа моделін қалыптастыруға қабілетті, ол жоғары оқу орны түлектерінің білімі мен іскерлігі мен заманауи мектеп педагогтерінің құзыреттеріне қойылатын талаптары арасындағы қазіргі алшақтықты қысқартады. Бұл мақалада орыс тілін оқыту әдістемесін оқыту практикасында дуалды оқытуды іске асырудың белгілі бір тәжірибесі сипатталған, оның ішінде лингводидактика бойынша курс мазмұнының практикалық құрамдас бөлігі (кемінде 40%) мектепте оқытылады.

Abstract. Auezov University is among the universities of Kazakhstan that train future philologists, teachers of Russian language and literature in the dual form of education. It is dual training that can form a new model of professional training, which will reduce the existing

gap between the knowledge and skills of university graduates and the requirements of modern schools for the competencies of teachers. This article describes a certain experience of implementing dual training in the practice of teaching the methodology of teaching the Russian language, of which the practical component of the content of the course on linguodidactics (at least 40%) is studied at school.

Ключевые слова: *дуальное обучение, практикоориентированный подход, интеграция теории и практики, сотрудничество школы и вуза, учитель-наставник.*

Тірек сөздер: *дуалды оқыту, практикаға бағдарланған тәсіл, теория мен практиканың интеграциясы, мектеп пен ЖОО-ның ынтымақтастығы, мұғалім-тәлімгер.*

Keywords: *dual training, practice-oriented approach, integration of theory and practice, cooperation between school and university, teacher-mentor.*

Дуальная система образования является мировым и национальным образовательным трендом, признанной формой подготовки высококвалифицированных и востребованных кадров, владеющих как hard, так и soft skills.

Многие страны – лидеры в образовании, такие как Великобритания, Германия, Япония и др., активно на протяжении нескольких десятилетий активно и успешно реализуют программы дуального обучения при подготовке специалистов как среднего, так и высшего звена. При таком подходе возможна интеграция образовательного процесса с практикой, в связи с чем важным элементом подготовки специалиста является его стажировка на производство.

В Казахстане дуальное обучение активно внедряется при подготовке специалистов технического направления, при котором успешно интегрируются теоретическое обучение в учебном заведении и производственное – на предприятии. В настоящее время дуальное обучение расширяет свой профиль, постепенно включая гуманитарное и педагогическое направления, при котором успешно начинают сотрудничать вузы со школами, колледжами и образовательными центрами.

Современную зарубежную и национальную педагогическую науку волнует ряд аспектов дуальной подготовки будущих педагогов в вузах: дидактический аспект дуальной подготовки: образовательные программы дуального обучения, учебно-методическое сопровождение образовательного процесса; управленческий и организационный аспекты: объем нагрузки руководителей дуального обучения в школе и вузе, оплата труда, механизмы стимулирования и поощрения; вопросы профессиональной ответственности преподавателя и учителя как участников процесса дуального обучения; производственная практика, как компонент дуального обучения; социальное партнерство и др. [1].

Система дуального обучения в Казахстане применительно к подготовке педагогических кадров пока находится на начальных этапах

своего развития. Педагогическое образование сегодня ощущает потребность в распространении педагогической модели дуального обучения. Как справедливо отмечается в современных исследованиях (Центр анализа и стратегии «Белес», 2019, с.105), важно в корне пересмотреть содержание практики студентов педагогических специальностей, их нужно больше вовлекать в непосредственное преподавание, необходима большая практикоориентированность учебного процесса в целом [2, с.105]. Также согласно опросу работодателей о практической подготовке педагогов, более 50% респондентов считают необходимым увеличить время практической подготовки, что положительно повлияет на профессиональное становление выпускника педагогического вуза [3].

В ЮКУ им. Ауэзова, на факультете филологии с прошлого года реализуется пилотный проект по внедрению системы дуального обучения студентов специальностей «Русский язык и литература», «Филология: русский язык». Данный проект реализуется в тесном сотрудничестве со школами г. Шымкента: средняя школа №78, средняя школа №28, Назарбаев Интеллектуальная школа химико-биологического направления, школа-гимназия №45. Основными субъектами дуальной формы обучения являются студенты-филологи, вуз в лице преподавателя и образовательное учреждение в лице учителя-наставника. На базе данных школ будущие учителя русского языка и литературы нарабатывают практические умения в реальных условиях под руководством преподавателя и учителя-наставника. Следует отметить, что существует множество нерешенных управленческих проблем, так как дуальное обучение требует больших затрат времени и ресурсов у всех субъектов данного процесса, при этом данная дополнительная нагрузка не оплачивается ни в школе, ни в вузе, и требует внедрения механизмов поощрения и стимулирования.

В целях успешной реализации пилотного проекта была разработана образовательная программа при участии работодателей, была усилена практическая составляющая содержания ряда дисциплин, таких как «Инновационные методы преподавания русского языка», «Интерактивные методы преподавания русской литературы», «Современные методы и технологии обучения», «Система критериального оценивания» и др.

В рамках реализации дуального обучения при подготовке филологов, учителей русского языка и литературы был разработан алгоритм взаимодействия вуза и работодателей. Основными формами тесного сотрудничества стали: (1) изучение практических занятий вышеуказанных дисциплин в школе в процессе посещения уроков, а также проектирования и преподавания уроков самими студентами под руководством как преподавателя, так и учителя-наставника; (2) прохождение педагогической практики в школе, которая знакома с механизмом дуального обучения и в

стенах которой студенты изучали методические дисциплины; (3) проведение семинаров-тренингов по актуальным вопросам лингводидактики, участниками которых являются ППС, учителя и студенты.

Изучение практических занятий в школе. Благодаря механизмам дуального обучения возможна реализация практикоориентированного подхода к преподаванию лингводидактики в школе. Согласно алгоритму, студенты 3 курсов изучают не менее 40% содержания методических дисциплин в школе. Они в определенные выделенные часы, как отмечалось выше, посещают школы с целью закрепления изученного теоретического материала по методике преподавания русского языка на практике в школе как при посещении уроков в школе, так и при подготовке к урокам и проведении их. Студенты под руководством преподавателя знакомятся с работой учебных заведений, с профессиональными обязанностями учителя русского языка и литературы, должностными обязанностями классного руководителя; проводят анализ учебников, программ, занимаются изучением нормативно-правовой базы преподавания русского языка и литературы в школе, проводят различные мероприятия в школах. Также они знакомятся с опытом творчески работающих учителей, воспитателей, педагогов-новаторов.

В период дуального обучения студенты учатся составлять профессиональный портрет учителя русского языка и литературы (индивидуальный стиль педагога, портфолио, профессиограмма, аттестация педагогических работников). Именно в реальных условиях студенты осваивают информационное пространство учителя как вектор профессионального развития, а также изучать специфику обновленного содержания филологического образования в школе. Студенты овладеют инновационными технологиями обучения, активными и интерактивными методами обучения, научатся составлять кратко- и среднесрочные планы, а также разрабатывать задания на формативное и суммативное оценивание. Также в процессе такой подготовки студенты начинают чувствовать ответственность за свои знания и действия, начинают контролировать свое речевое поведение.

Производственная (педагогическая) практика. После эффективного практикоориентированного изучения лингводидактики в процессе дуального обучения, где в школе теоретические знания студентов синтезируются с практическими навыками, студенты 4 курсов продолжают набирать опыт работы в школе в процессе прохождения ими педагогической практики именно на базе школы, с которой реализуется дуальная подготовка будущих специалистов. В этот период студенты погружаются в педагогическую среду школы, при этом уже не затрачивая свое время на адаптацию и знакомство со школой, коллективом и

учениками, а также более осознанно и ответственно подходят к решению учебных и педагогических задач. Также в процессе прохождения практики студенты могут испытывать не только профессиональные удачи, но и неудачи и промахи, при этом у них есть возможность их решить со своим вузовским педагогом и учителем-наставником, с которым он работает уже на протяжении всего дуального обучения.

Семинары-тренинги. Данная форма дуального обучения является продуктивной, поскольку позволяет создать площадку для конструктивного диалога трех сторон: студентов, преподавателей и школы. В рамках дуального обучения в СОШ №78 нами был проведен городской обучающий семинар-тренинг «Специфика преподавания языковых дисциплин в условиях реализации обновленного содержания образования: активные методы и приемы обучения, принципы критериального оценивания», в котором приняли участие ППС, учителя и студенты. Одной из основных задач семинара-тренинга было обсуждение первых шагов обучения по дуальной модели с участием всех специалистов и студентов. На данном семинаре рассматривались такие актуальные вопросы лингводидактики, как совершенствование педагогического мастерства учителей в контексте обновления образовательной программы, работа с инклюзивными детьми, формирование читательской грамотности в процессе вузовского и школьного образования, критериальное оценивание: формативное и суммативное оценивание и другие. На данном семинаре также выступили студенты, представив составленные в процессе дуального обучения сборники заданий по изучению грамматики и развитию речи для 5-6 классов с казахским языком обучения.

В заключение хочется вновь отметить, что дуальное обучение в нашем вузе только делает первые шаги, за небольшой период внедрения мы увидели положительный опыт, который необходимо продолжить, а также совершенствовать в различных аспектах, таких как научно-методический, управленческий и организационный и др. Важно отметить, что администрация школ – баз дуального обучения – также присмотрели себе лучших студентов, которым предложили по окончании вуза работу в качестве учителя.

Обобщая вышесказанное, подчеркиваем еще раз преимущества дуального образования, ради которых важно продолжить данный опыт в процессе подготовки учителей, такие как: оценивание будущих выпускников потенциальным работодателем и высокий процент трудоустройства; повышение мотивации студентов в приобретении предметно-профессиональных компетенций; усиление практической составляющей образовательной программы и наработка практических навыков учителя при решении учебно-производственных задач; тесное взаимодействие со школами и потребностей адаптация будущих

специалистов к запросам работодателей. Таким образом, дуальное обучение в подготовке педагогических кадров способствует формированию педагога нового типа, готового работать в новых условиях труда в быстроменяющемся мире.

Использованные источники

1. Федорова А.Н., Иванов В.Н. Место дуальной формы обучения в профессиональной подготовке педагогических кадров//Вестник Чувашского государственного педагогического университета им. И.Я. Яковлева. Педагогические науки. 2021, <https://cyberleninka.ru/article/n/mesto-dualnoy-formy-obucheniya-v-professionalnoy-podgotovke-pedagogicheskikh-kadrov>
2. Аналитический отчет «Учителя Казахстана: почему молодые люди выбирают эту профессию и что их мотивирует оставаться в ней?»: Ирсадиев С.А., Камзолдаев М.Б., Ташибаева Д.Н., Копеева А.Т. – Астана: Общественное объединение «Центр анализа и стратегии «Белес», 2019. – 126 с.
3. Абдигапбарова У.М. К вопросу подготовки педагогических кадров в условиях дуально-ориентированного обучения. – Алматы: Вестник КазНПУ, 2017 // <http://articlekz.com/article/19421>(дата обращения:15.05.2019).

МЕКТЕПТЕ АҒЫЛШЫН ТІЛІН ОҚЫТУДЫҢ ИНТЕРАКТИВТІ ӘДІСТЕРІ

ИНТЕРАКТИВНЫЕ МЕТОДЫ ОБУЧЕНИЯ АНГЛИЙСКОМУ ЯЗЫКУ В ШКОЛЕ

INTERACTIVE METHODS OF TEACHING ENGLISH LANGUAGE IN SCHOOL

Қалиева М.Е.

ГКП на ПХВ № 37 школа-лицей

Аңдатпа. Әлемнің ең дамыған 50 елінің қатарына ену үшін қазақ және орыс тілдерімен қатар, халықтың ағылшын тілін білуі шарт болды. Осыған байланысты Қазақстан Республикасында көптілді білім беру тұжырымдамасын кезең-кезеңімен іске асыру басталды. Бұл мақалада "Биология ағылшын тілінде" элективті курсының оқу құралын жасау кезінде когнитивті-коммуникативті технологияны қолдану тәжірибесі келтірілген.

Аннотация. Для вхождения в 50 наиболее развитых стран мира, одним из условий было владение населением английским языком, наряду с казахским и русским. В этой связи в Республике Казахстан началась поэтапная реализация концепции полиязычного образования. В настоящей статье представлен опыт использования

когнитивно-коммуникативной технологии при разработке учебного пособия элективного курса «Биология на английском языке».

Abstract. For a country aspiring to enter the 50 most developed countries of the world, one of the conditions was the acquisition of English by its people, along with Kazakh and Russian. In this regard, a phased implementation of the concept of multilingual education has begun in the Republic of Kazakhstan. This article presents the experience of using cognitive-communicative technology in the development of the textbook for the elective course "Biology in English".

Тірек сөздер: көптілділік, когнитивті-коммуникативтік технология, ағылшын тіліндегі биология, коммуникативтік құзыреттілік, сөйлеу ниеті

Ключевые слова: полиязычие, когнитивно-коммуникативная технология, биология на английском языке, коммуникативная компетенция, речевые интенции

Keywords: multilingualism, cognitive-communicative technology, biology in English, communicative competence, speech intentions

Мақала қазіргі таңдағы мектептегі шет тілі пән мұғалімдерінің оқу-тәрбие іс-әрекетін ұйымдастыру мәселелеріне арналған, атап өтсек, оқу-тәрбие процесі үшін әртүрлі әлеуметтік және кәсіби міндеттер, оқытуды бақылауды дараландыру және саралау, оқушылардың білім, білік, дағдыларын дамыту, жаңа стандарттардың оқу мақсаттары мен міндеттеріне қойылатын талаптар болып табылады. Аталмыш мақаланың зерттеу мақсаты – оқушыларды оқытуда белсенділік пен ақыл-ой және коммуникативті әрекеттің әр түрлігін қамтамасыз ететін интерактивті оқыту формасын қолданудағы ағылшын тілі мұғалімдерінің практикалық тәжірибесін зерттеу. Мұндай формалар мен әдістерге коммуникативті процеске «сіңісуге» ықпал ететін өмірлік жағдайларды имитациялайтын іскерлік ойындар, викториналар, сұхбаттар және ойын әрекеті мен оқудың шығармашылық сипатына негізделген диалогтар жатады. Олар оң оқу уәждемесін қалыптастыруға ықпал етеді, оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамытып оқу процесіне белсенді қатысуға итермелейді, қалыптан тыс ойлауды дамытады. Сонымен қатар, оқушылардың танымдық белсенділігінің артуына, дұрыс тұлғалық қасиеттердің дамуына, топта жұмыс істеуге, өз позициясын қорғау және басқалардың пікірін тыңдауға, өзі үшін және ұжым үшін жауапты болуға ықпал етеді.

Бұл әдістерді қолдану оқу процесінің жаңа стандарттарын сапалы енгізуді қамтамасыз етеді. Оқытудың белсенді әдістерін жүйелі қолданғанда оқушының рөлі өзгереді. Ол тәуелсіз әрі батыл, оқу үдерісінің белсенді қатысушысы болады. Мұғалімнің рөлі де түбегейлі өзгереді, ол кеңесші, тәлімгер, серіктес болады. Олардың ең қызықты формалары мен әдістерін атап өтсек болады.

1. «Сұрақтар тоңазытқышы»

Мақсаты: танымдық мотивтің пайда болуына жағдай жасау, зейін деңгейін арттыру, сапалы сұрақ қоя білуді дамыту.

Бұл әдіс мотивация кезеңінде қолданылады. Сұрақ қою жақсы жауап беру қабілеті сияқты өте маңызды. Дегенмен, көбінесе қазіргі мектеп оқушылары дұрыс сұрақ қоюды білмейді немесе сұрауға қорқады, ұялады. «Ақымақ» сұрақ қоя білу – білместіктің белгісі емес, жаңа жаңалықтарға жетелейтін қызығудың белгісі. «Сұрақтар тоңазытқышы» сұрақтарды қызықты түрде қоюды үйренуге көмектесетін әдістердің бірі.

Сабақтың бастапқы кезеңінде оқу жақсы қабылданады. Сондықтан сабақтың бастапқы кезеңінде мұғалім оқушыларға тақырып бойынша қанша сұрақ болса, сонша стикерге жазуды ұсынады: әр стикерге бір сұрақ. Содан кейін бұл сұрақтар тақтаға ілінеді. Мұғалім оларды мүмкіндігінше бірнеше салаға топтастырады. Сонымен бұл флип-чартты «сұрақтардың тоңазытқышы» деп атауға болады, ол тақырыпты зерттеудің соңына дейін бөлек алынады. Бұл тақырыптың күрделілігіне және оны зерттеу ұзақтығына байланысты бір күннен бірнеше күнге дейін созылуы мүмкін.

Тақырып соңында «сұрақтар тоңазытқышы» ашылады. Мұғалім сұрақтарды оқып, жауап беруді сұрайды. Әлі күнге дейін күмән мен дау тудыратын сұрақтарды мұғалім ескеріп, келесі сабақтарда пысықтайды немесе оларды қосымша тапсырма ретінде оқушылардың өздеріне береді.

Мысал. Сабақтың тақырыбы: Means of communication (Қарым-қатынас құралдары). 8-сынып оқушыларының жапсырмаға жазған кейбір сұрақтары:

- “Communication” дегеніміз не?
- Жаңа сөздер қандай?
- How can we communicate with each other?
- Қарым-қатынас жасау оңайырақ бола ма?
- Телефон болмаған кезде адамдар қалай сөйлесті?
- Қандай қарым-қатынас құралдары бар және оларды ағылшын тілінде қалай атауға болады?

Нәтижесінде оқушыларды алда не күтіп тұрғаны, тақырыпты оқығаннан кейін қандай жаңа нәрселерді білетіні және алған білімдерін қайда қолдануға болатыны туралы ой қалыптасады. Бұл әдіс мақсатқа жетуге көмектеседі.

2. «5 сұрақ»

Мақсаты: ынта арттыру, табысқа жету жағдаятын құру, лексикалық және грамматикалық дағдыларды және диалог жүргізе білу қабілетін дамыту.

Балаларға ана тілінде сұрақ қою қиын болуы мүмкін, сондықтан сұрақтарды шет тілінде дайындау кезінде одан да көп мәселелер туындайды. 5–6 сыныптарда білімді пысықтау кезеңінде «5 сұрақ» әдістемесін қолданамыз. Түйін сөздерді (жақында өтілген сөздерді) қағаз жолақтарына

алдын ала дайындап, үстелге бір қатарға қоямыз. Сабақтың басында оқушы бір тірек сөзді алады. Оның міндеті осы сөзбен сұрақ құру. Әдетте, көптеген балаларға кенеттен сұрақ қою қиынға соғады, сондықтан біз де ескертпелерді алдын ала дайындаймыз. Бірінші бағанда – түйін сөздер, екіншісінде – сұрақтың өзі + аудармасы, үшіншіде – жауаптың басы. Бір немесе бірнеше сабақ барысында оқушылардың деңгейіне қарай осы үлестірмелі материалдарға жүгінеміз. Балалар сұрақтарда жылдам бейімделе бастайды және сұрақ құрылымдарын бірте-бірте еріксіз есте сақтайды және бір уақытта лексикалық бірліктерді қайталайды. Әрі қарай ескертпелерсіз жұмыс істей береміз.

Оқушы мұғалімнен түйін сөздер жазылған парақты таңдап алады да сұрақты кез келген сыныптасына қояды: 5 оқушы сұрақ қояды, 5-еуі жауап береді. Әр сұрақ-жауаптан кейін ауызша баға береміз. Тапсырма 3-5 минутты алады. Біршама уақыттан кейін басқа тақырыпта сұрақтар дайындаймыз. Тапсырмаларға байланысты сұрақтар әртүрлі болуы мүмкін (белгілі бір тақырып бойынша, белгілі бір грамматикалық шақ немесе құрылым бойынша, арнайы немесе балама сұрақтар және т.б.).

Сұрақтары бар ескертпенің мысалы (5-сынып):

homework	When do you usually do homework? Сен үй тапсырмасын әдетте қашан жасайсың?	I usually do homework ...
abroad	Where would you like to go abroad? Сен шетелге қайда барғың келеді?	I would like to go abroad ...
capital	What city is the capital of France (or Spain, ...)? Францияның астанасы қай қала?	The capital of France is ...
square	What is the most beautiful place in Nur-Sultan? Нұрсұлтандағы ең әдемі жер қайсы?	The most beautiful place in Nur-Sultan is ...
sea	What sea would you like to swim? Сен қай теңізде жүзгің келеді?	I would you like to swim in ...
weather	What is the weather like today? Бүгін ауа райы қандай?	It is ... today.
interesting things	What interesting things did you see last summer? Өткен жазда қандай қызықты нәрселерді көрдің?	I saw ... last summer.
holidays	What are you favourite holidays? Сенің сүйікті демалысың қандай?	My favourite holidays are ...
the country	When do you like to go to the country?	I like to go to the country ...

	Қала сыртына қай уақытта шыққанды ұнатасың?	
breakfast	What do you usually drink for breakfast? Сен таңғы асқа әдетте не ішесің?	I usually drink ... for breakfast.

3. «Қазына»

Мақсаты: оқушылардың назарын аудару, кітап оқуға деген қызығушылықтарын арттыру.

Бұл әдіс оқытылған материалды қызықты түрде қайталауға мүмкіндік береді. Оны мәтінмен жұмыс жасағанда қолданған дұрыс. Оқушылар оқыған мәтінде «қазына» жасырылған. Қазына қосымша әріптер, сөздер, тіпті тұтас сөйлемдер болуы мүмкін. Мұғалім балаларға оқыған мәтінде жақында бір нәрсе өзгергенін және «қазынананы» табу керектігін айтады. Оқушылар мәтінді қайта оқиды, қосымша әріптерді іздейді және табады. Тапсырма тым қиын болмас үшін қосымша әріптерді курсивпен айыруға болады. Балалар әріптерді ретімен жазғанда жаңа сөз шығады, бұл сабақтың тақырыбы болады.

Мәтін үлгісі (4-сынып):

Mark Ross

Mark Ross teaches English in a London school. He likes to teach and he likes his pupils. They like Mark too. Mark helps his pupils with their English. In the evening Mark reads books and plays computer games. Mark has a father and a mother. His father is not very old and he teaches in a school too. His name is William Ross. He can cook very well. In the evening Mark and his father William cook together.

(Қазына - «colours» сөзі)

Орта және жоғары буын сыныптарында бұл әдіс оқылған материалды қызықты түрде қайталауға көмектеседі. Мәселен, оқушылар мәтінді оқып болғаннан кейін біраз уақыт өткен соң оған қосымша сөйлемді енгізіп, мәтінде қазына жасырылғанын оқушыларға хабарлаймыз. Қазына ретінде енді жасырын қосымша сөйлем болады. Қазынананы табу үшін мәтінмен мұқият жұмыс істеу керек. «Қазынананы» іздеу нұсқауларының мүмкін варианттары:

Find and translate the odd sentence and give it to the teacher.

Find 3 sentences with the irregular verbs and translate them.

Нәтижесінде, біріншіден, оқушылардың іздестіріп оқу дағдылары жетілдіріліп, екіншіден, сөздік қорлары молаяды және мәтінмен жұмыс істеу олар үшін қызықты болады.

Қорытындылай келе, оқытудың интерактивті әдістері – оқушыларға белсенді білім беруде жиі қолданылса, сабақтың сапасын көтерумен қатар оқушылардың білімге деген құштарлықтарын да арттыра түсері сөзсіз.

Пайдаланған әдебиеттер

1. Есекеева А.А. Оқытудың интерактивті әдістерін қолданудың ерекшеліктері., - Алматы: ҚазҰУ Хабаршысы, 2012. <https://articlekz.com/kk/article/16916>
2. Современные проблемы лингводидактики, сборник научных трудов. <https://www.rsu.edu.ru/wp-content/uploads/2020/10/63238.pdf>

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ КОГНИТИВНО- КОММУНИКАТИВНОЙ ТЕХНОЛОГИИ НА ЭЛЕКТИВНОМ КУРСЕ «БИОЛОГИЯ НА АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ»

"АҒЫЛШЫН ТІЛІНДЕГІ БИОЛОГИЯ" ЭЛЕКТИВТІ КУРСЫНДА КОГНИТИВТІ-КОММУНИКАТИВТІ ТЕХНОЛОГИЯНЫ ҚОЛДАНУ

THE USE OF COGNITIVE-COMMUNICATIVE TECHNOLOGY IN THE ELECTIVE COURSE "BIOLOGY IN ENGLISH"

Калыкова Т.Ж.

Школа-гимназия №14 г. Нур-Султан

Аңдатпа: мақалада Нұр - сұлтан Қ. № 14 мектеп-гимназиясында "Биология ағылшын тілінде" элективті курсында когнитивті-коммуникативтік технологияны қолдану тәжірибесі сипатталған.

Аннотация: в статье описан опыт использования когнитивно- коммуникативной технологии на элективном курсе «Биология на английском языке» в школе-гимназии № 14 г. Нур-Султан.

Abstract: the article describes the experience of using cognitive-communicative technology in the elective course "Biology in English" at the school -gymnasium № 14 in Nur-Sultan.

Түйін сөздер: қолдану, когнитивті-коммуникативтік технология, элективті курс, биология, ағылшын тілі.

Ключевые слова: использование, когнитивно- коммуникативная технология, элективный курс, биология, английский язык.

Keywords: usage, cognitive and communicative technology, elective course, biology, English.

На сегодняшний день формирование полиязычия в среднем образовании является актуальной задачей. В условиях современных тенденций, происходящих в мире, возникает потребность общества во владении несколькими языками, в том числе одним из мировых для вхождения в глобальное пространство.

На протяжении нескольких десятков лет в Казахстане формировалось и развивалось казахско-русское двуязычие. С начала XXI века актуальным стало владение и овладение третьим языком – английским.

Впервые идея о введении трехязычия, т.е. освоения гражданами Республики Казахстан казахского, русского и английского языков, была озвучена Президентом РК в октябре 2006 года на XII сессии Ассамблеи народа Казахстана [1]. И уже в Послании 2007 года «Новый Казахстан в новом мире» Н. Назарбаев предложил начать поэтапную реализацию культурного проекта «Триединство языков»: «Казахстан должен восприниматься во всем мире как высокообразованная страна, население которой пользуется тремя языками. Это: казахский – государственный язык, русский – язык межнационального общения, и английский – язык успешной интеграции в глобальную экономику» [2]. Вместе с этим 17 апреля 2011 года на расширенном заседании Правительства Первым Президентом РК было дано поручение разработать и принять комплекс мер по внедрению изучения английского языка с первого класса, обеспечив в период до 2016 года создание равных условий к изучению трех языков во всех средних и высших учебных заведениях страны.

В мае 2015 года Главой Государства были определены 100 конкретных шагов для реализации 5-ти президентских реформ. В соответствии с шагом «79. Поэтапный переход на английский язык обучения в системе образования – в старшей школе и вузах. Главная цель – повышение конкурентоспособности выпускаемых кадров и рост экспортного потенциала образовательного сектора» [3], перед системой среднего образования в Республике Казахстан поставлена задача обучения на английском языке в старшей школе.

Для перехода на обучение на английском языке в 10-11 классах Министерством Образования и Науки РК определены 4 предмета: «Физика», «Химия», «Биология», «Информатика».

Вместе с тем, что в стране ведется разработка учебников и учебно-методических материалов по предметам естественно-научного цикла на английском языке, возникает необходимость в дополнительной языковой подготовке учащихся для изучения данных предметов на английском языке.

Для этого в рамках реализации научно-технической программы «Научные основы модернизации системы образования и науки» Национальной академии образования им. Ы.Алтынсарина под руководством профессора, доктора педагогических наук Булатбаевой К.Н. подготовлена учебная программа элективного курса «Биология на английском языке» для 10 класса на основе разработанной ею когнитивно-коммуникативной технологии. Необходимость этой технологии вызвана как

слабым знанием иностранного языка обучающихся, так и невладением педагогами методикой отбора, планирования и ведения учебного процесса [4].

Когнитивно-коммуникативная технология, вместе с речевыми умениями, основывается на тщательной переработке учебного текста, отборе речевых задач, специальном отборе языковых единиц [4].

Проведенный профессором Булатбаевой К.Н. анализ 100 учебных пособий по неязыковым предметам показал, что авторы данных учебников:

- не всегда владеют лингвистическими основами лаконичного выражения мысли;
- не руководствуются правилами логического расположения смысловых компонентов;
- не направляют внимания воспринимающего текст на основную суть.

Как следствие «сплошной текст», наполненный высоконаучными словами и терминами, отталкивает учащихся от учебника. Более того, если текст неязыкового предмета еще и на английском языке, данная проблема усугубляется тем, что знание английского языка большинства учащихся общеобразовательных школ не на достаточно высоком уровне, для усвоения тем неязыковых предметов на иностранном языке.

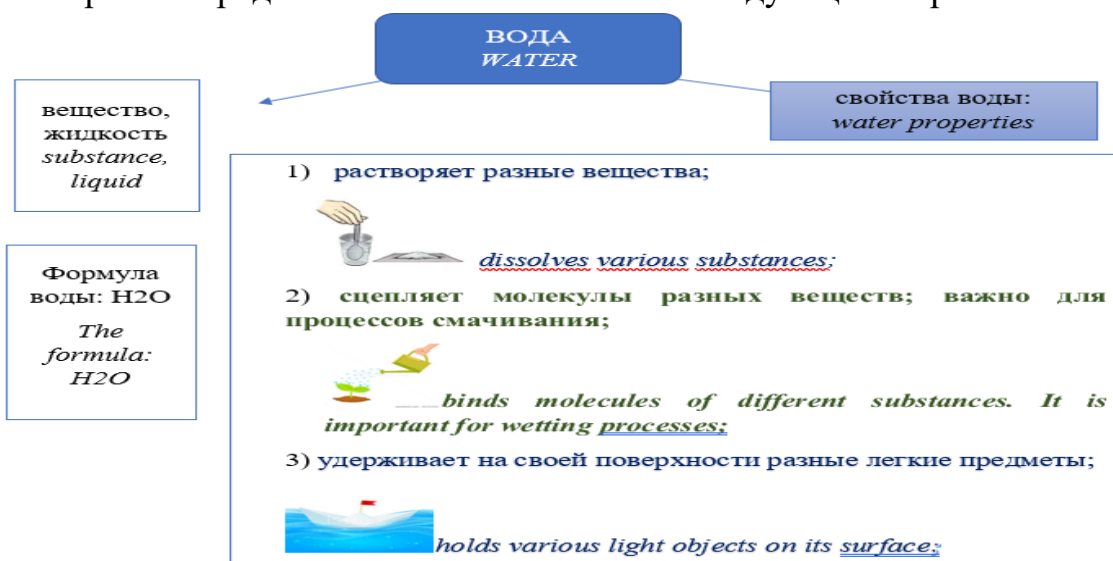
Применение когнитивно-коммуникативной технологии не предполагает использование традиционных учебников в чистом виде. Содержание учебников по английскому языку представляет собой набор текстов с предтекстовыми и послетекстовыми заданиями, которые не позволяют проявить у учащихся естественную мотивацию к изучению английского языка, поскольку учебный процесс акцентирует внимание на объекте обучения – тексте, а не на субъекте обучения – самих учащихся с их речевыми задачами, то есть потребностью общения [4].

Для решения поставленной проблемы при разработке учебной программы элективного курса по технологии профессора Булатбаевой К.Н., для представления теоретических основ были использованы схемы и таблицы, которые заменили многословие.

В качестве примера приведем разработку урока элективного курса «Биология на английском языке» для 10 класса по теме «Значение воды на Земле» («The role of water on the Earth»). Материал учебника по предмету «Биология» по данной теме включает следующее определение воды: «Как вы помните вода – сложное химическое вещество, состоящее из двух элементов: водорода и кислорода. Формула воды H_2O ... Свойства воды. Жизнь немыслима без высокой скорости клеточных процессов. Основные действия организма на раздражения требуют быстроты химических

реакций. Поэтому главное свойство воды – способность растворять вещества...» [5].

Используя когнитивно-коммуникативную технологию, мы обработали учебный материал и представили его схематически следующим образом:

С целью закрепления теоретических основ учащимся представлен ряд упражнений для выполнения:

1) Правда или Ложь. Проверить верны ли представленные утверждения и исправить неверные. Например:

	<p>1. Вода – это химическое вещество. _____ <i>Water is a chemical substance. _____</i></p>
--	--

2) Подобрать синонимичные выражения.

1. Растворяет разные вещества	a. сохраняет тепловое равновесие
1. <i>Dissolves various substances</i>	a. <i>maintains thermal equilibrium</i>
	б. разбавляет вещества
2. Сцепляет молекулы разных веществ	b. <i>difuses substances</i>
2. <i>Binds molecules of different substances.</i>	

Для формирования и развития коммуникативной компетенции учащихся в учебной программе элективного курса в соответствии с когнитивно-коммуникативной технологией включен блок заданий с речевыми интенциями на основе изучаемого учебного материала.

1. Работа в парах. Быстро ответьте на вопросы, используя только глаголы.
Work in pairs. Answer the questions, using only verbs

Что делает вода? - *растворяет*

- сцепляет
- удерживает
- превращается

2. Дополните выражение. *Complete the expression*

1. растворяет...

1. *dissolves ...*

2. сцепляет...

2. *binds ...*

3. удерживает ...

3. *holds ...*

4. превращается...

4. *turns into*

Опорные слова (на усмотрение учителя с учетом уровня владения английским языком учащимися) *various substances, molecules of different substances, various light objects on its surface, steam or ice depending on the temperature affecting*

3. Разыграйте следующую ситуацию:

Play out the following situation:

Младший брат интересуется свойствами воды и задает вопросы своей старшей сестре. *A little brother is interested in the properties of water and asks questions to his older sister.*

- Что разбавляет вода? - *What does water dissolve?*

- Вода разбавляет вещества. - *Water dissolves substances.*

- Какие вещества? - *What substances?*

- Растворимые (соль, сахар, сода) - *Soluble (salt, sugar, soda)*

- Что соединяет вода? - *What does water bind?*

- Жидкие и твердые вещества. Например, почву для полива растений.

Liquid and solid substances. For example, Soil for watering plants.

- Что такое поверхностное натяжение воды? - *What is the surface tension of water?*

- Это когда листья не тонут в воде. - *This is when the leaves do not sink in the water.*

Мы считаем, что использование когнитивно-коммуникативной технологии способствует освоению биологии на английском языке учащимися, отвечает требованиям современности, и потребностям учащихся.

Использованные литературы

1. Выступление Президента Республики Казахстан Н.А.Назарбаева на XII сессии Ассамблеи народов Казахстана. -Астана, 24 октября 2006 г.
2. Послание Президента Республики Казахстан Н. Назарбаева народу Казахстана// «Новый Казахстан в новом мире». 28 февраля 2007 г.
3. План нации - 100 конкретных шагов по реализации пяти институциональных реформ Главы государства Нурсултана Назарбаева, май 2015 г.
4. Бейсембаев Г.Б., Булатбаева К.Н., Шахметова Н.А. Новые подходы к обновлению содержания профессионального образования учителей языковых дисциплин //Инновационное развитие науки и образования, - Пенза: «Наука и просвещение», 2021. - С. 88-101
6. Асанов Н.Г. Биология. Учебник для 10 класса. – Алматы: «Атамұра», 2019. – С. 288.

ОБОГАЩЕНИЕ СЛОВАРНОГО ЗАПАСА БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ ТЕРМИНОЛОГИЧЕСКОЙ ЛЕКСИКОЙ

ТЕРМИНОЛОГИЯЛЫҚ ЛЕКСИКАМЕН БОЛАШАҚ МҰҒАЛІМНІҢ СӨЗДІК ҚОРЫН КЕҢЕЙТУ

ENRICHING THE VOCABULARY OF A FUTURE TEACHER WITH TERMINOLOGICAL VOCABULARY

¹*Кусаинова Алия,*
²*Булатбаева К. Н.*

¹*Магистрант 2 курса магистратуры ЕНУ им. Л.Н. Гумилева,*
²*Научный руководитель, Нур-Султан, Казахстан*

Аннотация: В данной статье рассматриваются развитие профессиональной терминологической речи, актуальные проблемы формирования терминологической грамотности и методы формирования терминологической грамотности у будущих учителей

Аңдатпа: бұл мақалада кәсіби терминологиялық сөйлеуді дамыту, терминологиялық сауаттылықты қалыптастырудың өзекті мәселелері және болашақ мұғалімдерде терминологиялық сауаттылықты қалыптастыру әдістері қарастырылады.

Abstract: this article discusses the development of professional terminological speech, current problems of the formation of terminological literacy and methods of the formation of terminological literacy in future teachers

Ключевые слова и словосочетания: профессиональная компетентность педагога, терминологический потенциал личности, терминологическая осведомленность, терминологической компетентность, терминологическая грамотность, терминологическая фрустрация.

Түйін сөздер мен сөз тіркестері: мұғалімнің кәсіби құзыреттілігі, тұлғаның терминологиялық әлеуеті, терминологиялық хабардарлық, терминологиялық құзыреттілік, терминологиялық сауаттылық, терминологиялық бұзылулар.

Keywords: professional competence of a teacher, terminological potential of a person, terminological awareness, terminological competence, terminological literacy, terminological frustration.

На сегодняшний день современная система гуманистического образования направлена на формировании культурно развитой и общеобразованной личности. Таким образом, в профессиональном образовании будущих учителей иностранного языка важное место занимает знание его словарного состава и умение его применять. Помимо этого, в формировании профессиональных качеств будущего учителя занимает способность обучить своих учеников умением пользоваться терминологической лексикой иностранного языка. В связи с этим при подготовке специалиста в области профессионально-педагогической деятельности одним из необходимых требований является не только владение словарным составом литературного языка, но и умение использовать терминологическую лексику при обмене информацией. Формирование филологического опыта и методологической речи будущего специалиста в области иностранного языка занимает важную роль, так как состав словарного запаса является интегративной частью основных составляющих профессиональной культуры педагога: методологической, дидактической, методической, лингвистической [1].

Развитие профессиональной терминологической речи будущего учителя

Формирование профессиональной речи педагога начинается на этапе обучения в вузе, потому большая часть проблем относится к периоду получения высшего образования.

Профессиональная компетентность педагога в области языкового образования трактуется как категория, характеризующая готовность педагога к осуществлению профессиональной деятельности в конкретных ситуациях обучения русскому языку и получению при этом запланированных (стандартом, программой, педагогом) результатов (Т.М. Балыхина, О.Е. Курлыгина, В.Н. Макарова, Н.Ю. Штрекер и др.) [2].

Согласно трудам исследователей профессиональной компетентности педагога (И.Ф. Исаев, В.М. Полонский, В.А. Сластенин, Е.Н. Шиянов и др.), обязательным ее компонентом является овладение понятиями и терминами науки. Способность и готовность педагога оперировать понятиями, адекватно применять специальные термины в процессе обучения рассматривается Т.А. Артюшкиной, О.В. Артюшкиным, Э.Г. Скибицким как интегральная профессионально-личностная характеристика –

терминологический потенциал педагога. Это инструмент продуктивного решения лингвометодических задач начального языкового образования.

В сложном динамическом процессе формирования терминологического потенциала личности выделяют уровни проявления терминологического потенциала [3]:

- уровень терминологической осведомленности;
- уровень терминологической грамотности;
- уровень терминологической компетентности.

Терминологическая осведомленность проявляется в наличие лингвометодических понятийно-терминологических представлений, сложившихся на основе опыта, извлеченного из усвоенных практически путем традиций начального обучения иностранному языку.

Терминологическая грамотность соответствует активному этапу развития профессионального личностного тезауруса в области начального языкового образования. Грамотный педагог владеет терминологическими фактами, понятиями, законами, знает значение того или иного термина и понимает, как использовать профессиональные термины в общении с коллегами.

О сформированности у педагога терминологической компетентности свидетельствуют ситуации реального эффективного использования терминологических знаний в решении конкретных задач начального языкового образования, включение этих знаний в «терминологическую практику» профессиональной деятельности. Этот уровень проявления терминологического потенциала педагога имеет место в рамках вузовской профессиональной подготовки при условии реализации практико-ориентированного подхода и использования методических задач, разработанных с учетом структурных компонентов лингвометодической деятельности и характера методических действий [2].

Актуальные проблемы формирования терминологической грамотности у будущих учителей

В своей работе «Формирование профессионального тезауруса педагога: от теории к практике» В.П. Вейдт [4] выделяет три основные проблемы формирования профессионального тезауруса. Первая проблема – дефундаментальность высшего образования (проблема качества образования).

Наиболее важной характеристикой фундаментальности образования является его целостность, где каждый элемент знания выступает звеном общей цепи образовательного процесса. Однако в настоящее время, по словам профессора И.Ф. Неволлина, наблюдается прямо противоположный результат: «студенты не способны объединить ранее изученный материал в систему знаний (будь то одна или несколько дисциплин)» [5].

В.В. Краевский выделяет черту современного образования, связанную с дефундаментальностью, – «дифференциация научного знания». С одной стороны, происходит углубление знания, с другой – теряется целостное восприятие научной концепции. В системе высшего образования «такая ситуация нередко приводит к тому, что студенты считают важным изучать только «свой» предмет; из всех педагогических дисциплин признают только методику его преподавания; интересуются главным образом психологией и многие не понимают назначение педагогики» [6].

Вторая проблема формирования профессионального тезауруса связана с психолого-интеллектуальными особенностями студентов, а именно: резкое снижение способности абстрактного мышления, наличие тезаурусных барьеров и, как следствие, терминологическая фрустрация, а также информационная некомпетентность как студентов, так и педагогов.

Проблемы формирования профессионального тезауруса, связанные с психолого-интеллектуальными особенностями обучающихся (наличие тезаурусных барьеров, когда информация не может быть переработана вследствие ограниченных языковых ресурсов, скудности понятийно-терминологического аппарата и скудности профессиональных знаний [7, 8, 9]) приводят к формированию, по словам И.Ф. Неволлина и М.Б. Позиной, «терминологической фрустрации», возникающей при неудачной попытке овладеть содержанием изучаемого вопроса [10].

Терминологическая фрустрация проявляется несколькими вариантами:

1) обучающийся испытывает «неосознаваемое не усвоение», то есть происходит иллюзия понимания при его отсутствии;

2) обучающийся способен понять отдельные аспекты изучаемого вопроса, однако цельной картины знания ему сложить не удаётся.

Каждый из двух вариантов приводит к тому, что человеку требуется упрощенный вариант изложения информации, в том числе замена профессиональных терминов терминами бытового характера, что приводит лишь к частичному формированию профессионального тезауруса.

Третья проблема формирования профессионального тезауруса связана с содержательной насыщенностью учебной информации.

Ни для кого не секрет, на сегодняшний день на издательском рынке можно встретить великое множество учебно-методических пособий для студентов и педагогов. Однако на практике оказывается, что большинство из них либо не отвечают на поставленные в аннотациях и оглавлениях вопросы, либо качество материала, представленного в них, является низким.

В.А. Попков и А.В. Коржуев, анализируя современные учебники для вузов, выделили три типа их недостатков:

1) Содержание учебных пособий представляет собой серьёзный научный материал, сложный для восприятия и усвоения как студентами, так

и педагогами. Такой материал способен удовлетворить лишь научные амбиции авторов, однако для учителей совершенно не читаем, поскольку последним непонятно, что из этого материала является главным, что второстепенным, что может пригодиться в практической деятельности, что служит лишь в качестве примера. Чаще всего такого рода монографические работы преследуют лишь одну цель – возможность автора заявить о себе на страницах учебно-методического пособия.

2) Согласно мнению В.А. Попкова и А.В. Коржуева, описание достоверности результатов исследований во многих учебных изданиях вызывает большие сомнения. И преподаватели, и студенты затрудняются ответить, какая часть из представленного материала является только лишь авторской гипотезой, а какая – истиной.

3) Некоторые пособия, предназначенные для студентов, представляют собой неструктурированный учебный материал [11].

Методы формирования терминологической грамотности у будущих учителей.

Успешное развитие терминологического потенциала педагога обусловлено адекватным выбором методов работы, перечень которых обширен, но при этом каждый обладает как сильными, так и слабыми сторонами.

Организация совместного поиска трактовки понятия предполагает следующие этапы: 1) предъявление термина (названия, имени понятия); 2) называние и запись (фиксация) на доске слов, определяющих данное понятие; 3) выделение из списка наиболее существенных (таких, без которых не может существовать понятие) необходимых признаков; 4) объединение выделенных признаков, определение понятия. Достоинством метода является его значительный потенциал в активизации познавательной деятельности студентов, обеспечении прочного запоминания.

Режим самостоятельной работы предусматривает изучение понятийного аппарата посредством поиска информации в рекомендуемых преподавателем источниках (справочной литературе, интернете), анализа выявленного материала, отчета о проделанной работе в ситуации контроля. Положительной стороной метода является его потенциал в содействии формированию у студентов навыков самостоятельной учебной деятельности, отсутствие жесткого регламентирования со стороны преподавателя. К рискам относится возможность утраты продуктивного сотрудничества преподавателя и студентов.

Метод свободного выбора предусматривает предъявление студентам нескольких трактовок определения понятия с указанием достоинств и недостатков каждого, предоставление каждому студенту возможности выбора наиболее адекватной, по его мнению, трактовки. Положительной стороной метода является освещение анализируемого понятия с разных

сторон, без «навязывания» преподавателем собственной точки зрения. К недостаткам метода мы относим отсутствие единого понятийно-терминологического аппарата изучаемой учебной дисциплины и, как следствие, – непрочность его усвоения [12].

Таким образом, формирование терминологической компетентности будущих учителей требует организации целенаправленной работы, главную роль в которой будет занимать освоение студентами эффективных приемов определения понятий с использованием терминологических и методических словарей. Однако при этом не стоит забывать о необходимости отслеживания качества учебных пособий на предмет наличия недостатков, выделенных В.А. Попковым и А.В. Коржуевым, а также путей минимизации терминологической фрустрации, мешающей формированию полноценной терминологической компетентности.

Использованные литературы

1. Антюшина М. А. Обучение иноязычной профессиональной речи будущего учителя иностранного языка в процессе профессиональной подготовки. Автореферат. канд. пед. наук. – Пенза, 2006.
2. Курлыгина О.Е. Методическая задача как средство лингвометодической компетентности учителя начальных классов: Автореф. канд. филол. наук. – М., 2012. – 25 с.
3. Ильина А.М. Терминологическая работа как путь к профессиональному знанию // Профессиональное образование. – № 3, 2007. – С. 79.
4. Вейдт В.П. Формирование профессионального тезауруса педагога: от теории к практике. Монография / под науч. ред. Т.Б. Гребенюк. – Калининград: Изд-во Калининградского областного института развития образования, 2016. – 180 с.: ил.
5. Неволин, И.Ф. Ключевая роль теоретического знания в эпоху модернизации / И.Ф. Неволин, М.Б. Позина // Вестник «Педагогика и психология». – 2010. – №1. – С. 50-59.
6. Краевский, В.В. Методология педагогики: новый этап: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / В.В. Краевский, Е.В. Бережнова. – М.: Издательский центр «Академия», 2006. – 400 с.
7. Ильин, Е.П. Психология творчества, креативности, одаренности / Е.П. Ильин. – СПб.: Питер, 2009. – 448 с
8. Как определить и развить способности ребенка / сост. В.М. Воскобойников. – СПб.: РЕСПЕКС, 1996. – 426 с.
9. Шилова, О.Н. Информационно-педагогический тезаурус и его функции в системе профессиональной подготовки специалиста образования: Теоретические основы становления: монография / О.Н. Шилова. – СПб.: Изд-во РГПУ им. А.И. Герцена, 2001. – 157 с
10. Неволин И.Ф. Ключевая роль теоретического знания в эпоху модернизации / И.Ф. Неволин, М.Б. Позина // Вестник «Педагогика и психология». – №1, 2010. – С. 50-59.
11. Попков В.А. Дидактика высшей школы: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / В.А. Попков, А.В. Коржуев. – 2-е изд., испр. и доп. – М.: Издательский центр «Академия», 2004. – 192 с.

ЖАҢА ҚОЛЖЕТІМДІ ПЛАТФОРМАЛАР КӨМЕГІМЕН ҮЙ ТАПСЫРМАСЫН ӘЗІРЛЕУ

РАЗРАБОТКА ДОМАШНИХ ЗАДАНИЙ С ПОМОЩЬЮ НОВЫХ ДОСТУПНЫХ ПЛАТФОРМ

DEVELOPING HOMEWORK USING THE NEW AVAILABLE PLATFORMS

¹Кусенова Л.Т.,

²Кусенова Г.Т.

¹Астана халықаралық университеті

²Л.Н.Гумилев атын. ЕҰУ

Аңдатпа. Мақалада үй тапсырмаларын қызықты түрде беру арқылы оқушылардың сабаққа деген қызығушылықтарын арттыру және оқу жетістіктерін жақсарту мақсатында тиімді платформалар қарастырылған. Білім беру платформалары оқушылардың тіркелуіне оңай, сонымен қатар үй тапсырмалары оқу жетістіктеріне қарай жасалуын қарастыру өзекті мәселе болып отыр. Берілген мақаланың мақсаты – пәнді игеру, өткен тақырыпты немесе тақырыптан бөлек қажетті ақпаратты үйрену үшін үй тапсырмалар стратегиясын қарастыру, сонымен қатар оқушылардың өз қызығушылығымен орындауын қарастыру мақсатында үй тапсырмаларын жаңа қолжетімді платформаларда әзірлеу. Мақалада бірнеше тиімді платформалар қарастырылған.

Аннотация. Повышение мотивации и побуждения интереса у студентов с помощью интересных домашних заданий с помощью эффективных платформ, которые в том числе помогут улучшить успеваемость учащихся и их академические достижения при выполнении домашних заданий является актуальной темой. Целью научной статьи является разработка домашних заданий с применением новых общедоступных платформ с целью освоения предмета и изучения пройденной темы или необходимой информации, а также побудить интерес у учащихся к выполнению заданий. В данной статье были приведены несколько платформ, которые эффективны для создания домашних заданий.

Abstract. Homework assignments have become a significant topic for the improvement of students' learning performance and enlarging their academic achievements. The aim of the article is to develop homework strategies, to create homework assignments on online platforms based on the level of necessity and effectiveness of tasks. In this article there are presented several effective platforms that can be used to create homework assignments.

Кілт сөздер: үй тапсырмалары, платформа, сайт, мотивация, білім сапасы

Ключевые слова: домашние задания, платформа, сайт, мотивация, качество знания
Keywords: homework assignment, platform, site, motivation, quality of knowledge

Қазақстандағы білім беру жүйесінің маңызды ерекшеліктерінің бірі - үй тапсырмасын беру маңызды ма және қандай стратегиялар оқушылардың өзіндік бағдарланған білімін дамытуға көмектеседі және оларды мектептен кейін алған барлық материалдарды біріктіруге талпындырады деген сұрақтар туындап отыр. Қазақстанда үй тапсырмасы ата-аналарының көмегі аясында жасалуы керек деген идеология оқушылар мен ата-аналардың арасында, әсіресе бастауыш сынып оқушыларының арасында әлі де кең таралған, бұл мұғалімдерге тапсырма беру кезінде туындайтын мәселелердің бірі болып табылып отыр.

Іс жүзінде оқыту үй тапсырмасы білім берудің негізгі ресурстарының бірі ретінде қолданылған кезде жүзеге асады. Оларды үйге берудің мақсаты - олардың оқу жетістіктерін жақсартуға және оқу жетістіктерін ұлғайтуға мүмкіндік беру болып табылады.

Бұл зерттеу жұмысының шешуші мақсаты – үй тапсырмасының тақырыпты толықтау меңгеруге немесе қосымша ақпаратты алу кезінде оқушының қызығушылығын арттыруды қарастыру. Басты зерттеудің бағыты - ата-аналар неге балаларымен бірге үй тапсырмасын орындайды немесе орындап беруді, ата-ананың оқу процесіне қатысу ықпалының нәтижесін және оқушылар үй тапсырмасының қай түрін орындағанды ұнатады деген сұрақтарға жауап іздеу. Оқушыларды қызықтыратын үй тапсырмасы жасақтау тәсілдері қарастырылып, олардың сабақтан кейін күнделікті алатын үй тапсырмалары туралы шағын сауалнама алынды. Статистикаға сәйкес, бұл ата-аналар балаларына оң ықпал ету үшін шынымен де көмектескілері келетіндігін көрсетеді.

Шетелдік ғалымдардың үй тапсырмасын қызықты ету, оны оқушылар қалай қабылдайтындығын анықтау мақсатында мақалаларын және зерттеу жұмыстарымен танысқан болатынбыз. Цай мен Цзян қытайлық және американдық студенттердің арасында үй жұмысын қалай қабылдайтындығы туралы зерттеу жүргізді, оның нәтижелері көрсеткендей, қытайлық студенттер американдыққа қарағанда үй тапсырмаларын көбірек алады және басқа елдегі құрбыларымен салыстырғанда үй жұмысын орындаған қытайлық оқушыларға ұнайтындығы анықталған. Себебі, олар үй тапсырмасын көбірек орындайтын себебі балалар арасында жоғары бәсекелестіктің бары әсер ететіндігі айтылған [1; 212]. Алайда Купер мен Леттерман сияқты кейбір ғалымдар көптеген үй тапсырмалары оқушыларға берілген тапсырмаларды орындауға емес, бағаға ғана оқуға талпындыруы мүмкін деп пікірлер айтқан [2; 6]. Сонымен қатар, кейбір оқушылар үй тапсырмасын өздігінен орындай бермейді деген көзқарастар бар. Купер үй тапсырмасының кері әсерлерінің бірі - алдау екенін көрсетеді, себебі оқушылар басқа оқушылардың жасаған тапсырмаларының жауаптарын көшіріп береді. Краловец пен Буэлл мұғалімдердің барлығы жағдайды біліп

отыруы мүмкін емес деп болжайды, себебі оқушылардың өздері орындағанын не басқа сыныптасынан көшіріп алғанын біле алмайды деп болжайды [3; 27].

Сонымен қатар зерттеу барысында Краловец және Буэлл жыл өткен сайын үй тапсырмаларының саны артып келе жатқандығын, отбасылық басымдылықтар ескерілмейтіндігі және жыл өткен сайын балалардың өздерімен ұстайтын сөмкелер салмағының ару салдарынан жас балалардың сүйектеріне зақым келетіндігі жайлы тоқталып өткен.

Олай болса, үй тапсырмаларының негізгі мақсаты білімді тереңдету болып саналатын болса, әрі білім беру үдерісінің маңызды және ажырамас бөлігі ретінде есептелсе, олардың барлық пән ескеріле отырып, балалардың отбасылық жағдайлары, жас ерекшеліктері, мүмкіншіліктері ескеріліп, бірігіп, нақты қажетті әрі балаларды қызықтыратын етіп жасаған тиімдірек болады.

Үй тапсырмалары арқылы балалар сабақта алған дағдыларына сәйкес бағаланады; сондықтан мұғалімдер оқушыларының жеке бейімділіктерін, таланттары мен қабілеттерін орындалған тапсырмалар негізінде анықтай алады. Қазіргі кезде адамзат құрған үлкен көлемдегі ақпараттың күрт өсу қарқыны бірнеше жылдан кейін пайдасыз болып барады. Олар бүгін біле алады, бірақ ақпараттың прогресі мен өзгерістері бірнеше жылдан кейін ескіреді, бұл адамдарды қайтадан білуге әкеледі [4; 5]. Сыныптың үздік оқушылары болған адамдарға да бірнеше жылдық үзілістен кейін басынан бастау керек. Біз оқуды хобби ретінде жасай алған жағдайда шексіз процесске айналып, адамдар өздігінен оқуды үйренеді, әрі көбірек материалдар интернет желісі арқылы ала алады. Демек, кей жағдайда олар мектептен алатын ақпараттар өміріне жеткіліксіз болып жатуы да ықтимал.

Нәтижесінде - олар мектептен алатын минималды материалдар мен ақпараттарды ғана емес, нақты пәнге жетудің көптеген жолдарын іздейтін оқушылардың өзін-өзі тәрбиелеу мен өзін-өзі дамытуды жетілдіру. Барлық пәндер негізгі пән ретінде қарастырылмауы керек, олар осы пәннің қажет екендігін және білімін одан әрі жетілдіру үшін осы білім беру саласын таңдауды жоспарлап отырғанын шешуі керек.

Оқу формасының ұйымдастырушылық формаларын және үйге тапсырма беру процесін анықтау мәселесі бар. Оқушылардың өздігінен білім алуына және оқушылардың өз бетінше білім алу қабілетін қалыптастыруға үнемі үлкен мән берілген. Қазіргі уақытта Қазақстандағы білім беру бағдарламасын дамытуға ең маңызды екі ықпал бар. Олар білім алушыларды күнделікті оқыту және мұғалімдердің қолдаусыз білім алу үшін кездесетін қашықтықтан оқыту сабақтарын жаңарту.

Алайда, біз өз тәжірибемізге сүйене отырып, оқушылардың және олардың ата-аналарының белсенділігі мен қызығушылықтарының төмендігі сияқты мәселелерге тап болып жатамыз. Сол себепті де белгілі бір үй

тапсырмаларын әзірлеу стратегиялары мен талаптарын қарастырған жөн деп табылды.

Оқушылардың қызығушылығын зерттеу мақсатында жүргізілген сапалық және сандық зерттеу әдістері қолданылып, эксперименттік топта сауалнама алынды. №53 мектеп-лицейі оқушылары арасында сауалнама жүргізіліп, сауалнамаға барлығы 57 оқушы қатысты. Мүмкіндігінше оқушылардың шын ойы мен қызықты деген балалардың пікірлері мен идеялары қарастырылды. Жалпы сауалнама келесі 15 сұрақтан жасалған. Сауалнамаға сүйене отырып, оқушылардың шынайы тілектері айтылғандығы байқалады. Басты үй тапсырмасын әзірлеу стратегиясы, баланың сыныпта алған білімін бекіту үшін мүмкіндігінше қызық тапсырманы әзірлеген дұрыс деген тұжырымға тоқталдық. Ол:

1. Электронды жұмыс кітаптарын әзірлеп, оқушылар өздігінен тапсырмаларды орындап, қатесімен жұмыс жасауға мүмкіншілік беру. Ағылшын тілі пәнінен, әрине өзіндік бірге берілетін жұмыс кітаптары, қосымша электронды кітабы (i-ebook) берілетін болса, қалған пәндерді де осылай ұйымдастыруға болады.

2. Кеңейтілген тапсырмалар. Бұл интернет желісінде бар ақпарат құралдарын қолдану. Атап айтар болсақ, барлығына дерлік интернет желісіне кіру мүмкіншілігі бар. Дегенмен, тым көп ақпараттың болуынан, мұғалім ішінен қажетті деген сілтемелер беру арқылы, өзіндік жұмыстарын ұйымдастырып, қосымша видео, аудио, тест тапсырмаларын орындауға жігерлендіруге болады. Балалар көрген подкасттары, теледидардан көрген хабарлар, әндерімен сабақ барысында ойымен бөлісуге мүмкіншілік беру қажет.

3. Тапсырмалар, сыныптастарын оқыту әдісін қолдану. Бұл балалардың қызығушылығын арттырады, әрі мұғалімнің айтқанынан сыныптастар көбіне өз сыныптасының сөзін тыңдаған, түсінген оңай екендігі зерттеулерде байқалған. Демек, өзі оқи отырып, бір-бірін оқыту әдісін қолданған да тиімді әдіс болып табылады.

4. Шынайы өмірмен байланыстыру. Киноға бару, кітапханаға бару, журнал оқу және соларға «Обзор» жасау берулу қажет.

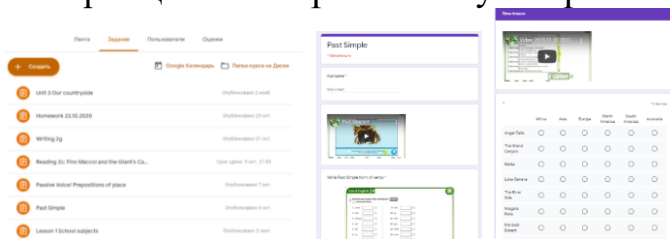
5. Зерттеу жұмыстары, жоба жұмыстарын беру. Белгілі уақыт беріліп, оқушылардың қызығушылық негізінде пәнге сай зерттеу жұмыстарын жүргізуді ұсыну. Биология пәнінен қызығатын жануары жайлы зерттесе, физика сабағында ауа райын бақылап, журнал жүргізу берілсе балалардың еңбек тәрбиесі де дамиды.

Қорыта келгенде, осы стратегиялар бағытында келесі тарауларда интернет арқылы қолжетімді платформаларды пайдалану қарастырылады.

Осыған дейін технологияның дамуы сабақты оқыту жолдарын жеңілдетіп, оның ішінде ағылшын тілінің оқытылуын жеңілдетті. Білім беруде қолданылатын әртүрлі заманауи жабдықтар мен қосымшалар бар,

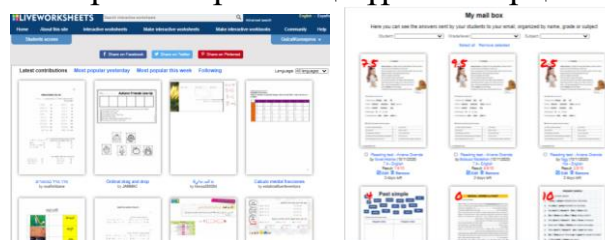
соның ішінде компьютерлер, сандық камералар, видео, бейнеконференциялар, сөздерді өңдеу, сөйлеуді тану, электронды сілтемелер, оқу бағдарламалық қамтамасыздандыру және т.б. Нұсқаулық бағдарламалық жасақтама кеңінен қолданылады, ол оқу жаттығулары мен тәжірибеден тұрады. [9; 10] Сол себепті де жоғарыда қарастырылған үй тапсырмасын беру стратегияларына сүйене отырып, бірнеше платформа, оқу порталдары, сайттары қарастырылды. Сол бағытта жұмыстар жүргізіліп, оқушылардың берген кері байланысына сүйенер болсақ, балалардың жай жазу, есептерды кітап арқылы орындап қана қойған қызықсыз көрінеді. Қойылған стратегиялар бағытында жасалған жұмыстар келесідей көрініс тапты:

1. **Электронды жұмыс кітаптарын әзірлеу.** Электронды жұмыс кітабын күнделікті сабақ оқытып жүрген **Google classroom** платформасын қолдану да ыңғайлы. Тапсырмаларды мұғалім жасақтай отырып, оқушылардың жауаптарын бір жерде жинақтауға мүмкіншілігі бар, әрі оқушыларға қатемен жұмыс жасауға мүмкіншілік бере алады.

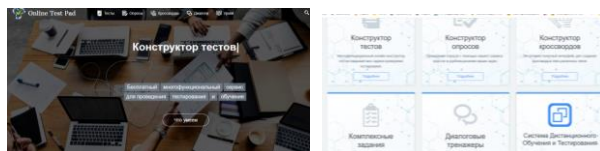
Сурет 1 - «Google classroom платформасы арқылы тапсырмалар беру»

Сонымен қатар, «Liveworksheets» платформасы арқылы пән мұғалімдері әр сабаққа бөлек-бөлек тапсырма әзірлеп, барлығын жинақтап, жұмыс дәптерін жасауға да болады. Әрі бұл сайтта дайындалған тапсырма түрлері өте көп. Мұғалім тақырыпты жазып, іздеуге басып қажетін қолдануға, әрі оқушылар тапсырманың түрлілігі арқылы қызығушылығын жоғалтпайды.

Сурет 2 - «Liveworksheets платформасы»

OnlineTestPad арқылы тегін тіркеліп, ішінде дайын тапсырмаларды қолдануға болады немесе дайын мәтін, видеоларды енгізе отырып, тест тапсырмаларының түр түрін әзірлеуге мүмкіншілік бар. Әрі осы платформа арқылы тесттерді әзірлеп, сілтемесін Google Classroom сыныбының «Тапсырмалар енгізу» кезінде қолдануға болады. Дегенмен тіркелу барысында оқушыларда біршама қиындықтары болуы мүмкін.

Сурет 3 - «Online Test Pad» платформасы

Әрине, «Learning Apps» платформасының да өте көп қызықты тапсырмалар жасау мүмкіншілігі сабақтан тыс берілетін үй тапсырмаларының қызықты болатыны белгілі. Мысалы, әзірленген тапсырмаларды «Мои упражнения» деген жерден тауып, немесе тақырыпқа қарай жасалған тапсырмалардан тауып жасауға да болады.

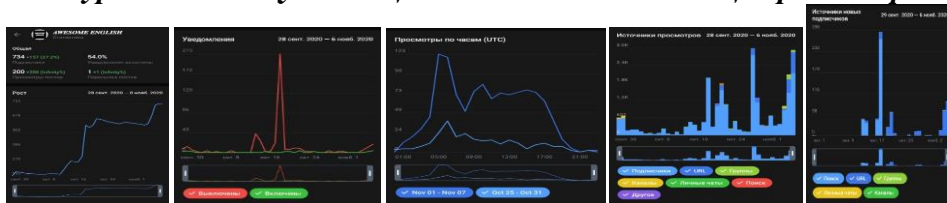
Сурет 4 – «Learning Apps» платформасы

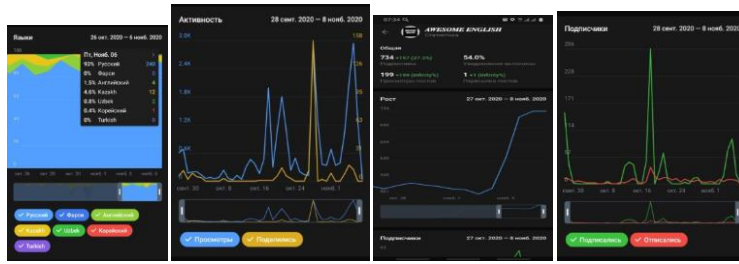
2. **Кеңейтілген тапсырмалар.** Кеңейтілген тапсырмалар пәннің қызықты дайын сайттарынан іздестіріп, тақырыпқа қарай немесе қосымша ақпарат ретінде қолдануға болады. Оларға: <https://learnenglish.britishcouncil.org/>, <https://www.podcastsinenglish.com/>, <https://lengish.com/grammar/exercise-100.html>

3. **Тапсырмалар, сыныптастарын оқыту әдісін қолдану.** 11-сынып оқушысы Сағындықов Еранғайыптың күнделікті ағылшын тілін үйреніп, қателерін түзету арқылы, өзі оқыту арқылы тақырыпты тез түсінетіндігін айтады. Қыркүйек айынан бастап жүргізіп келе жатырған «Awesome English» каналынан келесідей нәтижелерге қол жеткізді.

Сурет 6 «Оқушының ағылшын тілі шақтарын түсіндіруі барысынан»

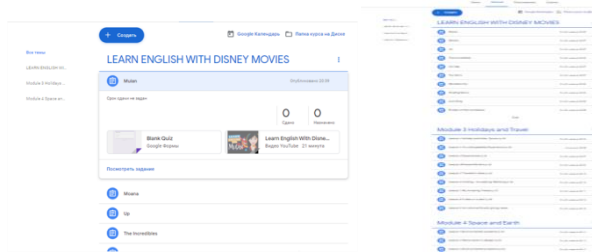
Сурет 7 «Каналын жүргізіп жүрген уақытының нәтижелері»

4. Шынайы өмірмен байланыстыру. Шынайы өмірмен байланыстыру тапсырмалары оқушылардың, мысалға алатын болсақ, банкіде дәндерді өсіру, жануарларды бақылау, табиғатқа шығып сурет салу, табиғат құбылысын бақылау, магазиншіден қажетті затты сұрау арқылы, үш тілде сөйлеп тәжірибе жасау секілді түрлі әдістерді қолдануға болады.

5. Зерттеу жұмыстары. Зерттеу тақырыптарын беріп, Canvas, Google classroom, WhatsApp, Telegram арқылы топтар жасақтап, тақырыптар бойынша талқылаулар өткізуге, әрине жасалған жұмыстарын сол арқылы бөлісіп, талқыға салуға мүмкіншілік бар.

Қорыта келгенде, қандай да болсын үй тапсырмасын беру кезінде 1900 жылғы көлік пен 2020 жылғы көлік, 1890 жылдардағы телефон мен қазіргі мобильді телефонды салыстырғандағыдай ескеріп, оқушылардың қызығушылығына, олардың мүмкіншіліктерін ашуға болатын мүмкін жолдарын қолданған жөн деп санаймыз.

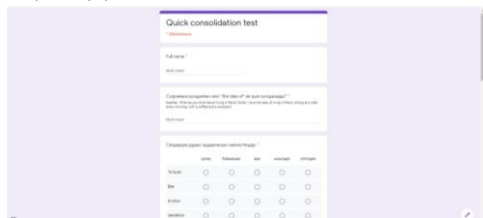
Оқушылардың қызығушылықтары ескеріле отырып және жоғарыда көрсетілген стратегиялар мен платформалар көмегімен 7-сыныптарға арналған үй тапсырмалар жинағын ұсынып отырмыз. Оқушылардың қалауы бойынша интернеттегі Ютуб желісінде бар «Learn English with Disney Movies», «Learn Egnlish with Movies» каналына сүйене отырып бірнеше тапсырмалар әзірленіп, Google Classroom платформасына басқа да платформаларды сілтемелер біріктіріп тапсырмалар әзірленді.

Сурет 8 «Google classroom» платформасында «Үй тапсырмалар» бөлімін ашу

Берілген тапсырмалар оқушылардың қызығушылығына орай жасалған. Берілген 7-сынып оқушыларының мемлекеттік бағдарлама бойынша меңгеру керек тақырып бойынша сабақтарының видеосабағы, қосымша тапсырмалары берілген болса. Соған қосымша оқушылар қызығушылығына қарай Дисней мультфильмдерін көре отырып, әрі сонда берілген тапсырманы орындау арқылы тақырыпты қаншалықты түсінгенін тексере алады.

Тапсырмалар жинағы келесідей сұрақтар, тапсырмалар арқылы жасақталды:

Сурет 9 «Google Form» арқылы тест тапсырмасын ұйымдастыру

Қорытындылай келе, біз нәтижелерді қорытындылап, зерттеуді аяқтағмыз келеді.

1. Оқыту стратегиясы білім алушыларды өз жетістіктерін өздігінен басқаруға итермелейді. Олар барлық жоспарланған жұмыстарды стратегияларды сақтай отырып орындауға тырысады.

2. Компьютерлік технологиялар әр түрлі құралдарымен оқушыларды қызықтыра алады. Арнайы бағдарламалар оқушыларға сабақтан тыс уақытта жаттығуға және олардың үлгерімін тексеруге көмектеседі.

Пайдаланған әдебиеттер

1. К.С.Тсай, Х.И.Джианг. Chinese and American Third Grade Students' Perceptions of Homework. Экономика, менеджмент және әлеуметтік ғылымдар журанылы, №2(6), 2016 жыл. 212 – 216 бб..

2. Х.Купер. Homework research and policy: A review of the literature. Newsletter журналы, №2(2), 1994 жыл.

3. Э.Краловеч, Дж.Буэлл. The End of Homework: How Homework Disrupts Families, Overburdens Children, and Limits Learning. Beacon баспасы, 1 Тамыз, 2001 жыл.

4. Х.Купер. The Battle Over Homework: Common Ground for Administrators, Teachers, and Parents Corwin Press, 2001 жыл.

5. С.Зенталл, С.Голдстэйн. Seven Steps to Homework Success: A Family Guide to Solving Common Homework Problems Specialty Press, 1998 жыл

6. Х.Купер. Synthesis of research on homework. Educational Leadership, 47(3), 1989. 85 – 91 бб.

7. Х.Купер. Homework: What the research says. National Council of Teachers of Mathematics, 1 – 3. Cooper, H., & Valentine, J. C. (2001). Using research to answer practical questions about homework. Educational Psychologist, 36(3), 2008 жыл. 143 – 153 бб.

8. Х.Купер, Дж.Робинсон, Э.Паталл. Does homework improve academic achievement? A synthesis of research, 1987 – 2003. Review of Educational Research, 76(1), 2006 жыл. 1 – 62 бб.

9. А.Нери, К.Кучиарини, Х.Стрик. Effective feedback on L2 pronunciation in ASR-169 based CALL. San Antonio, Texas. March 3, 2004, [electronically available] <http://lands.let.kun.nl/scratch/pubPERcat.php3?cat=1>

10. М.Моаллем. Applying constructivist and objectivist learning theories in the design of a web-based course: Implications for practice. Educational Technology & Society, 4(3). 2001 жыл. 2-16 бб.

ФОРМИРОВАНИЕ СОЦИОКУЛЬТУРНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ У УЧАЩИХСЯ НА УРОКАХ СТРАНОВЕДЕНИЯ В ШКОЛЕ

ЕЛТАНУ САБАҚТАРЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ ӘЛЕУМЕТТІК- МӘДЕНИ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

FORMATION OF SOCIO-CULTURAL COMPETENCE OF STUDENTS IN THE LESSONS OF COUNTRY STUDIES AT SCHOOL

Левицкая Е. Ю., Левицкая М. Е.

КГУ Гимназия №5

Аннотация. В статье рассматривается проблемы с развитием познавательной активности учащихся на уроках иностранного языка в школе. В целях улучшения коммуникативных навыков учащихся, авторы предлагают обратиться к понятиям социокультурные компетенции и социокультурные знания. Учащиеся, которые понимают иноязычные коды и имеют за плечами культурный опыт непременно смогут развить отличные коммуникативные навыки.

Аңдатпа. Бұл мақалада мектептегі шет тілі сабағында оқушылардың танымдық белсенділігін дамыту мәселелері қарастырылған. Студенттердің коммуникативтік дағдыларын жетілдіру мақсатында авторлар әлеуметтік-мәдени құзыреттілік және әлеуметтік-мәдени білім ұғымдарына жүгінуді ұсынады. Мәдени тәжірибесі бар және шет тілінің кодтарын түсінетін студенттер тамаша қарым-қатынас дағдыларын дамыта алатыны сөзсіз.

Abstract. This article discusses the problems with the development of cognitive activity of students in foreign language classes at school. In order to improve students' communicative skills, the authors propose to refer to the concepts of socio-cultural competence and socio-cultural knowledge. Students who understand foreign language codes and have a cultural background are sure to develop excellent communicative skills.

Тірек сөздер: әлеуметтік-мәдени құзыреттіліктер, әлеуметтік-мәдени білім, шет тілінің коды, мәдени тәжірибе, әлеуметтік-мәдени аяны білдіретін мәтін.

Ключевые слова: социокультурные компетенции, социокультурные знания, иноязычный код, культурный опыт, текст, репрезентирующий социально-культурный фон.

Key words: socio-cultural competence, socio-cultural knowledge, foreign language code, cultural experience, text representing socio-cultural background.

В связи с расширением международных контактов, развитием общества и образования повышается потребность в коммуникации между людьми. Мы должны признать, что не заметили, как английский язык стал неотъемлемой частью нашей современной, глобализированной и технологически продвинутой жизни. В настоящее время перед образованием встает задача воспитать не только творческого, всесторонне развитого человека, но и человека, гибко ориентирующегося в постоянно

меняющейся действительности, готового осваивать принципиально новые области и виды деятельности. В связи с этим особое место занимает проблема изучения предмета и развития познавательной активности. Учителю английского языка, работающему в образовании, необходимо свободно владеть инструментарием, позволяющим оценить познавательную активность учащихся и способствовать ее развитию. При этом наблюдения и опыт учителей показывают, что учащиеся, имея определенный словарный запас и умения использовать знания грамматики на практике, преодолевая языковой барьер, не всегда понимают друг друга. Собеседники употребляют фразы, необходимые реплики для обмена информацией, но взаимопонимание в результате не достигается. Нужно отметить, что причины могут быть разнообразными, но прежде всего это – низкий уровень сформированности социокультурной компетенции. В Государственном Стандарте отмечается, что формирование коммуникативной компетенции неразрывно связано с социокультурными и страноведческими знаниями. Соответственно особое внимание должно уделяться формированию способности к участию в межкультурной коммуникации посредством использования социокультурных знаний, а это – исследование и изучение народов, проживающих в странах носителей языка, их традиций, знаменитых людей и т.д. Следует отметить, что не просто передача знаний, а именно исследовательская деятельность в этой области способствует появлению интереса к изучению иностранного языка, а также способствует формированию социокультурной компетенции.

Тексты и видео страноведческого характера занимают сегодня все большее место в процессе обучения и овладения иностранным языком. Благодаря этим материалам, учащиеся знакомятся с реалиями страны изучаемого языка, получают дополнительные знания в области географии, образования, культуры и т.д. Уроки страноведения вызывают у учеников потребность в дальнейшем самостоятельном ознакомлении со страноведческими материалами. И именно страноведческая информация должна служить опорой для поддержания мотивации, т.к. включает в себя два аспекта:

- 1) способствует формированию языковых навыков;
- 2) знакомит с культурой и бытом страны изучаемого языка;

На уроках страноведения у учащихся формируется социокультурная компетенция.

При рассмотрении проблемы формирования **социокультурной компетенции**, следует обратиться прежде всего к самому понятию. Единого мнения не существует. Исследованиями по этой теме занимались Н.Д. Гальскова, Н.И. Гез, Е.Н. Соловова, Л.И. Корнеева.

Социокультурная компетенция толкуется не одинаково. Н.Д. Гальскова, Н.И. Гез считают, что «социокультурная компетенция – умение,

которое дает возможность человеку развивать самого себя в рамках социокультурной среды. Развитие данного умения происходит путем взаимосвязи изучения иноязычного кода и усовершенствования культурного опыта личности». Корнеева Л.И. полагает, что «социокультурная компетенция – осознание, уважение факторов, которые определяют культуру и влияют на восприятие, мышление, оценку и действия своих и окружающих людей. Это отражается в межкультурном взаимопонимании, в коммуникативном и поведенческом приспособлении к поведению представителей другой культуры, которые основываются на ценностях и законах разных культур». По мнению Солововой Е.Н. «социокультурная компетенция – средство развития международно-ориентированного человека и подразумевает изучение учениками социального навыка, традиций, их взаимодействия, а также способностью, с помощью которого человек справляется собственным страхом и недоверием к иностранным культурам».

Социокультурная компетенция – обширное понятие, которое включает в себя компоненты, которые можно отнести к различным категориям. Можно выделить следующие компоненты:

- Социолингвистический – компонент характеризуется языковыми особенностями социальных слоёв, представителей разных поколений, полов, общественных групп, диалектов (фоновые знания, реалии, предметные знания).

- Культурологический компонент – имеет социокультурный, историко-культурный, этнокультурный фон, к нему относится знание традиций, обычаев народа изучаемого языка.

- Лингвострановедческий. Данный компонент включает лексические единицы с социально-культурной семантикой и способность их употреблять в ситуациях межкультурного общения (например, приветствие, обращение, прощание в устной и письменной речи).

- Социально-психологический – характеризуется владением культурнообусловленными сценариями, национально-специфическими моделями поведения с использованием коммуникативной техники, принятой в данной культуре. Исходя из вышеперечисленных трактовок данного термина, можно сделать следующий вывод, что социокультурная компетенция – это инструмент для воспитания и обучения, который способствует уважению, пониманию культуры, традиций, языка другого народа, как собственного, а также способствует преодолению страха и недоверия по отношению к другой культуре. Только в результате преодоления данного «барьера» происходит процесс обучения самому языку.

Модель формирования социокультурной компетенции, которую предлагает Е.Н. Елина включает два аспекта:

1. Лингвистический. Данный аспект включает, обучение иностранному языку, то есть изучение языка и культуры посредством языка и социолингвистику – это использование языка в разнообразных социальных ситуациях.

2. Информационный. Этот аспект характеризуется наличием сведения о культуре, например, достижения культуры, этикет, одежда, традиции национальной кухни, язык невербальной коммуникации, междометия, ценности и обычаи, система образования, социальные институты; а также наличием страноведческого материала – это сведения о географическом положении страны, климате, политической и экономической системах и т.д. Отметим, что эти аспекты связаны между собой. Для формирования социокультурной компетенции, учитывая данные аспекты, необходимо применять разные технологии обучения. Например, технологию критического мышления, проектную деятельность, обучение в сотрудничестве и игровые технологии, технологию развивающего обучения. Они развивают интерес к иноязычному общению, расширяют его предметное содержание. А также эти технологии способствуют формированию у учащихся критического мышления, поисковых навыков.

В гимназии №5 города Нур-Султан уроки страноведения вводятся с пятого класса. Данный предмет является частью гимназического компонента и соответствует лингвистическому профилю школы. Педагогами гимназии разработаны программы, которые включают в себя теоретический, методический и практический материал, а также тематическое и календарное планирование по курсу. При разработке данных программ с 5 по 11 класс делается акцент именно на формирование социокультурной компетенции, используются следующие материалы: сказки, легенды, пословицы и поговорки, видеофильмы, общественно-политические тексты.

Отбор материала для уроков страноведения соответствует следующим критериям: аутентичность, наглядность, доступность, актуальность, адекватность страноведческим реалиям, маркированность.

В зависимости от уровня обученности и возраста учащихся, времени, отведенного на изучение какой-либо темы, выбирается любой материал интернет ресурсов или учебников, документальных фильмов. Однако оптимальным материалом для соизучения языка и культуры является текст, репрезентирующий социально-культурный фон: художественные или информативные тексты, газетные и журнальные статьи. Именно через текст, который ориентирован на ценности, понятия, концепты и образы иной языковой общности, которые закреплены в нем как национально-специфические составляющие конкретной общности, происходит знакомство с иноязычной лингвокультурой. Работа с текстами является основой для развития коммуникативных компетенций в дальнейшем.

На каждое занятие в программе предусматривается поурочный план, который содержит перечень основных лексических единиц и понятий, то есть тот минимум, который должен быть усвоен.

Для эффективной реализации программы используются следующие формы обучения: урок введения и активизации словарного запаса, интегрированные уроки на основе системно-деятельностного подхода, уроки с применением проектной технологии. К примеру, УМК «Spotlight» взят за основу программы для 7 класса. Данный УМК содержит достойный текстовый материал. Можем отметить, что УМК уже с начального этапа обучения предлагает проектную деятельность, через которую дети познают мир, сообщают информацию о себе, о своей стране, родине, известных людях, праздниках и т.д. Данный УМК и разнообразные технологии, которые учителя применяют на уроках, способствуют формированию у учащихся социокультурной компетенции, а также мотивирует учащихся к изучению иностранных языков, создавая ситуацию успеха

На уроках страноведения в нашей школе задания построены по принципу дифференциации: «все ученики», «большинство учеников», «некоторые ученики». Для реализации программы на занятиях используются следующие методы обучения:

1. Обучение критическому мышлению – организация самостоятельного обучения. Критическое мышление представляет собой сложный процесс, включающий в себя много компонентов: осмысление, оценка, анализ, синтез, наблюдение, опыт, размышления, рассуждения (Руководство для учителя).

Сначала ученик методом наблюдения принимает информацию, потом размышляет или рассуждает, т.е. происходит процесс осмысления, после чего наступает стадия анализа и синтеза, в результате которой появляется оценка полученной информации.

2. Групповое обучение, самообучение – ученик выполняет определенную самостоятельную работу и письменно отчитывается о ее результатах.

3. Взаимное обучение (парное обучение) – учащиеся работают в обычных парах или мини группах, меняя состав, объясняя друг-другу проблемы, отстаивая свою точку зрения и оценивая результаты работы своих сверстников.

4. Метод «дизайна» – способ достижения формализованной дидактической цели, который может дать конкретные результаты за счет тщательного изучения проблемы.

5. «Думай, спаривай, делись» – подход, направленный на тщательное обдумывания учениками любого вопроса, задания.

6. «График простых и сложных вопросов». Эту таблицу ученики могут заполнить, чтобы высказать свое мнение по любому вопросу или ознакомиться с новой информацией.

7. Учащиеся заполняют две таблицы ВВВ-таблицы, т.е. «что я знаю», «что я хочу знать», прежде чем изучить новую тему. Ученики пытаются ответить на вопрос, какую пользу мне принесут новые знания.

Программа не предлагает обязательного оценивания, но по средствам самооценивания, оценивания в группах и парах ученик может наблюдать за результатами обучения. Для мониторинга и оценки эффективности программы используются следующие виды работ: практические задания, презентация проекта по затронутым темам, собирай и разгадывай кроссворды, выполнение тестов, заполнение индивидуальных анкет учениками, выполнение рефлексии. творческой работы, создание языкового портфолия. Таким образом через продуманную и интересную подачу материала, самостоятельную работу, учащиеся узнают о истории разных стран, их традиции, а также развивают свои творческие, лингвистические способности. В итоге, социокультурная компетенция предполагает готовность и умение жить и взаимодействовать в современном многокультурном мире. Отсутствие навыков социокультурной компетенции заметно усложняет общение и понимание с представителями иноязычных культур. А проектная деятельность, групповая, индивидуальная и парная виды работ – инструменты воспитания и обучения, которые способствует уважению, пониманию культуры, традиций, языка другого народа, как собственного, а также способствует преодолению страха и недоверия по отношению к другой культуре.

Использованные литературы

1. Галеева Н.Л. Текстовая решетка культуры как ее сущностное основание//Языковое бытие человека и этноса: психолингвистический и когнитивный аспекты. - Барнаул, 2006.
2. Гальскова Н.Д. Образование в области иностранных языков: новые вызовы и приоритеты. ИЯШ. №5, 2008.
3. Пассов Е.И. Урок иностранного языка в средней школе//Международный сборник научных трудов, 2015. - С. 37–48.

РАЗВИТИЕ МОНОЛОГИЧЕСКИХ И ДИАЛОГИЧЕСКИХ УМЕНИЙ НА УРОКАХ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА

ШЕТ ТІЛІ САБАҚТАРЫНДА МОНОЛОГТЫҚ ЖӘНЕ ДИАЛОГТЫҚ ДАҒДЫЛАРДЫ ДАМЫТУ

DEVELOPMENT OF MONOLOGICAL AND DIALOGICAL SKILLS IN FOREIGN LANGUAGE CLASSES

Михно К.В.

«Гимназия №5» акимата города Нур-Султан

Аннотация. Данная статья посвящена процессу организации эффективного обучения с использованием различных уместных речевых заданий, ролевых игр с участием отдельных лиц и команд для развития монологических и диалогических навыков. Автор делится собственным опытом, подсказывая, какие речевые ситуации использует на своих уроках. Читатели могут ознакомиться с некоторыми полезными советами, которые можно использовать для развития речи на факультативных занятиях иностранного языка.

Аңдатпа. Бұл мақалада монологтар мен диалогтарды қолдана отырып, оқушылардың сөйлеу дағдысын дамыту, жеке немесе топтардың қатысуымен рөлдік ойындарды пайдалана отырып, ауызекі сөйлеуге баулудың тиімді оқыту тәсілдері берілген. Автор өз сабақтарында қолданатын сөйлеу жағдаяттарын ұсына отырып, тәжірибесімен бөліседі. Оқырмандар факультативтік шет тілі сабақтарында сөйлеуді дамыту үшін қолдануға болатын пайдалы кеңестермен таныса алады.

Abstract: this article is devoted to the process of organizing effective learning using various relevant speech tasks, role-playing games with the participation of individuals and teams to develop monologue and dialogic skills. The author shares her own experience prompting what kind of speech situations during her lessons is used. Readers can get acquainted with some useful tips that can be used for the development of speech in facultative studies.

Ключевые слова: речь, монолог, диалог, ученики, коммуникативная компетентность.

Тірек сөздер: сөйлеу, монолог, диалог, студенттер, коммуникативтік құзыреттілік.

Key words: speech, monologue, dialogue, students, communicative competence, fluent speech, oral skill, role play.

В современном мире крайне необходимо обучение речевому общению, в котором речь играет первостепенную роль. Навык говорения занимает место одного из ключевых компонентов в современных программах по изучению иностранных языков, где целью обучения устной речи является формирование коммуникативной личности ученика, которая позволяет обеспечить ему комфортное пребывание в иноязычной среде, а также осуществлять иноязычное общение в различных социально обусловленных речевых ситуациях. С.Ф. Шатилов пишет, что целью обучения монологической речи является формирование умения логически последовательно и связно, полно и правильно в языковом отношении излагать свои мысли устно. В рамках школьной программы, учащиеся должны говорить на определенную тему, когда они к ней не подготовлены.

Согласно результатам, полученным при анализе уроков, в рамках исследования в действии Lesson study, которое ежегодно проводится в гимназии №5 в сотрудничестве с другими школами столицы, выполнить упражнение удастся лишь немногим учащимся. Основной целью учителя остается – найти лучший способ помочь своим ученикам справиться с поставленной задачей. Другими словами, настало время для дальнейшего изучения решений проблемы с использованием традиционных подходов. Опираясь на работу опытных преподавателей, использующие различные формы обучения, тесно связанные с запоминанием слов и предложений, факультативный курс «Improve my English» для учащихся среднего звена, включает в себя задания, способные реализовать языковой материал, помочь ученику сформулировать свои мысли в диалогической и монологической форме, вовлекая в живое общение своих одноклассников. Главной идеей при создании факультатива было использовать творческие

**Программа курса «Improve my English»
5 класс**

Уровень владения английским языком	Название разделов	Кол-во часов в год
Low-mid A2	Role play and drama	17
	Music	5
	Radio	5
	Blogging	2
	Journalism	6

задания, способные вовлечь ученика в ход курса и повысить уровень использования иностранной речи в стенах школы. Такие популярные инструменты, как мозговой штурм, ролевые игры, дебаты, проекты, головоломки помогают «накапливать» материал, генерируя оригинальные решения проблемы. Учащиеся исследуют разные идеи, побуждая более слабых учеников выражать свои мысли в позитивной, непринужденной обстановке. Каждый может говорить не задумываясь, зная, что нет места критике, суждениям и недооценке, анализу. Курс состоит из трех блоков: «Theater», «Music», «Social media». (Рис. 1)

Ролевая игра или **драма**, в разделе «Theater», рассматривается как один из эффективных способов развития виртуозной речи. Примеряя на себя разные роли, учащиеся решают проблемные ситуации, демонстрируя в полной мере коммуникативную компетентность. Задача педагога – выделить конкретную ситуацию общения, выполняя соответствующие и социально значимые роли. Учащиеся должны осознать проблему через смоделированные ситуации и найти правильное решение. Во время ролевой игры учителю не рекомендуется перебивать «актеров» исправлениями,

чтобы не обескураживать самых застенчивых учеников. Ролевые игры помогают улучшить навыки речи и память учащихся.

Изучение иностранного языка, применяя **музыкальные композиции**, является известной методикой. Подбор песен с правильным произношением и последующее выполнение заданий значительно улучшает уровень овладения иностранным языком: увеличение словарного запаса, вариант отработки грамматических конструкций на практике.

Дебаты и дискуссии входят в блок «Social media», помогают осмыслить различные проблемы, оперируя быстро меняющимися информационными потоками. Учащиеся могут поделиться своим личным жизненным опытом, обладают различными формами творческого оперативного мышления. В ходе обучения, стоит отметить, что ученики очень заинтересованы в развитии своих групп; они также заинтересованы в эффективном взаимодействии со всеми членами команды. Задача учителя проверить, что ученики усвоили, с помощью заданных вопросов. Конечно, у группового обсуждения есть и некоторые недостатки, такие как: учащиеся не понимают, что им следует запомнить из групповых обсуждений; некоторые учащиеся могут чувствовать себя неловко, когда их вовлекают и спрашивают во время группового обсуждения. Таким образом, учитель должен научить своих учеников навыкам ведения заметок перед обсуждением. Вот почему групповые обсуждения должны использоваться с другими методами, и использование методов опроса очень важно.

На основе методических пособий становится ясно, что творческие задания являются неотъемлемой частью современного образования, что дает огромный воспитательный результат в коммуникативном обучении и развитии навыков построения монологов и диалогов на иностранном языке. Большинство творческих заданий заставляют учащихся активно использовать язык, также это следует рассматривать как центральное место в программе обучения иностранному языку. Благодаря креативным заданиям учащиеся могут «примерить» на себя роли актера, музыканта, радиоведущего, блогера или журналиста. Все приведенные методы в данной статье создают реальную среду общения для обучающихся, своеобразную платформу для практики монологической и диалогической видов речи, что в свою очередь очень важно при владении любым иностранным языком. Также мы подчеркиваем роль учителя в таких мероприятиях и важность использования взаимного обучения и необходимость создания положительной академической атмосферы.

Использованная литература

1. Gross D.A. «Cooperative small-group methodology in the language classroom». 2008.
2. Lee W.R. «Teaching children games». 2004.
3. Madhusudan G., Dr. Raghu Raman «Social media in teaching and learning». 2016.

4. Рогова Г. В. «Методика обучения английскому языку». 1975.
5. Саломатов К.И. «Практикум по методике преподавания иностранных языков». 1989.
6. Шатилов С.Ф. «Методика обучения иностранным языкам в средней школе». 1982.

ҚАЗАҚ ЖӘНЕ АҒЫЛШЫН МАҚАЛ-МӘТЕЛДЕРІ АРҚЫЛЫ БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫ ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАРҒА ТӘРБИЕЛЕУ

КАЗАХСКИЕ И АНГЛИЙСКИЕ ПОСЛОВИЦЫ В ВОСПИТАНИИ ОБУЧАЮЩИХСЯ В ЦЕЛЯХ ПРИОБЩЕНИЯ НАЦИОНАЛЬНЫХ ЦЕННОСТЕЙ

KAZAKH AND ENGLISH PROVERBS IN THE EDUCATION OF STUDENTS IN ORDER TO INTRODUCE NATIONAL VALUES

Мукажанова А.Ө.

*№70 мектеп-лицейі ШЖҚ МКҚК
Нұр-Сұлтан қ.*

***Аңдатпа.** Мақаланың негізгі мақсаты студенттерге қазақ және ағылшын тілдеріндегі мақал-мәтелдерді үйрету арқылы мәдени және ұлттық ерекшеліктермен таныстыру, олардың тәрбиелік маңызын түсіндіру.*

***Аннотация.** Главная идея статьи обучение студентов культурным и национальным особенностям посредством пословиц и поговорок казахского и английского языков, объяснение воспитательной важности.*

***Abstract:** The main idea of the article the essence of proverbs and sayings, teaching students the cultural and national characteristics through proverbs and sayings Kazakh and English languages, the explanation of educational importance.*

***Тірек сөздер:** мақал-мәтелдер, мақал-мәтелдердің ұлттық және мәдени ерекшеліктері, ұжымдық шешендік өнер, халықтың ауыз әдебиеті құндылықтары.*

***Ключевые слова:** пословицы, национально-культурные особенности пословиц, коллективная риторика, ценности фольклора.*

***Keywords:** proverbs, national and cultural features of proverbs, collective rhetoric, values of folklore.*

Халық қашан да өскелең ұрпақты тәрбиелеудің мәнін, оның қиындығы мен қуанышын, одан шығатын нәтижені біліп отырған. Осы тұрғыдан алғанда, ықылым заманнан, сан ғасырлар бойы халықтың өзімен бірге жасасып, екшеліп, ұрпақтан ұрпаққа мұра болып қалып келе жатқан

ауыз әдебиетінің бай саласының бірі – мақал-мәтелдер. Ауыз әдебиетіндегі жанрлардың ішінде мақал-мәтелдердің рөлі зор. Себебі мақал-мәтелдер баланың ой-өрісін, дүниетанымын, қиялын, тілін дамытады. Тәлім-тәрбиені жетілдіруде де мәні терең. “Мақал – сөз мәйегі”, - деп тегін айтылмаған.

«Тіл мен мәдениет тығыз байланыста», - деп тіл ғылымын зерттеуші ғалым Вилгельм фон Гумбольд айтып кеткендей, тіл өз негізінде «әмбебап» және ұлттық құндылықтарды қалыптастыруда ерекше болып танылады. Тілдің ұлттық ерекшеліктері, объектілік концептуалдануы әр тілде әр түрлі. Қазір тіл білімінде жаңа лингвистикалық сала лингвоелтану, лингвомәдениеттану өріс алып отыр. Оның қызметі әр түрлі мәдениетте орын алатын барша халықтың құндылықтарын зерттеу.

Ұлттық шешендік өнерді ұрпақтан ұрпаққа беруде де мақал-мәтелдердің орны ерекше, ол арқылы қысқа да нұсқа түрлі ойларды жеткізуге болады. Мақал-мәтелдер ғасырлар бойына жасаған баға жетпес, халықтың алтын қазынасы іспеттес. Мақал-мәтелдер халықтың тарихын, өмір салтын, заманға берген бағасын танытады.

Ағылшын және қазақ мақал-мәтелдері бұрындары да салғастыра отырып зерттелген, бірақ этнолингвистика саласында түбегейлі зерттелген емес. Қазақ тілі мен ағылшын тілдері бір-бірінен өте алшақ жатқан тілдер. Генеологиясы да, типологиясы да екі бөлек тілдердің ұқсастықтары мен ерекшеліктерін көрсету арқылы әртүрлі халықтардың тілі және мәдениетін арқау ете отырып, студенттерді ұлттық және мәдени құндылықтарға тәрбиелеу – бүгінгі күннің міндеті.

Екі тілді салғастыра зерттеп қарастырсақ, ағылшындар «*My house is my castle*» десе, қазақтар «Ата үйім алтын бесігім, кірсем шықсам сипалар» деген мағынаға саяды, ағылшындар өз үйін қорғанға теңер болса, сол ойды қазақ мақалы дөп басып айтады. Ерте заманда ағылшындар жаудан қорғау мақсатымен қаланы қорғандармен қоршаған екен. Ал, қазақтар үйін алтын бесікке теңейді. Өйткені қазақтарда қастерлі бұйым бесік болған, ол пәктіктің белгісі. Дүниеге келген сәби бесікте өзін қалай жылы сезінсе, қазақтар өз үйінде өзін солай жайлы сезінеді дегенді білдіреді. Бесік арқылы анасы баласының келешекте жақсы азамат болып өсуіне негіз болады, анасының әлдиін естіп өскен ұрпақ жетесіз болмауы керек. «Тәрбие басы – бесікте» деген мақал тегін айтылмаған болар. Келесі мақалда «*Take care of pence and pounds will care of themselves*» - «Жылқы құлыннан өсер, түлік төлден өсер» деген қазақ мақалына Ұлыбританияның ақша эквиваленті, ақшаны үнемдеп ұстасаң жинала келе ірі ақшаның басы құралар деген сәйкес келеді. Қазақтардың негізгі күн көріс көзі мал болғандықтан, мақалдағы айтылар ойда халықтың дүниетанымына сай мағына береді.

Ағылшынның «*The voice of one man is voice of no one*» деген мақалы қазақтың «Жалғыздың үні шықпас, жаяудың шаңы шықпас» деген мақалдағы оймен үндеседі, екі халықтың айтар ойы бір – жалғыз болсаң іс тындыру қиын.

Ағылшынның келесі «*Any port in storm*» мақалы «Бәледен қашудың барша тәсілі жақсы» деген қазақ мақалындағы баламасында десе, «*While it is fine whether mend your sail*» - «Жазда шанаңды, қыста шапқынды сайла» - делінген, екі мақалда да негізгі ой – адамзаттың болашағын ойлауға үйрету. «*There are as good fish in the sea as ever come out of it*» - «Теңізден қанша балық кетсе, соншасы қалады» деп ой қорытатын қазақ мақалына теңіз маңына жақын тұратын ағылшын халқы осы шаруашылықпен байланысты ұғымдарды, мәдениетті ағылшын мақалы арқылы алға тартады. «*A burnt child dreads the fire*» ағылшын мақалына қазақтың «Аузы күйген үрлеп ішеді» деген мақалы сәйкес келеді. Қазақ халқының әдеттегі күн көрісі мал шаруашылығымен байланысты болғандықтан, вервалдық мәдениетке тән «*Am сүрінбей жер танымас, Ер сүрінбей ел танымас*» деген сияқты мақалдар қазақ мәдениетінің бір көрінісін танытады. Ағылшынның «*Jam tomorrow, jam yesterday, but jam never today*» деген мақалында да ұлттық-мәдени ерекшелік сақталған, «Жалқаудың ертеңі бітпес» соның қазақша баламасы болып табылады. Кей мақалдар арқылы екі халықтың айтар ойы біртектес келетін тұстары да жоқ емес. Мәселен, қазақтың «Алыстан арбалағанша, жақыннан дорбала» мақалының ағылшынша баламасы «*Too much pudding will choke the dog*».

Әрқашан қонақжайлылығымен танылған қазақ халқы «Қонақ келсе, үй иесі де тоқ болар», «Жақсы қонақ келсе, қой егіз табар» дей келе, қонақ күтудегі өзінің ерекше ықыласын білдірген. Дей тұрғанмен адам мен оның уақыт өткізуіне байланысты қазақта «Бір күн қонақ – құт, үш күн қонақ – жұт» деген де мақал бар. Бұл ағылшын тіліндегі «*Fish and visitors smell in three days*» деген мақалдың баламасы десек болады.

Қазақтар тотемизм, шаманизм т.б. басқа тәңір иелеріне сенгенін білеміз, Қазақта «Қойдың иесі болса, бөрінің тәңірі бар» дейді, оның бір нұсқасы ретінде «Иттің иесі болса, қасқырдың тәңірі бар» деген мақалы халық арасында айтылып жүр. Бұл қазақ халқының этнографиясымен байланысты. Бөрінің түркілер «ала жібін аттамаспын» деген аманат аңызына сай «Шылбырын сүйретіп жүрген атқа қасқыр шаппас» деген мақал бар. Сонымен қатар «Ер азығы мен бөрі азығы жолда» деген де мақал бар. Бұл қасқырдың тотемдік сипатын, көкжал қасқырдың адамзат алдындағы антын бұзбай сақтауын көрсетеді.

Ағылшын тілінде итке байланысты мақал-мәтелдер де аз емес, мысалға: ағылшынның «*Clumb dogs are dangerouse*» деген мақалына «Адам аласы ішінде, жылқы аласы сыртында» деген қазақ мақалы сай келеді. «*Every dog is a lion at home. Every dog is valiant at his own door*» - «Ауыл итінің құйрығы қайқы» деген қазақ мақалдарындағы ойлар мазмұндас. «*Dogs that put many hares kill none*» - «Екі кемеңнің басын ұстаған суға кетеді» деген мақалдар екі ұшты ойды білдіретін мақалдар. Бұл екі халықтың мақал-мәтелдерінің айтар ойы бір, екі халық та өз ұрпақтарының әдепті болуын қалайтынын көрсетеді. Ағылшындарда «Жақсы әдепті есінде ұста» деген халық арасында жиі қолданатын сөзі бар. Қазақ халқы ұрпағының тәрбиесіне аса көп көңіл аударған, ұл-қызын тәрбиелеудегі негізгі мақсаты – мінез-құлқын қалыптастыру, өнегелі, инабатты, еңбексүйгіш азамат болуын тілеуі.

Қазақ және ағылшын тілдеріндегі мақал-мәтелдердің өзара ұқсастықтары – олардың ұлттық құндылығының орайластығы. Ол әрбір халықтың салт-дәстүрлері мен рухани мәдениеттердің ерекшеліктеріне байланысты. Бұл белгілер сол халықтардың тілі мен дінінде көрініс табады. Туыс емес тілдердегі бірқатар мақал-мәтелдердің өзара мағыналас болып келуі – қазақ және ағылшын халықтарының өмір тәжірибесінде көз жеткізген, көкейіне түйген ой-тұжырымдарының ұқсастығымен, астастығымен байланысты.

Қай елдің мақал-мәтелдерін алмасақ та, барлығының ең басты ерекшелігі – тәрбиелік маңыздылығы. Тілдегі мақал-мәтелдерді үйрету негізінде біз студенттерді қазақ және ағылшын халқының көп ғасырлық өмірлік тәжірибесімен, әлеуметтік, этикалық және эстетикалық көзқарастары, дүниетанымымен таныстырады және ең бастысы – сол нақыл сөздер мен мақалдарды білуге үйрету арқылы олардың тілін жетілдіреміз.

Пайданылған әдебиеттер

1. Асқар О. Қазақ және Әлем халықтарының таңдамалы мақал-мәтелдері. - Алматы, 2005. - 432 бет.
2. Тарақ Ә. Аударма әлемі. - Алматы: Қазақ ұлттық университеті, 2007.
3. Григорьева А. 1000 русских и английских пословиц и поговорок. – Астана, 2009. -608 стр.
4. Ахметова С.Г. Словарь английских пословиц, поговорок, фразеологических единиц и способов их передачи. - Алматы: «Мектеп», 2009.
5. Измайлов В.А. Сборник английских загадок, пословиц, поговорок. -А.: «Феникс», 2008.
6. Тұрманжанов Ө. Қазақ мақал-мәтелдері. –Алматы: «Ана тілі», 1997.
7. Дмитриева В. 1000 загадок, пословиц, поговорок, скороговорок. -Астана: «Сова», 2010. - 256 стр.

PEDAGOGICAL DISCOURSE AS A COMMUNICATIVE STRATEGY OF TEACHING AND UPBRINGING

ОҚЫТУ ЖӘНЕ ТӘРБИЕЛЕУДІҢ КОММУНИКАТИВТІК СТРАТЕГИЯСЫ РЕТІНДЕГІ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ДИСКУРС

ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ ДИСКУРС КАК КОММУНИКАТИВНАЯ СТРАТЕГИЯ ОБУЧЕНИЯ И ВОСПИТАНИЯ

Muratova A.A.

*Eurasian National University
Foreign language philology*

Abstract: *The article comments on the new understanding and characteristics of pedagogical discourse at the present stage of development of linguistic and pedagogical science. Discourse is an integral communicative situation in which its participants and the text are immersed and which is formed on the basis of social, cultural and other factors accompanying communication. The author of the article consistently actualizes the main features of pedagogical discourse, its communicants, types and conditions of pedagogical interaction, communicative strategies.*

Аңдатпа. *Мақалада лингвистикалық және педагогикалық ғылымның қазіргі даму кезеңіндегі мен педагогикалық дискурстың жаңа түсініктері сипатталады. Дискурс – бұл оның қатысушылары қарым-қатынаста болып әлеуметтік, мәдени және басқа факторлар негізінде қалыптасатын тұтас коммуникативті жағдаят. Жұмыста педагогикалық дискурстың негізгі ерекшеліктері, оның коммуниканттары, педагогикалық өзара әрекеттесудің түрлері мен шарттары, коммуникативті стратегиялар дәйекті түрде көрсетіледі.*

Аннотация. *В статье комментируется новое понимание и характеристики педагогического дискурса на современном этапе развития лингвистической и педагогической науки. Дискурс – это целостная коммуникативная ситуация, в которую погружены ее участники, которая формируется на основе социальных, культурных и других факторов, сопровождающих общение. В этой работе последовательно рассматриваются основные особенности педагогического дискурса, его коммуникантов, виды и условия педагогического взаимодействия, коммуникативные стратегии.*

Keywords: *pedagogical discourse, social institution, addressee, addresser, speech act.*

Түйінді сөздер: *педагогикалық дискурс, әлеуметтік институт, адресат, адресант, сөйлеу актісі.*

Ключевые слова: *педагогический дискурс, социальный институт, адресат, адресант, речевой акт.*

Educational and pedagogical discourse here is understood as meaning-forming and meaning-reproducing activity regulated by certain historical and

socio-cultural codes (traditions), aimed at broadcasting, reproduction and regulation of certain values, knowledge, skills and behaviors.

Our spiritual culture and the sphere of human communication in society consist of many different discourses, such as: pedagogical, conversational, scientific, economic, political, legal, religious, advertising and many others. From the paradigm of discourse, it can be revealed that discourse has no boundaries, is constantly in interaction with other professional discourses that are part of the professional space. Consequently, discourse is a stable, socio-cultural tradition of human communication, which is accompanied by a specific set of communicative statements in various situations. The means of creating discourse is speech, discourse is speech in all its varieties in the aspect of an event/situation.

German philosopher and sociologist Yu. Habermas identified 5 types of discourse based on the criterion of interpersonal communication:

- discourse as a means of communicative action (for example, communication for the purpose of information and training or an organized debate);
- a communicative action that only superficially resembles the form of discourse;
- therapeutic discourse, where the creation of conditions for discourse relies on self-reflection;
- a normal discourse that is intended to justify some kind of ideological significance/significance (for example, a scientific discussion);
- new forms of discourse (for example, the model of free seminar discussion) [1, pp. 11-22.].

Discourse, as "a new feature in the appearance of Language ..." [2, p. 71] is a linguistic unit with structural, functional specificity. The development and formation of the anthropocentric paradigm has progressively led to a detailed analysis of discourse not only in the research of linguistic sciences of disciplines (sociolinguistics, ethnolinguistics, pragmalinguistics, linguistics, semiotics, rhetoric, etc.), but also to the study of this phenomenon by a number of sciences such as philosophy, cultural studies, psychology, pedagogy, etc.

The sociolinguistic approach to the study of discourse presupposes its two main types: institutional, when the speaker represents a certain social institution, and personal (personality-oriented), where the speaker acts as a person in all the diversity and richness of his inner world.

One of the main types of institutional discourse is pedagogical discourse, which is based on the communicative categories of the process of didactic interaction. The concept of "pedagogical discourse" appeared in the 70s of the twentieth century and was described as situationally and socially conditioned speech activity. Due to the fact that the processes of pedagogical discourse take place in the educational environment of training sessions and the main goal of communicants has a didactic orientation, such a discourse is also called "didactic".

The problems of pedagogical/educational-pedagogical discourse were studied by linguists V.Karasik, A.Gabidullina, T.Yezhova, M.Oleshkov, Y.Shcherbinina, etc. According to T. Yezhova's concept, "pedagogical discourse is a dynamic system of value-semantic communication of subjects of the educational process, which objectively exists and functions in the educational environment. The constituent parts of this system are the participants of the discourse, pedagogical goals, values and a semantic component that ensures the acquisition of the experience of designing and evaluating pedagogical and social phenomena by the subjects of study [3, pp. 59-62]. A.Gabidullina, using the term "educational and pedagogical discourse", defines this concept as an integral socio-communicative event in the field of organized educational activity, the essence of which lies in the interaction of teacher and student and which occurs within a certain educational and pedagogical situation with the help of texts and other sign complexes [4, p. 6]. M.Oleshkov believes that pedagogical discourse is more structured due to the high level of regulation, status of participants, ritualization. M.Oleshkov points out such a feature of it as the presence of the author of the discourse (teacher), who is aware of the need to "generate" the text, is able to implement it in the form of his own didactic text of the genre, carrying out the planned influence on the addressee in a specific communication situation [5, pp.201-208].

Based on the above, it should be pointed out that the process of implementing the educational text at a certain stage of the lesson (communicative "space") in a didactic communicative situation occurs within the framework of a public institution (secondary school) in accordance with the social "order" of society.

Pedagogical / didactic discourse is characterized by the desire for cooperation, convention at the level of conscious choice and achievement of goals, the choice of optimal means to achieve the most effective interaction.

So, any process of learning and education is impossible without language. Since education as a social institution serves precisely pedagogical discourse, its importance in education is great. As noted above, the goal of pedagogical discourse is the socialization of a new member of society, i.e. it includes both educational and educational tasks. Such as: explaining the structure of the world, familiarizing with the values of spiritual culture, teaching norms and rules of behavior, organizing the activities of a developing personality in society, checking the understanding and assimilation of information, evaluating the results. Let's define the main parameters of pedagogical/didactic discourse:

Communicants (teacher/teacher, students) whose social and status roles are considered at the "invariant" level.

The content of educational material that plays an important role in a specific communicative didactic situation.

The method of communication is the so-called "channel" of communication (verbal).

Implementation of language competence in speech activity "code".

Evaluation of the effectiveness of a speech event ("key" according to D. Himes).

The sphere of joint communication (the educational environment of the lesson).

The place of communicative interaction (school classroom/auditorium).

Chronotope/ time (45 minutes of a school lesson).

Complex didactic goal of interaction (lesson stages determined by the purpose of the lesson).

Communicative intention (intention) pursuing "non-linguistic" parameters of the didactic goal: dominance; message/request for information; persuasion, proof, agitation; management, manipulation; evaluation (emotional evaluation); social consolidation; satisfaction with the results of the lesson.

Speaking about pedagogical discourse, it is necessary first of all to describe the participants of the linguistic phenomenon as pedagogical discourse (PD). In the PD, representatives of the Institute of Education act as the addressee. The addressee, pursuing communicative goals, is characterized by competence, the qualities of a subtle psychologist, the desire to get to know the addressee better, the desire to establish contact with him and convey the necessary information to the addressee. The peculiarity of PD is that the addressee (teacher / teacher) in almost all cases can only be single-individual, who is the main initiator of the "speech holder" in any speech situation of the lesson. The addressee, acting intentionally on the addressee with the task of achieving the desired in a certain communicative situation, creates his speech in the form of his own pedagogical text. All participants in the education process can act as the addressee in the PD. The addressee / recipient in a pedagogical speech situation, being the object of communication, receives information. In PD, the addressee can be either single or multiple.

The influence of the chronotope is also significant in pedagogical discourse. According to V.I. Karasik, the chronotope of pedagogical discourse is very clearly delineated: it is the time assigned to the educational process (school lesson, university lecture) and the place where the corresponding process takes place (school, classroom, classroom) [6, p. 211]. Pedagogical discourse also includes a dialogue between a teacher/teacher and a student during extracurricular time, since all the norms of pedagogical discourse are also preserved here.

The values of pedagogical discourse are explained by its educational purpose. The pedagogical discourse contains all the moral values for the formation of the worldview of the younger person (social, moral, religious, scientific, political).

Strategies of pedagogical discourse are a sequence of speech acts in a situation of socialization of a student. In a number of communicative strategies of pedagogical discourse, the following should be distinguished:

Explanatory, the purpose of which is to transfer accumulated knowledge, and not to search for new information or objective truth. This strategy brings the pedagogical discourse closer to the scientific one to a greater extent;

The evaluation strategy of PD is characterized by the presence of an evaluation scale and the expression of the importance of the teacher as a representative of society, which is determined by his authority to evaluate the achievements of the student.

Controlling is manifested in checking the readiness of the student to assimilate new knowledge. This strategy can be defined as "feedback", thanks to which the teacher designs joint activities with students.

The promotional strategy aims to create favorable conditions for the formation and further self-development of the learner.

The organizing strategy consists in the joint actions of the participants of the pedagogical discourse (organization of educational activities, extracurricular activities).

The educational environment of the lesson as an organized communicative space should be considered precisely from the point of view of interrelated stereotyped (ritualized) didactic communicative situations that are on a par with the etiquette situation of using ritual speech. At the same time, the participants of the didactic discourse adhere to the attitude, the desire to stay in society: "I remember the rules of the game and I play by them" [7, p. 48]. Thus, the teacher, as an active subject of a didactic communicative situation, implements a certain scenario in his activity (the process of a lesson with speech situations), and the student strives not to become a passive subject, but to correspond to the dyad of pedagogical discourse.

The analysis of the current educational situation in the school/university allows us to substantiate the main directions and values of personality-oriented education. This is the integration in the new information space of creative human sciences with new humanistic and culture-forming functions, such as: social self-affirmation (social significance, prestige); intellectual and moral communication; self-improvement (the possibility of developing creative abilities, familiarization with spiritual culture); self-expression (creative and diverse nature of work).

Thus, a broad and narrow understanding of the educational and pedagogical discourse is revealed. In a broad sense, it is an educational discourse, which is described as an integral structure consisting of specific educational texts, which may include methodological software, pedagogical concepts, academic subjects and their plans, textbooks, etc. In a narrow sense, pedagogical discourse is the verbal behavior of the addressee /teacher and the addressee/student in the classroom. The units of a teacher's communicative behavior are a speech act, a speech move, a speech situation. The second participant in the learning process is the "absorber" of educational information.

In conclusion, it should be emphasized that in modern society, with the development of multicultural education and upbringing, the importance and place of pedagogical discourse in the educational environment and in society is increasing. Didactic discourse can be successful only if all its participants are aware of themselves as partners, part of an adequately organized dialogical environment, who take part in the dialogue in order to achieve mutual understanding. Pedagogical discourse in the professional training of future specialists is an institutional phenomenon in which both the teacher and the student play certain social roles. The addressee/teacher, who has sufficient personal potential and communicative skills, can consciously regulate the communicative and strategic activities of the addressee/ students in the classroom / outside the lesson, create a friendly communicative environment with the help of partnership strategies and positive results, maintain their self-awareness, independence, independence in judgments and actions.

References

1. Chernyavskaya V. E. Discourse as an object of linguistic research // Text and discourse. Problems of economic discourse: Collection of scientific tr. SPb.: Publishing House of the St. Petersburg State University of Economics and Finance, - pp. 11-22.
2. Gurochkina A.G. The concept of discourse in modern linguistics // Nomination and discourse: Inter-university Collection of Scientific tr. / Ryazan State Pedagogical University. S.A. Yesenin University; - Ryazan, 1999. - 71 p.
3. Yezhova T.V. Designing pedagogical discourse in higher professional education of the future teacher. - Orenburg, 2009. - pp. 59-62.
4. Габидуллина А. Р. Учебно-педагогический дискурс: монография. - Горловка: Изд-во ГГПИИЯ, 2009. – С. 6.
5. Карасик В.И. Характеристики педагогического дискурса//Языковая личность: 6. аспекты лингвистики и лингводидактики. – Волгоград, 2000.
6. Карасик В.И. О типах дискурса//Языковая личность: институциональный и персональный дискурс. – Волгоград, 2000. – С. 211.
7. Карасик В.И. Структура институционального дискурса//Проблемы речевой коммуникации. – Саратов: Изд-во «Саратовского ун-та», 2000. – С. 48.

ВОПРОСЫ РАЗВИТИЯ МОТИВАЦИИ В ОБУЧЕНИИ ЯЗЫКАМ

ТІЛДЕРДІ ОҚЫТУДА УӘЖДЕМЕНІ ДАМЫТУ МӘСЕЛЕСЕРІ

ISSUES OF MOTIVATION DEVELOPMENT IN LANGUAGE TEACHING

Мусурманкулова Г.А.

Кызылординский педагогический

Аннотация: В статье рассматривается психологический аспект современного лингвообразовательного процесса. Для развития мотивации в обучении языкам автор предлагает использовать профессионально-ориентированные тексты, ролевые и управленческие игры, кейс-методы, дискуссионные формы работы, стратегии критического мышления.

Аңдатпа. Мақалада қазіргі лингвистикалық білім берудің психологиялық аспектісі қарастырылған. Тілдерді оқытудағы мотивацияны дамыту үшін автор кәсіби бағытталған мәтіндерді, рөлдік және басқару ойындарын, кейс-әдістерді, дискуссиялық жұмыс түрлерін, сын тұрғысынан ойлау стратегияларын қолдануды ұсынады.

Abstract: The article deals with the psychological aspect of the modern ligation-forming process. To develop motivation in teaching languages, the author suggests using professionally oriented texts, role-playing and management games, case methods, discussion forms of work, and critical thinking strategies.

Ключевые слова: обучение языкам, мотивация, коммуникативная потребность, интерес, конкурентоспособность.

Түйін сөздер: тілдерді оқыту, уәждеме, коммуникативтік қажеттілік, қызуғышылық, бәсекеге қабілеттілік.

Key words: language learning, motivation, communicative need, interest, competitiveness.

Как показывает практика, изменения, происходящие за последние годы в образовании, коснулись не только методики организации лингвообразовательного процесса, но и ее психологических аспектов, в частности, вопросов мотивации в обучении языкам.

Как развить мотивации и что включает в себя мотивационная сфера личности?

«Мотивация – побуждения, вызывающие активность организма и определяющие ее направленность. Термин «мотивация», взятый в широком смысле, используется во всех областях психологии, исследующих причины и механизмы целенаправленного поведения человека и животных» [1, 219].

«Мотивация – это базовый объяснительный конструкт психологии личности, позволяющий выявить и описать те аспекты человеческой психики, которые связаны с побуждением субъекта к определенным формам активности. Говоря мотивации и мотивационной сфере, мы подразумеваем внутриличностные факторы поведения и деятельности, выступающие в качестве побудительных движущих сил, скрытых за поступками и намерениями человек» [2, 416].

Мотивация деятельности представляет собой сложную систему побудителей, включающую потребности, интересы, идеалы, стремления, установки, эмоции, нормы, ценности и т.д.

Вопросы мотивации, то есть системы мотивов, побуждающих изучать иностранный язык, теснейшим образом связаны с учебной мотивацией.

«Учебная мотивация определяется как частный вид мотивации, включенный в учебно-познавательную деятельность. В структуре учебной мотивации психологи выделяют интерес к учению и изучаемым наукам, познавательные потребности, потребности в достижениях, отношение учащегося к учению и к учителям, к цели учения» [3].

В психолого-педагогических исследованиях проблеме мотивации учебно-познавательной деятельности уделяется значительное внимание. В результате этих исследований установлено, что развитию познавательного интереса у обучаемых способствуют следующие условия:

- 1) максимальная опора на активную мыслительную деятельность учащихся; ситуация решения проблемных вопросов и задач, активного поиска и догадок, размышления, анализ различных суждений и т.д.
- 2) организация обучения на оптимальном уровне развития учащихся (правильно организованное обучение всегда должно опережать развитие обучаемых, служить источником нового в развитии);
- 3) эмоциональная атмосфера обучения, положительный эмоциональный тонус учащихся (благоприятный психологический климат, созданный преподавателем на занятии, повышает настроение обучающихся, способствует развитию их познавательного интереса);
- 4) благоприятное общение в учебном процессе (общение учащихся друг с другом и с преподавателями создает многообразную гамму отношений) [там же].

На сегодняшний день перед преподавателями-языковедами стоит задача развития мотивации в обучении языкам, добиться осознания студентами важности изучения русского (английского) языка для будущей профессиональной деятельности.

Мотивация в обучении языкам – это так называемые методы и процессы побуждения студентов к изучению.

В учебном пособии Образцова П.И., Ивановой О.Ю. «Профессионально-ориентированное обучение иностранному языку на неязыковых факультетах вузов» отмечается, что «Н.Е. Кузовлева подразделяет отношение к иностранному языку на два аспекта: интерес к нему и осознание его значимости. Автор выделяет три вида внутренней мотивации при овладении иностранным языком: – коммуникативную, которая обеспечивает речевое намерение и ситуативный интерес; – операционно-инструментальную, благодаря которой появляется процессуальный процесс; – познавательную, которая оказывает влияние на познавательный интерес к предмету» [4, 32].

Учитывая важность всех видов мотивации, стоит отметить, что главными структурными компонентами мотивации являются мотивы, потребности и цели, которые реализуются в процессе деятельности обучающихся.

«Мотив (от латинского *movere* – приводить в движение, толкать) – 1) побуждения к деятельности, связанные с удовлетворением потребностей субъекта; совокупность внешних или внутренних условий, вызывающих активность субъекта и определяющих ее направленность; 2) побуждающий и определяющий выбор направленности деятельности предмет (материальный или идеальный), ради которого она осуществляется; 3) осознаваемая причина, лежащая в основе выбора действий и поступков личности [1, 219].

К. Андрашчикова в своей статье «Мотивация в процессе обучения, пути мотивации к обучению» классифицирует мотивы следующим образом:

1) социальные (долг, ответственность, понимание значимости обучения для всего общества);

2) познавательные (стремление больше знать, стать эрудированным);

3) профессионально-ценностные (расширение возможностей устроиться на перспективную и интересную работу);

4) эстетические (от обучения получают удовольствие, раскрываются скрытые способности и таланты);

5) коммуникативные (возможность расширения своего круга общения посредством повышения своего интеллектуального уровня и новых знакомств);

6) статусно-позиционные (стремление через учение или общественную деятельность утвердиться в обществе);

7) традиционно-исторические (установленные стереотипы, которые возникли в обществе и укрепились с течением времени);

8) утилитарно-познавательные (стремление усвоить отдельный интересующий предмет и научиться самообразованию);

9) неосознанные мотивы (основаны на полном непонимании смысла получаемой информации и полном отсутствии интереса к познавательному процессу) [5].

«Потребность – это элементарное проявление интенциональной природы психики, благодаря которому живой организм побуждается к осуществлению определенных, качественно специфичных форм деятельности, необходимых для сохранения и развития индивида рода.

Согласно Х.Хекхаузену, потребность может пониматься как некая гипотетическая переменная, которая, в зависимости от обстоятельств, проявляется то в виде мотива, то в виде личностной черты» [2].

При изучении иностранному языку должна быть коммуникативно-познавательная потребность в выражении или приеме нужной, интересной

информации средствами иностранного языка. Если воспринятые сведения являются для обучающегося новыми, возникает потребность уточнить, выяснить. Если же студент знаком с сообщаемым, то естественным желанием будет – дополнить, объяснить и т.п. Таким образом, благодаря осознанной потребности у обучающихся появляется интерес, а выполняемая ими деятельность приобретает целенаправленный характер. Известно, что осознанная цель становится потребностью, если эта цель воспринимается обучающимися как лично-значимая. Тогда у них возникает познавательная потребность, а эффективность любой учебной деятельности находится в прямой зависимости с ней [4, 34].

Современные студенты стараются изучить языки, чтобы потом быть конкурентоспособными специалистами. Мотивами познавательной деятельности служат стремление быть высокообразованным специалистом по окончании учебного заведения, устроиться на высокооплачиваемую работу, соответствовать требованиям современного рынка труда. Именно требования рынка труда на мировом уровне подталкивают студентов к изучению языков.

Стоит отметить, что языковые предметы играют важную роль в воспитании конкурентоспособных специалистов. Студенты, осознавшие важность владения языками, стараются больше использовать знания иностранного языка, на практике, в сфере профессиональной деятельности.

Проведенный нами анализ показывает, что в целях развития мотивации в обучении языкам необходимо создать благоприятную атмосферу и условия для проявления способностей студентов, обучающихся в неязыковых группах, использовать в практике обучения языкам современные педагогические технологии, которые должны ориентироваться на последние достижения в той или иной сфере человеческой деятельности, своевременно отражать научные достижения в сферах, непосредственно затрагивающих профессиональные интересы обучающихся, предоставлять им возможность для дальнейшего профессионального роста, добиться понимания студентами личной и общественной значимости изучения языков в дальнейшей профессиональной деятельности в условиях рыночной экономики и конкуренции.

Среди эффективных приемов формирования и развития мотивации в обучении языкам выделим использование профессионально-ориентированных текстов, ролевых и управленческих игр (например, выступить в роли президента строительной компании и решить производственные вопросы), кейс-методов, ситуативных задач, дискуссионных форм работы, стратегий критического мышления (техника РАФТ, ПОПС-формула, фишбоун, метод помет и т.д.). Важно создавать на

уроках естественную, приближенную к жизни ситуацию общения, которая подготовит студентов к будущей профессиональной деятельности.

Профессионально-ориентированные ролевые и управленческие игры, организованные преподавателем в соответствии с дидактическими принципами, позволят сделать обучение языкам не только эффективным, но и интересным для будущих специалистов.

Также для развития мотивации в обучении языкам предлагаем проводить индивидуальную систему обучения для каждого студента, ежемесячный рейтинг достижений студентов, предлагать лучшим студентам организовать работу языковых кружков для слабоуспевающих, ввести систему наград и публикаций лучших проектов студентов.

Развитие мотивации позволит поднять эффективность обучения языкам, а также повысить конкурентоспособность будущих специалистов.

В результате развития мотивации в обучении языкам можно поднять уровень коммуникативных навыков по видам речевой деятельности (на основе общей и профессиональной лексики), языковые знания и навыки, социокультурные знания, учебные умения (умение работать со справочной литературой, умение логично и последовательно строить свое высказывание, умение строить развернутое высказывание, умение делать учебные записи, умение кратко фиксировать информацию). В настоящее время именно мотивация дает нам большую возможность повысить интерес к изучению не только языков, но и ко всему учебному процессу, позволит повысить научный и творческий потенциал студентов.

Использованные литературы

1. Карпенко Л.А. Психология. Словарь. – М.: «Политиздат», 1990.
2. Филатов Ф.Р. Общая психология. Серия «Высший балл». – Ростов-на-Дону: «Феникс», 2003.- 448с.
3. Муханбеткали Г.Х. Мотивация познавательной деятельности учащихся на уроках //Колледж: профессиональное обучение, №7-8/2020, - С. 27
4. Образцов П.И., Иванова О.Ю. Профессионально-ориентированное обучение иностранному языку на неязыковых факультетах вузов: Учебное пособие/Под ред. П.И. Образцова. – Орел: ОГУ, 2005. - 114 с.
5. Андрашчикова К. Мотивация в процессе обучения, пути мотивации к обучению. https://uchil.net/?cm=70358#_ftn2

НЕКОТОРЫЕ МЕТОДЫ И ПРИЕМЫ РАЗВИТИЯ РЕЧЕВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА У СТУДЕНТОВ С ГОСУДАРСТВЕННЫМ ЯЗЫКОМ ОБУЧЕНИЯ

ОРЫС ТІЛІ САБАҚТАРЫНДА МЕМЛЕКЕТТІК ТІЛДЕ БІЛІМ АЛАТЫН СТУДЕНТТЕРДІҢ СӨЙЛЕУ ӘРЕКЕТІН ДАМУДЫҢ КЕЙБІР ӘДІСТЕРІ МЕН ТӘСІЛДЕРІ

SOME METHODS AND TECHNIQUES OF SPEECH ACTIVITY DEVELOPMENT IN RUSSIAN LANGUAGE LESSONS OF STUDENTS WITH THE STATE LANGUAGE OF STUDY

Нургожина Б.В.

ToU, м.п.н.

Аннотация. Данная статья посвящена некоторым методам и приемам развития речевой деятельности у студентов неязыковых специальностей на уроках русского языка. Чтение, подбор синонимов, антонимов, составление ассоциативных рядов, толкование значений фразеологизмов и многие другие методы позволяют более эффективно формировать навыки устной речи.

Аңдатпа. Бұл мақала орыс тілі сабақтарында тілдік емес мамандықтар студенттерінің сөйлеу әрекетін дамытудың кейбір әдістері мен тәсілдеріне арналған. Оқу, синонимдерді, антонимдерді таңдау, ассоциативті қатарларды құрастыру, фразеологиялық бірліктердің мағынасын түсіндіру және басқа да көптеген әдістер ауызша сөйлеу дағдыларын тиімді қалыптастыруға мүмкіндік береді.

Abstract: This article is devoted to some methods and techniques of speech development among students of non-linguistic specialties in Russian language lessons. Reading, the selection of synonyms, antonyms, the compilation of associative series, the interpretation of the meanings of phraseological units and many other methods allow you to form oral speech skills more effectively.

Ключевые слова: речевая деятельность, государственный язык, русский язык, словарный запас, ассоциация, грамматическая категория, речь, устная речь, развитие речи, навыки.

Түйін сөздер: сөйлеу қызметі, мемлекеттік тіл, орыс тілі, сөздік қор, ассоциация, грамматикалық категория, сөйлеу, ауызша сөйлеу, сөйлеуді дамыту, дағдылар.

Keywords: speech activity, state language, Russian language, vocabulary, association, grammatical category, speech, oral speech, speech development, skills.

Овладесть каким-либо языком – значит приобрести определенный, максимально возможный словарный запас.

Исследования современных лингвистов свидетельствуют: в русском языке насчитывается более двухсот тысяч слов. Однако среднестатистический носитель языка использует в обиходе не более трех тысяч лексических конструкций.

Условно лексикон делится на три группы: активный, пассивный и внешний.

К первой группе можно отнести ту часть словарного запаса, которую человек не только знает, но и активно использует в повседневной речи. Для его употребления не требуется дополнительных усилий.

К пассивному относятся те слова, которые мы понимаем, но не применяем постоянно. В случае необходимости их, скорее всего, придется вспоминать.

Внешний лексикон включает в себя специальные, профессиональные и научные термины, а также неологизмы.

Существует множество методик, как пополнить словарный запас русского языка. В данной статье мы рассмотрим некоторые из них, применяемые на уроках русского языка со студентами с государственным языком обучения.

Польза чтения книг

Чтение книг является очевидным способом увеличения словарного запаса. С этим можно справиться, если читать медленно и вдумчиво, возможно, даже выписывать отдельные слова и выражения. Использовать полученные знания нужно как можно скорее, чтобы они не ушли в пассивный запас. Многие отмечают особую пользу заучивания наизусть стихотворений для расширения словарного запаса.

Так, на уроках русского языка преподавателем используется данная методика: в течение семестра студенты читают любую книгу объемом не менее 80-100 страниц. В конце семестра каждый студент рассказывает о прочитанной книге, делится выписанными (не менее 5) цитатами в ходе чтения. Вот список книг, предложенный студентам, для прочтения в течение учебного семестра и задания:

Таблица 1 – Список книг для прочтения в течение 1 семестра 2021-2022 учебного года

№	Название книги	Автор книги
1	«Три товарища»	Эрих Мария Ремарк
2	«451 градус по Фаренгейту»	Рэй Бредбери
3	«Портрет Дориана Грея»	Оскар Уайльд
4	«Алые паруса»	Александр Грин
5	«Цветы для Элджернона»	Дэниел Киз
6	«Над кукушкиным гнездом»	Кен Кизи
7	«Вино из одуванчиков»	Рэй Бредбери
8	«Зелёная миля»	Стивен Кинг
9	«А зори здесь тихие...»	Борис Васильев
10	«Убить пересмешника»	Харпер Ли
11	«Гордость и предубеждение»	Джейн Остин
12	«Джейн Эйр»	Шарлотта Бронте
13	«Атлант расправил плечи»	Айн Рэнд
14	«Великий Гэтсби»	Фрэнсис Скотт Фицджеральд

15	«Маленький принц»	Антуан де Сент-Экзюпери
16	«Финансист»	Теодор Драйзер
17	«Понедельник начинается в субботу»	Братья Стругацкие
18	«Мартин Иден»	Джек Лондон
19	«Чума»	Альбер Камю
20	«Богатый папа, бедный папа»	Роберт Кийосаки
21	«Бойцовский клуб»	Чак Паланик

Также по теме практического занятия (согласно силлабуса дисциплины и типовой учебной программы дисциплины) даются домашние задания, в которых необходимо выучить наизусть стихотворение и обязательно прокомментировать, почему был выбран именно тот стих и каков его смысл.

Живое общение

Самый простой способ увеличить словарный запас – это общение с людьми, являющиеся носителями русского языка.

Студентам предлагается почаще пересказывать истории, фильмы и книги, или просто рассказывать о своей жизни друзьям, знакомым, родственникам или самому себе. Произнесенная вслух речь поможет закреплению в памяти слов.

«Подбери синонимы, антонимы»

Синонимы и антонимы служат для повышения выразительности речи, позволяют избегать её однообразия. Александр Шунейко, доктор филологических наук, утверждает, что синонимы и антонимы составляют около 75% от общего количества лексикона современного человека. Так, к примеру, к слову «хороший» в словарях указано около 384 синонимов!

На уроках русского языка студентам предлагается в устной форме и быстром темпе называть синонимы или антонимы к словам, которые зачитывается преподавателем. Приведем пример лингвистической карточки, в которой студенты устно или письменно указывают синонимы/антонимы к предложенным словам:

Таблица 2 – Лингвистическая карточка «Подбери синоним»

№	Слово	Синоним (-ы)
1	Верить	
2	Смеяться	
3	Ветер	
4	Красивые	
5	Глупо	

Таблица 3 – Лингвистическая карточка «Подбери антоним»

№	Слово	Синоним (-ы)
1	Умные	

2	Большой	
3	Дешево	
4	Медленнее	
5	Храбрость	

Таким образом, студенты не только пополняют словарный запас, но и стараются сохранять правильную принадлежность к частям речи, форме слова (род, число падеж, краткая форма, полная форма), что повышает грамматическую грамотность и зоркость у обучающихся.

Словесная связь

Игра в ассоциации позволяет развить у студентов абстрактное мышление, что также позволяет расширить словарный запас. Например, необходимо подобрать к слову «гитара» по несколько существительных, прилагательных и глаголов (желательно синонимичных): «музыка» и «звук», «звонкая» и «громкая», «играет» и «бренчит». Такие ассоциации составляются в соответствии с темами практических занятий уроков русского языка.

«Установи соответствие»

Такой прием направлен на быстроту мышления студентов с государственным языком обучения. Чаще всего это карточки на листах бумаги, где требуется установить разного рода соответствие. Приведем примеры подобных карточек:

Таблица 4 – Установи соответствие: Слово-часть речи

№	Слово	Часть речи
1	Делать	Числительное
2	Я	Наречие
3	Хорошо	Местоимение
4	Сто	Глагол

Таблица 5 – Установи соответствие: Фразеологизм-значение/толкование

№	Фразеологизм	Значение/толкование
1	Бить баклуши	Быть одетым по моде, аккуратно, безукоризненно
2	Одет с иголочки	Обманывать
3	Вешать лапшу на уши	Бездельничать
4	Жизнь бьет ключом	О крепкой дружбе
5	Не разлей вода	Яркая, насыщенная событиями, жизнь

Подобные задания развивают логику, быстроту мышления и обогащает словарный запас студентов, позволяет запомнить или укрепить в памяти те или иные грамматические/лексические единицы.

«Собери слова»

Задание «Собери слова» или «Составь слова» дается студентам в качестве игрового момента для развития орфографической зоркости и пополнения словарного запаса. У такого задания могут быть разные условия для выполнения. Например, составленные слова должны быть только в форме единственного числа, именами существительными, нарицательными и в форме именительного падежа. Такие условия помогут студентам вспомнить определенные грамматические категории, что также немаловажно при изучении языка.

К примеру, студентам по теме «Русский язык в мире и в Казахстане» можно предложить слово «Поляязычие», из которого могут быть составлены такие слова как: пол, чип, ил и т.д. При изучении темы «Проблемы современной семьи» студентам для образования слов можно дать «Бракосочетание» и будут составлены слова брак, сочетание, сок, рак, бор, раб и т.д.

Таким образом, обогащение словарного запаса нужно как для осуществления продуктивной речевой деятельности (говорения, письменной речи), так и рецептивной (аудирования, чтения). Перечисленные нами приемы – лишь малая часть из огромного количества эффективных методик в преподавании русского языка в группах с государственным языком обучения, которая позволит студентам сделать речь более образной и выразительной, тем самым выполняя одну из основных задач предмета – формирование навыков продуцирования устной и письменной речи с коммуникативной целью в различных ситуациях бытового, социально-культурного и профессионального общения.

Использованные литературы

1. Богуславская Н.Е., Капинос В.И., Купалова А.Ю. Методика развития речи на уроках русского языка. - М.: Просвещение, 2012. - 272 с.
2. Жинкин Н.И. Речь как проводник информации / Н.И. Жинкин. - М.: Просвещение, 2002. - 198с.
3. Иванова В.А. Занимательно о русском языке / В.А. Иванова, З.А. Потиха, Д.Э. Розенталь. - М.: Просвещение, 2000. - 255с
4. Типовая учебная программа общеобразовательной дисциплины «Русский язык» для организаций высшего и (или) послевузовского образования / МОН РК, г. Астана, № 603 от 31 октября 2018 года.
5. https://kopilkaurokov.ru/russkiyYazik/prochee/osobennosti_raboty_s_leksikoi_na_urokakh_rki
6. <https://metodika-rki.livejournal.com/224134.html>

ОСНОВНЫЕ ПРИНЦИПЫ ВВОДНОЙ ЧАСТИ ЗАНЯТИЯ ПО АНГЛИЙСКОМУ ЯЗЫКУ С ПРИМЕНЕНИЕМ МУЛЬТИМЕДИЙНЫХ РЕСУРСОВ КАК УСЛОВИЕ

ВЫСОКОЙ МОТИВАЦИИ ОБУЧАЮЩИХСЯ

АҒЫЛШЫН ТІЛІ САБАҒЫНЫҢ КІРІСПЕ БӨЛІГІНІҢ НЕГІЗГІ ПРИНЦИПТЕРІ – МУЛЬТИМЕДИЯЛЫҚ РЕСУРСТАРДЫ ҚОЛДАНА ОТЫРЫП, БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ ЖОҒАРЫ УӘЖДЕМЕСІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

A GOOD BEGINNING IS HALF DONE: THE BASIC PRINCIPLES OF THE INTRODUCTORY PART OF AN ENGLISH LANGUAGE CLASS WITH THE USE OF MULTIMEDIA RESOURCES AS A CONDITION FOR OF HIGH MOTIVATION OF STUDENTS

Оспанова Ж.Т., Алипбекова Л.У., Кайсина С.С.

Евразийский гуманитарный институт, Нур-Султан

***Аннотация.** Данная статья посвящена изучению основных принципов начала урока английского языка: краткости, уместности, аутентичности и интерактивности, которые обеспечиваются с помощью хорошо подобранных заданий, упражнений, игр и приемов. В данной статье приведены примеры возможных вариантов вводной части урока. Также указаны ссылки на сайты. Грамотно и творчески продуманная вводная часть урока английского языка – залог успешного включения учащихся в изучаемую тему и повышения их интереса к новому материалу и к языку обучения в целом.*

***Аңдатпа.** Бұл мақала ағылшын тілі сабағын бастаудың негізгі принциптерін зерттеуге арналған: қысқалық, өзектілік, шынайылық және интерактивтілік, олар дұрыс таңдалған тапсырмалардың, жаттығулардың, ойындар мен әдістердің көмегімен қамтамасыз етіледі. Жұмыста сабақтың кіріспе бөлімінің ықтимал нұсқаларының мысалдары келтірілген, сайттарға сілтемелер берілген. Ағылшын тілі сабағының сауатты және шығармашылық тұрғыдан ойластырылған кіріспе бөлімі оқушылардың зерттелетін тақырыпқа сәтті енуінің және олардың жаңа материалға және жалпы оқу тіліне деген қызығушылығын арттырудың кілті болып табылады.*

***Abstract:** This article is devoted to the study of the basic principles of the beginning of the English class: brevity, relevance, authenticity and interactivity, which are provided with the help of well-chosen tasks, exercises, games and techniques. The examples of possible options for the introductory part of the lesson are provided in this paper. As well links to sites are indicated. A competently and creatively thought-out introductory part of an English class is the key to the successful inclusion of students in the topic being studied and their increased interest in new material and in the language of instruction in general.*

***Ключевые слова:** иностранный язык, методика преподавания иностранных языков, коммуникативная компетенция, лингводидактика, мотивация, лингводидактические принципы.*

***Түйін сөздер:** шетел тілі, шетел тілдерін оқыту әдістемесі, коммуникативтік құзыреттілік, лингводидактика, уәждеме, лингводидактикалық қағидаттар.*

Key words: foreign language, methods of teaching foreign languages, communicative competence, linguodidactics, motivation, linguodidactic principles.

Согласно концепции Болонского процесса в ходе лингводидактической работы в области обучения иностранным языкам необходимо осуществлять образовательный процесс с применением компетентностного подхода, способствующего формированию и воспитанию компетентного человека, способного свободно вступать в коммуникацию в иноязычной среде в реальном времени и в современных условиях.

Значительный вклад в развитие отечественной лингводидактики внесли и продолжают вносить такие ученые как С.С. Кунанбаева, К.К. Дуйсекова, А.Е. Бижкенова, К.Н. Булатбаева, С.Ж. Берденова, Л.С. Сабитова и др., разработки которых позволяют определить основные лингводидактические тенденции.

Так, к примеру, профессором кафедры иностранной филологии Евразийского национального университета им. Л.Н. Гумилева К.Н. Булатбаевой в рамках коммуникативного и компетентностного подхода разработаны инновационные авторские технологии: функционально-коммуникативная и когнитивно-коммуникативная, позволяющие комплексно формировать у обучающихся коммуникативную, языковую, речевую, предметную и этнокультуроведческую компетенции [1], [2].

Учебный процесс по изучению иностранного языка в первую очередь предполагает соблюдение общедидактических принципов обучения (принцип воспитывающего обучения; принцип наглядности, доступности (посильности), активности, системности и последовательности; принцип индивидуализации; принцип прочности усвоения знаний) и лингводидактических принципов (принцип ситуативно-тематической организации; принцип функциональности, комплексности, дифференцированности, концентризма; принцип синтаксической основы; принцип опоры на родной язык обучающихся) [3, 7-11].

Эффективность проведения занятия по иностранному языку, в том числе по английскому, зависит от грамотно составленного плана, включающего в себя различные виды деятельности, хорошо продуманных упражнений согласно структуре урока. Значительное место при этом занимает начало, то есть вводная часть занятия, известная как «вхождение в урок/тему», которая предполагает создание благоприятной атмосферы и стимулирование интереса обучающихся, что способствует мотивации, активности и позитивному настрою, усвоению материала, и вследствие этого обеспечивает успешность проведения занятия. Здесь вполне уместно привести народную мудрость: «A good beginning is half done», несомненно, хорошо спланированная вводная часть занятия является ключом к успешной

и эффективной организации процесса изучения иностранного языка. В нашем случае речь идет об обучающихся, изучающих английский язык от А1 до В1 как в школе, так и в вузах и языковых центрах.

При выборе того или иного приема и технологии в водной части занятия следует соблюдать следующие основные принципы:

кратковременность	релевантность
аутентичность	интерактивность

Данные принципы реализуются в процессе обучения английскому языку следующим образом. Вводная часть занятия по английскому языку должна быть кратким процессом и в зависимости от продолжительности всего занятия составлять примерно не более 10% общего времени. К примеру, если занятие длится 50 минут, то на вводную часть следует отводить до 5 минут.

Задания должны быть интересными, интерактивными, понятными и сопровождаться шаблонами, визуальными материалами – картинками, примерами на (интерактивной) доске или на карточках, предметами (мягкие игрушки, мячи) и мультимедийными средствами. Такие упражнения называют *warmers*, которые применяются в целях повышения уровня энергии в группе (классе) и создания позитивного климата до начала основной части занятия. Как правило, помимо привычных фраз «How are you feeling today?», «How are you?», «What date is it today?», «What's the weather like today?», «What is your homework?», к которым обучающиеся слишком привыкают и уже в самом начале урока теряют интерес к изучаемой теме и самому предмету, существует большая палитра ярких и увлекательных игр и приемов (на просторах Интернета можно найти большое количество примеров), которые можно проводить в водной части занятия и тем самым «разогреть публику».

Вводная должна быть релевантной по отношению к основной части занятия, тем самым заблаговременно располагая обучающихся к усвоению материала (речь идет о так называемых упражнениях типа *lead-ins*).

Материал должен быть аутентичным, следовательно при его выборе следует обращать внимание среди прочего на лексическую составляющую заданий, а также учитывать уровень, возраст и интересы обучающихся.

Для наглядности приведем некоторые примеры.

Игра «Комплимент». После приветствия преподаватель держит в руках мяч или мягкую игрушку и разъясняет правило: нужно представиться, бросить мяч любому из группы и сказать ему/ей комплимент, используя слова, приведенные на (интерактивной) доске:

You look / You are	✓ great	✓ hot
	✓ nice	✓ beautiful
	✓ amazing	✓ very handsome
	✓ phenomenal	✓ like a movie star
	✓ very good in that suit	
You're looking	✓ very beautiful today	
I like / love your	✓ new haircut	
	✓ shirt	
	✓ bag	
	✓ new shoes	
	✓ shirt – where did you get it?	
Cool	✓ glasses! Totally suit you.	
	✓ shirt! Totally suits you.	
You have	✓ a lovely voice.	
What	✓ a lovely necklace!	
	✓ a beautiful dress!	
This tie looks nice on you!		
That color looks great on you.		

Относительно демонстрации примеров можно сказать, что здесь фантазия преподавателя не ограничена и можно использовать также карточки с образцами или распечатанные фразы, которые прикрепляются на магнитную доску. В результате игры получается примерно так:

My name is Anar. Saltanat, you look great! → My name is Saltanat. Akerke, you are nice. → My name's Akerke. Assem, you have a lovely voice.

Данный пример хорошо подходит на первых занятиях, чтобы познакомиться со всеми участниками, а также при описании внешнего вида или одежды. Для описания характерных свойств человека можно предложить обучающимся список прилагательных, описывающих Character Traits, которые можно найти на сайтах: www.loveenglish.org, www.7esl.com, www.themindfool.com.

Игра «Зеркало». Преподаватель показывает движения и называет их на английском в повелительном наклонении (либо в инфинитиве) и обучающиеся повторяют эти движения. Далее скорость увеличивается, тот кто не успевает, становится водящим. Важно, чтобы движения отображались зеркально.

Гороскопы. Хорошо подобранные по тематике гороскопы вызывают большой интерес у обучающихся и оживляют аудиторию. Так, к примеру, при изучении темы «Мой дом / моя квартира / комната» и описании обстановки в комнате, можно в качестве введения использовать описание гороскопа: какая мебель характерна для какого созвездия. Для начала преподаватель проводит краткий опрос, разделив обучающихся на

подгруппы согласно их созвездиям и далее представляет с помощью проектора заранее подготовленные описания, например на сайте <https://astrostyle.com> в разделе «home-decor-horoscopes».

Скороговорки, идиомы, пословицы, чанты. Грамотно подобранные по изучаемой теме скороговорки, пословицы и поговорки, а также фразеологические единицы отличаются экспрессивностью, речитативом и содержат лингвокультурологический компонент, что обеспечивает соблюдение принципа аутентичности при введении новой темы.

Приведенный список не является окончательным и может быть продолжен. Целью настоящего исследования являлось намерение акцентировать внимание на важности вводной части занятия по иностранному языку для создания благоприятной атмосферы для усвоения нового материала, обеспечения высокой мотивации обучающихся и повышения интереса к изучаемой теме.

В заключение отметим, что грамотно продуманный план занятия, включающий в себя вводную часть урока с применением игровых техник и мультимедийных средств, способствует активизации обучающихся, развитию креативности у всех участников образовательного процесса, включая самого преподавателя, а также соблюдению гуманистического подхода в обучении.

Использованные источники

1. Булатбаева К.Н. Функционально-коммуникативный подход к обучению русскому языку в казахской школе (5–9 классы): автореф. дис. ... д-ра пед. наук. - Павлодар, 2006.
2. Булатбаева К.Н. Когнитивно-коммуникативная технология как условие развития массового полиязычия в учебных заведениях Казахстана//Перемены в образовании: новые границы и приоритеты. Материалы межд. научно-практ. конф. - Алматы: АПН Казахстана, 2011.- С.228-231.
3. Бижкенова А.Е., Булатбаева К.Н., Сабитова Л.С. Английский язык в Казахстане: методологические основы. -Астана: «Мастер По», 2017. - 70 с.
4. Источники примеров: <https://astrostyle.com/home-decor-horoscopes>, www.loveenglish.org, www.7esl.com, www.themindfool.com.

FEATURES OF USING CLIL METHODOLOGY IN SPECIAL LESSONS

АРНАЙЫ САБАҚТАРДА CLIL ӘДІСНАМАСЫН ҚОЛДАНУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

ОСОБЕННОСТИ ПРИМЕНЕНИЯ МЕТОДИКИ CLIL НА СПЕЦИАЛЬНЫХ ЗАНЯТИЯХ

Abstract: *This article is about how we use the CLIL (content and language integrated learning) method and how can we improve the situation of CLIL in Kazakhstan? The main goals and objectives of CLIL technology, technologies used in the integrated teaching of language. In this article, we will discuss the features of using the CLIL methodology in special lessons.*

Аңдатпа. *Берілген ғылыми мақалада CLIL технологиясының негізгі мақсаты мен міндеттері, ерекшеліктері, тіл мен пәнді кіріктіріп оқытуда қолданылатын технологиялар және оқылымды үйретудегі қолданысы қарастырылған. Талқылаудың нақты тақырыбы – арнайы сабақтарда CLIL әдістемесінің қолдану ерекшеліктері.*

Аннотация. *Данная научная статья рассматривает основные цели и задачи технологий CLIL, технологий используемые в предметно-языковом интегрированном обучении, а так же использование методики CLIL на специальных уроках. CLIL – описание методов обучения предмета через иностранный язык. В данной статье мы затронем особенности использования методики CLL на специальных уроках.*

Keywords: *language integrated learning, education, communication, culture, cognition.*

Тірек сөздер: *Тілді кіріктіріп оқыту, білім беру, оқытудың мазмұны, мәдениеттану, таным.*

Ключевые слова: *Языковое интегрированное обучение, образование, содержание, культура, познание.*

In the context of the active integration of Kazakhstan into the world economic, educational, and information community, there is an increasing need for society to train highly qualified specialists. It is obvious that knowledge of a foreign language significantly increases the competitiveness of a specialist in the labor market and thereby contributes to international mobility.

The state educational standard of technical and vocational education requires taking into account the professional specifics in the study of a foreign language, its focus on the implementation of the tasks of the future professional activity of graduates.

Recently, the role of the English language in the process of integration of Kazakhstan educational and scientific organizations into the world, the community has noticeably increased. In this regard, it becomes necessary to use modern forms and methods of teaching a foreign language, which ensure the most effective implementation of the training program, including research scientists.

The task is not only to master the skills of communication in a foreign language, but also to acquire special knowledge in the chosen specialty. The success in solving the above problem is largely facilitated by the use of innovative pedagogical methods and technologies. One of these technologies is CLIL (Content and Language Integrated Learning - CLIL) technology, which can influence the formation of the necessary competencies in students of technical, humanitarian, and other fields in colleges.

It is helpful to think of Coyle's 4Cs of CLIL for planning lessons (Coyle, 1999). (Picture – 1).

1 Content: What is the science topic? e.g. plants.

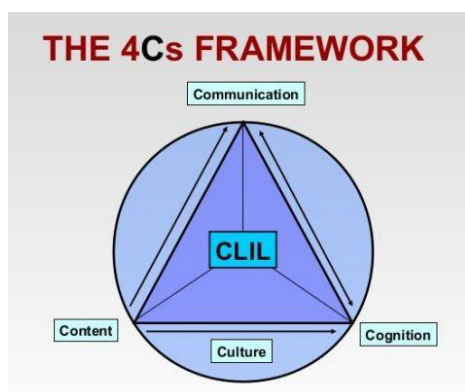
2 Communication: What science language will learners communicate during the lesson? e.g. the language of comparing and contrasting in order to analyze similarities and differences between fungi and plants.

3 Cognition: What thinking skills are demanded of learners in the science lesson? e.g. classifying leaves, thinking about the advantages and disadvantages of growing plants in polytunnels.

4 Culture (sometimes the 4th C is referred to as Community or Citizenship):

Is there a cultural focus in the lesson? e.g. learners can find out about plants that are indigenous to their home countries and also find out about popular plants which are grown around the world.

Fertilizers used to help plants grow can also be compared. Which chemicals are used in different fertilizers? These questions encourage learners to express opinions about the effect of science on the environment. In multilingual contexts, it is important to encourage learners to find out about plants found in their home countries as they can learn the names of a wider range of plants, and discussion can take place about conditions in which different plants grow well.

Picture – 1. The 4Cs Framework of CLIL

CLIL technology for modern language education in Kazakhstan seems to be innovative to a certain extent. Therefore, the relevance of its study and application is beyond doubt. This is confirmed by the results of a study of working curricula and a sociological survey of students in a number of colleges in Kazakhstan.

Subject-Language Integrated Learning (CLIL) is a relatively new teaching method that can be considered as a unique way of teaching students specialized subjects through a foreign language, as well as teaching foreign language through the subject itself. This technique is of great interest to teachers of foreign

languages, as well as a number of teachers who speak a foreign language and teach they are the specialized subject in college.

The purpose of such training is the simultaneous study of an academic discipline and a foreign language, i.e. language is viewed not as an object of study, but as a tool for learning other subjects. Thus, teaching in native and foreign languages is one whole. Teaching is carried out in two languages so that in learning situations a language is used that suits the situation and the purpose of learning. According to the CLIL method, a foreign language can be used in all lessons in all academic subjects, except for the native language, that is, the language becomes not an object of instruction, but its means. CLIL technology has two goals, namely - learning a subject through a foreign language, and a foreign language through a taught subject.

Of course, such a study cannot completely replace the study of the corresponding subject in the native language, but it can significantly complement it. Therefore, the educational material on the subject should be selected at a level of difficulty just below the current level of knowledge of students in this subject in their native language. The choice of teaching materials will depend on the structure and specifics of the subject. At the same time, text-processing tasks should be built with an emphasis on subject content, involving students in the process of understanding, discussing the main idea of the text, and checking.

The use of CLIL technology allows you to make language learning more focused since the language is used to solve specific communication problems. The student passes through himself a fairly large amount of language material, which is a full-fledged immersion in the natural language environment. It should also be noted that working on various topics allows you to learn specific terms, certain linguistic constructions, which contributes to the replenishment of the student's vocabulary with subject terminology and prepares him for further study and application of the knowledge and skills acquired.

However, with a huge number of positive aspects, when introducing this technique into the educational process, some problems may arise. One of such problems is the lack of sufficient knowledge of foreign language teachers in a particular subject, since, due to their linguistic or pedagogical education, they do not know the special professional vocabulary. Another problem is that the subject teacher either does not know the language at all or does not know it at a good enough level.

Despite some difficulties in the implementation of CLIL technology, it allows you to solve a significantly expanded range of educational tasks. For the formation of the communicative competence of students of non-linguistic specialties, it is important to provide them with the opportunity to think in a foreign language, to solve any problems that give rise to thought in a foreign language, which acts in its direct function of forming and formulating these thoughts. At the same time, a prerequisite for communication is the use of

scientific terms in their specialty. In this article, as a teacher of special disciplines, I would like to consider this teaching method.

The CLIL method is considered one of the most successful, as it allows you to combine learning two or more items at once, one of which is the English language. The starting point for the perception of the methodology is the recognition of the fact that each student is a reasonable and educated person, but he can only demonstrate his intelligence in his native language. Finding themselves in situations of communication in a foreign language, students are unable to show their knowledge in the areas of special knowledge - construction, pedagogy, medicine, electronics, etc. Without knowledge of a foreign language for these specialties, they are unable to communicate in a professional context.

Moreover, students may be limited in access to information resources in the specialties they need and not be able to effectively professional growth. The teacher's versatility is the basis of the CLIL method. The main thing is not the subject that you teach, but the personality that you form. It is not the subject that forms the personality, but the teacher through his activities related to the study of the subject. Today's active student is tomorrow's active member of society. Creative thinking should be developed by comprehensive problem analysis; cognitive tasks should be solved in several ways, more often practice creative tasks. It is necessary to show students learning prospects more often. Use schemes plan to ensure the assimilation of the knowledge system. In the learning process, it is imperative to take into account the individual characteristics of each student, to combine students with the same level of knowledge into differentiated subgroups. Study and take into account the life experience of students, their interests, developmental features. Explain to students that each person will find their place in life if they learn everything that is necessary for the realization of life plans.

In conclusion, it should be noted that the implementation of CLIL certainly requires new scientific and pedagogical research. And, although the CLIL adaptation scheme has not been fully studied, we consider it expedient to use this approach as part of the implementation of the language education program in the preschool education system, as a result of which the level of readiness of graduates for active professional communication will increase, as well as it will become possible to have unlimited access to world scientific works presented in a foreign language.

References

1. Клец Т.Е. К вопросу об использовании предметно-языкового интегрированного обучения CLIL в системе иноязычной подготовки студентов//Иностранные языки: лингвистические и методические аспекты. № 30, 2015. – С. S3-S9.

2. Бибилова Э.В. Особенности профессионально-ориентированного обучения иностранному языку в неязыковом вузе//III Международная научно-практическая

конференция «О некоторых вопросах и проблемах психологии и педагогики». - Красноярск, 2016. – С. 96-100.

3. Coyle D. CLIL Content and Language Integrated Learning / D. Coyle, Ph. Hood, D. Marsh. – CUP, 2010.

4. Бурдакова О.Н. Методика интегрированного обучения предмету и языку в учебном процессе Нарвского колледжа ТУ [Электронный ресурс] // О.Н. Бурдакова, А.А. Джалалова, Н.П. Рауд. – 2011.– 66 с.

ҚАЗІРГІ ЛИНГВОДИДАКТИКА МӘСЕЛЕЛЕРІ

ПРОБЛЕМЫ СОВРЕМЕННОЙ ЛИНГВОДИДАКТИКИ

PROBLEMS OF MODERN LINGUODIDACTICS

Сарсенгалиева А.А.

Аңдатпа. Берілген мақалада лингводидактика туралы баяндалады. Лингводидактика мен тілді оқыту әдістемесі ұғымдарының айырмашылығы неде, оны қалайша түсініп, қолдану қажет? Лингводидактика, әдетте, сөйлеу субъектісіне баса назар аударады, ал тілді оқыту әдістемесі ана тілін оқыту және шет тілін оқыту деген екі үлкен топқа бөлінеді.

Аннотация: В данной статье рассказывается о лингводидактике. В чем разница между понятиями лингводидактики и методики обучения языку, как это понимать и применять? Лингводидактика обычно ориентируется на предмет речи, а методика обучения делится на две основные группы: обучение родному языку и обучение иностранному языку.

Abstract: This article talks about linguodidactics. What is the difference between the concepts of linguodidactics and language teaching methodology, how to understand and apply it? Linguodidactics usually focuses on the subject of speech, and teaching methods are divided into two main groups: teaching the native language and teaching a foreign language.

Тірек сөздер: лингводидактика, тілді оқыту әдістемесі, ана тілін оқыту, шет тілін оқыту, тұлғалық-бағдарлы қарым-қатынас, коммуникативтік-тілдік сабақтар, құзіреттілікті қалыптастыру, гуманистік бағыт

Ключевые слова: лингводидактика, методика обучения языку, обучение родному языку, обучение иностранному языку, лично-ориентированное общение, коммуникативно-языковые занятия, формирование компетентности, гуманистическое направление

Key words: linguodidactics, language teaching methodology, native language teaching, foreign language teaching, person-centered communication, communicative-language classes, competence formation, humanistic direction

Лингводидактика – тіл үйретудің жалпы теориясы. Терминді 1969 жылы М.Н. Шанский енгізген, 1975 жылы халықаралық болып танылды. Тіл үйретудің жалпы заңдылықтарын зерттейді.

Ана тілін/шет тілін үйретудегі әдіс-тәсілдерін, оқу мазмұнын және тәртібін білдіретін «Лингводидактика» термині «Тілдерді оқыту әдістемесі», кейінірек «Ана тілін/шет тілдерді оқыту әдістемесі» болып салыстырмалы түрде пайда болды. Әдетте, жаңа атау пайда болғанда, онымен белгілі бір әлеуметтік феномен болады. Әдістеменің оқытатын өзіндік жеке пәні болмауы, оның жеке ғылым саласы екендігіне күмән тудырады. Оқыту мен үйрету үдерісінің заңдылықтарын зерттейтін дидактика бар. Шет тілін үйретуде оқытудың әдіс-тәсілдері қолданылады, бірақ оларды ғылыми түрде дәлелдеп, нақты нені түсіндіру, көрсету, қайталау, құрастыру керектігін анықтап алу керек.

Р.Ходердің пікірі бойынша дидактиканың объектісі – оқыту әдістері емес, керісінше оқу-тәрбие барысын, мазмұны мен түрін қарастыратын оқу мен оқыту болып табылады. Нақтылап айтатын болсақ, объектіні зерттеу нәтижесінен алынған білім емес, дидактика пәні – оқу мен оқытуды басқару.

Э.Г. Азимов пен А.Н. Щукиннің «Әдістемелік терминдер сөздігінде» лингводидактика шет тіліне үйрету әдістемесін жасау басты міндеті болып табылатын жалпы теория ретінде анықталады. Авторлар лингводидактика мен тілді оқыту әдістемесі ұғымдарының өзара байланысы туралы үш көзқарасты анықтайды. Бірінші көзқарас бойынша бұл – екі түрлі білім сапасы. Лингводидактика «тілдерді оқытудың жалпы заңдылықтарын зерттейді, шет тілін меңгеру әдістеріне қатысты жалпы заңдылықтарды қалыптастырады», ал шетел тілін оқыту әдістемесі жеке дидактика болып табылады және «белгілі бір білім беру жағдайында нақты тілді оқытудың тиімді жолдарын іздейді». Екінші позиция тұрғысынан екі пәннің атауында тек терминологиялық айырмашылықтар бар. Үшінші көзқарас үшін бұл айырмашылықта теориялық білім (лингводидактика) мен практикалық білімнің (әдістеме) айырмашылығы маңызды.

Зерттеу объектісі – бақылау аймағы. Лингводидактика үшін мұндай нысан тілді оқыту тәжірибесі болады. Зерттеу пәні – белгілі бір ұғым тұрғысынан тарихи және әлеуметтік нақты тәжірибені немесе экспериментті зерттеу нәтижесінде қалыптасатын идеялар жүйесі. Лингводидактика үшін пән – тілді оқыту мен оқыту процестері, оны оқыту үдерісі мен оқудағы тұлға туралы қазіргі заманғы көзқарастар тұрғысынан меңгеру туралы жалпыланған идеялар жүйесі.

Барлық уақытта да тіл білімі негізгі орынды иеленді. Тіл үйрену процесінде тілдік деректер, яғни лексикалық бірліктер, морфология,

синтаксистік құрылыс ережелері жетекші рөл атқарды. Бірақ тіл білімінің қазіргі жағдайында пәндер мен зерттеу біліктерінің алуан түрлілігімен сипатталады. Оның негізгі субъектілері тілден басқа сөйлеу, сөйлеу әрекеті, сөйлеу субъектісі, сөйлеу хабарламасының қалыптасуы мен меңгерудің нақты процестерінде пайда болады. Ал, жеке дидактиканың әдістемесі лингводидактикаға айналады, өйткені бұл қарастыратын әртүрлі лингвистикалық пәндер де әдіснамаға кіреді. Бірақ лингводидактика сөйлеу субъектісінің қалай өмір сүретініне (*homo loquens* – сөйлейтін адам), яғни психолингвистика немен айналысатынына ерекше қызығушылық танытады.

«Тілдік білім» білім беру саласы екі бағытты қамтиды: ана тілін оқыту және шет тілін оқыту. Ана тілін оқытуда тілді, тілдік құбылыстарды (грамматикалық ережелерді) оқытуға мән беріледі, ал сөйлеуге үйрету кейбір жазба жанрларымен танысудан және мәтіннің белгілі бір түрлерін (шығарма, мазмұндама) меңгеруден тұрады, олар, әдетте, білім беру қызметінің келесі кезеңінің тікелей қажеттіліктерімен сұранысқа ие.

Қазіргі таңда тілдік білім беруде 4 негізгі бағыт қалыптасты. Олардың әрқайсысында білім беру саласының барлық 4 құндылықтары: тұлғаның орталықтылығы, оқытудың коммуникативтік сипаты, оқу процесінің негізгі мазмұнындағы белсенділік, білім беру мазмұнының мәдениеті бар. Дегенмен, осы бағыттардың әрқайсысы осы тараптардың біріне басымдық береді, оқыту нәтижелері, оқу-әдістемесі, технологияларымен қалыптасқан тәжірибелі өзіндік ғылыми мектептері бар.

Коммуникативтілік – тілдік сабақтарды ұйымдастыру мен бағдарлауды білдіреді. Дайындалған оқу материалдары мен сабақтар оқушылардың шет тіліндегі қарым-қатынаста өз білімдері мен дағдыларын қолдану қабілеті – коммуникативті оқытуға бағытталған. Оқу процесі қарым-қатынастың әртүрлі тәсілдері қолданылатын тұлғалық ретінде сипатталады. Қарым-қатынастағы ынтымақтастық оқуға деген жоғары мотивацияның сақталуын қамтамасыз етеді.

Тұлғалық-бағдарлы қарым-қатынас. Мұнда оқытудың басты назарындағы кез-келген субъекті болып табылатын дамушы тұлға үшін кез-келген пән – шет тілі, математика, география – әлемді тану, өзін тану және дамыту құралдарының бірі болып табылады. Тұлғаға-бағдарланған қарым-қатынас принципі – оқуда өз қажеттіліктерін және тұтастай алғанда жеке басын ескеретін және құрметтейтін қызметі, мұнда нақты қажеттіліктер оның танымдық қызығушылығын қанағаттандыру және өзін тұлға ретінде бекіту туралы айтуымыз керек. Бұл бағыттың негізін білім берудегі әлеуметтік-мәдени компонент, мәдениетті сөйлеу мінез-құлық

нормаларына сәйкес шет тілінде қарым-қатынасты қамтамасыз ететін білім, білік, дағды және тұлғалық қасиеттердің жиынтығы ретінде әлеуметтік-мәдени құзыреттілік қалыптасады. Мәдениеттану бағыты аясындағы жұмыстар осындай әлеуметтік-мәдени құзыреттілік, көпмәдениеттілік және өркениеттер, менталитет, әлемнің суреті сияқты тың ұғымдарды енгізді. Ана тілі мен шет тілдерін оқытудың мазмұны ретінде мәдениетке байланысты бірқатар мәселелер: мәдениет дегеніміз не, мәдениетке білім беру мазмұны ретінде не кіреді, мәдениет мазмұнын білім беру жүйесінің динамикалық құрамдас бөлігіне қалай айналдыру керек, яғни құзыреттілік деңгейі, шеберлігі мен дағды тіліне аударуға байланысты мәселелер талқыланады.

Белсенділік – оқу процесінің мазмұны ретінде оқушылардың назарын іс-әрекет әдістерін меңгеру процесіне аударады. Мұғалімнің рөлі мен оқытудың мазмұны өзгереді. Мұғалім барлық нәрсені білетін ересек адам ретіндегі позициясын жоғалтады және тек оқу серіктесіне айналады. Мультимедиялық жүйелерде студент өзін әлемдік ғылыми қоғамдастықтың толыққанды мүшесі ретінде сезінеді. Ол өзінің психикалық схемаларына сәйкес келетін гипермәтіндермен айналысады. Білім – ол жағдай емес, сұрақтардың бір тобынан екіншісіне өту процесі. Шындықтың шекаралары бір-бірінен алшақтап, жаһандылыққа қатыстылығы бар сезім пайда болды. Жаңа технологиялар желілік сипаттық ие жаңа білім берудің ізін қалдырады.

Бұл сала оқуға құзыреттілікке негізделген тәсілді қамтиды, мұнда алған білімдерін өмірлік және кәсіби маңызды жағдайларда қолдану қабілеті ретінде құзыреттерді дамытатын қызмет басымдылық болып табылады. Бұл тәсілдегі негізгі ұғым – құзыреттілік. Құзыреттілік кәсіби немесе басқа қызметтің өнімді орындалуын қамтамасыз ететін іс-әрекеттің жалпыланған тәсілі ретінде анықталады; құзыреттілік өзегі – белсенділік қабілеттері;

- кәсіби мәселелерді шешуде білім мен дағдыларды қолдану қабілеті мен дайындығы;
- бір нәрсені тиімді және нәтижелі орындау қабілеті;
- кәсіптік қызметті орындауға ықпал ететін кәсіби білім мен дағдылардың жиынтығы.

Құзыреттілікке негізделген тәсілде білім мазмұнын жобалаудың жаңа тәсілі, яғни дағдылар мен негізгі құзыреттіліктерден пәнге дейін өз көрінісін тапты.

Бірыңғай білім беру кеңістігін құру шеңберінде стандарттау негізі ретінде құзыреттіліктер жиынтығы ретінде құзыреттілік енгізілуде. Білім беру саласы мен жұмыс саласы арасындағы «әлеуметтік келісімшарт»

ретінде құзыреттерді дамытуға негізделген білімнің шекті деңгейі, білім алушылардың профильдері, тілді меңгеру деңгейлері және еуропалық тіл портфолиосы енгізілген.

Лингводидактика – қазіргі білім беру кеңістігінде тілді оқытудың дәстүрлі әдісін алмастырған ғылым. Бұл әдіс-тәсілдердің әртараптандырылуымен және білім беру парадигмасының біліммен (ақпараттық-танымдық) гуманистік бағытқа түбегейлі өзгеруімен байланысты тілдік білім берудегі тәжірибенің бірегейлігін көрсетеді. Мұндай өзгерістердің көрінісі тілдік білім беруде қалыптасқан 4 бағытта, лингводидактика дамып жатқан ғылыми контекстке қайта мән беруде, психология мен қызметке қатысты ғылымдарға, сөйлеу пәндеріне үндеуде, сөйлеу тілін «ана тілі немесе шет тілі» пәнін қайта қарауда білім беру мақсаты ретінде құзыреттілікті қалыптастыруға бағытталған.

Пайдаланған әдебиеттер

1. Гальскова Н.Д., Гез Н.И. Теория обучения иностранным языкам. Лингводидактика и методика. – М.: Издат. «Центр «Академия», 2004.
2. Гальскова Н.Д. Современная методика обучения иностранным языкам. Пособие для учителя. – М.: «Аркти-Глосса», 2000.
3. Зимняя И.А. Лингвопсихология речевой деятельности. – М.: Моск. Психол. – социальный ин-т. - Воронеж: НПО «МОДЭК», 2001
4. Пасов Е.И. Программа-концепция коммуникативного иноязычного образования. – М.: «Просвещение», 2000.

ҚАЗАҚ ТІЛІ ПАРЕМИЯЛАРЫН ФРАНЦУЗ ТІЛІНЕ АУДАРУ АЛГОРИТМІ

(М.О. Әуезовтің "Абай жолы" тетралогиясы негізінде)

АЛГОРИТМ ПЕРЕВОДА ПАРЕМИЙ КАЗАХСКОГО ЯЗЫКА НА ФРАНЦУЗСКИЙ ЯЗЫК

(На основе тетралогии М.О. Ауэзова "Путь Абая")

THE ALGORITHM OF TRANSLATION OF KAZAKH LANGUAGE PAREMIAS INTO FRENCH

(Based on M.O. Auezov's tetralogy "The Way of Abai")

Сарсикеева Г.К., Жабигенова Г.С.

Аңдатпа. Бұл мақалада аударма жобасы ретінде Леонид Соболев пен Антуан Витез француз тіліне аударған Мұхтар Әуезовтің "Абай жолы" шығармасынан алынған қазақ сөз тіркестеріне лингвистикалық талдау жасалады. Соның негізінде екі түрлі мәдениеттің арасындағы бейімделу стратегиясы қалай жүзеге асырылғаны анықталған зерттеу ұсынылады. Мәтіндерді бір тілден екінші шет тіліне аудару адамдардың синтезделген көп ғасырлық тәжірибесін іштей түсінуге мүмкіндік беретіндігі дәйектеледі.

Аннотация: В настоящей статье предлагается изучить, как проект перевода реализует стратегии адаптации между двумя разными культурами. на основе лингвистического анализа казахских фраз, взятых из произведения Мухтара Омархановича Ауезова "Путь Абая", переведенного Леонидом Соболевым и Антуаном Витезом на французский язык. Перевод текстов с одного языка на другой иностранный язык позволяет понять обобщенный многовековой опыт людей.

Abstract: In this article, it is proposed to study how the translation project implements adaptation strategies between two different cultures based on linguistic analysis of Kazakh phrases taken from the work of Mukhtar Omarkhanovich Auyezov "The Way of Abai", translated by Leonid Sobolev and Antoine Vitez into French. Translation of texts from one language to another foreign language allows you to read from the inside the generalized centuries-old experience of people.

Тірек сөздер: лингвомәдениеттану, паремиология, дидактикалық таным, аудару

Ключевые слова: лингвокультурология, паремиология, дидактическое сознание, перевод

Key words: linguoculturology, paremiology, didactic consciousness, translation

Әр түрлі өркениеттік мәдениеттердің тілдері, этностың ең айқын анықтайтын толық сипаттамасы болып табылады. Диаданы үйрену қажеттілігін түсіну: шет тілі мен адам, яғни "сөйлейтін адам" зерттеушілерді осы күрделі мәселенің барлық аспектілеріне байыпты назар аударуға итермеледі. Бұл идея қазіргі лингвистиканың жаңа парадигмасын қамтитын негізгі идея болды, яғни антропоорталықтандырылған. М.Хайдеггердің ойынша бұл парадигманың міндеттері рухани болмысты анықтауға, іс-әрекеттің себептерін және құндылықтар сатылығына бағытталған. Қазіргі таңда, тіл білімдегі антропоцентрлік парадигманың өнімі, ол лингвомәдениеттану. Осы орайда паремиология, ұлттық тұжырымдаманы және оның рухани мәдениетін білдірудің бір аспектісі болып табылады.

Паремия – кішігірім әдеби форма болғанымен, өнертапқыш алгоритм шығармасы деп пайымдалады. Оның ұлттық рух денгейінде әзірленген ерекше формасы мен мазмұны айқын.

Паремиалардың аудармасына тоқталсақ, эстетикалық, философиялық және әдеби глоссарийді байытатындығына күмән келтірмейміз, өйткені бұл

сөйлеуді безендіретін, ақыл-ойды, мәдени ерекшелікті анықтауға және көбінесе мәдениетаралық шекараларды кесіп өтуге мәжбүр ететін трансценденталды құрал. Аударма бұл қасиеттерді, сондай-ақ, өзінің прагматикалық әсерін тигізетін эмоционалды лексиканы төмендетпейді.

Паремия – кодталған бірлік, әртүрлі коммуникативті және дидактикалық танымдық функциялардың өсиеті. Осы сәттен бастап паремия куәгер, қызметші, бағыттаушы және тәлімгер болады. Ол адам тәжірибесін синтездейді, әңгімелесушілермен неғұрлым қысқа, тиімді және прагматикалық қарым-қатынас құралы ретінде өзара әрекеттесуді қамтамасыз етеді. Сондықтан, паремия, ең алдымен, стратегиялық және дидактикалық ақпаратқа арналған. Ол тілдік немесе әдеби контекстерді ескере отырып, сендіру және бағдарлау мүмкіндігін бағалайды. Тақырыптардан төмен бөлінген паремияларды оқырмандарға арналған белгілер немесе нұсқаулар деп пайымдаймыз. Біздің зерттеуіміз, әлі де жалғастыруды, яғни толық зерттелмеген қазақ паремиологиялық корпусы танымал етуге бағытталған. Бұл қажетті зерттеулер тек, XIX-I ғасырларда қазақ ғалымдарымен саяхатшылардың әңгімелері мен олардың паремияларын жинау нәтижесінде басталды.

Түпнұсқа мәтінді қысқаша (ҚТ) және аударылған мәтінді (ТТ) деп салыстыру үрдісі, паремия аударма тәжірибесінің тарихына жаңа леп береді, өйткені ол эпистемалар туралы түсініктерді кеңейтеді және жаңа зерттеулерге итермелейді. Паремияларға байланысты зерттеушілерге әлеуметтік шындық жәйлы өзара сұрақ қоюға XIX ғасырдың аяғындағы қазақтардың мінез-құлық моделін құруға мүмкіндік береді. Осы тұрғыдан, паремиялардың қалыптасуында үш әлеуметтік өлшем бар: мәдениет, таным және адамның мінез-құлқы.

Әдістеме. Берілген баяндамада, Мұхтар Әуезов "Абай жолы" тетралогиясын француз тіліне аударған Леонид Соболев пен Антуан Витез қазақ сөз тіркестерін талдау барысында аударма жобасының екі түрлі мәдениеттің арасындағы бейімделу стратегиясын қалай жүзеге асыратындығы туралы зерттеу ұсынды.

Әдеби мәтінді бір тілден екінші шет тілге аудару арқылы ұлттың ғасырлар бойғы жинақталған тәжірибесін іштей барлап оқып, зерттеуге мүмкіндік береді. Мұхтар Әуезов "Абай жолы" шығармасын француз тіліне аударған Антуан Витез, жағдаятты мәнмәтін және аударма қызметіне байланысты сөздерді, сөз тіркестерін таңдауды, сондай-ақ паремиологиялық құрылымның ұзындығын, түр мен мазмұнын, мақсатты паремияларды реттегенде, аударманың дәлдігін растау үшін шығыстанушылармен кеңескен.

Антуан Витез, танымал актер, ақын, драматург, фотограф, суретші, аудармашы, дизайнер, француз театрларын бірсыпыра жыл басқарушы.

Антуан Витездің тегі мен есімі Қазақстан Республикасы мен Франция арасындағы мәдени және әдеби алмасу тарихында мәңгі қалады.

Францияның көрнекті ғалымы, философия майталманы, аударматану ғылымына көп еңбек сіңірген профессор Жан-Рене Ладмирал келесі ойымен бөлісті: «Аударма тестін тапсыруға келгенде, бұл тек бір тілден (Lo) екіншісіне (Lt) немесе тіпті бір мәдени тілден (LCo) екіншісіне (LCt) ауысу туралы ғана емес, көбінесе бір әдеби дәстүрден басқа әдеби дәстүрге "аударылуы" мүлдем басқаша болуы мүмкін» [1].

Мұхтар Әуезов "Абай жолы", эпикалық жанрдағы тетралогиясында 97-ден астам паремиялар жиналды. М.О. Әуезов сомдаған сахна Орталық Азияда, қазіргі Қазақстан Республикасының Шығысында, орын тепті. Бас кейіпкер – әдеби тіл мен қазақ әдебиетінің негізін қалаушы, энциклопедист білімі бар ойшыл Абай. Паремиологиялық корпус XIX ғасырдың екінші жартысының басындағы қазақтардың көшпелі өмірі туралы баяндайтын шығармада тұрақталған. Тайпалар кландарға бөлінді, олардың әрқайсысы белгілі бір ауылдарды құрады, ал ауылдар киіз үйлердің өздері құрған көшпелі ауылдар болды.

"Абай жолы" тетралогияның терминологиясында "үлкен киіз үй, жас киіз үй, маусымдық көші-қон, көп әйел алу, көсемдер (аға сұлтан), бірлік, адалдық, алауыздық, қызметшілер мен қызметшілер, жыршылар, ерлер мен әйелдер бейнеленіп сипатталған. Бұл кейіпкерлер тарихтың қазақ тіліндегі "Ақсақ француз" деп аталатын нұсқасындағы импровизациясы, ал шын мәнінде, Ален Рене Лёсаж «Ақсақ шайтан» атты романына бейімделген. Патриархалды-феодалдық қоғамның полифониясы паремияларды қолдануына байланысты. Ұлы Абай шығарманың кейіпкерлерінің мәдени деңгейлерінің жоғары көрсететін маңызды паремиялар топтамасы арқылы айқын болады.

Қазақ тіліндегі паремиологиялық корпусы танымал етуге бағытталған. Бұл зерттеу тек XIX-I ғасырларда қазақ ғалымдары саяхатшыларының әңгімелері мен олардың мақал-мәтел жинауы арқылы басталады. Бүгінгі таңда паремиялар халық арасында қызығушылықты танытады. Түпнұсқа мәтінді (To) және аударылған мәтінді (Te) салыстыру паремия аударма тәжірибесінің тарихына жаңа жарық түсіреді, өйткені ол эпистемалар туралы түсініктерді кеңейтеді және жаңа зерттеулерге итермелейді. Паремиялар әлеуметтік шындық жайлы өзара сұрақ қоюға, XIX ғасырдың аяғындағы қазақтардың мінез-құлық моделін құруға мүмкіндік береді. Осылайша, паремиялардың қалыптасуында үш әлеуметтік өлшем бар: *мәдениет, таным және адамның мінез-құлқы*.

Паремиология – ұлттық тұжырымдаманы және оның рухани мәдениетін білдірудің бір аспектісі. Қ.Салғараұлы атап өткендей, түркі халықтарының, түркі тілдерінің бөлінбейтіндігіне байланысты аңыздарда, ертегілерде, батырлар туралы эпикалық поэмаларда, афоризмдерде

делдалдық қажет. Автор қобызда ойнайтын, аты аңызға айналған ерекше тұлға, батыр, пайғамбар, қазақ күйлерінің ұлы композиторы Қорқыт-Ата мысал ретінде келтіріледі: VIII ғасырда туған, оғыз тайпасының ұрпағы, ол Азия өңіріндегі барлық түркітілдес халықтар үшін ортақ тұлға болып қала береді, дегенмен оның Қазақстанның Оңтүстігінде дүниеге келуінің дәлелді себептері бар. Бүгінде, Қорқыт-Ата паремиялары қолданыста екендігінде сенімдеміз.

Ал, XI ғасырда Қашғарда өмір сүрген Махмұд Қашқари, толық аты-жөні Махмұд ибн әл-Хусейн ибн Мұхаммед түркі халықтарының ғылымдарын, тілдерін, фольклорын, этнографиясын, географиясын және менталитетін зерттеді. Түркі тілдерінің тұңғыш сөздігін құрастырушы, энциклопедист-ғалым, атақты «Диуани луғат-ат-түрік» еңбегінің авторы. Қашғарда туып, Баласағұн қаласында [өмір](#) сүрген. Мұсылман әлемінен тыс жерде, белгілі бұл жұмыс өте құнды білімнің қайнар көзі болып есептеледі. Ол XI ғасырда өмір сүрген түркі тайпалары туралы бірегей мәліметтерді қамтиды. Бұл шығарма ерте Ортағасыр кезеңіндегі түркі халықтарының энциклопедиясы болып саналады. Кітапта Махмұд Қашқари 1072-1074 жылдары жинаған 400 мақал-мәтелдері тұрақталған. Осылайша, VIII ғасырда ғана қазақтардың халық ауызекі сөйлеуінде жаңа беталыс пайда болуы, атап айтқанда, бай ауыз әдеби корпусынан және іс жүзінде адам қызметінің барлық түрлі бағыттарын қамтитын паремиялардың жарыққа шығуы, әлі де зерттеуін қажет етеді.

«...мен түрік тілдерінің сөздігін жасап, оны 8 бөлікке бөлген "Түрік сөздерінің жинағы» деп атадым. Әр тілде мен сөздерді жасауға болатын сөздердің тамырларын ғана алдым..."; мақал-мәтелдерді, түркі халықтарының аңыздарын мысалға келтірдім. Оқырмандар кітаптың мазмұнын ұрпақтан-ұрпаққа жеткізу үшін сирек кездесетін сөздер тобын қолдандым. Бұл кітаптың ұрпақтарға халықтың мұрасын өзгеріссіз жеткізгенін, оның алыс әдемі әлемде қанаттары болғанын, оның өшпес із қалдырғанын қалаймын", - деп жазады Махмұд Қашқари. Бұл жұмысты алғаш рет орыс тіліне шығыстанушы, философия докторы Зифа Алуа Мұратқызы Әуезов аударған" [3].

Паремия – кішігірім формадағы өнертапқыш алгоритмикалық шығарма. Оның ұлттық рухта әзірленген ерекше формасы мен мазмұны бар. Аударма бұл қасиеттерді, сондай-ақ өзінің прагматикалық әсерін тигізетін эмоционалды лексиканы төмендетпейді. Паремиялардың аудармасы эстетикалық, философиялық және әдеби глоссарийді байытады, өйткені бұл сөйлеуді безендіретін, ақыл-ойды мәдени ерекшелікті анықтауға және көбінесе мәдениетаралық шекараларды кесіп өтуге мәжбүр ететін трансценденталды құрал.

Жалпы мағынадағы паремиялар: осы себептерді ескере отырып, зерттеуіміздің мақсатына байланысты екі түрлі тілдік жүйеге жататын екі

тілдің эквиваленттік түрлерін анықтау: бастапқы паремиямен салыстырғанда толық, ішінара, салыстырмалы. Қазақ тілінің (ҚТ) француз тіліне (ФТ) аударылатын бөліктерінің сипаты келесі сұрақтарға жауап қалайды:

1. Мәдени құрауышты түсіндіру, оның аударуын жеңілдету үшін қандай базалық элемент қатысады?

2. Ұлттық ерекшелікті өзектендіруде әдеби контекст қандай рөл атқарады?

3. Аудармашы шетел тілі мен мәдениеттің /културема/ мәнін білдіретін аударма үшін қандай стратегияны бейімдейді?

Салыстырмалы зерттеу нәтижелері. Практикалық мысалдарды талдау үшін аудармашы тура әдіс, сипаттамалық және ауыстыру әдістерін жиі қолданады. Шығарма тарауларында төзімділік, қарт адамдарға құрмет, ерлер мен әйелдер арасындағы қарым-қатынас, полигамия, жастарды тәрбиелеу (нұсқаулар, ескерту), сол кездегі қазақ бардтарының әлеуметтік мәртебесі сияқты кеңістік-уақыт шеңбері, ұғымдар мен мәдени ұғымдарға қатысты сөздер бар. Бірліктерден және басқа белгілерден тұратын паремиялар келесі мағыналарға бөлінеді :

а) жалпы мағынадағы паремиялар: 1) *Уақыт қана емдейді. (6 бет)- Qui ne guérit qu'avec le temps, et lentement et difficilement (17p).* - уақыт өте келе, баяу және қиындықпен емдейді (17бет). Француз нұсқасында А.Витез бұл әйгілі паремияны контексте салыстырмалы бағыныңқы сөйлем мен шектеулі бұрылыс арқылы ұсынды "тек...", екі үстеу және қосылыстың жаңаруы "және" бастапқы мәтінде паремия қысқа және айқын болса да ол қазақ оқырманын ойландырады. Қабылдаған синтаксистің өзгеруін қоспағанда екі абзацтың мағынасы бірдей. "Уақыт" сөзі – дүниетанымды, адамзат мәдениетін бейнелейтін философиялық ұғым. Егер Абай мәнмәтіннен өзінің әпкесіне жақсылыққа уақыт жұмсау қажеттілігі деп атаса, француз нұсқасы Пьер Корнельдің (1606-1684 жж.) дәйек сөзіне жақын, онда: "уақыт – ұлы шебер, ол көп нәрсені шешеді" (Серториус, II, 4, Вирриат) делінген. Оның прагматикалық мағынасы өзгермейді.

-жақсы ойын, жақсы қайтарым- 47бет

Мәтіндегі алғашқы сөз "бұрынғы тұрғын жаңа көшіп келген көршісіне ұсынған түскі ас" дегенді білдіреді (мәдени тұжырымдама: бұл дәстүр әлі де күшінде). Абай өз әндерін орындағандықтан ән айтуды сұрайды. Қыз қонақтарға сыйлық ретінде сүйікті әнін қуана ұсынады. Француз нұсқасы Абайдың шынайы өсиетін бейнелейді. Алайда, әр түрлі ситуациялық контексте жиі қолданылатын паремияның бұл түрі оң немесе теріс рөл атқаруы мүмкін.

- жастарды оқыту: нұсқаулықтар, уағыздаулар, ескертулер:

Абай – өркениетші және дидакт. Ол өркениеттік және дидактикалық мағынада көптеген паремияларды жасады. Паремиялар: «Бай, бағлан боп

қадірлі болмайды жігіт» (63 бет). - Жігіттердің тектілігі олардың атақ-даңқымен де, байлығымен де байланысты емес (67 бет). Құрама сөзі "Бай – бағлан" ұжымдық мағынаға ие, оның аудармасы "бай". Бұл сөз қолданыстан шықты. «Өнерпаз болсаң - өр бол» (63 бет). Егер сенде сый болса, одан бас тартпа (67 бет) (егер сен өнер сүйер болсаң, табанды бол, - дейді Абай) , «Ой да көп, уайымым да көп ойлай берсең, ой да жоқ, уайым да жоқ ойнай берсең!» (75 бет) - ойлануға уақыт бөлетін, өзінің қамын ойлайтын, көңіл көтеретін, басқа ештеңе туралы ойламайтын адам (77 бет) деп үйретеді Абайдың анасы.

Пайдаланған әдебиеттер

1. Jean-René LADMIRAL. La traductologie entre philosophie et littérature. Lectio magistralis, p.11. Imprimerie: ISIT: 2015. Paris-Nanterre.
2. Қойшығара Салғараұлы. Түріктер.- Астана: «Күлтегін», 2007. - 279 б.
3. Әуезов Зифа-Алуа Мұратқызы. Махмұд ибн әл-Хусейн ибн Мұхаммед: «Диуани луғат-ат-түрік» (орыс тіліндегі аудармасы).

ПРОБЛЕМЫ ОБУЧЕНИЯ ИНОСТАННОМУ ЯЗЫКУ

ШЕТ ТІЛІН ОҚЫТУ МӘСЕЛЕЛЕРІ

PROBLEMS OF TEACHING A FOREIGN LANGUAGE

Сейт Айманат

КГУ «СШ №13» акимата г.Нур-Султан

Аннотация. В статье рассматриваются проблемы лингводидактики и общелитературные особенности обучения иностранному языку. В современных условиях анализируются форма и предмет изучения лингводидактики. Система обучения иностранному языку, дискурсивные методы, диалоговое обучение, развитие речи, работа с текстом. В статье также рассказывается об обосновании особенностей изучения иностранного языка с точки зрения психологии. Психолингвистика, психодидактика в обучении иностранному языку. Обсуждается особенности педагогики сотрудничества в современной системе обучения языкам. Возникает необходимость углубленного изучения технологического составляющего процесса обучения иностранному языку.

Аңдатпа. Мақалада лингводидактика мәселелерімен шет тілін оқытудың жалпы әдеби ерекшеліктері қарастырылған. Қазіргі жағдайда лингводидактиканың зерттеу нысаны мен пәні талдануда. Шетел тілін оқыту жүйесі, дискурсивті әдістер, диалогтік оқыту, сөйлеуді дамыту, мәтінді өңдеу сияқты оқыту түрлері қарастырылады. Мақалада психология тұрғысынан шет тілін үйренудің ерекшеліктері де қамтылған. Шетел тілін оқытудағы психолингвистика, психодидактика тұжырымдамасы. Тілдерді оқытудың қазіргі жүйесіндегі педагогикалық

ынтымақтастықтың ерекшеліктері қарастырылады. Шетел тілін оқыту процесінің технологиялық құрамдас бөлігін тереңдету қажеттігі айтылады.

Abstract: *The article deals with the problems of linguodidactics and general literary features of teaching a foreign language. In modern conditions, the form and subject of study of linguodidactics are analyzed. Foreign language teaching system, discursive methods, dialogue teaching, speech development, text processing. The article also talks about the substantiation of the features of learning a foreign language from the point of view of psychology. Psycholinguistics, psychodidactics in teaching a foreign language. The features of the pedagogy of cooperation in the modern system of teaching languages are discussed. There is a need for an in-depth study of the technological component of the process of teaching a foreign language.*

Ключевые слова: лингводидактика, иностранный язык, новые требования, технология, методы.

Кілт сөздер: лингводидактика, шет тілі, жаңа талаптар, технология, әдістер.

Key words: linguodidactics, foreign language, new requirements, technology, methods.

Возникновение термина «лингводидактика» и внедрение его в методику обучения языкам известно, что оно связано с именем Н.М. Шанского. Описание, считавшееся лингводидактическим, включало в себя исследование сходства и различия языков. Н.Д. Гальскова предлагает объединить лингводидактику как теорию обучения иностранному языку и методику как практический, эмпирический опыт. В методике обучения иностранному языку ученые рассматривают термин «лингводидактика». В частности, С.Г. Бархударов, В.Г. Костомаров, А.А. Акишина, О.Д. Митрофанова и другие.

Словарь методических терминов определяет лингводидактику как теорию обучения языку, которая необходима для разработки методической базы обучения иностранному языку.

Мы хотели бы согласиться с тем, что лингводидактика – это область, тесно связанная с практикой изучения языка. Ведь без практики невозможно дать теоретическое объяснение, как подавить язык. В процессе обучения вопросы о том, какие единицы иностранного языка, у какого специалиста, по какой системе, с помощью каких технологических компонентов преподаются, имеют высокое качество. В результате была признана взаимозависимость отдельных специалистов, комбинаторики и их корректирующих результатов.

Феномен, играющий ключевую роль в становлении лингводидактики как направления методологии – языкознания, психологии, социальной лингвистики, психолингвистики, психодидактики, социальной педагогики, культурологи, лингвокультурологии и др. развитие многих отраслей науки. Опираясь на полные данные многих наук, в точке их соприкосновения укрепляется поле лингводидактики, растет число каналов и источников науки.

Нынешняя область обучения языкам, не идет ни в какое сравнение со временем, когда обучение родному языку ограничивалось заучиванием правил или переводом на второй язык, то в настоящее время проблема владения практически всеми аспектами языка является современным требованием. Минимум, необходимый для теории языка, еще более важен для того кто изучает язык. Ведь в процессе изучения языка современные грамотные люди, так или иначе, учат язык на основе законов грамматики. Проблема не в запоминании грамматики, а в изучении ее регулярности в построении предложений на практике. Такое положение свидетельствует о необходимости приведения методов психологии, психолингвистики, социоллингвистики в преподавании иностранного языка в область обучения языкам и даже обязывает. Мы считаем, что коммуникативное направление обучения иностранному языку может быть полноценным процессом только в том случае, если оно будет тесно связано с этими дисциплинами.

Ведь сегодняшние школьники и учащиеся вузов – это люди, знакомые с новыми технологиями, чувствующие, знающие, определяющие и немного предсказывающие ежедневные изменения, тенденции и дыхание развития новых технологий. Им, казалось бы, что обучение иностранному языку с помощью традиционных средств обучения является препятствием для развития. Поэтому, не должно быть недопонимания, что иностранный язык нужно преподавать только коммуникативным виде.

Язык – многогранное явление. Конечно, не все аспекты языка полностью понятны. Однако при обучении языку было бы неправильно использовать только одну его сторону, в литературном плане гротескную и преувеличенную. Необходимым аспектом лингводидактики является помощь в поиске взаимно совместимых функции точек пересечения. Отправной точкой обучения методам работы с текстом является теория «происхождения речевой мысли» о «дискурсе» от иностранного языка до грамматического минимума. Дискурсивные методы, механизмы «речеобразования» в процессе обучения учащихся общению, роль иностранного языка в обществе - коммуникативно-функциональная грамматика, психолингвистика, текст, теория дискурса, методы текстообразования, формирования, развития, произношения, все должно быть использовано в полной мере. Учащиеся должны говорить и запоминать информацию на иностранном языке на уроках иностранного языка также по желанию во внеурочное время. Новые инновационные технологии, применяемые на уроке, лучше использовать последовательно. Многие лингвистические и дидактические задачи могут быть решены на одном занятии путем разработки и использования сборника визуальных текстов к примеру Шаяхметова Л.Х в коммуникативно-функциональном направлении обучения английскому языку.

Существует много общих научных оснований для преподавания иностранного языка как второго языка. Если мы уверены, что понимаем любую информацию при обучении как родной язык, то понятно, что аутентичные тексты будут иметь трудности при обучении второму языку. Можно сказать, что оба направления обучения иностранному языку в стране имеют хорошо налаженную методическую систему. Внутренние закономерности двух направлений лежат в основе формирования двух разных методов. Однако за последние годы в казахстанской языковой практике произошло много изменений, в том числе введение обновленной учебной программы в общеобразовательных школах, внедрение факультативных и элективных курсов по иностранным языкам, введение исследовательских групп Лессон стади, изменения в социальной среде, общий знаменатель преподавания иностранного языка требует формирования отрасли.

Роль овладения языком очень важна для того, чтобы учащиеся правильно говорили на иностранном языке. Помимо поиска новых слов, встречающихся в тексте словарной работы, он осуществляется путем выполнения упражнений с различными регулярными выражениями, словами с дополнительными значениями. На первый взгляд может показаться, что в старших классах фонетический материал не нужен, но важно запомнить некоторые фонетические особенности, такие как тембр голоса и акцент. Все это повышает интерес учащегося к языку и способствует эффективности урока.

Один из вопросов, который возникает у специалистов, занимающихся преподаванием английского языка: как научить свободно изъясняться на английском языке как устно, так и письменно? Какие методы и технологии следует использовать для мотивации учащихся?

Несмотря на обилие инновационных технологий, разнообразие их видов и методов, элементы каждой технологии взаимосвязаны. Работа на компьютере также занимает особое место на уроках английского языка. Современные технические средства обучения – телефон, телевизор, магнитофон, мультимедийный класс – требуют нового подхода к изучению языка, критического анализа наших достижений в этой области и внедрения новых достижений науки и техники.

Урок должен начинаться с эффективного метода, который переводит мысли ребенка в урок. Одним из таких методов является диалог. Этот метод заключается, с одной стороны, в обучении учащегося говорению на иностранном языке, а с другой стороны, в непосредственном общении с учащимся посредством диалога. Диалог лучше использовать для учащихся со средней успеваемостью. Посредством диалога вы можете вовлечь весь класс в различные занятия по развитию языка, вовлекая весь класс, задавая вопросы, когда вы разговариваете с учениками на каждом уроке.

Для развития речи на ежедневных занятиях можно использовать следующие методы:

- развитие речи через словарный запас;
- развитие текстовой речи;
- развитие речи с помощью наглядных пособий;
- развитие языка через участие в клубах и других мероприятиях.

Поскольку основная цель английского языка — научить учеников языку, основная работа — научить словам. Основой уроков английского языка должно быть развитие языка. От правильной организации и правильного ведения языкового развития зависит умение учащихся пользоваться сведениями и определениями фонетического, лексического, грамматического материала, пояснениями на английском языке, умение ясно и систематически излагать свои мысли.

Методы развития речи следующие:

1. Модификация грамматических заданий;
2. Организация работы со смысловыми образами;
3. Разделите учащихся на группы и поговорите друг с другом;
4. Продолжить разговор на определенную тему;
5. Подготовка небольших сцен;
6. Работа с текстом.

Наиболее важным из них является работа с текстом.

Одним из основных требований к работе с текстом является понимание прочитанного. Есть много других видов текстовой работы.

1. Обобщить содержание прочитанного рассказа.
2. Найдите основные моменты текста.
3. Рассказывайте содержание по определенному плану.
4. Рисование по тексту.

Регги и Браун определили способы реагирования на ответы и комментарии учащихся, что является одним из самых важных вопросов для учителя. Рассмотрен вопрос, как правильно реагировать на задержку ученика во время ответа. Например, если мы задаем текстовое задание, и ученик спрашивает, не понял ли он или она, мы даем ему или ей время объяснить, а если мы задаем двум ученикам за одной партой, они консультируются и советуются друг с другом. Так же, еще одним вопросом качественного обучения иностранному языку является внедрение в учебный процесс новых технологий обучения. В связи с этим отметим несколько технологий обучения, которые в основном используются в системе обучения иностранному языку.

- Системная технология обучения
- Развитие технологии обучения.
- Коммуникативные технологии обучения.
- Технология обучения публичному выступлению.

- Информационно-коммуникационные технологии
- Технология проектного обучения.
- Технология активного обучения.
- Интерактивная технология обучения.

Данные технологии систематизированы на основе исследований, которые помогают выявить взаимосвязь между преподаванием родного языка и преподаванием второго языка. Однако необходимо объединить вопросы лингвистического, педагогического и психологического происхождения всех их и создать общую теоретическую основу в терминах «Лингводидактика». Таким образом, лучшие теории методики, которые обновляются каждый день, должны быть обобщены и введены в «лингводидактическую основу». Необходимо выявить и проанализировать наиболее эффективные методы, используемые в процессе изучения иностранного языка учащимися.

Основная задача обоих субъектов в процессе обучения - учителя и ученика - активными методами поднять процесс мировоззрения на более высокий уровень. В процессе обучения иностранному языку необходимо систематизировать содержание качественного образования, дидактически адаптируя обширные теоретические и практические возможности иностранного языка. Можно согласиться с Н.Д. Гальсковой в том, что если лингводидактика является теоретической частью обучения языку, то методика – практической частью. Интенсивные исследования в этой области создадут новые пути для поднятия методики обучения иностранному языку на новый, качественный уровень. Делаем вывод о большой необходимости рассмотрения лингводидактикой в одном русле теоретических основ методики обучения иностранному языку, использования новых технологий обучения и способов качественной реализации обновленной учебной программы.

Использованные литературы

1. Ворожцова И.Б. Теория и методика преподавания иностранных языков и литератур. – Ижевск, 2007. - 113с.
2. Гальскова Н.Д. Лингводидактика. - Москва: ИИУ МГОУ, 2014. - 242 с.
3. Кадашева К. Иностраннный язык: эффективные методы обучения. –А., 2000.
4. Словарь методических терминов. - Москва: ИКАР, 2009. - 448 с.
5. Жубанова М. Кудайберген Жубанов о проблемах отечественной лингводидактики. - Алматы: «Наука», 2002.
6. Цветкова Т.К. Актульные проблемы лингводидактики. 2013 [Электронный ресурс]
7. Шаяхметова Л.Х. Сборник текстов и упражнений по английскому языку для студентов филологических факультетов начинающего уровня. – Казань: Вестфалика, 2012. – 35 стр.

ЛИНГВОДИДАКТИКА ЖӘНЕ ҚАЗАҚ ТІЛІН ОҚЫТУДЫҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ

АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ ОБУЧЕНИЯ КАЗАХСКОМУ ЯЗЫКУ И ЛИНГВОДИДАКТИКА

CURRENT ISSUES OF TEACHING THE KAZAKH LANGUAGE AND LINGUODIDACTICS

Сисанова Г.К.

«№65 мектеп-гимназиясы» КММ

***Аңдатпа.** Аталмыш мақалада заманауи қазақ тілі мен әдебиетін оқытуда жетекшілікке алынатын бірқатар бағыттар берілген. Оның ішінде көркем әдебиетті оқыту барысында сөздердің қолданылуына, олардың шығу тегі мен қолданылу контекстіне назар аудару маңыздылығы да айтылады. Сол секілді көркем әдебиетті талдау барысында оның құрамы тек әдеби сөздерден ғана емес, ауызекі тіл сөздерін де қамтитынын ұмытпаған жөн. Жалпы көркем әдебиетті оқып-тану тілді ұтымды қолданумен тығыз байланысты.*

***Аннотация:** В данной статье представлен ряд методических указаний по обучению современному казахскому языку и литературе. В частности, важно обращать внимание на употребление слов, их происхождение и контекст при изучении художественной литературы. Точно так же при анализе художественной литературы следует иметь в виду, что в ее состав входят не только литературные слова, но и простые речи. В целом изучение художественной литературы тесно связано с рациональным использованием языка.*

***Abstract:** This article presents a number of methodological guidelines for teaching modern Kazakh language and literature. In particular, it is important to pay attention to the use of words, their origin and context when studying fiction. Similarly, when analyzing fiction one should keep in mind that it includes not only literary words, but also colloquial words. In general, the study of fiction is closely related to the rational use of language.*

***Кілт сөздер:** көркем әдебиет тілі, тілдік құралдар, тілдік белгілер, тілдік тәсілдер, көркем шығарма, әдеби норма, ауызекі тіл, тілді ұтымды қолдану.*

***Ключевые слова:** язык художественной литературы, языковые средства, языковые символы, языковые подходы, литературные нормы, разговорный язык, рациональное использование языка.*

***Key words:** language of fiction, linguistic means, linguistic symbols, linguistic approaches, literary norms, colloquial language, rational use of language.*

Лингводидактика – тіл үйретудің жалпы теориясы. Терминді М.Н. Шанский енгізгені белгілі. Ал қазақ тілін оқытудың өзекті мәселелерінің бірі – көркем әдебиет тілін зерттеу. Яғни, жазушы тілінің көркемдігін, сол көркемдікті жүзеге асырып тұрған тілдік құралдар мен тілдік тәсілдерді көрсету болып табылады. Олай болса, бүгінгі таңда филология ғылымының алдында тұрған маңызды міндеттердің бірі – көркем әдебиет тілін зерттеу.

Көркем әдебиет тілін талдап-таныту әдеби шығарманың эстетикалық табиғатын, көркемдік қасиетін түсінуге, көркемдікті ұйымдастырушы факторларды ашуға көмектеседі, әдеби тілдің ары қарай даму барысын анықтауға мүмкіндік туғызады және стилистиканың көптеген мәселелерін шешуге өз үлесін қосады.

Тіл білімінің өзіндік орны бар маңызды бір саласы – стилистика. Стилистика тілдің қолдану заңдылықтарын зерттейтін ғылым болғандықтан тілдік белгілердің дұрыс қолдану нормасын көздейді. Тілдік құралдарды дұрыс, ұтымды қолдана білудің қоғамдық үлкен мәні бар. Демек, сөз құдіретін таныту дегеніміз жазушы тілінің көркемдігін, сол көркемдікті жүзеге асырып тұрған тілдік құралдар мен тілдік тәсілдерді көрсету болып табылады. Кейіпкер тілінің стильдік ерекшеліктерін зерделеп тани білу, құдіретін зерделеу – теориялық жағынан да, практикалық жағынан да өзекті. Демек, сөз құдіретін таныту дегеніміз жазушы тілінің көркемдігін, сол көркемдікті жүзеге асырып тұрған тілдік құралдар мен тілдік тәсілдерді көрсету болып табылады. Жалпы тіл білімі – лингвистиканың теориялық саласы. Ал лингвистика және оның бір тарауы жалпы тіл білімі – көп қабатты, сан-салалы күрделі ілім.

Жазушы шығармасында айтпақ идеясын, бермек образын және көрсетпек суреттерін тіл арқылы білдіреді. Көркем шығармада ненің суреттелгені ғана емес, қалай суреттелгенінің мәні зор. Стилистиканың лингвистикалық міндеті стилдік әсердің өзін емес, сол әсерді туғызатын тілдік тетікті зерттеу болып табылады.

Ғ.Мүсірепов әр сөз бен сөз тұлғасына ерекше назар аударған. Оның лексикасында стилдік белгісі айқын көрінген сөздер тобы байқалады. Мәселен, *Адам – жай ғана көптің бірі емес, өзіндік пікірі, көзқарасы қалыптасқан жалпы қағидаға сия бермейтін мінезі; жүрек - кісінің жан дүниесі, рухани сезімі. Жүрек сөзін тура мағынада қолдану арқылы дәл осы сөздің ауыспалы мағынасын да іске қосады*¹⁰[208]. Бұдан автордың стилдік даралығын көреміз.

Өнер – сезім мен ой тоғысуының жемісі. Сезім жоқ жерде ой жоқ, ал ой жоқ жерде сезім дәрменсіз, бос қиял. Ой – өнер арқауы. Ал сол ой армандаудан туса, жан түкпірінен жарып шықса, онда ол ақын-жазушыға шабыт, рух береді. Сондай жағдайда шынайы өнер туындысы дүниеге келеді.

Осындай сәтті шыққан кейіпкер психологиясын М.Мағауин шығармасынан да көруге болады: *-Әй, өңшең қара сирақ!,-деді Ақаң айқайлап. –Сендер кім деп жүрсіңдер?! –Мынау – менің балам. Нарымбеттің інісі. -қаршадай баламды қамшының астына алмақ болдың. Жетім көрдің бе? Неге басынасың? Балаларымның атын арам аузыңмен былғама. Нағыз халық жауы сенсің*³[87].

Көркем шығарманың кішкентай клеткасы – сөз. Шығарма шаңырағы сол арқылы көтеріледі. Әр жазушының өзіне ғана тән суреттеу стилі, сөз саптау мәнері болады. Осы көркемдеу тәсіліне қарай жазушының суреткерлік даралығын танимыз. Олай болса, шығарманың көркем компоненттерін таныту – жазушы стилін танытуға апарар жол деп білеміз.

Тіл біліміне қойылатын талап – норма. Норма категориясын екіге айырып анықтау керек болады: бірі – жалпы тілдік норма, екіншісі – көркем әдеби тіл нормасы. Ұлттық көркем сөз нормасының бір белгісі – қазақ лексикасының байлығын, яғни, синонимдер мен әр алуан варианттарды орынды жұмсау. Демек, синонимдердің көркем әдебиетте молынан қолданылуы – норма талабы.

Заманымыздың биік ақыны, қоғам қайраткері Олжас Сүлейменов: «Мұхтар Мағауин жазба поэзиямыздың тарихын бірнеше ғасырға тереңдетіп, әдебиет және өнер институтының барлық жұмысын жалғыз өзі атқарып шықты» деп баға берген болатын⁵ [17].

Сондай-ақ, белгілі жазушы Әбіш Кекілбаев та М.Мағауиннің қазақ әдебиетінен алатын орнын: «Тосын көзқарасымен, батыл пікірлерімен бөлекше көзге түсіп келген М.Мағауин – бүгінгі ұрпақтың да, келешек ұрпақтың да алдында айырықша еңбегі бар айтулы қаламгер»³, - деп анықтайды [17].

Хас шебердің қаламы тиген жер суретке айналып, дүрілдеп жүре береді. Адамның адамгершілік әлемінің сұлулығы «Бір атаның балалары» атты повесінде тереңнен ашылған: *Еш кінәлары жоқ, пәк сәбилер. Бізді кім қамқорлыққа алар екен?! Күніміз не болады екен деп тұрғандарын бет – алпеттерінен анық көруге болады. Әкелген алты баланы да әркім бөліп алды. Екеуі – қазақ, біреуі - татар, тақыр бас әйел бала қалмақ, я дүңген, біреуі – орыс*³ [76]. Мысалдан әр ұлт балаларын қазақ халқы ұлтқа бөлмей, нәсіліне қарамай кеңшілікпен асырап алғандарын көруге болады.

Психологиялық толғаныс, философиялық астар повесте сәтті шыққан. *-Зигфрид Вольфганг Вагнер. Қарық болдыңыз,- деді Дәуренбек мырс етіп.*

-Зекпри Болыпкен... Қалай, қалай?

- Зигфрид Вольфганг Вагнер.

*-Е, жән – ақ деді Ахмет ақсақал. Айналайын, жүр, үйге кеттік. Жұрт сөзін ұрғаның бар ма, жүр үйге*³ [178].

Тағдыр тауқыметі, ел ішіндегі қаңқу сөз көп болса да биік адамгершілік қасиетіне кір келтірмей, өмір кешіп, Зигфридті өсірді. Адамның ішкі сезімін, қобалжуын да бір ауыз сөзбен дөп басып бере алғандығын мына жолдардан анық көруге болады: *Ертай шырылдап жылап, айырылмай қойғаны жанға батады. Әйелдер көздеріне жас алып, еркектер үнсіз тұнжырап, үйді – үйлеріне тараспай көп тұрды*³ [179].

Адамнан ала да, құла да туады дегендей, қарапайым Ахаңнан басқарма қызметін атқаратын Дәуренбектің ақылы қысқа, надан екеніне мына жолдарға көз жүгірту арқылы көру қиын емес: - *Сақалыңыздың ағында жағсақ іске аяқ бастығыз, - деді дәуренбек. «Жауды аяған жаралы» дегенді білмеуші ме едіңіз. –Ұлы орыс халқының мақалы бар,- деді Дәуренбек.*

-Қасқырдың күшігі қанша асырасаң да орманға қарап ұлиды екен»² /177/ Ахмет асыраған Зигфридтің бейнесі: Кекшілдігі жоқ, жайдары бала. Көбінесе жалғыз ойнайды. Әкесінің тымағын айналдырып киіп, көк шыбықты ат қып мініп, бала көрінсе болды қол бұлғап, шақырады. Қарамаса, соңынан жүгіреді. Тек алысқа ұзамайды. Кім келсе де жақсы қарсы алады. Бар – жоқты бөлісіп, адал жегенді ұнатады³[185]. Бұл суреттеуден біз Зигфрид бойында қазақ салтын сүйетін қонақжайлылық қасиет барын, адамгершілігі жоғары бала болатынына көз жеткізу қиын емес.

Ахаң бейнесін жазушы керемет сомдаған. Ол ақыл тоқтатқан, көпті көрген дана, шыншыл, адал жан. Ахмет бейнесі арқылы адам психологиясын шебер көрсетіп берген. Портретіне қарап қызығасың.

Тіл қоғамдық құбылыс болғандықтан үнемі дамып отырады. Тіл дамуының ішкі заңдылықтарның бірі – ықшамдалу принципі. Өткен ғасырдың аяғында ағылшын философы Г.Спенсер, неміс тілшісі П.Пасси, біздің ғасырымыздың басында орыс ғалымдары И.А. Бодуэн, В.А. Вогородицкий т.б. тілші-ғалымдар тілдегі ықшамдалу принципі мәселелерін терең зерттеп, тілдегі ықшамдалу теориясының негізін қалады.

Қазіргі тіл білімінде Р.Сыздық, Н.Оралбаева, Р.Әміров, Т.Смаилов, С.Бизақов, Б.Сағындықұлы т.б. тілші-ғалымдардың еңбектерінде ықшамдалу принципі сөз болады. Ықшамдалу тіл дамуындағы негізгі факторлардың бірі әрі сөйлеудегі басы артықтылықты шектейтін принцип.

Тілі арқылы суреттелген кейіпкердің көркем бейнесі мен бір сәттік бейнесі де оқырманның эстетикалық талғамын жетілдіре отырып, сөзді стилдік бағытына сай, талғап жұмсауына көмегін тигізеді.

Көркем әдебиет – ауызекі сөйлеу элементтері араласа алатын стиль. Әсіресе олардың кейіпкерлер тілінде келгені, тіпті оңтайлы. Оралхан Бөкей пошым, толайым, шуап /шұбап / сияқты ауызекі сөздерді кейіпкерлерінің аузына әдейі салып сөйлетеді. Шығармаларында синонимдік мәнді қос сөз жасау кездеседі. Мысалы: *күш-қуат, әл-ауқат, өң-шырай, ар-намыс.*

-лық жұрнағы арқылы абстракт ұғымды білдіретін туынды зат есімдер жасау тәсілі ерекше көзге түседі. Мысалы: *ашуланшақ, өтірікшілік, салғырттық, күлкішілдік.*

«Тіл – образдың көрінісі болса, образ сол шығарманың идеялық мазмұнының көрінісі»¹ [79]. Кейіпкер тілін зерделеу барысында ондағы ауызекі сөйлеу элементтерінің, жергілікті тіл ерекшеліктерінің

(диалектизмдердің) орын алуы, кірме сөздердің, оның ішінде макоронизм деп аталатын бөгде тілдік элементтерге тоқталу қажет. Жазушы бұларды әр алуан стилдік мақсатта жұмсайды. Айталық, кейіпкер тіліндегі диалектизмдер олардың белгілі бір өлке тұрғындары екенін және күнделікті тұрмыста әдеби тілден гөрі сөйлеу тілі нормасын ұстанатындықтарын таныту үшін қолданылады. Дөрекі, қарапайым элементтер, бөгде тілдік сөздер, әсіресе, макоронизмдер кейіпкердің мінез-құлқын, алған тәлім-тәрбиесін, білім, мәдениет дәрежесін көрсету үшін келтіріліп, оның образын жасауға көмектеседі.

Жазушы тіл байлығы деген жеке сөздердің көптігі емес, оларды ұтымды қолдану шеберлігі. Образ жасауда кейіпкер сөзі шешуші рөл атқарады.

Тілдің эстетикалық қызметін көрсетуде тілдік-стильдік амал-тәсілдердің орны ерекше.

Стилистикалық талдау арқылы көркем шығарманың идеялық бейнелі мазмұнын беретін тілдік тұлғалардың қызметтік, эстетикалық өзгеру, ұйымдасу заңдылықтары ашылады. Сондықтан көркем әдебиет стилінің тілін көпшілік қауымға таныту арқылы оның әсемдік қасиетін дамытуға, тілді дұрыс, әдемі жұмсауға тәрбиелейміз.

Пайдаланған әдебиеттер

1. Айдаров Т. Лингвистикалық география.- Алматы: Рауан,1977. - 144 б.
2. Ақшолақов Т. Шығарманың көркем айшықтарын таныту.-Алматы: Рауан,1994. - 224 б.
3. Мағауин М. «Бір атаның балалары» повесть. Алматы, 1997.
4. Мұсабекова Ф. Қазақ тілінің практикалық стилистикасы.-Алматы: Мектеп,1982. - 150 б
5. Сүлейменов О. «Бір уыс бидай» // Парасат. №2 2000. -7 б.
6. Серғалиев М. Синтаксистік зерттеулер.- Алматы: Сөздік-словарь, 2004. - 392 б.
7. Сыздық Р. Сөз құдіреті. - Алматы: Санат,1997. - 224 б.
8. Сыздықова Р. Сөз сазы. - Алматы: Санат,1995. -120 б.
9. Сыздық Р., Шалабай Б., Әділова І. Көркем мәтінді лингвистикалық талдау.- Алматы: Ғалым, 2002. -184 б.
10. Щерба Л.В. Избранные работы по русскому языку.- Москва, 1957. – 98 с.

МЕТОДИКА ОБУЧЕНИЯ РЕЧЕВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ НА МАТЕРИАЛЕ ХУДОЖЕСТВЕННОГО ТЕКСТА НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА

ОРЫС ТІЛІ САБАҚТАРЫНДА КӨРКЕМ МӘТІН МАТЕРИАЛЫНДА СӨЙЛЕУ ӘРЕКЕТІН ОҚЫТУ ӘДІСТЕМЕСІ

METHODS OF TEACHING SPEECH ACTIVITY BASED ON THE MATERIAL OF A LITERARY TEXT IN RUSSIAN LANGUAGE LESSONS

*Старченко Г.Н.,
кандидат пед. наук, доцент
Павлодарский педагогический университет*

Аннотация. В данной статье автор описывает методику обучения речевой деятельности на материале художественного текста. Описывает опыт работы над художественным текстом как единицей обучения, раскрывает его дидактический потенциал на уроках языка.

Аңдампа. Бұл мақалада автор көркем мәтін материалында сөйлеу әрекетін оқыту әдістемесін сипаттайды. Көркем мәтінмен жұмыс істеу тәжірибесін оқыту бірлігі ретінде сипаттайды, тіл сабақтарында оның дидактикалық әлеуетін ашады.

Abstract. In this article, the author describes the methodology of teaching speech activity based on the material of a literary text. Describes the experience of working on a literary text as a unit of learning, reveals its didactic potential in language lessons.

Ключевые слова: речевая деятельность, техника чтения, понимание текста, речевая компетенция, аудирование

Тірек сөздер: сөйлеу әрекеті, оқу техникасы, мәтінді түсіну, сөйлеу құзыреттілігі, тыңдалым

Keywords: speech activity, reading technique, text comprehension, speech competence, listening

Сформулированный А.Н. Леонтьевым деятельностный подход [1] базируется на представлении о речи как *речевой деятельности*, которая по своей структуре предполагает наличие стороны *содержания* (предмета, средств, способов, продукта и результата, специфических для речевой деятельности) и потребности, а также наличие *процессуальной стороны* деятельности и внешней структуры (наличие операционно-мотивационного плана).

При обучении речи необходимо уделять особое внимание мотивационно-побуждающему и формирующему уровням порождения высказывания, т.е. способствовать установлению в сознании учащегося прочных связей между «предметным планом реальной действительности и языковым способом выражения мысли» [2, 10].

Для адекватного осуществления коммуникативных стратегий учащемуся необходимо обладать целым комплексом навыков и умений. Этот комплекс не является статичным образованием, так как его содержание и функционирование зависят от многих конкретных условий обучения и обусловлены уровнем владения русским языком.

Возможности использования художественного текста при обучении русскому языку неисчерпаемы: чтение художественного текста,

обладающего общечеловеческой привлекательностью и познавательной ценностью, позволяет достичь основных целей обучения.

Обращение к художественному тексту как дидактическому средству для того или иного типа уроков уместно при изучении любого из разделов языкознания, а отбор конкретных текстов определяется темой и целями урока. Задача учителя – научить практически использовать имеющийся лингвистический материал.

Работа над художественным текстом способствует формированию речевой компетенции. Под *речевой компетенцией* мы понимаем систему основных видов речевой деятельности: слушания, говорения, чтения, письма. По мнению К.Н. Булатбаевой, *речевая компетенция* – это умения адекватно воспринимать текст разного содержания и объёма, умения говорить соответственно нормам литературного языка, умения бегло читать (соответственно нормам темпа чтения в разных классах), умения порождать цельный, логически связанный, объёмный, грамотный в стилистическом аспекте текст [3, 63-64].

Начинается любая работа с текстом или фрагментом из него с того, что идёт художественное восприятие учащимися на слух или зрительно. При обучении *аудированию* «могут использоваться сознательно-практический, коммуникативный, аудиовизуальный и интегральный методы обучения» [4, 80]. В процессе *аудирования* выделяют *словесное понимание*, которое основывается на речевом опыте учащихся, и *предметное понимание*, опирающееся на их жизненный опыт и знание ситуаций общения. На этом этапе важно создать особую настройку, который бы помог ввести учащихся в систему художественных образов текста. Перед чтением можно предложить учащимся следующие задания: «Прослушайте текст. Какое настроение он передаёт?»; «Прослушайте текст. Какая картина возникает в вашем воображении? Что вы видите в ней?»; «Прослушайте текст. Какую музыку вы слышите?».

Характерными методическими приёмами обучения аудированию являются анализ, синтез, сравнение, конкретизация, использование наглядности, развитие навыков слухового восприятия и слуховой памяти, беседа, обсуждение, ролевая игра.

Чтение – рецептивный вид речевой деятельности, направленный на извлечение и понимание информации, содержащейся в письменном тексте. Умение читать является базой развития таких коммуникативных умений, как говорение и письмо, так как основным способом их формирования является анализ текста-образца. Чтение помогает развивать память, позволяет постоянно обогащать словарный запас, способствует запоминанию грамматических и синтаксических конструкций.

Процесс *чтения* имеет две стороны: *технику чтения* и *понимание текста*. Понимание текста «является целью чтения, а техника выступает

как средство достижения этой цели» [5, 148]. В зависимости от коммуникативной задачи, характера и типа текста учащийся должен уметь читать с пониманием основного содержания текста (ознакомительное чтение), с полным пониманием информации, содержащейся в тексте (изучающее чтение), а также с поиском интересующей или необходимой информации (просмотровое чтение), используя для этого соответствующие стратегии чтения.

В процессе чтения текста должна происходить смысловая обработка информации: её выделение, организация, предвосхищение, обобщение, критическое осмысление и оценка. При *чтении с пониманием* учащийся должен уметь определять тему и основную мысль текста, отделять главные факты от второстепенных, опуская детали. При *чтении с полным пониманием* содержания текста необходимо уяснить как главную, так и второстепенную информацию, используя все возможные средства раскрытия значения незнакомых слов (обращение к словарю, справочнику и др.). При *поисковом чтении* целью является поиск конкретной информации.

При чтении текста учащиеся намечают порядок изложения фактов в тексте, и тогда во время работы с его письменным вариантом поиск осуществляется эффективнее. В качестве примера покажем работу с текстом С.Сейфуллина: *«Проснулся рано. На небе ни облачка, а солнце уже взошло. Зелёная трава еле-еле виднеется. Шагаю по склонам Баяна. Роскошные деревья зеленеют пушистыми бутонами, а на самой вершине стоит высокая стройная сосна в зелёной шапке. Слышен запах распускающейся зелени, и прозрачный воздух напоминает молодой кумыс, утоляющий жажду одним своим ароматом. Иду узенькой тропинкой по склону, и в ушах у меня звучат мелодии. Их поют горы Баян. По ущельям между деревьями извиваются, бегут ручейки, и их звонкое журчание напоминает шумные голоса резвящихся детей...»*.

Учащиеся выполняют следующие задания: «Прочитайте текст. Определите, к какому стилю он относится. Подчеркните характерные для этого стиля языковые средства»; «Определите роль метафор, сравнений, олицетворений и эпитетов в тексте (*роскошные деревья, стройная сосна, горы поют, ручейки бегут*)»; «Подберите синонимы к словам *ущелье, склоны*»; «Назовите слова с пространственно-временным значением»; «Опишите место, где происходит событие»; «Как вы представляете себе рассказчика?»; «Напишите эссе о своей поездке в Баянаул».

В процессе обучения чтению совершенствуются важнейшие коммуникативные умения: умение определять тему текста, членить его на части, формулировать основную мысль текста в целом и главные мысли каждой из его частей, выделять главное и второстепенное в содержании

каждой части, основную и детализирующую информацию, находить доказательства к основному тезису и т.п.

Необходимо направлять внимание учащихся на осознание жанра и стиля анализируемых текстов, их основного смысла, коммуникативного намерения автора и т.п. С этого целесообразно начинать анализ любого текста. Разнообразить такую работу можно заданиями такого типа: «Разделите текст на смысловые части и озаглавьте каждую часть»; «Найдите ту часть текста, которая несёт основную смысловую нагрузку»; «Определите, где и с какой целью могут быть использованы подобные высказывания»; «Подумайте над тем, удалось ли автору выразить основной замысел высказывания»; «Определите, какими языковыми средствами выражено отношение автора к сообщаемому» и т.п.

Следующим этапом работы над художественным текстом является отработка навыков *выразительного чтения* текста. Эти навыки формируются в процессе чтения не объёмных текстов, а небольших отрывков из них, при чтении предложений. Эффективность такой работы во многом зависит от того, насколько полно и чётко представляют себе учащиеся понятия «интонация», «выразительное чтение». Нужно повторить основные элементы интонации (темп чтения, тембр голоса, тон, повышение – понижение голоса, логическое ударение, пауза).

Целью *пересказа текста* становится тренировка использования нового (или закрепляемого) лексического материала или грамматических конструкций, формирование грамматически правильной речи, стилистических умений и навыков. *Заучивание текста* (его отрывка) наизусть и подготовка к письму по памяти при работе над художественным высказыванием желательны. За счёт этого происходит обогащение словарного запаса, так как многие слова, словосочетания, фразы, крылатые выражения, поэтические строфы переходят в активный словарь учащихся.

Цель обучения *говорению* – научить выражать мысли и чувства с определённой целью, учитывая адресат, то есть выражать законченную мысль (или чувство). Овладение речью как средством общения предполагает формирование умений воспринимать текст, воспроизводить его и создавать собственное высказывание.

Отличительной чертой говорения является инициативность, поскольку оно направлено на удовлетворение коммуникативных потребностей говорящего, связанных с передачей информации в устной форме.

Обе формы устной речи – монолог и диалог – используются говорящими для общения, обмена мыслями, чувствами, информацией. Монологической речи необходимо обучать. Подготовку устного монологического высказывания следует начинать с выбора темы и определения её границ. Второй этап – сбор и группировка материала.

Сгруппированный материал приводится в систему, располагается в определённой последовательности и составляется план. Текст высказывания сначала записывается, а затем воспроизводится. При воссоздании устной речи следует помнить об интонации, логическом ударении и темпе речи.

Речь будет беглой, интересной в восприятии, когда говорящий достаточно информирован в рамках «предмета» обсуждения. Работа над осведомленностью обучаемых по речевой теме должна стать обязательным начальным этапом в процессе достижения названной стратегии обучения. По мнению ряда учёных, лингвистический контекст, речевая ситуация, индивидуальные особенности говорящего и воспринимающего создают специфику смысла слова. Смысл – это содержание слова, функционирующего в речи [6, 116]. Анализ выбора автором слова заставляет глубоко вникнуть в его семантику, различать его смысловые и стилистические оттенки.

Основной целью урока русского языка является продуцирование содержательного, выразительного, социально ориентированного монологического текста разных функционально-смысловых типов, разных стилей, обстановки общения, позиции говорящего, «предмета» обсуждения, позиции адресата. Обучение монологическому высказыванию необходимо организовать с учётом его смысла и функции, что отражается на структуре высказывания и определяет характер использования языковых средств.

При восприятии текста учащиеся начинают активные поиски общей мысли последующего высказывания. Анализируя композиционное оформление текста, учащиеся определяют тип текста, его жанровые и стилистические особенности. На следующем этапе урока осуществляется репродукция текста и продуцирование собственного монологического высказывания. Стратегической задачей урока является формулировка учащимися собственной точки зрения. Предмет речи при обучении русскому языку во многом зависит от выбора функции общения, в рамках которой ведётся разговор.

Для целенаправленного управления работой учащихся по созданию монологических речевых высказываний учителю необходимо смоделировать ожидаемое речевое произведение. Можно составить собственное речевое высказывание по аналогии с данным литературным образцом. При этом от учащихся потребуется сохранить структуру описания, повествования, рассуждения, использованные автором языковые средства выразительности или изменить тональность высказывания, последовательность описания действий, предметов и т.п. Монологическое речевое произведение является средством контроля за усвоением лексико-грамматического материала учащимися и сформированностью у них навыков монологической речи.

Письменная форма общения в современном обществе выполняет важную коммуникативную функцию. При обучении *письменной речи* необходимо формировать у учащихся умения работы с письменным текстом – умения анализа, саморедактирования, продуцирования текста. *Письменная речь* – «вид речевой деятельности, который предусматривает изложение информации в письменной форме для достижения определённой коммуникативной цели» [4, 103].

В обучении письменной речи мы опираемся на два подхода: *результативный* (направленный на создание продукта – письменного текста) и *процессуальный* (ориентированный на процесс порождения письменного речевого высказывания).

При создании письменного текста пишущий должен исходить из *целевой установки*, осознавать *условия ситуации общения* (например, опосредованный речевой контакт с собеседником), *соблюдать правила построения текста в соответствии с его жанром*. Особенно важным в этом процессе является механизм упреждающего синтеза (программирование будущего текста). При разработке заданий для развития умений в письменной речи следует исходить из перечня требований к конкретному уровню сформированности коммуникативной компетенции в данном виде речевой деятельности.

На уроках формирования умений выразить личную точку зрения *в письменной форме* на небольшом фрагменте текста следует показать учащимся, что: а) каждая микротема текста является частью главной темы, её составляющей, и без этой микротемы текст утратит свою полноту; б) каждая мысль, прослеживаемая в микротеме, связана с главной мыслью текста, и без неё не реализуется полностью авторский замысел; в) выбор каждого слова не случаен, он подчинён раскрытию авторского замысла.

Таким образом, каждая микротема подчинена не только более полному раскрытию темы, но и реализации главной мысли художественного текста. Обучение умению подчинять все части текста, все языковые и содержательные элементы раскрытию темы и главной мысли текста должно вестись в двух направлениях: с одной стороны, это обучение умению определить тему и главную мысль текста, с другой – умению подчинять отбор языковых средств, содержательных элементов теме и главной мысли.

Работа над такими типами речи, как описание, рассуждение, рассказ, над композицией письменных высказываний (описание природы, помещения, внешности людей и т.п.) предполагает формирование стилистических умений. Творческие работы (сочинения) на основе личных впечатлений способствуют развитию мышления и речи обучающихся. Это могут быть читательские впечатления по тексту произведения, которое

прочитано в классе и большинству учащихся понравилось или жизненные впечатления, ставшие темой письменного сочинения.

В конечном итоге должна быть решена главная задача урока – *создание собственных текстов*, отражающих навыки уместного использования языковых средств в письменной речи. На таком уроке обязательна словарная работа; тщательная работа над языковыми средствами взятого как образец текста, его лингвостилистический и лингвоэстетический анализы; ознакомление учащихся с особенностями написания сочинений различных жанров, постепенная отработка навыков их создания.

Оценка письменных высказываний должна осуществляться на основе *базовых параметров* (точности, логичности, связности, объёма высказывания) и *дополнительных параметров* (осмысления содержания речи, объёма темы, выделения типичных компонентов содержания, типичных компонентов композиции, планирования высказывания, формулирования опорных конструкций по каждому пункту плана, правильности выбора языковых средств, грамматического и орфографического оформления, соответствия заданному жанру текста).

Таким образом, эффективность обучения русскому языку обеспечивается не отдельными упражнениями, а опорой на текст, поскольку именно с помощью текста, являющегося коммуникативной единицей обучения, предъявляются соответствующие лингвистические и языковые знания, а также формируется коммуникативная компетентность в разных сферах общения. Текст художественного произведения не только служит средством повышения мотивации к изучению русского языка, но и, будучи сам по себе фактом культуры и образцом русской речи, выступает источником языковых знаний и ориентировочной основой для любого вида речевой деятельности.

Список литературы

1. Леонтьев А.Н. Проблемы развития психики. – 4-е изд. – М.: МГУ, 1981. – 564 с.
2. Шатилов С.Ф. Актуальные вопросы методики обучения русскому языку иностранных учащихся: уч. пос. – СПб: Изд-во С-Петербур. ун-та, 2004. – 56 с.
3. Булатбаева К.Н. Функционально-коммуникативная технология обучения русскому языку в казахской школе: монография / К.Н. Булатбаева. – Павлодар: ПГУ им. С. Торайгырова, 2005. – 351 с.
4. Федотова Н.Л. Методика преподавания русского языка как иностранного (практический курс). – 2-е изд. – СПб.: Златоуст, 2016. – 192 с.
5. Шанский Н.М., Резниченко И.Л., Кудрявцева Т.С. и др. Что значит знать язык и владеть им / Н.М. Шанский, И.Л. Резниченко, Т.С. Кудрявцева; под ред. Н.М. Шанского – Л.: Просвещение, 1989. – 191 с.

6. Богуславская Н.Е., Капинос В.И., Купалова А.Ю. и др. Методика развития речи на уроках русского языка: кн. для учителя / Н.Е. Богуславская, В.И. Капинос, А.Ю. Купалова; под ред. Т.А. Ладыженской. – М.: Просвещение, 1991. – 240 с.

БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНДЕ ҚАШЫҚТЫҚТАН ОҚЫТУ ТЕХНОЛОГИЯСЫН ҚОЛДАНУ

ПРИМЕНЕНИЕ ДИСТАНЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В СИСТЕМЕ ОБРАЗОВАНИЯ

THE USE OF DISTANCE TECHNOLOGY IN THE EDUCATIONAL SYSTEM

Сыдыкова Ж.А.

*Ақтөбе қаласы «№ 60 жалпы білім
беретін орта мектеп» КММ*

***Аңдатпа.** Аталмыш мақалада автор әлемдік пандемияның орын алуы нәтижесінде оқытудың қашықтықтан оқыту форматына көшу барысындағы процестерді баяндайды. Бастауыш сынып, орта мектеп және ЖОО студенттерін оқыту форматтарының алуан түрлілігіне тоқталады. Автор қашықтықтан оқыту, аралас оқыту форматтарын пайдалану барысында оқушылардың танымдық белсенділіктерін арттырып, ақпараттық-коммуникациялық технологияларды жалпылай қолдану маңыздылығына тоқталады.*

***Аннотация:** В данной статье автор описывает процесс перехода на дистанционное обучение в результате глобальной пандемии. Акцентируется внимание на разнообразии форматов обучения учащихся начальной школы, старшей школы и вуза. Автор подчеркивает важность повсеместного использования информационно-коммуникационных технологий, повышения познавательной активности учащихся при использовании дистанционного обучения, комбинированных форматов обучения.*

***Abstract:** In this article the author describes the process of transition to distance learning as a result of the global pandemic. Emphasis is placed on the diversity of learning formats for elementary school, high school and university students. The author emphasizes the importance of widespread use of information and communication technologies, increasing the cognitive activity of students in the use of distance learning, combined learning formats.*

***Тірек сөздер:** штаттық форматта оқыту, қашықтықтан оқыту, аралас оқыту форматы, ақпараттық-коммуникациялық технологиялар, танымдық белсенділік.*

***Ключевые слова:** очная форма обучения, дистанционное обучение, смешанный формат обучения, информационно-коммуникационные технологии, познавательная деятельность.*

***Key words:** full-time education, distance learning, blended learning format, information and communication technologies, cognitive activity.*

Қазіргі замандағы білім берудің негізгі бағыты – білім беру сапасын арттыруды қамтамасыз ету және оқытуда жаңа технологияларды пайдалану үшін қосымша ресурс ретінде оқыту процесінде қашықтықтан оқыту технологияларын пайдалану болып табылады. Қашықтықтан білім беру технологиялары бойынша білім алу Қазақстан Республикасы «Білім туралы» Заңының 5-бабының 5.1 тармақшасына сәйкес бекітілген орта білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарттарына сәйкес жүзеге асырылады.

Қазіргі кезеңде мектепте жалпы орта білім беру жүйесінің мазмұнын жаңартуға көшу аяқталуда. Орта білім беру жүйесін одан әрі жаңғырту мақсатында 2020-2025 жылдарға арналған БҒДМБ-да орта білім беру жүйесін жетілдіру бойынша мынадай негізгі ұстанымдар белгіленген:

- білім берудің жаңартылған мазмұнына көшуді аяқтау;
- оқулықтарды әзірлеу, сараптау, оқулықтарды шығарудың жаңа жүйесін енгізу;
- қашықтан білім беру технологияларын қолдану арқылы оқыту процесін ұйымдастыру;
- критериялды бағалау жүйесін жетілдіру.

Қазіргі уақыттағы бүкіл әлемде ушығып тұрған пандемиялық төтенше жағдайға байланысты Ақтөбе облыстық білім басқармасының бұйрығы бойынша ІІІ тоқсанда мектеп оқушыларының қай форматта оқитындары көрсетілген. Яғни, контингенті 600 оқушыға дейінгі білім беру ұйымдарында: штаттық форматта 600-ден астам оқушысы бар қала мектептерінде қашықтықтан оқыту форматында 1,2-сынып/штаттық форматта; 3-5 сыныптар кезекші сыныптарда оқитын болады. Барлық ауыл мектептерінде: штаттық форматта, колледж және ЖОО студенттері аралас форматта; мектепке дейінгі ұйымдар штаттық форматта оқуға көшуге тура келді.

Ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалануға негізделген қашықтықтан білім беру технологиялары әртүрлі нысандар мен деңгейлердегі көптеген оқу орындарының тәжірибесіне сенімді түрде кірді. Оның басты белгілерінің бірі – педагог пен оқушы арасындағы қашықтықтан байланыс орнатылуы, (ағылшын тілінен алынған distance – қашықтық, алып тастау), яғни қашықтықтан оқыту. Қашықтықтан білім беру технологиялары – негізінен білім алушылар мен педагог

қызметкерлердің жанама (қашықтықта) өзара іс-қимылы кезінде ақпараттық-телекоммуникациялық желілерді қолдана отырып, іске асырылатын білім беру жүйесі. Қашықтықтан оқытудың басты ерекшелігі – интербелсенді оқыту бағдарламаларын пайдалану және оқушылар мен оқытушылар арасында жедел кері байланыстың болуы. Қашықтықтан оқытудың келесі ерекшелігі – тұлғаға бағдарланған, конструктивистік, құзыреттілік-белсенділік, іздену сияқты заманауи дидактикалық тәсілдерді жүзеге асыру мүмкіндігі.

Қашықтықтан оқыту – бұл педагог пен білім алушының қашықтықтан өзара іс-қимылын білдіретін, оқу процесінің барлық компоненттерін қамтитын және интернет-технологиялар мен интерактивтілікті көздейтін басқа да құралдардың (электрондық пошта, телефон арқылы сөйлесу, интернет желісі құралдарын пайдалана отырып сөйлесу) көмегімен іске асырылатын оқыту нысаны. Қашықтықтан оқыту кезінде қолданылатын заманауи интернет-технологиялары келесі құралдар негізінде құрылады:

1. Электронды пошта
2. web-парақшалар мен сайттар
3. Чат және whatsapp
4. Теле және бейнеконференциялар: ZOOM, Google Glassroom және т.б.
7. Виртуалды сыныптар
8. Видеокостингтер (YouTube) және стриминг (онлайн трансляция).

Қашықтықтан оқыту технологиялары заманауи педагогиканың барлық қасиеттерін біріктіреді, оның басты мақсаты – адамның шығармашылық әлеуетін сақтау және дамыту. Сондықтан педагогтердің кәсіби-педагогикалық құзыреттілігінің белгілі бір қызметін жетілдіреді, пәнаралық білімі мен белсенділігін талап етеді.

Қашықтықтан оқытуды қолданудың мүмкін нұсқалары:

- дәстүрлі күндізгі сабақтарды (сабақты) қашықтықтан оқумен ұштастыру.

Қашықтықтан оқытудың артықшылықтары:

- Қол жеткізу еркіндігі, ұтқырлық – кез келген қолжетімді құралдарды (гаджеттерді) пайдалана отырып, кез келген жерде және кез келген уақытта оқуға болады. Жұмыспен қамтылған адам негізгі жұмысынан қол үзбей оқи алады.

- Оқытуға жұмсалатын шығындарды азайту – білім алушы әдістемелік әдебиетке емес, ақпарат тасымалдаушыға жұмсалатын шығындарды көтереді. Оқытудың икемділігі – материалдарды зерделеудің ұзақтығы мен дәйектілігі: білім алушы бүкіл оқу процесін өзінің мүмкіндіктері мен қажеттіліктеріне толық бейімдей отырып, өзі таңдайды.

- Уақытпен бірге даму мүмкіндігі – электрондық курстарды пайдаланушылар өздерінің дағдылары мен білімдерін ең жаңа заманауи технологиялар мен стандарттарға сәйкес дамытады.

- Оқытудың әлеуетті тең мүмкіндіктері – оқыту нақты оқу орнында оқыту сапасына тәуелсіз болады. Қашықтықтан оқыту күндізгі оқу мүмкіндігі жоқ адамдар үшін (мысалы, психофизикалық даму ерекшеліктері бар адамдар) оқытуды қолжетімді етеді.

Білімді бағалау критерийлерін анықтау мүмкіндігі – қашықтықтан оқытуда білім алушының оқу процесінде алған білімі бағаланатын нақты критерийлерді қою мүмкіндігі бар.

Қашықтықтан оқытудың кемшіліктері:

- Күшті уәж қажет – білім алушы барлық оқу материалын өз бетінше меңгереді.

- Бұл дамыған ерік-жігерді, жауапкершілікті және өзін-өзі бақылауды қажет етеді. Сырттан бақылаусыз қажетті оқу қарқынын ұстап тұру бәріне бірдей мүмкін емес.

Электрондық оқыту коммуникабельділікті дамыту үшін жарамсыз – электронды оқыту кезінде оқушылардың бір-бірімен және мұғалімдермен жеке қарым-қатынасы өте аз, тіпті мүлдем жоқ.

- Практикалық білімнің жетіспеушілігі – практикалық сабақтардың көп санын қамтитын мамандықтарға қашықтықтан оқыту. Тіпті ең заманауи тренажерлер болашақ мұғалімдерді "тірі" практикамен алмастыра алмайды. Пайдаланушыны сәйкестендіру мәселесі – әзірге оқушының емтиханды немесе сынақтарды адал және өз бетінше тапсырғанын бақылаудың ең тиімді әдісі.

Компьютерлік сауаттылықтың жеткіліксіздігі – көптеген елдерде шалғай аудандарда қашықтықтан оқытуға ерекше қажеттілік туындайды.

Қашықтықтан оқыту технологиялары – бұл ақпараттық-коммуникациялық технологиялар саласындағы жетістіктерді барынша қолданумен қатар, дамытушылық оқыту әдістерін, проблемалық және зерттеу әдістерін кеңінен қолдануға негізделген педагогикалық технологиялар. Қашықтан оқытуды өздігінен білім алуға негізделген танымдық іс-әрекетті ұйымдастыру ретінде анықтауға сүйене отырып, онда тікелей педагогикалық қарым-қатынас азайтылады, қашықтан оқытуды ажырататын және дидактикалық модель құрудың негізін құрайтын дидактикалық қағидаттарды анықтау қажет. Қашықтықтан оқытуда мынадай қағидаттар сақталуы тиіс:

- оқу процесі, негізінен, оқушылардың өзіндік танымдық белсенділігіне негізделуі қажет;
- оқушылардың танымдық белсенділігі жоғары болуы керек;
- қашықтықтан оқыту жеке тұлғаға бағытталған болуы тиіс.

Оқу процесінің тиімділігін арттыру тек оқу-танымдық іс-әрекетті даралау негізінде мүмкін болады. Жаппай сұраныс жағдайында мұндай дербестендірілген оқыту компьютерлік құралдар мен технологияларға негізделген жоғары оқыту технологиялары негізінде ғана мүмкін болады.

Ағылшын тілін қашықтықтан оқытудың өзіндік ерекшелігі бар, себебі оқылым мен жазылым сияқты ағылшын тілінде сөйлеу әрекеттеріне оқыту кезінде желілік курспен шектелуге болады, өйткені сөйлеу әрекетінің бұл түрлері көлемді кестені қажет етпейді. Дегенмен, айтылымға, сөйлесім мен тыңдалымға үйрету кезінде тек мәтіндік файлдарды ғана қолдану жеткіліксіз, дыбыстық көркемдеуге де, сондай-ақ білім алушылардың ауызша сөйлеуін ынталандыратын түрлі жағдаяттарды құру, яғни суретті материалға да сүйену керек. Мұндай материалды пайдалану техникалық тұрғыдан мүмкін болғанмен, әзірше мұндай файлдардың жадысы біршама үлкен болатындықтан қиыншылық тудырып отыр.

Білім алушылар қашықтықтан оқыту кезінде білім беру процесінің негізін қолайлы уақытта, ыңғайлы орында, тиімді қарқында өз бетінше жұмыс істейді. Сондықтан олар өз бетінше жұмыстың техникасы мен әдістемесін, жоғарғы деңгейде білімді өз бетімен толықтыру негіздерін меңгеруі қажет. Сонымен бірге нәтижелі түрде оқу үшін жаңа ақпараттық технологияның құралдарымен жұмыс істей білуі тиіс.

Пайдаланған әдебиеттер

1. ҚР Президенті Н.Ә.Назарбаев «Қазақстанның үшінші жаңғыруы: жаһандық бәсекеге қабілеттілік» Қазақстан Халқына Жолдауы. Егеменді Қазақстан, 2017.
2. Ақтөбе облысы білім басқармасы, 2022. Инстаграм желісі
3. «ҚР-да білім беруді және ғылымды дамытудың 2020-2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы» 27 желтоқсан 2019 ж.
4. 2020-2021 оқу жылында Қазақстан Республикасының Жалпы орта білім беретін ұйымдарында оқу процесін ұйымдастырудың ерекшеліктері туралы Әдістемелік нұсқау хат. - Астана, 2020 ж.
5. «Қашықтан оқытудың тиімділігі», 2020. Интернет ресурс.

SOME OF THE PROBLEMS STUDENTS FACE IN EMOTIONAL COMMUNICATION

ОҚУШЫЛАРДЫҢ ЭМОЦИОНАЛДЫ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАСТА КЕЗДЕСЕТІН КЕЙБІР МӘСЕЛЕЛЕРІ

НЕКОТОРЫЕ ПРОБЛЕМЫ, С КОТОРЫМИ СТАЛКИВАЮТСЯ УЧАЩИЕСЯ В ЭМОЦИОНАЛЬНОМ ОБЩЕНИИ

Tashkenova D.K.

ENU after L.N. Gumilyev

Abstract: *The article examines some of the difficulties that foreign language learners may face when they want or need to express their own feelings, emotions, evaluations in emotional / emotive communication. These problems are often the cause of intercultural failures. To solve the indicated problems, the need for the formation of emotive competence in students as an integral part of foreign language communicative competence is substantiated.*

Аңдампа. *Мақаланың мақсаты шет тілін үйренушілер қажет болған жағдайда эмоционалды/эмотивті қарым-қатынаста өз сезімдерін, эмоцияларын, бағаларын білдіруі мүмкін кейбір қиындықтарды қарастыру. Бұл проблемалар көбінесе мәдениетаралық өзара әрекеттесудегі сәтсіздіктерге әкеледі. Аталған мәселелерді шешу үшін студенттер арасында шет тіліндегі коммуникативтік құзіреттіліктің ажырамас бөлігі ретінде эмоционалды құзіреттілікті қалыптастыру қажеттілігі негізделген.*

Аннотация: *Статья рассматривает некоторые трудности, с которыми могут столкнуться изучающие иностранный язык при необходимости выразить собственные чувства, эмоции, оценки в эмоциональной/эмотивной коммуникации. Эти проблемы часто становятся причиной сбоев и неудач в межкультурном взаимодействии. Для решения обозначенных проблем обосновывается необходимость формирования эмотивной компетенции у студентов как неотъемлемой части иноязычной коммуникативной компетенции.*

Key words: *emotion expression, culture, pragmatics, communicative competence, foreign language.*

Тірек сөздер: *эмоцияны білдіру, мәдениет, прагматика, коммуникативтік құзыреттілік, шет тілі.*

Ключевые слова: *выражение эмоций, культура, прагматика, коммуникативная компетенция, иностранный язык.*

When learning a foreign language, not only do students study linguistic features of the language, but also they get to know culture of that language which often times differs from their native one. Culture has both external (e.g., artifacts, roles, institutions) and internal representations (e.g., values, attitudes, beliefs, cognitive/affective/sensory styles, consciousness patterns and epistemologies) [1]. Thus, culture influences the expression and recognition of emotions since these feelings are learned through communication with others, within a cultural context [2]. Myers even points out that the determination of when one ought to be angry, when sad, when sorry, when lonely, and how to act, is largely a cultural matter [3]. Admittedly, culture is a shared, learned behavior which is transmitted from one generation to another and without living in the country, immersing into the target culture, and communicating with native speakers on daily basis, students may not be fully aware of the culture/language specific nature of emotion vocabulary and the conceptual and structural differences in the emotion lexicons. Therefore, this may constitute a major challenge for EFL learners in acquiring the specific emotion concepts and lexicalization patterns of the foreign language.

Another problem for EFL learners has to do with L2 emotional weight. Obviously, foreign language has a less emotional strength as it is usually learned after early childhood or in adulthood at a more neutral context of school or

workplace [3]. According to J. Altarriba, lexical items of emotion in L1 are more strongly represented in memory due to their frequent uses while L2 emotion words are not so deeply encoded and do not share the same connotation as the ones in L1 [4]. Thus, emotional expressiveness is relatively greater in the language learned early in the childhood than in the languages learned later in life. B. Streubel, for example, found that the size of preschool children's emotion vocabulary (i.e., the range of different emotion words they actively use) predicts their knowledge of emotion regulation strategies (while controlling for general vocabulary) [5].

Language proficiency is another factor which may influence the expression of emotions. E. Rintell compared the emotion language in the narratives of personal experiences by eight intermediate learners of English as a second language (ESL) and six native speakers of English. The obtained results showed that narratives of personal experiences by ESL students were less detailed and elaborated than those of native speakers of English. Moreover, ESL learners' narratives lacked figurative speech, reported speech and epithets which were present in native speaker narratives [3].

Problems of a pragmatic nature can also represent some challenges for learners to adequately participate in foreign communication. For example, a high level of emotional expressiveness in verbal communication is quite typical for the British people [6]. In various communicative situations, they tend to use a large number of various emotionally loaded lexemes: great, excellent, perfect, gorgeous, wonderful, brilliant, superb, fantastic, fabulous, marvelous, divine, ravishing, terrific, delighted, enjoyable, etc. However, it should be noted that the pragmatic meaning conveyed by such superlative adjectives does not always correspond to their lexical meaning and they should not be taken literally, since the emotional state of the speaker, as well as the high assessment of the actions, qualities of the addressee may not reflect genuine feelings and relationships and have a different pragmatic focus.

The researchers note that such adjectives as terrific, great, grand, fantastic, have mainly emotive meaning and are emphatic equivalents of the adjectives good, nice. Looking at the sentences: The weather was terrific. It was great snow. – one can see that function of such adjectives is not to express an emotional state, but an attitude [7]. In the following communicative situation: “Would you like some more tea (coffee)? – Thank you. I'm happy” – we can observe that pragmatic meaning of the sentence “I'm happy” has nothing to do with expressing emotions.

According to J.M. Dewaele and A. Pavlenko, EFL learners may not be willing to participate fully in discussions on emotional topics due to their lack of lexical competence in conveying subtle communicative intentions and thus, they may use fewer emotion words in their L2 to avoid projecting a false or incomplete self-image [8].

For L2 learners, being able to express emotions effectively and to communicate subtle gradations of emotions is an essential aspect of communicative competence in the target language. E. Rintell points out that expressing and understanding emotions in a different culture and language indicate the level of pragmatic and communicative competence in that language [9].

Telling a story adequately in a different language is complex, especially if the speaker's aim is to describe their emotion or elicit certain emotions from the interlocutors. That is why EFL learners need to be familiar with the conventionalized narrative structures and affective devices in order to effectively reach that goal.

The range and depth of knowledge of using emotive units play an important role in communicatively effective transmission of experiences, emotional attitude and understanding of emotive messages in a foreign language. If speech partners show insufficient level of emotional competence, it can cause failure which is especially in intercultural in communication.

Teaching cultural, pragmatic features of language code and linguistic means of verbalizing emotions, creating conducive environment for analyzing and modeling various communicative situations using verbal and non-verbal means of expressing emotional states, attitude or stance allow not only enrich the repertoire of linguistic and speech means of students in foreign language communication, but also enhance their emotive competence necessary for successful self-representation in intercultural dialogue.

Taking into account the above, it seems necessary to teach students of higher educational institutions, not only to efficiently express their thoughts in the context of a dialogue of cultures, but also to use the various features of expressiveness and emotivity of a foreign language to solve problems of a verbal and non-verbal nature and to improve the quality of their emotive foreign language speech production.

References

1. Marsella A.J. (2003). Cultural Aspects of Depressive Experience and Disorders. *Online Readings in Psychology and Culture*, 10(2). <https://doi.org/10.9707/2307-0919.1081>.
2. Porter R.E., & Samovar L.A. (1998). Cultural influences on emotional expression: implications for intercultural communication. In P.A. Andersen & L.K. Guerrero (Eds.), *Handbook of Communication and Emotion: Research, Theory, Applications and Contexts*. San Diego: Academic Press. - P. 451-473.
3. Paik G. (2010). Expressing emotions in a first and second language: Evidence from French and English. Doctoral Dissertation. University of Texas at Austin. - 410 p.
4. Altarriba J. (2003). Does cariño equal liking? A theoretical approach to conceptual nonequivalence between languages. *International Journal of Bilingualism* 7 (3). - P. 305-322

5. Streubel B., Gunzenhauser C., Grosse G., & Saalbach H. (2020). Emotion-specific vocabulary and its contribution to emotion understanding in 4- to 9-year-old children. *Journal of Experimental Child Psychology*, 193, 104790. <https://doi.org/10.1016/j.jecp.2019.104790>.
9. Rintell E. (1990). That's incredible: stories of emotion told by second language learners and native speakers. In Scarcella, Robin E. Andersen & S. Krashen, (Eds.), *Developing Communicative Competence in a Second Language*. Boston, MA: Heinle and Heinle Publishers. - P. 75-94.
6. Larina T.V. (2015b) Pragmatics of Emotions in Intercultural Context. *Russian Journal of Linguistics*, 1. - P. 144-163.
7. Riabtseva N.K. (2001) Contrastive Phraseology in a Cross-Cultural and Cognitive Perspective. In Thelen M. & B. Lewandowska – Tomaszczyk (eds.) // *Translation and Meaning*. Part 5. Proceedings of the Maastricht. Lodz. P. 365-378
8. Dewaele J.M., & Pavlenko A. (2002). Emotion vocabulary in interlanguage. *Language Learning* 52 (2). - P. 263-322.

БАСТАУЫШ СЫНЫПТАРДА ҚАЗАҚ ТІЛІН ДАМЫТА ОҚЫТУ ЖАТТЫҒУЛАРЫ

КАЗАХСКИЙ ЯЗЫК В НАЧАЛЬНЫХ КЛАССАХ С УПРАЖНЕНИЯМИ ОПЕРЕЖАЮЩЕГО МЕТОДА ОБУЧЕНИЯ

KAZAKH LANGUAGE IN THE ELEMENTARY GRADES WITH EXERCISES OF THE ADVANCED TEACHING METHOD

*¹Тойбазарова Н.Ә.,
²Ахмадиева Ж.Қ.*

*¹Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы,
²Халықаралық Астана университеті*

***Аңдатпа.** Мақалада бастауыш сыныптарда қазақ тілін дамыта оқытуға арналған жаттығулардың тиімділігі туралы айтылады. Авторлар өз тәжірибелерінен білім алушының белсенділігін, теориялық ойлауын дамытуға бағытталған жаттығуларды ұсынады.*

***Аннотация.** В статье рассказывается об эффективности упражнений для развивающего обучения казахскому языку в начальных классах. Авторы предлагают из своего опыта упражнения, направленные на развитие активности, теоретического мышления обучающегося.*

***Annotation:** The article discusses the effectiveness of exercises for the development of the Kazakh language in primary schools. From their experience, the authors suggest exercises aimed at developing students' activity and theoretical thinking.*

***Тірек сөздер:** дамыта оқыту, белсенділік, жаттығулар жүйесі.*

Ключевые слова: развивающее обучение, активность, система упражнений.

Keywords: developmental learning, activity, exercise system.

Қазіргі таңда педагогика саласына елеулі өзгерістер енгізіліп, жаңа көзқарастар пайда болуда. Әрбір білім беру құрылымында оқыту мен тәрбиелеудің жаңа әдістемелері өмірге келуде. Оқушының сабаққа қызығуы, адам ретінде қалыптасуы белсенділік арқылы жүзеге асатын болса, шығармашылық қабілеті оның ойлауы мен практикалық әрекеттері арқылы дамиды. Олай болса оқушының пәнге деген қызығушылығын оятып, белсенділігін арттыруда сапалы білімге қол жеткізетін оқытудың әдіс-тәсілдерінің жиынтығы – *нәтижеге бағытталған дамыта оқыту әдістемесі* болып табылады.

Дамыта оқыту теориясы өз бастауын И.Г. Песталоцци, А.Дистервег, К.Д. Ушинский, Ы.Алтынсарин еңбектерінен алады. Ал дамыта оқыту процесінің ғылыми негіздемесі Л.С. Выготский есімімен байланысты қалыптасты. Дамыта оқыту технологиясының әдіс-тәсілдерін тиімді қолдана білу – мұғалімнен үлкен кәсіби шеберлікті талап етеді.

Дамыта оқыту жүйесінің теориясын толық меңгеріп, оны шығармашылықпен тәжірибесіне енгізе білсе, мұғалім оқушылардың білім сапасын арттыруға үлкен үлес қосары сөзсіз.

Дамыта оқытудың Д.Б. Эльконин – В.В. Давыдов жасаған жүйесінің көздеген мақсаттарына жету **тек баланың белсенділігіне байланысты**. Осыған орай, бұл жүйенің әдіс-тәсілдері де оқушының белсенділігін ұйымдастыруды, талдап, көмектесіп отыруды көздейді [1, 11].

Оқу мен тәрбие – оқушының білімді және адамзат қоғамының талаптарына сай дамуын мүмкін ететін ерекше үдеріс. Дәстүрлі оқыту жүйесінде мұғалім оқыту материалдарында берілетін білім мазмұнын «бар, өзгермейтін, даяр» нәтиже ретінде беретін болса, дамыта оқыту үдерісінде оқушыны білімді біріге іздейтін, әсіресе, оқушының өзіне **«жаңалық ашу» мүмкіндігін жасайтын әдіс** алдыңғы орын алады.

Оқушының ізденімдік-зерттеушілік қабілетін қалыптастыру мен дамытуда соған лайықталған арнайы жаттығулардың (тапсырмалардың) алатын мәні зор.

Жаттығулар – бір мақсатқа бағытталған, өзара байланысты әрекеттердің тұтастығы. Ол әрекеттер тілдік және ой операциясының күрделенуіне байланысты бірінен соң екіншісі орындалады.

Ғылыми-әдістемелік еңбектерде жаттығудың түрлері сан алуан. Педагогика ғылымдарының докторы Р.Шаханова жаттығулар жүйесін:

тілдік жаттығулар, сөйлеу жаттығулары және тілдік жағдай туралы деп 3 тармаққа бөледі [2, 20].

Қазақ тілін оқыту әдістемесінде педагогика ғылымдарының докторы Н.Ж. Құрманова жаттығулар жүйесін: *мақсатына қарай*: тілдік, сөйлеу, аспектілік, кешенді т.б., *оқу материалының табиғатына қарай*: диалогтік тілдегі, монологтік тілдегі; *орындалу тәсіліне қарай*: ауызша, жазбаша, бір тілдік, екі тілдік т.б., *сөйлеу қызметі түрлеріне қарай*: айтылым, оқылым, жазылым т.б., *сөйлеу формасына қарай*: ауызекі сөйлеу тілі, жазбаша тіл жаттығулары, *тілдің аспектілеріне қарай*: фонетикалық, лексикалық, морфологиялық, синтаксистік деп жіктей келе, жаттығуларды негізінен «тілдік» және «сөйлеу» жаттығулары деп топтастырады және жаттығулардың қазіргі кезде 30 шақты түрі бар дейді [3, 63].

Педагогика ғылымдарының кандидаты Н.Шадиева "жаттығу" терминінің орнына "тапсырма" ұғымын қолданып, оларды: білімдік тапсырма, проблемалық тапсырма, пәнаралық тапсырма, шешендік тапсырма, танымдық тапсырма, интеллектуалдық тапсырма деп бөледі [4, 19].

Бастауыш сынып оқушыларына арналған жаттығулар туралы профессор С.Рахметова былай дейді: «Балалардың тілі дамыған сайын мұғалімнің жетекшілігі азайып, жаттығуларды балалар өз бетімен орындайды. Алғашында мұғалім балаларға бақылау үлгісін көрсетіп, ойын жетектеп, тиісті сөздерді ауыздарына салып, басшылық етеді. Жаттығу балалардың ойын дамытатындай болуы тиіс. «Бастауыш сыныптарда қазақ тілін оқыту методикасы» деген кітапта: «Түрлі жаттығулар жүйесін үзбей жүргізу нәтижесінде оқушылардың қазақ тілінен алған білімі жетілдіріледі, өздігінен жұмыс істеудің тұрақты машықтары қалыптасады» деп көрсетіледі.

Бастауыш сыныпта қазақ тілін дамыта оқытуда жаттығу жұмысының мәні зор. Тақырып түсіндірілгеннен кейін жаттығу жұмыстары орындалады. Жаттығу нәтижесінде оқушылар алған теориялық білімдерін практикада тез де дәл қолдана алу дағдысына ие болады: Біріншіден, оқушының білімін нақтылайды, әрі нығайтады. Екіншіден, өздігінен жұмыс істеуге жаттықтырады, ой қабілетін арттырады. Шәкірттердің алған білімдерін бекіту мақсатында жүргізілетін жаттығуларда мынадай талаптар қамтылуы тиіс:

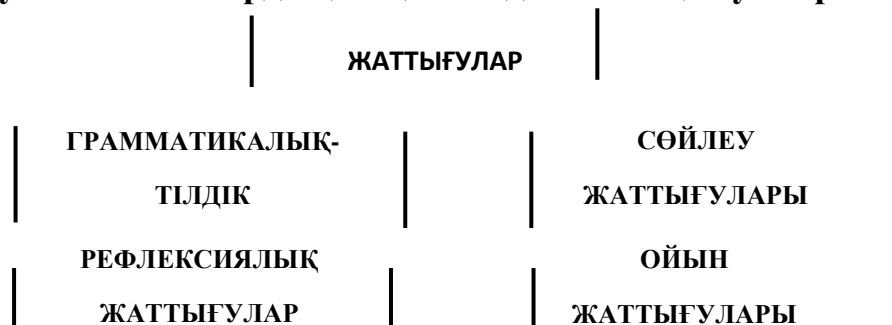
1. Белгілі бір жаттығуларды орындау үшін оқушылардың сол жаттығуларды орындай алатындай білімі болуы шарт.
2. Жаттығу оқушының тілге қызығуын, ынтасын арттыруы тиіс.
3. Жаттығу кездейсоқ болмай, белгілі бір жүйемен ұсынылуы керек.

4. Өз беттерінше жұмыс істеуге дағдыландыру.
5. Шығармашылықты талап ететін жаттығулар көбірек болуы керек.
Дамыта оқыту жүйесінде тақырыптың мазмұны дамыта оқыту сабағының құрылымдық ерекшелігіне байланысты оқу-ізденімдік тапсырмаларды орындату-орындау логикасы арқылы ғана ашылады.

Жаңа ұғымды тануда оқушы мұғалімнің баяндауымен біле салмай, бірнеше ізденіс тапсырмаларын орындау арқылы өз бетімен шешімдер іздейді. Мұндай таным логикасын В.В. Давыдов «квазииследование» яғни «квазизерттеу» деп атаған болатын. Осы яғни «квазизерттеу» үдерісінде оқушы тек тыңдаушы, таңғалушы пассив объект емес, өзі ізденіп – танып отырған оқу үдерісінің белсенді субъектісіне айналады.

Қазақ тіліндегі ұғымдарды меңгертуде **орындалатын оқу әрекеттерін жаттығулар мен тапсырмалар жүйесі** арқылы анықтайтын болсақ, онда орындалуы тиіс жаттығулардың білімдік және тәрбиелік, дамытушылық мазмұнының сапасына қойылатын талаптар да жоғары болатыны анық. Сол себептен, біз бастауыш сыныптарда қазақ тілін дамыта оқытуға арналған жаттығулар жүйесін төмендегідей модель түрінде қарастырдық.

Бастауыш сыныптарда қазақ тілін дамыта оқытуға арналған

Бастауыш сыныптарда қазақ тілін дамыта оқытуда оқушыларды ізденіске баулу басты мақсат болып қарастырылады. Оны жүзеге асырудың бірден-бір жолы – сабақ процесінде қазақ тілін дамыта оқытуға арналған жаттығулар жүйесін рет-ретімен тиімді пайдалану. Сабақта жаттығуларды тиімді пайдалану оқушылардың сабаққа деген қызығушылықтарын, іздену қабілеттерін, белсенділіктерін дамытуға әсерін тигізеді. Өз тәжірибемізден бастауыш сыныптарда қазақ тілін дамыта оқытуға арналған бірнеше жаттығулар жүйесін ұсынамыз.

1-жаттығу. «Кім шапшаң?» ойыны.

Суреттен сан есімдерді тез тауып, бірнеше сандар қатарын құрындар. Сол сан есімдерге сұрақ қойып, түрлеріне қарай ажыратыңдар. Тапқан сан есімдерді қатыстырып, мақал-

мәтел ойлап жазыңдар. Жазған

мақал-мәтелдің мағынасын түсіндіріңдер.

Мысалы: 6, 3, 9, 8, 88, 69, 63, 99 және т.б. сандар қатарын жазуға болады.

Мақал: «Сегіз қырлы, бір сырлы».

2-жаттығу. «Әріптердің орнын ауыстырып сөз құрау» ойыны

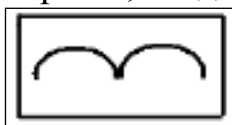
Берілген әріптерден сөздер құраңыз (40 сөзге дейін).

Н О Қ Ы Ж Қ

3-жаттығу. Берілген ойжұмбақты шешіп, өз пікірлерінді дәлелдеңдер.

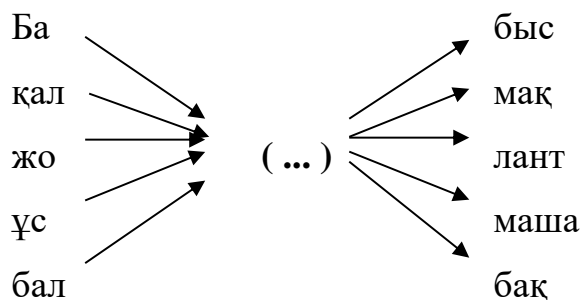
- Ол... аспанда да, жерде де болады, шөлейт жерлерде де жүреді,... ата-әжелеріңнің қолында да болуы мүмкін, ол – партаның үстінде де жатуы мүмкін, оны жеуге де болады, ол – барлық адамда болады.

- Кәне, балалар, біз де ойланып көрелік.
- Мүмкін, сендер тез табарсыңдар. Бұл не болды екен?

- Көз алдымызға елестетіп ойлансақ, осы бейнені жалғастырып, көп нәрсе жасауға болатын сияқты. Кәне, ойланайық ... не жасауға болады? Тапқан заттардың атауын жазып, сол сөздерге сұрақ қойыңдар. Сұрақтарына қарап, олардың қай сөз табына жататынын ажыратыңдар.

4-жаттығу. Бірінші сөздің жалғасы, екінші сөздің бастауы болатын жұрнақты тап. Шыққан сөз зат есімнің қай түріне жататынын айтыңдар.

5-жаттығу. Өлеңді оқып, еліктеу сөздерді тауып, түрлеріне қарай ажыратыңдар. Шимайбекке сипаттама беріңдер.

Өтірігі судай көп:

Қолынан түспей келтегі,

Беті қолын жумай кеп,

Жалп-жалп етіп етегі,

«Үйде су жоқ» дей салар,

Қарт кісінің алдынан

Былқ етпестен Шимайбек

Сәлем бермей өтеді.

6-жаттығу. Анаграмманы шеше отырып, артық сөзді табындар.

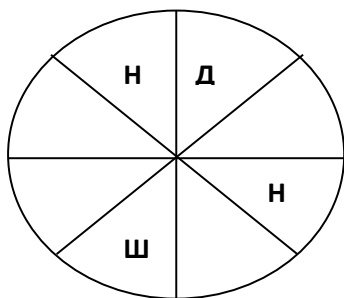
МАҚҰҒЫЗЛАҚТО

ХАШТАМ

МЫЛҒЫ

РАНЫД

7-жаттығу. Түсіп қалған әріптерді тауып қойындар.

8-жаттығу. Неге бұлай? Себебін анықтап, түсіндіріңдер.

ҚАЗАҚ	ТАТАР	ОРЫС
5	5	?

9- жаттығу. Екі-екіден әріптер берілген. Бұл сөз тіркесіндегі сөздердің бас әріптері болғандықтан, одан тез арада сөз тіркестерін құрап жазындар.
Мысалы: ДА – дана адам.

ТО, АҚ, ЖБ, АТ, ШЖ

Осындай дамыта оқыту жаттығуларын тиімді қолдану барысында бастауыш сынып оқушыларының өз бетімен ізденуі, сабаққа деген қызығушылығы мен белсенділігі жоғарылағандығы және жаңа ұғымдарды тереңдете тану қабілеттерінің жетілгендігін байқауға болады.

Қорыта келе, қазақ тілі сабақтарында қолданылатын жаттығулардың барлығы да оқушының ойлауын, сөйлеуін дамытуға бағытталуы тиіс. Бұған қол жеткізу үшін қазақ тілінің ішкі салаларын, олардың заңдылықтарын бір-бірімен тығыз байланыста оқыту керек деп ойлаймыз.

Пайдаланған әдебиеттер

1. Д.Б.Эльконин – В.В.Давыдов. Теория развивающего обучения. – М., 1996.
2. Шаханова Р. Техникалық жоғары оқу орындарының орыс бөлімдерінде қазақ тілін мамандыққа қатысты оқытудың ғылыми-әдістемелік негіздері. - Алматы, 2002.

3. Құрманова Н. Қазақ мектептерінде сөз тіркесі синтаксисін дамыта оқыту технологиясының ғылыми-әдістемелік негіздері: пед.ғыл.докт. ... дисс. – Алматы: Қазақ мемлекеттік қыздар педагогика институты, 2004. –345 б.
4. Шадиева Н. Қазақ мектебінің 3-сыныбында лексиканы деңгейлік тапсырмалар арқылы оқыту әдістемесі.- Алматы, 2003.
5. Рахметова С.Р. Қазақ тілін оқыту методикасы. - Алматы: «Ана тілі», 1991.-184 б.
6. Тойбазарова Н.А. Бастауыш сыныпта қазақ тілін дамыта оқыту: теориясы мен практикасы. Монография. – Ақтөбе, 2018.- 238 б.

СЕКЦИЯ 2 «РАЗВИТИЕ И ВНЕДРЕНИЕ ТРЁХЪЯЗЫЧИЯ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СРЕДЕ»

POLYLINGUAL EDUCATION: DEVELOPING PROFESSIONAL-FOREIGN LANGUAGE- COMMUNICATIVE COMPETENCE OF KAZAKHSTANI STUDENTS`

КӨПТІЛДІК БІЛІМ БЕРУ: ҚАЗАҚСТАНДЫҚ СТУДЕНТТЕРІНІҢ КӘСІБИ-ШЕТЕЛ ТІЛДІК- КОММУНИКАТИВТІК ҚҰЗІРЕТІҢ ДАМЫТУ МӘСЕЛЕСІ

ПОЛИЯЗЫЧНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ: РАЗВИТИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ИНОЯЗЫЧНО-КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ КАЗАХСТАНСКИХ СТУДЕНТОВ

Alzhanova A.O.

The Eurasian humanities institute

***Abstract.** The article is devoted to the aspect of developing professional-foreign language-communicative competence of Kazakhstani students of linguistic and non-linguistic specialties. The aim of developing a competence is to prepare students to communicate and live in polylingual and polycultural modern world to lead the country to prosperity and remember the dignity. The author also underlines the importance of professional-foreign language-communicative competence which is the significant today in modern Kazakhstan. Professional-foreign language-communicative competence is the part and partial of any educational process, obviously it is the core of successful life not only of separate individual but the whole society and country, in general.*

***Аңдатпа.** Бұл мақала тілдік және тілдік емес мамандықтағы қазақстандық студенттердің кәсіби-шетел тілінің тілдік-коммуникативтік құзыреттілігін дамыту аспектісіне арналған. Зерттелетін құзыретті дамытудың мақсаты студенттерді көптілді және көпмәдениетті заманауи әлемге коммуникация мен өмірге дайындау болып табылады. Автор Қазақстанның қазіргі даму кезеңіндегі құзыреттілікті зерттеу мәселесінің маңыздылығын атап өтті. Кәсіби-шетел тілінің тілдік-коммуникативтік құзыреті – тілдік білім беру процесінің негізі.*

***Аннотация.** Данная статья посвящена аспекту развития профессионально-иноязычно-коммуникативной компетенции казахстанских студентов языковых и неязыковых специальностей. Целью развития исследуемой компетенции является подготовка студентов к коммуникации и жизни полиязычном и поликультурном современном мире. Автор подчеркивает важность изучения компетенции на современном этапе развития Казахстана. Профессионально-иноязычно-коммуникативная компетенция – основа языкового образовательного процесса.*

Keywords: *professional-foreign language-communicative competence competence, polylinguality, educational process, modern education, polycultural world.*

Түйін сөздер: *кәсіби-шетел тілінің тілдік-коммуникативтік құзыреті, оқу жүйесі, көптілдік, полимәдениетті әлем, заманауи оқыту.*

Ключевые слова: *профессионально-иностранно-коммуникативная компетенция, образовательный процесс, полиязычие, поликультурный мир, современное образование*

The relevance of this article is caused by state policy of the Republic of Kazakhstan; namely by “State program of education and science development of the Republic of Kazakhstan for 2016 – 2019 years”, “Roadmap of trilingual education development for 2015-2020” [1], “The language education concept of the Republic of Kazakhstan”.

The trinity of languages is one of the main priorities of state policy. The Kazakhstan’s language development ideology was for the first time announced at the 12th session of Assembly of the people of Kazakhstan in October, 2006. In the Call of February 28, 2007 "New Kazakhstan in the new world" the task to start implementation of the special program "Trinity of Languages" was given. This assignment contains in the 26th direction of Message: Spiritual development of the people of Kazakhstan and trinity language policy.

The fundamental strategy in language development in Kazakhstan is based on “The State program of language functioning and development: 2011-2020” [2]. The principal aim of document is to strengthen the social and communicative function of the state language, which is Kazakh; to preserve the culture aspects of Russian language; and to develop English language as well. In Kazakhstan the idea of languages development is the mainstream these days. Many actions from the society and educators are aimed to support the learning languages.

In accordance with western countries experience in teaching in schools the “master in pedagogical sciences” is brought widely. The new pedagogical staff preparation system will become a principal base which will launch brand new qualitative level of whole education system in Kazakhstan. In Kazakhstan particularly in schools the teachers of “master” degree are welcomed.

Among the 131 republican universities, the “Education” group of specialties will provide 61 of them, which 3 of the universities are national, state – 21, 1 international, private limited – 2, private – 34.

Kazakh national pedagogical university introduced the program of 8 pedagogical specialties. The preparation of future English teachers’ specialty (5B011900 “Foreign languages: two foreign languages”) includes “Information-communicative technologies” discipline in English. In third semester the required component is represented by “Basic main foreign language (B2)” and “Second foreign language” disciplines. The component of disciplines that may be chosen consists of: “Linguo-culturology”, “Modern practical phonetics”, “Practical phonetics”. In the fourth semester the following disciplines are presented: “The

modern practical grammar of foreign language”, “Functional grammar” and the same disciplines considering second foreign language.

The trilingual education realization is gaining speed nowadays. Thus, the clear-cut objectives of the trilingual education in Kazakhstan may look like as the following:

- ✓ Providing scientific research in trilingual education sphere;
- ✓ Inserting the leveled language learning model as prototype of CEFR (Common European Framework of Reference: Learning, Teaching, Assessment);
- ✓ The broad usage of CLIL (Content and Language Integrated Learning);
- ✓ The institutionalized support trilingual education development.

Before the installing the trilingual education in modern Kazakhstan the main factors, that influenced on trilingual education model were taken into account the considerations, accepting:

- It is proved by scientists that two or more languages learning increases their education quality;
- Scientists trustfully claim that the 8th grade pupils` level is equal to European 6th grade and 7th grade pupils in Russia;
- Highly developed countries like Finland, Norway, Germany, Singapore, Malaysia started the pathway of improving namely by polylingual education, by learning English language.

Every country has own peculiarities, so does Kazakhstan. Such wise, it may be underlined the peculiarities of trilingual education in Kazakhstan:

~ In the Kazakh language teaching schools from 1 to 9 grades the subjects will be mostly in Kazakh – 91, 8%; two disciplines will be taught in Russian and one in English.

~ In the Russian language teaching schools, the percentage will be 87, 5%; e.i. the huge part will be in Russian, then two subjects will be taught in Kazakh and one in English.

~ In all schools in 10th and 11th grades pupils will study in English the following subjects: “Informatics”, “Chemistry”, “Physics”, “Biology” and “English language”. The rest of the subjects in Kazakh schools will be taught in Kazakh, in Russian schools in Russian language. So, 9,3 % of study time is devoted to learn lessons in English.

~ The studying above mentioned school subjects in English will be discussed by the common decision of pedagogical and parents` communities, taking into consideration the pupils` wishes and pedagogical staff opportunities.

~ To launch the English teaching subjects` innovation, the peculiar methods (such as introducing the terminology in English of Informatics, Chemistry, Physics, Biology; and outdoor events) will take place.

The language policy in the state is directed towards the triunity of Kazakh, Russian and English. In general, in Kazakhstan the state language policy is based on:

- Reaching the total 100 % Kazakh language acquisition;
- Not losing the current Russian language acquisition achievements, that exist due to historical reasons in Kazakhstan;
- Adding to existing Kazakh-Russian bilinguality the knowledge of third language – English as the language of integration to world community.

In Kazakhstan the program “Roadmap of trilingual education development for 2015-2020” is set up. The “Roadmap” realization will support the study programs; conduct the trilingual education inheritance; improve the preparation system of pedagogical staff in the aim of effective setting trilingual education up; provide effective scientific investigation in trilingual education field in Kazakhstan; popularization “Triunity of languages” culture project (Roadmap of trilingual education development for 2015-2020) [1]. “Roadmap” is aimed at:

- The improvement of trilingual education official documentary;
- Scientific investigation on trilingual education problems study;
- Methodological support of trilingual education;
- Pedagogical staff preparation and qualification improvement;
- Trilingual education informational providing;
- Financing trilingual education.

The trilingual education transmission is the complicated process. In the whole, the process of shaping skills towards innovative changes remains problematic, yet.

In the while, the experience that is worked in trilingual education in Kazakhstan brings the optimism and the belief in success. In the state the following model is approved in 33 secondary schools, in 30 Kazakh-Turkish lyceums and Nazarbayev Intellectual schools - 20.

Kazakh Ablai Khan University of international relations and world languages since 2006 realizes the leveled model of foreign language education which aimed on unite national system of foreign language model creation. The model was introduced in “The foreign language education development concept of Kazakhstan”, where the levels and content of foreign language education for the primary and secondary schools, specialized schools, linguistic and non-linguistic universities were presented [3].

As the base for the leveled system the document of “Common European language competencies” in accordance with which 6 European levels of study was used. The defined levels are harmonized with the peculiarities of national education system and in accordance with accepted in the Concept education structure. The realization is presented as:

~ For the Kazakh and Russian languages as second language the number of levels decreases and the result in secondary school conditions suits to B1 level. The highest result could be C2 level, which is higher education characteristic;

~ For the foreign language with the mention of the right conditions' absence; the learning starts with elementary program level. Thus, in professional education learning starts with B2 level. The highest level in the specific language education conditions is B2, C1, C2 levels with certification of IELTS (European standard) or TOEFL (American) + 2 programs: LAP (Language for academic purposes) and LSP (Language for specific purposes).

In accordance with the following unique scale the national leveled model of learning trilinguality was created by Kazakh Ablai Khan University of international relations and world languages scientists and was adopted (The language education concept of the Republic of Kazakhstan, 2010) [4]. The learning languages as the model proposes range like this:

1. The minimal level (I national standard) that is similar to A1, A2 levels CEFR;
2. Basic level (II national standard) is similar B1 level;
3. Basic standard level (III national standard) is similar B2 level;
4. Super basic standard level (IV national standard) is similar C1, C2 levels;
5. Maximum level (V national standard) is similar C3 level.

The following national leveled model of learning trilinguality was designed on the base of cognitive-lingucultural methodology. The effectiveness of language education that leads to shape multilingual and polycultural person might be realized with the help of principal system-methodology changes. Such a scientific-theoretical basis is the cognitive-lingucultural methodology and the foreign language and polylingual education theory [5]. The author is Kunanbayeva S.S.

References

1. Roadmap of trilingual education development for 2015-2020, November 2015
2. State program of education and science development of the Republic of Kazakhstan for 2016 – 2019 years, 01.03.2016
3. Kunanbayeva, S., (2016) Educational Internationalisation as a Major Strategy of the Kazakhstani System of Education // International Journal of Applied Engineering Research 11 (11), 7272-7277 Research India Publications.
4. The language education concept of the Republic of Kazakhstan, 2010
5. Kunanbayeva S.S. 2010 Theory and Practice of modern foreign language education. Almaty, pp: 344

**АҒЫЛШЫН ТІЛІ МҰҒАЛІМІНІҢ ЦИФРЛЫ
САУАТТЫЛЫҒЫНЫҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ШАРТТАРЫ,
ҮШТІЛДІ ОҚЫТУДЫҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ**

**ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ ЦИФРОВОЙ ГРАМОТНОСТИ
УЧИТЕЛЕЙ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА И ВАЖНОСТЬ
ТРЕХЪЯЗЫЧНОГО ОБРАЗОВАНИЯ**

**PEDAGOGICAL CONDITIONS OF DIGITAL LITERACY OF
TEACHER FOREIGN LANGUAGE AND IMPORTANCE OF
TRILINGUAL LANGUAGE**

Азамат Раушангул

*Ақмола облысы Қоянды № 2 орта мектебінің ағылшын тілі
мұғалімі, Астана Халықаралық Университетінің 2-курс магистранты*

***Аңдатпа.** Бұл мақалада ағылшын тілі сабағында цифрлы сауаттылықты жүзеге асыру мен заманауи білім берудің артықшылықтары баяндалған. Оған қоса үштілділіктің маңызы мен қолданылу аясы қамтылған. Көптілді меңгерудің тиімді әдіс-тәсілдері қарастырылып, қолданудың қаншалықты қажетті екені талқыланады.*

***Аннотация.** В этой статье рассказывается о преимуществах цифровой грамотности и современного образования на уроках английского языка. Он также охватывает важность и масштабы трехязычия. Рассмотрены эффективные методы полиязычия и обсуждается необходимость их использования.*

***Abstract.** This article describes the advantages of modern education and the implementation of digital literacy in English lessons. It also covers the importance and methods of mastering the multilingual language will be considered and how much it is necessary to use them.*

***Түйін сөздер:** ағылшын, сабақ, цифрлы сауаттылық, үштілділік, білім беру, жаңашылдық.*

***Ключевые слова:** английский язык, уроки, цифровая грамотность, трехязычие, образование, инновации.*

***Keywords:** English, lesson, digital literacy, trilingualism, education, innovation*

Ел дамуының алғышарты сапалы білім беру мен жаңашыл әдіс – тәсілдерді жүзеге асыра отыра, заман талабына сай әрекет ету. Әрбір ұстаз өзіне жүктелген міндетті толық атқарып, үнемі өзін жетілдіріп отыратын болса, соған сәйкес көзі ашық, көкірегі ояу ұлт ұландары да тәрбиеленіп шығары сөзсіз.

Ел президенті Қ.Тоқаевтың «Сындарлы қоғамдық диалог – Қазақстанның тұрақтылығы мен өркендеуінің негізі» Жолдауында [1] білім беру сапасын жақсарту бағытындағы іс – шараларды кешенді іске асыру

міндеттеледі. Ол Төртінші өнеркәсіптік революцияның қарқынды дамуы үдерістерімен анықталады, онда адам капиталдарының рөлі күшейе түседі. Мұндағы басты ерекшелік білім беру, стейкхолдерлердің жаңа талаптары, ғаламдық жаңа талаптар, білім беру провайдерлері арасындағы ғаламдық бәсеке, жүйе ішілік инноваторлар (оқу орындары) [2].

Әрине, уақыт ілгерілеген сайын білім беру саласы да өзгеріске ұшырап, өзінің тиісті шарттарын ұсына бастайды. Бүгінгі таңда цифрлы даму қарқыны көз ілеспес жылдамдықпен дамып, соған сәйкес әрекет ету қажеттігін де алға тартуда. «Цифрлық Қазақстан» мемлекеттік бағдарламасында іске асырудың бес негізгі бағыттарының бірі: «Адам капиталды дамыту – жаңа жағдайға – білім экономикасына көшуді қамтамасыз ету үшін креативті қоғам деп аталатынды құруды қамтитын түрлендіру» [3] ретінде белгіленген.

Мемлекет басшысы Н.Ә.Назарбаев «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» атты мақаласында: «Болашақта ұлттың табысты болуы оның табиғи байлығынан емес, адамдардың бәсекелік қабілетімен айқындалады. Сондықтан, әрбір қазақстандық, сол арқылы тұтас ұлт ХХІ ғасырға лайықты қасиеттерге ие болуы керек. Мысалы, компьютерлік сауаттылық, шет тілдерін білу, мәдени ашықтық сияқты факторлар әркімнің алға басуына сөзсіз қажетті алғышарттардың санатында. Сол себепті, «Цифрлы Қазақстан», «Үш тілде білім беру», «Мәдени және конфессияаралық келісім» сияқты бағдарламалар ұлтымызды, яғни барша қазақстандықтарды ХХІ ғасырдың талаптарына даярлаудың қамы», - деген болатын [4].

Ағылшын тілінде сандық технологияны жүзеге асыру айқын басымдыққа ие. Себебі, аталмыш тіл әлемдік аренада өзінің салмақты үлесімен ерекшеленеді. Кез – келген дамыған қоғам үшін шет тілін білудің артықшылығы ұшан – теңіз. Ел әлуетін арттыру барысында ағылшын тілін жетік меңгерту ең басты алғышарттардың бірі. Бүгінгі таңда кез – келген заманауи технологияның тілін түсіну үшін ағылшынша еркін сөйлеу, түсіну, сол тілде қарым – қатынас жасай білу аса маңызды.

Ағылшын тілін меңгерту педагогикалық процесте жүзеге асады. Осы орайда оқушының шығармашылығы мен ептілігін дамыту үшін сабақ үрдісінде компьютерлік техниканы, интернетті, компьютерлік желіні, электрондық оқулықтарды тиімді пайдалану білім сапасын көтеруге мүмкіндік туындайды. Қазіргі оқыту барысында қолданылып жүрген көптеген технологиялар жеке тұлғаның жетілуіне, оқытудың тиімділігінің негізін құруға бағытталған. Соның бірі – ақпараттық – коммуникациялық технологияларды пайдалану білім сапасын арттырудың тиімді жолы болып отыр [5].

Жалпы, бүгінгі таңда Қазақстанның білім беру барысы өзінің қарқынды дамуымен ерекшеленіп, барынша ұтымды әдіс – тәсілдерді басшылыққа алуға тырысады. Шыңдалған шәкірттердің қатары дүние

жүзілік олимпиадалардан бой көрсетіп, өздерінің ұшқырлықтарын танытуда. Оның ішінде оқушылар ағылшын тілінде еркін сөйлеуімен ерекшеленіп, кез – келген ортада сіңісіп кетуге бейімділіктерін байқатуда.

Қазақстан Республикасында білім беруді және ғылымды дамытудың 2020-2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасында «Педагог кәсібінің жоғары мәртебесін қамтамасыз ету, педагогикалық білім беруді жаңғырту» міндеті қойылған [6].

Бұл отандық білім беру сапасын арттырудың БҰҰ – ның тұрақты дамуының төртінші «Баршаны сапалы және әділ білім берумен қамтамасыз ету» [7] мақсатын басшылыққа алатын «Білім - 2030» Инчхон декларациясында көрсетілген «...Сапалы білім шығармашылық рух пен білімді ынталандырады..., сонымен қатар талдау дағдыларын, проблемаларды шешу дағдыларын және басқа да жоғары деңгейдегі танымдық, тұлғааралық және әлеуметтік дағдыларды игеруге кепілдік береді» [8] деген тұжырыммен өзара сабақтастығын көрсетеді.

Әрине, ағылшын дүние жүзілік қолданыстағы ауқымы кең тіл болғандықтан, ел тұрғындарының тосылмай сөйлеп, тереңінен түсінуі көңіл қуантарлық жағдай. Бұл қашықтан білім алу барысында да өзінің септігін тигізбек. Бүгінгі таңда ғаламтор көмегімен әлемнің кез – келген түкпірімен еш кедергісіз ақпарат алмасып, тәжірибе бөлісуге болады. Осы орайда отандық оқу барысы да бұл мүмкіндіктен кенде қалмақ емес.

Философ Б.Рассельдің пікірінше, тілдің басты мақсаты – қарым – қатынас болып табылады, осы мақсатқа қызмет ету үшін ол сөйлеушінің өзі ойлап тапқан жеке ара диалект емес, халықтық болуы тиіс. Сөздің нені белгілейтінін білудің екі тәсілі бар: біреуі – сөздің мәнін басқа сөздер көмегімен анықтау жолымен, бұл вербальдық анықтама деп аталады; екіншісі – сөздің ол белгілейтін объектісі дер кезінде жиі естілуі, бұл көрнекі анықтама деп аталады [9].

Көптілді меңгерудің артықшылықтары ұшан – теңіз. Бұл ең алдымен әрбір жеке тұлғаның дамуына септігін тигізіп, оған қоса мемлекет мерейін үстем ету жолында да өз үлесін қосады. Қазақстан көпұлтты мемлекет болғандықтан, ана тілі – қазақ тілі, орыс тілі - ресми тіл, ағылшын тілі – ұлтаралық қарым – қатынас тілі болып табылады. Әрине, әрқайсының маңызы ерекше. Білімді тереңінен игеру барысында көптілде еркін сөйлеу, кең ауқымдағы ақпаратты меңгеру, біліктілік көкжиегін кеңейту қашан да үлкен маңызға ие.

Қазақстан Республикасының мектептерінде үш тілде білім беру моделін енгізу қоғамда өзіндік рөл ойнайды. Бұл модель уақыт талабына байланысты қалыптасқан, заман көшінен артта қалмауды қамтамасыз етеді. Сонымен қатар, Нұрсұлтан Назарбаев «Қазақстанның үшінші жаңғыруы: жаһандық бәсекеге қабілеттілік» атты қазақ халқына жолдауында жаңа индустрия, жаңа экономика тілі ретінде ағылшын тілін атап өтіп, еліміз

жалпы ұлттық прогреске осы ағылшын тілінің арқасында шығады деген ойды жеткізеді [10].

Отандық білім беру барысы бір жолға қойылып, өзінің артықшылықтарымен күн артқан сайын қуантып келеді. Әрине, білікті маман, білгір ұстаздар даярлау барысы да ешқашан ел жадынан шыққан емес. Мемлекет барынша болашақ үздік мамандарды даярлау барысын өз міндетіне алып, кадр мәселесін жетілдіруді, ұлт келешегін қалыптастыратын шәкірттерді тәрбиелейтін жандарды жақсы білім алуға баулып, мол мүмкіндіктерге жол ашуда.

Осы орайда, отандық жоғары білім беру жүйесін жетілдіруге негіз болатын бағдар «100 нақты қадам» Ұлт жоспарында «...даярланатын кадрлардың бәсекелестік қабілеттерін арттыру және білім беру секторының экспорттық әлеуетін көтеру» ретінде айқындалған [1].

Жаңашыл ұстаз заман талабы екенін ескерсек, педагогтың қарым – қабілеті, өз пәніне деген ерекше сүйіспеншілік пен асқан ыждаһаттылық, ұлы көштен қалмай, өзін – өзі жетілдіріп отыруы үлкен маңызға ие. Бүгінгі таңда ақпараттық – технологияның кең тараған уақыты. Инновациялық білім беруді тәжірибеде кеңінен қолданып, ағылшын тілін жетік меңгерту ұстаз алдында тұрған басты міндет.

Білім беру үрдісін ақпараттандыруда төмендегідей әдістемелік, педагогикалық міндеттерді шешуге болады:

- Білім беруде көлемді ақпаратқа қол жеткізе алу; білім алуға мотивацияның жоғарылауы; өз бетінше жұмыс істеу; өзін – өзі бақылау және т.б.

- Жеке тұлғаны жетілдіру (тұлғаның ой – өрісі, эстетикалық тәрбие, зерттеу жұмысымен шұғылдану іскерлігін дамыту, ақпараттық мәдениетін қалыптастыру және т.б.);

- Әлеуметтік тапсырысты жүзеге асыру (компьютерлік біліктілікті қалыптастыру, белгілі бір сала бойынша маман дайындау және т.б.)

- Оқу – тәрбие жұмысын жетілдіру « білім берудің сапасы мен тиімділігін арттыру, танымдық әрекеттің мотивін қамтамасыз ету, пәнаралық байланыстарды тереңдету және т.б.) [12].

Зерттеу жұмысымды қорытындылай келе, қазіргі таңда Қазақстанда цифрлы сауаттылық, үштілділік барысы ел тұрғындары арасында үлкен қолдау табатынын айқындадым. Ол жүргізілген сауалнама нәтижесі негізінде де расталып тұр, Айта кетейік, кең ауқымда жүргізілген сұрақ – жауап бойынша, ең негізгі деген бес сұрақ аясында, яғни сандық сауаттылықтың маңызы, үштілділікті қолдау, меңгеру, қолдану аясының кеңдігі, қажеттілі мәселелері талқыға салынып, аудиторияның басым көпшілігі көптілділікті қолдайтындарын мәлім етті. Аталмыш сипаттағы сауалнамалар ел көлемінде, түрлі аудитория бойынша, жас ерекшеліктері әр

– түрлі адамдар арасында ұйымдастырылып, үнемі бақылауға алынып отырады. Жалпы, білім беру барысында барынша оң нәтиже беретін тәсілдерді жүзеге асырып, ел дамуын ілгерілету біздің басты мақсатымыз.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Тоқаев Қ. «Сындарлы қоғамдық диалог – Қазақстанның тұрақтылығы мен өркендеуінің негізі» Жолдауы. 02.09.2020 ж.
<http://adilet.zan.kz/kaz/docs/K1900002019/links>
2. Кондаков А. Доклад А.М.Кондакова в ВШЭ – Школа в эпоху четвертой промышленной революций
3. «Цифрлық Қазақстан» мемлекеттік бағдарламасын бекіту туралы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2017 жылғы 12 желтоқсандағы № 827 қаулысы.
4. Елбасы Н.Ә.Назарбаевтың «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» атты мақаласы. –Астана, 2017, сәуір – 12.
5. «Активные методы обучения». Электронный курс. Международный Институт Развития «ЭкоПро», Образовательный портал «Мой университет»,
<http://www.moi-universitet.ru/>
6. Қазақстан Республикасында білім беруді және ғылымды дамытудың 2020 – 2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы бекіту туралы. Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2019 жылғы 27 желтоқсанындағы № 988 қаулысы.
7. 7. Цели в области устойчивого развития ООН. Цель 4.
8. Education 2030: Incheon Declaration and Framework for Action Towards inclusive and equitable quality education and lifelong learning for all.
9. Рассел Б. Воздействие науки на общество / Пер. с англ. В.Онышко. – М.: Изд-во иностранной литературы, 1952 – 76 б.
10. Нұрсұлтан Назарбаев «Қазақстанның үшінші жаңғыруы: жаһандық бәсекеге қабілеттілік» атты қазақ халқына жолдауы
11. 100 нақты қадам. Қазақстан Республикасы Президентінің 2015 жылғы 20 мамырдағы бағдарламасы: «Егемен Қазақстан» 20.05.2015 ж. № 92.
<http://adilet.zan.kz/kaz/docs/K1500000100>

ТІЛДІК БІЛІМ БЕРУДІҢ МАҢЫЗДЫ КОМПОНЕНТІ РЕТІНДЕ КӨПТІЛДІ ТҮЛҒАНЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУ

ФОРМИРОВАНИЕ ПОЛИЛИНГВАЛЬНОЙ ЛИЧНОСТИ КАК ВАЖНАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ ЯЗЫКОВОГО ОБРАЗОВАНИЯ

FORMATION OF A MULTILINGUAL PERSONALITY AS AN IMPORTANT COMPONENT OF LANGUAGE EDUCATION

Жаманаева Г. Н.

НАО «ЕНУ им. Л.Н. Гумилева»

Аннотация. Статя посвящена вопросу определения понятия «полилингвальная личность» и проблемам ее формирования. Важность четкого определения данной категории объясняется актуальностью проблемы формирования поликультурной языковой личности в языковом образовании. Полилингвальная личность рассматривается как языковая личность, развивающаяся в поликультурной среде на всех уровнях межкультурной коммуникации: глобальном, межэтническом и межличностном.

Первоочередная цель модернизации языкового образования на сегодняшний день заключается в формировании таковой полилингвальной личности. Реализация этой важной задачи - жизненная необходимость, актуальная проблема, обладающая тенденцией к развитию.

Аңдатпа: Мақала «көптілді тұлға» түсінігі мен оны қалыптастыру проблемаларын анықтауға арналған. Бұл категорияны нақты анықтаудың маңыздылығы тіл білімінде көп мәдениетті лингвистикалық тұлғаны қалыптастыру проблемасының өзектілігімен түсіндіріледі. Көптілді тұлға жеке тұлға ретінде қарастырылады, тілдік тұлға болып табылады, жаһандық, ұлтаралық және тұлғааралық деңгейлерде мәдениетті ортада дамиды.

Қазіргі кезде тілдік білім беруді модернизациялаудың басты мақсаты – осындай көптілді тұлғаны қалыптастыру. Осы маңызды міндетті іске асыру өмірлік қажеттілік, дамуға бейімді проблема болып табылады.

Abstract: The article is devoted to the issue of determining the concept of “multilingual personality” and the problems of its formation. The importance of a clear definition of this category is explained by the relevance of the problem of the formation of a multicultural linguistic personality in language education. A multilingual personality is considered as a linguistic personality, developing in a multicultural environment at all levels of intercultural communication: global, interethnic and interpersonal.

The primary goal of modernizing language education today is to form such a multilingual personality. Realization of this important task is a vital necessity, an urgent problem with a tendency to development.

Ключевые слова: полилингвизм, языковые цели, поликультурная личность, обучение языкам, полиязыковая личность, полиязычное образование.

Түйін сөздер: көптілділік, тілдік мақсаттар, көп мәдениетті тұлға, тілдік дайындық, көптілді тұлға, көптілді білім.

Keywords: multilingualism, linguistic goals, multicultural personality, language training, multilingual personality, multilingual education.

Мы живём и работаем во времена, когда происходит глобализация всех сфер деятельности человека, именно поэтому поликультурность, наряду с информационной и коммуникативной компетенциями, сегодня определена мировым образовательным сообществом как базовая компетенция образования и одно из главных направлений формирования мирового образовательного пространства.

В целях обеспечения конкурентоспособности страны и ее граждан в Республике Казахстан предложена поэтапная реализация культурного проекта «Триединство языков», согласно которому необходимо развитие трёх языков: казахского как государственного языка, русского как языка

межнационального общения и английского, как языка успешной интеграции в глобальную экономику.

Реальной основой для осуществления культурного проекта «Триединство языков» является «Концепция развития полиязычного образования в Республике Казахстан». В основу разработки данной Концепции легло осознание ее авторами социальной значимости языкового образования «как государственной, общественной, личностной ценности и необходимости усиления консолидирующей роли и расширения сферы функционирования казахского языка как государственного, русского как языка межнационального общения и английского как языка успешной интеграции в глобальную экономику». Целью Концепции является разработка стратегии и тактики реализации идей полиязычия в рамках новой парадигмы образования Республики Казахстан.

Еще древние говорили: «Человек столько раз человек, сколько иностранных языков он знает». Итак, кого же можно назвать полилингвальной личностью? Казахстанцы характеризуются полилингвальностью, так как государственным языком является казахский, языком межнационального общения – русский. Каждый из нас изучает определенный иностранный язык, как правило, английский. Современное казахстанское общество является ярким примером полилингвальной личности.

Полилингвизм как культурно-образовательный феномен, базовая функция которого состоит в предупреждении конфликта между различными культурными формами жизни людей и языковыми различиями, обуславливает движение личности к диалогу, взаимопониманию и культурному развитию. Следует отметить, что полилингвизм является неотъемлемой частью современного общества. Создание системы полиязычного и поликультурного образования в полиэтнической среде является требованием современных реалий. Языковые цели современного образования должны сводиться к следующему: полиязычие и поликультура; понимание и гармония между различными языковыми и культурными группами; овладение в совершенстве другим языком и повышение профессиональных шансов обучающихся на международном уровне. Гармонизация межэтнических и межкультурных отношений, как отмечено в стратегии государства, будет достигаться на основе укрепления толерантности и доверия в отношениях между казахстанскими этносами, дальнейшего развития культур и языков казахстанских этносов, интегрирующихся вокруг государственного языка и культуры казахского народа.

С позиции диалога культур человек, изучающий другой язык, сам также является носителем культуры собственного народа. Следовательно, изучаемый язык становится не просто средством коммуникации, а

средством межкультурного общения. Реальностью наших дней является поликультурное образование, ориентированное на культуру многих народов. Л.В. Щерба писал, что знание неродного языка помогает лучше понять устройство родного языка. На фоне встречи культур студенты более глубоко осознают своеобразие родной культуры. В современной лингвистике исследуется проблема отражения глубинной психологии народа в формах языка, в его семантике, лексике, морфологии и синтаксисе. Обращение к культурологическим факторам развивает кругозор студентов, учит сравнивать, сопоставлять, обобщать, делать выводы. Язык отражает представления людей о том, как устроен мир.

Целью и ожидаемым результатом полиязычного образования выступает полиязыковая личность. Анализируя вышеобозначенные понятия, авторы Концепции предлагают понятие «полиязыковая личность». «Полиязыковая личность – это активный носитель нескольких языков. Именно поэтому под поликультурной личностью понимается «индивид с развитым лингвистическим сознанием».

Для воспитания интеллектуальной личности требуются изменения сложившейся структуры школы, системы взаимоотношений, проектирования содержания образования, методик обучения, принципов оценивания учебных достижений.

Реалии современного этапа развития общества, языковая ситуация в Казахстане - многонациональном, с многовековой историей, в которой переплелись народы, нации, культуры, в настоящее время диктуют необходимость разработки основных методических принципов и подходов к формированию коммуникативной языковой личности.

Вместе с тем, интеграция в мировое экономическое пространство не представляется возможной без знания мировых языков, в частности английского языка. Актуальной задачей нашего государства является обеспечить успешную интеграцию в мировое образовательное пространство и обеспечение доступа учащихся к актуальной информации на любом из трех языков: казахском, русском, английском языках. Усиление международных контактов, повышение интереса к изучению языков привело к активизации межкультурного общения, что делает чрезвычайно актуальной проблему соотношения языка и культуры, как в национальном, так и на межнациональном уровне.

Целями обучения языкам является формирование духовно богатой, высоконравственной, образованной личности, ориентированной на приоритеты национальных ценностей при уважении к ценностям других цивилизаций, сознающей свою ответственность перед обществом в целом, перед каждым ее членом, перед окружающей его живой природой, адаптирующейся к изменяющимся условиям жизни, активно готовой влиять на них для достижения общественного прогресса. При обучении языку мы

должны формировать личность как носитель языка с ее этно-, социо-, психологическими особенностями, способную ощущать язык как высший дар, как национальную и общечеловеческую ценность.

Поликультурная личность должна обладать и достаточно ярким художественно-эстетическим сознанием, прежде всего целостным мировоззрением. Поликультурная личность – индивид с развитым лингвистическим сознанием. Знание родного и государственного языков, изучение иностранного языка расширяют кругозор личности, содействуют ее многогранному развитию, способствуют формированию установки на толерантность и объемное видение мира. Важными критериями поликультурной личности являются такие качества, как «эмпатия, конфликтоустойчивость, толерантность, то есть потенциальная возможность субъектов к ведению диалога. Знание языков индивидом является непреложным требованием для процесса межкультурной коммуникации».

Поликультурная, полилингвальная личность – это человек, который представляет интересы определенной культурной группы и в то же время является патриотом своей страны и гражданином мира, т.е. принимает активное участие в решении глобальных проблем и осознает ответственность за судьбу планеты.

Формирование полилингвальной личности – одно из основных направлений развития поликультурного образовательного пространства многонационального Казахстана. Определение требуемых качеств личности посредством исследования и учета потребностей общения, выработка методик их формирования в процессе обучения языкам выдвигаются как первоочередные цели образовательного процесса в этой области. Целью обучения языкам определяется не набор конкретных умений, не получение отдельных знаний о культуре страны изучаемого языка, а формирование такой языковой личности, которая будет способна к активной и продуктивной жизнедеятельности в глобальном поликультурном обществе, будет обладать развитым чувством понимания и уважения других культур, умением жить в мире и согласии с людьми как представителями разных лингвокультурных групп. Именно такую языковую личность мы называем поликультурной.

Евразийский национальный университет имени Л.Н.Гумилева – один из ведущих вузов в стране. Его поликультурное пространство формируется, во-первых, фактором многонациональности студенческого контингента, во-вторых, обучением на трех языках: казахском, русском, английском. В 2020-2021 учебном году здесь обучалось 15548 студентов, из них 15005 казахов, 176 русских, 24 украинцев, 10 белорусов, 88 узбеков, 17 азербайджанцев, 1 грузин, 37 татар, 22 туркмена, 7 кыргызов, 7 уйгуров, 36 корейцев.

В учебный процесс практически всех факультетов вводятся отдельные учебные курсы профильного типа, которые читаются на английском языке.

На вопрос, какой должна быть личность в поликультурном пространстве, большинство респондентов – студентов ЕНУ им. Л. Н. Гумилева ответили, что личность в поликультурном пространстве должна знать не менее 3-х языков, знать культуру их носителей, традиции, быть разносторонним, знать политику и экономику.

Полиязычие и полиязычное образование – это веление времени, поскольку весь мир полиэтичен, полилингвистичен. Студенты и преподаватели Евразийского национального университета им. Л.Н. Гумилева едины во мнении, что для достижения взаимопонимания между людьми, преодоления трудностей межкультурной коммуникации важно изучать языки и культуру народов.

Таким образом, полилингвальная личность – это в реалиях сегодняшнего дня не только возможность, но и необходимость. Полилингвальная личность – это личность поликультурная, индивид с развитым лингвистическим, историко-культурным сознанием, обладающий высокой степенью понимания и уважения других культур, умением жить в мире и согласии в социуме, погружаясь в специфику другой культуры и адекватно реагировать на проявления другой культуры. Тот, кто владеет несколькими иностранными языками, идет в ногу со временем.

Использованные литературы

1. Баяндина З. К., Нурмагамбетова Ж. С. Полилингвальное обучение в качестве одного из факторов полной социализации в современном обществе // Международный журнал прикладных и фундаментальных исследований. – 2014. – № 8-4. – С. 142-142
2. Материалы регионального форума педагогической общественности, посвященного 180-летию К. Д. Ушинского. Петропавловск, 3-4 марта 2004 года.
3. Асмагамбетова Б. М. Межкультурное обучение как полилог языков и культур: сборник статей / Отв. ред. Е. А. Журавлёва. – Астана: Изд-во ЕНУ им. Л.Н. Гумилева, 2016. – С. 232
4. Сираева М. Н. Методы и формы организации поликультурного образования студенческой молодежи в современном вузе // Известия Российского государственного педагогического университета им. А.И. Герцена. – 2008. – Вып. № 88. – С.229-232
5. Башарулы Р. Методология развития поликультурного образования в Казахстане: монография. – Алматы: Ғылым, 2002
6. Сыродеева А.А. Поликультурное образование: Учебное-методическое пособие. - М., 2001

ФОРМИРОВАНИЕ ХИМИЧЕСКИХ ПОНЯТИЙ В УСЛОВИЯХ БИЛИНГВАЛЬНОГО ОБУЧЕНИЯ ХИМИИ В ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ШКОЛЕ

ЖАЛПЫ БІЛІМ БЕРЕТІН МЕКТЕПТЕ ХИМИЯНЫ БИЛИНГВАЛДЫ ОҚЫТУ ЖАҒДАЙЫНДА ХИМИЯЛЫҚ ҰҒЫМДАРДЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУ

FORMATION OF CHEMICAL CONCEPTS IN THE CONDITIONS OF BILINGUAL CHEMISTRY EDUCATION IN A SECONDARY SCHOOL

Жолдыбаева Д.Т.

*Средняя общеобразовательная
школа имени М.Ауэзова, города Павлодар*

***Аннотация:** Статья посвящена актуальной проблеме преподавание предметов естественно - математического направления эффективно тогда, когда учащиеся имеют определенный базовый уровень знаний и умений по английскому языку и свободно ориентируются в специфической технической терминологии. Автор раскрывает задачи развития полиязычного образования в школе, посредством изучения химии на английском языке.*

***Аңдатпа.** Бұл мақала оқушылардың ағылшын тілінде белгілі бір білім мен дағдылардың негізгі деңгейіне ие болған және нақты техникалық терминологияны еркін меңгерген кезде жаратылыстану-математикалық бағыттағы пәндерді оқытудың өзекті мәселесіне арналған. Автор химияны ағылшын тілінде оқыту арқылы мектепте көптілді білім беруді дамыту міндеттерін ашады.*

***Abstract.** The article is devoted to the actual problem of teaching natural - mathematical subjects effectively when students have a certain basic level of knowledge and skills in English and are fluent in specific technical terminology. The author reveals the tasks of the development of multilingual education at school, through the study of chemistry in English.*

***Ключевые слова:** полиязычие, химический, учащийся, развитие, личность, школа, знание, материал.*

***Түйін сөздер:** көптілділік, химиялық, оқушылар, даму, тұлға, мектеп, білім, материал.*

***Keywords:** multilingualism, chemistry, student, development, personality, school, knowledge, material.*

Внедрение в учебно-воспитательный процесс общеобразовательной школы обучения на трех языках – это, безусловно, значительный шаг вперед в направлении реализации Концепции развития образования Республики Казахстан до 2015 года, одной из базовых компетенций которой являются трехязычие, евразийская поликультурность, коммуникативность и технократичность [1, 1].

«Казахстан должен восприниматься во всем мире как высокообразованная страна, – неоднократно подчёркивал Президент, – население которой пользуется тремя языками. Это: казахский язык –

государственный язык, русский язык – как язык межнационального общения и английский язык – язык успешной интеграции в глобальную экономику» [2, 5].

В основных положениях Концепции говорится о необходимости качественным владением иностранным языком выпускника современной школы, – это назревшая жизненная необходимость, поскольку интенсивные темпы и уровень развития науки и техники в мире требуют свободного владения иностранными языками для более качественного и полноценного получения необходимых теоретических и практических знаний, умений и навыков. Эти положения уже успешно реализовываются в школах, где обучение ведется на казахском, русском и английском языках. Это способствует выработке коммуникативных навыков учащихся. Кроме того, обучение на трёх языках, и, как следствие, владение ими практически в совершенстве, будет способствовать приобщению учащихся к культуре и традициям разных народов. А это есть ни что иное, как формирование полиязыковой личности [1, с. 3].

Полиязыковая личность – это активный носитель нескольких языков, представляющий собой: личность речевую – комплекс психофизиологических свойств, позволяющих индивиду осуществлять речевую деятельность одновременно на нескольких языках; личность коммуникативную – совокупность способностей к вербальному поведению и использованию нескольких языков как средства общения с представителями разных лингвосоциумов; личность словарную, или этносемантическую, – симбиоз мировоззренческих установок, ценностных направленностей, поведенческого опыта, интегрированно отраженных в лексической системе нескольких языков.

Владение казахским, русским языком и иностранными языками становится в современном обществе неотъемлемым компонентом личной и профессиональной деятельности человечества. Всё это в целом вызывает потребность в большом количестве граждан, практически и профессионально владеющих несколькими языками и получающих в связи с этим реальные шансы занять в обществе более престижное как в социальном, так и в профессиональном отношении положение.

Главная цель, стоящая перед учителями и учениками школы, это развитие поликультурной личности, знающей обычаи и традиции своего народа, владеющей несколькими языками, способной осуществлять коммуникативно – деятельностные операции на трёх языках во всех ситуациях, стремящийся к саморазвитию и самосовершенствованию.

Всем известно, что преподавание предметов естественно – математического направления эффективно тогда, когда учащиеся имеют определенный базовый уровень знаний и умений по английскому языку и свободно ориентируются в специфической технической терминологии.

В нашей школе полиязычие развивается с каждым годом, у учащихся есть возможность изучать биологию на английском, и появилась возможность изучать химию на английском языке. В школе создаются все условия для углубленного изучения предметов, а также для изучения их на разных языках.

Впервые внедрили компонент по выбору «Фундаментальная химия» в 7-8 классах. Целью нашего курса является развитие полиязычного образования в школе, посредством изучения химии на английском языке. Задачами нашей программы являются: конкретизация химических знаний по основным разделам предмета; развитие навыков самостоятельной работы; развитие умений логически мыслить, воспитание воли к преодолению трудностей.

Ожидаемым результатом программы является формирование химически образованной (функционально грамотной, допрофессионально компетентной), культурно развитой, духовно творческой личности, готовой к жизнедеятельности в постоянно меняющейся среде (социально-экономической, культурно-образовательной, ценностно-ориентационной, научно-технической и т.д.).

Для достижения цели мы используем иноязычный материал, который предоставляет огромные возможности для реализации межпредметных связей химии с иностранным языком и повышает мотивацию изучения химии. Однако нужно тщательно отбирать материал, используемый на уроке. Тексты, аудиозаписи, демонстрации должны соответствовать теме урока, уровню развития знаний и умений учащихся по химии и иностранному языку, не содержать химических и лингвистических ошибок.

Можно использовать различные формы включения материала на иностранном языке в урок химии. Вот несколько примеров: 1. Работа с текстовой информацией (чтение, перевод, пересказ текстов по химии на иностранном языке). Этот вид работы наилучшим образом позволяет ученикам расширить запас иностранных слов в области химии. Тексты к занятиям лучше всего подбирать из иностранных учебников по химии (можно из Интернета). Если же учитель сам составляет их, то ему нужно проверять свои материалы с помощью научно-технических словарей и пособий по переводу.

В качестве нашего учебного материала мы приведем пример текста на английском языке по теме “Water” («Вода») для учеников 8 класса. Подчеркнуты те слова, на которые ученикам нужно обратить внимание и выучить.

Water is a compound of hydrogen and oxygen. The chemical name for water is hydrogen oxide.

Three-quarters of the Earth’s surface is covered in water. This makes water the most common material on Earth. Like other substances, water can exist as a

liquid, as a gas or a solid. Water in the form of gas is commonly called steam. Solid water is ice. We can change one form into another form by simply changing the conditions, for example by heating it up or cooling it down. The change from one form to another is usually called a change of state.

Water in its three forms plays an important part in nature. We have to remember that water is essential for all forms of life. If water didn't evaporate, it would all stay in the sea. Then there would be no life on the land at all. But because of evaporation, water is constantly moving from the sea to the land, and back again. This is called "the water cycle".

Вода – это соединение водорода и кислорода. Химическое название воды – оксид водорода. 3/4 поверхности Земли покрыто водой. Это делает ее самым распространенным веществом на Земле. Как и другие вещества, вода может существовать в виде жидкости, газа или твердого тела. Вода в виде газа обычно называется «пар». Твердая вода – лед. Мы можем изменить одну форму на другую простым изменением условий, например, нагреванием или охлаждением. Изменение одной формы на другую обычно называется изменением агрегатного состояния. Вода в трех агрегатных состояниях играет важную роль в природе. Мы должны вспомнить, что вода необходима для всех форм жизни. Если бы вода не испарялась, то она оставалась бы в море. Тогда не было бы жизни на земле. Но из-за испарения вода постоянно перемещается из моря на сушу и возвращается обратно. Этот процесс называется «круговоротом воды».

2. Беседа на иностранном языке по химической тематике. Целью беседы является вовлечение учащихся в непосредственную коммуникацию на иностранном языке, что позволяет выражать свои мысли и развивает умение внимательно слушать других говорящих людей.

Здесь важным является составление вопросов по теме на иностранном языке. Мы предлагаем вопросы учителя к беседе по теме "Phosphorus" («Фосфор») (9 класс).

1. What are the points of similarity and the points of difference of white and red phosphorus?

2. How can red phosphorus be turned into white, and white phosphorus back into red phosphorus.

3. What practical application has free phosphorus in everyday life?

4. What chemical properties of phosphorus make this application possible?

5. What phosphorus compounds occur in nature?

6. What would be the consequences of the disappearance of phosphorus from our bones? From our muscles? From the soil?

1. Каковы сходства и различия между белым и красным фосфором?

2. Как можно перевести красный фосфор в белый и наоборот?

3. Какое практическое применение имеет фосфор в повседневной жизни?

4. На каких химических свойствах основывается практическое применение фосфора?

5. Какие соединения фосфора встречаются в природе?

6. Каковы были бы последствия, если бы фосфор исчез из наших костей? Из наших мышц? Из почвы?

При демонстрации занимательного химического эксперимента учащийся демонстрирует и комментирует его на иностранном языке или с элементами иностранного языка. Ученик в процессе билингвальной коммуникативной деятельности проходит через три основные стадии: подготовительная (мотивация со стороны учителя и получение алгоритма действий), основная (подготовка и показ эксперимента с описанием на иностранном языке или с элементами иностранного языка) и итоговая (подведение итогов выполнения задания и обсуждение результатов). Метаграмма – загадка, в которой новое слово можно получить, заменив в исходном слове лишь одну букву на другую. Например, If you change one letter in the middle of the Russian name of this chemical element you'll get the word meaning a very cruel ruler. Если вы измените одну букву в середине русского названия химического элемента, то получите слово, обозначающее жестокого правителя (титан – тиран).

Анаграмма – загадка, в которой загаданное слово получают из данного слова путем перестановки букв и слогов, а также при обратном чтении (справа налево).

Например, In the name of this chemical element replace the first letter to the end of the word and you'll get the name of the mineral resource. В названии химического элемента переставьте первую букву в конец слова и вы получите название полезного ископаемого (фтор – торф). «Третий лишний» – игра по отгадыванию лишней химической формулы на основе анализа имеющихся формул. Например, Try to guess which chemical formula is the odd one? (Догадайся, какая химическая формула лишняя?) HNO_3 H_2SO_4 HCl
The answer (ответ) – HCl [3, 35].

Изучение «Фундаментальной химии» не вызывает больших проблем у учащихся, так как у них уже имеются базовые знания английского языка и им не сложно ориентироваться в химической технологии. Но небольшие сложности все - таки возникают, например, неоднородность знания иностранного языка всеми учащимися. Также проблемой является отсутствие специальной методической литературы на иностранном языке.

Использованные литературы

1. Концепция развития образования Республики Казахстан до 2015 года.
2. Назарбаев Н.А. Социальная модернизация Казахстана: Двадцать шагов к Обществу Всеобщего Труда // Казахстанская правда. — 2012. — № 218-219. — 10 июля.

ҮШ ТІЛДІ БІЛІМ БЕРУ КӨРІНІСТЕРІ

MANIFESTATIONS OF TRILINGUAL EDUCATION

ПРОЯВЛЕНИЯ ТРЕХЪЯЗЫЧНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Жумабаева З. Е.,

*п.ғ.к., профессор, Ы.Алтынсарин атын. Ұлттық
білім академиясының жетекші ғылыми қызметкері*

***Аңдатпа.** Аталмыш мақалада мемлекеттік және басқа тілдерді меңгеру, көптілді тұлғаны қалыптастыру мәселелері қарастырылған. Автор бүгінгі көптілді тұлға – ертеңгі белсенді мемлекет қайраткері, қоғам қайраткері; Қазақстандық тұлғаның өз ана тілін, мемлекеттік тілді білуі – парыз, арнайы міндет қана емес, адами, рухани қазына, ал басқа ел тілдерді (екінші / үшінші тілдің кең тараған форматындағы нұсқасының бірін) білуі – нарық кеңістігіндегі көпмәдениетті білімді болудағы жетістік деп көрсетеді.*

***Аннотация.** В данной статье раскрыты вопросы усвоения государственного и других языков, формирование полилингвальной личности. В статье говорится, что знание многих языков является площадкой для развития креативной личности. Отмечаются условия, надлежащий спрос цивилизации на владение несколькими языками, культурой. Рассмотрены вопросы об процессах обновления, об изменениях, требованиях настоящего времени по развитию личности средствами языкового поля.*

***Abstract.** This article discusses the issues of mastering the state and other languages, the formation of a polylingual personality. Knowledge of many languages is a platform for the development of a creative personality. The conditions, the proper demand of civilization for the command of several languages, culture are noted. The questions about the processes of renewal, about changes, the requirements of the present time for the development of personality by means of the language field are considered.*

***Түйін сөздер:** мемлекеттік тіл, көплингвалды тұлға, өркениет сұранысы, мәдениет, өзгерістер, жаңару*

***Ключевые слова:** государственный язык, полилингвальная личность, спрос цивилизации, культура, изменение, обновление*

***Key words:** state language, polylingual personality, demand of civilization, culture, change, renewal*

Көптілділікке бейімділік мектепке дейінгі жастан бастап қалыптаса бастайды. Егер балабақшадан бастап үш тілді оқытсақ, тілдік қарым-қатынастық дағдылары ғана қалыптасып қоймай, сонымен қатар үш түрлі ойлауды да үйренеді. Елдің ертеңгі өресі биік, дүниетанымы кең, кемел

ойлы азаматтарын өсіру үшін бүгінгі ұрпаққа ұлттық рухани қазынаны әлемдік озық ой-пікірімен ұштастырған сапалы білім мен тәрбие берілуі қажет.

Қос тілді меңгерген адам әуелі өз тілінде ой қорытып, туған халқына өнеге болып, өзге жұртпен бәсекеде ырықты орынды иеленіп, сан мәдениетті санасына салып сараптай алса, онда ол өз өмірін қалай да мағыналы өткізетін интеллектуалды тұлға болып жетілері сөзсіз.

Отандық ғалымдар билингвалды, көплингвалды болудың зияны жоқ, бірақ алғашқы тәрбиені ана тілінде қабылдап, қазақ халқының рухани қасиетімен жетілген тұлға кейін қандай ортада жүріп, қанша тіл үйренсе де, өз тілін ұмытпайтын болатынын білдіріп отыр.

Жас ұрпақтың болашағы үшін, олардың билингвалды ғана болып қалмай, қайта көп тілді меңгеруіне барынша назар аудару керек. Себебі, үдемелі жаңғыртудың ауқымы мен күрделілігі мемлекеттік басқару тиімділігінің жоғары дәрежелі болуын талап етеді. Мемлекеттің қоғам өмірінің барлық салаларындағы жаңарту үдерісін басқаруды өз қолына алып, оған қажетті жағдайлар жасап отырғаны қазіргі социум көріністерінде ашық байқалады.

Отандық нарық құбылыстарының өсуін ынталандыру, экономикалық және саяси институттарды қалыптастыру, құқықтық нормаларды жетілдіру, білім беру мен денсаулық сақтау жүйелерін дамыту, қауіпсіздік пен жалпыұлттық бірлікті нығайту үшін, бұл айтылған мақсаттарға жету үшін, дамыған дәуірге ойдағыдай сәйкестеніп, өзге жұртпен теңелу үшін көп тілді үйрену міндеті қойылып отыр [1, 15].

Оның ішінде ағылшын тілі өркениет сұраныстарына жауап беретін жаңа ақпарат таратушы инженерлік-компьютерлік технологиялар тілі, бизнес пен экономика тілі, халықаралық қатынастар мен іскерлік тілі, белгілі бір әлеуметтік топтар үшін жоғары еңбекақы мен тұрақты жұмыс орнын сақтап тұруға мүмкіндігі бар тіл болып тұр.

Ата Заңымызда бірнеше тілдердің қай-қайсысын да меңгеруге еркіндік берілген. Көплингвалды тұлға болу – заман талабының сұранысы болып отыр. Бір халықтың мәдениетін басқа бір халықтың мәдениетімен салыстыру арқылы ғана біз өмір сүріп жатқан әлеміміздің сипатын әр алуан, әрі тұтас көруге мүмкіндік беретін ұлттық мәдениеттің барлық ерекшеліктерін және құндылықтарын сезіне аламыз.

Мектепке дейінгі жастағы балаларды балабақша оқу үдерісінде алғашқы үш тілді оқытудың нұсқасын іске асыру қажеттіліктің бірі. Болашақта тұлғаға арнайы білім кеңістігінде, әлем ғылымының жан-жақты нұсқаларына, өз қабілетін танытуына беретін мүмкіншілік. Адами капиталдың рухани-адамгершілігін арттыру үшін өзгеріліп жатқан дүниеде қарым-қатынас, әлеуметтік ортада сапалы көрсеткішке ие болу үшін жаңа форматқа сәйкес тәрбиелену қажет. Бүгінгі таңда Қазақстанға ақпараттық-

технологиялық, ғылыми, медициналық т.б. салаларда жаңалықтарды, әлемдік іргелі ақпараттық хабарларды сыни ойлау кеңістігінде қабылдау, оны ана тілінде және екінші / үшінші тілдерде тұлға игілігіне пайдалану үшін, әлем аренасына шығу үшін көп тіл білетін қазақстандық мамандар қажет. Бұл қазіргі оқу орындарының барлық салаларына маңызды талап, орындалатын міндет, арнайы мақсаттар жүктейді:

- білім беру кеңістігінде креативті ойлы, сын тұрғысынан білімі өнімді қабылдайтын және оны шығармашылықпен пайдаға енгізе алатын, әлеуметтік ортада ойын еркін түрде бірнеше тілде жеткізе алатын тұлғаның қалыптасуы бүгінгі білімдендіру мекемелеріне қойылатын уақыт шарттылығы;

- көплингвалды, көпмәдениетті, санатты, саналы тұлғаны қалыптастыру;

- ең кем дегенді ана тілін, екінші//үшінші тілдерді жетік білетін тұлғаны тәрбиелеу [2].

Келешек ұрпақтың билингвалды, тіпті көпилингвалды болуы аса қажетті. Елбасымыз айтқандай «үштұғырлы тілде қазақ тілі үш тілдің біреуі болып қалмайды. Үш тілдің біріншісі, негізгісі, бастысы, маңыздысы болады. Себебі, қазақ тілі – Қазақстан Республикасының мемлекеттік тілі».

Бүгінде үш тілді білім беру көріністері, яғни жеке тұлға полилингвалды және полимәдениетті болуы үшін көп жұмыстар жүргізіліп отыр: ол үш тілді оқытуға кіріскен жоо-лар, арнайы мектептер, арнайы балабақшалар, арнайы жаңартылып, кіріктірілген білім мазмұны мен бағдарламалары.

Көплингвалды білім беру дегеніміз – білім алушыларды көп тілді біліп қоюы ғана емес, сонымен қатар халықтардың дәстүрлері мен мәдени құндылықтарын біліп, басқа ұлттар мен ұлыстарды кадірлеп, құрметтеуге үйрету.

Әлеуметтік жаңарулар, ғылыми-техникалық өзгерістер кезеңіне – әлеуметтік-қоғамдық қатынастар дамуының маңызды құралы ретінде – тілдік үдерістерде өзгерістер жүргізілуде. Тіл кеңістігінде де басқа жаңару құралдары сияқты үнемі өзгерістер мен даму болады. Қазақстан Республикасында көптілділік негізінде оқу үрдісін ұйымдастыру бойынша белгілі тәжірибе жинақталған. Қазіргі уақытта қазақ тілін және өзге халықаралық қарым-қатынас тілдері (ағылшын тілі және т.б.) сынды индикаторлар білімдендіру мақсатын тереңдетіп отыр.

Болашақ мамандардың дүниежүзілік кеңістікке шығуы, олардың шетелдік әріптестермен барлық салада инновациялық қарым-қатынас жасай алуы, олардың шетел тілінен алған білім деңгейлерін халықаралық стандартқа сай жоғары сатыға жеткізу оқу орындарының құзыретінде.

Біздің білім алушылар әлемдегі тілдердің бірін меңгеріп, халықаралық деңгейде өздерін таныта алса, білімдерін керсетсе, ол тұлға ретінде өзі үшін ғана емес, біз үшін де үлкен жетістік.

Жеке тұлға өз тілімен қатар шетел тілін үйренуде, сол тілде сөйлейтін халықтардың тарихы, мәдениеті, өнерін салт-дәстүрі, ішкі-сыртқы саясаты, білім-беру жүйесі, ғылымның соңғы жаңалықтары, отбасы жағдайы, жастардың өмір сүру қағидалары және толып жатқан салалардан хабардар болады. Бұл мектеп қабырғасын кеше ғана артқа тастаған, өмір туралы ой толғамы әлі толыспаған, көп нәрсеге еліктеп жастарға үлкен бір жаңалық және беймәлім бір әлемнің есігін ашқанмен тең құбылыс. Осы тұста, оқытушылар тұлғаларға сол елдердің мәдениетінің, салт-дәстүрінің, тәлім-тәрбиесінің үлгі болатын жақсы жақтарын үйретіп, жаман жақтарынан аулақ болуға тәрбиелеуіміз керек.

Әр түрлі тілдер қоғамына сәйкес сол қоғамды құрайтындардың өзара түсінісуінің басты құралы. Екінші//үшінші тілдерді оқып-үйрену кез-келген ұлттың өзінің туған ана тілін байытады, оның қолданылу аясы мен табиғи нәрін ашып, терең түсінуге икемдейді.

Шетел тілін білуді қалаған адам өзіне жаңа бір әлем мен жаңа мәдениетті ашады. Екінші//үшінші тілдерді үйреніп, білу жаңа бір кеңістікке алып баратын құрал секілді. Сондықтан да, бүкіл әлем зиялыларының мүмкіндігінше екінші//үшінші тілдерді көбірек білгілері келетіні қалыпты көрініске айналуы тиіс.

Шетел тілін білу тек зиялылықтың көрсеткіші ғана емес, кез-келген маманның заман ағымының өсіп-өркендеуіне орай өз мамандығы саласында жан-жақты хабардар, өз ісінің нағыз маманы болу үшін кәсіби мамандық бойынша арнайы ғылыми еңбектерді екінші//үшінші тілдерде, шетел тілдерінде оқып-үйренуі – бүгінгі күннің кезек күттірмейтін мәселелерінің бірі. Жоғары білімді маман өзінің кәсіби мамандығы бойынша ғылыми әдебиеттерді түпнұсқадан оқып-түсініп, өзіне қажетті біліми өнімді алып, сөйлей алуы мен бірге басқа да тілдерде оқып білуі керек.

ҚР-сындағы қазіргі тілдік даму саясатына жасалған жұмыстар оның кешенді сипатқа ие екендігін көрсетеді, монотілділік, көптілділік пен интернационалдандыру элементтері топтастырылған. Қазақ тілінің мемлекеттік тілі рөлінің арттуы тілдік көріністі жаңаландыру саясатының даму сипатында екенін дәлелдейді. Қазақ тілінің ұлттық тіл ретінде мәртебесі әлеуметтік саясаттың мемлекеттік тілде екенін көрсетеді. Орыс және басқа тілдер мәртебелерінің заңды түрде айқындалуы мен қорғалуы көптілділік саясатты сипаттайды.

Көп тіл білу – талант. «Жеті жұрттың тілін біл, жеті түрлі ғылым біл» деген ата-бабамыздан бізге жеткен ұран нақты ХХІ ғасыр ұстанымдарына сәйкес келуі де тегін емес. Екінші//үшінші тілдерді, басқа елдің тілін үйрену

тұлғаның жеке құзыреті ғана емес, сонымен қатар ел болашағы үшін қажет болатыны ақиқат.

Мемлекеттік тіл тұғыры әрдайым биік. Мемлекет тірегі – мемлекеттік тіл. Ұлт тілі мемлекеттік тілі ретінде ұлттың рухани байлығын сақтайтын, байытатын, дамытатын, ұрпақтан-ұрпаққа жеткізетін баға жетпес қазына. Алдыңғы ұрпақтармен, ата-бабаларымызбен рухани сабақтастығымызды жоғалтып алмас үшін бүгінгі және ертеңгі ұрпақтың сана сезімін ана тілі негізінде оятып, тәрбиелеп отыру білім берушілер мен ата-ананың арнайы міндеті. Жеке тұлғаны қалыптастыруда ана тілімен қатар шетел тілін меңгеру заман талабы. Бүгінгі күні ғылыми әдебиеттерде көптілділік мәселесіне түрлі пікірлер берілген. Ғылыми әдебиеттерде біртілділік, қостілділік және үштілділік, көптілділік деген ұғымдар беріледі.

Қазақстанның геосаяси жағдайын ескерсек, отандастардың, тұлғаның мемлекеттік тілді игеруі – отаншылдық рухты көтеруге және сақтауға, ұлтты қалыптастыруға, ана тілді құрметтеуге, оның әлемдік аренада қолданысқа шығарына – өркениеттік шартты құбылыстардың қатарынан табылады. Ал ұлттық тілде мәртебе – шетел тілдерін оқыту арқылы да жүзеге асырылады [3].

Тілді қарым-қатынас құралы ретінде меңгере отырып, оны жетілдіріп, ұштай түсумен қатар, сөз шеберлігі, сөйлеуден әдептілік секілді қасиеттерді тұлға бойына сіңіреді. Көптілділікке үйрену арқылы тұлға оқып отырған елдердің мәдени мұрасымен, халқының ғұрып-дәстүрімен, ғылым мен білім салаларының даму дәрежесімен танысады, рухани танымын кеңейтеді. Тіл білу жан-жақты білімді, дамыған тұлға болу деген сөз. Білімденушілердің өз тарапында ерекше тұлға болып қалыптасу деңгейінің жоғары болуы, білімді болуы еліміздің, өркениетіміздің болашақта жоғары дамуына, алдыңғы қатарлы дамыған елдер қатарына жақын кезеңде қосылуына жол ашады.

«Жеті жұрттың тілін біл, жеті түрлі ғылым біл» ұраны болашақ ұрпақты көптілділікке баулуды міндеттеп отырғаны байқалады. Бүгінгі көптілді тұлға – ертеңгі мемлекет қайраткері, қоғам қайраткері. Қазақстандық тұлғаның өз ана тілін, мемлекеттік тілді білуі – парыз, арнайы міндет қана емес, адами, рухани қазына, ал басқа тілдерді білуі – нарық кеңістігіндегі, көпмәдениетті білімді, креативті болудағы жетістік.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Қасенова. Д.А. Шетел тілін оқыту әдістемесінде коммуникативтік біліктілікті қалыптастырудың артықшылықтары мен принциптері//«Мектептегі шет тілі» республикалық әдістемелік-педагогикалық журнал. №1, 2010.– 15-25 б.

2. Койтасова Г.А. Шет тілін инновациялы оқытуда жаһандану заманының көптілді болашақ жас маман иелерін лингво-мәдени бағытта даярлау // ҚазҰУ хабаршысы. Филология сериясы. №1, 2012. – 12-20 б.

ТЕКСТ КАК ОСНОВА ОТБОРА СОДЕРЖАНИЯ ИНОЯЗЫЧНОЙ КОММУНИКАЦИИ

МӘТІН ШЕТЕЛДІК ҚАРЫМ-ҚАТЫНАС МАЗМҰНЫН ТАҢДАУДЫҢ НЕГІЗІ РЕТІНДЕ

TEXT AS A BASE FOR SELECTION OF THE CONTENT OF ENGLISH SPEAKING COMMUNICATION

Жумабекова Б.К., Адилова Л.

*к.ф.н., профессор НАО «Торайгыров-университет»
магистрант специальности «иностраный язык: 2 иностранных
языка» Актюбинского государственного университета*

***Аннотация.** В статье рассматривается актуальный вопрос. В ходе учебного процесса необходимо правильно планировать типологию текстов. В каждой теме важно выявить тип текста и на основе его структурной и типовой особенности показать пути обучения англоязычной коммуникации.*

***Аңдатпа.** Мақалада мәтінмен жұмыс істеу сында өзекті мәселеге назар аударылған. Оқыту бірлігі ретіндегі мәтіннің типологиясы жыл бойы оқыту процесінде дұрыс жоспарлану керектігін айта келе, автор әрбір тақырып бойынша ең белсенді мәтіннің типін басымды етіп алып, соның құрылымдық және типтік мазмұндық ерекшеліктері негізінде шеттілдік коммуникацияға үйрету жолдарын көрсеткен.*

***Abstract.** The article considers urgent issue. In the process of teaching it is necessary to plan typology of texts in proper way. In each topic it is important to reveal the type of text and on its base its structural and typical features to show the ways of teaching English communication.*

***Ключевые слова:** текст, повествование, описание, рассуждение, типовая конструкция, синонимический ряд типовых конструкций, лексическая и грамматическая доминанта.*

***Түйінді сөздер:** мәтін, баяндау, сипаттау, пайымдау, типтік конструкция, типтік конструкциялардың синонимдік қатары, лексикалық және грамматикалық доминант.*

***Key words:** text, narration, description, argument, typical construction, synonyms of typical construction, lexical and grammar dominant.*

Текст – главный продукт речи, глубинное содержание которого ориентируется в рамках каждой темы на опыт человечества. Прототип любого текста является абстрагированным выражением какой-то типологии мысли. Это свойство текста позволяет ученым разных направлений науки

управлять аспектом продуцирования текста. Эти идеи отражены и в научных трудах К.Н.Булатбаевой [1,2 и др.].

Совершенный текст – это текст, структурно построенный на накопленном логическом опыте человечества с реализованными идеями автора. Так, общая типология текста в лингводидактической науке на основе функционально-семантической характеристики представляет собой три разновидности: повествование, описание и рассуждение. Утвердившиеся типы, как видим, родились от запроса человека в общении: рассказать, что произошло; описать какой-либо объект; выразить собственные мысли относительно темы или ситуации. Основная цель порождения текста позволило исследователям языка вывести и типологию композиции. Если сравнить три этих типа, то композиционно они разнятся между собой. Поэтому в обучении языку прежде всего важно исходить из формулировки текста и соответственно определить тип текста и структуру расположения его частей. Видение структуры текста – важное условие для изучающего язык. От этого зависит подбор лексики и грамматических средств для каждой семантической части.

Известные ученые в области изучения текста при анализе последнего обращают внимание на композицию текста, средства связи между предложениями и связи между смысловыми частями текста (Нечаева О.А.[3], Гальперин И.Р.[4] Левицкий Ю.А. [5] Лосева Л.М.[6]).

Функционально-смысловые типы речи (термин О.А.Нечаевой) различаются между собой по коммуникативно-прагматической функции, типу логического содержания, структуре, используемому набору языковых средств. Описание реализует задачу автора представить предметы в их качественной определённости путём перечисления их признаков; повествование — передать последовательность событий; рассуждение – убедить читателя в существовании причинно-следственных связей между явлениями [7].

В целях обучения иностранному языку нас больше интересует понятие лексической и грамматической доминанты в тексте в зависимости от типа текста. Опираясь на всем известную типологию текста на функционально-семантической основе, мы ставим цель обучения этим типам текста с учетом лексических и грамматических доминант в тексте определенного типа. В этом направлении интересна, на наш взгляд, статья Л.С. Чечулиной из Уральского государственного педагогического университета: в статье «Функциональный анализ грамматических явлений в тексте» рассматривает вопрос о связи между явлениями грамматической доминанты и процессом смыслообразования [8]. Развивая эти идеи, мы на основе типологического смыслообразования пытаемся вывести лексико-грамматические доминанты, обеспечивающие повторяемость языковых средств в текстах того или иного типа. Такая закономерность

функционирования языковых средств создает условия для учебной коммуникации в рамках этой повторяемости.

Текст-повествование – единица обучения речи, которая, имея композицию рассказа, начинается от завязки, затем идет развитие события до кульминации, после кульминации происходит развязка. Языковые параметры также считаются особенными: глаголы передают динамику развития событий, следовательно, возможны все три временные формы – прошедшее время, настоящее время и будущее время. При этом динамика возможна и за счет нанизывания причастных и деепричастных форм глагола. Анализ разных текстов повествования показывает авторское «обыгрывание» этих возможностей функционирования глагольных средств. При обучении иноязычной речи важно отобрать разные повествовательные тексты на одну и ту же тему: это нужно как для исследования композиции (первый этап работы), так и для наблюдения за глагольными формами, практического освоения их в ходе отработки каждой семантической части и сведения их в одну целостную цепочку после анализа каждой части. Эта цепочка глагольных форм текста-повествования покажет обучающимся самую суть содержания текста, явится яркой демонстрацией функционирования форм глаголов для выражения временного плана. Каждый глагол в глагольной цепочке постепенно обрастает дополнительными сетями – словами, отвечающими на вопросы *Что/кто? Где? Когда? С какой целью? Каким образом? Почему?* В ходе обучения иностранному языку важно научить учащихся проявлять интерес к воспринимаемому событию. Поэтому имитация коммуникации – важный элемент работы с текстом. Наводящие вопросительные конструкции с постоянными лексическими компонентами и переменными компонентами из текста должны активизироваться каждый раз. Далее можно научить строить ступеньки и располагать «этапы» события на этих ступеньках. Как видим, моторика и зрительная память обеспечат учащимся запоминание слов и лексикализованных конструкций, последовательность действий относительно друг друга. Таким образом, при обучении тексту-повествованию опорными начальными средствами будут глаголы и их производные. Субъекты же действий можно показать с помощью зрительных образов, сопровождая их иностранными словами и постепенно убирая их после некоторых тренировочных приемов работы. Целую системную деятельность можно развернуть вокруг обстоятельственных распространителей глаголов, заложив в сознание учащихся такие типовые вопросы на иностранном языке: *А) Когда это произошло? Где это произошло? Б) Куда во сколько шел/ехал/направлялся/ полз/летел? В) Откуда и куда во сколько вышел, шел/ехал/направлялся/ полз/летел? Г) Каким образом? Как это происходило?* Результатом повторяемости такой группы вопросительных конструкций к каждому учебному тексту

повествовательного характера явится автоматизм речевых действий учащихся, на основе которых произойдет свободный перенос речевых навыков в ситуации естественного общения. У учащихся не будет психологической преграды в оформлении вопроса.

Yang Jing usually plays her music in big halls in places like New York and Paris. Yang plays an old Chinese musical instrument called a pipa. She has been famous in China since 1986. Now she is 34 years old and the best pipa player in the world. She usually gets \$3000 each time she plays. A businessman called Peter Bloxham saw Yang playing in China when he was on a business trip. Peter comes from Cheswardine, a village in England. After the show, he talked to Yang. He told her that his village needed to repair their old village hall, so Yang agreed to play there. "You can use all the ticket money for your hall," she said. "You needn't pay me anything." Last week, Yang arrived in Cheswardine for her show. She said: "I usually stay in big hotels where everything is fast and busy, so it is lovely to stay in a small place where everyone has time to talk to me and be so nice. I don't suppose there are many people in this place who have seen or heard a pipa before. I hope they will like my music." (KET for schools Trainer. Six practice tests with answers and teacher's notes. Cambridge University Press, 2011.-P.241)

1. Yang Jing has played in New York

A Right B Wrong C Doesn't say

2. Yang became famous when she was

A Right B Wrong C Doesn't say Item

3. Yang often plays with other people.

A Right B Wrong C Doesn't say Item

4. Peter Bloxham went to China to see Yang play.

A Right B Wrong C Doesn't say Item

5. Yang will not earn any money in Cheswardine.

A Right B Wrong C Doesn't say Item

6. Yang is staying in Cheswardine with Peter and his family.

A Right B Wrong C Doesn't say Item

7. Yang thinks Peter's village is a friendly place.

A Right B Wrong C Doesn't say Item

8. Everyone in Cheswardine knows Yang's music.

A Right B Wrong C Doesn't say

Текст-описание – единица обучения речи, которая строится вокруг какого-то объекта, события и имеет специфические статические характеристики (в отличие от динамических свойств повествования). Композиционно обычно отмечается ракурс, с которого намечается раскрытие описываемого объекта. Акцент на типовую семантику этого типа текста также дает возможность обучающимся дать арсенал типовых вопросов на иностранном языке: *С какой стороны описан объект? Какие признаки (свойства, особенности) имеет этот объект? На что похож объект? (Или: С чем можно сравнить объект? Что напоминает объект?). К какой группе/типу/категории/виду относится объект? Каковы достоинства этого объекта? Каковы недостатки этого объекта? Каково мое отношение к этому объекту?* Такова группа типовых вопросительных

конструкций, с которыми работают обучающиеся при разборе текста-описания. Аналоги ответов они найдут в тексте. Учителю важно при ответе обеспечить учащимся целым рядом синонимических конструкций, чтобы приблизить процесс обучения к естественной коммуникации, когда задают вопрос или сообщают, в то же время ответ не будет простым повторением той же структуры, что и вопросительное предложение.

Brrrr. Winter is cold in some places. Many plants do not grow during winter. Some plants die. Snow and ice may cover the ground. It can be hard for animals to find food during winter. Animals get through this time in many ways. Birds and butterflies can fly. Many of them do not stick around for the winter. They leave. They go to a place with nice weather. Then they come home in the spring. We call this migration. Migrating is a good way to avoid the cold. Another good way to avoid the cold is to sleep through it. Many animals hide during the winter. Their bodies slow down. They save their energy. They do not eat. They live off of their fat. They do this until food returns. We call this hibernation. Snakes, frogs, and bears hibernate. Some animals store food in their homes. They do not sleep all winter, but they do much less. They live on what they saved in the summer and fall. This is what squirrels, beavers, and raccoons do. Skunks do this too. Other animals tough it out. They do not leave. They do not hide. They must survive. Sometimes nature helps them out. Some animals grow thicker coats in the winter. Other animals change color. The arctic fox is brown in the summer. His coat turns white in the winter. Winter may be pretty. It is nice to see snow on the trees. But it is dangerous too. People are also at risk. You can get frost bitten or worse. How do you beat the winter? Do you wear a thick coat? Do you stay inside? Or do you live somewhere warm? (<https://agendaweb.org>)

1. Which of these animals migrates during the winter?

a. foxes b. snakes c. bears d. butterflies

2. Which of these animals survives winter by eating stored food?

a. bears b. raccoons c. frogs d. birds

3. Why does the arctic fox's coat change white during winter?

a. The white coat is prettier and attracts mates. b. White absorbs the sun and is warmer. c. The white coat helps him blend with the snow. d. His body saves energy by reducing hair color.

4. Which does not hibernate?

a. skunks b. frogs c. snakes d. bears

5. Why is winter a difficult season in some places?

a. There is less food. b. It is colder. c. Snow and ice cover the ground. d. All of these

6. What does it mean to migrate?

a. To grow a thicker coat b. To move somewhere warmer for a season c. To enter a long sleep and survive off of body fat d. To change colors

Текст-рассуждение – единица обучения речи, направленная на освоение учащимися структуры и типового содержания монологического высказывания, отражающего личностную позицию автора относительно какого-либо явления. Есть мнение ученых (Золотова Г.А.), что с коммуникативной позиции этот тип текста не может быть отнесен к единой типологии в корреляции с описанием и повествованием. Но для лингводидактических целей это не является существенным фактором. Композиция этого типа текста также позволяет выделить типовые вопросительные конструкции, наполняемые лексическими

конкретизаторами в рамках определенного текста: *Какова основная идея автора? В чем заключается особенность авторской позиции по данной теме? Можно ли согласиться с автором: если да - то почему, если нет – то почему?*

На втором этапе идет отработка синонимических конструкций, служащих основными маркирующими единицами этого типа текста.

Every year I work at a summer camp for kids and I really enjoy seeing the children do things they never thought they could do. Nearly all the kids know how to swim and play table-tennis before they come, but things like rock climbing are new experiences for most. Some of them are very nervous, but after a bit of encouragement, they agree to try and they all get to the top in the end, which makes them feel great. The kids stay several weeks and some do miss home. You might expect it to be the really young ones who feel like that the most but it's actually the ten- to thirteen-year-olds. We don't let them use their mobile phones all the time. First we tell them they can phone home after lunch. Then when they ask again, usually after dinner, we say it's a bit too late to phone and suggest doing it the next day. Most children are fine in a couple of days and at the end of their stay, it's amazing how many come and thank us because they have had a great time. It's not just the children who get lonely. We get parents who are on the phone the whole time, asking how their child is getting on, which is quite unnecessary. Often their son or daughter will be busy, playing games or doing something else, so we have to tell parents to ring back another time. Some kids arrive dressed in smart, designer, new clothes and they sometimes argue when we tell them to change into something they won't mind getting dirty, but before long they realise what we mean. (Preliminary for schools Trainer 2. Six practice tests with answers and teacher`s notes. Cambridge University Press, 2012. -P.234)

1. What is the writer trying to do in this text?

- A describe how children make friends at a summer camp
- B suggest how parents should choose a summer camp for children
- C explain what it is like for children at a summer camp
- D advise children how to behave at a summer camp

2. What does the writer say about rock climbing at the camp?

- A Some children already know how to do it.
- B Some children prefer to swim or play table-tennis.
- C Some children refuse to take part.
- D Some children find it more enjoyable than they expected to.

3. What surprises the writer about the children who stay at the camp?

- A The youngest ones find it hard to be away from home.
- B They complain if they cannot phone their parents.
- C They miss meal times with their parents.
- D They seem grateful for their experience here.

4. What does the writer think about some parents?

- A They should visit their children instead of phoning them.
- B They don't need to keep on phoning the camp.
- C They shouldn't allow their children to bring phones to camp.
- D They need to be reminded to phone their children.

Как видим из общего лингводидактического подхода к обучению иноязычному монологическому высказыванию, в методике важно выделить типовые элементы изучаемой единицы. На этой основе построить

определенный алгоритм действий. Повторяемость этапов обработки текста и обслуживающих определенный тип текста языковых средств (в нашем случае – синонимических синтаксических конструкций с постоянными и переменными лексическими наполнителями) приводит к автоматизму оперирования иноязычными средствами, важно в рамках тематического минимума определить равномерность этой повторяемости (учащиеся должны часто сталкиваться с вышеприведенными конструкциями). Это обеспечит как естественность диалогического общения в подобных ситуациях, так и повысит коммуникабельность личности.

Для более полного понимания содержания текста важно научить учащихся строить определенные схемы, которые приводят их к пониманию сути текста и его типа. Далее привязывать к каждому пункту схемы опорные языковые средства. После этого проводить часто работу над синонимией синтаксических конструкций: они эффективны при ситуативном употреблении, когда учащиеся выражают одно и то же, но разными конструкциями. Такая игра «Согласись с моим мнением, но вырази по-другому» будет способствовать формированию умений избегать монотонности общения, придаст определенную живость учебному процессу.

Типология текста позволяет учителю обеспечить планомерность развития умений иноязычной коммуникации, так как в рамках тематического минимума можно предусмотреть работу над порождением текстов разных типов: формулировка названия текста в рамках одной даже темы определяет тип порождаемого текста: *Мой город (описание)*. *Один день экскурсии по городу (повествование с элементами описания)*. *Почему я люблю этот город*.

Таким образом, планирование процесса обучения иноязычной коммуникации должно начинаться заблаговременно до начала учебного года. При этом рекомендуется составить план развития речи на основе текстов разных типов, выделить ключевые конструкции с постоянными лексическими наполнителями, спланировать разные виды заданий, обеспечивающих повторяемость ключевой лексики и ключевого синтаксиса.

Использованные литературы

1. Булатбаева К.Н. Учебный лингводидактический словарь (для функционально-коммуникативного аспекта обучения). – Нур-Султан: ИП «Булатов А.Ж.», 2021. – 74 с.
2. Булатбаева К.Н., Сивакова И.В., Галиахметова А.Т. Когнитивно-коммуникативная технология как механизм формирования предметно-ориентированной иноязычной компетенции учащихся// Иностранные языки в современном мире. Сборник материалов X Международной научно-практической конференции. – Казань, 2017. – С.100-106.

3. Нечаева О.А. Функционально-смысловые типы речи (описание, повествование, рассуждение). Улан-Удэ, 1974.
4. Гальперин И.Р. Текст как объект лингвистического исследования. М., 1981 – 148 с.
5. Левицкий Ю.А. Лингвистика текста. М., 2006 – 207 с.
6. Лосева Л.М. Как строится текст. – М., 1980. – 96 с.
7. Функционально-смысловые типы речи//didacts.ru/termin/funkcionalno-smyslovye-tipy-rechi.html
8. Чечулина Л. С. Функциональный анализ грамматических явлений в тексте / Л. С. Чечулина // Уральский филологический вестник. Серия: Психолингвистика в образовании. — 2012. - Вып. 5. - С. 61-66.

О РЕАЛИЗАЦИИ ТЕХНОЛОГИИ ИНТЕГРИРОВАННОГО ОБУЧЕНИЯ ЯЗЫКАМ В УСЛОВИЯХ ПОЛИЯЗЫЧНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

КӨПТІЛДІ БІЛІМ БЕРУ ЖАҒДАЙЫНДА ТІЛДЕРДІ ИНТЕГРАЦИЯЛАП ОҚЫТУ ТЕХНОЛОГИЯСЫН ІСКЕ АСЫРУ ТУРАЛЫ

ABOUT REALIZATION OF THE TECHNOLOGY OF INTERGRATED TEACHING LANGUAGES IN THE CONDITIONS OF POLYLINGUAL EDUCATION

Жұмашева А.Ш.

НАО «Торайгыров университет»

***Аннотация.** В статье рассматриваются возможности реализации полиязычного образования в Республике Казахстан путем внедрения в учебный процесс технологии интегрированного обучения языкам, в основе которой лежит использование межпредметных связей как эффективного средства обучения и воспитания. В статье освещаются результаты экспериментального обучения младших школьников на занятиях элективного курса «В мире трех языков».*

***Аңдатпа.** Мақалада оқу процесінде оқыту мен тәрбиелеудің тиімді құралы ретінде пәнаралық байланыстарды пайдалануға негізделген тілдерді интеграцияланған оқыту технологиясын енгізу арқылы Қазақстан Республикасында көптілді білім беруді іске асыру мүмкіндіктері қарастырылады. Мақалада бастауыш сыныпта "Үш тіл әлемінде" элективті курсына эксперименттік оқытудың нәтижелері көрініс тапты.*

***Abstract.** The article considers the possibilities of implementing multilingual education in the Republic of Kazakhstan by introducing integrated language learning technology into the educational process, which is based on the use of interdisciplinary connections as an effective means of teaching and upbringing. The article highlights the results of experimental training of primary school students in the elective course "In the world of three languages".*

Ключевые слова: полиязычное образование, интегрированное обучение, межпредметные связи, элективный курс, экспериментальное обучение.

Түйін сөздер: көптілді білім, интеграцияланған оқыту, пәнаралық байланыс, элективті курс, тәжірибелік оқыту

Key words: multilingual education, integrated learning, interdisciplinary connections, elective course, experiential learning.

В условиях обновленного содержания образования проблема полиязычного образования является актуальной, что требует разработки различных методик и технологий обучения. Одним из средств, ведущих к реализации полиязычного образования на практике, является технология интегрированного обучения языкам, в основе которого лежит использование межпредметных связей как эффективного средства обучения и воспитания. Так, например, в ряде средних общеобразовательных учреждений г. Павлодар нами была разработана и экспериментально апробирована технология интегрированного обучения языкам в виде программы интегрированного элективного курса «В мире трех языков», основанного на межпредметной интеграции и координации русского, казахского и английского языков.

С целью создания программы интегрированного элективного курса «В мире трех языков» нами был произведен сопоставительный анализ уже известных младшим школьникам явлений в трех языках. Нами были выявлены общие, обладающие сходством явления в трех языках, служащие основой для транспозиции, и специфичные явления, вызывающие межъязыковую интерференцию. Для интегрированных занятий были составлены и использованы данные трехъязычных таблиц [1, с.82].

Программа элективного курса содержит интегрированные занятия по интегрированному обучению трем языкам в количестве 10 наиболее употребительных лексических тем, известных младшим школьникам из предыдущего обучения. Это такие темы, как:

1. Приветствие. Сәлемдесу. Greeting.
2. Знакомство. Танысу. Acquaintance.
3. Я, моя семья и мои друзья. Мен, менің отбасым және менің достарым. Me, my family and my friends.
4. Цвета. Түстер. Colours.
5. Одежда. Киім. Clothes.
6. Времена года. Жыл мелгіздері. Seasons.
7. Год, месяцы, дни недели. Жыл, айлар, апта күндері. Year, monthes, days of a week.
8. Игрушки. Ойыншықтар. Toys.
9. Овощи и фрукты. Көкөніс пен жемістер. Vegetables and fruits.
10. Домашние животные. Үй жануарлары. Domestic animals. Дикие животные. Жабайы аң- құстар [1, с.88].

Программа рассчитана на 33 часа и проводится один раз в неделю. На каждое интегрированное занятие отводится в целом по 3 часа, они построены в занимательной, игровой форме. Основная цель занятий: формирование коммуникативной компетенции младших школьников на трех языках на базе типичных лексических тем и ситуаций общения. При этом приоритетной целью является формирование умений и навыков говорения, а затем чтения и письма. В основе занятия находится текст на одну из заданных лексических тем на трех языках и речевые задания к нему. Рубрики заданий следующие:

1. Словарик. Сөздік. Vocabulary.
2. Поговорим? Сөйлесейік? Shall we talk?
3. Послушай и запомни! Тыңда да есіңде сақта! Listen and memorize!
4. Фонетические упражнения. Фонетикалық жаттығулар. Phonetic exercises.
5. Пой, дружок, пой! Әндет, достым, әндет! Sing, my friend, sing!
6. Давай поиграем! Кел, ойнайық! Let`s play!
7. Фразы на каждый день. Әр күнге керек фразалар. Common expressions [1, с.88].

С целью определения уровня сформированности языковых и речевых знаний, умений и навыков на русском, казахском и английском языках нами был проведен констатирующий срез. На данном этапе использовались 20 заданий, цель которых – определение уровня знаний трех языков на уровне фонетики, лексики и грамматики, исходя из программных требований; исследование уровня целенаправленности мышления. Приведем некоторые из них, например:

– Сколько букв в английском /русском/казахском алфавитах?

1) English ABC	2) В русском алфавите?	3) В казахском алфавите?
A) 28	A) 36	A) 42
B) 30	B) 32	B) 32
C) 27	C) 40	C) 40
D) 26	D) 45	D) 45

– Сколько звуков в английском /русском/казахском языках?

1) В английском языке?	2) В русском языке?	3) В казахском языке?
A) 40	A) 42	A) 37
B) 44	B) 32	B) 32
C) 32	C) 40	C) 40
D) 45	D) 45	D) 38

– Укажите специфические звуки каждого языка

1) Английский язык:	2) Русский язык:	3) Казахский язык:
A) [B]	A) [H]	A) [П]
B) [G]	B) [C]	B) [K]

- C) [R] C) [Д] C) [Т]
D) [С] D) Нет правильного ответа D) [Ж]

– Укажите специфические звуки каждого языка

- 1) Английский язык: 2) Русский язык 3) Казахский

ЯЗЫК

- A) [W] A) [Н] A) [П]
B) [G] B) Нет правильного ответа B) [Ң]
C) [N] C) [Д] C) [Т]
D) [С] D) [С] D) [Ж]

– Определите тип слога в следующих словах:

- 1) **Name** 2) **Вода** 3) **Шеше**
A) закрытый A) закрытый A) открытый
B) открытый B) III тип слога B) закрытый
C) III тип слога C) открытый C) III тип слога
D) IY тип слога D) IY тип слога D) IY тип слога

– Определите тип слога в следующих словах:

- 1) **System** 2) **Трактор** 3) **Қасқыр**
A) открытый A) закрытый A) открытый
B) закрытый B) III тип слога B) закрытый
C) III тип слога C) открытый C) III тип слога
D) IY тип слога D) IY тип слога D) IY тип слога

– Определите тип слога в следующих словах:

- 1) **Girl** 2) **Море** 3) **Орман**
A) открытый A) закрытый A) открытый
B) закрытый B) III тип слога B) закрытый
C) III тип слога C) открытый C) III тип слога
D) IY тип слога D) IY тип слога D) IY тип слога

– Назовите предмет для игры в футбол:

- A) ship
B) ball
C) doll
D) teddy- bear

– Назовите предмет для игры в супер-гонки:

- A) car
B) ches
C) doll
D) plane

– Вставить пропущенное по смыслу слово: In winter it often

- A) rainy
B) snows
C) thunder
D) rainbow

– Вставить пропущенное по смыслу слово: When it is cold, I put on ...

A) fur coat

B) dress

C) sarafan

D) shorts

– Вставить пропущенное по смыслу слово: Ыстық ауа райында мен ...

киемін

A) шалбар

B) күрте

C) жемпір

D) көйлек

– Укажите домашнее животное, которое дает молоко:

A) cat

B) dog

C) bull

D) cow

– Укажите животное, стерегущее дом:

A) мысық

B) сиыр

C) қой

D) ит

– Укажите синонимы:

A) brave – bold

B) kind - mean

C) clever – stupid

D) cheerful – sad

– Укажите антонимы:

A) make up – get up

B) kind - mean

C) clever – stupid

D) cheerful – sad

– Укажите служебную часть речи, которой нет в русском и казахском

языках:

A) Предлог

B) Союз

C) Частица

D) Артикль

– Укажите слово, в котором неверно образована форма

множественного числа:

A) boy – boyes

B) child – children

C) mouse – mice

D) life – lives

– Укажите слово, в котором неверно образована сравнительная степень имени прилагательного:

A) cold – coldest

B) happy – happier

C) good – better

D) interesting – more interesting [2, с.90].

Вторым этапом обучающего эксперимента является формирующий этап. На этом этапе была представлена система интегрированного обучения трем языкам на основе межпредметной интеграции, которая применялась на интегрированных занятиях элективного курса «В мире трех языков» в 3 классе общеобразовательной школы с русским языком обучения [3].

Третий этап обучающего эксперимента – заключительный. С целью определения эффективности разработанной системы работы по интегрированному обучению трем языкам нами был проведен контрольный (итоговый) срез, целью которого явились обобщение и систематизация полученных результатов исследования по интегрированному обучению языкам в процессе межпредметной интеграции.

Таким образом, проведенное нами исследование позволяет прийти к следующим выводам:

1) Интегрированное обучение языкам, основанное на управляемом процессе переноса, способствует рационализации учебного процесса за счет ликвидации дублирования учебного материала в трех языках, позволяет больше времени отводить на закрепление и совершенствование пройденного материала, выработку речевых умений и навыков, что создает условия для усиления практической направленности обучения;

2) Интегрированное обучение языкам как одно из проявлений межпредметных связей в системе образования может рассматриваться в различных аспектах исследования как комплексная психолого-педагогическая проблема;

3) Теоретический анализ различных аспектов исследования проблемы межпредметных связей позволяет создать методическую систему интегрированного обучения языкам на основе межпредметной интеграции общего учебного материала.

4) Данная система интегрированного обучения позволяет осуществить межпредметную интеграцию на уровне содержания обучения. Межпредметная интеграция содержания обучения реализуется в виде скоординированной лингвометодической системы, предусматривающей перенос универсальных знаний, умений и навыков, сформированных при изучении русского языка, на обучение казахскому и английскому языкам. Интеграция содержания учебного материала проводится на базе

сопоставления фактов и явлений трех языков с целью активизации транспозиции и прогнозирования интерференции.

5) Исследование различных аспектов интегрированного обучения языкам показало, что координация содержания обучения, основанная на результатах сопоставительного анализа, способствует реальному развитию полиязычия.

6) Как показывает проведенное экспериментальное исследование, лингвометодическая система интегрированного обучения языкам может быть успешно реализована в процессе преподавания всех дисциплин лингвистического цикла. Концепция языкового образования, основанная на интегрированном обучении языкам, способствует осознанному овладению вторым и третьим языками.

В процессе экспериментального исследования была доказана выдвинутая нами гипотеза: в условиях формирования полиязычного образования повышение эффективности и качества учебно-воспитательного процесса возможно при условии реализации методической системы интегрированного обучения языкам в плане межпредметной интеграции содержания данных предметов и способов его презентации.

Использованные литературы

1. Жумашева А.Ш. Интегрированное обучение языкам в условиях полиязычного образования: монография. – Павлодар: ПГПУ, 2019. – 128 с.
2. Zhumasheva A.Sh., Zholdabayeva A.S. Integrated language learning in conditions of multilingual education: monograph. – Pavlodar: PSPU, 2019.– 114 p.
3. Абаева-Бегалиева М.К., Кирилинская Л.В. Королевство трех языков. Серия «Нұрсәуле-Лучик». Книга вторая. – Шымкент: ТОО «Шикула и К», 2014. – 104 с.

ЗНАЧЕНИЕ НАЦИОНАЛЬНО-РЕГИОНАЛЬНОГО КОМПОНЕНТА В ОБУЧЕНИИ ИНОСТРАННЫМ ЯЗЫКАМ В РАМКАХ РЕАЛИЗАЦИИ ТРЕХЪЯЗЫЧНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

ҮШТІЛДІ БІЛІМ БЕРУДІ ЖҮЗЕГЕ АСЫРУ АЯСЫНДА ШЕТ ТІЛДЕРІН ОҚЫТУДА ҰЛТТЫҚ-АЙМАҚТЫҚ КОМПОНЕНТТІҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ

THE MEANING OF NATIONAL-REGIONAL COMPONENT IN TEACHING FOREIGN LANGUAGES IN THE FRAMEWORKS OF REALIZATION OF TRILINGUAL EDUCATION

Исмагулова Г.К.

Аннотация. Цель данной статьи показать важность и необходимость включения национально-регионального компонента в процесс обучения иностранным языкам. Многолетний опыт преподавания иностранного языка показывает, что практика, ориентированная только на изучение культуры страны изучаемого иностранного языка, приводит к тому, что студенты не способны передать информацию о фактах и явлениях, связанных с собственной региональной культурой.

Аңдатпа. Мақаланың мақсаты шетел тілдерін оқытуда ұлттық-аймақтық компонентті қосудың маңыздылығы мен қажеттілігін көрсету. Көп жылғы тәжірибе көрсеткендей, шет тілдерін оқытуда сол елдің мәдениетіне ғана бағдарлану дұрыс емес екендігін көрсетті. Ондай жағдайда студенттер фактілер мен құбылыстарды өз аймағының мәдениетімен байланыстырып айта алмайды. Автор этномәдени тәсіл шет тілінде туған мәдениеті туралы білімді өзектендіруге, өз қоғамы мен оқып жатқан тілдің еліндегі өмірдің әр түрлі салаларын салыстырмалы-салғастырмалы талдау жасауға, этномәдени білімін кеңейтуге және өз мәдениетінің тәжірибесін басқа халықтарға беруге ықпал ететіндігін айтады.

Abstract. The ethnocultural approach in teaching foreign languages contributes to the actualization of knowledge of native culture in a foreign language and to a comparative analysis of the different spheres of life of their society and the country in which the language is being studied, to expand their own ethno-cultural knowledge and transfer their cultural experience to other peoples.

Ключевые слова: региональное культуроведение, национально-региональный компонент, диалог культур

Түйін сөздер: аймақтық мәдениеттану, ұлттық-аймақтық компонент, мәдениеттер диалогы.

Keywords: regional culturology, national-regional component, dialogue of Cultures

Глобализация и расширение международных связей во всех сферах жизни в начале XXI в. выдвинуло перед системой высшего образования Казахстана задачу подготовки молодых специалистов, способных к успешному межкультурному диалогу в профессиональной и межличностной коммуникации. В программных документах «Дорожная карта развития трехязычного образования на 2015-2020 годы», а также «Государственная программа развития и функционирования языков в Республике Казахстан на 2011-2020 годы» сформулированы не только образовательные и воспитательные цели, но и выдвинуты перед всей системой образования стратегические задачи, направленные на формирование профессиональных компетенций обучающихся [1]. Таким образом, были внесены изменения и дополнения в учебные программы языковых дисциплин с учетом коммуникативного подхода, междисциплинарных и сквозных тем преемственности в изучаемых предметах. Безусловно, овладение несколькими языками расширит как лингвистический кругозор и образовательные границы обучающихся, так и

способствует дальнейшему профессиональному становлению будущих специалистов. Еще в свое время Абай Кунанбаев в «Словах назидания» писал: «Біздің қазақ сартты, ноғайды, орысты көрсе, күлуші еді. Енді қарап тұрсам, сарттың екпеген егіні жоқ, ноғайға қарасам, солдаттыққа да шыдайды, кедейлікке де шыдайды, қазаға да шыдайды, салтанатта да сондай әсем. Орысқа айтар сөзде жоқ...» [2]. Великий поэт и мыслитель не только призывал к толерантному восприятию социальных и культурных различий, но и подчеркивал важность межкультурного обмена. Взаимодействуя с другой культурой, изучая его язык, мы приобретаем новые знания, а значит, обогащаемся и развиваемся духовно. Американский антрополог, этнолог и лингвист Франц Боас утверждал: «Не будет преувеличением сказать, что нет людей, чье культурное развитие обошлось без влияния иностранной культуры» [3, с. 626].

Еще в 70-ые годы XIX века, открывая школы для степных детей, Ы. Алтынсарин уделял большое внимание преподаванию русского языка наряду с родным языком. С этой целью областной школьный инспектор издал пособия «Киргизская хрестоматия» и «Начальное руководство к обучению киргизов русскому языку» [4]. В хрестоматию вошли адаптированные автором произведения русских писателей, такие как, басни И.А. Крылова, рассказы Л.Н. Толстого («Ворона и лисица», И.А. Крылов; «Три вора», «Мудрый судья», Л.Н. Толстой). Именно благодаря творческому вкладу и просветительским идеям великого педагога были заложены основы билингвального обучения в Казахстане, а произведения русской литературы предоставили его ученикам возможность познакомиться с чужой культурой и языком, учиться сопоставляя лингвокультуры.

Постоянные социально-бытовые контакты с северными соседями и геополитическое положение нашего государства определили лингвистический статус казахстанцев как билингвального общества. Использование русского языка для повседневного общения, для получения академических знаний и возможности приобретения профессиональных навыков и умений сыграли значительную роль для становления наших великих соотечественников-просветителей.

Дорожная карта развития трехязычного образования и функционирования языков предполагает наряду с казахским и русским языками изучение иностранного языка, в первую очередь, английского, как средства межкультурной коммуникации, образовательных и профессиональных возможностей. Несомненно, на данном этапе развития общества иностранный язык востребован как средство социализации личности, поликультурного воспитания и развития, получения дополнительных знаний и компетенций. Однако, говоря об овладении иностранным языком, нужно отметить тот факт, что до начала XXI века

иностраный язык не приобретал столь широкого функционального назначения, хотя считался обязательной образовательной дисциплиной как в школе, так и в вузе. К примеру, изучение иностранного языка на неязыковых специальностях вузов ограничивалось теоретическим изучением материала и основывалось на грамматико-переводном методе и не имело выхода в социальную или профессиональную коммуникацию, поскольку обучающиеся не имели возможности для его применения в реальной жизненной ситуации или своей профессиональной деятельности. В настоящее время выдвинутые перед всей системой образования задачи по формированию профессиональных компетенций обучающихся на иностранном языке заставляют педагогов пересмотреть подходы к преподаванию и изменению содержания обучения.

Однако при обсуждении вопросов параллельного сосуществования трех языков в образовательном пространстве и их преподавания не стоит забывать о том, что процесс обучения языкам должен происходить во взаимодействии, в сопоставлении и сравнении языков и этнокультур. Познание культуры и изучение языка основываются, в первую очередь, на имеющемся языковом опыте и этнокультурных знаниях обучающегося. Лингвокультурная интеграция осуществляется в результате кросскультурного взаимодействия, при котором личность сохраняет свою культуру и обогащается за счет культурных ценностей других народов. [5]

Согласно программным документам конечной целью обучения языкам является формирование личности, способной общаться как минимум на трех языках и представлять культуру стран с их историческим, социокультурным и литературным наследием. Изучение особенностей родной и чужой культуры, сопоставление этнокультурных реалий позволяют объективно представлять портрет своей собственной страны и страны изучаемого языка. В данном вопросе большое место в процессе преподавания иностранного языка занимает региональное культуроведение. Отход от сложившейся многолетней практики обучения иностранным языкам только через призму культуры страны изучаемого языка произошел благодаря изменению контента обучения в пользу включения национально-регионального компонента в содержание обучения. Словарь социолингвистических терминов Ю.В. Михальченко дефинирует национально-региональный компонент учебного плана как часть содержания образовательного процесса, которая отражает национальное или региональное своеобразие культуры, особые потребности и интересы в области образования народов нашей страны [6]. Региональное культуроведение включает знания из различных областей: лингвистические, социокультурные, этнокультурные и страноведческие. Функциональное назначение регионального культуроведения состоит в предоставлении студентам возможности проводить сравнительно-

сопоставительный анализ различных сфер жизнедеятельности своего общества и страны изучаемого языка, и, конечно, позволит одновременно расширить, углубить и применить собственные этнокультуроведческие знания при изучении иностранного языка. Одновременно этнокультурный подход способствует актуализации знаний о родной культуре и в последующем транслировать опыт своего народа другим культурам на иностранном языке.

Остановившись на предметно-тематическом содержании занятий по иностранным языкам на языковых специальностях необходимо также признать факт, что до сих пор в большинстве случаев тематическую основу занятий составляет материал, относящийся к культурному наследию страны изучаемого языка, а национально-региональный компонент остается зачастую без внимания либо занимает незначительное место в образовательной программе. Одной из причин такого упущения является, на наш взгляд, отсутствие готовых переводов многих национальных произведений на иностранный язык. Тем не менее, отсутствие переводных материалов на иностранные языки не может быть препятствием, а напротив, может служить благодатной почвой для практикования обучающихся в художественном переводе и его приемах. К примеру, осуществление самостоятельных переводов небольших по объему художественных миниатюр поможет развить лингвистические навыки, умения и творческие способности наших студентов. Проведение конкурсов на лучшие художественные переводы позволит обучающимся увидеть результаты собственного творчества и актуализировать знания в области иностранных языков.

В качестве национально-регионального компонента на филологических факультетах предлагается интегрировать в учебную программу литературные произведения известных писателей, поэтов, философов. Так, с целью установления преемственности просветительских идей педагогов прошлого с современными тенденциями модернизации системы образования нашей республики достойной предметно-ситуативной базой могут послужить педагогические труды и литературные произведения отечественных просветителей и писателей. Особое место среди известных мастеров художественного слова, конечно же, по праву могут занять «Қара сөздер» великого Абая, рассказы и философские миниатюры Ы. Алтынсарина (к примеру, «Сын бая и сын бедняка», «Бережливость и скупость», «Юрта и деревянный дом», «Невежество», «Вред лжи»), стихи из сборника А. Байтурсынова «Маса». Эти и другие художественные труды являются отличным лингводидактическим материалом на занятиях иностранного языка, поскольку их содержание и идейная направленность носят глубоко философский характер, позволяющий рассмотреть в них как национальные, так и общечеловеческие ценности. Кроме того, на основе

многих художественных текстов можно провести параллели между сюжетными линиями и литературными персонажами, характерными для многих этнокультур, к примеру, сопоставляя казахские, русские, немецкие народные сказки и притчи («Царь и рубашка» (русс.); «Das Hemd des Glücklichen» (нем.); «Мұңсыз адам» (притча Ы.Алтынсарина) [7].

Творчество национальных философов и педагогов-мыслителей представляет собой уникальное сочетание квинтэссенции многовековой мудрости и педагогики Степи, которую мы сегодня подробно изучаем и стараемся применить в собственной познавательной деятельности и должны передать нашим студентам. Чтение, перевод и анализ философских миниатюр казахских авторов на занятиях иностранного языка, организация конкурсов перевода наиболее значимых произведений на иностранные языки, участие в молодежных студенческих проектах по сопоставительному изучению культур и межкультурной коммуникации позволит внедрить полученные результаты в образовательный процесс Казахстана.

В свою очередь, привлечение к подобным проектам студентов педагогических специальностей будет способствовать подготовке креативных личностей, обладающих высокой духовной культурой и профессиональными компетенциями. Включение в учебный процесс подобных творческих произведений в качестве регионального компонента и приобретенные отсюда опыт и знания помогут презентовать литературное наследие казахского народа мировому сообществу и способствует обмену культурным достоянием. Вовлечение молодежи в процесс поликультурного взаимодействия повышает вероятность ее высокого интеллектуального развития, духовного роста, приводящего к эффективной профессиональной деятельности и активному участию в создании и популяризации мировых духовных и культурных ценностей, а также популяризации собственной культуры, поскольку активное участие в данном процессе каждого представителя этнокультуры может внести посильный вклад в процесс развития межкультурной коммуникации и знакомства представителя другого этноса с духовным и литературным наследием национальных писателей, поэтов, деятелей искусства.

Основоположник казахстанской антропологии, д.и.н., академик О. Исмагулов писал в своей статье «История казахского народа – вне ложных концепций и уничижительных терминов»: «И, к сожалению, сегодня слово «номад» – «кочевник» – «казах» являются синонимами в сознании большинства людей, как в нашей стране, так и за рубежом, превратившись даже в «визитную карточку» для казахского народа в его этнокультурном развитии, как в прошлом, так и в сегодняшних условиях». «...И где это видано, чтобы номады одновременно занимались и земледелием, и ремеслом, и торговлей, и даже строили города, а не только выращивали скот!?» [8]

Резюмируя вышеизложенное хотелось бы еще раз подчеркнуть значимость отечественного педагогического и литературного наследия в формировании поликультурной личности.

Использованные литературы

1. Стратегия «Казахстан 2030» и её экономический приоритет | информационный портал ZAKON. KZ. / <http://www.zakon.kz/60241-strategija-kazakhstan2030-i-ee.html>
2. А. Кунанбаев. Қара сөздер. Алматы кітап 2020 ж. 224 б.
3. Boas, F. (1940). The aims of Reprinted in F. Boas, Race, language, and culture. - New York: Macmillan
4. И.Алтынсарин. Собр.соч. в трех томах. Том 1. Алма-Ата. 1975.
5. Кравченко А.И. Культурология: Словарь. - М.: Академический проект, 2000. - 274 с.
6. Словарь социолингвистических терминов. М.: Российская академия наук. Институт языкознания. Российская академия лингвистических наук. Ответственный редактор: доктор филологических наук В.Ю. Михальченко. 2006.
7. И.Алтынсарин. Собр.соч. в трех томах. Том 3. Алма-Ата. 1978.
8. О. Исмагулов. История казахского народа - вне ложных концепций и уничижительных терминов <https://newsroom.kz/orys/nrnewsru/kultura1920816.html>
9. Концепция развития иноязычного образования РК – Алматы: Казахский университет международных отношений и мировых языков имени Абылай хана, 2006, – с.20.
10. <https://cheloveknauka.com/basennye-traditsii-v-kazahskoy-literature-i-perevody-iz-i-a-krylova>
11. https://bilimdiler.kz/kazakh_tili/30647-ahmet-bajtursynovtyn-10-oleni.html

ЖАҢА ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ АҒЫЛШЫН ТІЛІН ОҚЫТУ МОДЕЛІ

NEW MODEL OF TEACHING ENGLISH IN KAZAKHSTAN

МОДЕЛЬ ОБУЧЕНИЯ АНГЛИЙСКОМУ ЯЗЫКУ В НОВОМ КАЗАХСТАНЕ

Каймакбаева Г.Б.

Ақтобе, №60 жалпы білім беретін орта мектебі

Аңдатпа: Бұл мақалада оқушыларға білім беруде инновациялық жаңалықтарды таныту, Жаңа Қазақстанның өзгеруі жағдайында балаларға сабақты тиімді ұйымдастыру, оны практикамен ұштастыру, мұғалім мен оқушының үздіксіз ізденуі, ақпаратты тиімді пайдалану жайында айтылған.

Аннотация: В статье говорится о педагогической инновации, внедряемые в образовательных учреждениях современного Казахстана, и что это помогает

реализовывать социальный заказ: воспитывать в школьниках, студентах чувство патриотизма, гражданской ответственности, любви к родному краю, уважение к народным традициям.

Abstract: *In today's educational world it is imperative that we know how to use the Internet for research and information. Even if you do not have a personal computer, you need the experience of searching for resources on the Internet.*

Түйін сөздер: *инновация, сыни ойлау, интерактивті ақпарат, жеке, дара ерекшелік*

Ключевые слова: *инновация, патриотизм, ответственность, критическое мышление, личностные особенности, интерактивные информации.*

Key words: *innovation, patriotism, responsibility*

Елбасы «Қазақстан – 2050» стратегиясы – қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты Қазақстан халқына Жолдауында «Біз ағылшын тілін игеруде серпіліс жасауымыз керек. Қазіргі әлемнің осы «лингвафранкасын» меңгеру біздің еліміздің әрбір азаматына өмірдегі шексіз жаңа мүмкіндіктерді ашады», - деп атап көрсеткені белгілі. Елбасының осы сөздері ұстаздық жолымда оқушыларға білім беруде жаңалықтарды ашуға, жан-жақты дамыта отырып, еркін, өз дәлел-уәждерін нанымды жеткізе білетін, ынталы, сенімді, бәсекеге қабілетті жеке тұлға қалыптастыруға жетелейді.

Жаңаша оқытудың мектептегі тәжірибе кезеңінде де жоғарыда айтылған мақсатты ұстандым. Мектеп жұмысы мен оқушы жетістіктерін өрістетудегі негізгі тұлға – мұғалім, мұғалімнің сыныптағы күнделікті жұмысы оқыту үдерісі мен оқушылардың оқу нәтижелеріне оң ықпал ету. Сондықтан, сабақ жоспарлары оң нәтиже көрсетуге тиянақты құрылған. Сабақтың тақырыбы оқушыны сөйлетуге бағытталған.

Бірінші сабағымның тақырыбы "There is a big footprint" Сабағымның **мақсаты:** *There is/there are құрылымын түсіндіре отырып, сөздік қорын кеңейту, оқушылардың коммуникативті дағдысын жетілдіру, қоғамда өмірде осы сөздерді қолдану.*

Күтілетін нәтиже:

- Сөздік қоры нығаяды;
- Тақырып бойынша өз көзқарасын шығармашылық тұрғыдан жеткізуге үйренеді;
- Сөйлемді оқуда өз бетінше жұмыс жасау дағдысын дамытады;
- Сұрақ қойып, толық жауап беруге үйренеді.

Сабағымның түйінді идеясы: «There is nothing quite like a real book»

Сабағымның басында ынтымақтастық атмосферасын қалыптастыру және оқушылардың пәнге қызығушылығын ояту мақсатында «I wish you ...» тақырыбында амандасу тренингін өткіздім. Бұл тренингтің басты мақсаты - оқушылардың шет тілін үйренуге ынталандыру, және өзіне, басқа оқушыға

көтеріңкі көңіл-күй сыйлау болатын. Оқушылар шеңберде тұрып, жүрекшені ұстап бақыт, шаттық, табыс, ақылды бол!, әдемі бол! т.б. тілектер айтып, бір-біріне іліпат білдірді. Өздерінің соншалықты тілде сөйлегендеріне таңқалып, мәз болды. Осы сәтте дарынды оқушы Бақсиық Али ерекше болды. Ол ағылшынша тілек тілеп қана қоймай, оқушылардың бәріне осы сабақтаң жақсы нәтиже көрсетуін тіледі:

- Hello, my friends! I wish you to take only good marks at today's lesson.

Ал деңгейі төмен Нұрболұлы Муслим тапқырлық танытып, ағылшын тілінде амандасып, өзінің батылдығымен көзге түсті.

Осы тренинг арқылы оқушылардың көңіл күйлерін байқап, бүгінгі сабаққа психологиялық тұрғыдан даярлай алдым, үнсіз оқушыларды ортаға тарта бастадым. Тренинг соңында оқушылар бір-бірін «үш шапалақ» соғумен ынталандырды.

Сабақ басында оқушылардың сабаққа деген дайындығы мен ынтасын бағалау мақсатында «Блоб ағашы» тестін өткіздім. Оқушылар ағашта орналасқан адамдардың жандарына өз аттарын стикерге жазып, жапсырды. Кей оқушылар өздерін ағашқа мініп жатқан адамға теңесе, кейбіреулері ағаштан құлап бара жатқан адамға қол ұшын созған адамға теңеді. Тағы біреулер ағаштың төбесінде рахаттанып тұрған адамға теңеді. Солардың бірі, деңгейі жоғары оқушы Мақсат Ақерке құлап бара жатқан адамға қолын созып тұрған адамды таңдап, өз таңдауын қысқа да нұсқа түсіндірді:

- Today I want to help my classmates. That's why I choose this man.

Жоғарыда рахаттанып тұрған адамды таңдаған Кулшанбаева Жанель себебін сұраған кезде: «I have a good mood» деп жауап берді. Оқушылардың барлығы өз таңдауларына түсінік беріп шықты. Осы тест арқылы оқушылардың сабаққа дайындығын анықтадым, көңіл күйлерін бағаладым.

Сабақтың келесі кезеңіне өту үшін оқушыларды топтастырдым. Оқушыларға қима қағаздар тараттым. Қима қағаздар екі тақырыпқа сәйкес болды. Олар жекеше түрдегі және көпше түрдегі зат есім. Әр оқушы өзіне түскен суретті түсіндіріп шықты. Бұл арқылы оқушылар қарым-қатынасқа түсіп, ынтымақтастық атмосфера орнатты.

Оқытуда АКТ-ны қолдану оқушыларға ғылыми ұғымдарды түсіндіруді және олардың қабылдауын, түсінуін жеңілдетуге мүмкіндік беріп, мұғалімдерге сабақ беруде көмектесетін маңызды құрал болып отыр (МАН, 61-бет). Сол себепті сабақта АКТ-ны қолданып отырамын.

Интерактивті тақтадан зат есімнің жекеше, көпше түрлері туралы бейне көрсетілім көрсеттім де, мынадай сұрақтар қою арқылы оқушыларды диалогтық қарым-қатынасқа шақырамын:

- How do you think what about this video?

- Why do you watch this video?

Оқушылар интерактивті тақтадан сабаққа қатысты көрсетілген видео материалды тамашалап, қойылған сұрақтарға жауап іздеді. Осы сұрақтарға оқушылардың қайтарған жауаптары арқылы жаңа сабақтың тақырыбы ашылды. Сөйтіп, «Ой шақыру» арқылы сабаққа қызығушылығын ояттым.

Жаңа сөздермен танысу мақсатында оқушыларға жадыға арналған тапсырма берілді. Интерактивті тақтадан оқушыларға әдеби жанрлардың түрлерін көрсетіп, есте сақтауларына 2 минут уақыт бердім. Содан кейін интерактивті тақтаны сөндіріп, оқушыларға есте сақтаған сөздерін дәптеріне жазып, аударуға тапсырма бердім. Тапсырманың нәтижесінде Стернбергтің зерттеуіне көзім жетті: «Өте қабілетті және дарынды балалардың ерекшеліктерінің бірі – қабілеті шамалы құрдастарымен салыстарғанда олардың метакогнитивтік хабардарлығының жоғары болуы» (МАН, 80-бет). Яғни дарынды оқушыларым тапсырманы жедел орындап, танысқан сөздердің 80 пайызын жазып, аударды. Аянат, Мадина, Исмаил секілді оқушылар берілген 25 сөздің 18-21 сөзін есте сақтап қалғандығы мен үшін қуанарлық жайт болды.

«Бағалау» термині «жақын отыру» дегенді білдіретін латын сөзінен шыққандығы кездейсоқ емес, себебі бағалаудың негізгі сипаты бір адам басқа адамның не айтып, не істегенін немесе өзін-өзі бақылау жағдайында өзінің дербес ойлауын, түсінігін немесе тәртібін мұқият бақылауы болып табылады (МАН, 56-бет). Осы теорияға сүйене отырып, мен оқушыларды бақылап жүріп, ұшқыр, нанымды дәлел-уәждер айтқан оқушыларды, белсенділік танытып отырған оқушыларды кілтпен мадақтауды жөн көрдім. Сабақ соңында жинаған кілттеріне байланысты бағаланатындарын оқушыларға ескерттім. Сөйтіп осы тапсырмадан соң оқушылар алғашқы кілттерін иеленді.

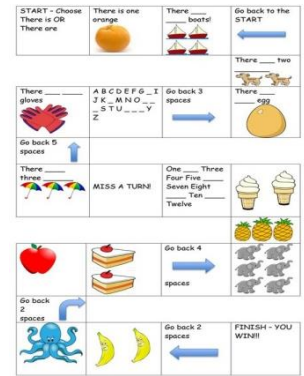
Келесі тапсырма ретінде өткен сөздерді бекіту мақсатында оқушылармен «Start-finish» ойынын ойнаттым. Оқушыларға үлестірме қағаздар таратылды. Тігінен немесе көлденеңінен берілген сөзге немесе суретке қарап сәйкес жауабын айтқан оқушы жеңіске жетеді. Оқушылар ойынға белсенді қатысты, ұтқан оқушыларға смайликтер берілді.

«Жұптасып-ойлан-бөліс» әдісі арқылы

мәтінмен жұмысқа кірістім. Оқушылар мәтінді өз беттерінше оқып шығып, жұпта талқылап, аударды және топта ойларымен бөліседі. Осы арқылы оқушылар диалогтық қарым-қатынасқа түсті, ынтымақтастық атмосферасы

қалыптасады. Сонымен қатар, басқа сыныптастарына түсіндіру кезінде оқушылардың деңгейлері анықталады және сыни ойлауы дамиды.

Сыни тұрғыдан ойлау көбінесе қарсы пікір айтуға, баламалы шешімдерді қабылдауға, ойлау және іс-әрекетімізге жаңа немесе түрлендірілген тәсілдерді енгізуге дайын болуға, ұйымдастырылған қоғамдық әрекеттерге және басқаларды сыни тұрғыдан ойлауға баулуды білдіреді. Сол себепті оқушыларға шығармашылық тапсырма ретінде постерлер беріп, «There is a big footprint» тақырыбында таныстырылым дайындауға ұсындым. Оқушылар топта бірігіп жұмыс жасады. Осы тапсырма арқылы қай оқушы сыни тұрғыдан ойлауға дағдыланғаны, дарынды оқушылар

мен деңгейі төмен оқушылардың іс-әрекеттері бақыланды. Бір топ суреттегі тапсырмаларды рет-ретімен сауатты орындап, бір-бірімен ақылдасып, бұрыс жерлерін нақтылап дұрыстығына көз жеткізіп отырды. Сол топтағы деңгейі жоғары Алидің көшбасшылық қабілеті айқын көрінді. Ол топта туған идеяларды саралап, бір арнаға шебер салып отырды. «We are good friends» деген Мейірманның сөзі топтың көңілінен шығып, олар ол сөзді тапсырма қорғау кезінде ұран қылып айтты.

Оқушыларды тапсырма орындау барысында бақылау жүргіздім. Шығармашылық тапсырма барысында оқушылардың барлығы белсенділік танытты. Олар өз ойларын нақты, дәлелдемелер келтіре отырып жеткізді. Көбіне үндемейтін Алишер де өз ойларын қосып отырды. Орташа деңгейдегі Сымбат және Альбинаның суретті шебер салатыны байқалды. Дарынды оқушылар Али, Мейірман, Аянат өз деңгейлеріне сай жұмыс істеді, топтарда көшбасшылық осыларда басым болды. Барлық постерлер қорғалғаннан соң оқушылар бір-бірін «үш шапалақпен» мадақтады. Оқушылар достыққа, татулыққа, мәселені бірігіп шеше білуге дағдыланды, сыни тұрғыдан ойлауы дамыды. Оқушылар бір-бірінің жетістіктері мен жетілдіретін тұстарын әділ атап көрсетті.

Сұрақ қою маңызды дағдылардың бірі болып табылатындығын, себебі сұрақ дұрыс қойылған жағдайда сабақ берудің тиімді құралына

айналатынын және де оқушылардың оқуына қолдау көрсетіп, оны жақсарта және кеңейте алатынын (МАН, 33-бет) ескере отырып, оқушыларды сергіту мақсатында, сондай-ақ сабаққа қатысты сұрақтарға жауап беру үшін «серпітпе доп» әдісі арқылы бір-біріне сұрақ қойғыздым. Оқушылар шеңберге тұрып, бір-біріне доп лақтырып, сұрақ қойып отырды.

- What is it?-, деп Мадина бірінші бастады.

- "It is a book" -, деп жауап берді Акерке.

Оқушылар өздеріне ұнайтын кітаптарына, заттарына байланысты сұрақ қойып жатты. Ең басты мені таңқалдырғаны Аянаттың заттарды дәл әрі нақты аударып, сауатты фонетикалық дыбыстарды ескере отырып оқығаны, осы жерде бұл оқушының қазақ тілі сабағына аса дарындылығын байқадым. Осы әдіс арқылы кластағы дарынды оқушылардың бірі Акеркенің тапқыр жауап бере алғаны және сыныптастарының жауап бере алмаған сұрағын өзге оқушыға бағыттап, өзінің шеберлігін көрсете алғаны да қуанарлық жайт болды. Сонымен қатар осы әдісте зерттеуге алған оқушыларымның бірі Назгүл сұраққа ағылшын тілінде толық жауап бере алмаса да, басқа оқушыға сыныптас көршісінің көмегімен сұрақ қоя алды. Осы кезеңде ағылшын тілінен орташа деңгейдегі Назгүлдің тілге деген қызығушылығының артқанын байқадым.

Мен оқушылардың жауабын олардың білім деңгейлерін тексеру үшін ғана емес, оларға өз ойларын анық жеткізуге, дамытуға және кеңейтуге мүмкіндік беру үшін де пайдаландым. Осы орайда, оқыту үшін бағалау - жетістікке жеткендігін көрсететін кері байланыс деген тұжырымдаманы ұстанып, оқушылардан кері байланыс алу үшін сол шеңберде сабақтан алған әсерлерін айтуға ұсыныс жасадым.

Кері байланыс кезеңінде сабақты қызықты жалғастыра отырып, бүгінгі сабақ ұнады ма? Несімен ұнады? сабақтан алған әсерлеріңмен бірге келесі сабақта нені ескеру керектігіне ұсыныс білдіріңдер дегенімде, оқушылар жүргізілген бір сабаққа сыни қарап, «Бүгінгі сабақ бізге ұнады», «сабақты үнемі осылай түрлендіріңізіші», «топтық таныстырылымда жұмыс көбірек болса» деген, талантты балалар: «Тапсырмаларыңыз жеңілдеу сияқты» деп өз ойларын жеткізді. Мен өз кезегімде сабақтан соң, оқушыларымның рефлексияда айтқан сөздерін, ұсыныстарын негізге ала отырып, бүгінгі жұмысыма қорытынды жасадым. Ең алдымен сабақтың балаларға ұнағанына қуандым, сонан кейін ұсыныстарын ескеру үшін келесі сабағымның жоспарына түртіп алдым. Ертеңгі сабағымның бүгінге байланысты екенін түсіндім.

Оқытуды бағалауды қорыту мақсатында оқушылардың өзіндік ой пікірі қалыптасуы, көзқарастарын ашық айта алуы, өзгелердің пікірін тыңдай алуы, зерттеушілік қабілет таныта алуы, тың идея беруіне, кілттер санына байланысты оқушылардың жиынтық бағаларын шығардым. Жалпы

бұл сабақтың бойына оқытудағы жаңа тәсілдер арқылы оқушылардың ой ұшқырлығын ұштап, сыни ойлауын дамыттым, ынтымақтастық атмосферасын қалыптастырып, өзін-өзі реттеуге баулыдым, сыныптағы үнсіз оқушыны ашып, дарынды оқушыны шындай білдім.

Алдағы уақытқа өзін-өзі бағалай білетін, шығармашылық деңгейі жоғары, жан-жақты, бәсекеге қабілетті тұлға қалыптастыра отырып, білім сапасын көтеремін. Алған білімдерін өмірмен ұштастыруға бағыт бере отырып, сыни ойлай алатын, танымдық құзырлығы дамыған оқушы тәрбиелеймін деген мақсат қойдым.

Пайдаланған әдебиеттер

1. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы. Астана, 2000.
2. Беспалько В.П. Программированное обучение. Дидактические основы.
3. Бұзаубақова К.Ж. Жаңа педагогикалық технология. Алматы, 2004,
4. Сарбасова Қ.А. Инновациялық технологиялар. Алматы, 2006.
5. Қазақстан Республикасының 2015 жылға дейінгі білім беруді дамыту тұжырымдамасының жобасы // Егемен Қазақстан, 26 желтоқсан 2003ж. – 83б.
6. Раджерс Э. Инновация туралы түсінік. – //Қазақстан мектебі, №4, 2006.
7. Қабдықайыров Қ. Инновациялық технологияларды диагностикалау. – А., 2004
8. Жүнісбек Ә. Жаңа технология негізі – сапалы білім. – //Қазақстан мектебі, №4, 2008
9. Нағымжанова Қ. Инновациялық технологияның құрылымы. – А.:Өркен, 2007
10. Көшімбетова С. Инновациялық технологияны білім сапасын көтеруде пайдалану мүмкіндіктері. – А.: Білім, 2008.

ВНЕДРЕНИЕ ЭЛЕКТРОННОГО ЭЛЕКТРОННО-МЕТОДИЧЕСКОГО ПОСОБИЯ «ИНФОРМАТИКА» ДЛЯ УЧАЩИХСЯ 3-Х КЛАССОВ, ПОСТРОЕННОЕ В СООТВЕТСТВИИ С ПРИНЦИПАМИ ПОЛИЯЗЫЧНОГО ОБУЧЕНИЯ В УЧЕБНЫЙ ПРОЦЕСС

КӨПТІЛДІ ОҚЫТУ ҚАҒИДАТТАРЫНА СӘЙКЕС ҚҰРЫЛҒАН 3-СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНА АРНАЛҒАН ЭЛЕКТРОНДЫҚ "ИНФОРМАТИКА" ЭЛЕКТРОНДЫ-ӘДІСТЕМЕЛІК ҚҰРАЛДЫ ОҚУ ҮРДІСІНЕ ЕНГІЗУ

IMPLEMENTATION OF ELECTRONIC TEXTBOOK 'INFORMATION TECHNOLOGIES' FOR 3 GRADE PUPILS BASED ON PRINCIPLES OF TRILINGUAL EDUCATION

Касымканова А.С.

*Средняя общеобразовательная школа
имени М.Ауэзова, ,города Павлодара*

***Аннотация.** Статья посвящена актуальной проблеме преподавание и внедрения трехъязычия на современных уроках предмета «Информационно-коммуникационные технологии» для учащихся 3-х классов с казахским языком обучения, которые направлены для развитие и формирование социально и профессионально ориентированной культурной личности, владеющей несколькими языками. Описывается опыт внедрения электронно -учебного комплекса, который создан в соответствии с принципами полиязычного обучения, содержит терминологию на трех языках и включает в себя 34 разработанных урока на русском, казахском и английском языке.*

***Аңдатпа.** Мақала қазақ тілінде оқытатын 3-сынып оқушыларына арналған "ақпараттық-коммуникациялық технологиялар" пәнінің қазіргі заманғы сабақтарда үштілділікті оқыту мен енгізудің өзекті мәселесіне арналған, ол бірнеше тілді меңгерген әлеуметтік және кәсіби бағдарланған мәдени тұлғаны дамытуға және қалыптастыруға бағытталған. Көптілді оқыту қағидаттарына сәйкес құрылған электронды-оқу құралын енгізу тәжірибесі үш тілде терминологияны қамтиды және 34 сабаққа жоспарланып, орыс, қазақ және ағылшын тілдерінде әзірленген.*

***Abstract.** The article is devoted to the actual problem of teaching and introducing trilingualism in modern lessons of the subject "Information and communication technologies" for 3rd grade students with the Kazakh language of instruction, which are aimed at the development and formation of a socially and professionally oriented cultural personality who speaks several languages. The experience of implementing an electronic educational complex, which was created in accordance with the principles of multilingual education, contains terminology in three languages and includes 34 developed lessons in Russian, Kazakh and English, is described.*

***Ключевые слова:** полиязычие, информационно-коммуникационные технологии, учебно-методический комплекс, развитие, информационная культура, образовательный сайт, знание, учебный материал.*

***Түйін сөздер:** көптілділік, ақпараттық-коммуникациялық технологиялар, оқу-әдістемелік құрал, даму, ақпараттық мәдениет, білім беру сайты, білім, оқу материалы.*

***Keywords:** multilingualism, information and communication technologies, educational and methodological complex, development, information culture, educational website, knowledge, educational material.*

Наша страна активно интегрируется в мировое пространство, где идет жесткая конкуренция экономик, технологий, образовательных систем и т.д. Соответственно реформа образования должна проходить согласно общепринятым международным стандартам, которая бы открыла перед казахстанской молодежью новые возможности и перспективы. Благодаря поэтапному внедрению трехъязычия нововведение должно успешно войти и прижиться в казахстанском среднем образовании.

Цель введения трехязычия на современных уроках в школе – развитие и формирование социально и профессионально ориентированной культурной личности, владеющей несколькими языками.

При внедрении трехязычия в учебный процесс я столкнулась с такой проблемой, что нет необходимых материалов и комплексов для проведения качественных уроков. Таким образом, мною было принято решение создать учебно-методическое пособие.

Электронное учебно-методическое пособие разработано на основе учебника "информационно-коммуникационные технологии" для учащихся 3-х классов с казахским языком обучения.

Актуальность электронного учебного комплекса заключается в том, что он создан в соответствии с принципами полиязычного обучения, содержит терминологию на трех языках.

В 2018-2019 учебном году впервые учащиеся 3-х классов стали изучать предмет «Информационно-коммуникационные технологии» [1, 3], поэтому перед учителем возникла проблема вызова интереса учащихся к предмету при этом учитывая их возрастные особенности.

Электронное учебное пособие является программно-методическим учебным комплексом, соответствующим учебной программе и обеспечивающим возможность освоения учебной дисциплины "информационно – коммуникационные технологии" по всем разделам самостоятельно или с помощью преподавателя. Знания и навыки, полученные при изучении и освоении данного электронного пособия, необходимы для развития информационной и функциональной грамотности учащихся.

Преимущества электронного учебного пособия: данный вид учебно-методического пособия позволяет учиться не только "здесь и сейчас", но и дистанционно; технология работы с электронным пособием по сравнению с печатным изданием выигрывает в возможности оперативного и мобильного поиска, ориентирования и эффективного использования учебно-дидактических материалов; Особенности выбора материала, логика его создания позволяют в комплексе изучать, закреплять, обрабатывать и дублировать учебный материал по данному курсу: это продукция, структура, словари, возможность поиска и т.д. [1, 4]

Все электронные средства обучения имеют интерактивность, ученик является активным субъектом образовательного процесса.

Электронное учебное пособие позволяет учащимся самостоятельно освоить новый материал дистанционно. В случае, когда учащиеся не могут посещать занятия или находятся на дистанционном обучении.

В ходе занятий учащиеся длительное время болеют или не посещают занятия по другим причинам [2, 6] Так как уровень обучения, усвоения

учащихся разный, новый материал, пройденный на уроке, должен повторять в домашних условиях несколько раз.

В условиях реализации инклюзивного образования необходимо обратить внимание на учащихся с ограниченными возможностями по обновленной программе содержания образования. Сегодня дети с ограниченными возможностями здоровья могут обучаться как в специальных учреждениях, так и в общеобразовательных учреждениях, реализующих практику инклюзивного образования.

Я создала этот электронный инструмент не только для повышения качества знаний учащихся по информатике, но и для повышения интереса учащихся с ограниченными возможностями к предмету информатики.

Материалы и задания по каждой теме составила так, чтобы учащиеся могли выполнять как на уроках, так и в домашних условиях. Для изучения терминологии каждого занятия изготовлен через образовательный сайт Quizlet.com. [4]. Данный сайт предоставляет возможность пройти тестирование по каждому термину на казахском и английском языках, записывать, работать с карточками, подбирать, гравитировать, тестировать. Например, обучение позволяет учащимся запомнить написание термина. Для работы с карточками учащиеся могут менять термин, просматривать написание термина на английском или казахском языках, а также слушать произношение термина на английском языке. Через "письмо" учащиеся пишут термины на английском языке. Раздел "Написание правописания" позволяет учащимся прослушать термин на английском языке, записывать и проверить его.

Раздел "Тест" позволяет дать письменный ответ на тестовые вопросы. Выполнение заданий раздела "отбор" требует от учащихся быстрого восприятия и реакции на термины, указанные на экране на двух языках. Это задание выполняется на скорости.

Игра "Гравитация" защитите планету от астероидов! - учащиеся с большим интересом исполняют. Это задание выполняется на скорость до падения астероида, учащиеся должны успеть ввести перевод термина, записанного на астероиде. Задания, предоставляемые учащимся через Сайт quizlet.com на любом этапе урока и можно выполнить все разделы этого сайта. Не успевшие на занятиях отдели, учащиеся могут выполнять дома.

Learningapps.org [5] сайт предоставляет возможность создания мультимедийных, интерактивных упражнений во многих формах: идентификация, выполнение тестов (найти несколько вариантов ответов и найти правильный ответ), поиск хронологии, классификационные задания, отбор рисунков, сбор пазла, поиск пар, заполнение пропуском и многие другие задания. Учащиеся выполняют данные задания с большим интересом и энтузиазмом, так как после выполнения учащиеся оцениваются формативно: например: «Здорово. Ты верно выполнил все задания!».

«Задание выполнено. Молодец!», «Ты, отлично справился со всеми заданиями!» и т.д. Для учащихся 3 классов формативное оценивание со стороны не только учителя, но и похвала, появляющаяся на сайте повышает интерес не только к выполнению конкретных заданий, но и повышает активность и интерес изучения предмета на протяжении всех уроков.

Задания, подготовленные на данном сайте можно использовать на любом этапе урока: при выходе на новую тему, при проверке предыдущих знаний, при закреплении новых знаний, а также учащиеся находясь дома выполняют домашние задания.

При выполнении домашних заданий, каждый ученик имеет возможность через личный кабинет проследить какие задания им еще не выполнены. Учитель также через свой личный кабинет проследит какой ученик выполнил задания, сколько попыток использовал при выполнении заданий, а также своевременно ли выполнял задания.

Таким образом, результаты и успешность выполнения всех заданий наглядно представлены в виде таблицы на сайте Learningapps.org. Проверить успешное освоение терминологии каждого урока используем сайт quizlet.com, особенность данного контента, это создание на уроке духа соперничества между учащимися, так как при выполнении любого задания на данном сайте происходит на время. Что позволяет выполнять задания на скорость, учит быть внимательными и развивает как зрительную так и слуховую память.

Все электронные средства обучения обладают интерактивностью, ученик становится активным субъектом образовательного процесса.

Уроки представленные в электронном пособии активизируют мыслительную деятельность обучающихся, а так же позволяют преподнести учебный материал более глубоко, показав его с различных сторон. Такие уроки способствуют прочному овладению знаний, повышению интеллекта детей, дают возможность более эффективно провести закрепление, обобщение знаний, широко решают воспитательные задачи учебно-воспитательного процесса.

Трехязычие – это направление, которому сейчас уделяется большое внимание, как со стороны государства, так и со стороны общества. Сегодня проблему трехязычия, методы развития этой программы многие видят по-разному. Но нужно помнить о том, что это НАША общая задача и ответственность.

Использованные литературы

1. Г.А. Көпеева, Ү.М. Ділманова – Астана: «Арман-ПВ» баспасы, 2018.-128 бет.
2. Информатика және АҚТ. Бақылау жұмысы 3 сынып/ Н.В. Челак, Е.Н. Матвеева, Конопатова. М.:Бином. Білім зертханасы, 2012.-63б.

3. 3 сыныпқа арнаған информатика пәнінен дәптер/ С.Н. Тур. – СПб.: ВПВ, 2013. – 152 б.
4. Образовательный сайт <https://quizlet.com/>
5. Образовательный сайт <https://learningapps.org/>

МЕТОДЫ ПРИМЕНЕНИЯ ЭЛЕМЕНТОВ ТРЕХЪЯЗЫЧИЯ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ

ОРЫС ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТІ САБАҚТАРЫНДА ҮШТІЛДІЛІК ЭЛЕМЕНТТЕРІН ҚОЛДАНУ ӘДІСТЕРІ

IMPLEMENTATION METHODS OF THE TRILINGUALISM ELEMENTS AT CLASSES OF THE RUSSIAN LANGUAGE AND LITERATURE

Каусова Н.К.

*КГУ школа-лицей №38
г.Нур- Султан, Казахстан*

Аннотация: В статье рассматриваются методы применения элементов трехъязычия на уроках русского языка и литературы в казахской школе.

Аңдатпа. Мақалада қазақ мектебінде орыс тілі мен әдебиеті сабақтарында үштілділік элементтерін қолдану әдістері қарастырылады.

Abstract. The article considers the methods of using the elements of trilingualism education at classes of the Russian language and literature in the Kazakh school.

Ключевые слова: трехъязычие, казахский язык, русский язык, английский язык, методы.

Түйінді сөздер: үштілділік, қазақ тілі, орыс тілі, ағылшын тілі, әдістері.

Key words: trilingualism, the Kazakh language, the Russian language, the English language, methods

Трехъязычие-необходимость нашего времени, ведь благодаря ему человек умножает свои знания и навыки, развивает коммуникабельность, открывает для себя огромный мир информации и новых технологий. Согласно концепции ЮНЕСКО, многоязычное образование – это использование в образовании как минимум трех языков: родного, регионального и международного. Каждый гражданин Казахстана должен знать 3 языка: казахский язык как государственный, русский язык как язык межнационального общения и английский язык как международный язык ООН. Владея этими тремя языками, казахстанец становится конкурентоспособным и коммуникативно-адаптированным в любой среде.

На своих уроках я пользуюсь некоторыми элементами трехязычия. Урок всегда начинаю с приветствия на трех языках: «Қайырлы таң!», «Доброе утро!», «Good morning!». А ученики с утра желают друг другу удачи на трех языках: «Сәттілік тілеймін!», «Желаю удачи!», «I wish you good luck!». Такие добрые пожелания помогают настроиться на позитивный лад. На уроках провожу терминологический трехязычный диктант (Текст – мәтін - text, слово – сөз - word, буква – әріп - letter и т.д), орфографический трехязычный диктант (мама-ана-mother, семья - отбасы -family и т.д). Ученики с удовольствием играют в игру «Лишнее слово», которая развивает критическое мышление. В каждой строке нужно найти лишнее слово. Например: мама, папа, бабушка, дедушка, книга; ана, эке әже ата, кітап; mother, father, grandmother, grandfather, book. Лишние слова в данных строчках: книга-кітап-book.

Ученики любят сочинять трехязычные пятистишия. Например:

Язык.

Красивый, богатый.

Развивается, открывает, радуется.

Язык-душа народа.

Чудо.

Тіл.

Әдемі,бай.

Дамиды,ашады,қуантады.

Тіл- халықтың жаны.

Ғажайып.

Language.

Rich, beautiful.

Opens, charms, gladden.

Language-is soul of nation.

Miracle.

Составление пятистиший обогащает словарный запас учащихся.

Детям нравится работать с пословицами, подбирать к русской пословице близкую по значению пословицу на казахском, на английском языках. «Не все то золото, что блестит», «Жылтырағанның бәрі алтын емес», «All is not gold that glitters». «Старый друг лучше новых двух», «Ескі дос жана екі достан артық», «Friend in need is a friend indeed». «В гостях хорошо, а дома лучше.», «Туған жердей жер болмас, туған елдей ел болмас.», «East or west home is best.». Работа с пословицами развивает такие навыки как умение рассуждать, анализировать смысл пословиц, воспитывает нравственные качества.

Ребята также любят отгадывать загадки и переводить ответы на казахский и английский языки. Например: «Лежал, лежал, да и в речку побежал» (снег, қар, snow) «Длинное хвостище, рыжее волосище, сама хитрища» (лиса, түлкі, fox,) «Они стоят на месте, но всегда идут» (часы, сағат, а clock).

Увлекательно и интересно проводить метод «SWOT-анализ» на трех языках.

- Strengths (сильные стороны)-на казахском,
- Weaknesses (слабые стороны)-на английском,
- Opportunities (возможности)-на русском,
- Threats (угрозы)-на казахском.

Трёхязычный «SWOT-анализ» учит быстрому и разностороннему анализу ситуаций. Этот метод я применила на интегрированном уроке химии, русского и английского языков. Дети рассказали о роли химии в жизни человека на трех языках.

Применение элементов трёхязычия на уроках русского языка и литературы совершенствует устную и письменную речь учащихся, активизирует познавательную деятельность, развивает навыки перевода и критическое мышление.

Использованные литературы

1. Образование в многоязычном мире. Установочный документ ЮНЕСКО-Париж, 2003-38с.

ПРАКТИКА ВНЕДРЕНИЯ ПОЛИЛИНГВАЛЬНОЙ МОДЕЛИ ПОЛИКУЛЬТУРНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В СУБЪЕКТАХ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

РЕСЕЙ ФЕДЕРАЦИЯСЫНЫҢ СУБЪЕКТИЛЕРІНДЕ КӨП МӘДЕНИЕТТІ БІЛІМ БЕРУДЕ КӨПТІЛДІ МОДЕЛДІ ЕНГІЗУ ТӘЖІРИБЕСІ

THE PRACTICE OF IMPLEMENTING A MULTILINGUAL MODEL OF MULTICULTURAL EDUCATION IN THE SUBJECTS OF THE RUSSIAN FEDERATION

*Киреева З.Р.,
Галимова Х.Х.*

ФГБОУ ВО БГПУ им. М.Акмиллы, Россия, г.Уфа

Аннотация: Внедрение различных полилингвальных моделей поликультурного образования нацелено на сохранение и дальнейшее развитие родных языков в субъектах Российской Федерации, успешное овладение иностранными языками в устной и письменной коммуникации, повышение уровня сформированности коммуникативной компетенции на русском и иностранных языках.

Аңдатпа. Көп мәдениетті білім берудің әртүрлі көптілді моделдерін енгізу Ресей Федерациясының субъектілерінде ана тілдерін сақтауға және одан әрі дамытуға, ауызша және жазбаша қарым-қатынаста шет тілдерін сәтті меңгеруге, орыс және шет тілдерінде коммуникативтік құзыреттіліктің қалыптасу деңгейін арттыруға бағытталған.

Abstract. The introduction of various multilingual models of multicultural education is aimed at preserving and further developing native languages in the subjects of the Russian Federation, successfully mastering foreign languages in oral and written communication, increasing the level of formation of communicative competence in Russian and foreign languages.

Ключевые слова: поликультурное образование, полилингвальная модель обучения, родной язык, иностранный язык.

Түйінді сөздер: көп мәдениетті білім беру, оқытудың көп тілді моделі, ана тілі, шет тілі.

Key words: multicultural education, multilingual learning model, native language, foreign language.

Статья подготовлена в рамках выполнения госзадания Министерства просвещения РФ №073-03-2021-015/2 от 21.07.2021г.

Полилингвальное образование нацелено на качественное языковое образование, личностное развитие обучающихся, на их приобщение к культурному наследию народов региона, страны и мира средствами нескольких языков, воспитание подрастающего поколения в духе взаимоуважения и межнационального согласия. Мы придерживаемся точки зрения тех авторов, которые утверждают, что полилингвальное образование в Российской Федерации представляет собой единство двух процессов, связанных с преподаванием и изучением в школе русского языка, родного языка, одного или двух иностранных языков и получением образования на тех же языках в рамках ФГОС.

Под полилингвальной моделью поликультурного образования понимают образец педагогической системы, позволяющий формировать лингвокультурную личность через соизучение языков и культур. Базовым принципом модели является функциональное многоязычие, когда каждый из языков используется не только в качестве языка изучения, но и в качестве языка обучения. С позиций поликультурности специфика модели состоит в том, что образовательный процесс по всем предметам, в том числе по языковым дисциплинам, проводится на культуросообразном дидактическом материале, который выстраивается по концептуальному принципу «Малая родина-Россия-мир».

Организация полилингвального образования в каждом регионе Российской Федерации имеет свои особенности, зависящие от целого ряда факторов. Анализ законодательства и нормативно-правовых актов Республики Северная Осетия-Алания, Кабардино-Балкарской республики, Республики Саха (Якутия), Чеченской республики, Республики Татарстан, Республики Башкортостан, Чувашской республики позволяет утверждать, что поддержка в развитии русского, родных и языков иных народов, проживающих в республиках, имеется. Во всех субъектах приняты законы «Об образовании», а также региональные государственные программы развития образования, в которых уделяется место развитию языкового образования.

В 6 из рассматриваемых 7 республиках приняты региональные законы о языках народов соответствующего региона, в которых отражены государственные языки, официальные языки (например, в Республике Саха, где наряду с двумя государственными (русский, саха) установлено пять официальных языков) и языки народов, проживающих в обозначенном субъекте РФ. Исключение составляет только Республика Северная Осетия-Алания, где позиция осетинского языка как государственного наравне с русским языком юридически закреплена статьей 15 Конституции Республики Северная Осетия-Алания, принятой в 1994 г.

Следует также отметить, что во всех трех республиках Северного Кавказа отсутствуют действующие государственные программы по сохранению, изучению и развитию государственных языков региона. Вместе с тем, в 90-е и начале 2000 годов подобные нормативные акты действовали на территории Чеченской и Кабардино-Балкарской республик. В анализируемых регионах Приволжского федерального округа и в Республике Саха (Якутия) программы по развитию государственных языков республик и языков народов, проживающих в соответствующем регионе, имеются. Как показал анализ, в ряде республик разработаны и утверждены Концепции полилингвального образования.

Проведенный нами анализ позволяет выделить 4 основных полилингвальных моделей поликультурного образования, реализуемых в настоящее время в изучаемых регионах.

- 1) «родной язык – русский язык – иностранный язык»;
- 2) «русский язык – родной язык – иностранный язык»;
- 3) «русский язык – родной язык и иностранный язык».
- 4) «русский язык – родной язык и два иностранных языка».

Первая модель полилингвального образования ориентирована на учащихся, у которых уровень владения родным языком выше уровня владения русским языком. Данная модель предполагает, что в 1 и 2 классах обучение ведется на родном языке по всем предметам, кроме русского языка

и литературного чтения на русском языке. Важно отметить, что обучение русскому языку строится по методике преподавания неродного языка.

Наибольшее распространение в национальных регионах России получила вторая модель полилингвального образования, которая ориентирована на учащихся, уровень владения родным языком которых ниже уровня владения русским языком и, в принципе, находится на элементарном уровне. По данной модели обучение по всем предметам в 1 и 2 классах ведется на русском языке. Исключение составляют предметы «родной язык» и «литературное чтение на родном языке», при этом обучение родному языку проводится по методике обучения неродного языка.

Третья и четвертая модели в начальной школе в большей степени повторяют вторую, но в основной школе и особенно в средней, предметы математического профиля (алгебра, геометрия) и естественно-научного профиля (биология, география) преподаются на иностранном языке. Несмотря на акценты в изучении и обучении на русском и английском языках, данные школы обеспечивают также изучение родного языка, литературы на родном языке и второго иностранного языка.

Выбор той или иной модели учреждениями образования определяется рядом факторов: уровнем институциональной поддержки региональных властей; степенью владения учащимися родным и русским языками; обеспеченностью педагогическими кадрами и др.

Проведенный нами анализ выявил определенные тенденции и особенности организации полилингвального образования в регионах. Если в Северной Осетии-Алания больше внимания уделяется освоению родного и русского языков, то в средних общеобразовательных организациях республик Саха (Якутия), Башкортостан и Татарстан – овладению иностранным языком, т.к. уже в начальной и основной школах вводятся элементы иностранных языков в образовательный процесс по неязыковым дисциплинам (математика, технология, естественно-научный цикл). В РСО-Алания при любой модели обучения, включая и не полилингвальные классы, обучающиеся делятся на группы по изучению родного языка в зависимости от уровня владения родным языком, что, на наш взгляд, обеспечивает большую продуктивность образовательного процесса.

Анализ практик внедрения полилингвальной модели поликультурного образования в регионах Российской Федерации позволяет сформулировать следующие методические рекомендации:

1. Поскольку важным и сензитивным периодом для овладения родной речью и приобщения к родной культуре является дошкольный возраст, необходимо открытие групп с разными языками обучения и воспитания в дошкольных образовательных учреждениях. Важна преемственность

дошкольного и начального общего образования, поэтому целесообразно открытие полилингвальных дошкольных учреждений.

2. Для обучающихся, овладевших устной речью на родном языке в дошкольном возрасте, целесообразнее реализация в образовательных организациях первой модели полилингвального образования («родной язык – русский язык – иностранный язык»). Для обучающихся, не владеющих родным языком, эффективней будет обучение по второй, третьей или четвертой полилингвальной модели поликультурного образования.

3. Идеи поликультурного и полилингвального образования должны реализовываться как через содержание, так и через методически обоснованное соотношение языков обучения и изучения, а также методику обучения.

4. Необходимо обеспечить научное и дидактико-методическое сопровождение образовательного процесса в полилингвальных учреждениях: координация программ по языковым дисциплинам (последовательное изучение грамматических тем по родному, русскому и иностранным языкам); составление учебно-методических комплектов в соответствии с базовыми принципами полилингвального и поликультурного образования; проведение работы по адаптации учебников и учебно-методических комплектов по дисциплинам естественно-научного и гуманитарного циклов на полилингвальное образование; создание интерактивных мультимедийных учебников, симуляторов и тренажеров, 3D роликов и видео, виртуальных туров и лабораторий, обучающих и развивающих игр и приложений в качестве дополнительных ресурсов для самостоятельной подготовки к урокам и закрепления знаний.

5. С целью более результативного обучения учащихся городских школ учителям родных языков следует обратить внимание на методику иноязычного образования и, в частности, на коммуникативные методы.

6. Эффективной представляется реализация моделей полилингвального образования в поликультурном пространстве преимущественно в школах полного дня и учреждениях интернатного типа, предоставляющих более широкие возможности для организации внеурочной деятельности и создания среды для дополнительного языкового и поликультурного образования.

7. Представляется целесообразным создание Центров полилингвального образования с применением цифровых технологий на базе вузов или полилингвальных образовательных комплексов.

8. Необходимо открывать летние международные/ всероссийские/ региональные языковые школы по изучению языков народов России и их культур, традиций.

9. С целью оказания методической поддержки учителям полилингвальных школ: создать онлайн системно-методический комплекс,

содержащий в бесплатном доступе учебные материалы по программам обновленного содержания среднего образования; создать Единую образовательную платформу – «База педагогических знаний» и систему «Оценивание» для оказания методической и учебной поддержки учителям и обучающимся полилингвальных школ, обмена педагогическим опытом; разработать программы повышения квалификации для педагогических работников полилингвальных образовательных учреждений.

10. Проведение на регулярной основе методологических семинаров, круглых столов и мастер-классов по актуальным вопросам полилингвального образования в школах России; организация стажировочных программ для педагогов на базе образовательных учреждений, реализующих полилингвальные модели поликультурного образования; проведение конкурсов профессионального мастерства среди педагогов полилингвальных школ.

11. С целью восполнения дефицита педагогических кадров необходимо:

- рекомендовать вузам РФ реализовать ОПОП по направлению «Педагогическое образование» (с двумя профилями подготовки) для подготовки учителей, способных преподавать дисциплины на разных языках (английский язык+история, родной (татарский) язык+иностраный язык, информатика+английский язык, родной (башкирский) язык+обществознание, дошкольное образование+родной (чувацкий) язык и т.п.); в курсе вузовской подготовки в содержание дисциплин методического цикла включить вопросы реализации полилингвального образования в поликультурном пространстве региона.

Использованные литературы

1. Бижкенова А.Е. Актуальные вопросы современной лингвистики и лингводидактики//Астана: Издательство ЕНУ им.Гумилева, 2014.-274 стр.

2. Камболов Т.Т., Дзуцев Х.В. Поликультурное пространство в Российской Федерации: реалии и перспективы// Вестник Северо-Осетинского государственного университета им. К.Л.Хетагурова. 2012.№4. С.112-121.

3. Кучиева Л.А. Стратегии подготовки учителя к работе в условиях полилингвальной модели поликультурного образования//Этнодиалоги. 2018. №1 (55). С.72-78.

ПОЛИЯЗЫЧИЕ В АСПЕКТЕ МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОММУНИКАЦИИ

МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ КОНЦЕПЦИЯ АСПЕКТІСІНДЕГІ КӨПТІЛДІЛІК

MULTILINGUALISM IN THE ASPECT OF INTERCULTURAL COMMUNICATION.

Малькова Е.Н.

школа-лицей № 28

***Аннотация.** В современном Казахстане становление трехязычной системы образования, ориентированной на мировое образовательное пространство, сопровождается существенными изменениями в педагогической теории и практике. Переход на трехязычие в образовании предъявляет новые требования к работе в условиях возросшей индивидуализации образовательного процесса.*

Данная статья показывает необходимость полиязычного образования в нашей стране, так как именно оно послужит укреплению конкурентоспособности Казахстана, рассматривает условия единой политической, идеологической, культурной платформы трехязычия, что позволит учащимся сравнить культуру своей страны с культурой изучаемого языка, а также расширить его возможности для участия в межкультурной коммуникации.

***Аңдатпа.** Мақалада заманауи Қазақстанда білім берудің үштілділік жүйесін қалыптастыру әлемдік білім беру кеңістігіне бағдарланып, педагогикалық тәжірибе мен теорияда үлкен өзгерістер жасауға әкелетіні туралы айтылған. Яғни білім беру саласында үштілділікке көшу жаңаша жұмыс жүргізуге, яки жұмыс атқару талаптарына өзгеріс әкелгені жайында баяндалады.*

Ұсынылып отырған бұл мақала біздің еліміздегі көптілділік білім беру бәсекеге қабілетті болуға ықпал ететіні жайлы. Үштілділіктің бірыңғай саяси, идеологиялық, мәдени тұғырнамасының шарттары оқушыларға өз елінің мәдениетін оқытылатын тіл мәдениетімен салыстыруға, сондай-ақ оның мәдениетаралық коммуникацияға қатысу мүмкіндіктерін кеңейтуге мүмкіндік береді.

***Abstract.** The creation of a trilingual education system centered on the global educational arena, which is accompanied by considerable developments in modern Kazakhstan's pedagogical theory and practice. In the context of greater individualization of the educational process, the transition to trilingualism in education imposes new job needs.*

This article examines the conditions of a single political, ideological, and cultural platform of trilingualism, which will allow students to compare the culture of their country with the culture of the foreign language, as well as expand their opportunities for participation in intercultural communication.

***Ключевые слова:** трехязычие, межкультурная коммуникация, полиязычие, языковая подготовка, поликультурная личность.*

***Түйін сөздер:** үштілділік, мәдениетаралық коммуникация, көптілділік, тілдік дайындық, көпмәдениетті тұлға.*

***Keywords:** trilingualism, intercultural communication, multilingualism, language training, multicultural personality.*

Сейчас невозможно представить решение проблемы межкультурной коммуникации без полиязычного образования в современном Казахстане. Интенсивные темпы и уровень развития науки и техники в мире требуют

свободного владения несколькими языками для более качественного и полноценного получения необходимых теоретических, а также практических знаний, умений и навыков.

Для казахстанцев трехязычие особенно важно, так как решаются насущные жизненные потребности общества. Интеграция Казахстана в мировое сообщество зависит сегодня от осознания, что мир открыт тому, кто сможет овладеть новыми знаниями. Наше государство приступило к реализации концепции полиязычия в образовании, потому что именно оно послужит укреплению конкурентоспособности Казахстана.

Современная языковая ситуация в Казахстане позволяет говорить о триединстве языков как о существенном факторе развития межкультурной коммуникации. Многообразие культур и языков, их равное сосуществование являются безусловным достоянием нашей страны, а проводимая языковая политика обеспечивает не только соблюдение языковых прав всех этносов, но и предоставляет свободный выбор языка для общения, получения образования, реализации творческих потребностей. Позитивность развития трехязычия для казахстанского сообщества возможна при условии единой политической, идеологической, культурной платформы — изучение казахского языка как государственного, русского — как языка межнационального общения и английского — как языка успешной интеграции в глобальную экономику.

В настоящее время расширяются партнерские связи учебных заведений Казахстана с зарубежными вузами, широко распространена практика обучения по обмену, приглашение на стажировку от иностранных компаний, показ по телевидению передач зарубежных телекомпаний, мультимедийные средства и Интернет – все это представляет реальную возможность вступать в контакт с носителями иностранного языка.

Все эти обстоятельства ведут к необходимости создания субъекта межкультурной коммуникации, то есть приобщения обучаемого к иностранному языку не только как к средству общения, но и как к средству познания другой национальной культуры. Это позволит учащемуся сравнить культуру своей страны с культурой изучаемого языка, а также расширить его возможности для участия в межкультурной коммуникации.

Понимание роли языков в современном мире с особой остротой ставит перед образованием вопрос о результативности обучения языкам и повышении уровня языковой подготовки школьников и студентов. Полиязычие является основой формирования поликультурной личности. Язык, по мнению В.Гумбольдта, это *лицо народа, в котором фиксируется и сохраняется картина мира, свойственная тому или иному культурному сообществу*. При наличии общих содержательных компонентов «*концептуальные поля истины*» в различных языках и культурах имеют

различные очертания, отражая разные стороны и аспекты бесконечно многообразного, объективного мира. Поэтому через *познание народных и, в частности, иностранных языков человек может непосредственно ощутить свою принадлежность к мировой истории и одновременно глубже понять свою национальную культурно-историческую уникальность.*

По мнению Д.С. Лихачева, *язык выступает неким концентратом культуры нации, воплощенной в различных группах данного культурно-языкового общества. Он играет важную роль в плане глобализации межкультурной коммуникации, диалога культур на основе лексико-семантического взаимоперевода. Соприкосновение разных культур находит отражение в языке в виде лексических заимствований.*

Язык рассматривается как фактор культуры, потому что он является ее составной частью, которую мы наследуем от наших предков; основной инструмент, посредством которого мы усваиваем культуру; важнейшее из всех явлений культурного порядка. Также отношения между языком и культурой могут рассматриваться как отношение части и целого. Так как каждый носитель языка одновременно является носителем и культуры, то языковые знаки приобретают способность выполнять функцию знаков культуры и тем самым служат средством представления основных установок речевой деятельности человека говорящего.

Язык, прежде всего, является средством, при помощи которого человек получает сведения о материальной и духовной культуре общества, что лежит в бытие человеку в культуре. Уровень развития языка, его удельный вес в жизни страны, мира того народа, который говорит на нем, определяют сферу распространения языка и объем выполняемых им функций. Вот почему он так важен для развития межкультурной коммуникации.

Уже в самом раннем возрасте ребенок впитывает первые элементы поликультурного языкового пространства. Он включается в языковую деятельность, приобретает навыки и усваивает стандарты нормативно-оценочного поведения, получает первые поликультурные представления из сказок, приобретает в ролевых играх понятия о функциях языкового пространства и его представления постепенно формируются, хотя и в примитивную, детскую, но собственную картину поликультурной жизни. Именно в этот период очень важна реализация развития полиязыковой активности детей.

Также немаловажную роль имеют такие цели развития полиязычия в аспекте межкультурной коммуникации:

- воспитание и формирование поликультурной личности, готовой к социокультурному взаимодействию на государственном и других языках;

- формировать человека, способного к активной жизнедеятельности в многонациональной и поликультурной среде, обладающего развитым чувством понимания и уважения других культур, умением жить в мире и согласии с людьми разных национальностей, рас и верований;

Можно сделать целый ряд выводов, имеющих принципиальное значение для современного обучения и развития полиязычия, основной целью которого является формирование вторичной языковой личности, готовой и способной к межкультурному иноязычному общению. Она достигается последовательно, через реализацию целей и задач отдельных уровней, которые обеспечивают преемственность и непрерывность в формировании всего комплекса, а также достижение конкретных показателей качества обученности в соответствии с требованиями международных стандартов.

Развивающийся в настоящее время процесс глобализации стирает политические, идеологические и культурные границы между странами и народами и этническими группами. Современные средства коммуникации, глобальная информационная сеть интернет сблизили людей, сделали мир настолько тесным, что взаимодействие стран, народов и культур стало неизбежным. Сегодня невозможно найти такие народности, которые не испытали бы на себе политическое, социальное и культурное влияние других народов. Это влияние осуществляется с помощью обмена достижениями культур, прямых контактов между государственными институтами, общественными движениями, научного сотрудничества, торговли, туризма и т.д. Однако технический прогресс и бурное развитие различных форм международных контактов в настоящее время опережают развитие навыков коммуникации между представителями различных культур. Поэтому тема диалога и взаимопонимания культур стала актуальной, в которой все большее место занимает проблема специфики, самобытности и различий культур разных народов. В этих существующих противоречивых условиях возникает потребность более внимательно и обстоятельно рассмотреть проблему общения и взаимопонимания различных народов и культур. Эта потребность и привела к межкультурной коммуникации, имеющей своей целью развитие навыков и умений общения у представителей различных культур.

Таким образом, полиязычие – это рычаг мирного процесса, который ведет к развитию межкультурного общения.

Использованные литературы

1. Верещагин Е.М., Костомаров В.Г. Язык и культура: лингвострановедение в преподавании русского как иностранного. 3-е изд. М., 1993.
2. Гумбольдт В. Избранные труды по языкознанию. – М., 2000.– 356с

3. Лихачев. Д.С. Избранные работы: в 3 томах- СПб.: Худ. литература., 2003. – 656 с.
4. Садохин А.П. Межкультурная коммуникация. Учебное пособие. -М.: Альфа-М; ИНФРА-М, 2004.
5. Соколов Е.А., Буланкина Н.Е. Проблемы поликультур и полиязычий в гуманитарном образовании // "Логос". Москва, 2008.

ПРЕПОДАВАНИЕ ИНФОРМАТИКИ С ЭЛЕМЕНТАМИ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА В РАМКАХ ПОЛИЯЗЫЧНОГО ОБУЧЕНИЯ

КӨПТІЛДІ ОҚЫТУ АЯСЫНДА АҒЫЛШЫН ТІЛІНІҢ ЭЛЕМЕНТТЕРІМЕН ИНФОРМАТИКАНЫ ОҚЫТУ

TEACHING COMPUTER SCIENCE WITH ELEMENTS OF ENGLISH IN THE FRAMEWORK OF MULTILINGUAL EDUCATION

Мухамеджанова З.Р.

*КГУ «Средняя общеобразовательная
профильная школа дифференцированного
обучения №17 города Павлодара»*

Аннотация. В статье рассматривается опыт интегрированного обучения на уроках информатики, через преподавания урока в 9 «Б» классе и спецкурса «Трёхмерная графика» для учащихся 7 классов в рамках обновленного содержания. Данный курс направлен на развитие у учащихся навыков использования основных понятий информатики и информационно-коммуникативных технологий на английском языке, отрабатывать приемы работы с англоязычным интерфейсом с 3D программами, которые в будущем могут им пригодиться в различных видах профессиональной деятельности. Изучение материала рассчитано на 1 час в неделю, общим объемом 34 часа, занятие проводится в виде трех основных форм работы: знакомство с новыми понятиями/программами, лабораторно-практических занятий, творческих разработок.

Аңдатпа. Мақалада 9 "Б" сыныбында сабақ беруде информатика сабақтарында кіріктірілген оқыту тәжірибесі және жаңартылған мазмұн шеңберінде 7 сынып оқушылары үшін "Үш өлшемді графика" арнайы курсы қарастырылады. Бұл курс студенттердің информатика мен ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың негізгі ұғымдарын ағылшын тілінде қолдану дағдыларын дамытуға, болашақта кәсіби қызметтің әртүрлі түрлерінде пайдалы болуы мүмкін 3D бағдарламалары бар ағылшын интерфейсімен жұмыс істеу әдістерін жасауға бағытталған. Материалды зерттеу аптасына 1 сағатқа есептелген, жалпы көлемі 34 сағат, сабақ жұмыстың үш негізгі нысаны түрінде өткізіледі: жаңа ұғымдармен/бағдарламалармен, зертханалық-практикалық сабақтармен, шығармашылық әзірлемелермен танысу.

Abstract. *The article examines the experience of integrated learning in computer science lessons, through teaching a lesson in grade 9 "B" and a special course "Three-dimensional graphics" for grade 7 students within the updated content. This course is aimed at developing students' skills in using the basic concepts of computer science and information and communication technologies in English, to work out techniques for working with an English-language interface with 3D programs that may be useful to them in various types of professional activities in the future. The study of the material is designed for 1 hour per week, with a total volume of 34 hours, the lesson is conducted in the form of three main forms of work: acquaintance with new concepts / programs, laboratory and practical classes, creative developments.*

Ключевые слова: *интегрированное обучение, полиязычие, информационно-коммуникативные технологии, метапредметные связи, 3D программы.*

Түйінді сөздер: *интеграцияланған оқыту, көптілділік, ақпараттық-коммуникативтік технологиялар, метапәндік байланыстар, 3D бағдарламалар.*

Keywords: *integrated learning, multilingualism, information and communication technologies, meta-subject communications, 3D programs.*

В настоящее время в Казахстане идет формирование «информационного» общества, таким образом, можно отметить возрастающую роль изучения информатики, информационных технологий в подготовке подрастающего поколения к труду, продолжению образования.

Одним из направлений реформы казахстанского образования, выдвинутых в Программе развития образования, ориентированных на создание конкурентоспособного образовательного поля является включение полиязычия (казахский, английский и русский языки). Полиязычие дает возможность школьникам быть коммуникативно – адаптированными в любой среде, так как владение тремя языками становится в современном обществе неотъемлемым компонентом личной и профессиональной деятельности человека.

Одной из наиболее благоприятных сфер решения такой задачи в учебном процессе является использование английского языка на уроках информатики. К тому же, основная терминология информатики является англоязычной по происхождению.

Школьный курс информатики призван обеспечить достаточно полный объем фундаментальных знаний в области информатики. Информатика стала теоретической основой формирования у учащихся информационной картины мира, а также с развитием компьютерной техники и информационно-коммуникационных технологий, ее неотъемлемой составной частью.

Возможность интеграции преподавания информатики на английском языке я реализую уже несколько лет. Изначально я реализовала в преподавании спецкурса «Трехмерная графика» в 7 классах. Изучение материала рассчитано на 1 час в неделю, общим объемом 34 часа, занятие

проводилось в виде трех основных форм работы: знакомство с новыми понятиями/программами, лабораторно-практических занятий, творческих разработок.

Содержание курса включает в себя умение создавать простейшие 3D модели в таких программах как: SketchUp, Blender. Данные программы на английском языке, поэтому при работе в 3D моделировании, учащиеся используют и изучают английскую терминологию, что позволяет расширить словарный запас по английскому языку и свободно работать с программами на английском языке.

Основная задача курса: развить у учащихся навыки использования основных понятий информатики и ИКТ на английском языке, отрабатывать приемы работы с англоязычным интерфейсом с 3D программами, которые в будущем могут им пригодиться в различных видах профессиональной деятельности.

С этого года я преподаю предмет информатики на английском языке в 9 «Б» классе. 9 «Б» класс является гимназическим, в данном классе углубленное изучение английского языка. В преподавании предмет информатика на английском языке, я использую одну из новых технологий CLIL (предметно-языковое интегрированное обучение), в рамках обновленного содержания.

На каждом уроке я использую активные методы обучения для повышения мотивации, а также для стимулирования познавательной деятельности. На уроках использую он-лайн тестирование [Kahoot.it](https://kahoot.it), приложение [Plickers.com](https://plickers.com), [Quizlet.com](https://quizlet.com) в котором можно использовать как готовые, так и создавать новые учебные модули. В данных программах материал учащимся предоставляется на английском языке.

При изучении темы Charts. If statement. (**Анализ данных на основе имеющейся информации**):

1) При проверке знаний по пройденному материалу провела он-лайн игру тестирование в [Kahoot.it](https://kahoot.it), где вопросы были составлены на английском языке и учащимся давалось 10 секунд времени чтобы успеть ответить на вопрос. При выполнении теста не все учащиеся успевали ответить на вопросы, не хватило времени.

2) При актуализации знаний учащимся в группах были предложены заполнить кроссворды, вопросы даны на русском языке, учащиеся для того, чтобы выполнить кроссворд должны ответить и перевести на английский язык, все учащиеся хорошо справились с заданием.

Для пополнения словарного запаса, на каждом уроке учащимся даю новую терминологию по данным темам, провожу фронтальный опрос, где учащиеся должны постараться дать ответ на английском языке.

Таким образом, обучение информатики на английском языке с использованием методики CLIL, обеспечит метапредметные связи, а также

развитие языковой компетентности, повысит готовность не только к обучению, а также способность применять новые знания в жизни. Что способствует повышению жизненной мотивации и нацеленности на успех, что в конечном итоге, приводит к достижению основной цели – это формирование профессиональной компетентности будущих выпускников, повышению их мобильности и способности адаптироваться в быстро меняющихся жизненных ситуациях.

Использованные источники

Нормативные акты РК:

1. Конституция Республики Казахстан.
2. Послание Президента Республики Казахстан Н.А.Назарбаева «Социально-экономическая модернизация – главный вектор развития Казахстана». – Астана, 2012
3. Н.А.Назарбаев «Новый Казахстан в новом мире».
4. Журнал «Открытая школа» №4, 2012г. Стр 47-49.
5. Покушалова Л.В. Формирование иноязычной профессионально – ориентированной компетенции. Молодой ученый. – 2011 №3 стр 150-153.
6. Образовательный сайт – <https://kahoot.it/>
7. Образовательный сайт – <https://quizlet.com/ru>
8. Образовательный сайт – <https://www.plickers.com/>

ТРЕХЪЯЗЫЧИЕ В КАЗАХСТАНЕ

ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ҮШТІЛДІЛІК

TRILINGUALISM IN KAZAKHSTAN

**Нуркенова С.С.
Турлыбекова И.А.**

*Евразийский национальный
университет им. Л.Н. Гумилёва,
Нур-Султан, Казахстан*

***Аннотация:** Значимость казахского, русского и английского языков и особенности их функционирования показаны в законодательных документах страны. В статье исследуются вопросы, связанные с функционированием казахского, русского и английского языков в Казахстане. Учитывая то, что Казахстан многонациональная страна, вопрос межкультурного общения всегда актуален.*

***Аңдатпа:** Қазақ, орыс және ағылшын тілдерінің маңыздылығы және олардың ерекшеліктері мемлекеттің заңнамалық құжаттарында көрсетілген. Мақалада Қазақстандағы қазақ, орыс және ағылшын тілдерінің мәселелері қарастырылады. Қазақстанның көпұлтты ел екенін ескере отырып, мәдениетаралық қарым-қатынас мәселесі әрқашан өзекті болады.*

***Annotation:** The importance of the Kazakh, Russian and English languages and peculiarities of their functioning are shown in legislative documents of the country. The article examines issues associated with the functioning of the Kazakh, Russian and English languages in Kazakhstan. Taking into account the fact that Kazakhstan is multinational, the issue of intercultural communication is always relevant.*

***Түйін сөздер:** тіл жағдайы, тіл саясаты, көптілділік, коммуникация, тіл.*

***Ключевые слова:** языковая ситуация, языковая политика, многоязычие, коммуникация, язык.*

***Keywords:** linguistic situation, language policy, multilingualism, communication, language.*

Политика трёхязычия, проводимая в современном Казахстане, нацелена на освоение гражданами Казахстана казахского, русского и английского языков. Знание нескольких языков ведёт к активной интеграции нашей страны в экономическую и культурную сферы мирового сообщества. Трёхязычное образование функционирует как ответ на требования глобализации.

Есть много положительных сторон у многоязычного образования. Национальное достояние, богатство, унаследованные от предков познаются через язык, который в свою очередь является средством общения. Казахстан славится своим многообразием народностей и национальностей, языков и культур, и это многообразие является достоянием нашей родины. При такой реальности триединство языков становится значительным фактором укрепления общественного согласия. Для различных этносов, проживающих в Казахстане, создан институт культурного взаимодействия - Ассамблея народов Казахстана.

Важность языков в нынешнее время требует от современной системы образования результативности обучения языкам и совершенствование уровня подготовки многоязычной, многокультурной личности. Хорошее знание родной культуры может быть основой для уважительного подхода к другим и это станет началом для внутреннего обогащения и развития.

Изучение разных языков и хорошее владение государственным языком станут показателями конкурентоспособности граждан Казахстана, которая проложит путь для самосовершенствования. Трёхязычие является важным фактором формирования глобалистского менталитета, особого вида мышления, помогающее понимать ценности нескольких культур, которое всегда открыто для коммуникации.

Идея трёхязычия была упомянута в начале 2000 годов первым Президентом Республики Казахстан и свой старт к поэтапной реализации проекта «Триединство языков» получила после Послания Президента Н.А. Назарбаева «Новый Казахстан в новом мире» [1], [2]. Казахский язык является родным для большинства граждан Казахстана, а тогда как русский язык стал языком межнационального общения в геополитическом

пространстве. Знание русского языка важно для Казахстанской молодёжи для сохранения стратегического политического партнёрства с Россией. Целью изучения английского языка для большинства казахстанцев является возможность самореализации в карьере, деловой и профессиональной деятельности.

Интеграция Казахстана в мировое сообщество зависит сегодня от осознания и реализации простой истины: мир открыт тому, кто сможет овладеть новыми знаниями через овладение доминирующими языками. Знание многих языков для граждан Казахстана открывает двери в международное образовательное пространство. Реальность показывает, что людей, которые в совершенстве владеют тремя языками, пока мало. В основном население Казахстана полтораязычные граждане, которые говорят на русском и немного знают казахский, или же, которые знают казахский и немного говорят на русском языке.

В данный момент на казахском языке уверенно говорят в основном граждане, окончившие образовательные учреждения на казахском языке, и оралманы. Казахский хоть и является государственным языком, в основном остается в тени, потому что нет абсолютной востребованности в языке. В основном многие официальные собрания в Казахстане начинаются на казахском языке и продолжаются на русском языке. Русский язык воздействует сильнее на аудиторию нежели, чем казахский язык. Пока не будет необходимости говорить и писать на казахском языке, казахский язык будет не востребован в обществе. Многие основные документы чаще сперва пишутся на русском языке, а затем переводятся на казахский. Но многие читатели выберут русский перевод, чтобы ознакомиться с содержанием текста.

Чтобы развить трёхязычие в Казахстане, для начала нужно решить проблему казахского языка. Возможно, это покажется уровнем охлократии, желательно расставить приоритеты для казахского языка и, чтобы казахский язык стал основным языком в определенных сферах. Для развития идеи трёхязычия можно предложить отказаться от школ только с казахским или русским языком обучения, и сделать один тип школы с казахским языком обучения, где некоторые определенные предметы нужно обучать на русском языке. Можно предложить английский язык вводить с 3-го класса, используя коммуникативный метод, так как после внедрения латинского алфавита, параллельное изучение казахского и английского языков для учеников первого класса будет не эффективным и только вызовет путаницу и стресс у детей, которые только начинают учить алфавит казахского языка и английского языка, и у родителей, которые сами начнут изучать новый казахский алфавит.

Нужно пересмотреть подход к обучению языков в Казахстане. Классический грамматико-переводной метод обучения показал свою

малоэффективность для развития некоторых компетенций и навыков в обучении (говорение, аудирование). Язык должен преподаваться через полное погружение в языковую среду, хоть и пусть искусственную, созданную учителем или преподавателем. Например, если учитель обучает учеников 1 класса (при нынешнем образовательном процессе), он должен вести урок полностью на английском языке. Есть ошибочное мнение: если ученики 1 классов еще полностью не знают свой родной язык, зачем на этом уровне с ними говорить на английском языке? Коммуникативный подход должен применяться по отношению к обучению казахского и русского языков. Языковая среда нужна для владения каким-либо языком. Ребенок воспринимает языковую среду как реальность. «Мышление народа не опосредуется его языком, однако оно выражается, фиксируется, номинируется, овнешняется языком...» [3, 38].

Без погружения в языковую среду учащимся будет сложно сохранить интерес к изучению языка при настоящем времени глобализации. Глобализация «пожирает» на своем пути многие языки. При глобализации нации сближаются экономически и духовно. Можно было бы предложить, чтобы предоставить казахскому языку иметь абсолютные привилегии в Казахстане. Можно было бы организовать дни казахского языка два раза в неделю, когда все люди, проживающие в Казахстане, будут говорить исключительно на казахском языке.

Языковая политика в Казахстане получила свое начало в 1989 году 22 сентября после принятия закона «О языках Казахской ССР». 11 июня 1997 был принят закон Республики Казахстан «О языках в Республике Казахстан». До 2010 года были утверждены три программы развития и функционирования языков. После 2017 года программа была дополнена [4]. Русский язык имеет большой ареал употребления, чем казахский язык, хотя за последние десятилетия видется небольшой прогресс: «Можно с уверенностью сказать, что русский язык в Казахстане остается языком межэтнического и даже внутриэтнического общения. Как показали специальные исследования, в последние годы наблюдается языковой сдвиг в пользу государственного языка в таких сферах, как политика, образование, наука. Вместе с тем, выбор в пользу русского (реже – английского) языка наблюдается в гостиничном бизнесе, риэлторской деятельности, сферах бытового обслуживания и межкультурного взаимодействия» [5, 103].

Казахи, которые являются государствообразующим народом, сами используют чаще русский язык во многих сферах и их число преобладает над казахоязычными казахами. Такая идея, как подготовка преподавателей казахского языка для бесплатного обучения представителей неказахских этносов различных возрастов, не приведет к результату, пока не будет нужды для знания казахского языка и будет альтернатива на каком языке говорить и писать.

Было проделано немало работы для развития трехязычия. Проводились и проводятся такие мероприятия как: Республиканские языковые олимпиады, Республиканские научно-методические семинары, вебинары, региональные научно-практические конференции, конкурсы, фестивали, круглые столы. Например, в филиале АО «НЦПК «Өрлеу» ИПК ПР по Карагандинской области проводились комплексные работы по реализации политики трехязычия, по формированию учебно-методических материалов на казахском, русском и английском языках и были организованы 19 мероприятий за год, направленные на развитие трехязычия [6, 108-109].

С целью ознакомления с читательскими предпочтениями был проведен обзор книг на казахском языке, пользующихся популярностью в книжных магазинах города. Результат наблюдения показал, что среди читателей остаются популярными работы классиков казахской литературы, таких как Абай Құнанбаев, Мұхтар Әуезов, Сұлтанмахмұт Торайғыров, Әлихан Бөкейхан, Ильяс Жансүгіров и др. В книжных магазинах популярны следующие произведения: Ильяс Есенберлин (Алтын Орда), (Көшпенділер), (Алмас қылыш), (Жанталас), (Қаһар); Мұқағали Мақатаев (Аманат); Әзілхан Нұршайықов (Махаббат қызық мол жылдар); Зейнеп Ахметова (Күретамыр), (Теңбіл тіршілік); Қадыр Мырза Әли (Көкейкесті); Бердібек Соқпақбаев (Менің атым Қожа); Ғабиден Мұстафин (Шығанақ).

Также читаются следующие работы авторов: Қабдеш Жұмаділов (Таңғажайып дүние), (Жан мен Тер), (Дарабоз), (Соңғы көш), (Бір ғана ғұмыр); Тынымбай Төлепбайұлы (Шырғалаң), (Қанағат), (Өмір сыры); Сауле Досжан (Қасіретпен тағдыр), (Үлкен үйдегі үрей); Тұрысбек Сәукетаев (Мен - жындымын), (Көнермес ойдың көмбесі); Әбу Сәрсенбаев (Ақша бұлт); Әлібек Асқаров (Кешегі күннің хикаясы); Баян Бекетаева (Шолпы); Қалихан Ысқақ (Қоңыр күз еді); Мыңбай Рәш (Мұржа мұрын); Сымбат Аралбаева (Әйел қырық шырақты); Зейнолла Шүкіров (Қасиетті сезім); Смағұл Елубаев (Ақ боз үй); Иса Омар (Адамдық қағидасы); Жәди Шәкенұлы (Бозмұнар); Ықылас Ожайұлы (Қалам ұшына тұнған сыр...); Несіпбек Айтұлы (Дариға дәурен); Бақыт Беделханұлы (Ауадағы жазу); Гүлдәрия Әшірбаева (Ең әдемі гүл); Сәкен Жүнісов (Жаһандағы жалғыз үй).

Один из популярных авторов, чьи произведения по сей день пользуются широким спросом – это работы Шерхана Мұртазы (Сүдігерде изен ызындайды), (Ай мен Айша), (Интернат наны), (Бір кем дүние).

На сегодняшний день казахстанский читатель всё больше стал интересоваться такими направлениями по саморазвитию как, бизнес, психология, лидерство, прибыль, менеджмент. Наблюдение показало, что работы следующих казахских авторов чаще читаются: Дулат Тастекей (Өте маңызды); Айжұлдыз Адайбекова (SUP JULIE); Жандарбек Бұлғақ (SOZ

менеджмент); Кәмшат Бекжігітова (Өмірдің мәні); Қуаныш Шонбай (Екінші болма); Мұхитдин Исаұлы (TULG'A); Омар Жәлелұлы (ХАРАКЕТ).

Популярностью в книжных магазинах пользуются также переводные книги зарубежных авторов, среди них можно назвать имена таких авторов, как Орхан Памук (Сезім музей), (Жаңа өмір), (Үнсіз үй), (Ақ қамал); Әзиз Несин (Сиқыр айна); Дейл Карнеги (Дос табу және ықылас адамдарға ықпал ету өнері); Джеймс Клир (Атом әдеттер); Игорь Манн (Нөмір 1) и тд.

К числу популярных авторов среди читающей публики на русском языке можно отнести такие имена, как Лев Николаевич Толстой, Фёдор Михайлович Достоевский, Иван Александрович Гончаров, Шарлотта Бронте, Джонатан Свифт, Жюль Габриель Верн, Эрих Мария Ремарк, Уильям Джеральд Голдинг, Дэниэл Герхард (Дэн) Браун, Гузель Шамилевна Яхина, а также книги таких авторов как, Ли Бардуго (Крах и Восход, Штурм и Буря); Дэвид Гилман (Бог Войн), (Девятый дом); Клайв Стейплз Льюис (Хроники Нарнии); Кристофер Паолини (Эрагон. Наследие) и тд.

Среди читаемых книг на английском языке можно назвать следующие книги: Дэниел Киз (Билли Милиган) Daniel Keyes (Billy Miligan), Грегори Дэвид Роберт (Шантарам) Gregory David Robert (Shantaram); Рэй Брэдбери Ray Bradbury (451 Fahrenheit) (451 градус по Фаренгейту), (Dandelion Wine) (Вино из одуванчиков); Дж. К. Роулинг (Гарри Поттер) J. K. Rowling (Harry Potter), Полин Сара Джо Мойес (До встречи с тобой) Pauline Sara Jo Moyes (Me Before You), Роберт Кийосаки и Шэрон Л. Лехтер (Богатый папа, бедный папа) Robert Kiyosaki и Sharon L. Lechter (Rich Dad, Poor Dad); Стивен Ричардс Кови (7 навыков высокоэффективных людей) Stephen Richards Covey (The 7 Habits of Highly Effective People) и тд.

В заключение можно повториться, язык – это проявление культуры, который помогает становлению этноса, как части социума. Язык используется не только для общения, но и является стержнем национального воспитательного процесса. Трехязычие находится в центре внимания казахстанского общества и государства. Каждый человек видит методы решения проблемы трехязычия по-разному. Нужно помнить, что надо нацеливаться на результат, так как то, что мы делаем сейчас, это будет нашим будущим. Прирост людей говорящих на трех языках возможен при правильном выборе научных подходов к существующей проблеме.

Использованные источники

1. Закон «Об образовании» от 27 июля 2007 года № 319-III // Казахстанская правда. 2007. № 127. 15 августа. https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z070000319_history
2. Государственная программа развития образования Республики Казахстан на 2011 – 2020 годы. Астана, 2010. <https://adilet.zan.kz/rus/docs/U1000001118>

3. Попова З. Д., Стернин И. А. Семантико-когнитивный анализ языка. Воронеж: Истоки, 2006. 226 с.

4. Казахстанский путь-2050: Единая цель, единые интересы, единое будущее. Послание Президента Республики Казахстан от 17 января 2014 года <https://adilet.zan.kz/rus/docs/K1400002014/links>

5 Туксайтова Р.О. Русский язык в мультикультурном пространстве Казахстана: государственная политика и общественные настроения. Tuksaitova, R. O. The Russian Language in the Multicultural Space of Kazakhstan: State Policy and Public Mood. *Quaestio Rossica*, 2016. 4(4), 309 p. <https://doi.org/10.15826/qr.2016.4.193>. Vol 4 No 4 (2016), Section Vox redactoris. <https://qr.uurfu.ru/ojs/index.php/qr/article/view/193/2902>

6 Мукушева С.Б. Организационные условия развития трехязычия в системе повышения квалификации педагогических работников//Вестник Карагандинского Университета. Серия «Педагогика». № 3(83)/2016. 134 с. УДК 331.108.45.

ҮШ ТІЛДЕ БІЛІМ БЕРУ ЗИЯТКЕРЛІК ДАРЫНДЫ ТҮЛҒАНЫ ДАМЫТУ ФАКТОРЫ РЕТІНДЕ

ТРЕХЪЯЗЫЧНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ КАК ФАКТОР РАЗВИТИЯ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНО ОДАРЕННОЙ ЛИЧНОСТИ

TRILINGUAL EDUCATION AS A FACTOR IN THE DEVELOPMENT OF INTELLECTUALLY GIFTED PERSON

Саден Н.Ж.

*учитель английского языка, учитель-исследователь
ГКП на ПХВ "Школа - лицей №79"*

***Аннотация:** Статья посвящена реализации трехязычного образования в школе-лицее №79. Автор рассказывает о преподавании в школе предметов на трех языках, углубленном преподавании предметов биологии, химии и физики на английском языке, воспитательных мероприятиях, посвященных теме трехязычия. Подробно описываются технологии преподавания в сотрудничестве по методике CLIL на уроках химии, биологии и физики. Рассказывается о системе работы по реализации трехязычия через научно - исследовательскую и внеклассную деятельность учащихся.*

***Аңдатпа.** Мақала №79 мектеп-лицейінде үштілді білім беруді жүзеге асыруға арналған. Автор мектепте пәндерді үш тілде оқыту, биология, химия және физика пәндерін ағылшын тілінде тереңдетіп оқыту, үштілділік тақырыбына арналған тәрбиелік іс-шаралар туралы әңгімелейді. Химия, биология және физика сабақтарында CLIL әдістемесі бойынша ынтымақтастықта оқыту технологиялары егжей-тегжейлі сипатталады, оқушылардың ғылыми-зерттеу және сыныптан тыс қызметі арқылы үштілділікті іске асыру бойынша жұмыс жүйесі туралы айтылады.*

***Abstract.** This article is about the implementation of trilingual education at school-lyceum № 79 The author tells about teaching school subjects in Russian, Kazakh and English*

languages, in-depth teaching of languages, biology, chemistry and physics in English and educational activities dedicated to the topic of trilingualism.

The teaching of chemistry and biology by technology cooperation and CLIL methodology is described completely. It is told about system of work for the implementation of trilingualism through research and extracurricular activities of students.

Ключевые слова: *Трехъязычие, одаренность, CLIL, физика, химия, биология, английский язык, исследовательская деятельность, компетенции, team-teaching*

Түйін сөздер: *Үштілділік, дарындылық, CLIL, физика, химия, биология, ағылшын тілі, ғылыми-зерттеу жұмысы, құзыреттілік, team-teaching*

Key words: *Trilingualism, giftedness, CLIL, physics, chemistry, biology, English, scientific-research works, competence, team-teaching*

Согласно концепции ЮНЕСКО понятие «многоязычное образование» предполагает использование в образовании, по меньшей мере, трех языков: родного, регионального или национального и международного языка. Применение этих языков является «важным фактором инклюзивности и качества образования» [4].

Любой язык – это важнейшее средство общения, залог существования и прогресса человеческого общества. Изменения, происходящие в современном мире, требуют повышения коммуникативных компетенций и тщательной языковой подготовки обучаемых. Только в таком случае они смогут обмениваться мыслями в различных жизненных ситуациях при общении с другими людьми, используя при этом систему языковых норм и адекватное коммуникативное поведение. Иначе говоря, основное назначение иностранного языка заключается в формировании коммуникативной компетенции, то есть способности и готовности осуществлять личностное и культурное общение с окружающими [2].

Центральной фигурой школы является учитель. Именно от его компетентности, эрудиции, знания языков и личностных качеств зависит, какое мы получим поколение в будущем. В каждом учителе как в зеркале отражаются его ученики. Значит, мы сами должны владеть тремя языками в совершенстве, ведь это основной критерий реализации данной программы. Изменения в мировом сообществе, большой объём информации требуют от учителя постоянного повышения квалификации. Ни для кого не секрет, что специалист, владеющий тремя языками, востребован в современном мире. Он легко адаптируется в любой среде, открыт новому, уверен в своей компетенции, эрудирован и полон интересных идей.

В школе –лицее с 2018 года проходит преподавание предметов на русском, казахском и английском языках, которое реализуется как через урочную, так и через внеурочную деятельность путём:

- преподавания физики, химии, биологии на английском языке

- внеурочная деятельность предусматривает организацию на трех языках работу пресс-центра, театра, дебатного клуба, работу музея Ч.Айтматова, участия в конкурсах и научного сообщества учащихся.

Для внедрения трехязычного образования требуется использование современных методик и подходов преподавания. На основе Интегрированного обучения предмету и языку предусматривается двойное погружение в изучение языка. Так, на курсах «Физика на английском языке», «Биология на английском языке» и «Химия на английском языке» в 8-10 классах осуществляется конкретизация знаний по основным разделам предметов; развитие навыков самостоятельной работы; развитие умений логически мыслить, воспитание воли к преодолению трудностей в иноязычной речи.

Авторской группой учителей биологии, физики, химии и английского языка апробирован содержательный модульно-тематический принцип по отбору теоретического материала на русском языке и его переводу на английский язык, разработана система заданий и упражнений по предметам с учетом трехязычного подхода к ее изучению. Предлагаемая программа опирается на методологический принцип – обучение биологии и физики на английском языке, а не обучение английскому языку через эти предметы. Этот принцип позволяет учащимся приобрести прочные знания и необходимые компетенции по предмету. Учет этого принципа проявляется в выборе и формулировке заданий и упражнений, многие из которых основаны на подборе англоязычных терминов к русскоязычным, и наоборот, на выборе дефиниций на одном языке к терминам на другом, а также в том, что теоретический текстовый материал на английском языке сопровождается его переводом на русский язык и т.п. Еще одним принципиальным подходом к созданию программы по биологии и физики на английском языке является модульно-тематический принцип структурирования личностно-ориентированного компонента – теоретических сведений и комплекса упражнений, тестов и заданий. Третий принцип – это принцип минимизации в пределах необходимости текстовых теоретических сведений, излагаемых на английском языке. В соответствии с этим принципом значительная нагрузка по усвоению знаний и формированию умений приходится на разнообразные мультимедийные средства аудизации, визуализации [1].

Преподавание биологии, физики и химии на английском языке осуществляется по технологиям командного преподавания team-teaching и предметно-языковое интегрированное обучение CLIL (Content and Language Integrated Learning). CLIL рассматривает изучение иностранного языка как инструмента для изучения других предметов, которое является для учащихся намного интереснее и эффективнее, потому что происходит в рамках деятельностного и коммуникативного подхода, свойственного

занятиям по иностранному языку. Учителя физики, химии и биологии и английского языка вместе разрабатывают и проводят уроки, учитывая возрастные особенности учащихся, уровень знаний, стимулируют интересы учащихся, используя обучающие видеоролики по изучаемым темам, вовлекая учеников в обсуждение увиденного и услышанного, разрабатывают специальные задания на составление кластеров, игр-ассоциаций по выбранной теме, заполнение семантических карт, технологии insert, поэтапное чтение, составление вопросов, тестов и т.д., которые способствуют целостному восприятию информации на английском языке.

Особое место в процессе обучения и воспитания одаренных детей отводится русскому языку, который на современном этапе является языком межгосударственного и межнационального общения. Современный государственный заказ определяет одним из ведущих умений нынешнего выпускника-умение грамотно владеть устной и письменной речью.

Реализация трехязычного образования в нашей школе осуществляется и через научно-исследовательскую деятельность учащихся. Нашим ученикам нравится выбирать темы научных проектов: «Омонимы в произведениях английских и казахских писателей», «Проблема перевода на английский язык сложных слов в произведениях Абая», «Экспрессивные выражения в английской и казахской сатире» и эти работы занимают призовые места в области на протяжении нескольких лет. Со своими учениками мы находим много интересного в истории языков Казахстана и Великобритании, создаем научные проекты на темы интеграции языковых культур обеих стран, особенностей стилистики и морфологии казахского и английского языка.

В текущем году в школе прошла декада внеклассных мероприятий, основной целью которой явился эксперимент по внедрению новой технологии Преподавание в сотрудничестве (team-teaching). Декада носила межпредметный характер: расширяла знания учащихся в различных областях науки, помогала воссоздать более полную картину мира путем установления межпредметных связей: истории и русской литературы, биологии и английского языка, казахского языка, русского и английского языка. В рамках этой декады мы провели вечер дружбы и солидарности «Атамекен – земля предков» с целью повысить уровень знаний учащихся 8 класса по истории, культуре и традициям казахского народа, развивать культуру общения на казахском и английском языке, воспитывать чувство патриотизма как качество личности будущего гражданина Казахстана. Ученики выполняли различные интересные задания, беседовали о любви к родине, смотрели фильм-легенду о создании земли Казахстана, изучали лечебные свойства кумыса и шубата – национальных напитков казахского народа, участвовали в интеллектуальной игре, пели песни на казахском и

английском, в целом, окунулись в атмосферу гостеприимства и щедрости, познали мудрость изречений далеких предков от самых истоков до наших дней. Разработка этого мероприятия включена в республиканский сборник научных проектов «Мәңгілік ел».

Главное в нашей работе - результат. Наши дети должны быть готовы к выходу в реальную речевую деятельность. Молодое поколение открыто новым идеям, мыслит и думает категориями будущего. Ежегодно ученики 11 класса выбирают английский язык и русскую литературу в качестве предмета по выбору на ЕНТ, а по казахскому языку набирают всегда высокие баллы.

Грамотное внедрение трехязычного образования даст возможность выпускникам наших школ быть коммуникативно-адаптированными, поможет стать конкурентоспособными в сфере рыночных отношений, даст молодежи ключ к мировым рынкам, науке и новым технологиям, создаст условия для конструктивного сотрудничества в мировом сообществе, путь к знаниям этнической, казахстанской и мировой культурам.

Использованные литературы

1. Жетписбаева Б.А. Теоретико-методологические основы полиязычного образования: Автореф. дис. ... д-ра пед. наук. — Караганда, 2009. — 46 с.
2. Нурпеисова С.К., Азимбаева Ж.А. «Внедрение полиязычного образования: опыт, проблемы и перспективы»
3. Концепция развития иноязычного образования Республики Казахстан. — Алматы: Казахский университет международных отношений и мировых языков имени Абылай хана, 2006г.
4. Образование в многоязычном мире: Установочный документ ЮНЕСКО. — Париж, 2003. — 38 с.

ТРЕХЪЯЗЫЧИЕ: ПУТЬ К УСПЕХУ

ҮШТІЛДІЛІК: ТАБЫСҚА ЖЕТУ ЖОЛЫ

TRILINGUALISM: A WAY TO SUCCESS

Серикбаева Л.С.

*Учитель английского языка
ШЛ №37 им.Сырбая Мауленова*

Аннотация. Актуальность темы исследования заключается в малоизученности трехязычия в условиях современного мира, когда особое внимание в бывших республиках СССР уделяется развитию государственного языка, укреплению

международных связей, а также установлению межгосударственных контактов. В настоящее время языковая политика Казахстана определяется реализацией проекта «Триединство языков», целью которого является массовое овладение казахстанцами тремя языками: казахским, русским и английским. Идея такого триединства диктуется жизненной необходимостью. Знание английского языка — это обязательное требование для делового общения и ведения бизнеса в любой точке мира, окно в глобальный мир с его потоком информации и инноваций. Предложенное триединство языков является существенным фактором укрепления общественного согласия в условиях многонационального Казахстана. В целях исследования языковой ситуации региона студентами научно-исследовательской группы был проведен социолингвистический опрос на территории Республики Казахстан. Данные опроса показали, что в настоящее время представители старшего поколения не используют в своей речи трехязычие, так как для них английский язык не представляет какой-либо перспективы в ближайшем будущем. Представители среднего возраста (30-45 лет), профессиональная деятельность которых напрямую связана с социальным общением, положительно относятся к данному явлению. Большая часть представителей молодого поколения не владеет государственным (казахским) языком и при этом свободно использует русский и английский языки, предпочитая изучать английский язык как более перспективный.

Аңдатпа. Бұл зерттеудің өзектілігі қазіргі әлемде үштілділікті байыпты зерттеудің болмауымен расталады, дегенмен бұрынғы КСРО республикалары мемлекеттік тілді дамытуға, халықаралық қатынастарды нығайтуға және трансұлттық байланыстарды орнатуға ерекше назар аударады. Бүгінгі таңда Қазақстандағы тіл саясаты "Тілдердің үштұғырлығы" жобасында көрініс тапқан, оның мақсаты қазақтарды үш тілге: қазақ, орыс және ағылшын тілдеріне оқыту болып табылады. Мұндай Үштұғырлық идеясы қазіргі өмірде жазылған. Ағылшын тілін білу іскерлік қарым-қатынас үшін қажет және әлемнің кез-келген елінде бизнесті бастауға мүмкіндік береді; бұл ақпарат пен инновацияға толы жаһандық әлемге апарар жол. Тілдердің мұндай үштұғырлығы көпұлтты Қазақстандағы әлеуметтік үйлесімділіктің маңызды құрамдас бөлігі болып табылады. Аймақтағы тілдік шындықты зерттеу үшін студенттер, ғылыми-зерттеу тобының мүшелері Қазақстанда әлеуметтік сауалнама жүргізді. Сауалнама нәтижелері аға буынның Үш тілді білмейтінін көрсетті, өйткені ағылшын тілі олар үшін маңызды емес, өйткені ол жақын болашақта күткен нәрсемен байланысты емес. Жұмысы қарым-қатынасты қамтитын 30-45 жастағы адамдар үштілділік құбылысына оң көзқараспен қарайды. Жас ұрпақ мемлекеттік тілді (қазақ) білмейді, бірақ орыс және ағылшын тілдерін еркін біледі және ағылшын тілінің маңыздылығын түсінеді.

Abstract. The urgency of this research is proved by the absence of serious studies of trilingualism in the modern world, although the former USSR republics pay special attention to development of the state language, strengthening of international relations and initiation of transnational contacts. Today the language policy in Kazakhstan is reflected in the project "Trinity of Languages", the aim of which is to teach the Kazakhs three languages: Kazakh, Russian and English. The idea of such trinity is prescribed by contemporary life. The knowledge of English is required for business communication and gives an opportunity to start business in any country of the world; it is a window to the global world full of information and innovations. Such trinity of languages is an important constituent for social harmony in multinational Kazakhstan. To study language reality of the region, the students, members of the scientific research group, made a sociological survey in in Kazakhstan. The results of the survey revealed that the older generation do not speak three languages, as English is not important

for them as it is not connected with anything they expect in the nearest future. People aged 30-45, whose work implies communication, are positive about the phenome-on of trilingualism. The younger generation do not speak the state language (Kazakh), but they speak Russian and English fluently, and they realize the importance of the English language.

Ключевые слова: языковая политика; билингвизм; трехязычие; государственные языки; социолингвистика; социолингвистические опросы.

Түйін сөздер: тіл саясаты; қостілділік; үштілділік; ұлттық тіл; социолингвистика; социологиялық сауалнама.

Keywords: language policy; bilingualism; trilingualism; national language; sociolinguistics; sociological survey.

«Знать много языков – значит иметь много друзей.

Моя работа опирается на слова первого президента Республики Казахстан

Н.А. Назарбаева: «Казахстан должен восприниматься во всем мире как высокообразованная страна, население которой пользуется тремя языками. Это: казахский язык – государственный язык, русский язык как язык межнационального общения и английский язык – язык успешной интеграции в глобальную экономику».

В Республике Казахстан большое внимание уделяется содержанию основных этапов развития языковой политики в стране, приводятся мнения различных представителей казахстанского общества по проблеме трехязычия.

Внедрение системы трехязычного образования – комплексный процесс, большая важность в котором отдается не только обучающим программам, но и воспитательному процессу. Ведь важно не только сформировать картину мира будущего математика или физика, важно воспитать в нем человека, гражданина, патриота. Кроме того, нужно понимать, что реалии сегодняшнего дня требуют от нас умения ориентироваться не только в условиях настоящего времени, но и уметь предугадывать вызовы будущего, чтобы подготовить к ним наших детей.

Үштұғырлы білім беру жүйесін енгізу – негізгі маңыздылық оқыту бағдарламаларына ғана емес, сонымен қатар тәрбиелік маңызына да жете мән берілетін құрылымды процесс. Себебі, негізгі мәселе – болашақ физик немесе математиктің әлем бейнесімен қоса нағыз азамат, патриот, жеке тұлға қалыптастыру. Сонымен қатар, бүгінгі күннің шындығы бізден тек қазіргі өмір жағдайларына ғана сүйенбей, сонымен қатар болашақтың талабын болжап балаларымызды соған дайындай алуымыз керек.

The introduction of the trilingual education system is a complex process, the great importance of which is given not only to educational programs, but also to the educational process. After all, it is important not only to form a worldview of the future mathematician picture of the world of the future mathematician or physician, it is important to educate an intelligent human, a citizen and a patriot.

Additionally, it is necessary to understand, that the realities of today require us to be able to navigate not only in the present-day conditions, but also be able to foresee the challenges of the future in order to prepare our children for them.

Трёхязычие – это веление времени, оно помогает людям расширять свои знания, навыки, и развивать взаимопонимание между людьми, а степень владения языками – один из его основных критериев. Трёхязычие как важное направление развития человечества осознавалось давно. Сегодня невозможно представить себе, что где-то ещё существуют страны, люди которых владели бы только одним языком. Знание нескольких языков, по существу, открывает окно в большой глобальный мир с его колоссальным потоком информации и инноваций. Разумное, грамотное и правильное внедрение трёхязычия даст возможность нам быть коммуникативно – адаптированными в любой среде. Никто не усомнится в народной мудрости: «Сколько языков ты знаешь – столько раз ты человек». Великий казахский поэт, писатель, философ Абай Кунанбаев в свое время призывал казахов изучать русский язык. Он понимал, что через русский язык и русскую культуру казахский народ сможет приобщиться к мировой литературе.

В Республике Казахстан языковая политика берет свое начало с 2007 года, когда в Послании народу Казахстана «Новый Казахстан в новом мире». Глава государства предложил начать поэтапную реализацию культурного проекта «Триединство языков». Именно этот момент можно обозначить, как отправную точку новой языковой политики независимого Казахстана, которая сегодня может служить примером для других стран мира по степени популярности в обществе и уровню своей эффективности.

Как вызвать интерес к определенному языку? Например: услышав какую-то музыку на другом языке, мы начинаем искать его текст на том языке, который нам понятен. Я думаю, что с развитием литературного искусства можно вызвать интерес человека с другого этноса, носителем другого языка. Например: я знаю три языка. Это узбекский – мой родной язык, казахский и русский. Также наша семья является интернациональной, дома мы все пользуемся этими тремя языками – это даёт дополнительные возможности проявить себя больше и познать глубже. Интерес к языкам начинается со школьной скамьи. Этот интерес должен вызывать учитель, а развивать его должны мы сами.

В нашем современном мире изучать языки можно различными способами. Например, возьмем один из самых необходимых атрибутов современного мира – это наши смартфоны и планшеты. Благодаря современной технике, мы можем всегда изучать языки где бы не находились, изучение языков всегда под рукой. На смартфон можно загрузить хорошие учебные материалы по изучению казахского, русского и английского. Например: Едешь в автобусе, надел наушники, и читаешь,

слушаешь, повторяешь и тем самым запоминаешь. Вот это то, что необходимо делать. Для этого нужна сильная команда неравнодушных профессионалов, преподавателей и программистов, разработчиков, которые совместно будут создавать такие программы специально для казахстанцев.

Трёхязычие – залог успешной карьеры. Изучение иностранного языка для карьеры способствует навыкам деловой коммуникации, партнерскому сотрудничеству, повышению конкурентоспособности на рынке труда. Владение языками является одним из залогов успеха на жизненном пути, позволяет подняться на ступень выше, охватить более обширные пространства общения, познакомиться с национальными особенностями культуры и традициями народов других стран.

Сегодня знание нескольких языков становится обязательным требованием не только зарубежных, но и казахстанских работодателей. Свободное владение иностранным языком, наряду с хорошими профессиональными навыками, позволит специалисту получить достойную работу и построить успешную карьеру.

Знание нескольких языков обогатит и расширит границы нашей жизни. Это один из важных кирпичиков фундамента, на котором строится вся наша жизнь.

В современном мире знание иностранного языка – это норма для активных и целеустремленных людей, если вы свободно общаетесь на нескольких языках, это увеличит ваши жизненные перспективы.

Конечно, изучение языка дело совсем непростое. Однако, в нашем мире все возможно, главное – это сильная вера в свои собственные силы. Как говорится в английской поговорке: «When there is a will, there is a way» (Где есть желание, есть и возможности). Знание языков даёт нам возможность построить уверенное будущее. Мы сегодня строим свое завтра.

Использованные литературы

1. Вишниченко В. Национальное единство – наш стратегический выбор // Костанайские новости. – 2009. – 21 окт. – № 146. – С. 4.
2. Ертысбаев Е. На родном языке надо думать // Казахстанская правда. – 2008. – 28 февр. – № 43– 44. – С. 1–2.
3. На достойном уровне азы английского языка постигают в Костанайской области около 8000 детей // Наша газета: костанайск. обл. еженед. – 2017. – 26 авг.
4. Назарбаев Н. А. Толерантность как фактор мира // Казахстанская правда. – 2006. – 13 июня. – № 147. – С. 1.
5. Послание президента Республики Казахстан Н. А. Назарбаева народу «Новый Казахстан в новом мире» (28 февраля 2007 года) // Послания лидера нации к народу / сост. Г. Т. Танибергенова, К. Т. Калилаханова, Р. Ж. Алимбеков. – Астана: Күлтегін, 2008. – С. 237–280.

6. Послание Президента Республики Казахстан Н. А. Назарбаева народу Казахстана «Построим будущее вместе!» // Казахстанская правда. – 2011. – 29 янв. – № 33–34. – С. 1–2.

7. Пятьсот школьных классов в Казахстане в этом году приступят к учебе на английском языке // Костанайские новости. – 2017. – 8 авг.

8. Словарь социолингвистических терминов / В. А. Кожемякина, Н. Г. Колесник, Т. Б. Крючкова ; отв. ред. В. Ю. Михальченко. – М.: Ин-т языкознания РАН, 2006. – 312 с.

9. Смагулова К. Н. Языковая ситуация в Казахстане и функционирование русского языка // Русский язык как государственный язык Российской Федерации и как язык межнационального общения в ближнем зарубежье: сб. мат-лов междунар. науч.-практ. конф. / сост.-ред. О. В. Гневэк. – Магнитогорск: МаГУ, 2008. – С. 15–20.

10. Хасанулы Б. Языки народов Казахстана: от стратегии молчания к стратегии развития (социопсихолингвистические аспекты). – Алматы: Арда, 2007. – 384 с.

ТРЕХЪЯЗЫЧИЕ КАК ОДИН ИЗ ПРИОРИТЕТОВ СОВРЕМЕННОГО ОБРАЗОВАНИЯ

ҮШТІЛДІЛІК-ЗАМАНАУИ БІЛІМ БЕРУДІҢ БАСЫМДЫҚТАРЫНЫҢ БІРІ

TRILINGUALISM AS ONE THE PRIORITIES OF THE MODERN EDUCATION

Смагулова М.Г.

*НАО «Евразийский национальный
университет им. Л.Н. Гумилева»*

Аннотация. В данной статье рассмотрен вопрос полиязычия в современном образовании и его внедрение в учебный процесс.

Аңдатпа. Бұл мақалада қазіргі білім берудегі көптілдік мәселесі және оны оқу процесіне енгізу қарастырылған.

Annotation: This article discusses the issue of multilingualism in modern education and its implementation in the educational process

Ключевые слова: многоязычие, современное образование, межкультурная коммуникация, мультилингвальное общество, поликультурное развитие.

Түйін сөздер: Көптілдік, заманауи білім беру, мәдениетаралық коммуникация.

Key words: multilingualism, modern education, intercultural communication, multilingual society, multicultural development

В современном мире полиязычном и мультикультурном, как никогда актуальна проблема сопряженности языков, поиск эффективных программ в области языков.

Одним из важнейших аспектов языковой политики Республики Казахстан является овладение несколькими языками. Наша страна является многонациональным государством, поэтому наряду с государственным – л казахским языком употребляется русский язык, как язык межнационального общения. В последние десятилетия, в систему образования активно внедряется английский язык. Необходимость активного изучения английского языка вызвана современными реалиями. Английский язык является одним из самых распространённых языков мира, более 80 процентов мировой научной литературы печатается на этом языке.

В качестве основополагающей цели обучения иностранным языкам становится формирование поликультурной многоязычной личности, обладающей информационными, коммуникативными и интеллектуальными потребностями, способностями и компетенциями. Полиязычная компетенция делает возможной и успешной деятельность по самостоятельному овладению основами незнакомых ранее языков, поэтому компетенция полиязычия может рассматриваться не только как владение несколькими иностранными языками, но и как способность к изучению иностранных языков, желание и умение самостоятельно изучать иностранные языки:

- «повышение востребованности государственного языка»;
- «повышение престижа употребления государственного языка»;
- «сохранение языкового многообразия в Казахстане»;
- «сохранение функционирования русского языка в коммуникативно-языковом пространстве»,
- «изучение английского и других иностранных языков» за счет: системного научно-методического сопровождения деятельности субъектов непрерывного полиязычного образования;
- формирования полиязыковой образовательной среды; расширения инфраструктуры полиязычного образования; — развития межкультурно-коммуникативной парадигмы современного языкового образования; — развития интеллектуального потенциала страны на основе приобщения ее граждан к ценностям языка и культуры.

Разработанная в Казахстане концепция полиязычного образования рассматривается процесс поэтапного внедрения трехязычного обучения. Концепция представляет собой комплекс взаимосвязанных по ресурсам и срокам мероприятий, охватывающих изменения в структуре, содержании и технологиях образования в вузе:

- совершенствование умений и навыков владения профессорско-преподавательским составом и обучающимися университета тремя языками в одинаковой степени для одновременного использования их в учебном процессе;

- организация поэтапного внедрения полиязычного образования по приоритетным специальностям естественно-научного, инженерно-технического и гуманитарно-педагогического направлений;
- поэтапное формирование полиязычных академических групп;
- проведение ежегодного мониторинга обеспеченности квалифицированными полиязычными кадрами;
- организация языковых курсов (по уровням владения иностранным языком) для будущих полиязычных преподавателей;
- организация целенаправленной подготовки преподавателей за рубежом;
- организация академической мобильности по обмену опытом ППС университета по проекту «Триединство языков»;
- привлечение зарубежных ученых, специалистов, преподавателей, а также представителей иностранных компаний, работающих в регионе, для чтения лекций и проведения практических занятий в полиязычных группах;
- закрепление преподавателей иностранных языков в качестве эдвайзеров по полиязычным специальностям университета;
- ежегодный анализ книгообеспеченности дисциплин специальностей бакалавриата и магистратуры учебниками и учебно-методическими пособиями с учетом принципа полиязычия;
- пополнение библиотечного фонда полиязычной литературой (учебная, методическая, научная, справочная и др.);
- пополнение электронной базы полиязычной учебной, методической, научной, справочной и др. литературой и мультимедийными материалами;
- организация написания совместных учебников и учебных пособий с зарубежными партнерами;
- разработка интегрированных образовательных программ по дисциплинам «Профессиональный казахский (русский) язык», «Профессионально-ориентированный иностранный (английский) язык»;
- подготовка учебно-методических комплексов специальностей и учебно-методических комплексов дисциплин, проводимых в полиязычных группах.

Современная языковая ситуация в Казахстане позволяет говорить о триединстве языков как о существенном факторе укрепления общественного согласия. Тем не менее, создание равных условий для изучения трех обозначенных языков не означает равной сферы их функционирования, равной функциональной нагрузки и, наконец, их равного статуса. При этом акцент сделан на педагогической составляющей

данного культурного проекта, которая в полной мере может быть обозначена как полиязычное образование. В этих условиях актуализируется проблема становления и развития полиязычного образования.

Владение иностранными языками становится в современном обществе неотъемлемым компонентом профессиональной деятельности. В обществе возникает потребность в большом количестве граждан, практически и профессионально владеющих несколькими языками и получающих в связи с этим реальные шансы занять в обществе более престижное как в социальном, так и в профессиональном отношении положение. Одна из задач приобщения подрастающего поколения к универсальным, глобальным ценностям, формирование у подростков умений общаться и взаимодействовать с представителями соседних культур в мировом пространстве. Основная задача педагогов подготовить профессиональные кадры, отвечающие этим требованиям, большое внимание необходимо уделять полиязычному образованию, которое рассматривается как действенный инструмент подготовки молодого поколения в условиях взаимосвязанного и взаимозависимого мира.

Таким образом, поликультурность является личностным ресурсом, лежащим в основе преобразования мира и самого себя в этом мире. И, несомненно, основой формирования поликультурной личности является полиязычное образование.

Развитие поликультурной личности будущего специалиста должно включать в себя формирование знаний о феномене культуры, ее типах и разновидностях, наиболее распространенных культурных традициях. Кроме того, общая информированность студентов о культурном многообразии мира, современных тенденциях глобализации, феномене поликультурности, принципах, способах, приемах межкультурного взаимодействия и предотвращения конфликтов, обусловленных культурными различиями, осознание себя в качестве поликультурных субъектов выступает одним из самых важных критериев их уровня поликультурной направленности.

Владение казахским, русским и иностранными языками становится в современном обществе неотъемлемым компонентом профессиональной деятельности человечества. Все это в целом вызывает потребность в большом количестве граждан, практически и профессионально владеющих несколькими языками и получающих в связи с этим реальные шансы занять в обществе более престижное как в социальном, так и в профессиональном отношении положение. Одна из задач приобщения подрастающего поколения к универсальным, глобальным ценностям, формирования у подростков умений общаться и взаимодействовать с представителями соседних культур в мировом пространстве.

Сегодня это обязательное условие собственного благополучия, ключ к мировым рынкам и знанию, важный фактор повышения конкурентоспособности наших людей в условиях глобализации.

Человек, способный вести диалог культур, должен быть не только лингвистически компетентным, но и, прежде всего, культурным, нравственным, духовным. В этом и заключается цель образования.

Таким образом, поликультурность является личностным ресурсом, лежащим в основе преобразования мира и самого себя в этом мире. И, несомненно, основой формирования поликультурной личности является полиязычное образование.

В НАО «Евразийский национальный университет им. Л. Н. Гумилева» активно внедряется языковая политика страны. На кафедре иностранной студенты с 1 курса изучают параллельно два иностранных языка. Если на первом курсе предметы ведутся на языке обучения, т.е. казахском или русском, то начиная со второго курса, согласно образовательной программе, вводятся предметы на английском и немецком языках обучения. Большинство студентов показывают хорошие результаты в овладении двумя иностранными языками, что позволяет им становиться востребованными на рынке труда. Многие выпускники бакалавриата продолжают обучение в зарубежных ВУЗах.

Использованные литературы

1. Концепция развития системы образования РК.
2. Буланкина Н.Е. Полиязыковое информационно-образовательное пространство. Методология. Проблемы. Технология. – Новосибирск: СО РАН, 1999.
3. <https://www.nkzu.kz/news/view?id=9463&lang=en>
4. <https://www.nur.kz/family/school/1618075-trekhyazychie-kak-propusk-v-bolshoy-mir/>
5. <https://bilimdinews.kz/?p=132537>

THE ROLE OF MULTICULTURAL EDUCATION IN KAZAKHSTAN

ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ КӨПМӘДЕНИЕТТІ БІЛІМ БЕРУДІҢ ОРНЫ

РОЛЬ ПОЛИКУЛЬТУРНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В КАЗАХСТАНЕ

Tlepbergen D.N.

Abstract: *This article discusses the issue of multicultural education in modern Kazakhstan in the context of modern integrative processes. It is argued that the development of a multicultural and comprehensively harmonious personality is one of the main goals of education in the country. The key qualities of a multicultural personality and the main tasks of this education are considered.*

Аңдамна. *Берілген мақалада әлемнің жаһандану жағдайындағы бүгінгі Қазақстанның көпмәдениетті білім беру мәселесі қарастырылған. Көпмәдениетті және жан-жақты үйлесімді тұлғаны дамыту еліміздегі білім берудің басты мақсаттарының бірі екені баяндалған. Мұндай тұлғаға қойылатын негізгі талаптар мен білім берудің басты міндеттері аталған.*

Аннотация. *В данной статье рассматривается вопрос поликультурного образования в современном Казахстане в условиях глобализации. Утверждается, что развитие поликультурной и всесторонне развитой личности является одной из основных целей образования в стране. Называются главные качества поликультурной личности и основные задачи данного образования.*

Key words: *multicultural education, multicultural personality, multilingualism, language policy, qualities of a multicultural personality, tasks of multicultural education.*

Түйін сөздер: *көпмәдениетті білім, көпмәдениетті тұлға, көптілділік, тіл саясаты, көпмәдениетті тұлғаның қасиеттері, көпмәдениетті білім берудің міндеттері.*

Ключевые слова: *поликультурное образование, поликультурная личность, полиязычие, языковая политика, качества поликультурной личности, задачи поликультурного образования.*

The modern educational situation in Kazakhstan requires not only fundamentally new models of describing culture, but also the introduction of innovative paradigms into the practice of education. In this regard, the problem of multicultural education today is becoming more than relevant.

Today, multilingualism and multicultural education are determined by the state national-linguistic educational policy. Its principles are reflected in the Constitution of the Republic of Kazakhstan, laws "On languages in the Republic of Kazakhstan" and "On education", "State program for the functioning and development of languages for 2020 - 2025".

Article 6 of the "Law on Languages" states: "Every citizen of the Republic of Kazakhstan has the right to free choice of the language of education and training" [1].

Article 8 of the "Law on Education" emphasizes the importance of "fostering citizenship and patriotism, love for one's Motherland - the Republic of Kazakhstan, respect for national traditions ...; introduction to the achievements of world and national culture, study of the history of customs and traditions of the Kazakh and other peoples of the republic " [2].

Let's take a look at the very concept of "multicultural education". The first definition of the term was given in the "International Dictionary of Pedagogy" in

1977 as "education, including the organization and content of the pedagogical process, in which two or more cultures are represented, differing in terms of linguistic, ethnic, national or racial characteristics."

Many scientists understand multicultural education as an interdisciplinary process, and not as a separate program. A multicultural educational space, according to Sh. K. Zharkynbekova, is an educational cross-culture; it is a space that includes a set of heterogeneous information and pedagogical environments that are in a state of interaction in the form of educational communication and educational activities [3, 82].

B. Goodman considers multicultural education as a system of the educational process, tuned to immerse the student in a multinational environment. The main goal of which is to instill respect for various cultures and nationalities and to develop the ability of building communication links with people of various worldviews, religions and living standards [4, 321].

Multicultural education in Kazakhstan is based on the ideas of ethnographers (Zh. Artykbaev, A.Zh. Aubakirova), historians (M. Kozybaev, M. Mukanov), social philosophers (Zh.M. Abdildin, Z. Mukashev, A.N. Nysanbaev), ethnopolitologists (I. Kuserbayev), ethnoculturologists (Zh.K. Karakozova, A. Seidimbekov), ethnopsychologists (N. Dzhandildin, K.B. Zharykbaev. Zh.I. Namazbaeva, V.K. Shabelnikov), ethnopedagogues and social educators (J. Asanova, K.B. Moreev, S.K. Kaliev, K.Zh. Kozhakhmetova) and others.

The idea of forming a multicultural personality has always taken place in Kazakhstani pedagogy. Multilingualism, as noted by E.D. Suleimenova, is an indisputable and essential characteristic of the language situation in Kazakhstan. Kazakh, Russian and English language competencies are a natural reflection of the need for practical and professional knowledge of several languages in order to obtain real chances to occupy a more prestigious social and professional position in society [5, 64].

The concept of ethnocultural education in the Republic of Kazakhstan states that "a multicultural personality is an individual with a developed linguistic consciousness. Knowledge of the native and state languages, study of a foreign language broaden the horizons of the individual, contribute to its multifaceted development, facilitate the formation of an attitude towards tolerance and a large-scale vision of the world. Along with the definition of a "multicultural personality", this document also reflects the qualities that a multicultural personality should possess. These are:

- developed linguistic consciousness (implies that the individual has knowledge of the native, state and foreign languages, which broadens the horizons of this individual and is a fruitful basis for the development of the multicultural diversity of the individual);
- a holistic worldview (an individual should form a unified picture of the relationship between such concepts as the world, society and culture);

- developed historical consciousness (knowledge of history refers to knowledge of myths, symbols, images, which also play an important role in the formation of a multicultural personality);
- developed geographical consciousness (implies the formation of a multicultural personality through the prism of regional and ethnographic aspects);
- developed artistic and aesthetic consciousness (introduction of the individual to the cultural diversity of the whole world through the cultivation of a sense of beauty by means of great art works).

Multilingualism is the basis for the formation of a multicultural personality. A multilingual person can be called a person who speaks, understands and knows how to use foreign languages in various communication situations. Learning a foreign language does not mean getting an education yet. We can talk about multilingual education in cases where other academic disciplines are taught in the foreign language being studied, for example, literature of the target language, regional studies, etc. Doctor of Pedagogical Sciences, Professor Zhetpisbaeva B.A. understands multilingual education as a purposefully organized process of forming a multilingual personality based on the parallel mastery of three or more languages. [6, 14]

It follows that a polylingual person is a multicultural person. That is why a multicultural personality is understood as “an individual with a developed linguistic consciousness”. The formation of a polylingual personality is one of the main directions of the development of a polycultural educational space.

With reference to the tasks of multicultural education, we can highlight the following:

- formation of ideas about culture and cultural diversity;
- familiarization with the cultural values of the peoples living in Kazakhstan;
- formation of a positive attitude towards cultural differences, overcoming negative ethno-social stereotypes;
- development of skills and abilities of productive interaction with different cultures speakers;
- formation of an interethnic communication culture.

To the best of our knowledge, multilingual education is also inextricably linked with the implementation of the basic parameters of the Bologna process, the correlation and unification of curricula with European educational standards.

The inclusion of Kazakhstan in the Bologna process presupposes direct participation in the integration processes for the formation and further development of the European Higher Education Area. As is well known, the Bologna Process creates favorable conditions for the most facilitated movement of students and diploma holders within the common educational space, promotes interaction between individual universities in educational and research activities, further expands cultural and humanitarian ties between countries, and strengthens

economic cooperation on the European continent. On the example of the modern education system of the Republic of Kazakhstan, one can see all the changes carried out in the framework of the implementation of an innovative educational policy. Reforming the national education system based on the Bologna principles has already proven its effectiveness. University education today is becoming more and more successful, meeting the needs of a modern technological device and striving for continuous development and self-improvement. Higher educational institutions of Kazakhstan are actively involved in the process of modernization of educational activities using the positive experience of a number of leading foreign countries and achieved noticeable results in this direction.

All things considered, the new stage in education is marked, first of all, by the development of multicultural education in line with globalization, when the strengthening of integration processes reveals a contradiction between the broad prospects for cultural and economic interaction and the danger of losing national identity. Each ethnic group strives to preserve its unique original culture and language, tries to resist assimilation and standardization in other national or global communities. In multi-ethnic states ethnic groups are looking for ways that allow them to maintain their demographic composition and cultural identity. Nevertheless, the development of a multicultural and comprehensively harmonious personality remains one of the main goals of education in the Republic of Kazakhstan. Since such education values different student cultures and prepares them to thrive in a diverse world. At its core, multicultural education fosters equality, justice, and equity.

References:

1. Закон Республики Казахстан «О языках» от 11 июля 1997 года. <http://adilet.zan.kz/rus/docs/Z970000>
2. Закон «Об образовании» от 27 июля 2007 года № 319-III // Казахстанская правда. № 127. – 15 август 2007 г.
3. Жаркынбекова Ш.К. Вопросы формирования профессиональной мультилингвальной личности в высшей школе // Языковое сознание в аспекте межкультурной коммуникации: сборник статей ЕНУ им. Л.Н. Гумилева, 2018. – 408 с.
4. Goodman B. Towards a Multilingual Future: The Ecology of Language at a University in Eastern Ukraine. Publicly Accessible Penn Dissertations. 2013 - 756 p.
5. Сулейменова Э.Д. Языковые процессы и политика. – Алматы: Казахский университет, 2011. – 117с.
6. Жетписбаева Б.А. Теоретико-методологические основы полиязычного образования: Автореф. дис. д-ра пед. наук. – Караганда, 2009. — 46 с.

ПОЛИЛИНГВАЛДЫҚ МӘДЕНИЕТ

ПОЛИЛИНГВАЛЬНАЯ КУЛЬТУРА

POLYLINGUAL CULTURE

Туитина З.

Нұр-Сұлтан қаласы,
№38 мектеп-лицей

Аңдатпа: Бұл мақала «Полилингвалдық мәдениет» атты элективтік курстың бағдарламысы таныстырылады.

Полилингвалдық мәдениет – нақты мәдени, интеллектуалдық, ұлттық және рухани қажеттілік. Қазіргі уақытта полилингвалдық оқу – білімді жаңартудағы басты бағыттардың бірі. Оқушылардың тілді тасымаушыларымен тікелей қарым-қатынас жасай отырып, күнделікті қарым-қатынас жағдайында өз елінің тілі, оның мәдениеті мен тұрмысы туралы ақпаратты алу мақсатында, өзге елдің мәдениеттерін меңгеріп, салыстырып, ерекшеліктерін зерттеуге бағытталған.

Бағдарлама жалпы орта білім беретін мектептердің қазақ, орыс, ағылшын тілі пән мұғалімдеріне элективтік курс үшін пайдалануға ұсынылады.

Аннотация: данная статья знакомит с программой элективного курса "Полилингвальная культура".

Полилингвальная культура – это конкретная культурная, интеллектуальная, национальная и духовная потребность. В настоящее время полилингвальное обучение является одним из главных направлений в обновлении знаний. Изучение особенностей, сопоставление и освоение культуры другой страны с целью получения учащимися информации о языке своей страны, ее культуре и быте в условиях повседневного общения, непосредственно взаимодействуя с носителями языка.

Программа рекомендована к использованию для элективных курсов учителям казахского, русского, английского языков общеобразовательных школ.

Abstract: this article introduces the program of the elective course "Polylingual culture".

Polylingual culture is a specific cultural, intellectual, national and spiritual need. Currently, multilingual learning is one of the main directions in updating knowledge. Studying the peculiarities, comparing and mastering the culture of another country in order to get students information about the language of their country, its culture and way of life in everyday communication, directly interacting with native speakers.

The program is recommended for use as elective courses for teachers of Kazakh, Russian, and English languages in secondary schools

Түйін сөздер: көптілділік, ұлттық және рухани қажеттілік, білімді жаңарту, элективтік курс, әлемдік мәдениет, қарым-қатынас, дарындылық, мәдениеттерді салыстыру, тарихи мұра.

Ключевые слова: полиязычие, национальные и духовные потребности, обновление знаний, элективный курс, мировая культура, общение, одаренность, сравнение культур, историческое наследие.

Keywords: multilingualism, national and spiritual needs, knowledge renewal, elective course, world culture, communication, giftedness, comparison of cultures, historical heritage.

Тіл адамзат баласының өмірі мен дамуының маңызды қарым-қатынас құралы болып табылады. Бүгінгі күні қоғамдық қатынастарда, қашанда болмасын, әр мемлекеттің ең асыл қасиеті, табан тірейтін тұғырлы темір қазығы – тіл. Ол – жан дүниенді ашып көрсететін мөлдір айна. Ал көптілділік – бүгінгі өмір талабы. Дамыған елдердің қатарына қосылу үшін көп тілдерді білуіміз қажет. Бұған қазір мемлекет тарапынан да көп мән беріліп отыр.

Осы жерде сіздердің назарларыңызға «Полилингвалдық мәдениет» атты элективтік курстың бағдарламысын ұсынамын.

Полилингвалдық мәдениет – бұл нақты мәдени, интеллектуалдық, ұлттық және рухани қажеттілік.

«Полилингвалдық мәдениет» атты бағдарлама жалпы орта білім беретін мектептердің қазақ, орыс, ағылшын тілі пән мұғалімдеріне элективтік курс үшін пайдалануға ұсынылады.

Бағдарламаның **өзектілігі**: қазіргі уақытта полилингвалдық оқу – білімді жаңартудағы басты бағыттардың бірі болып табылып отыр. Біздің Республикамыздағы әлеуметтік және экономикалық, саяси жағдай қоғам арасында бірнеше тілді үйреніп, білуге талпыныс тудырып отыр. Бүгінгі таңда біздің мемлекетте әр оқушы әлемдік мәдениеттен хабардар болу үшін бірнеше тілді практика жүзінде меңгеруге қызығушылық танытып отыр.

Сондықтан «Полилингвалдық мәдениет» атты элективтік курстың **жаңашылдығы** қазақ, орыс, ағылшын мәдениеттерін салыстыру арқылы нақты мәдени, интеллектуалдық, ұлттық және рухани қажеттілігі жоғары тұлға қалыптастыру.

Негізгі мақсаты:

- Оқушылардың өз елінің тілі, оның мәдениеті және күнделікті қарым-қатынас, басқа елдің мәдениеттерінің ерекшеліктерін меңгеру, салыстыру және зерттеу туралы ақпарат алу мақсатында тілдің ерекшеліктерін зерттеу.

Осы мақсатты орындау барысында мынандай міндеттерді атқару жүктеледі:

- Қазақстан Республикасының тілдер саясатын орындау;
- мемлекеттік дарынды оқушыны дамыту саясатын жүзеге асыру;
- оқушылардың бойында өз ана тілін және бірнеше тілдерді меңгерген дарындылығын анықтау;
- оқушыларды оқу жағдайы арқылы әлеуметтік бейімдеу;
- азаматтық және патриоттық қасиетін қалыптастыру.

Ерекшелігі: Осы элективті курс арқылы оқушылар халықаралық тіл мәдениетін, оның құндылығын, дұрыс таңдауын үйренеді және тілдердің морфологиялық түсініктерін ажырату жолымен оның ерекшелігін табады,

сондай-ақ басқа елдер мәдениеттерін меңгеріп, салыстырады және ерекшеліктерін зерттейді.

Сонымен қатар курс барысында оқушылар болашақ мамандық таңдау үшін қазіргі таңдағы қажетті мамандықтар рөлін атқару жолдарын қарастырады және шетелдік волонтерлік үздік үлгілерінен мағлұмат ала отырып, отандық волонтерлік қызметімен салыстырады.

Күтілетін нәтиже:

- оқушы курсты оқып біткенде өз тілінің қадір-қасиетін түсінетін, өзге елдің тілін жақсы меңгерген, өз білімін күнделікті өмірде еркін қолдана алатын дәрежеге жетеді;

- туған халқының тарихынан, мәдениетінен, әдет-ғұрып, салт-дәстүрінен хабардар бола отырып, өзге елдің де мәдениетін танып біледі;

- әлемдегі және өз еліміздегі ғұлама адамдардың өмірімен танысып, тілдік тұрғыдан білімдерін шыңдайды;

- оқушының оқуға деген қызығушылығы артады;

- қоршаған ортаны аялауға, салауатты өмір салтын ұстануға бейімделеді;

- жеріне деген сүйіспеншілігі оянады;

- өзіне деген сенімділігі артады;

- ойлау белсенділігі, тапқырлығы, шешім қабылдау әркеті дамиды;

- танымдық ынтасы қалыптасады;

Пәнаралық байланыс: қазақ, орыс, ағылшын тілдері, әдебиет, тарих, география, музыка.

Кәсіпке бағдарлау: Мұғалім, аудармашы, зерттеуші, елтанушы, тарихшы.

Элективтік курстың құрылымы: 34 сағат (аптасына 1 рет)

Элективтік курс сабақтарын өткізу үшін бірнеше теориялық және практикалық түрлері ұсынылған: дәріс, практикалық сабақ, зерттеу жұмысы, сайыс сабағы, тренинг, виртуалды видео сабақ, дебат.

Қорытынды:

«Полилингвалдық мәдениет» атты элективті курсын аяқтаған 10-сынып оқушыларының меңгеретін білімі мен білігі:

- туған халқының тарихынан, мәдениетінен, әдет-ғұрып, салт-дәстүрінен хабардар бола отырып, өзге елдің де мәдениетін танып біледі;

- оқушының тілдік пәндерге деген қызығушылығы артады;

- шығармашылықпен айналысуға талпынысы пайда болады;

- тұжырымды пікірлерден мысал келтіре отырып, өз ойынан өз бетімен, өткен тақырыптарды саралап қорытынды шығарады;

- өзге елдің тарихи мұраларымен танысады, тілдік ерекшеліктерді зерттеп салыстырады;

- практикалық іс-әрекетте болады, болашақ мамандығын айқындайды;

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Абасилов А. Әлеуметтік лингвистика сөздігі. – Алматы, 2016. -168 бет.
2. «Волонтерлік қызмет туралы» Қазақстан Республикасының Заңы 2016 жылғы 30 желтоқсандағы № 42-VI ҚРЗ.
3. Государственная программа развития и функционирования языков РК.
4. Қазақстан Республикасының Конституциясы.
5. Мұсабекова Ф.М. Лингвистикалық ілімдердің тарихын оқыту. -Алматы, 1985
6. Oxford English Dictionary, second edition, edited by John Simpson and Edmund Weiner, Clarendon Press, 1989, twenty volumes, hardcover.
7. Rodjers K. Freedom to learn for the 80's, USA, - New York, 1961.
8. Словарь и культура русской речи. К 100-летию со дня рождения С.И. Ожегова. – М., 2001.
9. Сулейменова Э.Д., Шаймерденова Н.Ж., Аканова Д.Х. «Языки народов Казахстана». Социо-лингвистический справочник. - Астана: Арман –ПВ, 2007.
10. Тілдер туралы Заң.
11. <https://u.to/JPJGw>
12. <https://u.to/FvJJGw>
13. <https://u.to/6-FJGw>

ОПЫТ ОРГАНИЗАЦИИ ПОЛИЯЗЫЧНОГО ОБУЧЕНИЯ В ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ШКОЛЕ

ЖАЛПЫ БІЛІМ БЕРУ МЕКТЕБІНДЕ КӨПТІЛДІ ОҚЫТУДЫ ҰЙЫМДАСТЫРУ ТӘЖІРИБЕСІ

SCHOOL - HIGHER EDUCATION INSTITUTION: EXPERIENCE IN ORGANIZING TEACHERS' RESEARCH ACTIVITIES

Тургульдинова И.Ж., Акишева Б.М.

*руководитель школы, заместитель руководителя по НМР
Школа имени М.Ауэзова, г. Павлодар, Казахстан*

Аннотация. Школа работает 16 лет в режиме областного эксперимента «Организация УВП в условиях трехязычного обучения». Педагоги разработали и апробируют авторские интегрированные элективные курсы, которые ведутся с использованием казахского и английского языков. Обеспечению выполнения стандарта образования и формированию коммуникативной компетенции в условиях двуязычия способствует когнитивно – коммуникативная технология Булатбаевой К.Н..

Многолетняя практика учителей школы в режиме полиязычного обучения позволяет сделать вывод о необходимости сотрудничества школа-вуз, о возможности практической подготовки педагогов к научно – исследовательской деятельности, разработке совместных проектов и научной их апробации.

Аңдатпа. Мектеп 16 жыл бойы «Оқу-тәрбие процесін үш тілділік жағдайда ұйымдастыру» облыстық эксперимент тәртібінде жұмыс істейді. Педагогтер қазақ және ағылшын тілін қолданумен авторлық біріктірілген элективтік курстарын әзірлеп іске қосуда. Екі тілдік жағдайда білім берудің стандарттарын қамтамасыз ету және коммуникативтік құзыреттің қалыптасуына К.Н. Булатбаеваның когнитивтік-коммуникативтік технологиясы ықпал етеді.

Мектеп мұғалімдерінің көптілдік оқыту тәртібіндегі көп жылдық тәжірибесі мектеп – жоғары оқу орындары арасындағы ынтымақтастықтың қажеттілігі туралы шешім жасауға, педагогтердің ғылыми-зерттеу қызметінің практикалық даярлығына, бірлескен жобалар мен оларды ғылыми апробациялауға мүмкіндік береді.

Abstract. The school has been working for 16 years in the mode of the regional experiment "Organization of teaching in the conditions of trilingual education". Teachers have developed and tested the author's integrated elective courses, which are conducted with the use of Kazakh and English languages. Cognitive and communicative technology of Bulatbaeva K.N. contributes to ensuring the implementation of the standard of education and the formation of communicative competence in a bilingual environment.

The long-term practice of school teachers in the mode of multilingual education allows us to draw a conclusion about the necessity of cooperation between school and university, about the possibility of practical training of teachers in scientific and research activity, development of joint projects and their scientific approbation.

Ключевые слова: полиязычие, трехязычное обучение, интеграция предметов, компетенция, образовательный стандарт, когнитивно-коммуникативная технология.

Түйінді сөздер: көптілдік, үштілдік оқыту, пәндерді біріктіру, құзырет, білім беру гранты, когнитивтік-коммуникативтік технология

Key words: multilingualism, trilingual education, integration of subjects, competence, educational standard, cognitive - communicative technology.

В режиме республиканского, затем областного эксперимента «Организация учебно-воспитательного обучения» школа работает в течение 16 лет.

Целью эксперимента является формирование полиязычной, поликультурной личности, максимально отвечающей политике государства, ориентированного на международное образовательное пространство.

Благодаря тесному сотрудничеству с учеными Евразийского национального университета имени Л.Н. Гумилева в городе Нур-Султане, научным руководителем д.п.н., профессором кафедры иностранной филологии Булатбаевой К.Н., составлена программа развития общеобразовательного учреждения, предусматривающая переход школы на предметно-языковое интегрированное обучение. Приоритетами в стратегии деятельности педагогического коллектива по развитию полиязычия в соответствии с данной программой являются:

- развитие сети гимназических, полиязычных классов;
- классов с углубленным изучением английского языка по образовательным запросам родителей и учащихся;

- реализация интегративного трехязычного обучения (предметы с применением казахского и английского языков, спецкурсы);
- обновление содержания и форм методической работы с педагогами-экспериментаторами, ведущими предмет с использованием казахского и английского языков, повышение уровня их профессионального мастерства.

Обеспечению поставленных целей и задач в условиях организации трехязычного обучения способствовали разработка стратегии деятельности, теоретическое обоснование и анализ ресурсов, позволяющих определить инструментария для оценки результатов внедрения инновационных подходов.

Поначалу мы испытывали трудность в отборе содержания интегрированных элективных курсов, которые следовало вести с использованием казахского и английского языков. Вторая проблема – подбор технологии, обеспечивающей как выполнение стандартов образования, так и формирование коммуникативной компетенции в условиях двуязычия.

При поддержке научного руководителя определен перечень интегрированных элективных курсов для гимназических и общеобразовательных классов, классов, работающих по модели трехязычного образования, осуществлялась разработка, экспертиза и апробация учебных программ курсов.

Благодаря системной консультационной помощи Булатбаевой К.Н. учителя – экспериментаторы нашей школы приобрели навыки по составлению программ интегрированных экспериментальных курсов на казахском и английском языках, отбору содержания учебного материала.

При этом обеспечиваем преемственность в преподавании интегрированных элективных курсов на английском языке. В 5-6 классах введен курс «Человек и природа», в 7 классах – “Животный и растительный мир Павлодарского Прииртышья”, «Занимательная физика», «Фундаментальная химия» в 8-9 классах – “Охрана здоровья человека”, «Диалог с учеными разных веков», «Мир мультимедиа», в 10 классе – «Деловой английский», «Компьютерный английский».

С целью развития казахской речи школьников вводим ежегодно спецкурсы “Абаеведение”, “Тюрковедение”, «Исторические памятники Древнего Казахстана».

Практика показывает, что комплекс программ элективных курсов, разработанный учителями, работающими в рамках эксперимента, предусматривает развитие речи школьников на родном русском языке на начальной ступени обучения, пропедевтику полиязычия – подготовку учащихся 5-6 классов к изучению предметов с использованием английского языка, изучение предметов и спецкурсов на английском языке в 7-9 классах.

Для эффективного обучения в условиях двуязычия наиболее приемлемой стала когнитивно-коммуникативная технология Булатбаевой К.Н. [1,2].

В соответствии с данной технологией коммуникация на казахском и английском языках осуществляется в процессе формирования и совершенствования предметной компетенции через:

- обогащение словарного запаса на казахском, русском и английском языках по изучаемой теме на основе полевой презентации лексического минимума;

- обогащение грамматического строя речи на основе минимума активных типовых конструкций, необходимых для оформления ключевых речевых интенций по микротемам;

- развитие умений диалогического общения и монологической речи в рамках изучаемой темы.

Описанный концептуальный подход к обучению полиязычию в школе призван:

- помочь учителю четко представлять и планировать учебный процесс на все годы обучения, на один учебный год в определенном классе, на четверть, на тематический цикл уроков, на один конкретный урок в определенном классе;

- способствовать системному и взаимосвязанному формированию предметной, языковой, речевой, коммуникативной, этнокультуроведческой компетенций;

- подготовить учащихся к общению на все темы, которые могут возникнуть в реальной жизни и на все темы по неязыковому предмету;

- научить целенаправленно и осознанно отбирать языковые средства соответственно ситуации общения;

- отслеживать результаты обучения (текущий, промежуточный, итоговый контроль).

Оценка коммуникативной компетенции учащихся полиязычных и гимназических классов контролируется на основе таких показателей, как: продуктивная диалогическая коммуникация, уровень владения монологической речью, интонационное оформление реплик, соблюдение правил речевого этикета на казахском, русском и английском языках [3].

Аспекты развития языковых навыков учеников полиязычных классов исследованы и описаны в монографии В.К.Омаровой и Е.В. Рязановой «Мониторинг полиязычного образования в общеобразовательных школах» [4].

Условия когнитивно – коммуникативного подхода к обучению способствовали повышению качества знаний не только по языковым дисциплинам (казахский язык – 87%, английский язык – 80%, русский язык – 94%), но и предметам ЕМН (биология -82,5%, физика – 96%, химия – 77%, информатика – 100%).

В настоящее время в режиме реализации идей трехязычного обучения работают 35 педагогов, в том числе, 9 сертифицированных, прошедших языковые курсы учителей ЕМЦ по биологии, физике, химии, информатике, 20 учителей по предметам гуманитарного цикла, ведущие уроки на казахском и английском языках. 7 учителей, пройдя обучение в вузах, стали магистрами химии, физики, информатики, биологии.

Несомненным фактором, способствующим повышению практических умений педагогов в организации интегрированного обучения предмету и языку, является создание в школе команды учителей – предметников и учителей английского языка. В нашей школе данная группа работает более 10 лет, что позволяет педагогам, ведущим обучение на английском языке, получать необходимые консультации по возникающим вопросам, которых бывает достаточно много. Кроме того, с целью совершенствования практических навыков, обмена опытом учителя-экспериментаторы участвуют в работе городского и областного сообществ педагогов, в различных научно-теоретических и практических семинарах по обмену опытом работы.

За годы осуществления эксперимента на базе школы проведены республиканские, областные, городские семинары с показом открытых уроков в режиме предметно-языкового интегрированного обучения.

За последние 5 лет на городской и областной конкурсы «Лучшие методико-дидактические материалы по трехязычному образованию» представлено 12 методических пособий, которые прошли апробацию на казахском и английском языках.

Опыт школы и педагогов неоднократно изучен методическим кабинетом отдела образования, инновационным центром развития образования и воспитания Павлодарской области и обобщен на уровне города и области. Распространяется среди педагогов Павлодарской области через сайт филиала АО НЦТК «Өрлеу» [5, 6].

На городской конкурс «Лидер в образовании» дважды представлялся материал по работе школы в режиме эксперимента по темам «Эффективный путь достижения овладения государственным языком при изучении неязыковых школьных дисциплин», «Программа интегративно-полиязычной модели развития школы с гимназическими классами на 2016-2019 годы». Данный опыт рекомендован к обобщению и отмечен в номинациях «К вершинам мастерства» и «Менеджер – профессионал».

Учителем истории Касеновой Ж.Ж. на уровне республики представлен опыт по теме «Көптілді сыныптарда Қазақстан тарихы сабағында танымдық-коммуникациялық технологияларды қолдану тиімділігі» (2018 год), географии Тулебаевой С.Б. - «Мультимедийные интерактивные упражнения сервиса LearningApps.org для осуществления мониторинга» (2019 год), начальных классов Безруковой Ю.А. –

«Элективный курс «Основы компьютерной грамотности с элементами логики» как основа формирования информационной компетентности младших школьников» (2020 год). В 2021 году ИЦРОВ по Павлодарской области обобщил опыт учителя Херхенредер А.Н. по теме «Интеграция предметов «Физика» и «Английский язык» на занятиях интегрированного курса «Диалог с учеными разных веков» и будет представлен на республиканском уровне.

В городском и областном конкурсах «Лучший полиязычный учитель – 2020» получила сертификат в номинации «Педагог-исследователь» учитель биологии Иванова Е.В.

Ежегодно работа школы по реализации эксперимента представляется на пленарном заседании городской августовской конференции, заседаниях предметных секций.

Педагоги школы являются участниками международных, республиканских, региональных научно-практических конференций «Полиязычная среда – от идеи к практике», «Когнитивно-коммуникативная технология двуязычного обучения неязыковым дисциплинам», «Актуальные вопросы иностранной филологии и лингводидактики в свете концепции модернизации общественного сознания: принципы полиязычного образования» и др. В мае 2021 года на VII Международном форуме по педагогическому образованию (IFTE-2021) «Педагогическое образование: Новые вызовы и цели» (город Казань) была презентована и получила высокую оценку система работы школы по сотрудничеству с вузами и организации трехязычного обучения.

Использованные литературы

1. Булатбаева К.Н., Кондратова О.И. Когнитивно-коммуникативная технология двуязычного обучения неязыковым дисциплинам как оптимальный путь развития полиязычия в условиях языковой ситуации Казахстана./ Актуальные проблемы непрерывного образования: Мат. Междунар. науч.-практ.конф., посвящ. юбилею проф.Омаровой В.К./Бас ред. профессор А.Нухулы; жауапты ред.А.С.Ильясова. – Павлодар: ПМПИ, 2016.-1 том, - С. 174-185.

2. Булатбаева К.Н. Функционально-коммуникативная технология обучения русскому языку в казахской школе / К.Н.Булатбаева. – Павлодар: ПГУ, 2005.- 351 с.

3. Квалиметрический подход в управлении качеством образования (методические рекомендации). – Павлодар: АО «НЦПК «Өрлеу», 2017. – 31 с.

4. Омарова В.К., Рязанова Е.В., Мониторинг полиязычного образования в общеобразовательных школах: монография. – Павлодар: ПГПИ, 2017. – С. 57.

5. <https://testometrika.com/blog/john-raven/>

6. <http://orleupvl.kz/category/best-of-the-best/>

ФОРМИРОВАНИЕ МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ СТАРШЕКЛАССНИКОВ С ПОМОЩЬЮ АУТЕНТИЧНЫХ ВИДЕОМАТЕРИАЛОВ

АУТЕНТИКАЛЫҚ БЕЙНЕМАТЕРИАЛДАРДЫҢ КӨМЕГІМЕН ЖОҒАРЫ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

FORMATION OF CROSSCULTURAL COMPETENCE OF HIGH SCHOOL STUDENTS WITH THE HELP OF AUTHENTIC VIDEOMATERIALS

Умирова А.С.

*АРУ им.К.Жубанова,
Магистрант АРУ им.К.Жубанова*

***Аннотация:** Аутентичные видеоматериалы наглядно иллюстрируют процесс инокультурной коммуникации и предоставляют неограниченные возможности для анализа культурной реальности людей и поведенческих особенностей в различных ситуациях межличностного общения. Кроме того, использование реальных видеоматериалов на уроках английского языка повышает познавательную активность учащихся, мотивирует учащихся к изучению английского языка и культуры, а также поощряет самостоятельное изучение языка.*

***Аңдатпа.** Аутентикалық бейне материалдар шетелдік мәдени қарым-қатынас процесін нақты көрсетеді және адамдардың мәдени болмысы мен әр түрлі тұлғааралық жағдайлардағы мінез-құлық ерекшеліктерін талдауға шексіз мүмкіндіктер береді. Сонымен қатар, ағылшын тілі сабақтарында нақты бейнематериалдарды пайдалану оқушылардың танымдық белсенділігін арттырады, оқушыларды ағылшын тілі мен мәдениетін үйренуге ынталандырады, сондай-ақ тілді өз бетінше үйренуге ынталандырады.*

***Abstract:** Authentic video footage clearly illustrates the process of alien cultural communication and provides unlimited opportunities to analyze people's cultural reality and behavioral characteristics in different situations of interpersonal communication. In addition, the use of real video material in English lessons enhances student cognitive activity, motivates students to learn English and culture, and encourages independent language learning.*

***Ключевые слова:** межкультурная компетентность, аутентичный, видеоматериал, старшекласники, межкультурная коммуникация.*

***Түйін сөздер:** мәдениетаралық құзыреттілік, тупнұсқалық, бейне материалдар, жоғары сынып оқушылары, мәдениетаралық коммуникация.*

***Keywords:** intercultural competence, authentic, video material, high school students, intercultural communication.*

В результате изменения общественно-политической и экономической ситуации в нашей стране система образования претерпела значительные

изменения. Главная жизненная цель высшего образования - стать нравственным, ответственным, компетентным и способным человеком.

Идеи обучения межкультурной коммуникации быстро стали одной из целей, необходимых для изучения иностранного языка в ответ на новые потребности. Конечно, для того чтобы эффективно изучать иностранный язык и свободно владеть им, необходимо быть знакомым с духовными особенностями носителя иностранного языка. Это требует развития межкультурных способностей у студентов.

Социальный порядок современного общества отражен в нормативных документах. Актуальность данного исследования обусловлена задачами подготовки учителей с иноязычной образовательной подготовкой, что особенно необходимо для отраслевого школьного уровня, осложненного необходимостью формирования поколения выпускников, подготовленных к условиям открытости и доступности мировой науки, техники, культуры посредством адекватного владения иностранным языком, предоставляя для этого отраслевые образовательные программы и на английском языке.

С выпуском программного документа "Утверждение Национальной программы развития образования Республики Казахстан на 2011-2020 годы" планируется представить 12-летнее обучение в Казахстане, которое должно основываться на "компетентном подходе и улучшении практических навыков" учащихся [1]. Эта программа требует обучения коммуникативным навыкам владения иностранным языком как средством межкультурного общения в современном мультикультурном мире, необходимым для успешной социализации и самореализации. Поэтому обучение иностранному языку без включения культурных элементов неэффективно.

В качестве предпосылки для формирования межкультурной компетенции при обучении английскому языку предлагаются аутентичные видеоматериалы, которые, по сравнению с печатными и звуковыми текстами, обладают большим потенциалом. Аутентичные видеоматериалы наглядно иллюстрируют процесс инокультурной коммуникации и предоставляют неограниченные возможности для анализа культурной реальности людей и поведенческих особенностей в различных ситуациях межличностного общения. Кроме того, использование реальных видеоматериалов на уроках английского языка повышает познавательную активность учащихся, мотивирует учащихся к изучению английского языка и культуры, а также поощряет самостоятельное изучение языка.

Анализ методической литературы, государственных образовательных документов и программ, рабочих программ по предмету "Английский язык", педагогических и методических комплексов по английскому языку выявил следующие несоответствия:

- между необходимостью подготовки учащихся к межкультурной коммуникации и недостаточным количеством языковых и культурных материалов, используемых в классе;

- между дидактическими возможностями аутентичных видеоматериалов как средства

развития межкультурных компетенций и отсутствием научно обоснованной методологии их использования на уроках английского языка;

- между высокими требованиями общества к уровню образования и низким уровнем "фоновых знаний" учащихся.

Эти противоречия определили актуальность и выбор темы исследования "Формирование межкультурной компетенции старшеклассников общеобразовательной школы с помощью аутентичных видеоматериалов".

Владение иностранным языком означает свободное общение на этом приобретенном иностранном языке, то есть наличие сформированной иноязычной коммуникативной компетенции. Однако общение – это не только обмен определенной информацией, но и обмен эмоциями, чувствами и культурным опытом. Поэтому преподавание иностранного языка невозможно без включения культурной составляющей в процесс обучения. С.Г. Тер-Минасова в своем исследовании говорит, что любой язык не может существовать вне и, более того, он сам является носителем определенной культуры, которая имеет свои уникальные особенности. Каждая культура находит уникальное отражение в своем родном языке [1, 18]. Владение иноязычной коммуникативной компетенцией на высоком уровне не является гарантией успешной межкультурной коммуникации, если участники не обладают знаниями о культуре страны изучаемого языка, а также о принципах и законах межкультурной коммуникации. Таким образом, обучение иностранному языку и навыкам межкультурного общения должно быть единым процессом [1, 4].

Проблема формирования межкультурной компетенции очень актуальна для старшеклассников, поскольку, как показывает практика работы в школе, учащиеся обладают достаточно хорошим уровнем иноязычной коммуникативной компетенции, но не обладают межкультурными знаниями и навыками межкультурного общения. Это приводит к проблемам во взаимопонимании между русскими студентами и их сверстниками из стран изучаемой культуры, формированию предвзятого отношения к носителям "чужой" лингвокультуры, культурному шоку и межкультурному конфликту.

Понятие "межкультурная компетентность" изучается российскими и зарубежными учеными очень давно. Однако до сих пор невозможно прийти к единому мнению о том, что на самом деле означает это понятие и каковы его лингводидактические компоненты. В исследованиях западных ученых

встречаются следующие определения понятия "межкультурная компетентность":

1. Межкультурная компетентность как способность носителей разных полов и возрастов мирно и без взаимной дискриминации существовать в одном и том же обществе [5];

2. Межкультурная компетентность как способность участвовать в культуре других людей в прошлом [6];

3. межкультурная компетентность как идентичность, сочетающая знания и этические нормы, основанная на принципах плюрализма мышления и осознания историчности культурных процессов;

4. Межкультурная компетентность как личностное качество, основанное на глубоком знании мира и истории и готовности действовать;

5. Межкультурная компетентность как отражение актуальности и эффективности поведения в конкретной коммуникативной ситуации;

6. Межкультурная компетентность как уровень эффективности и продуктивности в контактах с представителями других культур.

Российские исследователи используют понятие межкультурной компетенции для описания компетенции когнитивного плана. Согласно определению, предложенному В.П. Фурмановой, межкультурная компетенция – это "набор базовых знаний и умение адекватно использовать их в контексте, основанном на сравнении двух или более культур" [2, 44]. Ученый считает, что межкультурная компетенция связана с психологией носителя языка и культурой, и выражает мнение, что "изучение традиций, обычаев и образа жизни носителей языка важно для установления взаимопонимания между народами и укрепления общечеловеческих ценностей" [2, 11].

В.В. Сафонова понимает межкультурную компетенцию как часть коммуникативной компетенции языковой личности [3, 89]. Получается, что взаимодействие межкультурной компетенции с другими компонентами коммуникативной компетенции обеспечивает продуктивность общения коммуникаторов на международном уровне.

О.А. Леонтович в своем исследовании придерживается мнения, что определение межкультурной компетенции является более общим и не допускает конкретного содержания в этом смысле. Поэтому он использует термин "межкультурная коммуникативная компетенция", под которым понимает возможность продуктивного взаимодействия на иностранном языке с представителями другой культуры, своего рода органический синтез коммуникативной и межкультурной компетенций [4, 29]. Однако стоит отметить, что коммуникативный метод обучения иностранному языку ориентирован на формирование модели коммуникативной компетенции по иностранным языкам у носителей коммуникативной компетенции, в то время как межкультурный подход ориентирован на формирование

личности. может выступать. межкультурный диалог, или, другими словами, “посредник культур” [4, с. 201]. Следовательно, понятие "межкультурная компетентность" – это не то же самое, что понятие "коммуникативная компетентность". Межкультурная компетентность – это особая способность, которая "может быть присуща только межкультурному коммуникатору - языковой личности, которая, изучая языки, признает различия между различными культурами и их особенности. В их (культурном) взаимодействии" [4, 203].

Проанализировав большое количество определений понятия "межкультурная компетентность" и работ, содержащих исследуемое определение, мы пришли к выводу, что все исследования делятся на две категории. Первая категория охватывает работы из области теории коммуникации, в которых дается довольно общее определение понятия "межкультурная компетентность". Вторая категория исследований содержит работы из области теории и методики преподавания иностранных языков. Таким образом, термин "межкультурная компетенция" включает в себя знания, навыки и другие необходимые компоненты, которые важно развивать при обучении иностранному языку. Имеет смысл отнести наши исследования ко второй категории и следовать за Г.В. Елизаровой: «Межкультурная компетентность – это способность индивида на основе знаний, отношений и навыков осуществлять межкультурную коммуникацию путем создания общего смысла происходящего для участников общения и на его основе добиваться положительного результата общения для всех. Межкультурная компетенция не имеет аналогов в коммуникативной компетенции носителей языка и может быть натурализована только культурным посредником - языковой личностью, которая изучает иностранный язык и способна делать больше, чем просто управлять своей собственной культурой и деятельностью. в посредничестве, не теряя культурной идентичности» [5, 193].

В научных работах по межкультурной коммуникации язык является наиболее важным. По словам С.Г. Тер-Минасовой, язык является носителем культуры, "он сохраняет для себя культурные ценности - в лексике, грамматике, идиоматике, пословицах, поговорках, фольклоре, художественной и научной литературе, в письменной форме и устной речи" [1, 14]. Следовательно, язык не существует вне культуры, потому что он является ее частью.

Многие исследовательские работы в области методики преподавания иностранных языков показали, что межкультурная коммуникация будет более эффективной, если учащиеся наряду с иноязычной коммуникативной компетенцией будут обладать межкультурной компетенцией.

Язык - единственно возможный инструмент взаимопонимания и взаимодействия между представителями различных языковых сообществ.

Общение в межкультурных ситуациях характеризуется противоречиями между знанием и незнанием, между чужим и своим собственным. Такое общение берет свое начало со школьной скамьи. Изучая новый язык, студенты расширяют не только свой кругозор, но и границы своего мировоззрения и мироощущения.

Культура иноязычного межличностного общения выражается нам многосторонним понятием, подразумевающим соблюдение языковых, речевых, коммуникативных, стилистических и этических норм поведения с учетом социокультурных особенностей культуры его участников на их родном языке.

"Аутентичные тексты – это уникальные произведения, созданные носителем языка для носителей языка... Это та классификация, которая обычно рассматривается как семантическая область, то есть перекрестное интегрированное развитие, формируемое в результате отражения определенного сегмента реальности с использованием определенной знаковой системы", - считает Н.В. Барышников [6, 29].

Под аутентичным видеоматериалом мы подразумеваем видеоролики, предназначенные для носителей языка (объединяющие визуальную и звуковую коллекцию), которые включают вербальные и экстралингвистические материалы из различных сфер повседневной жизни общества и иллюстрируют действия языка как инструмента навыков общения в естественной обстановке.

В отличие от аудио или печатного текста, видео контент обладает преимуществом объединения многих частей акта вербального взаимодействия, которые могут иметь существенную информационную, обучающую, педагогическую и образовательную ценность. Помимо развивающей стороны взаимодействия, видеоматериал передает визуальные данные о местоположении события, внешний вид и невербальное поведение участников общения в конкретной ситуации, что часто обусловлено возрастом, полом и психологическими особенностями личности говорящих.

Видеоматериалы используются в обучении иностранному языку не только для обучения аудированию, но и для создания динамической осведомленности на этапах изучения и практики взаимодействия на иностранном языке, для создания ситуаций такого взаимодействия в классе и для создания аудиовизуальной сферы преподавания и изучения языка.

Видео ресурсы привлекают внимание учащихся, служат примером для подражания (речь и поведение в определенном коммуникативном контексте), расширяют знания учащихся о нации изучаемого языка, а также в значительной степени мотивируют высказывания о себе, своих личных ситуациях и увлечениях.

Процесс развития межкультурной компетенции старшеклассников на уроках английского языка будет более успешным, если будет реализован ряд мероприятий, основанных на подходе использования реальных видеоматериалов.

Межкультурная компетенция – это самодостаточная компетенция, в которой иностранный язык является лишь средством достижения цели.

Целью развития межкультурной компетенции является подготовка учащихся к конструктивному контакту с представителями разных культур (не обязательно культуры родной страны изучаемого языка) посредством использования изучаемого иностранного языка - промежуточного языка. Однако развитие коммуникативных навыков в различных видах речевой деятельности и навыков межкультурного общения следует рассматривать как единый процесс, который может осуществляться с использованием интегративного подхода, включающего взаимосвязанное развитие межкультурных и иноязычных коммуникативных компетенций.

Аутентичные видеоматериалы и включенные в них сложные ситуации способствуют формированию и воспитанию личности учащегося после изучения психолого-педагогических особенностей старшеклассников. Они овладевают навыками самостоятельного поиска культурной информации и ее анализа, а также учатся принимать самостоятельные решения для выхода из проблемных ситуаций.

Использованные литературы

1. Тер-Минасова С.Г. Языковая и межкультурная коммуникация / С.Г. Тер-Минасова. - М: Изд-во МГУ, 2004. – 352 с.
2. Фурманова В.Р. Межкультурная коммуникация и лингвокультуроведение в теории и практике обучения иностранному языку / В.Р. Фурманова. –Саранск: Изд-во Мордовского университета, 1993. – 122 с.
3. Сафонова В.В. Изучение языков международного общения в контексте диалога культур и цивилизаций / В.В. Сафонова. –Воронеж: Истоки, 1996. – 237 с.
4. Леонтович О.А. Введение в межкультурную коммуникацию: учебное пособие. / О.А. Леонтович. –М.: Гнозис, 2007. – 368 с.
5. Елизарова Г.В. Культура и обучение иностранным языкам. Основы межкультурной коммуникации. – СПб.: КАРО, 2005. – 352 с.
6. Барышников Н.В. Параметры обучения межкультурной коммуникации в средней школе // Ияш. № 2, 2002. – С. 28-32.

МЕМЛЕКЕТТІК ТІЛДІ МЕНГЕРУДЕГІ ДАРЫНДЫ БАЛАЛАРДЫ ДАМЫТУ ТӘЖІРИБЕСІНЕН

FROM THE EXPERIENCE OF THE DEVELOPMENT OF GIFTED CHILDREN IN MASTERING THE STATE LANGUAGE

ИЗ ОПЫТА РАЗВИТИЯ ОДАРЕННЫХ ДЕТЕЙ В ОВЛАДЕНИИ ГОСУДАРСТВЕННЫМ ЯЗЫКОМ

Төлеубаева М.С.

*Павлодар қаласы, К.Макпалеев
атындағы ЖОББМ
қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі*

***Аңдатпа.** Мақалада дарынды оқушылармен жұмыс жасау мәселесі қарастырылған. Автор дарынды оқушылармен өзінің жұмыс істеу тәжірибесімен бөліседі және «дарын», «дарындылық» ұғымдарына түсініктеме береді. Қазақ тілі мен әдебиет сабақтарында және сыныптан тыс факультативтік, үйірме сабақтарында К.Н. Булатбаеваның технологиясын қалай қолданғанын айтады.*

***Аннотация.** В статье рассматривается проблема работы с одаренными учащимися. Автор делится своим опытом работы с одаренными учащимися и комментирует понятия «talent», «giftedness». Рассказывает о том, как применяла технологию К. Н.Булатбаевой на уроках казахского языка и литературы и на внеклассных факультативных, кружковых занятиях.*

***Abstract.** The article deals with the problem of working with gifted students. The author shares his experience of working with gifted students and comments on the concepts of "talent", "giftedness". She tells about how she used the technology of K.N. Bulatbaeva in the lessons of the Kazakh language and literature and in extracurricular extracurricular, circle classes.*

***Түйін сөздер:** дарынды оқушы, жұмыс түрлері, дарындылық, өлшемдер, қабілет.*

***Ключевые слова:** одаренный ученик, формы работы, одаренность, критерии, способности.*

***Key words:** gifted student, forms of work, giftedness, criteria, abilities.*

Дарынды оқушылармен жұмыс жасау мәселесі қазіргі қоғам үшін өзекті болып отыр. Бүгінде мектепке жоғары талаптар қойылып жатыр. Дарынды және талантты, ерекше қабілеттілігі бар балалармен жұмысты тиімді ұйымдастыру маңызды болып табылмақ. Осы орайда дарынды және талантты балалардың бойында кездесетін эмоциялық және әлеуметтік қиындықтарды жоюдың жолдарын; дарынды және талантты оқушылардың шынайы қабілеттілігін көрсетуде көрінетін кедергілерді анықтау; дарынды және талантты оқушылардың мінез-құлықтарын зерттеуге ұмтылу мақсат етілуі тиіс.

Дарын дегеніміз белгілі бір жағдайдағы ең үздік мүмкіндік, қабілеттіліктің жоғары сатысы. Әдетте, дарын белгілі ортада байқалады. Дарын дегеніміз адам бойында негізінен ана сүтімен, ата тегімен даритын құбылыс. Дарындылықты өмір ағымымен дамып отыратын психика сапасының жүйелілігі ретінде түсінеді, ол белгілі бір адамды басқа адамдармен салыстырғанда, бір немесе бірнеше әрекетте өте жоғары нәтиже көрсетуімен байқалатын жетістік мүмкіндігін аңғартады.

Дарындылық – адами қасиеттердің үш негізгі тобының әрекеттестігі: қабілеттері, ортадан жоғары; тапсырмаға жоғары деңгейде беріліп орындау; жоғары деңгейлі шығармашылық (Ренцулли, 1978)

«Дарынды және талантты балалар күрделі қабілеттердің иелері, әрі олар адам қызметінің кез келген құнды саласында өз қабілеттерін көрсетуге бейім» (Ренцулли мен Райс, 1985). Гарднер зияттың 8 түрін атап өткен: логикалық-математикалық; лингвистикалық; кинестетикалық; кеңістіктік; музыкалық, тұлғааралық; тереңдетілген; табиғи (Гарднер, 2006)

Дарынды оқушыларды анықтайтын нақты өлшемдерді Монтгомери /1996/ мен Фриман /1991/ көрсеткен, олар:

- Есте сақтау және білім: олардың есте сақтау қабілеттері өте жоғары; олар ақпаратты біліп қана қоймай, оны пайдалана алады;

- Өз білімін жетілдіру: олар білім беру үрдісінің қалай жүретінін басқалардан гөрі жақсы біліп, өздерінің оқуларын реттей алады;

- Ойлау қабілеттерінің жылдамдығы: олар жоспарлауға көп уақыт жұмсауы мүмкін, бірақ жоспардың жүзеге асуына тез жетеді;

- Мәселені шешу: олар ақпаратты толықтырып, олардың қайшылықтарын анықтап, мәніне тезірек жетеді;

- Икемділік: басқаларға қарағанда олардың ойлау қабілеттері жақсы ұйымдастырылған, оқуда және проблемаларды шешуде балама шешімдерді көріп қабылдай алады;

- Күрделілікке деген сүйіспеншілік: қызығушылығын арттыру үшін олар күрделі ойын мен тапсырмаларға ұмтылады;

- Шоғырлану: ерте жасынан бастап ерекше қабілеттерін ұзақ уақытқа шоғырулау қабілеттері бар;

- Ерте дамыған белсенділік: олар ерте жасынан сөйлей, оқи және жаза бастайды (Фриман, 1998) [Мұғалімдерге арналған нұсқаулық, 74-75 бб.].

Менің ойымша, балалардың бойындағы дарындылық сыныптан тыс іс-шараларда, сабақ кезінде анықталады.

Оқушы бір нақты пән бойынша айрықша дарындылық көрсетіп, басқа пәндер бойынша көзге түспеуі мүмкін.

Дарынды балалармен жұмыс жоспарын былайша ұйымдастыруға болады: дарынды балаларды анықтау, дарынды балаларға өзіндік шығармашылығын жетілдіруге көмектесу, дарынды оқушылардың танымдық іс-әрекеттерінің дамуына бақылау жүргізу, дарынды балаларды марапаттау, дарынды балалардың ата-аналарымен жұмыс, мұғалімдермен жұмыс істеу.

Оқушының дарындылығының дамуы, қабілетінің ашылуы көбінесе мұғалімнің кәсіби біліктілігіне және оның тұлғалық қасиетіне байланысты екені айдан анық.

Дарынды оқушымен жұмыстың негізгі мақсаты – олардың шығармашылық жұмыста өзінің қабілетін іске асыруға дайындығын қалыптастыру. Ал

мақсатқа жету оқу бағдарламасын тереңдетіп оқыту және оқушының танымдық белсенділігін дамыту арқылы жүзеге асады.

Дарынды оқушымен жұмыс жүйесіндегі мұғалім маңызды орын алады.

Өз тәжірибем мына ережелерге негізделеді:

- оқытуды мұғалім мен оқушының өзара шығармашылық қарым-қатынасы ретінде қабылдау;
- күрделі мақсат идеясы (оқушының алдына барынша күрделі мақсат қойылып, оны орындай алатындығына сенімін нығайту);
- өзіндік талдау (оқушылардың жұмыс нәтижелерін жеке және ұжымдық талдау);
- ерікті таңдау (мұғалімнің оқу материалының жақсы меңгерілуі мақсатында сабақ уақытын өз бетінше пайдалануы);
- оқушылардың өзін-өзі шығармашылық басқаруы;
- тәрбиеге жеке тұлға тұрғысынан қарау;
- ата-аналармен ынтымақтастық құру;

Оқушылардың шығармашылық қабілетін арттырып, ынталандыру үшін сабақтарды мынадай жолдармен өткізуге болады:

1. Сабақта кең көлемде көрнекі құралдарды пайдалану.
2. Сабақты түрлендіріп өткізу.
3. Сабақта оқушылар өздері жасаған суреттерді, сызбаларды пайдалану.
4. Техникалық құралдарды тиімді қолдану.
5. Сабаққа қатысты бейнетаспаларды, фильмдерді көрсету.
6. Сабақта мұғалімнің бағыт-бағдар беруі арқылы оқушылардың жаңа сабақты өзіндік игеруіне дайындау.

Дарынды оқушылармен жұмыс істеу жүйесінің бағыттары:

- диагностика – оқушыны тұлға ретінде байқау; дидактикалық талаптарды тиімді пайдалану және жауапкершілікпен жүзеге асыру;
- қабілеті жоғары және дарынды оқушылармен сабақта жұмыс істеу;
- сабақ және сыныптан тыс жұмыстар.

Жұмыстың әдістері: Сауалнама, сұрақтар қою; Әңгімелесу; Тестілеу; Топтық, ұжымдық, жұптық, жеке жұмыстар; Әдебиеттерді қарастыру; Шығармашылық жұмыстар; Жобалау әдісі; Алдын-алу әдісі; Мәселені шешу әдісі; Синквейн.

Жұмыс түрлері: сабақ жүзінде қиындығы жоғары деңгейлі тапсырмаларды пайдалану; факультатив; үйірме жұмысы; пән апталықтарын өткізу; ғылыми-практикалық конференциялар; олимпиадалар; интеллектуалдық марафон.

Дарынды және талантты балаларды оқытуда мына қағидаларды есте ұстаған дұрыс.

1. Баланың бойындағы құмарлығын, қызығушылығын жойып алмай, оның үнемі алға жылжуға деген табиғи талап-тілектерін, сұраныс пен мұқтаждарын ескеру, шығармашылығын жетілдіру.

2. Білімді өз бетінше іздену арқылы алуға қолайлы жағдай жасау.

«Өнер – ағып жатқан бұлақ, ілім – жанып тұрған шырақ» деп халық ұрпағын өнерге, білімге бейімдеп тәрбиелеген. Парасатты, өнерлі адамды қазағымыз жоғары бағалайды. «Таланттылар – раушан гүлі сияқты жан-жағына жұпар шашып, көңіл ашады» деп әдебиет тарланы Шерхан Мұртаза айтқандай, айналасына әсемдік пен нұрын шашқан, білімге құштар, өнерге, өмірге сүйіспеншілігі мол тұлғалар.

Дарынды оқушыларды қалай дайындадым?

Сыныптағы балалардың арасынан дарынды балаларды анықтап алу қиындық туғызбайды. Сабақты қызықты өткізгенде, дарынды балалар бірден дараланып шығады.

Ойын өсірдім. Бастауыш сыныптан әр сабақты 80% қазақ тілінде жүргіздім. Әрбір тақырып бойынша алдымен, лексиканы саралап, жаттатқызып, сөйлестіріп, ойын арқылы үйреттім. Күнделікті өмірде қажетті сөздерді айтқызып, ойнатып, кішкентай жетістіктерін бағалап, марапаттап, мадақтап, қолдап, кез келген оқушының «тілін тауып» жүрегіне апарар жолын аштым. Кез келген тақырып бойынша өз ойын жеткізуге бағыттап үйреттім. Жыл сайын тақырыптар шеңберін кеңейтіп, ой-өрісін тереңдете отырып, өздігінен білімін жетілдіруге бағдарладым.

Өмірді қазақи көзқараспен қабылдауды үйреттім. Қазақтың салт-дәстүрлері, ұлттық танымы, ұлттық ойындары, киімдері, тағамдары туралы ақпарат қызықты, әсерлі жеткізілді. Ол үшін тиімді әдіс-тәсілдер, жұмыс түрлері қолданылды: ақпарат жинау, әңгімелеу, бейнефильмдерді көрсету, рөлдік ойындар арқылы ойнату, сахналау, лексика-семантикалық карта құру, ауызша еркін сөйлеу, сурет бойынша әңгіме құру, интерпретация жасау, диалогтік оқыту, сұхбаттасу, өз пікірін білдіру, синквейн жазу, мәнерлеп оқу, жатқа оқу, шығарманы талдау, эссе жазу, шешендік сөздерді түсініп жаттау, зерттеу жұмыстарын жүргізу, жоба дайындау, әдеби кештер өткізу.

Қазақ мәдениетін түсініп, сүйіспеншілікпен қарауды үйреттім. Қазақ әдебиетінің шығармаларын оқып, ақын-жазушылар, жыраулар туралы білу, өнер адамдары, жерлестер туралы, қазақ халқының тарихы, батырлары туралы ақпараттарды пайдаланып, қазақ халқының болмысын, рухын, дүниетанымын түсінуге жағдай жасалды. Туған жеріне, қазақ халқына деген сүйіспеншіліктері қалыптастырылды.

Қазақ тілі мен әдебиет сабақтарында және сыныптан тыс факультативтік, үйірме сабақтарында К.Н. Булатбаеваның технологиясы жүйелі түрде қолданылады.

«Талант – табиғаттан, талап – өзіңнен» деген жерлес ақын атамыз Мұзафар Әлімбаевтың сөзі шәкіртерімнің ұстанымына айналғандай. Үздік оқу, ән айту, түрлі зияткерлік сайыстарға, олимпиадаларға қатысу – бәрін үлгеріп, үнемі жаңалықты іздеуі, шығармашылыққа талпынуы олардың дамуына орасан әсер еткені сөзсіз.

Еңбекқорлығымен ершеленетін, танымдық өрісін кеңейтуге талпынған оқушыларымыздың жетістіктері: оқушылар мектепішілік, қалалық, облыстық, республикалық зияткерлік сайыстарға, олимпиадаларға, ғылыми жоба сайыстарына, мәнерлеп жатқа өлең оқу сайыстарына, эссе жазу, қазақша ән айту, «Абай оқуларына», «Есентай Ерботин оқуларына», «Шәкәрім оқуларына», «Сәтбаев оқуларына», «Мың бала» республикалық жобаның «Ғылыми жоба», «Шешендік өнер», «Сөз өнері» эссе номинациясына, республикалық онлайн байқауларына қатысып, жүлделі орындарға ие болды. «Абай оқулары», «Абай-дара» эссе жазу сайысына, олимпиадаларға, мәнерлеп өлең оқу байқауларына қатысқан оқушылар жүлделі орын алған:

Давыдова Ксения, Ляхова Юлия, Агамалиева Шазада, **Мальсагов Ислам, Кривоногова Арина, Груша Мария, Красилов Илия, Свиридов Кирилл.**

Мәнерлеп өлең оқу – оқушыларымыздың өнерінің тағы бір қыры. Сөз өнерін терең түсініп, өзінің қабылдауын, автордың идеясын, өлеңнің әуезділігін жеткізе біледі, нақышына келтіріп оқиды. Бұхар жырау, Абай мен Шәкірім, Мағжан, Мұқағали, Мұхтар Шахановтың өлеңдерін оқығанды ұнатады. Давыдова Ксения Абайдың 28 өлеңін, Свиридов Кирилл 36 өлеңін, екі қара сөзін жатқа біледі. Кирилл Абай өлеңдерін насихаттағаны үшін республикалық марапатқа ие болды.

Дәулет деген –

Ұғыңдар! –

Кеше болса, бүгін жоқ.

Тілің болса – күнің бар,

Тіл болмаса – түгің жоқ!

Тілсіз ақын жеңді ме

Айтысқанда мықты мен

Отанды да, Елді де

Тіл арқылы ұқтым мен, - деп Қадыр Мырза Әлидің өлең жолымен бастап, Ляхова Юля «Алтын бесік» әнін нақышына келтіріп айтатын, Протасов Богдан Шал ақынға тағзым етіп «Ата-ананың қадірін..», Кан Полина – Қашағанның «Бұл дүниеде не жетім», «Домбыра» толғауларын, Рыбалкин Саша Асан қайғының «Бұл дүниеде не ғаріп?», Фатыхов Рауль Бұхар жыраудың «Өмірге тоймас адамзат» жырларымен таңғалдырып, Порывай Лиза «Домбыра туралы толғау» әнімен жалғастырса, Кузнецова Маргарита Асан қайғының «Көлде жүрген қоңыр қаз» толғауын мәнерлеп айтып, Ефремов Дима, Джафарова Айлина Бөлтірік шешеннің сөздерін қазақ тілінің әуезділігін сақтап, тыңдарманға әсерлі жеткізсе, Коршунова Анжелика – Мұқағали Мұқатаевтың «Туған жер» өлеңімен, Романцова Лаура – Мұхтар Шахановтың «Төрт ана» өлеңімен туған жерді қалай

сүю керектігін жеткізетін, Иванова Дарья «Жаса, қазағым», Антонюк Илия «Атамекен» әнін тамылжыта орындап, лейтмотивтің нүктесін қоятын.

Өнерлінің өрісі ұзақ екені анық. «Жанам деген жүрекке от берейік» дарындылық өз бетімен дамымайды. Оған үнемі түрткі болатын бір күш қажет. Ол – мұғалім және ата-ана.

"Бұлақ көрсең көзін аш" дегендей, оқушыларымызды әр уақытта биіктен көріп, алға қарай жетелейік.

XXI ғасыр – білімділер ғасыры. Ендеше бізге ой-өрісі жоғары дамыған, зерделі, жан-жақты парасатты ұрпақ тәрбиелеп оқытуымыз керек .

Пайдаланған әдебиеттер

1. Булатбаева К.Н. Развитие диалогической речи в условиях функционально-коммуникативного подхода к обучению русскому языку как неродному//Вестник КазНУ им.аль-Фараби. Серия филологическая. – 2003. - №8(70). – С. 15-18;

2. Она же. Речевой этикет в системе обучения русскому языку в казахской школе. – Павлодар: ПГУ, 2003. – 136с.

3. Изаренков Д.И. Обучение диалогической речи. – 2-е изд., испр. - Москва: Русский язык, 1986. – 160 с.;

4. Булатбаева К.Н. Функционально-коммуникативная технология обучения русскому языку в казахской школе. – Павлодар: ПГУ им.С.Торайгырова, 2005. – 351 с.

5. Мұғалімдерге арналған нұсқаулық. - А., 2014ж. (Ренцулли, 1978), (Ренцулли, Райс, 1985), (Гарднер, 2006), (Монтгомери /1996/ мен Фриман/1999) - 74-75 бб.

Қосымша

Ертегі «Қасқыр мен жеті лақ»

№ 1 – эпизод

Көріп-тыңдау, орфоэпиялық норманы сақтауды үйрету, сұрақтарға жауап беру, әр диалогтық бірлікті (екі репликадан тұратын) қайталап ойнау, ол бірліктерді толық диалогқа біріктіру, толық эпизодты қазақ тілінде ойнап беру жұмыстары.

Негізгі тапсырмалар:

1-тапсырма: сұрақ құрастыру (3 жеңіл, 2 қиын)

1. Баяғыда не болыпты? (өткен шақ етістігі, сұраулы сөйлем). Кейіпкелер.

Өткен шақ формасы: Бол**ЫП**ты/ бар**ЫП**ты/сұра**П**ты/айт**ЫП**ты. Осы қатарды толықтыр.

2. Ешкі қайда кетеді екен? (сұрау есімдігі)

Өткен шақ формасы («анда-мында қайта-қайта жүре беру» мағынасы бар).

Ешкі күнде тамақ әкелуге кет**ЕДІ ЕКЕН**.

Мына етістіктерді осы мағыналы өткен шақ формасына келтіріңдер: *бару, отыру, сатып алу, жинау, көтеру, әкелу, беру, тарату*. Олармен сөйлем құрастыр.

3. Неге кетеді? (өйткені, себебі, мен ойлаймын).

«**Мақсатты әрекет**»: Тамақ әкелу үшін/су әкелу үшін/ достармен кездесу үшін «**Баратын жер**»: жұмысқа/дүкенге/өзенге/.....

4. Келгенде не айтты?

Өткен шақ формасы («бір реттік әрекет» мағынасы бар):

Мамаларың келді.

Мына етістіктерді осы мағыналы өткен шақ формасына келтіріңдер: *бару, отыру, сатып алу, жинау, көтеру, әкелу, беру, тарату*

5. Ешкі не береді?

Өткен шақ формасы («ұзақ созылатын әрекет» мағынасы бар):

Ешкі кеңес береді.

ТаратАДЫ (тарат-у), айтАДЫ (айт-у), үндеме(Й)ДІ (үндеме -у)...

2-тапсырма: Жоспар құр.

3-тапсырма: Жағымды және жағымсыз кейіпкерлерді ата.

4-тапсырма: Қалай басталды, немен аяқталды?

№ 2 - эпизод

Көріп-тыңдау, орфоэпиялық норманы сақтауды үйрету, сұрақтарға жауап беру, әр диалогтық бірлікті (екі репликадан тұратын) қайталап ойнау, ол бірліктерді толық диалогқа біріктіру, толық эпизодты қазақ тілінде ойнап беру жұмыстары.

Негізгі тапсырмалар:

1. Ешкінің өлеңін не тыңдап тұрады?

2. Қасқыр не істеді?

3. Лақтар есікті ашты ма?

4. Қасқыр қандай қулыққа барды?

№ 3 - эпизод

Көріп-тыңдау, орфоэпиялық норманы сақтауды үйрету, сұрақтарға жауап беру, әр диалогтық бірлікті (екі репликадан тұратын) қайталап ойнау, ол бірліктерді толық диалогқа біріктіру, толық эпизодты қазақ тілінде ойнап беру жұмыстары.

Негізгі тапсырмалар:

Ешкі келіп қандай кеңес берді?

Енді не болады, қалай ойлайсың?

№ 4 - эпизод

Көріп-тыңдау, орфоэпиялық норманы сақтауды үйрету, сұрақтарға жауап беру, әр диалогтық бірлікті (екі репликадан тұратын) қайталап ойнау, ол бірліктерді толық диалогқа біріктіру, толық эпизодты қазақ тілінде ойнап беру жұмыстары.

Негізгі тапсырмалар:

Ешкі кеткен соң не келді?

Қандай оқиға болды?

Лақтар неге алданды?

№ 5 - эпизод

Көріп-тыңдау, орфоэпиялық норманы сақтауды үйрету, сұрақтарға жауап беру, әр диалогтық бірлікті (екі репликадан тұратын) қайталап ойнау, ол бірліктерді толық диалогқа біріктіру, толық эпизодты қазақ тілінде ойнап беру жұмыстары.

Негізгі тапсырмалар:

Өрістен не келді? Есік ашық па?

Ол не айтты?

Ешкі не көрді?

Пештің ішінде не қалды?

Ешкі неге жылады?

Қасқыр не деді?

№ 6 - эпизод

Көріп-тыңдау, орфоэпиялық норманы сақтауды үйрету, сұрақтарға жауап беру, әр диалогтық бірлікті (екі репликадан тұратын) қайталап ойнау, ол бірліктерді толық диалогқа біріктіру, толық эпизодты қазақ тілінде ойнап беру жұмыстары.

Негізгі тапсырмалар:

Ешкі мен қасқыр қайда келе жатты?

Не жанып жатты?

Ешкі не деді?

Ертегі қалай аяқталды? Саған ұнады ма? Жоқ па? Неге?

Сен ертегіні қалай аяқтағың келеді?

Бірінші эпизодта толығырақ берілген грамматикалық, лексикалық жұмыстар барлық эпизодтарда жүргізіледі. Мысалда келтірген өткен шақ формаларының түрлері жағдаятқа байланысты меңгерілгенде ғана, оқушылар кейін оларды көмексіз қолдануға икемделеді. Сол сияқты басқа да тілдік бірліктерді осылай үйретеміз.

Мектептерде ғылыми негізделіп алынған әдіс-тәсілдер ғана жүйелі түрде қолданып, нәтижесін бере алады.

4 кесте – Функционалдық-семантикалық кестемен жұмыс

Салт-дәстүрлер топтары, әр топтың ішіндегі салт-дәстүрлер атаулары	Салт-дәстүр не үшін атқарылады?	Салт-дәстүр қалай өткізіледі?	Халық салт-дәстүрлерге қалай қарайды?
<i>Грамматикалық бірліктер:</i> (Не?)+ (неден?) <i>тұрады.</i>	береке, бірлік, мол табыс, бақыт,	өлең айту, би билеу, ойын ойнау, домбырада ойнау,	құрметтейді, сақтауға тырысады,

(Неге?)+(не?) <i>жатады?</i> <i>(Не?) дегеніміз (не?, не?, не?).</i> <i>отау көтеру дәстүрлері:</i> <i>тәрбие дәстүрлері:</i> <i>отбасы дәстүрлері:</i> <i>тұрмыс дәстүрлері:</i> <i>еңбек дәстүрлері:</i> <i>діни дәстүрлер:</i> <i>наурыз дәстүрлері:</i>	ұрпақ жалғасу, ұрпақ сабақтастығы, егіннің жақсы шығуы, ақтың мол болуы, зор денсаулық, ұзақ өмір, жақсылыққа ырымдау, берік босаға, мейірімді/инабатты/ тәрбиелі, ел байлығы, тыныштығы, татулығы	көңіл көтеру, арқан керу, бәйге өткізу, қазан орнату, ет пісіру, дастарқан жаю, алтыбақан құру, қыз қуу сайысын өткізу, айтыс өткізу	ұрпаққа қалтырады, жастарды баулиды, кітаптарда жазады, фильмдерде көрсетеді, теледидар бағдарламасында насихаттайды
--	--	--	--

– бағандағы сөздерді пайдаланып 1) тұрмыс-салт жырларына қай жырлар жататынын айтыңдар. *Мен келесі тұрмыс-салт жырларын білемін...* деп басталатын сөйлеммен жауаптарыңды жазыңдар. Сөйлемде қандай тыныс белгілерін қойдыңдар?

Жалпылауыш сөз бен сөйлемнің бірыңғай мүшелерді атаңдар. Бұл қандай бірыңғай мүшелер?

5) 4 – жаттығу сияқты:

6) баланың дүниеге келуіне байланысты қандай жырлар жататынын айтыңдар.

... *міне осындай жырлар маған белгілі* деп аяқталатын сөйлеммен жауаптарыңды жазыңдар. Сөйлемде қандай тыныс белгілерін қойдыңдар? Жалпылауыш сөз сөйлемнің қай жерінде орналасқан? Осы екі сөйлемге қойылған тыныс белгілері бойынша қандай айырмашылықтар бар?

7) Тілдік жаттығулар. Мәтінді артық сөздерді алып тастап қысқартыңдар,

- түзетілген мәтін тақтада,

- «сызықша» - тыныс белгісінің қойылуын түсіндіріңдер.

8) ШТЖ: 2,3,4– бағандағы сөздерді пайдаланып, бір-біріне жырлар туралы айтыңдар.

9) ШТЖ: тұрмыс-салт жырлары туралы тереңірек білу үшін атаңа-әжеңе қандай сұрақ қояр едің?

Үй тапсырмасы: Сынып 4 топқа бөлінеді (хрестоматия бойынша).

1 – топқа қазақ әдет-ғұрыптары туралы мәтін беріледі;

2– топқа орыс педагогикасы туралы мәтін;

3– топқа кәрістердің әдет-ғұрыптары туралы мәтін беріледі;

4– топқа татарлардың мереке, ғұрыптары туралы мәтін беріледі.

10) Тілдік жаттығулар (оқу, айтылымға сөз бен сөз тіркестері):

а) Мәтінді оқыңдар және кестеге бағанды жазыңдар:

1–топ «Қазақ тарихынан» бағаны;

2–топ «Орыс педагогикасы туралы»;

3–топ «Кәріс әдет-ғұрыптары туралы»;

4–топ «Татар ғұрыптары туралы»

б) Ресейлік досыңа хат жаз. Хатыңда халық педагогикасына деген қызығушылығыңды білдір, түрлі халықтардың әдет-ғұрыптары тарихынан мәліметтер жаз, салыстыр.

2–сабақ: жалғасы.

11) Лексика-орфографиялық жұмыс:

Тақтаға кестенің 4, 5, 6–бағандарын толтырыңдар.

12) ШТЖ: ағындағы сөздер мен сөз тіркестері арқылы бір-біріне қысқаша қызықты мәліметтер жазыңдар. *Ал сен білесің бе ...*

13) ШТЖ: Түрлі халықтардың дәстүр, жырлары туралы мәліметтер жазып, сөйлесушіні таңғалдыр (1–топқа тапсырма).

Төмендегі сөздер мен сөз тіркестерін пайдалан:

... ғылым дәлелдейді

... деректер сөйлейді

... бағыттайды

... жеткізуді қажет етеді

... К.Қожахметов, Г.Батулин, Л.Мин

... мақала жарияланған.

(4–бағандағы сөздерді қараңдар)

Әжесі немересімен салт-дәстүрлер тарихы туралы сөйлесуін көрсетіңдер.

Әр халықтың салт-дәстүрлерін салыстыр, өз пікірін білдіріңдер.

Мәлімет сұра (халық салт-дәстүрі, мерекесі туралы айтыңдар), таңғал, сипаттау, бағала, келіс\келіспе, дәлел, кеңес бер, өз пікіріңді айт.

Отбасында қазақ әдебиеті сабағында алған мәліметтерді талда.

Наурыз мерекесінде қандай салт-дәстүрлерін, тұрмыс-салт жырларын қалай көрсету керекті жөнінде сыныпта талқыла.

Отбасында әке-шешенмен салт-дәстүрлерді сақтау туралы сөйлес

Грамматика – **шартты рай егер, са\се жұрнағы арқылы жасалады**

Егер салт-дәстүр сақталмаса,...

Кіші үлкені тыңдамаса,...

Көп оқымаса,...

Ойламасаң,...

Білімің таяз, аз болады

Ертең балаң да сені тыңдамайды

Келесі ұрпақтар білмейді, ұлт өз ерекшелігін жоғалтады

Салыстыру

Ұқсайды\ұқсамайды – похож-а, -и, елестетеді - наминает

Салыстырғанда - когда сравниваешь (чтобы передать....когда, то

-ғанда\-генде,-қанда\-кенде суффиксы добавляем к глаголам)

Ерекшеленеді - отличается, асып түседі - превосходит (**перед глаголом**

сущ.-зат есім

в Шығыс септік - исходный падеж: -нан\нен, -дан\ден, -тан\тен)

14) Шағын топтарда бір-бірінді тексеріндер.

15) «Мен ... мақтанамын» тіркесімен басталатын мәтінмен жұмыс істе.

16) Үйге тапсырма: «Мен отбасымда қандай салт-дәстүрді сақтап, қандай жырларды айтар едім» ой-толғау жаз, хрестоматиядан бата-тілек, көңіл айту үлгілерін оқып, түсін.

4-сабақ: Шағын жоба қорғандар.

Кестені пайдаланып әңгіме айтыңдар.

Үйге: шығарма жазыңдар

«Ел болам десең, бесігіңді түзе», «Бесік көрмеген ессіз болып есікке енеді» тақырыптарының біріне шығарма жаз.

Батырлар жыры

1-сабақ, 2-сабақ

Оқулықтағы материалды оқыңдар. Хрестоматиядан «Қамбар батыр» жырын түсініп оқыңдар. Мәнерлеп оқуды дайындаңдар.

ФМК пайдаланып, өзара сөйлесіңдер

Батырлар жыры

Батырлар жырының тақырыбы	Батырлар жырының кейіпкерлері	Батырлардың ерекшелігі	Қамбардың сипаты	Назым сұлу
ерлік, батырлық - героизм идеясы-ел бірлігін биік ұстау-высоко нести идею единства народа	батыр	алып күш иесі (обладатель особой силы) айырықша жағдайда туады	Сұрап алған құдайдан Әлімбай ханның құлыны... Ел қамын ойлаған батыр Шекесінде Қамбардың бар екен алтын тұлымы	Сұлу - бұлттан шыққан айға ұқсап (луноподобная) тұр еді Назым нұрланып атлас көйлек үстінде
елді жаудан қорғау - защита народа от врагов	Алпамыс Қобыланды Ер Тарғын Ер Қосай Арқалық батыр	тез өсіп, ер жетеді өзіне жар іздейді (ищет супругу)	Қараманды жекпе-жекте (поединок) өлтіруі Арыстанды-Құйрығынан көтеріп, айналдырып басынан, лақтырып жіберді	Шыбықтай белі бұралып (как тростиночка стройная) Сұңқардай көзі (меткий взгляд)
Негізінде тариха оқиға - событие	Қамбар батыр	Серігі (спутник) - жүйрік аты болады (быстрый конь)	Арыстанды өлтіруі	Әзімбайдың қызы

		атының ерекше қасиеттері бар - есті (разумный), қанаты болады, ұша алады	Күмістен тағып қарғысын, Соңына ертіп тазысын (гончая собака)	
ерлікті дәріптейді - восхваляет подвиг	Ел қамын , жұрт-халық пайдасын ойлайды - думает о судьбе народе	отқа салса - күймейді (в огне не горит) суға салса - батпайды (в воде не тонет) оқ өтпейді (пуля не берет) қылыш кеспейді- (сабля не убивает)	Ата-анасына Қамқорлық жасайды (заботится о родителях) Қайырымды - адамгершілігі мол – (человечный, отзывчивый) Сүйген жары - Назым ; тұлпары - Қарақасқа	Әкесі үміткер жігіттерге сынақ өткізеді
Эпитеттер, Теңеулер Градация (дамыту) Литота (әсірелеу) Параллель көп кездеседі	жеңіске жетеді - достигает победы асқан ерлік көрсетеді - проявляет непревзойденный героизм		Серкедей басып тақымға.. Алпыс үйлі Арғынның Токсан үйлі Тобырдың ашыққанын тойғызды (голодных накормил)	Қыз ешкімді ұнатпайды Жұрт әуес болған сұлудың Көңілі ауды сыртынан Ер Қамбардың күшіне... Ер Қамбар болып сүйгені..(лю бимый)

3-сабақ

Көрермендердің көрініс алдындағы әңгімесін ойнаңдар

Досың сені театрға шақырды (диалог құрастырыңдар)

Батыр туралы фильмді талқылаңдар, баға беріңдер, кейіпкердің ішкі дүниесін сипаттаңдар. Келісу\келіспеуді білдіріңдер «Театр кассасының қасында» (билеттің бар жоғын анықтау, билеттің бағасын білу), «Көрерменнің танысымен кездесуі» жағдаяттарына диалог құрыңдар.

Спектакльден кейін әртістерге алғыс білдіріңдер

Батырлар туралы фильм немесе спектакльді көруді ұсын, кеңес бер

Лиро-эпостық жырлар

Кестені пайдаланып, сұрақ қойып, жауап беріңдер

Лиро-эпостық жырлар. Кестені толықтырып, диалог құрастыр

Лиро-эпостық жырлардың тақырыбы, ерекшелігі	кейіпкерлері	ерекшелігі	Қозы-Көрпештің сипаты	Баян сұлудың сипаты
екі жастың махаббаты	қарапайым адамдар	салт-дәстүрлер әдет-ғұрып суреттеледі		
		негізгі кейіпкерлердің атымен аталады		
		айтыс, жоқтау, жар-жар, жұбату, қоштасу, сыңсу жиі кездеседі		

Лиро-эпостық жырларды кімдер зерттеген?
Тағы қандай лиро-эпостық жырлар бар?
Мұхтар Әуезов «Қозы Көрпеш – Баян сұлу» жыры туралы айтқан?
Пушкин қандай эпосты жаздырып алған?
Жыр мазмұны бойынша 5-6 сұрақ құрастырыңдар.
Бір-біріне Баянның портретін суреттеп айт.
«Сен махаббат бар деп сенесің бе?», «Махаббат деген не? Саған керек пе?»
тақырыптарының біріне шығарма жазыңдар.

Жыраулар поэзиясы – 4 сағат
Кестені қолданып, сөйлесіңдер
Функционалды-мағыналық кесте

Жыраулар

Жырау деген кім	Жыраудың сипаты	Толғаулардың тақырыптары, ерекшеліктері	Тарихи кезең ерекшеліктері	Ірі өкілдері	Менің ойым пікірім көзқарасым
ойшылар	дана	Өмір, ерлік	XV-XVIII ғасырлар	Асан қайғы	Тамсану - наслаждаться
хан кеңесшісі	әділ парасатты	туған ел	қазақ хандығы	Қазтуған	Нәр алу - впитать
халық жанашыры	шешен	туған жерге сүйіспеншілік	мәдениет, әдебиет, музыка, ғылым «жаңданды»	Шал киіз	Ойланамын - размышляю

	ерлікті мадақтайды	елдің бірлігі тұтастық	төл әдебиет пайда болды	Доспанбет	Сүйсіну - любоваться
қолбасы батырлардың ақылгөй кеңесшісі	батырларды жоқтаған	достық адамгершілік	әдеби тіл қалыптасты	Үмбетей	Ой туғызады - мысль зарождает
ел басқрушы	ел қайғысына ортақ	өсиетнама		Ақтамберді	Өзіме ұстаным етіп аламын - возьму принципом
	адамгершілік әдеп мәселесін көтерді	нақыл сөздер афоризмдер ұйқас		Бұқар жырау	Себебі, өйткені, сондықтан
	толғау шығарған				
	жорыққа шыққан				

Талдау үлгісі

Қазақ әдебиетін орыс тілінде білім беретін мектепте оқытудың өз ерекшеліктері бар.

Этномәдениет негіздерін таныту – басты бағыттардың бірі.

Бұл негіздерге:

- тарихи оқиғалар (қазақ жерінде орын алған)
- қазақтың ұлттық психологиясы
- ұлттық мәдени құндылықтар жатады.

Көркем шығармаларды терең түсінуге ықпал ететін осы негіздерді ескеріп, интерактивтік әдістемелерді қолданса, оқушыны жан-жақты тұлға ретінде қалыптастыруға мүмкіндік туғызады.

Жыраулардың толғауларын талдау әдістемесі

Талдау жоспары

1. Жыраудың дүниетанымы;
2. Шығармаға негіз болған тарихи оқиғалар;
3. Болып жатқан оқиғаларға жыраудың өз көзқарасы;
4. Шығарманың негізгі идеясы:
 - зар заман
 - мақтан ету, таңырқау, мадақтау
 - әшкерелеу
 - әдеп нормаларын насихаттау

5. Шығармадағы жыраудың рөлі
6. Туындының жанры
7. Композициясы
8. Көріктеуіш құралдардың сипаты және туындының идеясымен байланысы.

9. Туындының маңызы

Асан Қайғының шығармасын талдау

«Көлде жүрген қоңыр қаз»

Көлде жүрген қоңыр қаз 7

Қыр қадірін не білсін! 7

Қырда жүрген дуадақ

Су қадірін не білсін!

Ауылдағы жамандар

Ел қадірін не білсін!

Көшіп-қонып көрмеген

Жер қадірін не білсін!

Көшсе, қона білмеген,

Қонса, көше білмеген,

Ақылына көнбеген,

Жұрт қадірін не білсін!

Асан Қайғы шығармаларында ұсақ мәселелерге көңіл бөлмейді. Шығармаларының **басты тақырыптары** – адамның дүниеге келген мақсаты, елбасының өмірі мен ісін сипаттау, өзінің көзқарасын ашық айту, ел мүддесін қорғау, келешекті болжау.

«Көлде жүрген қоңыр қаз» **шығармасының жанры** – толғау. Бұл Асан Қайғының адамның мінезі мен іс-әрекетінің әлеуметтік, тұлғалық негізі жөнінде ой-толғанысы.

Адамға өмір сүретін ортасы да ықпал етеді. Сондықтан ол өзі жақсы білетінін, өз әлемін, өз мәдениетін бағалайды.

Талданып отырған шығармада көшпенді және тұрақты өмір сүру мәдениеті қарама-қарсы қойылған, көшпендінің мәдениеті ұлықталған.

Қарама-қарсы **образдар**:

көлдегі қоңыр қаз – кең дала, қыр

қырдағы дуадақ – су айдыны

ауылдағы жамандар – Отан, лайықтылар (халық)

Шығарманың негізгі **идеясы** – туған жерді, елді құрметтей, бағалай білу.

Жанры – толғау, пәлсапалық тақырып, біреуге арнау емес, градация түрінде жеткізілген – қаз, дуадақ бейнелерінен басталып ауылдағы жамандар бейнесімен аяқталады, содан кейін туған жер бейнесі көрінеді.

Композициясы. Жырауларға тән тәсіл – мағыналық параллелизм. Шығарма екі мағыналық бөліктен тұрады.

Көріктеуіш құралдар:

- риторикалық сұрақтар, лепті сөлемдер, синтаксистік конструкциялар
- синоним, антонимдер – қаз - дуадақ; ауылдағы жамандар - жақсылар
- қайталанатын зат есім – етістік бұйрық райдың формасы тұлғалары
Пәлсапалық қорытынды, ой - Асан Қайғының өмірден алған тұжырымы, өзекті болған мәселе.

Жыраудың толғаулары – суырып салма шығарма.

Жыраудың тұлғасы. Ақын. Ру, тайпа басқарған, елге ұйтқы, ер-азаматқа ақылгөй болған. Қоғамдағы әдет-ғұрып, мінез-құлық мәселелерін көтерген. Абыз. Қазақ пәлсапасының негізін салушы.

Жыраулар елеулі тарихи кезеңдерде елді біріктіріп, сөз күдіретін ту еткен.

«Жыраулардың толғаулары қандай ой салды?», «Адам өмірге не үшін келегенін біле ме?» тақырыптарына эссе, шығарма жазыңдар

ОСОБЕННОСТИ МЕТОДИКИ ОБУЧЕНИЯ ТРЕХЪЯЗЫЧЬЯ В КАЗАХСКОЙ ШКОЛЕ

ҚАЗАҚ МЕКТЕБІНДЕ ҮШТІЛДІ ОҚЫТУ ӘДІСТЕРІНІҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

FEATURES OF TRILINGUAL TEACHING METHODS IN A KAZAKH SCHOOL

Утаришиева Г.С.

***Аннотация.** В статье описываются методики как особо организованное занятие в обучении иностранным языкам в казахской школе. А так же делается вывод о том, что интерактивная методика обучения трехязычия – это специальная форма организации учебного процесса, суть которой состоит в совместной деятельности учащихся над освоением учебного материала, в обмене знаниями, идеями, способами деятельности.*

***Аңдатпа.** Мақалада түрлі әдістемелер бойынша сабақ ұйымдастырудағы рөлдік ойындардың орны ерекше аталып өтеді. Үштілді оқыту әдістемесі оқушылардың оқу материалын меңгеруіндегі, біліммен, идеялармен алмасуындағы және әрекеттік қабілеттіліктеріндегі оқыту процесін ұйымдастырудың арнайы формасы екендігі туралы тұжырым жасалады.*

***Annotation:** The methods and techniques are described in more detail as a specially organized lesson in teaching trilingualism in a Kazakh school. And also it is concluded that the interactive methodology of teaching foreign languages is a special form of organization of the educational process, the essence of which is the joint activity of students in the development of educational material, in the exchange of knowledge, ideas, and ways of activity.*

Ключевые слова: коллективная форма работы, методика, дидактические игры, совместная деятельность учащихся, ролевая игра, методы.

Түйін сөздер: ұжымдық жұмыс түрлері, әдістеме, дидактикалық ойындар, оқушылардың өзара әрекеттестігі, рөлдік ойындар, әдістер.

Key words: the collective form of work, techniques, didactic games, joint activities of students, role-playing game, methods.

Изучение языков помогает ученикам приспособиться к изменениям на мировом уровне, понять языковые ценности и по-новому взглянуть на окружающую его жизнь. Как известно, в школьном образовании существует множество методов обучения, разных типов уроков, у каждого учителя этот набор свой. В отличие от активных методов, которые я применяю уже на протяжении многих лет, игровые и интерактивные ориентированы на более широкое взаимодействие учеников не только с учителем, но и друг с другом, то есть учебный процесс строится так, что вовлеченными в него оказываются все учащиеся.

Перед учителями стоит новая задача: ученики должны научиться учиться и стать самостоятельными, мотивированными, заинтересованными, уверенными, ответственными и интеллектуально развитыми личностями.

Необходимо воспитывать и развивать эти качества у учащихся, используя:

- деятельностный подход в обучении и преподавании;
- исследовательский подход;
- развивающее обучение;
- мотивирование, поддержка обучения учеников посредством «оценивания для обучения»;
- взаимообучение, взаимооценивание учащихся;
- организация индивидуальной, групповой деятельности учащихся и работы всего класса;
- дифференцированное обучение.

Всем ученикам представляется возможность понимать и высказываться по поводу того, что они знают и думают. Место учителя в интерактивных уроках сводится к направлению деятельности учащихся на достижение целей урока. Учитель также разрабатывает план урока. Важное отличие интерактивных упражнений и заданий от обычных в том, что выполняя их, ученики не только и не столько закрепляют уже изученный материал, сколько изучают новый. Учителя, которые активно используют интерактивные методы, уверены в том, что наиболее успешно обучение может проходить именно в процессе взаимодействия. Они считают, что так школьники учатся быстрее и запоминают лучше то, что узнали во время дискуссии.

Мотивируя учащихся казахской школы на грамотное усвоение трех языков, мы должны им с начальной школы «внушить» или дать понять: чем

свободнее владение языком межнационального общения, тем эффективнее диалог, тем шире возможность представить собственные воззрения на мир, шире возможность понять другого.

Учителя казахского, русского и английского языков должны привить детям важность изучения языков. Понимание, уважение к языкам, удовольствие от чтения художественной, научной литературы и материалов СМИ будет способствовать приобретению более глубоких знаний и навыков мышления, а также критическому и творческому выражению. Улучшение когнитивных навыков благодаря изучению языков позволит учащимся открыть для себя богатый мир знаний.

При планировании уроков обязательными являются: разнообразие видов деятельности, частая их смена; применение технологий и методик обучения, воспитания и развития, ориентированных на результат, создающих атмосферу сотворчества и сотрудничества.

Чтобы активизировать речевую деятельность учащихся, используются цветные иллюстрации, сюжетные картинки. Рассмотрев иллюстрации, ребята выбирают картину и беседуют на избранную тему, опираясь на свои наблюдения, используя заранее составленный тематический словарь. В ходе беседы используются стихи, загадки и пословицы. Эти уроки в форме беседы прививают ученикам навыки сознательного и активного владения языками. Наиболее эффективным видом индивидуального опроса является приучение учащихся связно отвечать на вопрос учителя.

Очень эффективен такой способ, как перевод текстов и хоровое проговаривание слов со специфическими русскими и английскими звуками. В проговаривании звуков большую помощь могут оказать качественная аудиозапись или видеофильмы. Таким образом, тщательный подбор дидактического материала, интересных заданий творческого и поискового характера помогают воспитывать у учащихся интерес к изучению языка, развивают творческие способности, формируют умения и навыки учебного труда и потребности самостоятельно пополнять свои знания.

Язык – наше бесценное наследство, с ним мы не расстаемся на протяжении всей жизни, поэтому нельзя быть безразличным к тому, как мы пользуемся языками, как выражаем свои мысли и чувства, как ценим родное слово. Этому мы должны научить своих учеников.

Использованные литературы

1. Инструктивно-методическое письмо об особенностях преподавания основ наук в общеобразовательных организациях образования Республики Казахстан в 2019-2020, 2021-2020 уч.г.
2. Методическое пособие к учебнику «Русский язык» для школ с казахским языком обучения, 2019 №5

СОВМЕСТНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ПЕДАГОГОВ, ДЕТЕЙ И РОДИТЕЛЕЙ КАК ПОЗИТИВНЫЙ ФАКТОР РАЗВИТИЯ ЛИНГВИСТИЧЕСКИХ СПОСОБНОСТЕЙ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ ЛИНГВИСТИКАЛЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРІН ДАМУДЫҢ ОҢ ФАКТОРЫ РЕТІНДЕ ПЕДАГОГТЕР, БАЛАЛАР МЕН АТА-АНАЛАРДЫҢ БІРЛЕСКЕН ӘРЕКЕТІ

JOINT ACTIVITIES OF TEACHERS, CHILDREN, AND PARENTS AS A POSITIVE FACTOR DEVELOPMENT OF LINGUISTIC ABILITIES PRESCHOOL CHILDREN

Щипицына А.С.

ФГБОУ ВО «Пермский государственный гуманитарно-педагогический университет»

Аннотация. На начальных этапах изучения иностранного языка детьми дошкольного возраста погружение ребёнка в иноязычную среду не должно осуществляться исключительно во время занятий с преподавателем. Заучивание и отработка лексики и правил употребления грамматических основ изучаемого языка в дошкольном возрасте должно происходить регулярно, как во время занятий, так и во время выполнения домашнего задания. Решение данного вопроса предполагается, когда педагоги и родители совместными усилиями решают общую задачу: создают условия для благополучного и гармоничного развития ребёнка. В ходе приведенного в данной статье исследования проводится работа с группой родителей и их детей дошкольного возраста в рамках осуществления совместной деятельности по модели взаимодействия «учитель-ученик-родитель» на занятиях по иностранному языку и педагогического сопровождения родителей посредством современных цифровых ресурсов.

Аңдатпа. Мектеп жасына дейінгі балалардың шет тілін үйренуінің бастапқы кезеңдерінде баланы шет тілдік ортаға енгізу мұғаліммен сабақ кезінде ғана жүзеге асырылмауы керек, мектепке дейінгі жастағы оқытылатын тілдің лексикасы мен грамматикалық негіздерін қолдану ережелерін жаттау және жаттату сабақ кезінде де, үй тапсырмасын орындау кезінде де үнемі жүргізілуі керек. Бұл мәселені шешу мұғалімдер мен ата-аналар бірлескен күш-жігермен ортақ мәселені шешкен кезде ғана жүзеге асады: баланың сәтті және үйлесімді дамуына жағдай жасайды. Осы мақалада келтірілген зерттеулер барысында ата-аналар тобымен және олардың мектеп жасына дейінгі балаларымен "мұғалім-оқушы-ата-ана" өзара әрекеттесу моделі бойынша шет тілі сабақтарында және заманауи сандық ресурстар арқылы ата-

аналарды педагогикалық қолдау бойынша бірлескен іс-шаралар аясында жүргізілетін жұмыс түрлері талданады.

Abstract. *At the initial stages of learning a foreign language by pre-school children the child's immersion into a foreign language environment should not be carried out exclusively during lessons with a teacher, learning and practicing the vocabulary and rules of use of grammatical foundations of the studied language at pre-school age should take place regularly, both during lessons and during homework. The solution of this issue is expected when teachers and parents jointly solve a common task, i.e. to create the conditions for the safe and harmonious development of the child. The study in this paper works with a group of parents and their pre-school children in a collaborative activity based on a teacher-student-parent interaction model in a foreign language classroom and pedagogical support for parents through modern digital resources.*

Ключевые слова: лингвистические способности, совместная деятельность, педагогическое сопровождение, дети дошкольного возраста.

Тірек сөздер: лингвистикалық қабілеттер, бірлескен іс-әрекет, педагогикалық сүйемелдеу, мектеп жасына дейінгі балалар.

Keywords: *linguistic ability, collaborative activities, pedagogical support, pre-school children.*

За последние годы число людей, изучающих английский язык, резко возросло. То, что без знания иностранных языков современному человеку обойтись невозможно, стало очевидным для всех. Изменился и возраст изучающих иностранный язык, поскольку родители стремятся как можно раньше приобщить детей к этому процессу. Кроме того, значительно повысился интерес родителей к участию в совместных со своим ребёнком занятиях. Также увеличивается и число родителей, готовых обучать ребенка дома, создавая искусственную среду для обучения своего ребенка иностранному языку. Однако, у многих из них возникает вопрос – с чего начать, какие темы включить в программу изучения иностранного языка, как организовать занятия, какие формы работы предпочтительнее использовать для занятий с конкретным ребёнком? В методических пособиях подчеркивается, что опыт таких самоорганизованных домашних занятий весьма неудачен: родители отбивают у детей охоту изучать иностранный язык, а также портят отношения со своими детьми при неудачных попытках мотивировать ребенка к деятельности [1].

При изучении иностранного языка нужно учитывать необходимость мягкого «погружения» ребёнка в иноязычную среду. Безусловно, для успешного освоения иностранного языка это погружение не должно осуществляться исключительно во время занятий с преподавателем. Так или иначе, заучивание и отработка лексики и правил употребления грамматических основ изучаемого языка в дошкольном возрасте должно происходить регулярно, как во время занятий, так и во время повторения лексических единиц при выполнении домашнего задания. Данный процесс в дошкольном возрасте осуществляется, как правило, под контролем

родителей. При неграмотном планировании и организации выполнения домашнего задания, подготовки к следующему занятию некомпетентными родителями может произойти существенное нарушение методических основ и принципов обучения иностранному языку, следствием чего является, как правило, снижение интереса ребенка к данному процессу, негативное отношение к обучению в целом. С целью предупреждения подобных ситуаций необходима реализация педагогического сопровождения родителей, дети которых имеют интерес к изучению иностранного языка и признаки лингвистических способностей.

Содержание упражнений и типы заданий для занятий с такими детьми должно быть подобрано с учетом интересов ребенка, его возрастных особенностей, а используемый материал должен способствовать пониманию детьми иноязычной речи на слух и говорению связными фразами на заданную тему. Различные игры и упражнения, направленные на закрепление пройденного материала, должны позволять в полной мере реализовать личностно-ориентированный подход к изучению иностранного языка, заложенный в программе, и максимально раскрывать творческий потенциал ребенка. При организации занятий с детьми дошкольного возраста необходимо понимать, что именно игра является ведущей деятельностью, соответственно, лексический материал наиболее успешно усваивается в игровой форме, кроме того, по мнению современных исследователей, игра является эффективным средством для формирования межличностных отношений [2].

В рамках данного исследования рассматривается процесс формирования лингвистических способностей детей старшего дошкольного возраста в условиях совместной деятельности педагогов, детей и родителей. В ходе исследования проводится работа с группой родителей и их детей дошкольного возраста в рамках осуществления совместной деятельности по модели взаимодействия «учитель-ученик-родитель» на занятиях по иностранному языку и педагогического сопровождения родителей при отработке навыков, полученных на занятии, в домашних условиях посредством современных цифровых ресурсов.

Современные психологи подчёркивают, что при реализации совместных занятий развиваются позитивные отношения в семье, что, безусловно, выступает катализатором развития способностей ребенка до высокого уровня, особенно в дошкольном возрасте. Данный возрастной период характеризуется как наиболее сензитивный для развития задатков ребёнка в той или иной сфере. Негативные семейные отношения, напротив, могут блокировать этот процесс. Исходя из этого, необходимо понимать, что процесс совместной работы семьи и образовательного учреждения играет существенную роль в развитии и становлении личности ребёнка

дошкольного возраста. Ребёнку необходимо понимать, что родитель заинтересован в его успешности [3].

Одним из приоритетных принципов обучения иностранному языку является необходимость каждодневной тренировки навыков, полученных на занятии. При этом для успешного освоения иностранного языка детьми дошкольного возраста необходимо естественным образом «вплетать» эту тренировку и повторение лексики в привычную деятельность ребенка. Именно здесь возникает проблема совместной работы семьи и образовательного учреждения. Ее возможное разрешение эффективно в том случае, когда их сотрудничество реализуется в ежедневной практике, когда педагоги и родители совместными усилиями решают общую задачу: создают условия для благополучного и гармоничного развития ребёнка. При этом в современных условиях родители не могут уделять достаточного времени для консультаций с педагогом, а использование дистанционных методов педагогического сопровождения позволяет усилить эффективность реализации процесса освоения иностранного языка.

Выходом из данной ситуации может выступить удобный тип месседжера – Telegram-канал, популярность использования которого растет с каждым днём. Кроме того, он доступен и достаточно удобен в использовании. После каждого занятия материалы с урока выкладываются в Telegram-канал для использования интерактивных технологий, применяемых на занятиях, для повторения и отработки лексики, изученной на уроке. Данный канал обеспечивает возможность постоянного педагогического сопровождения, так как его участники могут прокомментировать предложенный материал, задать интересующие вопросы преподавателю и получить обратную связь в режиме реального времени дистанционно.

Таким образом, совместная деятельность «учитель-ребенок-родитель» реализует возможность обучения детей иностранному языку на ранних стадиях развития личности, так как предполагает реализацию следующих условий: создание на занятиях благоприятной атмосферы для психологического настроения детей дошкольного возраста, а также их мотивации к изучению иностранного языка посредством привлечения к активной совместной деятельности родителей; вовлечение семьи ребенка в совместную деятельность на уроке, а также в самостоятельную отработку полученных навыков в рамках домашней работы при осуществлении педагогического сопровождения с помощью современного цифрового ресурса; развитие способности родителя к эффективному взаимодействию со своим ребенком в процессе совместного обучения иностранному языку через проведение встреч-практикумов преподавателя с родителями (как офлайн, так и онлайн); изучение тем, актуальных для современного ребёнка, что позволяет детям овладеть навыками аудирования и устной речи, а также

ненавязчиво помогает ознакомиться с общекультурными ценностями страны, изучаемого языка.

Таким образом дети дошкольного возраста и их родители с интересом включаются в процесс изучения иностранного языка и иностранной культуры в целом, учатся понимать и уважать менталитет других стран. Кроме того, происходит процесс формирования восприятия языка на слух и говорения до того, как дети научатся читать и писать. При эффективном взаимодействии, в условиях совместной деятельности ребёнка и родителя не только на занятиях, но и дома, данные процессы происходят успешнее и в более быстром темпе.

Использованные литературы

1. Родина Н.М., Протасова Е.Ю. Методика обучения дошкольников иностранному языку: учебное пособие. - М.: Владос, 2010. – 210 с.
2. Белова Н.Ю. Игра как средство формирования межличностных отношений у дошкольников на занятиях английского языка //Среднее профессиональное образование. – №. 1 2012.– С. 21–22.
3. Белова Е.С. Детско-родительские отношения в семье с одаренным дошкольником //Теоретическая и экспериментальная психология. Т. 12. – №4 2019. – С. 79–91.

ОРТА МЕКТЕПТЕ ҮШТІЛДІ ОҚЫТУДЫҢ ЖОЛДАРЫ ЖӘНЕ ОҚЫТУ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫНЫҢ ТИІМДІЛІГІ

СПОСОБЫ ОБУЧЕНИЯ ТРЕХЪЯЗЫЧИЮ В СРЕДНЕЙ ШКОЛЕ И ЭФФЕКТИВНОСТЬ ТЕХНОЛОГИЙ ОБУЧЕНИЯ

WAYS OF TEACHING TRILINGUALISM IN THE SECONDARY SCHOOL AND EFFICIENCY OF TEACHING TECHNOLOGIES

Шакенова Ж.Ж.

Binom School (Тұран) лицейі

Аңдатпа. Бұл мақалада қазіргі уақытта үш тілді білудің маңыздылығы туралы айтылады. Үш тұғырлы тіл саясатын жүзеге асыру мақсатында атқарылып жатқан жұмыс түрлері жайлы сөз қозғалады. Мұғалім өз іс-тәжірибесінде орта мектеп

оқушыларымен ағылшын тілі сабағында қолданып жүрген технологияларымен бөліседі, олардың тиімді жақтарын атап өтеді.

Аннотация. В данной статье рассматривается важность знания трехязычного образования в современном обществе. Обсуждаются виды проводимой работы по реализации трехсторонней языковой политики. Учитель делится технологиями обучения трехязычию из опыта работы, используемыми на уроках английского языка, отмечая их преимущества.

Annotation: This article discusses the importance of knowing three languages in modern society. The types of ongoing work on the implementation of the tripartite language policy are discussed. The teacher shares the technologies of teaching trilingualism from work experience used in English lessons, noting their advantages.

Түйінді сөздер: тіл, үштілділік, үш тілді тұлға, технологиялар, инновация, оқыту

Ключевые слова: язык, трехязычие, трехязычная личность, технологии, инновация, обучать

Key words: language, trilingualism, trilingual person, technologies, innovation, to teach

«Ұрпағы білімді халықтың болашағы бұлыңғыр болмайды» дегендей, жас ұрпаққа саналы, мағыналы, өнегелі тәрбие мен білім беру бүгінгі күннің талабы. Тілдің адам өміріндегі ең шешуші рөл атқаратыны әркімге де түсінікті. Ол танудың, түсінудің, дамудың құралы. Ал үш тіл білу біздің мемлекетіміздің халықаралық байланыстарын дамытуға мүмкіндік беретін тұлғааралық және мәдениаралық қарым-қатынастардың аса маңызды құралы болып табылады. Қазіргі уақытта Қазақстан Республикасының шет елдермен халықаралық байланыстары күннен-күнге арта түсуде. Сол байланыстарды дамыту үшін көп тіл білетін жас ұрпақ тәрбиелеу қажет-ақ.

Ендеше үш тілді білу бүгінгі заман талабы. Бір халықтың мәдениетін басқаларымен салыстыру арқылы ғана, әлем суретін әр қилы әрі тұтас көруге мүмкіндік беретін ұлттық мәдениеттің күллі ерекшеліктерін, барша құндылықтарын сезінуге болар еді. Турасын айтсақ, екінші бір тілде сөйлеу өзге тілді пайдалану ғана емес, басқа ұлттық мәдениеттің, психологияның аясына сыналап енуді де аңғартады.

Тұңғыш президентіміз Н.Ә. Назарбаев Қазақстан халықтары Ассамблеясының сессиясында сөйлеген сөзінде: «Қазақстандықтардың жаңа ұрпағы ең кемі үш тілді болуы, қазақ, орыс және ағылшын тілдерін еркін меңгеруі тиіс. Еуропада көптілділік қалыпты нормаға айналған, біз де осы қатардан міндетті түрде табылуға тиіспіз. Ағылшын тілін кең тұрғыда білмей, ұлттың нағыз бәсекеге қабілеттілігі туралы айту қиын», - деген-ді [2, 3].

Елбасымыз: «Мектеп жасына дейінгі білім беру деңгейінде үш тілді оқытуды жаппай енгізуді қамтамасыз ету қажет. Осылайша біз тілдерді

меңгерудің қисынды жүйесін қалыптастыра аламыз: әліпбиі – балабақша деңгейінде, мектепте – базалық деңгей, университет пен колледжде – мамандық бойынша кәсіби тіл», - деп, көптілді білім беруді дамытуға басымдық танытқан еді [2, 4]. Сондай-ақ, Қазақстан халқына Жолдауындағы білім беру жүйесінде үш тілдің – мемлекеттік тіл ретінде қазақ тілін, ұлтаралық қатынас тілі ретінде орыс тілін және әлемдік экономикаға үйлесімді кірігу тілі ретінде ағылшын тілін меңгерген, бәсекеге қабілетті маман даярлау міндетін атап көрсеткенін білеміз. Бұл дегеніміз оқу орындарына жаңа міндеттер, жаңа талап, жаңа мақсаттар қойылып отыр дегенді білдіреді. Бұл міндеттің негізгі мақсаты – өмірден өз орнын таңдай алатын өзара қарым-қатынаста өзін еркін ұстап, кез келген ортаға тез бейімделетін, белгілі бір ғылым саласында білімі мен білігін көрсете алатын, көптілді және көпмәдениетті құзіреттіліктерді игерген полимәдениетті жеке тұлға қалыптастыру.

Үш тұғырлы тіл саясатын дұрыс түсінбей, тек қана қазақ тілін қолданайық деп даурыға берудің қажеті жоқ. Одан да біз мемлекеттік тілді дамытып, орыс тілі мен ағылшын тілін қажетіне қарай үйренуіміз керек. Бүгінде ағылшын тілі бастауыш сыныптардан бастап оқытыла бастады. Бұл, өте дұрыс нәрсе. Себебі, бала жастайынан тілді базалық деңгейде білсе, болашақта кәсіби деңгейде үйреніп алуына мүмкіндік туады. Қазақ мектебінде оқыған жас қалада тұрғаннан кейін орыс тілін де білетіні айдан анық. Сонымен қатар, ағылшын тілі тереңдетіліп оқытылғаны құптарлық дүние. Қазіргі кезде мектеп бағдарламасынан ағылшын тілін еркін меңгерген көптеген бітірушілер шет елдерде білімін дамытып, тәжірибесін молайтуда.

Әлемнің жетекші елдерінің көпшілігі білім беру жүйесін, білім берудің мақсатын, мазмұны мен технологияларын оның нәтижесіне қарап бағалайтын болды. Білім берудің қазіргі негізгі мақсаты білім алып, білік пен дағды, іскерлікке қол жеткізу ғана емес, солардың негізінде дербес, әлеуметтік және кәсіби біліктілікке – ақпаратты өзі іздеп табу, талдау және ұтымды пайдалану, жылдам қарқынмен өзгеріп жатқан бүгінгі дүниеде лайықты өмір сүру және жұмыс істеу болып табылады. Үштілді тұлғаны қалыптастыру міндеті әуелі ұстазға жүктелетіні анық. Қазіргі заман мұғалімінен тек өз пәнінің терең білгірі болу емес, тарихи танымдық, педагогикалық-психологиялық сауаттылық, саяси-экономикалық білімділік және ақпараттық сауаттылық талап етілуде. Бұл заман талабына сай білім беруде жаңалыққа жаны құмар, шығармашылықпен жұмыс істеп, оқытудың озық технологиялары мен инновациялық әдістерді сабақ үрдісінде тиімді пайдалана алатын білігі мен білімі жоғары ұлағатты ұстаз болу керек деген сөз.

Қазақстан Республикасында халқының тіл байлығын дамытуға әрқашан ерекше көңіл бөлініп, қамқорлықпен қарап, оның қазіргі қоғам

дамуындағы рөліне зор көңіл бөлінеді. Бұл Қазақстан халықтарының барлық тілдерін ұлттық қазына, еліміздің тарихи-мәдени мұрасы деп жариялайтын «Қазақстан Республикасындағы тіл туралы» егеменді Қазақстанда қабылданған алғашқы заңдардың бірін зерделеу кезінде айқын аңғарылады. «Білім туралы» Заңының 8-бабында «Білім беру жүйесінің басты міндеті – оқытудың жаңа технологияларын енгізу, білім беруді ақпараттандыру, халықаралық коммуникациялық желілерге шығу, ұлттық және жалпы адамзаттық құндылықтар, ғылым мен практика жетістіктері негізінде жеке тұлғаны қалыптастыруға, дамытуға және кәсіби шыңдауға бағытталған білім алу үшін қажетті жағдайлар жасау» - деп атап көрсеткендей, қазіргі кезеңде әрбір мұғалімнің алдына қойып отырған басты міндеттерінің бірі – оқытудың әдіс- тәсілдерін үнемі жетілдіріп отыру және жаңа педагогикалық технологияны меңгеру. Ал білім беру жүйесінің алдындағы жаңа міндеттердің бірі инновациялық педагогикалық оқыту технологияларын пайдаланып білім сапасын арттыру [3, 8]. Қазіргі кездегі жаңа білім саласына қойылатын талап инновациялық технологиялар мен әдістемелерді көптеп қолдану болып табылады. Сонымен қатар дәстүрлі оқыту әдісіне қарағанда инновациялық технология арқылы білім беру оқушының пәнге деген қызығушылығын, ізденісін арттырады. Жаңа кезеңдегі білім берудің өзекті мәселесі жас ұрпаққа адамгершілік-рухани тәрбие беру десек, оқытушылар осы талапқа сай оқытудың инновациялық технологиялары мен әдістемелерінің мән-мағынасын түсініп, өз тәжірибелерінде қолдана білудің маңызы зор. Инновациялық технология – алға қойған мақсатқа жетудің тиімділігін қамтамасыз ететін оқудың әдіс-құрал және түрлерінің жүйесі арқылы оқыту, мазмұнын жүзеге асыру жолы болып табылады. Инновациялық технологияда мазмұн, әдіс және құралдардың өзара байланысы десек, ал аталған озық әдістемені қажетінше педагогикалық міндетке сәйкес іріктей білу оқытушының педагогикалық шеберлігіне байланысты. Оқушылардың ағылшын тілі пәніне деген қызығушылығын арттыруда көп ізденіп, жаңа ақпараттық технологияларды меңгеруді, әртүрлі әдіс-тәсілдерді білуді қажет деп санаймын және мен өз сабақтарымда қолданамын. Сындрлы оқыту теориясындағы жеті модулді бір-бірімен байланыстыра отырып, ондағы әртүрлі әдіс тәсілдерді ағылшын тілі сабағында қолданғанда күтілетін нәтижелер:

- сыныптағы оқушының барлығы дерлік сабаққа қатысады;
- оқушылардың сабаққа деген қызығушылығын арттырады;
- сабақта пайдаланылатын көрнекіліктердің санын арттырады;
- оқушылардың шығармашылығын арттырады;
- оқушыларды жеке және топпен жұмыс істеуге үйретеді;
- грамматикалық құрылымдарды оңай түсінуге көмектеседі;

- оқушылардың есте сақтау, есту, көру, сөйлеу, ойлау қабілеттерін дамытады;

- пікірталас, талдау жасау мүмкіндіктерін арттырады;

Қазақстан Республикасында халқымыздың тіл байлығын дамытуға әрқашан ерекше көңіл бөлініп, қамқорлықпен қарап, оның қазіргі қоғам дамуындағы рөліне де басты назар аударылады.

Мен үшін үштілділік – биік мақсат, оған әрбір адам ұмтылуы тиіс деп есептеймін. Мұғалім ретінде мен үшін «көптілділік» ұғымы да кәсіби жоспардың кейбір аспектілерімен толтырылған. Атап айтқанда, пәнаралық байланыстарды жүзеге асыру; оқушыларының ой-өрісін кеңейту және үш тілді меңгеру арқылы мәдени өзара байыту; толеранттылық пен интернационализмге тәрбиелеу. Бастауыш сыныптардың үздіксіз білім беру жүйесіне үштілділікті енгізу балаларда дамытушылық, білімділік, мәдени-тәжірибелік бағыттылығын арттыра отырып, білім беруді ізгілендіруге мүмкіндік береді. Бастауыш сынып оқушыларына орыс және ағылшын тілдерін екінші және үшінші тіл ретінде оқыту тілді меңгеру үшін ең қолайлы жас ерекшелік мүмкіндіктерін пайдалануға ұмтылудан туындайды. Тілді меңгеру барысында баланың жан-жақты дамуына ықпал етеді, ойлаудың, есте сақтаудың, қиялдың, эмоциялардың осы процесіне белсенді қатысу, ойды білдіру және түсіну үшін шет тілін қолдану. Тілдерді оқыту оқушылардың бойында шет тілі мен сөйлеу дағдылары мен дағдыларын қалыптастыруға және жетілдіруге, жалпы және арнайы білім беру дағдыларын дамытуға бағытталған [1, 5]. Кіші мектеп жасы (6-10 жас) тілді меңгеру үшін ең қолайлы кезең болып табылады. Кішкентай балалардың тілді меңгеруінің табиғи механизмінің пластикалығы, еліктеу қабілеттері, табиғи қызығушылық және жаңа нәрселерді үйрену қажеттілігі, «құндылықтар мен көзқарастардың қатып қалған жүйесінің», сондай-ақ «тіл» деп аталатындардың болмауы орыс және ағылшын тілдерін тиімді меңгеруге ықпал етеді [4, 2]. Бірінші сыныпта үштілділікті заманауи сабаққа енгізу мақсатын жүзеге асыру үшін түрлі технологиялар мен әдіс-тәсілдерді қолданамын. Көптілділікті оқу үдерісіне енгізудің ең алғашқы қадамы – күнде бір-бірімен амандасып, үш тілде қоштасу. Олармен қазақ тілінде, содан кейін ағылшын тілінде амандасып, қоштасатын ертегі кейіпкері балалардың бұған деген тұрақты қызығушылығын тудыруы мүмкін. Қазақ және ағылшын тілдерінде сөйлейтін ертегі кейіпкерінің сыртқы келбеті сол мотивацияға айналады, онсыз барлық танымдық процестерді дамыту және сөздік қарым-қатынасты үйрету мүмкін емес.

Сонымен қатар, сабақта оң нәтиже беретін сыни тұрғыдан ойлауды дамыту әдістері арқылы үштілділіктің кейбір элементтерін енгіземін. Мысалы, «Досыңа тілек» қабылдау. Сабақтың басында кіріспе кезеңінде оқушыларға үш тілде бір-біріне тілек жазуды тапсыруға болады. Жақсы-

жақсы тілектер балалардың сабаққа бейімделуіне, жаңа материалды қабылдауына көмектеседі. Біріктірілген сөйлеуді дамыту мақсатында «Домино» сыни тұрғыдан ойлауды дамыту әдісін қолдануға болады. Оқушыларды сол жақ бағандағы сөздерді оң жақтағы аудармасымен байланыстыруға шақырыңыз; осы сөздердің кез келгенімен бір сөйлем құра деген тапсырмалар да оқушылардың үш тілде сөздік қорларын арттыра түседі.

Көбіне грамматикалық құрылымдарды өткенде және қорытынды сабақта интерактивті әдістерді және түрлі ақпараттық технологияларды қолданамын. Бұл әдістер бойынша сабақ барысында оқушылар көп сөйлеп, оқытушылар аз сөйлеуге тиісті болады. Оқытудың басқа әдістеріне қарағанда, интерактивтік әдіс оқытушының жоғары белсенділік танытуын талап ететін әдіс. Сабақ кезінде оқытушының көбінесе тыңдаушы рөлін атқаруы оның процестен шет қалуы болып саналмайды. Сабақтың жоспарын оқушылар өзара талқылау барысында нені ұғынуы керектігін көрсетеді, яғни, оқытушы оқушылардың іс-әрекетін алға қойған мақсатқа жетуге бағыттайтын басқарушының міндетін атқарады. Оқушыларға көптілді оқытудың әртүрлі деңгейлеріне сәйкес оқытудың жаңа технологияларын, ақпараттық және компьютерлік жүйелер арқылы ізденіс жұмыстарын жандандыра түсудің барлық мүмкіндіктері жасалған. Ағылшын тілін оқытуда лингафондық құрал-жабдықтар, аудио, видео кешені – оқушылардың ауызша және жазбаша аударудағы білімін жетілдіру, сөздік қорын қосымша жаңа сөздермен байыту, толықтыру, ой-өрісін дамыту мақсатында қолданылады. Сондай-ақ оқыту процесінде мультимедия бағдарламасының көмегімен, ғаламтордан алынған әлемдік жағдайлар, педагогикалық технологиялардың түрлі әдіс-тәсілдері, коммуникативтік бағыттағы оқыту элементтері кең қолданылады. Техникалық құралдарды пайдаланудың ең тиімді жағы уақытты ұтасың, дәл, тиянақты оқу-материалдарын алдын-ала дайындап, оқушыға беріп отырсаң өзінен-өзі жасауға тырысады, қызығады, жасамай, үлгермей отырған оқушы болмайды, себебі оның алдында бәрі дайын тұр [5, 4]. Ағылшын тілін үйрету қиын да, қызықты жұмыс. Мектептерде жаңа технологиялар арқылы оқыту шет тілін үйренудің сапасы мен маңызын арттырады. Ағылшын тілін оқыту процесінде тілді дұрыс үйрету ауызша сөйлеу, сауатты жазу, мәнерлеп оқыту өте маңызды. Оқушылардың ағылшын тілін біліп ғана қоймай, оның тарихын, ұлттық мәдениетін білуге көп көңіл бөлінеді. Білім беру жүйесінің алдындағы жаңа міндеттердің бірі инновациялық педагогикалық оқыту технологияларын пайдаланып білім сапасын арттыру екенін жоғарыда атап айттық. Тілдер әлеммен және осы тілдерде сөйлейтін халықтардың мәдениетімен ажырамас бірлікте оқытылуы керек. Тілді білу, мәдениетаралық қарым-қатынас көптілді топта оқитын оқушыларға қазақ, орыс және ағылшын тілдерін жақсы

меңгеруге көмектеседі. Осыған байланысты тілдерді оқыту үдерісінде жобалық технологияларды қолдану мәтіндік және ақпараттық материалдарды жүйелі пайдалану негізінде оқушылардың көптілді әрекетіне тұрақты мотивацияны қалыптастыруға мүмкіндік береді. Жобалық технологиялар американдық педагогтер У.Килпатрик пен Э.Коллингс әзірлеген жоба әдісі деп аталатын әдіске негізделген. Жобалық оқытудың басқа технологиялардан ерекшелігі – оқушының іс-әрекеті нақты нәтиже алуды және оны көпшілік алдында көрсетуді көздейтін жобалау сипатына ие.

Жеке тұлғалардың қалыптасуын қамтамасыз ететін деңгейлеп, саралап оқыту, жобалап оқыту, коммуникативті оқыту, ақпаратты-коммуникациялы оқытудың негізгі-қағидалары балаға өз бетімен ықпал ету, өзіндік пікірлерін анық жүйелі жеткізе алатын жеке тұлға қалыптастыру, оқушылардың, танымдық, шығармашылық қабілетін дамыту болып табылады. Қорыта айтатын болсам, көптілді білім беру бағдарламасы аясында тәжірибе жинақтап, әлемдік деңгейде көтерілуіміз керек. Бұл оқушылардың халықаралық жобаларға қатысуын кеңейтуге, шетел тілдеріндегі ақпарат көздеріне қол жеткізуіне мүмкіндік береді. Елдің ертеңі өресі биік, дүниетанымы кең, кемел ойлы азаматтарын өсіру үшін бүгінгі ұрпаққа ұлттық рухани қазынаны әлемдік озық ой-пікірімен ұштастырған сапалы білім мен тәрбие берілуі қажет.

Пайдаланған әдебиеттер

1. Қадашева Қ. Қазақ тілін оқыту әдістемесі. – Алматы, 2008.
2. ҚР «Тілдер туралы» Заңы.
3. ҚР «Білім туралы» Заңы.
4. Мектептегі шет тілі. Республикалық әдістемелік-педагогикалық журнал. №4 (22), 2006.
5. Мектептегі шет тілі. Республикалық әдістемелік-педагогикалық журнал. №2(44), 2010.

«ЗАМАНАУИ ЛИНГВОДИДАКТИКА ЖӘНЕ ҮШТІЛДІ БІЛІМ БЕРУДІ ДАМУЫ» АТТЫ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ- ПРАКТИКАЛЫҚ КОНФЕРЕНЦИЯ РЕЗОЛЮЦИЯСЫ

(Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 29 сәуір 2022 ж.)

«Білім және ғылым жүйесін жаңғыртудың ғылыми негіздері» бағдарламалық-нысаналы қаржыландыру бойынша 2022-2023 жылдарға арналған ҒТБ шеңберінде мынадай міндеттер айқындалды:

1. Мемлекеттік тілдің басымдығымен үштілділікті дамыту бойынша жол картасын әзірлеу.
2. Біліктілікті арттыру курстары арқылы, сонымен қатар тілдік және тілдік емес пәндер бойынша қосымша оқу құралдарын әзірлеу арқылы орта және жоғары білім беру жүйесіне тілдік пәндерді оқытудың функционалды-коммуникативтік технологиясын және тілдік емес пәндерді екі тілде оқытудың когнитивті-коммуникативтік технологиясын белсенді енгізу.
3. Тілдік пәндерде сөйлеу және коммуникативтік құзыреттілікті қалыптастыру стратегиясында тілдік материалды жүйелі және функционалды ұсынудың тұжырымдамалық негізін анықтау.
4. Мектепте мемлекеттік және басқа тілдерді оқытудың қосымша бағдарламаланған құралдарын әзірлеудің негізі ретінде оқу сценарийлерінің жинақтарын құрастыру.
5. Мектептер мен ЖОО-ларда тілді меңгерудің А1, А2, В1,2, С1, С2 жалпыеуропалық деңгейлеріне сәйкес қазақ тілін меңгеру өлшемдерін сипаттау.
6. Орта және жоғары білім беру жүйесінде барлық пәндер бойынша тілдік, сөйлеу және коммуникативтік құзыреттілікті бағалаудың бірыңғай критерийлерін енгізу.
7. Үштілділікті дамыту жағдайында тілдік пәндерді оқыту әдістемесін жетілдіру мақсатында эксперименттік өңір базасында тілдік пәндер мұғалімдерінің қауымдастығын құру және кейіннен жұмыс тәжірибесін Қазақстанның барлық өңірлерінде тарату.
8. Мемлекеттік тапсырысты іске асыру деңгейін, білім алушылардың білім деңгейін, ата-аналардың сұраныстарын анықтау.

9. Мемлекеттік тапсырысты іске асыру мен білім алушылардың даму траекториясын ескере отырып, мектеп типтері мен үштілділікті дамыту моделдерінің сәйкестігін айқындау.

10. Қазақстан мектептерінде үштілділікті дамыту моделдерінің жүйесін жүйелеу және толықтыру.

11. ҚР-да үштілді білім беруді дамытудың ахуалы мен перспективалары туралы талдамалық есеп дайындау.

12. Екінші және үшінші тілде сабақ жүргізетін тілдік және тілдік емес пәндер мұғалімдеріне қойылатын біліктілік талаптары жүйесін жетілдіру.

РЕЗОЛЮЦИЯ КОНФЕРЕНЦИИ «СОВРЕМЕННАЯ ЛИНГВОДИДАКТИКА И РАЗВИТИЕ ТРЕХЪЯЗЫЧНОГО ОБРАЗОВАНИЯ»

**(Национальная академия образования им.Ы.Алтынсарина, 29 апреля
2022 г.)**

В рамках НТП по программно-целевому финансированию «Научные основы модернизации системы образования и науки» определены следующие задачи на 2022-2023 гг.

1. Разработать дорожную карту по развитию трехязычия с доминированием государственного языка.

2. Активно внедрять технологии функционально-коммуникативного обучения языковым дисциплинам и когнитивно-коммуникативную технологию двуязычного обучения неязыковым дисциплинам в систему среднего и высшего образования через курсы повышения квалификации и через разработки дополнительных учебных пособий по языковым и неязыковым предметам.

3. Определить концептуальную основу системной и функциональной подачи языкового материала при стратегии формирования речевой и коммуникативной компетенции в языковых предметах.

4. Составить сборники учебных сценариев как основы разработки дополнительных программированных средств обучения государственному и другим языкам в школе.
5. Описать параметры освоения казахского языка в школах и вузах соответственно Общеввропейским уровням владения языком: А1, А2, В1,2, С1, С2.
6. Внедрить единые критерии оценивания языковой, речевой и коммуникативной компетенции по всем предметам в системе среднего и высшего образования.
7. Создать Ассоциацию учителей языковых дисциплин на базе экспериментального региона с последующим распространением опыта работы во всех регионах Казахстана; в целях совершенствования методики обучения языковым предметам в условиях развития трехязычия.
8. Выявить уровень реализации госзаказа, уровень знаний обучающихся, запросы родителей.
9. Определить соответствия типов школ и моделей развития трехязычия с учетом реализации госзаказа, траектории развития обучающихся
10. Систематизировать и дополнить систему моделей развития трехязычия в школах Казахстана
11. Приготовить аналитический отчет о состоянии и перспективах развития трехязычного образования в РК
12. Усовершенствовать системы квалификационных требований к учителям языковых и неязыковых дисциплин, ведущих занятия на втором и третьем языках.

**RESOLUTION OF THE CONFERENCE "MODERN
LINGUODIDACTICS AND THE DEVELOPMENT OF TRILINGUAL
EDUCATION"**

(National Academy of Education named after Y.Altynsarın, April 29, 2022)

Within the framework of the STP on program-targeted financing "Scientific foundations of modernization of the education and science system", the following tasks have been defined for 2022-2023.

1. Develop a roadmap for the improvement of trilingualism with the dominance of the state language.
2. Actively introduce technologies of functional and communicative teaching of language disciplines and cognitive and communicative technology of bilingual teaching of non-linguistic disciplines into the system of secondary and higher education through advanced training courses and through the development of additional textbooks on linguistic and non-linguistic subjects.
3. Determine the conceptual basis of the systematic and functional presentation of language material in the strategy of formation of speech and communicative competence in language subjects.
4. To compile collections of educational scenarios as a basis for the development of additional programmed means of teaching state and other languages at school.
5. Describe the parameters of mastering the Kazakh language in schools and universities according to the Pan-European levels of language proficiency: A1, A2, B1,2, C1, C2.
6. Introduce united criteria for assessing language, speech and communicative competence in all subjects in the system of secondary and higher education.
7. Create an Association of teachers of language disciplines on the basis of an experimental region with the subsequent dissemination of work experience in all regions of Kazakhstan; in order to improve the methodology of teaching language subjects in the context of the development of trilingualism.
8. Identify the level of implementation of the state order, the level of knowledge of students, the requests of parents.
9. Determine the correspondence of the types of schools and models of the development of trilingualism, taking into account the implementation of the state order, the trajectory of the development of students.
10. Systematize and supplement the system of models for the development of trilingualism in schools of Kazakhstan
11. Prepare an analytical report on the state and prospects of development of trilingual education in the Republic of Kazakhstan.

12. Improve the system of qualification requirements for teachers of linguistic and non-linguistic disciplines who teach classes in the second and third languages.

МАЗМҰНЫ
СОДЕРЖАНИЕ
CONTENT

ҚҰТТЫҚТАУ СӨЗ

ҚҰТТЫҚТАУ	3
<i>Ғылыми-техникалық жобаның мүшелері</i>	
ИДЕИ ЮБИЛЯРА В РАМКАХ ТЕКУЩИХ ИССЛЕДОВАНИЙ	5
<i>Президент Национальной академии образования имени Ы.Алтынсарина Мадина Тыныбаева</i>	
ҚҰТТЫҚТАУ СӨЗ	6
<i>Білім және ғылым министрлігің вице-министрі Фани Бейсембаев</i>	
ПОЗДРАВЛЕНИЕ	6
<i>Председатель Правления – Ректор НАО «Торайгыров университет» Еркин Садыков</i>	
СЛОВО ОБ УЧЕНОМ	7
<i>Старченко Галина Доцент Павлодарского педагогического университета</i>	

ПЛЕНАРЛЫҚ ОТЫРЫС БАЯНДАМАЛАРЫ

ЛИНГВОДИДАКТИКА НА СЛУЖБЕ СИСТЕМЫ ОБРАЗОВАНИЯ (НАУЧНЫЙ ОТЧЕТ ЮБИЛЯРА)	8
<i>Булатбаева К.Н.</i>	
ЛИЧНОСТЬ – НАУКА – ПРАКТИКА	13
<i>Анафинова М.Л.</i>	
НОВОЕ В КАЗАХСТАНСКОЙ ЛИНГВОДИДАКТИКЕ	17
<i>Капенова Ж.Ж.</i>	
МЕТОДИКА ПРЕПОДАВАНИЯ - ЗАЛОГ УСПЕХА ЯЗЫКОВОГО ОБУЧЕНИЯ В УСЛОВИЯХ ТРЕХЪЯЗЫЧИЯ	25
<i>Бижкенова А.Е.</i>	
ҚАЗАҚ ТІЛІНІҢ БАСЫМДЫЛЫҒЫМЕН ҮШТІЛДІ БІЛІМ БЕРУ	34
<i>Резуанова Ғ.Қ., Шнайдер В.А.</i>	
ФОРМИРОВАНИЕ ПОЛИКУЛЬТУРНОЙ ЛИЧНОСТИ В ПРОЦЕССЕ ЯЗЫКОВОГО ОБУЧЕНИЯ	40
<i>Фахрутдинова Г.Ж., Мотыгуллина А.Р.</i>	
ЛОГИКО-СМЫСЛОВЫЕ И ИСТОРИКО-КУЛЬТУРНЫЕ АСПЕКТЫ ЕВРАЗИЙСКИХ ЯЗЫКОВ	46
<i>Фалько В.И.</i>	
К ВОПРОСУ О ПРИНЦИПАХ ПОСТРОЕНИЯ УЧЕБНИКОВ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА	51
<i>Дуйсекова К.К., Дуйсекова А.А.</i>	

ФУНКЦИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ УЧЕБНИКА КАК УСЛОВИЕ ФОРМИРОВАНИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ УЧАЩИХСЯ НА ЯЗЫКОВЫХ УРОКАХ (на примере учебника авторской группы) <i>Шаймарданова К.В.</i>	55
ФУНКЦИОНАЛЬНО-КОММУНИКАТИВНАЯ ТЕХНОЛОГИЯ ОБУЧЕНИЯ ВТОРОМУ ЯЗЫКУ КАК БАЗА ДЛЯ РЕАЛИЗАЦИИ НАЦИОНАЛЬНОЙ ПАРАДИГМЫ ОБРАЗОВАНИЯ <i>Адылханова А.А.</i>	60
СИСТЕМА ЭФФЕКТИВНЫХ ЗАДАНИЙ ДЛЯ ФОРМИРОВАНИЯ ИНОЯЗЫЧНОЙ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ НА НЕЯЗЫКОВЫХ ФАКУЛЬТЕТАХ <i>Такуова З.С., Булатбаева К.Н., Деревянченко Е.А.</i>	68
КОНЦЕПЦИЯ УЧЕБНИКА НЕМЕЦКОГО ЯЗЫКА ДЛЯ 5 КЛАССА <i>Магзам А.</i>	73

**«ЗАМАНАУИ ЛИНГВОДИДАКТИКА МӘСЕЛЕЛЕРІ» АТТЫ
1 СЕКЦИЯ БАЯНДАМАЛАРЫ**

ҚАЗАҚ ТІЛІН ИННОВАЦИЯЛЫҚ ӘДІСТЕРМЕН ОҚЫТУ МӘСЕЛЕСІ <i>Абильмажинова Б.Ж.</i>	78
CULTURAL STUDIES APPROACH TO TEACHING FOREIGN LANGUAGES AND CULTURES TO PUPILS <i>Aldamzharova Z.S.</i>	85
ШЕТТІЛДІК ЛЕКСИКАНЫ МЕНГЕРУДІҢ ЛИНГВОДИДАКТИКАЛЫҚ МӘСЕЛЕЛЕРІ <i>Ахметова Г.С.</i>	89
АҒЫЛШЫН ТІЛІ БОЙЫНША СӨЙЛЕУ СТРАТЕГИЯЛАРЫН МОДЕЛДЕУ <i>Ахметханова Л.Р.</i>	94
ЭЛЕКТРОНДЫҚ РЕСУРСЫ ДАЙЫНДАУДЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ <i>Байсаков Н.Е., Жамурова Г.Қ.</i>	101
ФОРМИРОВАНИЕ МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ СТУДЕНТОВ НА ОСНОВЕ ЭТНОПЕДАГОГИЧЕСКОЙ И ЛИНГВОДИДАКТИЧЕСКОЙ ТЕХНОЛОГИЙ <i>Баубекова Г.Д.</i>	108
ОҚУШЫЛАР САНЫ МӨЛШЕРДЕН ТЫС СЫНЫПТАРДА ШЕТЕЛ ТІЛДЕРІН ОҚЫТУ <i>Берішева Л.Б.</i>	115
ПРОБЛЕМА ФОРМИРОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КЛЮЧЕВОЙ КОМПЕТЕНЦИИ ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА <i>Болат Е., Нуркенова С.С.</i>	120
THE ROLE OF THE SYSTEMATIC FORMATION OF MENTAL ACTIONS IN ACHIEVING A HIGH RATE OF ACQUISITION OF GRAMMATICAL MATERIAL IN ENGLISH LESSONS <i>Vachugova M.V.</i>	125

ЛИНГВОДИДАКТИКА ЖӘНЕ ҚАЗАҚ ТІЛІН ОҚЫТУДЫҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ	127
<i>Гайнуллина Г.Т.</i>	
DEVELOPMENT OF SPEECH COMPETENCE THROUGH THE ELABORATION OF HIGHER MENTAL FUNCTIONS IN ENGLISH LESSONS	132
<i>Gromova M.V., Rakisheva G.M.</i>	
О РОЛИ ЯЗЫКА В ПОЛИКУЛЬТУРНОМ ОБРАЗОВАНИИ	137
<i>Затаева А., Ертаева М.К.</i>	
THE HISTORY OF THE DEVELOPMENT OF A PERSONALITY-ORIENTED APPROACH IN TEACHING AND UPBRINGING IN PEDAGOGY	140
<i>Zhambylkyzy M., Jaidakpayeva S.U.</i>	
ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАТИВНАЯ КОМПЕТЕНЦИЯ ПРЕПОДАВАТЕЛЯ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ	146
<i>Жуманбекова Н.З.</i>	
ПРИНЦИПЫ ФОРМИРОВАНИЯ НАВЫКОВ ПИСЬМА У СТУДЕНТОВ НЕЯЗЫКОВЫХ СПЕЦИАЛЬНОСТЕЙ	150
<i>Кабылжанова Б.К., Кенжетеева Г.К.</i>	
ПРЕПОДАВАНИЕ ЛИНГВОДИДАКТИКИ В ВУЗЕ В УСЛОВИЯХ ДУАЛЬНОГО ОБУЧЕНИЯ	158
<i>Калдыгозова С.Е., Шакенова М.Т., Жанабаева К.М.</i>	
МЕКТЕПТЕ АҒЫЛШЫН ТІЛІН ОҚЫТУДЫҢ ИНТЕРАКТИВТІ ӘДІСТЕРІ	163
<i>Қалиева М.Е.</i>	
ИСПОЛЬЗОВАНИЕ КОГНИТИВНО-КОММУНИКАТИВНОЙ ТЕХНОЛОГИИ НА ЭЛЕКТИВНОМ КУРСЕ «БИОЛОГИЯ НА АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ»	168
<i>Калыкова Т.Ж.</i>	
ОБОГАЩЕНИЕ СЛОВАРНОГО ЗАПАСА БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ ТЕРМИНОЛОГИЧЕСКОЙ ЛЕКСИКОЙ	173
<i>Кусаинова А., Булатбаева К. Н.</i>	
ЖАҢА ҚОЛЖЕТІМДІ ПЛАТФОРМАЛАР КӨМЕГІМЕН ҮЙ ТАПСЫРМАСЫН ӘЗІРЛЕУ	179
<i>Кусенова Л.Т., Кусенова Г.Т.</i>	
ФОРМИРОВАНИЕ СОЦИОКУЛЬТУРНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ У УЧАЩИХСЯ НА УРОКАХ СТРАНОВЕДЕНИЯ В ШКОЛЕ	187
<i>Левицкая Е. Ю., Левицкая М. Е.</i>	
РАЗВИТИЕ МОНОЛОГИЧЕСКИХ И ДИАЛОГИЧЕСКИХ УМЕНИЙ НА УРОКАХ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА	192
<i>Михно К.В.</i>	
Қазақ және ағылшын мақал-мәтелдері арқылы БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫ ұлттық құндылықтарға тәрбиелеу	196
<i>Мукажанова А.Ө.</i>	
PEDAGOGICAL DISCOURSE AS A COMMUNICATIVE STRATEGY OF TEACHING AND UPBRINGING	200
<i>Muratova A.A.</i>	
ВОПРОСЫ РАЗВИТИЯ МОТИВАЦИИ В ОБУЧЕНИИ ЯЗЫКАМ	205
<i>Мусурманкулова Г.А.</i>	

НЕКОТОРЫЕ МЕТОДЫ И ПРИЕМЫ РАЗВИТИЯ РЕЧЕВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА У СТУДЕНТОВ С ГОСУДАРСТВЕННЫМ ЯЗЫКОМ ОБУЧЕНИЯ <i>Нургожина Б.В.</i>	210
ОСНОВНЫЕ ПРИНЦИПЫ ВВОДНОЙ ЧАСТИ ЗАНЯТИЯ ПО АНГЛИЙСКОМУ ЯЗЫКУ С ПРИМЕНЕНИЕМ МУЛЬТИМЕДИЙНЫХ РЕСУРСОВ КАК УСЛОВИЕ ВЫСОКОЙ МОТИВАЦИИ ОБУЧАЮЩИХСЯ <i>Оспанова Ж.Т., Алипбекова Л.У., Кайсина С.С.</i>	215
FEATURES OF USING CLIL METHODOLOGY IN SPECIAL LESSONS <i>Rakhar Shynar</i>	220
ҚАЗІРГІ ЛИНГВОДИДАКТИКА МӘСЕЛЕЛЕРІ <i>Сарсенгалиева А.А.</i>	225
ҚАЗАҚ ТІЛІ ПАРЕМИЯЛАРЫН ФРАНЦУЗ ТІЛІНЕ АУДАРУ АЛГОРИТМІ (М.О. Әуезовтің "Абай жолы" тетралогиясы негізінде) <i>Сарсикеева Г.К., Жабигенова Г.С.</i>	229
ПРОБЛЕМЫ ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ <i>Сейт А.</i>	235
ЛИНГВОДИДАКТИКА ЖӘНЕ ҚАЗАҚ ТІЛІН ОҚЫТУДЫҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ <i>Сисанова Г.К.</i>	241
МЕТОДИКА ОБУЧЕНИЯ РЕЧЕВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ НА МАТЕРИАЛЕ ХУДОЖЕСТВЕННОГО ТЕКСТА НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА <i>Старченко Г.Н.</i>	245
БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНДЕ ҚАШЫҚТЫҚТАН ОҚЫТУ ТЕХНОЛОГИЯСЫН ҚОЛДАНУ <i>Сыдыкова Ж.А.</i>	253
SOME OF THE PROBLEMS STUDENTS FACE IN EMOTIONAL COMMUNICATION <i>Tashkenova D.K.</i>	257
БАСТАУЫШ СЫНЫПТАРДА ҚАЗАҚ ТІЛІН ДАМЫТА ОҚЫТУ ЖАТТЫҒУЛАРЫ <i>Тойбазарова Н.Ә., Ахмадиева Ж.Қ.</i>	261

**«БІЛІМ БЕРУ АЯСЫНДА ҮШТІЛДІЛІКТІ ЕНГІЗУ ЖӘНЕ ДАМЫТУ»
АТТЫ 2 СЕКЦИЯ БАЯНДАМАЛАРЫ**

POLYLINGUAL EDUCATION: DEVELOPING PROFESSIONAL- FOREIGN LANGUAGE-COMMUNICATIVE COMPETENCE OF KAZAKHSTANI STUDENTS` <i>Alzhanova A.O.</i>	268
АҒЫЛШЫН ТІЛІ МҰҒАЛІМІНІҢ ЦИФРЛЫ САУАТТЫЛЫҒЫНЫҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ШАРТТАРЫ, ҮШТІЛДІ ОҚЫТУДЫҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ <i>Азамат Р.</i>	273

ФОРМИРОВАНИЕ ПОЛИЛИНГВАЛЬНОЙ ЛИЧНОСТИ КАК ВАЖНАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ ЯЗЫКОВОГО ОБРАЗОВАНИЯ <i>Жаманаева Г.Н.</i>	277
ФОРМИРОВАНИЕ ХИМИЧЕСКИХ ПОНЯТИЙ В УСЛОВИЯХ БИЛИНГВАЛЬНОГО ОБУЧЕНИЯ ХИМИИ В ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ШКОЛЕ <i>Жолдыбаева Д.Т.</i>	282
ҮШ ТІЛДІ БІЛІМ БЕРУ КӨРІНІСТЕРІ <i>Жумабаева З.Е.</i>	288
ТЕКСТ КАК ОСНОВА ОТБОРА СОДЕРЖАНИЯ ИНОЯЗЫЧНОЙ КОММУНИКАЦИИ <i>Жумабекова Б.К., Адилова Л.</i>	293
О РЕАЛИЗАЦИИ ТЕХНОЛОГИИ ИНТЕГРИРОВАННОГО ОБУЧЕНИЯ ЯЗЫКАМ В УСЛОВИЯХ ПОЛИЯЗЫЧНОГО ОБРАЗОВАНИЯ <i>Жұмашева А.Ш.</i>	300
ЗНАЧЕНИЕ НАЦИОНАЛЬНО-РЕГИОНАЛЬНОГО КОМПОНЕНТА В ОБУЧЕНИИ ИНОСТРАННЫМ ЯЗЫКАМ В РАМКАХ РЕАЛИЗАЦИИ ТРЕХЪЯЗЫЧНОГО ОБРАЗОВАНИЯ <i>Исмагулова Г.К.</i>	306
ЖАҢА ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ АҒЫЛШЫН ТІЛІН ОҚЫТУ МОДЕЛІ <i>Каймакбаева Г.Б.</i>	312
ВНЕДРЕНИЕ ЭЛЕКТРОННО-МЕТОДИЧЕСКОЕ ПОСОБИЯ «ИНФОРМАТИКА» ДЛЯ УЧАЩИХСЯ 3-Х КЛАССОВ, ПОСТРОЕННОЕ В СООТВЕТСТВИИ С ПРИНЦИПАМИ ПОЛИЯЗЫЧНОГО ОБУЧЕНИЯ В УЧЕБНЫЙ ПРОЦЕСС <i>Касымканова А.С.</i>	318
МЕТОДЫ ПРИМЕНЕНИЯ ЭЛЕМЕНТОВ ТРЕХЪЯЗЫЧИЯ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ <i>Каусова Н.К.</i>	323
ПРАКТИКИ ВНЕДРЕНИЯ ПОЛИЛИНГВАЛЬНОЙ МОДЕЛИ ПОЛИКУЛЬТУРНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В СУБЪЕКТАХ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ <i>Киреева З.Р., Галимова Х.Х.</i>	325
ПОЛИЯЗЫЧИЕ В АСПЕКТЕ МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОММУНИКАЦИИ <i>Малькова Е.Н.</i>	330
ПРЕПОДАВАНИЕ ИНФОРМАТИКИ С ЭЛЕМЕНТАМИ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА В РАМКАХ ПОЛИЯЗЫЧНОГО ОБУЧЕНИЯ <i>Мухамеджанова З.Р.</i>	334
ТРЕХЪЯЗЫЧИЕ В КАЗАХСТАНЕ <i>Нуркенова С.С., Турлыбекова И.А.</i>	338
ТРЕХЪЯЗЫЧНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ КАК ФАКТОР РАЗВИТИЯ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНО ОДАРЕННОЙ ЛИЧНОСТИ <i>Саден Н.Ж.</i>	344
ТРЕХЪЯЗЫЧИЕ: ПУТЬ К УСПЕХУ <i>Серикбаева Л.С.</i>	348

ТРЕХЪЯЗЫЧИЕ КАК ОДИН ИЗ ПРИОРИТЕТОВ СОВРЕМЕННОГО ОБРАЗОВАНИЯ	353
<i>Смагулова М.Г.</i>	
THE ROLE OF MULTICULTURAL EDUCATION IN KAZAKHSTAN	357
<i>Plerbergen D.N.</i>	
ПОЛИЛИНГВАЛДЫҚ МӘДЕНИЕТ	361
<i>Туитина З.</i>	
ОПЫТ ОРГАНИЗАЦИИ ПОЛИЯЗЫЧНОГО ОБУЧЕНИЯ В ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ШКОЛЕ	365
<i>Тургульдинова И.Ж., Акишева Б.М.</i>	
ФОРМИРОВАНИЕ МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ СТАРШЕКЛАССНИКОВ С ПОМОЩЬЮ АУТЕНТИЧНЫХ ВИДЕОМАТЕРИАЛОВ	371
<i>Умирова А.С.</i>	
МЕМЛЕКЕТТІК ТІЛДІ МЕНҒЕРУДЕГІ ДАРЫНДЫ БАЛАЛАРДЫ ДАМУ ТӘЖІРИБЕСІНЕН	377
<i>Төлеубаева М.С.</i>	
ОСОБЕННОСТИ МЕТОДИКИ ОБУЧЕНИЯ ТРЕХЪЯЗЫЧЬЯ В КАЗАХСКОЙ ШКОЛЕ	393
<i>Утаршиева Г.С.</i>	
СОВМЕСТНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ПЕДАГОГОВ, ДЕТЕЙ И РОДИТЕЛЕЙ КАК ПОЗИТИВНЫЙ ФАКТОР РАЗВИТИЯ ЛИНГВИСТИЧЕСКИХ СПОСОБНОСТЕЙ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА	396
<i>Щипицына А. С.</i>	
ОРТА МЕКТЕПТЕ ҮШТІЛДІ ОҚЫТУДЫҢ ЖОЛДАРЫ ЖӘНЕ ОҚЫТУ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫНЫҢ ТИІМДІЛІГІ	400
<i>Шакенова Ж.Ж.</i>	
«ЗАМАНАУИ ЛИНГВОДИДАКТИКА ЖӘНЕ ҮШТІЛДІ БІЛІМ БЕРУДІ ДАМУ» АТТЫ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ- ПРАКТИКАЛЫҚ КОНФЕРЕНЦИЯ РЕЗОЛЮЦИЯСЫ	407
МАЗМҰНЫ//СОДЕРЖАНИЕ	411

Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы

«Заманауи лингводидактика және үштілді білім беруді дамыту» атты
халықаралық ғылыми-практикалық конференция материалдары

Бас редактор

Резуанова Г.К., ф.ғ.к., Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясының жетекші ғылыми қызметкері

Ғылыми редактор

Бижкенова А.Е., ф.ғ.д., «Еуразия ұлттық университеті» КеАҚ шетел филологиясы кафедрасының меңгерушісі

Редакция алқасы:

Жакиянова Ж.Г., философия PhD докторы, Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясының жетекші ғылыми қызметкері

Беришева Л.Б., «Білім берудегі көшбасшылық» магистрі, Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясының аға ғылыми қызметкері

Кенжигожина К.С., философия PhD докторы, «Еуразия ұлттық университеті» КеАҚ шетел филологиясы кафедрасы доцентінің м.а.

Басуға 18.04.2022 жылы қол қойылды

Шартты баспа табағы 26,0. Таралымы 250 дана

«Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы»

010000, Нұр-Сұлтан қ., Мәңгілік ел к-сі, 8